ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
MARDI
2 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.383 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 70e ANNEE — N° 18.383

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

70-1

Տարի մը եւս բոլորեցինք ու այսօր, «Յառաջ» կը գտնուի իր 70-ամեակին սեմին։ Պատկառելի տարիք մը որեւէ օրաթերթի, մանաւա՛նդ արեւմտեան Սփիւռքի տարածքին լոյս տեսնող հայերէն օրաթերթի մը համար։

Այս հաստատումը չի նշանակեր երբեք թէ ինքնագոհութեամբ եւ սին յաւակնութիւններով տարուած ենք։ Ընդհակառակն։ Անցեալին ալ, նոյն առիթներով, գրած ենք թէ թերթիս հիմնադիրէն սորված ենք, այլ բաներու կարգին, երբեք չգոհանալ եղածով, գիտակցիլ թէ պէտք է միշտ աւելին ընել, աւելին տալ։

Բայց եւ այնպէս կեղծ համեստութիւն պիտի ըլլար նաեւ չշեշտել թէ այսօր՝ աւելի քան երէկ եւ նուազ քան վաղը կը դժուարանայ հայերէն օրաթերթի մը կանոնաւոր հրատարակութիւնը արեւմտեան ափերու վրայ, շրջանի մը մէջ, ուր գրատուր մամուլը նահանջ կ'արձանագրէ օրէ օր -- վկայ ֆրանսական օրաթերթերու տագնապը որ երբեմն կը տանի մինչեւ իսկ փակման, ինչպէս վերջերս «Քոթիտիէն տը Փարի» եւ գաղութներն ալ կը վարակուին անտարբերութենէ ու պահանջն իսկ չեն զգար հայերէն օրաթերթի մը մուտքին իրենց օճախներէն ներս։

«Յառաջ»ի հիմնադրութեան պարագաները տարբեր էին։ Ան կուգար ժամանակաշրջանի մը -- 1925 -- երբ Ֆրանսա կայք կը հաստատէին որբացած գաղթականներ ապաստան մը գտնելու ու պատառ մը հաց ճարելու համար։ Ածխահանքերու, գործատուներու, ագարակներու մէջ ցրուած այդ տարագիրներուն համար փարոս մը կ'ըլլար «Յառաջ» իրենց իսկ որակումով ու վկայութեամբ։ Շատերու համար նաեւ դպրոց մը։

Այսօր, կացութիւնը հիմնովին տարբեր է։ Ֆրանսածին սերունդներ իրարու յաջորդեցին, լեզուն նահանջեց, ազգային ոգին գիտակցութիւն մը նուազեցաւ ու դեռ վերջին տարիներուն անկախացած Հայաստանը alibi ծառայեց անտեսելու համար սփիւռքեան կենսական հիմնարկները, ինչպէս՝ դպրոց եւ մամուլ։ Եւ պէտք է դառնութեամբ հաստատել թէ մեր գաղութներն ալ այլեւս չեն գիտակցիր իսկ անոնց կենսական կարեւորութեան։

Ֆրանսահայ անկախ օրաթերթի մը եօթը տասնամեակներու անխափան գոյութիւնը աւելի զարմանք եւ գնահատանք կ'առթէ ֆրանսական քաղաքական եւ մամուլի շրջանակներուն մէջ, քան մեր մօտ։ Բազմաթիւ առիթներով, հաւաքոյթներու թէ արհեստակցական ճաշերու ընթացքին, երբ առիթ կ'ըլլար խօսելու «Յառաջ» օրաթերթի մասին, հակազդեցութիւնը կ'ըլլար՝ «Եւ կ'ուզէք չարաճճէ՞ք»։ Ո՛չ, օրաթերթ, որ կը դիմանայ հակառակ, դառնօրէն չէ, օրէ օր նուազող ընթերցողներու։ Երէկն էր, այսօր՝ մայրիկն է մեռնողը եւ ուրեմն. -- «... plus personne ne lit l'arménien, veuillez suspendre l'envoi. Je vous remercie, car *Haratch* a été la joie quotidienne de ma mère durant de longues années. Bonne chance! » :

Բայց եւ այնպէս, հարկ է յոռետես չըլլալ, հակառակ յոռետեսութեան մղող բոլոր ազդակներուն։ Հաւատալ տարուած աշխատանքին առաքելութեան։ Պահել ու պահպանել մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, արեւմտահայերէնը ու անոր մշակոյթը։ Տեղի չտալ, չնահանջել։ Սփիւռքի ճիտին պարտքն է այդ առաքելութիւնը, քանի միայն ինք է տէրը վերոյիշեալ արժէքներուն։

Թերեւս դառն թուին տարեդարձի մը առթիւ նման խորհրդածութիւններ։ Բայց, ամբոխավար խաբկանքները չեն որոնք կրնան մեզ փրկել, ան ալ ա՛յս տարի, երբ կը տօնուի հայ մամուլի 200-ամեակը։

Ուրեմն, հակառակ այս բոլորին, պիտի շարունակենք տանիլ մեր գործը նոյն կորովով, նոյն հաւատքով եւ այս տարեդարձին առթիւ ալ կրկնելով՝ յառա՛ջ։

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԺՄ-Ի Դ. ՑՈՅՑԸ

ԱԶԳ. ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ»Ի ԿՈՉՈՒՄ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք Յուլիս 19-ի մեր թիւով Յուլիս 15-ին տեղի կ'ունենար ԱԺՄ-ի հերթական (ամէն 15 օրը) ցոյցը, որուն յաջորդը նախատեսուած էր Յուլիս 29-ի համար։

Ուրբաթ, Յուլիս 29-ին, նոյնքան, կ'ըսուի նոյնիսկ աւելի (այսինքն՝ 50 հազարէն աւելի) բազմութիւն մը հաւաքուած է Ազատութեան հրապարակը, ըստ երեւոյթին անցեալի խանդավառ օրերու կարօտով եւ նոր յոյսերով։

Ազգ. Ժողովրդավարներու Միութեան (Վազգէն Մանուկեան) այս նոր միթինկին խօսք առած է կրկին Աշոտ Մանուչարեան որ բաւական երկար իր ելոյթով ծանրացած է գլխաւորաբար Ներքին Նախարարութեան եւ ոստիկանութեան գործունէութեան եւ մախումներու վրայ, օրինակներ տալով, ըստ իրեն, այսօր Ներքին Նախարարութիւնը երեք միլիոն տոլարի պիւտճէ մը կը գործածէ եւ ծախսուած այդ գումարին մեծ մասը կը ծառայէ անձնական նպատակներու։

Ապա, Աշոտ Մանուչարեան յստակ կոչ ըրած է ժողովուրդին, շեշտելով թէ ան մէկ ընտրութիւն ունի այլեւս՝ «կամ մեր եռեւից կգաք կամ ոչ»։ Ներկաներու բացագանչութիւնները, անշուշտ դըրական եղած են։

Խօսք առած է տնտեսագէտ մը որ պարզած է մանրամասնօրէն այն տուեալները որոնք թոյլ կրնան տալ Պետութեան նուազագոյն սնունդեղէնը ապահովել ժողովուրդին ազգ. եկամուտի միայն 1 տոկոսով։

Սէյրան Աւագեան (ՀՀՇ-ի վարչութեան նախկին անդամ) իր ելոյթով ներկայացուցած է հետեւեալ ծրագիրը՝ կազմել ազգ. Համաձայնութեան Կառավարութիւն մը մէկ տարուան պայմանաժամով եւ այդ շրջանին ան լուծէ գլխաւոր հարցերը, կազմակերպէ Գերագոյն Խորհուրդի կանխահաս ընտրութիւններ եւայլն։

Յաջորդ հանրաժողովը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 12-ին, որուն պիտի մասնակցի Հայաստանի նախկին Արտաքին Նախարար՝ Րաֆֆի Յովհաննէսեան։

Առայժմ յայտնի չէ թէ ի՞նչ բանի պիտի յանգի այս շարժումը, որ ցոյցէ ցոյց աւելի կերպարանք կ'առնէ եւ սկսած է հակիշխանութեան մը (ընդդ - փոփոխ) բընոյթ ներկայացնել։ Կարեւորն այն է որ այս ամբողջը արկածախնդրութեան մը վտանգէն հեռու մնայ եւ յոնք չինելու տեղ աչք չհանուի ինչպէս արդէն «Յառաջ» արտայայտուած էր Յուլիս 26-ի իր խմբագրականով (Ա. Թ.)։ Հայաստանի ժողովուրդին յուսախաբութիւններու բաժակը շատոնց յորդած է եւ մե՛ղք է իրեն այլեւս, այն ալ շրջանի մը մէջ, ուր Հայաստանի թէկուզ միակ - բայց կենսական - դրական կողմը իր քաղաքական կայունութիւնն է։

***

Յուլիս 28-ի հրամանագրով, ազգային եւ հոգեւոր արժէքներու պահպանութեան եւ զարգացման, անձնուրաց նուիրումին եւ մատուցանած իր բացառիկ ծառայութիւններուն համար, Հանրապետութեան նախագահը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի շնորհած է Հայաստանի Հանրապետութեան «Հայաստանի ազգային հերոս»ը բարձրագոյն կոչումը։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուլիս 28 / 29)

ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ -- ԿՈԶԻՐԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանրապետութեան նախագահը որ յատուկ այցելութեամբ Մոսկուա կը գտնուէր, Յուլիս 27-ին հանդիպում մը ունեցած է Ռուսաստանի Արտաքին նախարար՝ Կոզիրեւի հետ։ Քննարկուած են Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման հեռանկարները։

***

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Հայաստանի վիճակագրութեան պետական Վարչութեան տուեալներով այս տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին, ազգային եկամուտը 102.7%-ի բարձրացում արձանագրած է։ Դրական արդիւնքներ ձեռք ձգուած են արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան բնագաւառներուն մէջ, սակայն նուազած է ելեկտրականութեան արտադրութիւնը, ապրանքներու շրջանառութիւնը եւայլն։ Զգալի յաւելումներ կրած են, զուգահեռաբար ապրանքներու գիները։

***

Յուլիս 1-ի վիճակագրութեամբ Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 3 միլիոն 743 հազար։ Անոնց 1 միլիոն 492 հազարը աշխատանքով ապահովուած են, ինչ որ նախորդ տարուան համեմատ 2.8%-ի նուազում կը պարզէ։ 123 հազար հոգի դիմած են աշխատանքի գրասենեակներ, որոնցմէ միայն 111 հազարը (71 հազար կին) գործազուրկի օրինաւորական արժանացած են։ Այս թիւը նախորդ տարուան բաղդատմամբ 1.3% յաւելում կրած է։

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յուլիս 28-ին Լ. Տէր -- Պետրոսեան ընդունած է Ռուսաստանի լիազօր դեսպան՝ Ստուպիշինը, որ իրեն յանձնած է Ելցինի ուղերձը՝ ՀԱՊ-ի երկիրներու սահմաններու պաշտպանութեան հարցերու վերաբերեալ։

***

ԿԵԴՐ. ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԱՃՈՒՐԴԸ

Յուլիս 28-ին, Հայաստանի Կեդր. Դրամատան մէջ տեղի ունեցած է վարկերու միջ - դրամատնային հերթական աճուրդը, որուն մասնակցած են 12 դրամատուներ։ Վաճառուած է 97 միլիոն Դրամ արժողութեամբ վարկ, 15 օրէն մինչեւ վեց ամիս հատուցման պայմանաժամերով, 260 -- 356% տարեկան տոկոսով։

***

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ՇԱՐԹԻՆԿ Գ. Խ.-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Բ. Արարքցեան Յուլիս 28-ին ընդունած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Է. ՊԱԼԱՏԻՒՐ Ռուանտա եւ Զայիր այցելեց ու Կոմայի մէջ յայտնեց թէ անհրաժեշտ է որ Օգոստոս 22-էն վերջ, Ֆրանսական զօրքերը փոխարինուին այլապէս անկարելի չէ որ զօրքերը մնան այդ պայմանաժամէն ետք (ՄԱԿ-ի տուած ժամկէտն է)։ «Զեմ կրնար հաւատալ, ըսաւ նախարարապետը, որ այն Պետութիւնները որոնք իրենք զիրենք շահակից կը նկատեն չկարենան խաղալ այն դերը որ մերը եղաւ երկու ամիսէ ի վեր»։ Քոլերայէն ետք, թանչքն է (տիզանթէրի) որ սկսած է աւեր գործել գաղթակայաններուն մէջ։ «Լիպերասիոն», իրաւացի կերպով, իր խմբագրականը խորագրած է «Հաւաքական կուրութիւն» եւ առաջին տողերով իսկ կ'ըսէ. -- «Ռուանտայի ողբերգութիւնը, Պատմութեան մէջ պիտի մնայ որպէս ջլամարտի վաղորդայնին մեծագոյն գայթակղութիւնը, այսինքն՝ ճարտարարուեստականացած ժողովրդավարութեանց անտարբերութեան գայթակղութիւնը բացայայտ ցեղասպանութեան մը նկատմամբ»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդը մասնակի կերպով գրաքննեց Ֆրանսերէնի պարտադրութեան վերաբերող Թուպոն օրէնքը։ Խորհուրդը կը ճշդէ որ ֆրանսերէնը պարտադիր է, ո՛չ՝ բառերը, հանրային սպասարկութիւններէն դուրս։

ՍԵՐՊԻՈՑ նախագահը՝ Միլոսեւիչ շփոթութիւն կը ստեղծէ մէկ օրէն միւսը տարբեր բաներ ըսելով։ Առջի օր, բոլորովին մերժած էր Ժընեւի խաղաղութեան նոր ծրագիրը, անել ստեղծելով, բայց յաջորդ օրը -- Յուլիս 30 -- ուրիշ լեզու գործածեց, շեշտելով թէ «Պոսնիոյ Սերպերը պէտք է ընդունին միջազգային հաւաքականութեան առաջարկը»։

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքական կացութիւնը միշտ քաոսային պատկեր մը կը կազմէ։ Մէկ կողմէ, Միլանոյի դատարանը 8½ տարուան բանտարկութեան դատապարտեց, կաշառակերութեան մեղադրանքով, ընկերվարական կուսակցութեան նախկին քարտուղարը՝ Պրունօ Քրաքսի։ Այս վերջինը որ «առողջական» պատճառներով

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի ախոյենական շրջանը վերսկըսաւ։ Բ. դասակարգի մրցումները տեղի ունեցան Յուլիս 29-ին եւ 30-ին։ Վալանսի Հայ Մարզականը 0 -- 0 արդիւնք մը արձանագրեց հակառակորդին դաշտին վրայ։ Դասաւորման գլուխն են. -- Կէօնեօն, Ալէս, Լը Ման, Շաթըլռօ, Անժէ 3 կէտերով։ Վեցերորդներու շարքին է Վալանս, մէկ կէտով։

է Ֆրանսայի դեսպանը, ընդառաջելով անոր խնդրանքին։ Զրոյցը ընթացած է սահմանադրական գործընթացին Ֆրանսայի մասնագէտներու օժանդակութեան կազմակերպման, տնտեսական օրէնսդրութեան եւ իրաւագիտական բնագաւառներուն մէջ համագործակցութեան առընչուող հարցեր։

ԱՍՔ՝

ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԴԱՐՁԱԾ ՄԱԹԵՄԱԹԻԿՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

«Եւ ոչ մէկ վայրն է արդարեւ գեղեցիկ քան զիմ Կիլիկիա»
Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

Արմենակի որդի Ուիլեմ Սարոյեանը յորդոր կարդաց Գուլումճեան Տիգրանի որդի Մայքլ Ալլէն կրտսերին, որ ունկն դնէ իր արեան կանչին՝ ի խնդիր իր արմատներուն եւ ... ծնաւ «Վերադարձ դէպի Արարատ» երկը (Passage to Ararat):

Գալիֆորնիոյ զաւակ՝ պարման Մոնթէն, որդի Զարզ – Կարապետի Մելքոնեանի, տեսաւ իր մօր պապենական տունը՝ գրաւուած Թուրք ընտանիքի մը կողմէ... եւ այդ ճակատագրական օրն իսկ հոգեպէս ցնցուեցաւ տղան մինչեւ իր ենթագիտակցական խորքերը: Երկու տասնամեակ յետոյ ան դարձաւ առասպելական հերոս Աւօն, որ ինկաւ քաջաբար 1993 Յունիսին, Ղարաբաղեան ռազմաճակատին վրայ:

Լոյս քաղաքին մէջ ծնած ու հասակ առած ուսուցչապետ – ուսողագէտ Մութաֆեան Արմէնը, որդի Զարեհի, 35 տարեկանին այցելեց իր հօր ծննդավայրը Սեւ Ծովու ափին, ապա՝ Կարս, Անի մայրաքաղաքը «հազար ու մէկ եկեղեցիներու» եւ Փարիզ տուն դարձի ճամբուն վրայ անցաւ Ռուբինեանց Աշխարհի անտէր ու որբ աւերակներուն մէջէն եւ ... այլափոխուեցաւ, կախարդուեցաւ Տաւրոսեան մառախլապատ լեռներու պռնկին թառած հայկական Ռուբինեան թագաւորութեան կառուցած ամրոցներու եւ մշուշապատ քարայրներէն դէպի անդնդախոր կիրճերը կախուած հրաշակերտ, բայց աւերակ ու անտէր դղեակներուն ի տես:

– Այս կոթողական կառոյցներէն մնացեր են միայն անտէր աւերակներ ... իսկ կառուցողնե՞րը, անոնց յետնորդները ո՞ւր են ... Անոնք իսկ չկան: Ինչո՞ւ մեր նախահայրերու արարած այս ճարտարապետական գլուխ – գործոցները աւերակ ու ցիրուցան պէտք է կորսուին, երթան ժամանակի մոռացման դիրկը, ինչպէս զանոնք կառուցող այրերը հանճարեղ:

Այդ օրուընէ ի վեր մտասեւեռում մը յաճախանքի վերածուեցաւ այս երիտասարդ մաթեմաթիկոսի հոգւոյն մէջ: – Ինչպէ՞ս, ի՞նչ միջոցով կարելի է յաւերժացնել գալիք դարերու եւ սերունդներու համար փառքն ու սխրանքը կիլիկեան հայկական թագաւորութեան հանճարեղ հիմնադիրներուն եւ անոնց մշակութային, քաղաքական ու ընկերային – տնտեսական հարուստ ժառանգութիւնը:

Տակաւին մանկութենէն պատմական հետաքրքրութիւններ ու հակումներ ունեցող, բայց մաթեմաթիկոս – ուսուցչապետ դարձած այս «Երազող»ը, որոշեց պատմական ուսումնասիրութեանց ձեռնարկել, յատկապէս միջին դարերու պատմութեան վերաբերեալ: Ան դարձաւ ժրաջան ու յարատեւ այցելուն Փարիզի Ազգային Մատենադարանին եւ հայկական Փաստագրական Կեդրոնին: Գնաց Վենետիկ, Մխիթարեան գիտնական վարդապետներուն մօտ, ուր իր հայրը՝ հանրածանօթ գեղանկարիչ Զարեհ Մութաֆեան, ուսման երկար տարիներ անցուցած էր: Երբ 1980-ին Երեւանի պետական համալսարան հրաւիրուեցաւ որպէս ուսողութեան դասախօս, ան իր ազատ ժամերը կ՚անցընէր Մատենադարանի անսպառ գանձերէն պեղելով հին եւ միջնադարեան աշխարհի խորհրդաւոր գաղտնիքները, կամ՝ մտքեր փոխանակելով գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմաբաններու եւ արեւելագէտներու հետ:

Հօրը մահուան գոյժը զինք տուն կանչեց: Այդ օրերուն լոյս ընծայեց «Երգն Հայաստանի» երկլեզուեան գիրքը՝ հայ քերթողութեան հատընտիր մը՝ հանդուցեալ հօրը գեղանկարներու արտատպումներով հանդերձ:

Դասախօսի իր աշխատանքին զուգահեռ Գլոտ – Արմէն Մութաֆեան միշտ կապ կը պահէր գիտական տարբեր կեդրոններու հետ, ինչպէս՝ Լոնտոնի Բրիտանական Մատենադարանը եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի Մատենադարանը: Եւ այսպէս, կիլիկեան բախտորոշ իր ճամբորդութենէն տասնամեակ մը յետոյ ուսողագէտ Գլոտ – Արմէն Մութաֆեան լոյս ընծայեց կոթողական պատմական երկ մը, երկու հատորով՝

«La Cilicie au Carrefour des Empires» Paris, 1988 («Կիլիկիան՝ Կայսրութիւններու խաչմերուկին»):

Մութաֆեան պատմութեան իւրայատուկ եւ նորարական մօտեցում մը ունի: Ան չի հետեւիր աւանդական ու քարացած մեթոտաբանութեան, ըստ որուն պատմական իրադարձութիւնները կը ներկայացուին խիստ ժամանակագրական հերթականութեամբ՝ ենթակայական վերլուծութիւններով ու արժեւորումներով հանդերձ: Մաթեմաթիկոս – պատմաբան Մութաֆեան ընթերցողին կը ցուցադրէ, ինչպէս ինք կ՚ըսէ, «պատմական նկարներու (tableaux) յաջորդականութիւն մը», սովորաբար հողատարածքներու հագորդակցական ուղիներու Փոնի վրայ, որն անհրաժեշտ է, կ՚ըսէ հեղինակը, «պատմութեան հօսքը ընկալելու համար»: «Ոչ այլուր, քան Կիլիկիոյ մէջ, մարդ կը հաստատէ որ աշխարհագրութիւնն է պատմութիւն ստեղծողը», կը դաւանի հեղինակը: Այսուհանդերձ, որպէս ուսողագէտ, ապա ուրեմն՝ բանապաշտ մտածող, աղնուօրէն կ՚ընդունի որ իր երկը «պարզապէս թուինք մըն է իրադարձութեանց վրայով՝ ընթերցողը առինքնելու նպատակադրուած, մինչ՝ բազմահմուտ այրեր ու գիտական ուսումնասիրութեանց կեդրոններ ձեռնհասօրէն լոյս աշխարհ կը հանեն Կիլիկիոյ բազմահարուստ անցեալը»:

Թղթակազմ այս գեղեցիկ մատեանին Ա. հատորը (478 էջ) կը պարունակէ պատմական «Թապլօ»ներու բնագրի շարադրանքը:

Բ. հատորը, առանձին կազմով, կ՚ամփոփէ Կիլիկիոյ վերաբերեալ բազմաթիւ յոյժ կարեւոր ու արժէքաւոր քարտէսներ, համապարփակ ժամանակակից տախտակներ, վիմագրութիւններ, սեւ - ճերմակ ու գունաւոր նկարներ, մանրանկարներ եւայլն:

Առաջին հատորը ձօնուած է «Թորոսին, Մլեհին, Լեւոնին ու Հեթումին՝ որոնց հանճարը ստեղծած է հայկական կիլիկեան պետութիւնը»: Հեղինակը երախտագիտութեամբ կը յայտնէ, որ գրքին լոյս ընծայման սատարած են Ֆրանսայի «Գրականութեան Ազգային Կեդրոն»ը, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Ալեք Մանուկեան Ֆոնտը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը:

Աշխատութիւնը հիմնուած է բազմալեզու եւ բազմազան սկզբնաղբիւրներու՝ հնադարեանէն մինչեւ ասորական, լատինականէն մինչեւ ֆրանկեան ու բիւզանդական վաւերագրերու ժրաջան ու երկարամեայ ուսումնասիրութեան վրայ: Օգտագործուած են նաեւ ժամանակակիցներու ճամբորդական յուշերը եւ ականատեսներու վկայութիւնները ու յարակից նիւթեր:

ԱԼԻՇԱՆ Ա. ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ
պատմաբան

Կլէնտէյլ, Յուլիս 14

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

1700-ԱՄԵԱԿԸ
ՆՈՐ ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Անթիլիաս, 1994

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Արկադի Ղուկասեան՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը Ֆրանսա իր շրջագայութեան առիթով այցելեց նաեւ Մարսէյլ: Շատ կարճ այցելութիւն մը, մի քանի ժամ միայն, եւ ընդունուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան կողմէ: Իրեն կ՚ընկերանային Մասիս Մայիլեան՝ Լ. Ղ. Հ.-ի արտաքին կապերու բաժնի պատասխանատու եւ Վարուժան Գրիգորեան՝ Լ.Ղ.Հ.-ի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան ներկայացուցիչ Ֆրանսա եւ Եւրոպայի Խորհրդարանին մօտ:

Արկադի Ղուկասեան ծնած է Ստեփանակերտ, 1957-ին: Տեղական վարժարանը աւարտելէ յետոյ, 1979-ին, մտած է Երեւանի Դպրութեան Համալսարանը եւ հետեւած է բանասիրական ճիւղին, յատկապէս ռուսական գրականութեան: 1980-ին, սկսած է աշխատակցիլ «Սովետական Ղարաբաղ» թերթին (այժմ՝ «Արցախ») եւ 1982-ին խմբագիր օգնական եղած է թերթին հայերէն եւ ռուսերէն բաժիններուն: 1988-ին, գործնականօրէն մասնակցած է Արցախի եւ Հայաստանի վերամիացումի շարժումին, որուն ընթացքին կրած է հալածանքներ խորհրդային եւ ազրպէյճանական իշխանութիւններուն կողմէ: 1990-ին, քանի մը ամիս ալ բանտարկուած է: Օգոստոս 1991-ին, եղած է Լեռնային Ղարաբաղի գլխաւորական տեղեկատուութեան յատուկ գործակալութեան պատասխանատու: 1992-ին, Լեռնային Ղարաբաղի Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահին մօտ վարած է խորհրդատուի պաշտօնը: Նոյն տարին ընտրուած է երեսփոխան Լ.Ղ.Հ.-ի Խորհրդարանին եւ 1993 Յուլիսէն ի վեր նշանակուած է Լ. Ղ. Հ.-ի Արտաքին Գործերու Նախարար:

Արկադի Ղուկասեան ելոյթ ունեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Յուլիս 19-ին: Ռազմական ճակատի վրայ պարզեց վերջին ամիսներու դէպքերը, ներկայացուց երկրի ընդհանուր իրավիճակը: Փաստօրէն, ըսաւ, երկու ամիսէ ի վեր հանդիստ է, հրադադար կայ, երկու կողմերն ալ յոգնած են, սակայն շեշտեց, հրադադարը վաւերական դարձնող որեւէ փաստաթուղթ դեռ չէ ստորագրուած, եւ աւելցուց՝ «մենք ձգտում ենք խաղաղութեան բայց ոչ ժամանակաւոր զինադադարի: Ան մեզի համար վտանգաւոր է: Ազրբեջանը ունի մեզմէ աւելի յայն հնարաւորութիւններ պատրաստուելու նոր փուլի մը, վերազինուելու: Ազրբեջանը չէ հրաժարել հարցը ուժով լուծելուց: Ան կը ստանայ ուժ Թուրքիայից եւ զինաթերք Ուկրաինայից»: Ա. Ղուկասեան յայտարարեց թէ նամակ գրկած է Մինսկի խումբի նախագահ Էլիասոնին իր մտահոգութիւնը յայտնելով փաստաթուղթի մը բացակայութեան(*): Նոյնը ըրած է Հ. Հ.-ի Արտաքին Գործոց նախարարը՝ Վահան Փափազեան:

Ապա, նախարարը խօսեցաւ 1992-ի դէպքերուն Շահումեանի եւ Մարտակերտի շրջաններուն մէջ յատկապէս որոնք կացութիւնը շատ ծանր դարձուցած էին Ղարաբաղի մէջ, ժողովուրդը մատնելով խուճապի եւ տասնեակ հազարաւոր բախստականներ խուժելով Ստեփանակերտ: Մինչեւ 1992 տարբեր խմբաւորումներու պատկանող ջոկատներ էին որ կռուեցան եւ ֆէտայական այս պատերազմը կորսնցուցած էր այլեւս իր իմաստը: Հարկ էր ստեղծել կանոնաւոր բանակ, ունենալ ընդհանուր հրամանատարութիւն, ռազմական կառոյցներ: Ինչ որ ըրինք ըսաւ Ա. Ղուկասեան եւ շարունակեց՝ «սա է պատճառը 1993-ի յաջողութիւններուն: Սակայն գիտենք որ ռազմական գործունէութեամբ միայն չէինք հասնի մեր նպատակին, այլ անհրաժեշտ էր քաղաքական պայքար: Նախ, մեզ ճանաչել տալ որպէս կողմ, համոզել որ առանց Ղարաբաղի հարցը չի լուծուիր: Բոլոր կողմերը կը հասկնային, սակայն Ազրբեջանը համաձայն չէր եւ միշտ կը խոչընդոտէր: Ան կ՚ուզէր Հայաստանը մտցնել պատերազմի մէջ»:

Ա. Ղուկասեան գոհունակութիւն յայտնեց որ այժմ շատ մը երկիրներ եւ միջազգային կազմակերպութիւններ Ղարաբաղը կը ճանչնան «տէ ֆաքթօ»: Բացատրեց ռուսական եւ եւրոպական առաջարկները, տարբերակները նախաձեռնութիւնները հարցի կարգաւորման համար: Ճշդեց Լ. Ղ. Հ.-ի դիրքը՝ նախ ընդհանուր հրադադար առանց նախապայմանի, ապա բանակցութիւն եւ քննարկում բոլոր հարցերուն. իսկ Ազրբեջանը՝ քաշուիլ նախ գրաւուած տարածքներէն եւ յետոյ անցնիլ բանակցութեանց:

Լ. Ղ. Հ.-ի Արտաքին նախարարը՝ իր ելոյթի աւարտին ըսաւ՝ «Երկար պատերազմը մեր պատերազմը չէ: Մենք չունենք Ազրբեջանի հնարաւորութիւնները: Ազրբեջանը ունի իր կողքին շատ մը եղբայր երկիրներ: Մենք ունենք Սփիւռք սակայն նոյն համեմատութիւնը չէ: Բոլորս յոգնած ենք այս պատերազմէն: Ամէնէն վատ բաները մեր երախաներն են որ տեսան ու ապրեցան: Պիտի վերջանայ այս պատերազմը, բայց ի՞նչ ձեւով: Լքելը լուծում մը չէ: Եթէ Ազրբեջանը պիտի ստիպէ շարունակել, համոզուած եմ որ կը դիմանանք: Հայաստանը եւ Սփիւռքը կ՚օգնեն Ղարաբաղին իրենց հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ: Այս պատերազմը միայն Ղարաբաղին պատերազմը չէ, այլ հայ ժողովուրդին պատերազմը: Առաջին անգամ է որ Հայը տարածք կը գրաւէ, ինչ որ չէր պատահած մեր պատմութեան մէջ երկար ժամանակէ ի վեր»:

Ապա, Ա. Ղուկասեան պատասխանեց հարցումներու:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(*) Փաստաթուղթը ստորագրուեցաւ Յուլիս 27-ին:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ԿԱՆԱՆՉ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայացումներու ճարտարարուեստը ամէնէն հակաբնապահականը ու միսումի մեծագոյն աղբիւր կը նկատուէր. միայն մէկ անգամ գործածուելու համար պատրաստուած բեմայարդարումները աչագին թափօններու արտադրութեան պատճառ կ՚ըլլային. մանաւանդ յարդարանքներու մէջ գործածուած քիմիական լուծոյթները մեծապէս կը վնասէին բնապահութեան: 80 – 90-ական թուականներուն այս երեւոյթին մէջ կարեւոր անկիւնադարձ մը նշմարուեցաւ: Այսօր Հոլիվուտի մէջ, բեմայարդարումներու առընչութեամբ շատ կը խօսուի բնապահական նիւթերու եւ թէքնիքներու ուսումնասիրութեան մասին:

Այս նորութեան գլխաւոր դրդապատճառը բնապահական շարժումներու ճնշումն է: Այդ շարժումներու ներկայացուցիչներէն խմբակ մը 1992 Հոկտեմբերին Լոնկ Պիչ նաւահանգիստին մէջ գրաւած էր ինտոնէզիական արեւադարձային ծառի մը տախտակները բեռցած նաւ մը. այդ տախտակները որպէս ատաղձ պիտի գործածուէին շարժանկարի մը բեմայարդարումներուն. գրաւումը ամբողջ օր մը տեւեց, աւելի քան 1 միլիոն տոլար վնաս պատճառելով ընկերութեան եւ գրաւելով լրատուամիջոցներուն ուշադրութիւնը: Անկէ զատ, զարկ տուաւ նաեւ բնապահական շարժումի մը Հոլիվուտի համբաւներուն միջեւ:

Այսօր, թէ հեռատեսիլի, թէ շարժանկարի աշխատանոցները ըմբռնած են թէ անտեսապէս աւելի շահաւոր է վերագործածելի նիւթերու նախընտրութիւնը: Եւ մեծ ընկերութիւնները արդէն սկսած են կիրարկել աւելի բնապահական միջոցներ եւ գործածել այդ նպատակին յարմար նախանիւթեր:

Նոյն մարզին մէկ այլ հարցն է շարժա-

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՀԻԹԼԵՐԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՍԻՐԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

1946-ին, ամերիկացի զինուոր մը Ռայխի նախկին վարչապետարանին մէկ անկիւնէն, Հիթլէրի ուղղուած 8000 սիրային նամակ գտնուած է: Անոնց հեղինակները գերմանուհիներ եղած են: Այդ նամակներէն 43-ը վերջերս հրատարակուած են «Հիթլէրի ուղղուած սիրային նամակներ» խորագրուած հատորի մը մէջ: Հիթլէր անգիտացած է անոնց գոյութիւնը, բայց նամակները խնամքով դասաւորուած ու պահուած են իր սպորադամներուն կողմէ:

...ելի ճարտարարուեստէն տարեկան 46 ...ն թափօնի արտադրութիւնը, որուն ...ղեւ 15% կարելի կ'ըլլայ վերստին գործածելի դարձնել: Այսօր, որոշ չափով ...այս հարցն ալ լուծում գտնելու ճամբուն ...լայ է ու հետզհետէ աւելի մեծ քանակութեամբ թափօններ կը ղրկուին բեմավերադարձումի նիւթերը վերագործածելի դարձնող ձեռնարկութիւններ: Անոնց արտադրած նիւթերն ալ յաճախ կը գործածուին ժամանակ բնակարաններու շինութեան մէջ:

Վերագործածութեան թէքնիքին շնորհիւ պատահած է որ մինչեւ 80% փճացումէ փրկուին գործածուած նիւթերը ու մինչեւ 56% նուազին թափօնները: Այս ...ղութեամբ յատուկ ջանք ցոյց տուող ...ն մըն է Տիգնի ընկերութիւնը: Անոր կողմէ գործածուած կերպընկալ նիւթէ ...ելոնաւոր դասամերը վերածուած են ...ղկամաններու եւ շինութիւններու մէջ ...րծածելի մեկուսիչ նիւթերու: Ընկերութիւնը Տիգնիլէնտի իր փոխադրամիջոցներուն համար ալ ինչպէս ընդհանրապէս համբորդութեան նաւուն, սկսած է գործածել մաքուր վառելանիւթ:

Այսքանն ալ սակայն ամբողջովին չէ ...հացուցած բնապահպանական շարժումին ...եւորդները որոնք կը պահանջեն որ ամբողջովին վերջ տրուի քիմիական նիւթերու գործածութեան եւ թէ վերագործածելի դարձած թուղթը օգտագործուի ...աղաւէններու ծանուցումին մէջ:

Կանանչ շարժումը այնպէս կը թուի որ ...ղիկ տրամադրութեան մը արդիւնքը ...է Հոլիվուտի մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՄՐԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ

Արկածներ՝ ծովու լողանքի ընթացքին

Ծովու լողանքի մեծագոյն արկածը խեղդամահութիւնն է, բայց կան պարագաներ, երբ արկածեալը կը գտնուի կիսախեղդ վիճակի մէջ, եւ անոր շուրջիններ կրնան հրաշք գործել եւ ստոյգ մահէ փրկել զայն, պայմանով որ անոնք ծանօթ ըլլան շտապ օգնութեան տարրական կարգ մը գիտելիքներուն:

ԽԵՂԴԱՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Առաջին պատճառը յոգնութիւնն է: Յաճախ տեսնուած են մարդիկ, որոնք անխոհեմութեամբ հեռացած են ծովեզերքէն եւ յոգնելով՝ չեն կրցած իրենց գլուխը վեր բռնել եւ սուզուած են ջուրին մէջ: Այս պարագային, խեղդամահութեան պատճառը թոքերուն մէջ լեցուած աղի ջուրն է անշուշտ:

Երկրորդ տեսակի արկածները յառաջ կու գան յանկարծ ջուրին մէջ նետուած պահուն, երբ լուղորդին գլուխը կամ ծոծրակը զօրաւոր ցնցումի մը ենթարկուելով, ան կը դադրի շնչելէ: Այս պարագային մահը հետեւանքը կ'ըլլայ ենթային մարելուն:

Երրորդ տեսակը չանթահարումի ձեւով տեղի կ'ունենայ: Մարդիկ կան, որոնց վրայ պաղ ջուրը կ'ազդէ ելեկտրական հոսանքի մը նման: Ճիշդ է, որ այս պարագային, մարիլը կարճ կը տեւէ, բայց եւ այնպէս եթէ ենթական անմիջապէս չվերագտնէ իր շնչառութիւնը, խեղդամահ կ'ըլլայ:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ

Խեղդուող մը ազատելու պարտականութիւնը պէտք է ձգել փորձառու լուղորդներուն: Մեզի համար կարեւոր է գիտնալ, թէ ինչ միջոցներ պէտք է գործադրել՝ կիսախեղդ մը փրկելու համար:

Նախ եւ առաջ, արկածեալը պէտք է պառկեցնել այնպիսի դիրքով մը, որ գլուխը մարմինէն ցած ըլլայ: Յետոյ, մինչեւ բժիշկին հասնիլը, կայ մէկ հիմնական միջոց՝ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՆՉԱՌՈՒԹԻՒՆԸ: Սակայն այս միջոցը պէտք է կիրարկել յամառութեամբ: Տեսնուած է յաճախ, որ մարդիկ քանի մը փորձերէ ետք յուսահատին ու լքեն փորձը: Սխալ է այս ընթացքը եւ տգիտութեան արդիւնք: Երբեմն ժամեր տեւող արուեստական շնչառութեան աշխատանքէն ետք, արկածեալը յանկարծ կը սկսի կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ եւ ի վերջոյ փրկուիլ:

«Ս. Փ.»

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԱՆ -- ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ «Սարոյեան» սրահին մէջ, Յունիս 18-ին, տեղի ունեցած է «Գուլլեան -- Զաքարեան -- Վասպուրական» վարժարանի միջնակարգ բաժնի ամավերջի հանդէսը: Բացումը կատարած է տնօրէնուհին՝ Անահիտ Մանկունի: Խօսք առած են հոգաբարձութեան կողմէ Ներսէս Թչոյեան, իսկ Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ Խաժակ Սարգիսեան: Վկայականներու բաշխումէն ետք հրաժեշտի իր խօսքը արտասանած է տնօրէնուհին, որ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին կը փոխարինուի Տիկին Լիլի Մըրիկեանով, Լոս -- Անճըլըսէն: Խօսք առած է Տոքթոր Ճօն Միսիրեան: Կրթական մարմնի ատենապետ Ռոստոմ Այնթապլեան դնահատանքի յուշատախտակ մը յանձնած է մեկնող տնօրէնուհիին, որ հինգ տարի ծառայած էր դպրոցին եւ բարի գալուստ մաղթած նոր տնօրէնուհիին, որ ներկայ եղած է հանդէսին: Միջնակարգ բաժնէն շրջանաւարտ եղած են 18 աշակերտներ, որոնց հայերական խօսք ուղղած է Տաթեւ Ա. Քհնյ. Գալուստեան:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Խաչեր Գալուստեան մանկավարժական կազմաւորումի կեդրոնը նոր տարեշրջանը աւարտած է 14 ուսանողուհիներով, որոնցմէ եօթը շրջանաւարտ եղած են: Դասախօսական կազմը բաղկացած է չորս հոգիէ, ներառեալ՝ կեդրոնի վարիչ Գ. Շահինեանը: Կեդրոնը ունեցած է նաեւ հիւր դասախօսներ, ընկերա -- մշակութային, հրատարակչական եւ յաբեբրական այլապէս բեղուն գործունէութիւն մը: Յառաջիկային ծրագրուած է դասաւանդել գործնական մանկավարժութիւն, աճումի հոգեբանութիւն, հայերէնի, Հայոց պատմութեան, կրօնքի եւ իրազեկութեան դասաւանդումի կերպ եւ երաժշտական մանկավարժութիւն:

***

ԹՈՒՍԹԸՆԻ (Թէքսաս) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Հայ Դպրոցի վկայականաց բաշխման հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 12-ին: Բացումը կատարած է Վիգէն Ֆըրէնկեան: Դպրոցին տեղեկագիրը ներկայացուցած է տնօրէնը Ցովիկ Ֆրէնկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Դպրոցը ունի 60 աշակերտ:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Գլօտ Շամփանեը սրահին մէջ, Յունիս 19-ին, տեղի ունեցած է Ս. Յակոբ ազգային վարժարանի տարեվերջի հանդէսը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած հայերէն եւ ֆրանսերէն երգերէ: Խօսք առնելով տնօրէն Յակոբ Պուլկարեան անդրադարձած է վարժարանին հիմնադրութեան քսանամեակին: Այս տարի, Վարդգէս եւ Աստղիկ Սարաֆեան նախակրթարանէն շրջանաւարտ եղած են 58 աշակերտներ, իսկ Երկրորդական բաժնէն՝ 20 շրջանաւարտներ: Վկայականաց եւ մրցանակներու բաշխումէն ետք փակման խօսքը արտասանած է Արմէն Ա. Քահանայ Իշխանեան: Վարժարանը, որ հիմնուած էր 1974-ին 37 աշակերտներով, ներկայիս ունի 750 աշակերտ:

***

Կ. ՊՈԼՍՈՅ Մարինա քլիպ զբօսարանին մէջ, Յուլիս 16-ին, տեղի ունեցած է Կեդրոնական Սանուց Միութեան ամառնային ճաշ -- պարահանդէսը: Երեկոյթը վարած է Արման Մարաշլեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Միութեան ատենապետ Յարութիւն Խպլեօղլու: Երգիչ Ալեքս հայերէն իր երգերով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

***

Կ. ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին մէջ, Յուլիս 19-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Մոնրէալի հայ բժիշկներէն Արի Տէմիրճեան՝ մորթաբուժութեան մասին: Դասախօսութեան ներկայ եղած են շուրջ երեսուն բժիշկներ:

ՀՈԳՈՒ ՋԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԲ.

...երունի աւագերէցին յիշողութիւնը ...ղն էր: Այո՛, ժամուն դռնէն կախուած ...կան. ծանուցումը ինք ըրած էր. նա...ւոր մը որդեգրած էր, անունը միտքը ...էր գար:

-- Գէո՞րգ:

-- Աստանկ ըլլալու է: Տղուն անունն ալ ...ովսէս դրի, Մովսէսի փարաւոնի աղջըկան ձեռքով Նեղոսի ջրերէն ազատուած ըլլալուն ի յիշատակ: Քիւթիւկին մէջն ալ ...օրինի արձանագրեցինք «Որդի Եկեղեցւոյ» -ի՞նչ ընենք, գտնուած տղայ է. ...ուիչ կերպ չըլլար: Ետքը եկան գացին. ...ր գացին չիտեմ: -- Էյ էֆէնտին նաւ...ինք ի՞նչպէս է, աղէկ է. Հաճի հանըմը՞ս: ...ու Զատկի, Ծնունդի երբեք չեմ մոռնար, ...այց իրենք օր մը թէնէզզիւր չեն ըներ իրենց գեղը գալու: Ինչ է նէ. Թող ողջութիւն ըլլայ տէ: -- Յատուկ ողջոյններ կ'ընեմ:

Ագրիպ էֆէնտի անձկութեամբ կը սպասէր. ժամը տասներկուքն էր երբ գրագիրը եկաւ: Խասգեղ լսածներն ալ պատմեց:

...ալ տարակոյս չկար: Նաւարեան ...ու Խասգեղի եկեղեցիին դուռը կախուած ...ն մինոյն էին:

-- Ձեռքէս ազատելիք չունիս, անբարոյական շուն ըսաւ ինքնիրեն. ու գոհ ուրախ սրտով տուն գնաց:

Երբ Ագրիպ էֆէնտի կատարելապէս համոզուեցաւ Նաւարեանի ծագման մասին տուած տեղեկութեանց ստուգութեանը, իր քովը հրաւիրեց խմբագիր մը, որուն Նաւարեանի եւ անոր գաղափարակից գըրողներու խմբին դէմ ունեցած ատելութեան չափ քաջածանօթ էր իրեն: Ամէն բան պատմեց խնդրելով միայն որ յօդուածը հրատարակէ այն օրը երբ ինք խմացտայ, էֆէ-ն աւելի ազդու ընելու համար:

Այդ յօդուածը չենք արտատպեր. կարճ գաղափար մը տանք: Յօդուածագիրը դիտել կու տար «նորելուկ սկեպտեան գրիչները որոնց մասին մինչեւ հիմա ամենայն միամտութեամբ կը կարծուէր թէ միայն թեթեւամիտ զօլայականներ են, սակայն անժխտելի ապացոյցներ այժմ կը հաստատեն թէ յանդուգն շահախնդիրներ են որք մեր տոհմային աւանդական պարկեշտութեան եւ ընտանեկան սրբութեանց ձեռնամուխ լինել կը ժպրհին, որպէս զի իւրեանց արատաւոր կեանքը վաւերացնելու յաջողին, վասն զի ամենայն իրաւամբ եւ արդարութեամբ պարտին ցմիշտ զրկեալ մնալ մարդկային պարկեշտ ընկերութեան մէջ երեւալու իրաւունքէն»: Յետոյ կը հարցնէր թէ ուսկի՞ց կու գան այդ ինքնակոչ մարդասէրները. հա՞յ են, յո՞յն թէ հրեա՞յ: Հաւնելուկը ո՛չ ոք կրնայ լուծել եւ ոչ իսկ իրենք: Ու քիչ մը քօղարկեալ բայց բաւական թափանցիկ բացատրութիւններով կը ներկայացնէր Նաւարեանի կենսագրութիւնը, սեւ գոյներով, հետամուտ ըլլալով անոր Խասգեղի Եկեղեցիի դռնէն մինչեւ Գատը գիւղ: Յօդուածը կը վերջանար բացագանչութեամբ. «Եթէ այդ լրբենիները խառնեն իրենց յիշողութիւնը, հոն պիտի գտնեն անջնջելի տպաւորութիւն մը: Օր մը Ներսէսեան Վարժարանի մէջ աշնուականութեան չարաւիզ մը որ ի տղայ տիոց անտի պատւոյ սուրբ զգացմամբ վառուած էր, կը վռնտէր զիրենք ընկերակցութենէն "կոբեր ապօրէն" գոչելով. հիմա ամբողջ ազգը պիտի գոչէ կորե՛ք, կորե՛ք ու ձեր անպատիւ կեանքը մի՛ պարզէք մեր քոյրերուն եւ աղջիկներուն անարատ աչքերուն առջեւ իբր քաջալերիչ օրինակ մը»:

ԺԳ.

Հոկտեմբերի մէջ Սարաթեանները վերադարձած էին Բերա: Հոն, Նաւարեան ալ վարձած էր սենեակ մը «ծովը գէշ եղած օրերը» Գատըգիւղ չկրնալ երթալուն պատահականութեանց համար: Բերայի ընկերութիւնը սկսած էր իր սովորական կեանքը. -- Սրբուհի հանըմ ընդունելութեան օր որոշած էր առջի տարիներուն պէս Երկուշաբթին: Նաւարեան հրաւիրուեցաւ Տիրան էֆէնտիէն ամէն Երկուշաբթի գիշեր այցելել:

Կզգէին իշխանէն ի վեր երկու սիրահարները իրար չէին տեսած: Առաջին հանդիպումնին Հոկտեմբերի ընդունելութեան առաջին գիշերը տեղի պիտի ունենար: Ամբողջ այդ օրը Նաւարեան տենդոտ էր, արտակարգ սրտնեղութեամբ կը սպասէր գիշերուան որ չէր հասներ: Տագնապալից վիճակին մէջ չբացաւ իսկ այն օրուան թերթերը: Իրիկունը Բերա ելաւ, քիչ մը ճաշեց, արդուզարդն ըրաւ, եւ գնաց Սարաթեաններու տունը ուր առաջին անգամ ատեն պիտի ունենար ներկայանալու հայ - լայֆին, որոնք իր հեղինակութեանցն ու մտքակումներուն գլխաւոր թիրախներն էին:

Երբ ընդունելութեան սրահը պիտի մըտնէր, դրան առջեւ հանդիպեցաւ Արուսեակի, որ գունատ, գայրոյթի գունատութեամբ, դողդղացող ձեռքով սղմեց Նաւարեանի ձեռքը: Երիտասարդը որ քիչ մը աւելի խանդի կը սպասէր երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ, կոտրուած մնաց:

-- Անհանգի՞ստ էք, հարցուց ցած ձայնով:

-- Ոչինչ բան:

Աչքերը սակայն կ'ըսէին թէ բան մը կար, անկերեւ նեղութեամբ մըն էր որ հիւրին հետ սրահը մտաւ: Սրբուհի հանըմ որուն մօտեցաւ Նաւարեան, յայտնի ցրտութեամբ սեղմեց ձեռքը. Տիրան էֆէնտի անխռով յարգանքով ընդունելութիւն ըրաւ. ներկայ եղողները իրարու ակնարկներ կուտային եւ մինչեւ իսկ Նաւարեան լսեց որ կիներէն ոմանք կ'ըսէին արհամարհական շեշտով մը.

-- Ա՞ս է:

Միայն Ագրիպ էֆէնտի անսովոր զուարթութեամբ մը իրեն մօտեցած էր, որպիսութիւնը հարցուցած էր.

-- Ալ իրար կորսնցուցինք, Նաւարեան էֆէնտի, ըսաւ բարեկամական շեշտով մը:

Եւ հինգ վայրկեանի չափ ոտքի վրայ իրարու հետ խօսեցան: Տիրան էֆէնտիի աչքին զարկաւ այս նոր սիրալիր վարմունքը, ու մտքէն ըսաւ թէ այդ աղտոտ գործը անորն էր: Նոյն կասկածն ունեցաւ նաեւ Արուսեակ:

Ագրիպ էֆէնտի երբ բաժնուեցաւ Նաւարեանէն, իր բարեկամներէն ոմանց ըսաւ թէ «չէ տեսած, չէ նէ չէր գար -- բայց հիմա աղուոր խաղ մը կ'ընենք»:

(Շար. 15)

(Շար. Ա. էջէն)

Թունուզ կը գտնուի վերադառնալու տրամադրութիւն չէ յայտնած: Միւս կողմէ, Սիլվիօ Պերլուսքոնի որոշեց իր մեծ հոլ-տինքը՝ Ֆինինվէսթը Թրըսթի վերածել զատորոշելու համար նախարարապետի եւ գործի մարդու իր զոյգ հանգամանքները:

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնը ոճրափորձ մը գործուեցաւ, Յուլիս 29-ին, որուն հետեւանքով երեք հոգի մեռաւ: Արարքին թիրախն էր Պաշտպանութեան Նախարարութեան պատասխանատու մը: Թակարդ — կառ մը պայթած է երբ պաշտպանութեան քաղաքականութեան ընդհ. տնօրէնին կառքը կ'անցնէր: Իրմէ զատ, մեռած են իր վարորդը եւ անցորդ մը: Թէեւ ոչ ոք տէր եղած է, բայց, բնականօրէն կը վերագրուի ԷԹԱ-ի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ — արեւելեան կողմը, չարաթավերջին (Յուլիս 28 — 29) 41 մեռեալ եւս կար, 25—ը՝ Քիւրտ եւ 16 Թուրք զինուոր:

ՄԻԱՑԵԱԼ — ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արտօնութիւն ստացած են ՄԱԿ—էն զինուորական միջամտութիւն կատարել Հայիթի, վերահաստատելու համար ժողովրդավարութիւնը:

GIA

Groupement Interprofessionnel Armenien

COMMUNIQUE

Le 15 Juillet 1994, le CENTRE DE MANAGEMENT D'ARMENIE (CEMA), ouvert et géré par le G I A, en Arménie à Erevan, depuis 1991, auprès de la Chambre de Commerce et d'Industrie, a remis ses certificats aux élèves du cycle 1993/94, en présence des représentants des autorités locales, en particulier de M. Félix PIROUMIAN, Ministre de la Construction de la République d'Arménie.

Actuellement une centaine d'élèves suivent les cours, une quinzaine d'entre eux satisfont au cursus complet.

Nous rappelons que CEMA dispense une formation pour les entreprises d'initiation à l'Economie de marché avec des modules spécialisés sur entre autres la Comptabilité, le Management, la Marquetique, le Commerce International, ... Des intervenants français, enseignants, et chefs d'entreprise, tous les mois se rendent en Arménie à cet effet et créent, au-delà de la mise à jour des connaissances, le substrat sur lequel pourra s'appuyer l'économie arménienne.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի — նախընտրաբար — հասցէի ոաժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին քղքատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, դիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Տոքթ. Ա. Պէյլէրեան 250 Ֆր. «Յառաջ»ի տարեդարձին եւ Խաչիկ Թէօլէօլեանի յօդուածին (Յուլիս 16 / 17) ի գնահատութիւն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Էլիզ Գավուքճեան — Այվազեան գրական մրցանքին մասնակցիլ փափաքող գրողներէն կը խնդրուի իրենց գիրքերէն երկուական օրինակ ուղարկել՝ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ հետեւեալ հասցէին. —

SOCIETE DES GENS DE LETTRES
ARMENIENS DE FRANCE
B.P. 815 — 75923 Paris Cedex 17, FRANCE

Դատական կազմը իր ընտրութիւնը կը կատարէ Դեկտեմբերին: Մրցումին արդիւնքը կը յայտարարուի մամուլով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ — ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ՄՐՑԱՆՔԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Կը խնդրուի Սփիւռքի մամուլէն արտատպել:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն թէ Միութեան 78-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 1994, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, կառավարական նիստերու դահլիճին մէջ, Կառավարական Տուն, Հանրապետութեան Հրապարակ, Երեւան, Հայաստան:

Սոյնը 78-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 15, իրենց փոխանորդագրերը, - Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, - հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
31 West 52nd Street
New York, N. Y. 10019-6118, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:

2. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:

3. - Մասնակի ընտրութիւն Տնօրէններու (Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու):

4. - Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:

5. - Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովին առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու:

6. - Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

Ի Դիմաց՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԼՈՒԻԶ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր

Յունիս 1, 1994

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que

la FETE CHAMPETRE

de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures

Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*

Buffet — Bar — Animation par les enfants

Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ:

FOOTBALL

ARMENIE - BELGIQUE

COMMUNIQUE

L'Association Sportive Homenetmen France, à l'occasion du premier match officiel de la sélection d'Arménie, dans le cadre des Championnats d'Europe des Nations, organise un déplacement en car en Belgique le Mercredi 7 Septembre 1994. Pour encourager comme il se doit notre équipe nationale de football nous avons d'ores et déjà retenu un certain nombre de billets qu'il convient dès maintenant de réserver.

Pour tous renseignements prière de s'adresser à :

— Mme Bakkalian: 40. 67. 77. 50 (9h-16h)

— M. Vosgueritchian 45. 08. 43. 10 (10h-18h ou répondeur)

Pour les non-ressortissants de la C.E.E., pour des questions de visa se renseigner auprès de l'Ambassade de Belgique- Service de visa: 1, ave. Mac Mahon, Paris 17e Tél. : 42. 27. 45. 35.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobilier présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

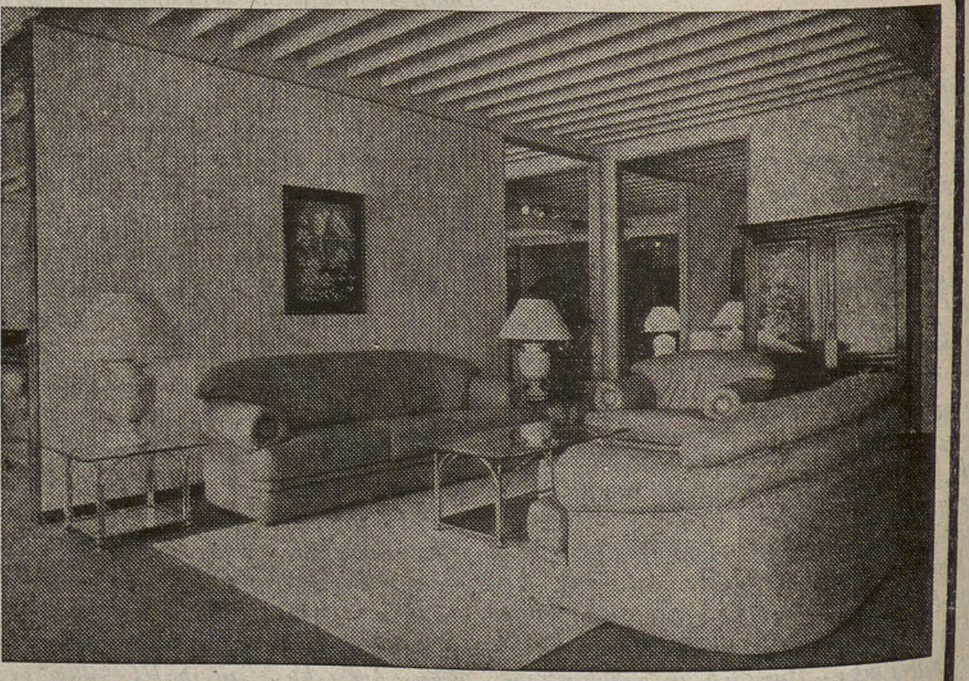

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3
MERCREDI
3 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.384 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.384

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 7-ԻՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՒԱԳԱՆԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒԻ

Ինչպէս հաղորդած էինք առենին («Յառաջ», Յուլիս 23/24), Նախագահ Գլինթընի պաշտօնական հրաւէրով, Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը Միացեալ Նահանգներ կը մեկնի: Իր գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեան, Ելմտական նախարար՝ Լեւոն Բարխուդարեան, Տնտեսական նախարար՝ Արմէն Եղիազարեան, Ազգ. Դրամատան նախագահ՝ Բագրատ Ասատրեան ինչպէս նաեւ մամուլի եւ այլ պաշտօնատարներ:

Լ. Տէր-Պետրոսեան Ուաշինկթըն կը մեկնի Կիրակի, Օգոստոս 7-ին, Փարիզի ճամբով: Գլինթընի կողմէ կ'ընդունուի Օգոստոս 9-ին: Այցելութիւնը պիտի տեւէ 10-11 օր: Նախագահը կ'այցելէ նաեւ Լոս-Անճըլըս, հաւանաբար Տիթրոյթ տեսնուելու համար Ալէք Մանուկեանի հետ, հրաւիրուած է նաեւ Քէնըտիներու կողմէ:

***

Ուրբաթ, Յուլիս 29-ին, Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, Խորհրդարանի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան, Հանրապետութեան փոխ-նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան եւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան այցելած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ին եւ անոր յանձնած «Հայաստանի ազգային հերոս» կոչման հրամանագիրը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիական անձնագիր եւ դիւանագիտական անցագիր: Ինչպէս Հանրապետութեան պետական բարձրագոյն պարգեւը, նոյնպէս ալ քաղաքացիական անձնագիրը առաջինը շնորհուած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

***

Հանրապետութեան նախագահի Յուլիս [illegible]-ի հրամանագրով Առեւտուրի Նախարար Տիգրան Գրիգորեան ազատ արձակուած է իր պաշտօնէն:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 1)

ՄԵԾԱՄՈՐԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Յուլիս 28-ին, Մոսկուայի մէջ, Ռուսիոյ Հիւլէական ուժանիւթի Նախարարութեան կեդրոնատեղին կատարուած է Հայկական հիւլէակայանի վերաբացման հարցերուն նուիրուած խորհրդակցութիւն մը: Հայաստանի պատուիրակութիւնը գլխաւորած է փոխ-վարչապետ Վիգէն Չիթէչեան: Քննարկուած է աշխատանքներու ընթացքը, սահմանուած են փինանսաւորման, նիւթա-թեքնիքական մատակարարման, պայմանագրերու կատարման վերաբերող կարեւոր հարցեր: Պատուիրակութիւններու յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 17-ին, Մոսկուայի մէջ:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ ԽՕՍԱԾ Է ՇՈՒԿԱՅԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԱՒՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ուրբաթ, Յուլիս 29-ին, հանդէս գալով լրագրողներու առջեւ, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Հայաստանի մէջ շուկայական տնտեսութեան ձեւաւորման համար երեք հանգրուան նախատեսած է: Առաջինը՝ այդ տնտեսութեան բնորոշ կառուցուածքներու ստեղծումն է, որ, որոշ բացառութիւններով, արդէն կատարուած է: Տարի մը ետք կը սկսի երկրորդ հանգրուանը, որ կը յաջորդէ բարեփոխումներու հանգրուանին եւ կր հանդիսանայ ներդրումներու շրջան մը: Երրորդը մեր երազանքն է, ըսած է վարչապետը, այն է՝ որ Հայաստանը մուտք գործէ միջազգային շուկայ եւ իր տեղն ունենայ համաշխարհային տնտեսութեան մէջ, դառնալով փինանսական կեդրոն Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ:

Անդրադառնալով Հայաստանի ներկայ տնտեսական կացութեան, վարչապետը յայտարարած է որ այս տարուան առաջին կիսամեակին՝ 1993-ի նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, արդիւնաբերական արտադրանքը աճած է 4.7 տոկոսով, գիւղատնտեսականը՝ 7 տոկոսով, աւելցած են մարդասիրական օգնութեան ծաւալները: Կը շարունակէ ցած մնալ բնակչութեան կենսամակարդակը: Ինչ կը վերաբերի «Զմեռ» ծրագրի, վարչապետը նշած է թէ կարելիութիւն ստեղծուած է առնուազն երեք ամիս ապահովելու հանրապետութեան կենսագործունէութիւնը, նոյնիսկ ճանապարհներու պայթեցումներու պարագային:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուրբաթ, Յուլիս 29-ին, Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Արցախի թեմին առաջնորդ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեանը:

***

Նոյն օրը նախագահը ընդունած է Ղազախստանի եւ Կրգիզստանի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակաւոր գործավար Արման Մելիքեանը եւ անոր հետ խօսած այդ երկիրներու հետ Հայաստանի յարաբերութիւններու զարգացման ուղղութեամբ դեսպանատան կատարած եւ կատարելիք աշխատանքներու մասին:

***

Շաբաթ, Յուլիս 30-ին, Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Լիբանանի մէջ Հայաստանի ժամանակաւոր գործավար Երուանդ Մելքոնեանը, որուն հետ խօսած է Հայաստանի եւ Լիբանանի յարաբերութիւններու զարգացման եւ դեսպանատան աշխատանքներու կազմակերպման հետ կապուած հարցերու շուրջ:

***

Նոյն օրը նախագահը ընդունելով «Արարատ» ոտնագնդակի ակումբի գլխաւոր մարզիչ Արմէն Սարգսեանը, քննարկած է ԻՒԷՖԱ-ի բաժակի մրցաշարքին «Արարատ»ի մասնակցութեան հետ կապուած կազմակերպական հարցերը:

***

ԱՐՓԱՅԻ ՀՈՒՆՁՔԸ

Արփայի հովիտի գիւղերուն մէջ աւարտած է հունձքը: Արենիի, Արփիի եւ Եղէգնաձորի տնտեսութիւնները արդէն հնձած են ամբողջ հացահատիկը, իսկ Բարձրադիր շրջանին մէջ ալ նոր կը սկսի: Եղէգնաձորի հողամշակները արդէն 8 թոն հացահատիկ յանձնած են մթերման կեդրոններու:

***

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ԻՆ

Յուլիս 27-ին Վազգէն Ա. ընդունած է Չինաստանի դեսպանը, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայացուցած է ապաքինման իր մաղթանքները:

***

ՄԱԿ-Ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Յուլիս 27-ին Արտաքին Ա. փոխ-նախարար Ժ. Լիպարիտեան ընդունած է ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց կեդրոնի պատուիրակութիւնը: Քննարկուած են այս բնագաւառին մէջ ՄԱԿ-ի կողմէ Հայաստանին օգնութիւն ցուցաբերելու կարելիութիւնները եւ համագործակցութեան հարցեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ նուազած է 0.4% համեմատութեամբ, ինչ որ առաջին անգամ է որ կը պատահի չորս տարիէ ի վեր: Այս դրական արդիւնքը հետեւանք կը նկատուի պաշտօնազրկումներու նուազումին եւ նոր աշխատանքներու ստեղծման: Ֆրանսա, ուրեմն, 13 հազար գործազուրկ պակաս ունէր Յունիսին:

ՄՕՐԻՍ ԱՐԵՔՍ, Վառ Ի-Տէ-էՖ ծերակուտականը 6 ժամ հարցաքննուելէ ետք դատաւորին կողմէ, քննութեան տակ առնուած է (այս նոր տարազն է մեղադրանքի տակ առնուելուն) եւ Մարսէյլի Պօմէթի բանտը առաջնորդուած: Աւելի ճիշդ բանտին հիւանդանոցը, որովհետեւ 77 տարեկան ծերակուտականը խլիրդէ կը տառապի: Քննութեան տակ առնուած է «կաշառակերութեան, վստահութեան չարաշահութեան եւ մեքսակցութեան» համար:

ՔԷՕԼՆԻ մէջ (Գերմանիա) քսանամեայ Թուրք մը մինչեւ մահ ծեծուած է եւ մարմինն ալ այրուած: Ոստիկանութիւնը կը խորհի որ ցեղապաշտութեան ոճիր մըն է, վկայ մը յայտարարած է թէ լսած է երիտասարդներ որոնք կը բացագանչէին՝ «պէտք է այրել Թուրքերը»:

ՀԱՅԻԹԻԻ զինուորական իշխանութիւնը, ի պատասխան ՄԱԿ-ի Ամերիկացիներուն տուած միջամտութեան արտօնութեան պաշարման վիճակ հռչակեց: Կ'ըսեն նաեւ թէ պատրաստ են դէմ դնելու յարձակողներուն վուտու ոգիները (տեղացիներուն հաւատքն է որ սատուածներու կը դիմէ ու կը հաւատայ նաեւ որ կենդանիներն ալ հոգի ունին) օգնել կոչելով:

ՄԱՄՈՒԼ

«LA LIBRE BELGIQUE» (1er août)

ARMENIE: UNE COOPERATION DIFFICILE AVEC L'OTAN

Պելժիական օրաթերթին Մոսկուայի ծանօթ թղթակիցը՝ Բորիս Թումանով կ'անդրադառնայ Հայաստանի եւ Ատլանտեան Ուխտի ընկերակցութեան (փարթըն [illegible]) հարցին: Կը գրէ որ հակառակ տարածուած կարծիքի մը Մոսկուայի անդամակցութիւնը «Խաղաղութեան համար ընկերակցութեան» ոչ օրինակ, ոչ ալ ազդանշան ծառայած է Հայաստանի որ ինչպէս ՀԱՊ-ի ուրիշ երկու անդամներ (Բելառուսիա եւ Տաճիկստան) կը շարունակեն անդրադառնալ այդ նախաձեռնութիւնը: Եթէ վերլուծումը կատարուի այն պատճառներուն որոնք այդ դիրքին կը մղեն Երեւան, կը տեսնուի անգամ մը եւս որ Նախկին Խորհրդային Միութեան կարդ մը երկիրներու գործընթացը միջազգային բեմին վրայ աւելի ենթակայ է շրջանի աշխարհաքաղաքական տուեալներուն եւ նաեւ լռելեայն ժխտումը կր նշանակէ Մոսկուայի կողմէ որ կը յաւակնի «աշխարհաքաղաքական յատուկ դերի մը» յետ խորհրդային տարածքին վրայ: Հայաստան, սակայն, որ կախում ունի Ռուսաստանէն, իր դիրքը կը սահմանէ ինքնավար կերպով յենլով որոշակի պարտադրանքներու վրայ: Արդարեւ, պաշտօնական հայ անձնաւորութիւնները յստակօրէն կր յայտնեն որ ՕԹԱՆ-ի հետ զինուորական հաւանական գործակցութիւն մը անիմաստ է: Թուրքիա, ՕԹԱՆ-ի անդամներէն մէկը եւ անմիջական դրացի Հայաստանի, ոչ իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունի Երեւանի հետ եւ երբեմն կը վարուի որպէս զինուորական զինակիցը Բաքուի հայ-ադրբեջանական ճակատումին մէջ: Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միաժամանակ մասնակցութիւն մը ՕԹԱՆ-ի ծրագրին կրնայ միայն ալ աւելի բարդացնել Ղարաբաղի հարցին կարգադրութիւնը, ըստ Երեւանի: Հաւանական միջամտութիւն մը ՕԹԱՆ-ի որպէս երրորդ միջնորդ, կը ճշդեն հայ դիւանագէտները, կրնայ միայն խառնակել, քանի Ռուսաստան եւ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը արդէն կը դժուարանան ներդաշնակելու իրենց ճիգերը խաղաղութիւն հաստատելու համար շրջանին մէջ: Միւս կողմէ, կը թուի որ Հայաստանի չկամութիւնը «Ընկերակցութեան» հանդէպ կը բացատրուի նաեւ Իրանը խնայելու իր փափաքով: Իրան, առարկայօրէն, է եւ պիտի մնայ դեռ երկար ատեն հաղորդակցութեան միակ բաց դուռը արտաքին աշխարհի վրայ Հայաստանի տնտեսութեան համար:

***

«LE MONDE»

LE MASSACRE DES ARMENIENS

«Լը Մոնտ» որ երեք շաբաթ է շարք մը սկսած է «Շատ մեծ պատերազմը» ընդհանուր խորագրին տակ, Օգոստոս 2-ի իր թիւին մէջ յօդուած մը հրատարակած էր Կէլլիպոլուի «Անզաք»ներուն (Աւստրալիական-Նոր Զելանտական զօրաբաժին), կը հաղորդէր որ յաջորդ դրուագն է՝ «Հայերու Ջարդը» այսինքն Օգոստոս 3-ի թիւը:

ԱՍԻ՝ ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԴԱՐՁԱԾ ՄԱԹԵՄԱԹԻԿՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ ունի 8 բաժիններ, որոնք յաջորդաբար, բայց ոչ ժամանակագրական հերթականութեամբ կը ցոլացնեն Կիլիկիոյ պատմութիւնը՝ հնագարեան ժամանակաշրջանէն մինչեւ հայկական թագաւորութեան անկումը, 1375 թուականին:

Առաջին բաժինը ներածական ակնարկ մըն է Կիլիկիոյ պատմական ու աշխարհագրական նշանակութեան մասին՝ եւրասիական քաղաքակրթութիւններու եւ մշակոյթներու խաչմերուկին վրայ, հիթիթական դարաշրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Երկրորդ բաժինը կը պարզէ հելլենիստական դիցաբանութեան առնչութիւնները Կիլիկիոյ հետ: Երրորդ եւ չորրորդ բաժիններուն մէջ կը խօսուի Կիլիկիոյ կարեւորութեան մասին՝ որպէս եւրասիական մեծագոյն արշաւանքներու մայրուղի, եւ հետեւաբար՝ հնադարեան եւ միջնադարեան կայսրութիւններու առճակատման թատերաբեմ: Հինգերորդ եւ վեցերորդ բաժինները կը վերլուծեն Կիլիկիոյ աշխարհագրական եւ տեղագրական նշանակութիւնը եւ անոնց աշխարհա-քաղաքական ու ռազմավարական արժեւորումը: Եօթներորդ բաժինը կը վերլուծէ Կիլիկիոյ ռազմա-քաղաքական իրադարձութիւնները՝ Բիւզանդացիներէն մինչեւ հայ իշխաններու թատերաբեմ հանդէս գալը: Վերջապէս, ութերորդ բաժինը կու տայ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան համառօտ պատմական ակնարկ մը՝ Ռուբէն իշխանէն մինչեւ Լեւոն Ե. եւ Սիսի անկումը:

***

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ձօնուած է «A ma mère — Մօրս»: Թղթակազմ ու գեղեցկատիպ այս հատորը (432 էջ) կը պարունակէ 16 համապարփակ տախտակներ, որոնք կը վերաբերին Ա. հատորին մէջ քննարկուած ութ բաժիններու նիւթերուն. 75 աշխարհագրական քարտէսներ, որոնց մեծ մասը նախագծուած է հեղինակին կողմէ. 42 պատմական քարտէսներ, ինչպէս՝ «Մերձաւոր Արեւելքը Տիգրան Մեծի ժամանակ». 13 հնադարեան քարտէսներու արտատպումներ, ինչպէս՝ Պտղոմէոսի քարտէսը (2-րդ դար). 136 սեւ-ճերմակ վերատպումներ վիմանկարներու եւ լուսանկարներու եւ վերջապէս 40 վերատպումներ գունաւոր մանրանկարներու, որոնց մեծ մասը կը հրապարակուի առաջին անգամ: Հատորին վերջին մասը յատկացուած է առաջին հատորի նիւթերու մատենացանկի ծանօթագրութիւններուն, որոնք դասաւորուած են համակարգիչային արդիական օրինակելի եղանակով:

«Կիլիկեան՝ Կայսրութիւններու Խաչմերուկին» կոթողական երկհատորեակին որպէս շարունակութիւն, Մութաֆեան 1993-ին լոյս ընծայեց «Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն» գիրքը, Կիլիկիոյ վերջին արքայ Լեւոն Ե.ի մահուան 600-ամեակին նուիրուած հանդիսութեանց նախօրեակին:

Թղթակազմ ու պատկերազարդ այս հատորը (160 էջ) թէ՛ յղացումով, թէ՛ բովանդակութեամբ հիմնականօրէն տարբեր է վերը քննարկուած երկհատորեակէն: Այդ մենագրութիւնը նախատեսուած էր միջնադարու պատմութեամբ հետաքրքրուողներու կամ այդ ժամանակաշրջանը ուսումնասիրողներու համար: Այս վերջինը նախատեսուած է աւելի լայն շրջանակներու համար, որպէս պատկերազարդ փաստագրական տեղեկատուական երկ: Այստեղ ամփոփուած են հայկական Կիլիկիոյ երեք դարերու կեանքի գլխաւոր հանգրուանները, ինչպէս նաեւ հայկական Կիլիկիոյ քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի հիմնական առանձնայատուկ երեսները:

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան գրած է այս հատորին յառաջաբանը: — «Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը կը մնայ քիչ ծանօթ..., — կը գրէ նախագահը: — Նոյնիսկ Հայերը կը ստորագնահատեն այս Պետութիւնը, այն պատճառաբանութեամբ, թէ ան հայկական պատմական հողատարածքէն դուրս կը գտնուէր (...): Այս երկը կարդալէ ետք մարդ կը համոզուի, որ այս պետութիւնը, որ երեք դարեր շարունակ գոյատեւեց Միջերկրականի ափերուն, կը հանդիսանայ անբաժան մասը Հայոց պատմութեան ու մշակոյթին եւ անոր ամենափայլուն հանգրուաններէն մին: Զէ՞ որ ԺԲ. դարը մեր գրականութեան Արծաթէ Դարն է»:

Այս բազմաբովանդակ պատկերազարդ հատորը արդիւնքն է երեք հմուտ մասնագէտներու աշխատակցութեան եւ «բացառիկ օժանդակութեան» Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Հայրապետի գրչին կը պատկանի գրքին «քաղաքակրթութիւն» բաժնի վերջին գլուխը՝ «Եկեղեցին -- œcuménique Հայաստանը», ուր քննարկուած են Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները Բիւզանդիոյ Յոյն Ուղղափառ, Ասորի Ուղղափառ եւ Լատին Եկեղեցիներուն հետ: Գրիգոր Շահինեան (Լիբանանէն) գրած է Գրականութեան նուիրուած գլուխը, ուր ընթերցողին ներկայացուած է Շնորհալիի, Հերացիի, Սմբատ Պատմիչի եւ Այգեկցիի ժառանգութիւնը: Միջնադարու պատմութեան մասնագէտ Քաթրին Օթէն (Սթրազպուրկի համալսարանէն) հեղինակած է «Կիլիկիոյ առեւտրական կապերը եւ փոխանակումները» գլուխը: Իսկ, Երեւանի Մատենադարանէն Լիլիթ Զաքարեան գրած է կիլիկեան մանրանկարչութեան եւ ոսկերչական արուեստներու մասին: Մութաֆեան գրած է գրքին «Պատմական ակնարկ» բաժինը (էջ՝ 12 -- 116), հետեւեալ ենթաբաժիններով.

-- Թագաւորութեան յղացումը (1097 -- 1198). Կիլիկիոյ հայկական բնակչութեան կազմաւորումը, խաչակիրներու յառաջացում, Թորոս. Բ. հայկական պետականութեան ստեղծողն է, Մլեհը կ՚ամրապնդէ այդ պետականութիւնը, Ռուբէն Գ. կ՚ապահովէ անոր յարատեւումը եւ Լեւոն Բ. իշխանը կը դառնայ Լեւոն Ա. թագաւոր:

-- Երեք մեծ արքաներ (1198 -- 1289). Լեւոն Ա. ի ներքին քաղաքականութիւնը, Սելճուքներու տարածումը, Ռուբինեաններ եւ Հեթումեաններ, Հեթում Ա. եւ Մոնկոլները, Մեմլուքներու մուտքը թատերաբեմ եւ վերջին մեծ արքան՝ Լեւոն Բ.:

-- Թագաւորութեան անկումն ու կործանումը (1289 -- 1375). եղբայրասպան կռիւներ եւ մոնկոլական դաշնակցութեան վախճանը. Հայկական Կիլիկիոյ վերջին համայնանկարը. Կիլիկիան եւ Պապականութիւնը. Արեւմուտքին կոչերու ձախողումը, ներխուժումներու նոր ալիք եւ թագաւորութեան հոգեվարքը:

Վերջին «Ճանապարհորդներու Նշմարներ» ենթաբաժինը (1375 -- 1939) կը ներկայացնէ Մեմլուքներէն ու Թիւրքմէններէն ետք Օսմանցիներու մուտքը Կիլիկիա, եգիպտական միջնարարը (1830 -- 1840), հայկական Կիլիկիոյ հաշուեյարդարը՝ սկսած 1915-ին, շարունակուած 1921-ին՝ Սահակ Բ. Կաթողիկոս կը մեկնի Սիսէն եւ հուսկ ուրեմն՝ հայկական Կիլիկիոյ վերջին՝ «Հարաւային ծայրամասի» -- Ալեքսանտրէթի -- (Անտիոքի, Մուսա Լերան), Սանճաքի լքումը Թուրքիոյ 1939 Յունիսին:

Հատորը կը պարունակէ հարուստ նկարազարդում՝ սեւ -- ճերմակ եւ գունաւոր վերատպումներ վիմագրութիւններու, լուսանկարներու եւ մանրանկարներու, ինչպէս նաեւ համապարփակ պատմական եւ աշխարհագրական տախտակներ եւ մատենացանկի բաժին:

***

Անցեալ Նոյեմբեր 5-ին, Սորպոնի Ռիշըլիէօ ամփիթատրոնին մէջ, յաւարտ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան նուիրուած հանդիսութեանց, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս՝ ի գնահատութիւն Գլօտ -- Արմէն Մութաֆեանի՝ Կիլիկիոյ հոգեւոր դատին անձնական նուիրումին եւ անսպառ աշխատանքին, «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով պարգեւատրեց Մութաֆեանը:

Վարձքդ կատար, Գլօտ -- Արմէն, որդի Զարեհի, կը սպասենք նոր նուաճումներուդ այս մարզին մէջ:

ԱԼԻՇԱՆ Ա. ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ
(պատմաբան)

Կլէնտէյլ, Յուլիս 14

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ամբողջատիրական վարչակարգէ մը դէպի ժողովրդավար իրաւակարգ անցումի շրջանին որքան ալ բնական նկատուին երկրի մը մէջ ընկերային յոռի բարքերը, Հայաստանի պարագային կարգ մը երեւոյթներ առնուազն խորթ կը թուին: Աչքըրացութիւն, ճարպիկութիւն, ձեռներէցութիւն, նոյնիսկ չահագործում կամ չարաշահում՝ հայրենիքի ներկայ պայմաններու մէջ, թերեւս կարելի է տանելի համարել. սակայն, ինչ կը վերաբերի առաւ -- փախաւութեան, կենցաղային անձուկ պայմաններու մէջ իր գոյութիւնը հազիւ պահել ջանացող հայրենակցի դրամը չորթելու երեւոյթին, խստիւ դատապարտելի է եւ անհրաժեշտ՝ այդպիսիները անարգանքի սիւնին գամելու եւ արժանի պատիժի ենթարկելու:

Դրամաչորթութեան երեւոյթի ականատես եղայ քանի մը շաբաթ առաջ, Երեւանի մէջ: Յուլիս 8-ն էր. նստած էի «Անի» պանդոկի գլխաւոր պաշտօնեաներէն մէկուն գրասենեակը, ուր կէս ժամուան ընթացքին իրարու ետեւէ կը ներկայանային աւելի քան տասնեակ մը ծեր ու երիտասարդ այրեր ու կիներ, հարցնելով դրամը չահագործումի դնող ընկերութեան մը ղեկավար անձին ո՛ւր գտնուիլը: Մարդիկ կը դիմէին յիշեալ ընկերութեան «Անի» հիւրանոցին մէջ գտնուող գրասենեակը, սակայն հոն չէին գտներ ղեկավարը: Անոնց դիտել կը տրուէր որ մարդը մէջտեղ չկար, անհետացեր էր:

Ի՛նչ է հարցը: Ընկերութիւններ հիմնուած են, որոնք, իբրեւ մրցակից դրամատուներու, գումարներ կը հաւաքեն մարդոցմէ, անոնց խոստանալով 30 -- 40 առ հարիւրի տոկոս մը: Պետական դրամատան մէջ պահ դրուած գումարի դիմաց կը տրուի 7 -- 8 առ հարիւրի տոկոս մը: Արդ, այն անձերը, որոնք որոշ գումար մը ունին իրենց տրամադրութեան տակ, կամ արտասահմանի իրենց ազգականներէն կամ բարեկամներէն տոլար ստացած են, կը յանձնեն յիշեալ ընկերութիւններու, այն ակնկալութեամբ որ ստանալիք տոկոսով կ՚ամբողջացնեն իրենց համեստ աշխատավարձքը եւ ձեւով մը կ՚ապրին: Տրամաբանօրէն խոստմնալից ու չահեկան է երեւոյթը: Եթէ մէկը 100 տոլար ունի, կը յանձնէ ընկերութեան, որուն խոստացած տոկոսը ամսական հաշուով կը կազմէ շուրջ 3 տոլար, ինչ որ կը համապատասխանէ շուրջ 1000 դրամի: Պահ դրուած գումարը քանի մը հարիւր տոլար ըլլալու պարագային, անոր տոկոսը կրնար յարաբերաբար ապահովել ենթակային ու իր ընտանիքին ապրուստը:

Ի՛նչ է պատահածը: Յիշեալ ընկերութիւնները, որոնք ըստ իշխանութիւններու՝ վաւերացուած կամ արաչխաւորուած չեն, գումարները կը գանձեն եւ մէկ -- երկու անգամ որոշ տոկոս մը վճարելէ ետք, հրապարակէն կ՚անհետանան անոնց ղեկավարները: Ա՛յդպիսի երեւոյթի մըն է որ ականատես կ՚ըլլայի Յուլիս 8-ին, «Անի» հիւրանոցի գրասենեակին մէջ: Քանի մը օրէ ի վեր հեռատեսիլն ալ կը զգուշացնէր ժողովուրդը նման դրամաչորթութիւններէ: Խեղճ մարդիկ կուգային պահանջելու գէթ իրենց դրամները, առանց իսկ մտածելու տոկոսին մասին: «Ամբողջ ունեցածս եմ տուել, բա հիմա ի՞նչ եմ անելու», կ՚ըսէր անոնցմէ մին: Գրասենեակին պատասխանատուն դիտել կու տար թէ երբ պետական դրամատունը 7 -- 8 առ հարիւրի տոկոս կու տայ, ի՞նչպէս կարելի է հաւատք ընծայել ընկերութեան մը -- մանաւանդ ներկայ խանիճաղանճին մէջ -- որ հնգապատիկ տոկոս կը խոստանայ: «Մի քիչ խելքներդ գործածէք», կ՚ըսէր գրասենեակի պատասխանատուն: Ճիշդ է որ անխոհեմութիւն էր մարդոց ըրածը, սակայն, կը կարծեմ որ անոնք այդ քայլին դիմած էին բարեմըտութեամբ եւ իրենց ապրուստը բարելաւելու նախանձախնդրութենէ մղուած:

Թէ ի՛նչ հետեւանք ունեցան խաբուած հայ մարդոց որոնումները եւ արդեօք դրամաչորթները Երեւան ելա՞ն թէ տակաւին կը մնան մութին մէջ, չեմ գիտեր. սակայն Երեւանի «02 ոստիկանական լրատու» շաբաթաթերթի Յուլիս 16-ի թիւին մէջ հրատարակուած յօդուած մը կը յուշէ այն մասին, որ երեւոյթը կը շարունակուի լուսարձակի տակ մնալ:

Արդարեւ, «Դրամաչորթութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ» խորագրին տակ, յօդուածագիրը՝ Գայեանէ Յովհաննիսեան, անդրադառնալով տուեալ երեւոյթին կը նշէ, թէ «Հերթական խաբեբայի ցանցն ընկած մարդիկ փորձում են միասնական ճակատ կազմել՝ այդ ցանցից դուրս պրծնելու»: Խաբուածներու բանակէն մէկու մը պարագան առանձնացնելով յօդուածագիրը կը պատմէ թէ «Գոնկրէս» զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութեան տնօրէնուհին, իբրեւ թէ արտասահման մեկնելով շահեկան գործառնութիւններ կատարող ճարպիկ անձնաւորութիւն, չահելով կարգ մը մարդոց վստահութիւնը, անոնցմէ գանձած է գումարներ, 33 առ հարիւր տոկոս վճարելու խոստումով: Տնօրէնուհին, «Էրեբունի» պանդոկին մէջ ծանօթանալով քաղաքացիի մը հետ, խմացած է որ ան կը փափաքի ներդրում կատարել բաժնետիրական ընկերութեան մը մէջ: Յաջողելով համոզել զինք, անկէ գանձած է 100 հազար ռուսական ռուբլի եւ 3 հազար դրամ:

Կարճ ժամանակ ետք, «Գոնկրէս» կազմակերպութեան տնօրէնուհին -- որ ըստ յօդուածագրին՝ «մարդկանց վստահութիւն ներշնչելու անզուգական վարպետ էր» -- կը համոզէ իր նոր զոհը, իր ամբողջ խնայողութիւնը՝ հազար տոլար, վստահելու իրեն: Ամիս մը անցած, տնօրէնուհին կը յայտնէ թէ պատուիրատուներէն մէկը գումարները առած ու փախած է: Օր մըն ալ հիւանդանոցէն հեռաձայնելով տնօրէնուհին կը յայտնէր որ վիրահատութեան ենթարկուած է, խնդրելով քիչ մըն ալ սպասել: Կ՚անցնի վեց ամիս եւ օր մըն ալ մարդուն կ՚ըսէ. «Եթէ ոստիկանութեան դիմես, կոպեկ չես ստանայ»:

Ահաւասիկ առաւ -- փախաւութեան խօսուն օրինակ մը: Տակաւին քանի՛ զոհեր պիտի խլէ դրամաչորթութեան այս երեւոյթը, մինչեւ որ պատկան իշխանութիւնները կարենան առաջքն առնել անոր, անհրաժեշտ խիստ միջոցառումներու դիմելով եւ արժանի պատիժի ենթարկելով յանցագործները:

Ինչպէս կ՚ըսէ Գայեանէ Յովհաննիսեան, «խարդախ ճանապարհով դրամ կորզելու վարպետներին ուզում եմ յիշեցնել, որ դրամաչորթութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ կարող է դառնալ ուղիղ ճանապարհ դէպի բանտ»:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՈՒՂԵՂՆԵՐԸ

Մարդկութեան ամենահին շրջաններէն գիտական զարգացումները միշտ զանցած են սահմանները: Այս երեւոյթին համար առաջին միջոցը եղած են բանակները ու զինուորական արշաւները. անոնց շնորհիւ, օրինակ, յունական բանակի բժիշկ հանդամանքէն օգտուելով, առաջին դարուն Դիոսգորից ամբողջ միջերկրականեան աւազանին բուսականութեան բժըշկական գործածութեան մասին իր գիրքը կրցած է պատրաստել. ու այդ գիրքը ամբողջ երկու հազար տարի դասական աղբիւր մը եղած է: Աւելի նոր շրջաններու սահման ճանչցող գիտնականներէն եղած են այն Եգիպտացիները որոնք Պոնափարթի կողմէ բերուած են Ֆրանսա: Ո՞վ կրնայ ուրանալ նախկին նացի Ֆոն Պրաունի դերը Քէփ Քէնէվըրըլի մէջ, Լուսինը նուաճելու աշխատանքներուն ընթացքին: Կամ Այնշթայնի մը պարագան որ մասնակցութիւն բերած է ատոմական ռումբին պատրաստութեան:

Ծայրորդելու, տեղէ տեղ թափառելու երեւոյթին քով այսօր կայ նաեւ հաղորդակցելու լայն հնարաւորութիւնը: Նորագոյն տուեալներու համաձայն, աշխարհի վրայ ներկայիս 150 միլիոն է թիւը այն անձերուն որոնք գիտական ու թեքնիք բարձր որակի աշխատանք կը կատարեն: Այսօր անոնք կը կազմեն ինքնուրոյն համայնք մը որ կախում չունի հեռաւորութիւններէ ու աշխարհագրական վայրերու տարբերութենէն:

Խորհրդային Միութեան անկումը իր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.- Նոր ստացած ըլլալով Պուէնոս - Այրէսի «Արմենիա» շաբաթաթերթի Մայիս - Յունիսի թիւերը, ստորեւ արձագանգ կ'ըլլանք Արժանթինի հայկական կեանքի այլազան երեսներուն, ակամայ յապաղումով:

× Պուէնոս - Այրէսի Ալիանս Ֆրանսէզի սրահներուն մէջ ցուցադրուած են լուսանկարիչ Ռուբէն Պէրպէրեանի գործերը: Ցուցահանդէսը հովանաւորած են ֆրանսական դեսպանատան մշակութային բաժինը, Ալիանս Ֆրանսէզը եւ Սփիւռքի դրամատունը:

× Պուէնոս - Այրէսի «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան: Յայտագիրը վարած է տոքթոր Խորխէ Գարամանուկեան: Հանդէս եկած են երգչուհի Մարալ Թորիկեան, Հ.Օ.Մ.-ի «Աշխէն» մասնաճիւղի «Մարալիկ» պատանեկան երգչախումբը՝ ժողովրդական եւ հայրենասիրական երգերով, իսկ երկրորդ բաժնին՝ Վիսէնթէ Լոփէսի քաղաքապետարանի երգչախումբը:

× Գորտոպայի մէջ «Լեւոն Շանթ» թատերախումբը ներկայացուցած է սպանացի թատերագիր Ալեխանտրօ Քասոնայի «Ծառերը ոտքի կը մեռնին» թատերախաղը: Թատերախումբին ղեկավարն է Վարդուհի Քուսիկեան, որ նաեւ հայերէնի թարգմանողն է բեմադրուած գործին:

× Պուէնոս - Այրէսի Հ.Օ.Մ.-ի Հայաստանի Բժշկական Օգնութեան Յանձնախումբին հրաւէրով, «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Հայաստանի Պուէնոս - Այրէսի գործերու հաւատարմատարին կինը՝ բժշկուհի Մայա Յակոբեան, «Հայաստանի առողջապահական խրավիճակը» նիւթին շուրջ: Սպաներէնով տուած իր դասախօսութեան ընթացքին բժշկուհին ի մէջ այլոց նշած է թէ «Բժշկագիտութիւնը Հայաստանի մէջ երեք հազար տարուան անցեալ մը ունի, վանքերն ու եկեղեցիները եղած են նաեւ բժշկական կեդրոններ, իսկ խոտերէ պատրաստուած դեղերը մինչեւ իսկ կ'արտահանուէին ուրիշ երկիրներ: Ինչ կը վերաբերի գիտական հետազօտութեան, այն գոյութիւն ունեցած է արդէն Ե. դարուն»: Դասախօսը տուած է նաեւ վիճակագրական տեղեկութիւններ, նշելով որ ներկայիս Առողջապահութեան Նախարարութեան պատասխանատուութեան տակ կը գործեն 183 հիւանդանոցներ՝ 20·000 անկողիններով, 14·500 բժիշկներով ու 35·800 հիւանդապահուհիներով:

× Գորտոպայի Գոմեսիա թատերասրահին մէջ ներկայացուած է Աչոտ Մալաքեանի «Մայրիկ» շարժանկարը: Գաղութային Վարչութեան նախագահ Էտուարտօ Կէտիկեան բացման խօսքը արտասանած է: Շարժանկարի ցուցադրութենէն գոյացած եկամուտը յատկացուած է «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին:

× Տէլ Վիսոյի մէջ տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութեան երկրորդ բանակումը: Գործադրուած է եռօրեայ յայտագիր մը, բաղկացած դասախօսութիւններէ եւ զանազան նիւթերու շուրջ բանավէճերէ: Բանավէճի նիւթերէն մէկը եղած է վիժումի օրինականացումը:

× Պուէնոս - Այրէսի «Արմենիա» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպութեամբ համերգ մը, որու ընթացքին հանդէս եկած է թէնոր Նազարէթ Թէճիրեան, ընկերակցութեամբ ժողովրդական նուագախումբի մը:

× Պուէնոս - Այրէսի Արմենիա Մշակ. ընկերակցութեան «Տաղեան» գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Շրջանային Դ. ժողովը, մասնակցութեամբ Պուէնոս - Այրէսի, Մոնթէվիտէոյի եւ Գորտոպայի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն: Խօսք առնելով Հ.Յ.Դ. Հարաւային Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Մարիօ Նալպանտեան շեշտը դրած է Սփիւռքի մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի դերին վրայ եւ ուրախութեամբ նշած, որ այս տարի Հարաւային Ամերիկայէն 40 սկաուտ - արենոյշներ կը մասնակցին Հայաստան տեղի ունենալիք ճեմպորիին: Խօսք առած են նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը եւ «Արմենիա» թերթին խմբագիրը: Օրակարգերու քննարկման աւարտին կատարուած է Շրջանային նոր Վարչութեան ընտրութիւնը:

× Պուէնոս - Այրէսի Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի կողմէ կազմակերպուած ձեռնարկ մը, որուն մասնակցած են տարբեր գաղութներու ներկայացուցիչներ՝ Լիբանանցիներ, Հունգարներ եւ Ուկրանացիներ: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են յիշեալ համայնքներու պարախումբերը, ինչպէս նաեւ Հ.Օ.Մ.-ի «Նայիրի» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Վանոյշ Խանամիրեանի: Յայտագրի աւարտին, 450 հանդիսականները հաւաքուած են Կեդրոնի «Թիւթինճեան» սրահը եւ օգտուած արեւելեան ճաշերու պիւֆէէն:

ՊՐԱԶԻԼԻ ՄԷՋ

× Սան - Փաւլոյի մէջ հիմնուած Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղը 85-րդն է Սփիւռքի տարածքին: Մասնաճիւղը ներկայիս ունի 25 սկաուտ եւ 12 արենոյշ ու 15 գայլիկ: Հայ կաթողիկէ համայնքի մարզադաշտին մէջ, աւելի քան 300 հոգիի ներայութեան, տեղի ունեցած է ընկերային խրախճանք մը:

× Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ակումբին մէջ տնտեսագէտ փրոֆէսէօր Անթոնիօ Քենտիր դասախօսութիւն մը տուած է ներկայացնելով Պրազիլիոյ տնտեսական իրավիճակը: Ի դէպ, հայ տնտեսագէտը, յառաջիկայ Հոկտեմբերին, իբրեւ թեկնածու կը ներկայանայ դաշնակցային երեսփոխանական ընտրութիւններուն:

× Սան - Փաւլոյի Հ.Օ.Մ.-ի «Արփի» մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ նըշուած է Համբարձման աւանդական տօնը, «Պիւֆէ Ֆրանսա» սրահին մէջ, 250 հոգիի մասնակցութեամբ: Տեղի ունեցած է կանացի հագուստներու նորաձեւութեան ցուցադրութիւն: Հանդէս եկած է երգչուհի Փերլա:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՆԱԼԸ կղզիի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յուլիս 22-ին, տեղի ունեցած է Մկրտիչ Մարկոսեան մեծարանքի երեկոյթը: Բացումը կատարած է Վաղարշակ Սերովբեան ծանրանալով գիւղագրութեան անցեալին վրայ եւ յիշելով Խրիմեաններու, Մնձուրիներու վաստակը: Բեմին վրայ Կեդրոնականի տնօրէնուհի Սիլվա Գույումճեան եւ հրապարակագիր Նորայր Տատրեան հարցազրոյց մը ունեցած են Մկրտիչ Մարկոսեանի հետ: Մեծարեալը խօսած է իր ծննդավայր Տիգրանակերտի մէջ իր ապրած վայրերուն մասին: Հայաստանի մէջ բանաստեղծ Սուրէն Դանիէլեանի կողմէ Մկրտիչ Մարկոսեանի մասին պատրաստուած տեսերիզի մը ցուցադրութիւնը մեծ տպաւորութիւն ձգած է: Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգոր Ա. Քհնյ. Տամատեան: Հուսկ՝ հեղինակը մակագրած է իր գիրքերը:

***

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի պարտէզին մէջ, Յուլիս 1-ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ. «Կամք»ի հաւաքոյթը, որու ընթացքին խօսք առնելով Վահան Գավուքճեան գրուատած է «Կամք»ի պասքէթպոլի խումբը՝ Աղեքսանդրիոյ մրցաշարքին Բ. դիրքը գրաւելուն, իսկ Եգիպտոսի ախոյենութեան ալ Գ. դիրքին արժանանալուն առթիւ: Ներկայացուած է զօրավար Անդրանիկի ծննդեան 125-ամեակին առթիւ Հայաստանի մէջ կազմակերպուած հանդիսութեան տեսերիզը: Հաւաքոյթը վերջ գտած է ճաշով:

կարգին տասնեակ հազարաւոր նոր անուններ աւելցուցած է այս համայնքին: Նախկին խորհրդային գիտականներէն շատեր այսօր ամէնէն աւելի վճարողին տրամադրելու պատրաստ են իրենց գիտութիւնը ժանրէական պատերազմին կամ Ա. ռումբին մասին: Կարեւոր չէ թէ ո՛ւր կ'ըլլայ իրենց բնակավայրը:

Ճշդուած է որ Եւրոպական միութեան տարածքին վրայ շրջող գիտականներու երեք չորրորդը ծագումով եւրոպացի չէ: Ասոր քով գիտութեան, գաղափարներու ազատ շրջագայութիւնը, հաղորդակցութեան օրէ օր ընդարձակուող ցանցերու շնորհիւ, մտածել կուտայ ազգային կանոնագրութիւններու ջնջումին մասին: Գիտականները ունենալով ազատօրէն գործելու ամէն միջոց, պիտի ընեն իրենց ճիշդ նկատածը: Ու թերեւս 150 միլիոնոց այդ զանգուածը նաեւ յառաջապահը պիտի ըլլայ անիշխանական ու յառաջապահ շարժումի մը որ նպատակ պիտի ունենայ մոլորակէն ջնջել բոլոր սահմանագիծերը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՈԳՈՒ ՁԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԳ.

Կէս ժամ ետքը Թղթախաղի սեղանները կսան պատրաստուիլ: Նաւարեան որ չէր աղար, առանձին պիտի մնար սակաւաթիւ ընկերներու հետ: Սրահին մէջէն դուռ մը կը տանէր դաշնակին սենեակը, ուր կը հաւաքուէին առանց Թուղթի զբօսնող երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները, որոնք սակայն բազմաթիւ չէին: Քիչ մը առաջ հոն մտած էր Ագրիպ էֆէնտի, երբ Թղթախաղի պատրաստութիւնք կը տեսնուէին: Գրպանէն լրագիր մը առած կը կարդար, իբր թէ սպասելով մէկուն գալուն: Սպասածը ներս մտաւ, Նաւարեանը, որուն եռեւէն անմիջապէս Ագրիպ էֆէնտիի Թղթի ընկերը ներս մտնելով հրաւիրեց զինքը չսպասցնել զիրենք: Ագրիպ էֆէնտի սրահը մտաւ, բայց աճապարանքով լրագիրը դաշնակին վրայ մոռցաւ:

Նաւարեան մինակ էր. անձկութեամբ կը սպասէր որ Արուսեակ կարդադրութիւնները լմնցնելով գայ: Մեքենաբար ձեռքը երկնցուց ձգուած օրագրին, եւ լուրերուն վրայ աչք մը նետելէ յետոյ, սկսաւ կարդալ խմբագրականը: Քանի կը կարդար կ'այլափոխուէր, կարդացածը կրկին կրկին կը կարդար. երկրաշարժի աճեցի ցնցում մը զգացողի ու փլուզումի ներքեւ մնացողի մը տպաւորութիւնը ունեցած էր: Թերթը վար ձգեց, չորս կողմ նայեցաւ. մարդ չկար: Սենեակը երկրորդ դուռ մըն ալ ունէր, ինքզինքը անկէ դուրս նետեց: Այդ րոպէին Արուսեակ սրահէն դուրս կ'ելլէր. տեսնելով Նաւարեանին գոյնը, սարսափահար մնաց, բայց չկրցաւ բերանը բանալ բառ մը արտասանել. այր եւ կին մը սանդուխէն վեր ելած իր առջին էին, զանոնք ընդունեց, ու երբ սրահը կ'առաջնորդէր զանոնք, լըսեց Նաւարեանի սանդուխներէն վար իջնելը: Զգաց թէ իր սրտին վրայ կը կոխկռտէր:

ԺԴ.

Հիմա ա՛լ Միջերկրականին բացերն էր Թաօռմինան:

Լայնարձակ ծովուն վրայ, աշնանային մեղմաշունչ հովին փայփայանքներէն հըրճուալիր, Նաւարեան, երազուն ու խոհուն, կը զգար թէ ժամէ ժամ սիրտը կը լայննար, կը լայննար ծովուն անհունութեանը հետ ու միտքը կը սաւառնէր գետնամած պզտիկութիւններէն շատ վեր:

Դեռ չորս օր միայն կը բաժնէին զինքը ցաւերու այն գիշերէն ուր ամօթահար փախած էր Սարաթեաններու տունէն, եւ այդ ժամերը կը ներկայանային աչքին առջեւ աղօտ յիշատակի մը երեւոյթով: Այնքան ճշմարիտ է թէ անցեալն ու ներկան իրարմէ բաժնող մեծ անջրպետը ժամանակէն աւելի միտքն է:

Ինքզինքը գտած, կը խորհէր: Միթէ մանելու չէ՞ր հեղինական ժայռը շրթներուն վրայ, այն սրահը ուր կը ներկայանար հասարակ մարդկութեան մանրանըկարը, եւ անխռով պաղարիւնութեամբը ցոյց տալու չէ՞ր իր խորին արհամարհանքը ընկերային կեղծաւորութեանց դէմ: Ի՞նչ փոյթ մարդու մը որ իր ծնելէն առաջ տէրտէր մը էրիկ մարդու մը ու կնոջ մը վրայ քանի մը աղօթք ըրած ըլլայ կամ ոչ:

Չէ՛, ամօթահար կը մնար ինքն իր առջեւը: Հռչակել սկզբունքներ ու օր մը երբ առիթը կը ներկայանայ գործնապէս ցոյց տալ համոզումներու ուժը, սարսափահար ձգել փախչիլ նախապաշարեալ ողորմելիի մը պէս, միթէ հաստատել չէ՞ր պաշտպանած դատին տկարութիւնը: Չէ՛, դաւաճանած էր ընկերային խնդիրներու մէջ իր ունեցած դաւանանքներուն դէմ:

Ծովուն ու երկնքին հետ մինակ մնացած, հետզհետէ կը վերլուծէր փախուստի րոպէին բնազդական զգացումները: Ա՛յնքան պէտք ունէր ինքն իր էութիւնը լաւ ճանչնալու: Կեանքին մէջ դառնապէս վըրշտացած էր կամ հրճուած միայն եւ միմիայն ինքն իր անձին համար տուած վըկայութիւններովը: Համոզուած էր, իբր հրապարակագիր, թէ ուրիշներու ազդեցիկ առաջնորդ կրնայ ըլլալ միայն ան որ խիստ ինքնադատ մըն է եւ իր խղճին վկայութենէն զատ ուրիշ ո՛եւէ ջատագովութեան կամ պարսաւանքի հանդէպ կը մնայ անտարբեր: Հիմա ամէնատենէ աւելի պէտք կը զգար ինքն իր աչքին առջեւ արդարանալու, եթէ կրնար:

Իր զգացումներուն քննութենէն համոզուեցաւ թէ սէրը մեծ տկարութիւնն է կամքի ու համոզումի տէր երիտասարդին համար երբ սիրուհին իրեն չափ զօրեղ, հաստատամիտ չէ, տոգորուած միեւնոյն գաղափարներով: Արուսեակի սէրն էր որ այդ հոգեկան տագնապի րոպէին զինքը տկարացուցած էր: Երբ դաշնակին առջեւ կը կարդար այդ յօդուածը, բնազդը, արիւնի հետ բերուած զգացումը իրեն կ'ըսէին թէ Արուսեակ իրեն համար ամօթահար էր. հարուածը անդարմանելի էր, ուստի պէտք էր յաղթըւիլ: Կրնա՞ր այնքան լաւատես ըլլալ յուսալու չափ որ այդ անմեղունակ աղջիկը զոհէ իր ընկերային կրօնքը երիտասարդի մը համար, որուն հետ ոչ մէկ անքակտելի կապ մը կը միացնէր զինքը: Այո, գիտէր թէ Արուսեակ կը սիրէր զինքը, վասն զի անոր աչքին գեղեցիկ երեւցած էր ու մեծ, բայց ա՛լ հիմա ճակտին վրայ երեւան եկած արատ մը զինքը պզտիկ ու տգեղ կ'երեւցնէր: Այդ տգեղութիւնը իր յանցանքովը չէր անշուշտ, բայց միթէ յանցաւո՞ր պիտի ըլլար եթէ բնութիւնը զինքը ժառանգական ախտով մը աշխարհ նետած ըլլար: Մարմնական ախտէ մը շատ աւելի զզուելի չէ՞ ընկերային կեղծուպատիր աւանդութեանց դէմ մեղանչում մը, իր գոյութիւնը կեղծիքի վրայ հիմնած ընկերութեան մը համար: Իր յանցանքն էր ուրեմն ոչ - գաղափարակից աղջիկ մը սիրած ըլլալը:

Այս մտածութիւնները հետզհետէ կը ներկայանային իր մտքին, երբ կը վերլուծէր րոպէական բնազդը ու անկէ ետքը ունեցած զգացումները: Քաջ կը համոզուէր թէ սէրը զինքը տկարացուցած էր: Անձնատուր եղած էր բնութեան, բայց եւ այնպէս դաւանանքներու դէմ ուրացումը կը մնար միշտ ուրացում: Շատ լաւատես եղած էր կամքի ու մտքի զօրութեան վրայ, եւ ահա բնութիւնը պատժած էր զինքը:

Եւ սակայն այդ պատժին մէջ իսկ կը գտնէր համոզումի եւ կամքի տէր անձի մը գերազանցութեան ապացոյցը: Ո՞չ ապաքէն ալ յուսահատ փախստական մը չէր, այլ կռուելու համար ամէն ժամանակէ աւելի տրամադիր: Նախապաշարման դէմ մղած պատերազմին մէջ կորսընցուցած էր ճակատամարտ մը. պատահար մըն էր զոր պիտի դարմանէր, կորովամտութեամբ առաջ մղելով մարդը, յաղթանակելու հաստատ որոշմամբ:

(Շար. 16)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Սէն - Թ'Անթուանի

Ս. Թադէոս -- Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ մէջ

CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 7 Août à 9 h 30

Préparation du 17ème centenaire de l'Eglise arménienne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11

«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»

կազմակերպութեամբ՝
ՇէՌ-Ֆրանս-ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդը եւ Շրջանային Խորհուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց կը հրաւիրեն գաղութի բացառիկ Ազգային - Եկեղեցական Համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ՝

կիրակի, Սեպտեմբեր 4

առաւօտեան ժամը 9.30-էն սկսեալ, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան հանդիսասրահին մէջ՝ հետեւեալ օրակարգով՝

«Միացեալ ուժերով եւ ազգային մտահոգութիւններով պատրաստենք վաղուան գաղութի վարչական կառոյցը»

Համագումարին պիտի մասնակցին՝

- Գաղութի բոլոր եկեղեցիներուն վարչական լրիւ կազմերը

- Հոգեւորական Դասը

- Համազգային բնոյթ ունեցող հայկական կազմակերպութիւնները՝ երկու ներկայացուցիչներով

- Գաղութէն ներս գործող եւ հիմնական կարեւորութիւն ներկայացնող կազմակերպութիւնները՝ երկու ներկայացուցիչներով

- Եկեղեցի չունեցող համայնքներ, որոնք առնուազն 50 ընտանիքէ կը բաղկանան՝ մէկական ներկայացուցիչներով:

ԴԻՒԱՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.

Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB : Tél : 42 27 12 26 / Fax : 40 50 88 09

ASA : A. Manissian - Tél : 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél : 39 81 33 62
Fax : 42 54 18 93

AISA : J. Hairabedian - Tél : 46 30 34 33
Fax : 46 31 51 06

FOOT DU MONDE : R. Fermanian - Tél : 47 36 33 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին: Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que

la **FETE CHAMPETRE**

de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures

Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*

Buffet — Bar — Animation par les enfants

Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ:

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS A L'ARMENIE

VOL «AIR CHARTER»
filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS

A COMPTER DU 31 MAI 1994
DEPARTS HEBDOMADAIRES CHAQUE MARDI
EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Le prix promotionnel de 3 800 Frs
aller/retour durant le mois de juin 1994

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter :

SIDON TRAVEL FRANCE

34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A, 2e étage
75008 PARIS

TEL : 42 56 40 30
FAX : 42 25 41 21

«ՅԱՌԱՋ»ի

ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, դիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 4
JEUDI
4 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ . Թիւ 18.385 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.385

ՄԱՄՈՒԼ

« LE MONDE » (3 août)

LE MASSACRE DES ARMENIENS

AJOUTANT L'AVIDITE A LA HAINE ETHNIQUE, LES TURCS EPOUSERENT AVEC ZELE LA LOGIQUE DE LA GUERRE TOTALE POUR TRANSFORMER EN GENOCIDE LA DEPORTATION MASSIVE DES ARMENIENS QU'ILS PRATIQUERENT A PARTIR D'AVRIL 1915.

...ոստոս 3-ի մեր թիւով հաղորդած էինք "Լը Մոնտ" «Շատ մեծ պատերազմը» ...ոց. խորագրին տակ կը հրատարակէր ...ք մը եւ Օգոստոս 2-ի Կէլիպոլուի ճա-...ղած ցամաքահանման նուիրուած յօդ-...ծին տակ կը ծանուցանէր թէ յաջորդը ...իրուած էր Հայերու ջարդերուն։ Ար-...ջին, այդ յօդուածին ալ վերջին պարբե-...րութիւնը ուր կ'անդրադառնար պարպու-...մին, կը վերջանար սապէս. — «Անզաքները ...պարտուած էին թրքական զօրքերուն կող-...։ Հայերը շուտով պիտի վճարէին անոր ...ինը»։

***

Այս յօդուածը ստորագրած է Ճէյ Ուին-...ը որ անկասկած Ամերիկացի է (հա-...ար՝ կին մըն է)։ Ընդհ. գիծերու ...կարելի է դրական նկատել գրութիւ-..., մանաւանդ կարգ մը հարցերու առ-...իւ, ինչպէս Վանի հերոսամարտը, բայց ...րելի չէ նաեւ չհաստատել անբացատր-...ելի հակասութիւններ որոնց կ'անդրա-...դառնանք վերջաւորութեան։

...կիզբը կը նկարագրուի կացութիւնը։ 1915, Ապրիլ 25-ին, վաղ առաւօտեան, ...իւնակից ուժերը ցամաքահանում կը ...տարեն Կէլիպոլու, այս յանդուգն փոր-...ը պիտի ձախողէր։ Նոյն գիշերը, Թուրք ...իշխանութիւնները, իրենց կարգին, պիտի ...ձեռնարկէին զանգուածային հալածանքի ...գործողութեան մը Հայերու դէմ, ներքին ...թշնամիներ նկատուած։

Ու կը շարունակուի առարկայական ...պատմականով մը։ Պոլսոյ մտաւորական-...ներու ձերբակալութիւնը, աքսորը, գըն-...ահարումը։ Յաջորդող երկու տարի-...ներուն, կը գրէ Ճէյ Ուինթըր, հայ բնակ-...չութիւնը աքսորի եւ տեղահանութեան ...ենթարկուեցաւ կայսրութեան անապա-...տային շրջանները (Հայերու ընդհ. թիւ ...ատայ՝ 2 միլիոն)։ Այդ գործողութեանց ...ընթացքին 500 հազարէն մէկ միլիոն ...Հայեր սպաննուեցան կամ ...եան ցուրտէն կամ հիւանդութենէ ճամ-...բաներու կամ Սուրիոյ անապատին մէջ։ ...րդ կէսն էր 1914-ի բնակչութեան։ ...երը կ'ըսէ դատապարտուեցան ԻՐԵՆՑ ...ՑԵՂԱՅԻՆ ՊԱՏԿԱՆԵԼԻՈՒԹԵԱՆ եւ աշ-...խարհագրական դիրքին պատճառով (ընդ-...գծումը մեր կողմէ)։ Իրենց ճակատա-...գիրը, անկասկած, պատերազմի ոճիրի մը ...արդիւնքն եղաւ։ Ցետադարձ ակնարկով ..., կ'անդրադառնայ այն լարուածութեան ...գոյութիւն ունէր արդէն, Հայերու եւ ...Թուրքերու միջեւ 1908-ի յեղափոխութենէն ...առաջ իսկ։ Հայկական անջատողականու-...թիւնը խեղդուած էր 1894-ին եւ 1896-ին ...ջարդերուն մէջ։ Յեղափոխութենէն ետք, ...Թուրք ազգայնականութիւնը, Երիտթուր-...քերու ղեկավարութեան տակ այդ թըշ-...նամանքին նկարագիրը փոխեց, ...յարձակողական եւ սպառ-...նալիք դարձնելով Հայերու նկատ-...մամբ։ 1914-ի պատերազմը կը թոյլ-...տրուէր տալ թրքական մտավախու-...թեանց. արդարեւ, հայկական միաւորներ ...միացան ռուսական ուժերու Կովկասի ...ճակատին եւ սպառնալիք մը եղան թրքական ...գիծերու յետսակողմին համար։ 1915, Ապ-...րիլ 20-ին, միջհամայնական բռնութեանց ...շրջանէ մը ետք, ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՂԱԾ ...ԶԻՆԵԱԼ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ...ՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ ԵՏ ՄՂՈՒԵՑԱՒ» («Յառաջ»՝ ընդգծումը մեր կողմէ)։ 18 ...Թուրքեր սպաննուեցան։ Այս «ապստամ-...բութիւնը» (չակերտը յօդուածագրին կը ...պատկանի) պատրուակ ծառայեց, հինգ օր յետոյ աչքառու Հայերու գիշերային ձերբակալման եւ սպանութեան։ Ուինթըր հաւանական չի նկատեր որ Հայերու բնաջնջման ճշգրիտ հրաման մը տրուած ըլլայ Թուրքիան ղեկավարող երրեակին՝ Թալաթ, Էնվէր, Ճէմալ, կողմէ։

Ու Ուինթըր կը շարունակէ. — «ԻՆՉ ՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃԻՐԸ ՑԵՂԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԾԵՑ (ընդգծումը՝ միշտ մեր կողմէ) ամբողջական պատերազմի վիճակն էր, որ անողոք կերպով տեղահանութիւնը բնաջնջման փոխակերպեց»։ Քիչ ետք, Ուինթըր կրկին կը շեշտէ. — «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ ԵՂԱՒ ամբողջական պատերազմին, որ ջնջեց զանազանութիւնը զինուորական եւ քաղաքացիական թիրախներու միջեւ, ինչպէս նաեւ սարսափի անողոք օգտագործումը, նպատակ ունենալով անհետացնել խմբակցութիւններ որոնց մասին կասկած կար թէ լռելեայն կամ ոչ օժանդակութիւն կը բերեն թշնամիին» (ընդգծումը՝ մեր կողմէ)։

«Ամբողջական պատերազմ»ի ըմբռնումը, կ'ըսէ Ուինթըր, իր ծագումը գտաւ ոչ թէ Թուրքիոյ մէջ, այլ՝ Արեւմուտքի։ Թուրք բանակ մը չէ, այլ Եունիըն Ֆիլիփ Շերիտանի ամերիկացի զօրավարը որ կը գրէր գերման յետագայ վարչապետ՝ Օթթօ Ֆոն Պիսմարքի. — «Պատերազմի առեն համապատասխան ռազմավարութիւնը կը կայանայ նախ եւ առաջ որքան որ կարելի է վճռական հարուածներ տալ թշնամի բանակին, ապա՝ այնքան տառապանք պատճառել բնակիչներուն որ խաղաղութիւն բաղձան եւ պարտադրեն իրենց կառավարութեան որ պահանջէ։ Բնակչութիւնը պէտք է հասցնել այն կէտին որ այլեւս միայն աչքերն ունենայ լալու համար»։

Հայերու ջարդը, դեռ կը բացատրէ Ուինթըր, հետեւանքն եղաւ ներքին թըշնամիի դէմ մղուած պայքարի մը խաթարուած եւ անձեռնհաս բանակի մը կողմէ։ Քիչ վճարուած, 1915-ին, զինուորներ եւ անկանոն տարրեր թալանի պիտի անցնէին։

«Մոնտ»ի ամբողջ Բ. էջը գրաւող այս շահեկան յօդուածին մէջ դեռ շատ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսուին։ Օրինակ, կ'ըսէ, սկզբնական շրջանին, Թուրքերու գործած ոճիրները թալանն ու բռնութիւնը եղան։ Հայերու մեկնումը կ'ուզէին եւ անոնց հարստութիւնները ձեռք ձգել եւ ատոր համար պատրաստ էին սպաննելու, ջարդելու եւ անդամահատելու։ Իրենց նպատակները նոր չէին, բայց գործընթացը նոր էր եւ սարսափելի։

Ուինթըր կը յիշէ որ ականատեսներ եղան ինչպէս՝ Յոհաննէս Լեփսիուս ու կը թուէ անոր կատարած փորձերը եւ մատնանշումները։ Ապա, կ'անդրադառնայ վերապրող Հայերու վկայութեանց, կը խօսի Բաբերդի մասին իր 17.000 բնակիչներով եւ հոն գործուած ահաւոր ջարդին եւայլն, եւայլն։ Կ'ըսէ թէ Հայուհիներ քող կը դնէին իրենց երեսին եւ մահմետականի նման կը ծպտուէին. ով որ այդ ծպտումով բռնուէր անմիջապէս կը գնդակահարուէր։ Հայերու տեղահանութեան ոճրային բնոյթը հաստատուեցաւ պատերազմէն ետք թրքական զինուորական ատեաններու կողմէ որոնք գատեցին 1919-ին։ 1916-ին Լեփսիուսի նկարագրած դէպքերը իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ ընդունուեցան Թուրք դատաւորներու կողմէ իսկ։ Օսմանեան պատժական օրէնքի թիւ 45 եւ 170 յօդուածներու համաձայն ամբաստանեալ մը մահուան դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ 1919 Ապրիլին, ջարդերու սկիզբէն չորս տարի ետք։

Génocide? pas génocide?

Այս յօդուածին վերջին մասն է որ հիմնովին կը հակասէ սկիզբը ըսուածին, այն տպաւորութիւնը թողլով թէ Ճէյ Ուինթըր մոռցած է ըսածը, կամ յանկարծ անդրադարձած է թէ շատ խիստ եղած է Թուրքերու նկատմամբ եւ ուրեմն յետ քայլ մը կը փորձէ, անոնց՝ «սիրտը առնելու համար» (?)...։

Արդարեւ, ինչ կ'ըսէ։

Տարիները անցնելով, պատերազմի ոճիրներու այս ամբողջութիւնը մկրտուեցաւ «ողջակիզում»։ Այս տարազին գործածութիւնը թէ անհրաժեշտ է եւ թէ խնդրական։ Ոճիրը ծրագրուած տեղահանութիւնը եղաւ, ամբողջ համայնքի մը նուաստացումն ու սպանութիւնը։ Մանուկներու ջարդը ցոյց կուտայ որ ոճիրը սահմանուած էր բնաջնջելու գալիք հայ սերունդը, ինչպէս ներկայ սերունդը։ Բայց եւ այնպէս մէկ կողմ դնելով «ողջակիզում» բառը գործածելու դժուարութիւնը ծագումի իր կրօնական սահմանումէն դուրս, կարեւոր է նշել որ Մեծ Պատերազմի պատմութեան այս գըլուխը, որքան ալ անարգ ըլլայ, շատ տարբեր է Աուշվիցէն եւ Թրեպլինքայէն։ Տեսակ մը արհեստական (արթիզանալ) բնաջնջում մըն էր որ կը յիշեցնէր նախորդները Պալքաններու կամ Ամերիկայի Հնդիկներու 19-րդ դարուն։ Ու կը հասնի սա եզրակացութեան. —

«ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՒՐԵՄՆ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԵՂԱՒ ԱՅԴՊԷՍ ԸՍՈՒԱԾ» (ընդգծումը մեր կողմէ, ինք կ'ըսէ՝ en tant que tel)։ Ու կը շարունակէ, բոլորովին անգիտանալով թէ ինչ ըսած էր սկիզբը. —

«ԻՆՉ ՈՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԿՐԵՑ ՏՈՒԻՆ 1915-ԻՆ ԵՒ ՅԱՋՈՐԴՈՂ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՑԵՂԱՅԻՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԷ ԴՐԴՈՒԱԾ ՉԷՐ (ընդգծումը մեր կողմէ)։ Հայ կիները կրցան մահուընէ ազատիլ իսլամանալով։ Նացիական գրաւման տակ, Հրեաները այդ «բախտը» չունեցան։ Իրենց «արիւնն» էր որ կը վճռէր իրենց ճակատագիրը, ոչ թէ իրենց կրօնական կամ քաղաքական համոզումները»։

Արդ, ինք է որ գրութեան սկիզբը ըսած էր՝ «Հայերը մահուան դատապարտուեցան իրենց ցեղային պատկանելիութեան պատճառաւ»։ Եւ այս պատճառն ալ իր կողմէ ընդգծուած էր...։

Ինչ որ է, կարեւորը ամբողջութիւնն է եւ հոն եղած այս հակասութիւնները, խորքին մէջ առաւելաբար հեղինակին համար աննպաստ են։

***

Աւելցնենք որ յօդուածին կցուած են. — Նկար մը որ կը ներկայացնէ Խարբերդի մէջ ընտրանիին ձերբակալութիւնը (նըկարը կը պատկանի Պէյրութի Հայկական տեղեկատուութեան կեդրոնին), քարտէս մը որ կը ներկայացնէ տեղահանութեան եւ ջարդերու վայրերը, հուսկ կը թելադրուի կարդալ չորս հատորներ, որոնք են՝ Լեփսիուսի Գաղտնի Տեղեկագիրը, Ժողովուրդներու մնայուն դատարանի ատենագրութիւնը (Լռութեան ոճիրը), Ժերար Շալեանի եւ Իվ Թերնոնի «Հայերու ցեղասպանութիւնը» եւ Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի Հայերու ցեղասպանութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ ԱՐՄԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«Ֆայնէնշըլ Թայմզ» թերթին հրաւէրով, Հայաստանի Անգլիոյ դեսպան Արմէն Սարգիսեան, Եւրոպա կատարած շրջապտոյտէ մը վերադարձին հանդիպում ունեցած է թերթին արտաքին եւ Արեւելեան Եւրոպայի բաժիններու խմբագիրներուն հետ։ Հանդիպումը տեղի ունեցած է ի պատասխան հայ դեսպանին՝ թերթին յղած այն նամակին, ուր կ'արծարծուէին Ազրպէյճանին վերաբերեալ թերթին կատարած ուսումնասիրութեան մը մէջ շօշափուած հարցերը։

Դեսպանը լայն բացատրութիւններ տուած է Լեռնային Ղարաբաղի մասին, անդրադառնալով հարցին պատմականին, ծանրանալով շրջանի աշխարհաքաղաքական իրավիճակին եւ շեշտը դնելով ապագայ բանակցութիւնները վարելու իբրեւ պայման վերջերս յայտարարուած հրադադարի կարեւորութեան վրայ։ Դեսպանը խմբագիրներուն ներկայացուցած է նաեւ Հայաստանի տնտեսական կացութիւնը՝ հնգամեայ ամբողջական շրջափակումի հետեւանքով, նշելով որ Հայաստան այլընտրանք չունենալով կը միտի վերաբանալ Մեծամօրի հիւլէակայանը։ Ան ըսած է թէ որքան ալ ծանր ըլլայ վըտանգը, երկիրը պարտաւոր է բանեցնել կայանը, միջազգային համայնքի անտարբերութեան պատճառով։

Երկու ժամ տեւած հանդիպումը խմբագիրները որակած են «բարձրօրէն տեղեկատուական»։ Արեւելեան Եւրոպայի բաժնի խմբագիր Անթոնի Ռապինսըն փափաք յայտնած է աշնան այցելել Հայաստան եւ փաստացի տուեալներու վրայ հիմնուած ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել։ Հայ դեսպանը ամբողջական իր նեցուկը յայտնած է խմբագրին։

ԱՐՑԱԽ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՐԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐԵԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Ռուսաստանի նախագահի յատուկ պատուիրակ, դեսպան Վլատիմիր Կազիմիրով եւ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի Մինսկի խումբի նախագահի դեսպան Եան Էլիասոն հանդէս եկած են մամուլի համար համատեղ յայտարարութեամբ, որով ողջունած են ղարաբաղեան հակամարտութեան կողմերու միջեւ Յուլիս 28-ին ստորագրուած համաձայնագիրը, որ «էական քայլ է այդ ողբերգական հակամարտութեան խաղաղ լուծման ուղղութեամբ»։ Անոնք գոհունակութեամբ նշած են, որ կողմերը մտադրած են շարունակել հրադադարի օգտագործումը հակամարտութեան աւելի լայն քաղաքական կարգաւորման ուղղութեամբ բանակցութիւններ վարելու նպատակով։

Իթար-Թասի հաղորդման համաձայն, ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման փոխ-գիջումի տարբերակի որոնման ի նպաստ արտայայտուած են Միացեալ-Նահանգներու մէջ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի դեսպանները, հանդէս գալով Միացեալ-Նահանգներու Գոնկրէսի Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան միացեալ յանձնախումբին առջեւ։

***

Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով, Օգոստոս 1-էն 30 տոկոսով կը բարձրանան բոլոր տեսակի կենսաթո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒԻ՞

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԸ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԱՅԴ ՀԱՐՑԻՆ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ ԶԱՐՄԱՆՔ ՊԱՏՃԱՌԵՑ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. -- Արաբական «Աս -- Սաֆիր» օրաթերթը Յուլիս 7-ի իր թիւով հրատարակած է Մոհամէտ Նուրէտտինի վերոյիշեալ խորագրով յօդուածը, որ կը վերաբերի 1939-ին Թուրքիոյ կողմէ իւրացուած Ալեքսանտրէթի շրջանին: Ստորեւ՝ շահեկան յօդուածի թարգմանութիւնը, զոր հրատարակած է Պէյրութի «Ազգ. Մշակոյթ» թերթը:

***

Ալեքսանտրէթի շրջանի հարցը կրնա՞յ յառաջիկային որոշ տարակարծութիւններու դուռ բանալ Անգարայի եւ Դամասկոսի միջեւ, ինչ որ պիտի գայ բարդուելու այն շարք մը հարցերուն վրայ որոնք գոյութիւն ունին Թուրքիոյ եւ իր հարեւաններուն մեծամասնութեան միջեւ, թէ՞ այդ հարցը պիտի շարունակէ մնալ պարզապէս ճնշումի խաղաթուղթ մը զոր Սուրիա եւ Արեւմուտքը կ'օգտագործեն Թուրքիոյ դէմ, իւրաքանչիւրը իր հաշիւներէն մեկնելով, մասնաւորաբար այս օրերուն երբ Միջին -Արեւելքի քարտէսը վերագծելու աշխատանք կը կատարուի:

Այս եւայլ հարցեր ուժգնօրէն արծարծուեցան, «Ամերիկեան Խաղաղութեան Հիմնարկին »կողմէ անցեալ Յունիս 1--ին Ուաշինկթընի մէջ կազմակերպուած համագումարին ընթացքին, որուն մասնակցեցան Թուրքիան, Սուրիան, Միացեալ - Նահանգները եւ այլ երկիրներ ներկայացնող մասնագէտներ:

Թրքական «Նոքթա» շաբաթաթերթի յօդուածագիր՝ Օրհան Կէօք Տէմիր կը յայտնէ, որ համագումարին կողմէ Ալեքսանտրէթի հարցին հանդէպ ցուցաբերուած շահագրգռութիւնը, «մեծ զարմանք» պատճառեց բազմաթիւ մասնակցողներուն եւ մասնաւորաբար համագումարին մասնակցող Թուրքերուն: Մինչ կ'ակնկալուէր որ այդ համագումարին մասնակցողներուն թիւը, առաւելագոյն 20 - 30-ի միջեւ պիտի ըլլար, համագումարի սրահը յորդեցաւ աւելի քան երեք հարիւր մասնակիցներով:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ուշագրաւ էր ներկայութիւնը ամերիկացի ծանօթ անուններու որոնք կը վարեն Ուաշինկթընի թրքական քաղաքականութիւնը: Անոնցմէ կ'արժէ յիշատակել, Մորթոն Ապրամովիչը որ Անգարայի մօտ Միացեալ - Նահանգներու նախկին դեսպան եւ տնօրէնն էր «Քարնիճի» կոչուող հետազօտական հիմնարկին որ սերտ կապեր ունի ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան՝ «Սի - Այ - Էյ-»ին հետ:

Համագումարի առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէին նաեւ Կրահամ Ֆուլըր որ «Սի - Այ - Էյ-»ի նախկին պաշտօնեայ եւ այժմ «Ջաթհամ Հաուս» հիմնարկի պատասխանատուներէն է, ինչպէս նաեւ Հէնրի Պարքի որ թրքական հարցերու մեծ մասնագէտ մը եւ սոյն համագումարի գլխաւոր կազմակերպիչներէն մէկն է:

Երկու օր տեւող համագումարին գլխաւոր օրակարգն էր, «Թուրքիոյ նոր դերը Միջին - Արեւելքի մէջ»: Սակայն քննարկումները մասնաւորաբար ծանրացան քրտական հարցին եւ Թուրքիոյ ու անոր հարաւային հարեւաններու փոխ - յարաբերութեան վրայ: Ամերիկացի «մասնագէտները» մինչեւ իսկ առաջարկներ դրին այդ հարցերուն լուծումներ գտնելու համար:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՀԱՐՑԸ

Համագումարին ամէնէն ուշագրաւ եղելութիւնը, «ժամանցուած» եւ «թաղուած» նկատուող Ալեքսանտրէթի հարցին վերարծարծումն էր: Անիկա Թուրքիոյ եւ իր հարաւային հարեւանին՝ Սուրիոյ միջեւ հարց մըն է որ Թուրքերուն համար ծանօթ է որպէս «Հաթայի» հարց:

Համագումարին մասնակցող սուրիացի պատուիրակները դիտել տուին որ 1939 թուականին, սուրիական Ալեքսանտրէթի շրջանին անիրաւաբար Թուրքիոյ կցումը՝ անընդունելի կը մնայ Սուրիոյ համար եւ հետեւաբար, Սուրիա չի հրաժարիր այդ շրջանը Սուրիոյ վերադարձնելու իր պահանջքէն: Հակառակ այդ կցումէն ասդին անցնող 55 տարիներուն, Սուրիա կառչած կը մնայ իր հողային պահանջքին եւ կը յուսայ անոր վերատիրանալ ՄԱԿ-ին միջոցաւ:

Համագումարին մասնակցող սուրիացի պատուիրակներուն կողմէ ուղղուած «ծածկագրերը», ուր նկատի չէին առնուած դիւանագիտական ընկալեալ դարձուածքները, կատարեալ անակնկալ մը հանդիսացան Թուրք մասնակիցներուն համար:

Համագումարի ընթացքին, այդ անակնկալին առջեւ գտնուողներէն մին հանդիսացաւ, թրքական մամուլի ծանօթ մեկնաբան եւ թրքական հեռատեսիլի ամէնէն մեծ ժողովրդականութիւն վայելող քաղաքական յայտագիրը՝ «32--րդ օրը» վարող՝ Մեհմէտ Ալի Պիրանտը որ համագումարին շուրջ իր տպաւորութիւնները ամփոփելով ըսաւ - «Պատրաստ պէտք է ըլլանք: Սուրիա որ զօրավիգ կը կենայ Քրտական Աշխատաւորական Կուսակցութեան (ՓՔՔ)-ին շուտով պիտի վերարծարծէ Հաթայի (Ալեքսանտրէթ) հարցը, որուն շուրջ լուռ մնացած էր երկար ժամանակէ ասդին: Այս հարցին հանդէպ Սուրիոյ կողմէ օրերս ցուցաբերուած վճռականութիւնը ուշագրաւ է եւ կը նշանակէ որ որոշ բաներ եփուելու վրայ են»:

Համագումարին մասնակցող Թուրքերուն մօտ ստեղծուեցաւ այն համոզումը, որ Ալեքսանտրէթի հարցին այսքան լըրջութեամբ եւ բարձրաձայն արծարծումը, նոյնինքն Ուաշինկթընի մէջ, ցոյց կուտայ որ այս հարցը «կ'եփուի» երկար ժամանակէ ասդին:

ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Թուրք մասնակցողներ դիտել կուտան, որ Ուաշինկթընի ժողովին ընթացքին պատահածը պարզապէս նոր զարգացում մըն է, որ կուգայ աւելնալու 1986 թուականին ի յայտ եկած զարգացումներուն վրայ որոնք առնչուած էին Ալեքսանտրէթի հարցին հետ:

Այդ թուականի աշնան, «Հաթայ» նահանգի Թուրք երեսփոխան՝ Մուրատ Սէօքմէնօղլու, Թրքական Խորհրդարանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով թելադրեց, աշխարհագրական քարտէսներուն մէջ, «Հաթայը» ներառել սուրիական հողամասէն ներս: Հակառակ անոր որ Սուրիոյ Տեղեկատուութեան Նախարար Մուհամմետ Սալման յայտարարեց որ Ալեքսանտրէթը թրքական հողամաս չէ, սակայն 1986 թուականին, այս հարցին արծարծումը մասնաւոր ծաւալ չստացաւ եւ ծալուելով մէկդի դրուեցաւ,

1986 թուականի Նոյեմբեր 17--ին, թրքական մամուլը աղմուկ բարձրացուց այն գրքոյկին դէմ զոր Սուրիա հրատարակած էր, Լաթաքիոյ մէջ տեղի ունեցած Միջերկրականեան խաղերուն առիթով: Գրքոյկին մէջ տպուած էր քարտէս մը, ուր Ալեքսանտրէթը ներկայացուած էր որպէս սուրիական հողամաս: Թուրքիոյ բողոքներուն դիմաց տեղի տալով, Սուրիա հրապարակէն վերցուց այդ գրքոյկը 1986 Նոյեմբեր 21--ին:

Ցուրտ պատերազմին աւարտը աւետող նախանշաններուն հետ, դեռ չահեցան այն նախատեսութիւնները, թէ Թուրքիան կարեւոր դեր մը ունի կատարելիք Միջին -- Արեւելքի եւ Կովկասի մէջ: Այդ նախատեսութիւններ առաւել եւս շեշտուեցան Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք, երբ Թուրկութ Էօզալ հրապարակ նետեց հետեւեալ կարգախօսը. -- «Եգէական ափերէն մինչեւ Չինական Պարիսպ», սահմանելով Թրքական ազդեցութեան գօտին:

Սակայն Թուրքիոյ կողմէ ստեղծուած լուսաւոր այս պատկերը ամբողջութեամբ մթագնեցաւ, Ուաշինկթընի մէջ անցեալ ամիս կայացած վերոյիշեալ համագումարին ընթացքին: Բոլոր մասնակիցները Թուրքիան ներկայացուցին որպէս երկիր մը որ օղակուած էր բազմաթիւ հարցերով. քրտական հարցը, Կիպրոսի տագնապը, մարդկային իրաւունքներու հարցը, Եգէական Ծովուն խնդրով՝ Յունաստանի հետ հակամարտութիւնը, Հայաստանի հետ յարաբերութիւններն ու տակաւին այլ հարցեր:

Այս մթնոլորտին ներքեւ, Թուրքերը կը խորհին որ Սուրիան, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ բոլոր հարեւանները կը փորձեն օգտուիլ Թուրքիոյ այժմու իրավիճակէն, որ ամբողջ պատմութեան ընթացքին երբեւիցէ այսքան տկար չէ եղած, եւ բարձրաձայն իրենց պահանջքները կը ներկայացնեն, ինչպէս պատահեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, Ալեքսանտրէթի պարագային:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

1939 թուականին, Թուրքիա եւ Ֆրանսա համաձայնեցան Ալեքսանտրէթը կցել Թուրքիոյ: Թէեւ Սուրիա կտրուկ կերպով մերժեց այս քայլը, որ բացայայտ հակասութեան մէջ էր շրջանի օրէնսդրական, ազգաբնակչական եւ պատմական իրավիճակին հետ, սակայն այդ օրերու միջազգային տուեալները չէին արտօներ որ Սուրիա վերատիրանար այդ շրջանին: Հարցը երկար ժամանակ «մոռացութեան» տրուեցաւ, ապա, ինչպէս յիշեցինք, վերարծարծուեցաւ 80--ական թուականներու կէսերուն: 70--ական թուականներու վերջաւորութենէն ետք 80--ական թուականներու սկիզբէն ասդին, Թրքական ղեկավարութիւնը մտահոգութեամբ կը հետեւի այս հարցին հանդէպ Սուրիոյ կեցուածքին: 1980--ի Յունիս 2--ին, Թրքական բանակի սպայակոյտի մը կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը կը հասնի այն եզրակացութեան, որ «վտանգը» կը սպառնայ հարաւէն եւ Թուրքիոյ «մեծագոյն թշնամին» Սուրիան է: Սպայակոյտը աշխատանք տարաւ որպէսզի Թրքական դիւանագիտութիւնը նկատի ունենայ այս իրողութիւնը իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Ըստ տեղեկագրին, Ալեքսանտրէթի հարցը կրնայ «պայթում» յառաջացնել Թուրքիա -- Սուրիա յարաբերութիւններէն ներս: Ան դիտել կուտայ որ Սուրիա կը հրահրէ Թուրքիոյ հարաւ -- արեւելեան շրջանի, եւ մասնաւորաբար Ալեքսանտրէթի ոչ Թուրք բնակիչները: Աստ լոյսին տակ, Թրքական բանակի սպայակոյտը, պատրաստած է բազմաթիւ տեղեկագիրներ եւ դիմած է գործնական միջոցառումներու: «Ներքին սպառնալիքի փաստաթուղթ» խորագրին տակ իր պատրաստած տեղեկագրին մէջ, այդ օրերու Թրքական սպայակոյտի պետ՝ Քէնան Էվրէն կը գրէր. -- «Ֆրանսական հոգատարութենէն ազատագրուելէն ասդին, Սուրիա կը փորձէ «Հաթայի» հողամասը իրեն կցել: Սուրիա մերժած էր Հաթայի Թուրքիոյ կցումը եւ չէր ճանչցած Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ Յունիս 23--ին կնքուած համաձայնութիւնը: Ան տակաւին Հաթայը կը նկատէ իր ազգային հողամասին մէկ մասը: Հաթայի կապակցութեամբ իր յոյսերը իրականացնելու նպատակաւ, Սուրիա գաղտնի աշխատանք կը տանի արաբ բնակչութեան մօտ բազմածնութիւնը քաջալերելու եւ շրջանի հողատարածութեան մեծագոյն մասը, արաբ բնակչութեան սեփականութիւնը դարձնելու, եւ միաժամանակ արաբական մշակոյթը տարածելու համար: Սուրիա կը փորձէ նաեւ հանրաքուէ մը կայացնել նահանգէն (Հաթայ) ներս, երբ միջազգային պայմանները ձեռնտու ըլլան նման քայլի մը համար»:

Թրքական սպայակոյտի տեղեկագրին կցուած էր նաեւ Ալեքսանտրէթի ազգաբնակչութեան շուրջ ցուցակ մը, ուր յիշուած էր որ այդտեղ հաստատուած են 381.908 Թուրքեր, 331.000 Արաբներ, 31.400 Քիւրտեր, 450 Հայեր, 305 Հրեաներ եւ 9070 Յոյներ: Ալաուիները կը կազմեն նահանգի բնակչութեան 32.8 առ հարիւրը, իսկ ոչ -- Թուրք բնակիչները 48.69 առ հարիւրը: «Նոքթա» շաբաթաթերթը հրապարակած էր Ալեքսանտրէթի ազգաբնակչութեան ցուցակը որ որոշ չափով կը տարբերէր Թրք. սպայակոյտի տեղեկագրին մէջ յիշուած թիւերէն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Անցեալ ամիս Ուաշինկթընի մէջ կայացած համագումարէն ետք, Թրքական Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մէկ պատասխանատուն, որ չուզեց իր անունը յայտնել, անհաւանական նկատեց Սուրիոյ կողմէ Ալեքսանտրէթի հարցին արծարծումը մօտիկ ապագային, սակայն ան խոստովանեցաւ որ Դամասկոս կրնայ, այս՝ եւ Ջուրերու հարցը, որպէս ճնշումի միջոց գործածել Թուրքիոյ դէմ, ինչ որ պարզապէս միջոց մը եւ ոչ թէ նպատակ պիտի ըլլայ Սուրիոյ համար:

Այդ պատասխանատուն կը շարունակէ. -- «Սուրիա մտահոգ է Ջուրերու կապակցութեամբ Թուրքիոյ հետ ունեցած հարցով: Ան կ'ուզէ այս հարցին մէջ օգտուիլ Քիւրտիստանի Աշխատաւորական Կուսակցութեան զօրակցութենէն: Մինչեւ հիմա, Հաթայի հարցը կը դիտուի որպէս Սուրիոյ հետ խնդիր մը: Սուրիական քարտէսներուն մէջ ան ներառուած է սուրիական հողամասէն ներս: Անոնք կ'ըսեն որ Հաթայի հարցը վերջնականապէս փակուած է: Սակայն կան որոշ հարցեր որոնց շուրջ անոնք երբեք չեն խօսիր Թուրքիոյ հետ: Այդ հարցերէն մին Հաթայի խնդիրն է: Միացեալ աշխատանքը ի նպաստ երկու երկիրներուն է: Մենք կրնանք զարգացնել բնական կազի աղբիւրներ յայտնաբերելու մարզէն ներս: Նախագահ Հաֆըզ Ասատ, ինչ ալ ըսուի իր մասին, կը յարգէ իր խոստումը: Անիկա Թուրքիոյ ներկայացուած մեծ առիթ մըն է»: Թուրք պատասխանատուն, Ալեքսանտրէթի հարցը վերարծարծելու սուրիական տրամադրութիւնը կը վերագրէ, Թուրքիա - Իսրայէլ մերձեցման՝ Դամասկոսի մօտ յառաջացուց մտավախութեան, միաժամանակ ան դիտել կուտայ որ Սուրիա կ'ուզէ զայն որպէս ճնշումի միջոց օգտագործել, Ջուրերու հարցին մէջ: Պատասխանատուն շեշտեց որ անկարելի է մտածելն անգամ որ կրնայ փոփոխութեան ենթարկուիլ, Թրքական Հանրապետութեան այժմու սահմանները ճշդող «Ազգային Ուխտը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԿԱՐԱՑՈՒՄԸ

Միւս կողմէ Թուրք հանրածանօթ քաղաքական մեկնաբան՝ Ճէնկիզ Չանտար կ'ըսէ, թէ Ուաշինկթընի համագումարին ընթացքին, Սուրիացի մասնագէտներուն կողմէ «Հաթայի» հարցին արծարծման պատճառը շատ պարզ ու յստակ է: «Արեւմտեան երկիրները կը սպասեն որ Թուրքիա, քրտական հարցը լուծելու ուղղութեամբ շօշափելի քայլերու դիմէ: Սակայն Թուրքիա այդպիսի տրամադրութիւն չի ցուցաբերեր: Այդ իրավիճակին շարունակումը, արեւմտեաններու վրդովմունքը (?) տհաճութիւնը կը տկարացնէ Թուրքիոյ հանդէպ: Եթէ այս իրավիճակին նայինք Դամասկոսի դիտանկիւնէն, Արեւմուտքը սկսած է իր վստահութեան հովանին վերցնել Թուրքիոյ վրայէն: Այս պահուն, երբ սուրիացի ղեկավարներէն կը պահանջուի խաղաղութիւն կնքել Իսրայէլի հետ, անոնք մէկ կողմէ կ'ուզեն խաղաղութեան հասնիլ Իսրայէլի հետ եւ միւս կողմէ, կ'ուզեն Թուրքիոյ դերը տկարացնել աշխարհի մէջ: Իր այս արշաւին մէջ, Սուրիա կ'օգտագործէ երկար ժամանակէ ասդին գոյութիւն ունեցող պատմական պահանջքներ»:

Հանրապետութեան հաստատումէն 71 տարիներ ետք, Թուրքիա կ'ապրի, ըստ իր պատասխանատուներու յայտարարութիւններուն եւ քաղաքական մեկնաբաններուն, այն մտավախութիւնը որ Արեւմուտքի մէջ պատրաստուելու վրայ է «դաւադրութիւն» մը, որուն նպատակն է վերադառնալ, 1920 թուականին ստորագրուած Սեւրի Դաշնագրով ճշդուած իրավիճակին, որ կ'ենթադրէ հայկական եւ քրտական Պետութիւններու ներկայութիւնը Թրքական ներկայ հողամասի որոշ շրջաններուն վրայ: Այս մտավախութիւնը առաւել եւս կը շեշտուի, Հայկական հարցի մեծ թափով վերարծարծումով, կիպրական հարցին մէջ, Թուրքիոյ վրայ բանեցուող ճնշումներով, Յունաստանի հետ ստեղծուած վատթարացումով եւ Անգարա -- Դամասկոս յարաբերութիւններէն ներս արձանագրուած մագլցումով: Իսկ Թուրքիան սարսափեցնող ամէնէն վտանգաւոր «սենարիօն» կը հանդիսանայ, Միջին -- Արեւելքի մէջ Քիւրտերու ապագային շուրջ կատարուող խօսակցութիւնները, մասնաւորաբար Հիւսիսային Իրաքի մէջ «Քրտական Դաշնակցային Պետութեան» մը հիմնադրութենէն ասդին, հաշուի առնելով այդ պետութեան ունեցած ազդեցութիւնը Թուրքիա գտնուող Քիւրտերուն վրայ, որոնք շրջանի Քիւրտերուն ծանրութեան կեդրոնը կը հանդիսանան:

Եթէ քրտական խնդիրն ու Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքներու հարցը, այն երկու հիմնական վերտառութիւններն են որոնց միջոցաւ Արեւմուտքը ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ, ապա Ալեքսանտրէթի հարցին, այսքան լրջութեամբ եւ քարոզչական այսպիսի աղմուկով արծարծումը ամերիկեան հիմնարկի մը կողմէ, Ուաշինկթընի մէջ, այլ նախանշան մըն է որ կը մղէ մտածելու, թէ Թուրքիա -- Արեւմուտք յարաբերութիւնները բարւոք վիճակի մէջ չեն: Տակաւին՝ այս իրավիճակը բազմաթիւ հարցականներու տակ կ'առնէ «Միջին - Արեւելքի մէջ Թուրքիոյ Նոր Դիրքը», որ որպէս նիւթ ծառայած էր Ուաշինկթընի մէջ կայացած համագումարին համար:

ԵՐԲ ՍԿՍԱԾ Է ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Խմբ. – «Երեկոյեան Երեւան» թերթի Յուլիս 14-ի թիւին մէջ ստորագրած իր յօդուածով, Երեւանի Ե. Չարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի թատերական բաժնի վարիչ Բախտիար Յովակիմեան անդրադարձած է Երեւանի մէջ թատերական կեանքի սկզբնաւորութեան: Ստորեւ՝ շահեկան տեղեկութիւններ պարունակող յօդուածը, արեւմտահայերէնի վերածուած:

* * *

Երեւանի մէջ թատերական կեանքը սկսած է ԺԹ. դարու կէսերուն եւ բուռն վերելք ապրած Ի. դարուն՝ ընդգրկելով այդ արուեստին բոլոր սեռերը: Քաղաքը ունեցած է դերասանական իր խումբերը, թատերական շէնքերը, թատերագիրները՝ որոնց գործերը առաջին անգամ տպագրուած են Երեւանի տպարաններուն մէջ: [illegible]ու ներկայացումներ տուած են նոյնիսկ դուրսէն եկած դերասաններ եւ թատերախումբեր: Ներկայացուած են հայ, ռուս, եւրոպացի հեղինակներու տարբեր ժանրի գործեր: Այս բոլորը նպաստած են քաղաքին լայն հասարակութեան գեղագիտական դաստիարակութեան գործին:

Նախքան արհեստավարժ դերասաններու ուժերով կազմակերպուած հայերէն բեմադրութիւնները, զանազան առիթներով Երեւանի մէջ տրուած են տարբեր բնոյթի ներկայացումներ: Անոնցմէ առաջինը եղած է ռուս գրող եւ դիւանագէտ Ա. Ս. Գրիբոյեդովի «Խելքէն պատուհաս» կատակերգութիւնը: Ռուս-պարսկական պատերազմի ժամանակ Երեւանը պարսկական տիրապետութենէն ազատելէ ետք Գրիբոյեդով քանի մը անգամ Երեւան գտնուած է, ինչպէս նաեւ՝ Էջմիածին եւ Գիւմրի: Ահա այդ շրջանին է, որ Երեւանի բերդը գրաւած 20-րդ հետեւակային զօրաբաժնի հրամանատար Աֆանասի Կրասովսկիի հովանաւորութեամբ, Գրիբոյեդովի համակիր սպաները մտածումը կ'ունենան բեմադրելու անոր՝ տակաւին ձեռագիր վիճակի մէջ, բայց արտագրութիւններով լայն տարածում գտած թատերախաղը: Հեղինակին ներկայութեամբ թատերախաղին բեմադրութիւնը տեղի ունեցած է 1827 թուականի Դեկտեմբեր 20-ին: Թատերախաղը ներկայացուած է Երեւանի Սարդարի հայելապատ դահլիճին մէջ, որուն տեղը այսօր վեր խոյացած է «Արարատ» գինիի գործատունը՝ Հրազդան գետի ձախ ափը, «Յաղթանակ» կամուրջին քով:

«Խելքէն պատուհաս»ի երեւանեան անդրանիկ բեմադրութեան մասին առաջին անգամ գրուած է 1832-ին: Թիֆլիսի մէջ բեմադրուած «Խելքէն պատուհաս»ի դերակատարներէն Դմիտրի Զուբարով «Տիֆլիսկիէ վեդոմոստի» թերթին մէջ 1832 թուականին գրած է. – «Քիչ կը մնար որ մոռնայի ըսելու թէ «Խելքէն պատուհաս» կատակերգութիւնը ներկայացուած է 1827 թուականին, հեղինակին ներկայութեան, Երեւան քաղաքը, Սարդարի պալատի սենեակներէն մէկուն մէջ: Գրիբոյեդով կը կարծէ՞ր արդեօք որ իր գրած կատակերգութեան առաջին ներկայացումը ինք կը տեսնէ պարսից սատրապի բնակարանին մէջ»:

Իբրեւ յուշերժացում պատմական այդ ներկայացման, «Արարատ» գինիի գործատան շէնքի պատին 1954 թուականին հայերէն եւ ռուսերէն փորագրուած է. «Այստեղ 1827 թուականին հեղինակի ներկայութեամբ առաջին անգամ բեմադրուեց ռուս մեծ գրող Ալեքսանդր Սերգեեւիչ Գրիբոյեդովի «Խելքից պատուհաս» անմահ կոմեդիան»:

Երեւանի թատերական կեանքի յաջորդ հանգրուանը կապուած է Կ. Պոլսոյ «Արամեան» թատրոնի գործունէութեան հետ: 1846-ին Յովհաննէս Գասպարեանի ջանքերով կազմակերպուած եւ անոր ղեկավարութեամբ գործող «Արամեան» թատրոնը 1850 թուականին ներկայացումներ տուած է Թիֆլիս, Երեւան, Նախիջեւան, Թաւրիզ: Երեւանի մէջ ներկայացումները տրուած են Ցախի մէյտանը, որ գտնուած է այսօրուան Սունդուկեան թատրոնի դիմացի տարածքի մէջ:

Բուն տեղական ուժերով Երեւանի մէջ տրուած առաջին ներկայացումները տեղի ունեցած են 1865-ի գարնան: Թիֆլիս լոյս տեսնող «Կավկազ» թերթին Երեւանի թղթակիցը, նշելով այդ կարեւոր երեւոյթը, դժբախտաբար չէ գրած, թէ որո՞նք եղած են մասնակցողները, ի՞նչ բեմադրած են եւ ի՞նչ լեզուով: Թղթակցութենէն կը պարզուի որ Զատկուան տօներուն (Ապրիլի սկիզբները – Բ. Յ.), բեմական արուեստը սիրողներու խումբը բարեգործական նպատակով տուած է երեք ներկայացում: Այդ ներկայացումներու իրագործման համար բեմ պատրաստուած է եւ վարագոյր նկարուած: Անոնց պատրաստութեան, ինչպէս նաեւ լուսաւորութեան համար ծախքերը իրենց վրայ առած են պարոնայք Սոկոլովսկիներն ու Պոժարովը: Ներկայացումներուն եկամուտի մէկ մասը յատկացուած է չորս աղքատ որբ եւ այրիներու, իսկ միւս մասը վանանց բարեգործական Ս. Հռիփսիմեան ուսումնարանին:

Այս տուեալները կը վկայեն որ տակաւին 1865-ի գարնան Երեւանի մէջ գոյութիւն ունեցած է բեմական արուեստը սիրողներու թատերախումբ, հետեւաբար գոյութիւն ունեցած է որոշ հասկացողութիւն մը թատերական արուեստին մասին: Ներկայացումներու հովանաւորներէն մէկը՝ Աֆանասի Սոկոլովսկի, եղած է նաեւ Լոմոնոսովի յուշարձանի կառուցման համար նուիրատուներէն մին: Ներկայացումները, թերեւս, տրուած են ռուսերէն, բայց եկամուտը յատկացուած է հայ ընտանիքներու եւ հայկական ուսումնարանին:

ԲԱԽՏԻԱՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՎԱՆԱՁՈՐԷՆ

ՊԱՆԵԷՕՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պանեէօյի երեսփոխան – քաղաքապետ Տիկին Ժանին Ժամպիւի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը Յունիս 16 – 23 այցելեց Վանաձոր՝ զոյգ առաքելութեամբ: Նախ՝ նշելու համար Պանեէօյի եւ Վանաձորի զուգորդ քաղաքներ դառնալու 26-րդ տարեդարձը, ապա՝ Վանաձոր հասցնելու մէկուկէս թոն բժշկական սարքաւորումներէ, դեղերէ եւ դպրոցական առարկաներէ բաղկացած օգնութիւնը, հաւաքուած շրջանի մարդասիրական կազմակերպութիւններէ:

Այցելութեան ընթացքին, պատուիրակութեան անդամներէն՝ բժշկուհի Լօրանս Կապրիէլ եւ բժիշկ Ֆիլիփ Աթլան, մօտէն հետաքրքրուած են Վանաձորի առողջապահական մարզի կարիքներով: 1988-ի երկրաշարժը խորունկ հետքեր ձգած է: Վանաձորի մէջ հանրային սարքաւորումներու մեծ մասը փճացած է կամ անգործածելի դարձած. երկրաշարժէն վնասուած բայց չքանդուած բնակարաններու մէջ վերահաստատուած են բնակիչներ, հակառակ մոդէզներու եւ պատերու մէջ ճեղքերու գոյութեան:

Տիկին Ժամպիւ, որ երկրաշարժէն երեք օր ետք փութացած էր Վանաձոր, դիտել կուտայ որ այսօր, հակառակ թափուած ճիգերու, միայն 42 առ հարիւր համեմատութեամբ վերակառուցուած են փլատակները:

Վանաձորի քաղաքապետ՝ Յովհաննէս Մատինեան եւ Թաղապետական Խորհուրդի անդամները մեծ աշխատանք կը տանին հարցերը դիմագրաւելու եւ իրենց հայրենակիցներուն առօրեայ կեանքի դժուարութիւնները հարթելու համար:

Ուժանիւթի արտադրութեան խիստ նուազումին հետեւանքով ոչ միայն սառած է տնտեսական եւ ճարտարարուեստական գործունէութիւնը, այլեւ անկարելի դարձած են բնակարաններու ջեռուցումը, փոխադրական միջոցներու ապահովումը եւ կանոնաւոր կերպով խմելու ջուր ունենալը:

Վանաձորի մէջ միայն հիւանդանոցներն են որ զերծ են վերոյիշեալ պակասութիւններէն:

Այսպիսի կացութիւն մը, անշուշտ, բազմապիսի հետեւանքներ կ'ունենայ տնտեսական թէ ընկերային կեանքի վրայ:

Հետեւաբար, Պանեէօ պիտի շարունակէ օգնել Վանաձորին: Որոշուած է կազմակերպել շաբաթ մը՝ ամբողջովին նուիրուած զօրակցութեան, կարելիութիւն ընծայելով ֆոնտեր հաւաքելու եւ ուժերը միացնելու Վանաձորին օգնելու առաջադրանքին շուրջ: Նախատեսուած է նաեւ ամէն տարի գնել բժշկական սարքաւորում մը, որ համապատասխանէ Վանաձորի բժիշկներու ակնկալութիւններուն:

Ինչ կը վերաբերի Պանեէօյի Հայոց Մշակութային Միութեան եւ զուգորդ քաղաքներու Յանձնախումբին, անոնք որոշած են օգնել Թիւ 11 դպրոցի վերակառուցման աշխատանքներուն:

Զմոռնանք նշելու որ Պանեէօյի քաղաքապետութեան հրաւէրով Սեպտեմբերին Փարիզ կուգայ Վանաձորի քաղաքապետ՝ Յովհաննէս Մատինեանի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը:

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԸՆԴՕՐԻՆԱԿԵԼ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՒՂԵՂԸ

Գիտնականները միշտ երազած են շինել մարդուն նման «խելացի» մեքենաներ: Համակարգիչներու արձանագրած նուաճումներու ընթացքին, անոնք շինած են շատ զօրաւոր եւ կատարելագործուած համակարգիչներ, որոնք կրնան, օրինակի համար, հաշիւներ կատարել մարդոցմէ շատ աւելի արագ:

Նոր յայտագիրներ, «սիսթէմ էքսփէրներ» կարելիութիւնը կուտան ախտաճանաչելու կարգ մը հիւանդութիւններ եւ դարմաններ որոնելու անոնց՝ յատուկ կազմածներու միջոցով:

Սակայն, այս համակարգիչները մեր ուղեղին բոլոր յատկութիւնները եւ կարելիութիւնները չունին. Նախ եւ առաջ, անոնք հարց մը չեն կրնար լուծել, եթէ սկիզբէն բոլոր պատասխանները չունին:

Ապա, համակարգիչները չեն կրնար նոր վիճակի մը վարժուիլ, օրինակի համար, կապ հաստատելով հոտի մը, ձայնի մը եւ որոշումի մը միջեւ:

Մեր ուղեղը կը կատարէ այս բոլոր աշխատանքները, շնորհիւ մեր ջղային բջիջներուն կազմած ցանցերուն:

Ներկայիս, գիտնականները կը մտածեն ընդօրինակել այս ջղային ցանցերու դերութիւնը եւ շինել յատուկ մեքենաներ, որոնք մեր ըմբռնումներուն նման ըմբռնումներ պիտի ունենան: Սակայն, ասոնք պարզապէս ծրագիրներ են: Գիտնականներ ցարդ չեն յաջողած ամբողջովին ընդօրինակել մարդկային ուղեղը:

ՀՈԳՈՒ ՋԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԴ.

Բայց եւ այնպէս մտքէն չէր անցներ եա[illegible]ղանալ: Մէկ գիշերը աւելի փորձառու [illegible]ած էր զինքը քան թէ ամբողջ կեանքը: Կը զգար թէ խոհեմ ըլլալն ալ քաջութիւն մըն է. շատ անգամ վատութիւնը կը կայանայ անխոհեմ ըլլալու մէջ: Կը կառչէր իր խեղճ սրտին վրայ որուն բաղխումները մինչեւ այն ատեն մարդասիրական եղած էին միայն. ուր երբ առաջին անգամ տրոփեց կնոջ մը համար ալ, ինքն ալ նմանեցաւ փոթորիկէն բռնուած ու լողալ չկրցող անճրկածի մը: Կը վախնար այդ սրտէն, ու իրիկունները երբ մթնշաղին մէջ անմեկնելի տրտմութիւնը կը պատէր հոգին, այդ րոպէներուն կը զգար թէ ժամանակն ու հեռաւորութիւնը պէտք էր մտքին ու համոզումին աջակիցները հանդիսանային սրտամարտին մէջ:

ԺԵ.

Առտու մը Տիրան էֆէնտի ինքն ալ կանուխ ելած էր, գնաց եղեւնիներու անտառը ուր ծառի մը շուքին տակ Արուսեակ ամէն առտու նստած կը կարդար: Ձեռքը կար փոքրիկ սիրուն գիրք մը, զոր ինք երբեք չէր տեսած:

– Ի՞նչ է ատ նայիմ, ըսաւ:

Ու նայելէ յետոյ ժպտելով վերադարձուց:

– Հովուերգական բանաստեղծութի՞ւն կ'ընես:

Արուսեակ ինք ալ թեթեւ մը խնդաց, ինչ որ քիչ անգամ կը պատահէր:

Բայց այդ օրը Տիրան էֆէնտի սկսաւ մտածել թէ ինչո՞ւ այդ մանկունակ գիրքը, Պօլ եւ Վիրժինի, զոր տղայութեանը կարդացած էր Արուսեակ, հիմա նորէն անոր ձեռքն էր, եւ առտուն կը կարդար անտառին մէջ: Երբոր կարդացուած վէպի մը, բանաստեղծութեան մը կարօտը կը քաշէնք յանկարծ, ո՞չ ապաքէն հոգեկան տրամադրութիւններ է որ կը վարէ զմեզ անոր մէջ փնտռել սրտի սրտակից մը, վշտերու սփոփիչ բարեկամ մը: Արուսեակ ու Նաւարեան այս տեղերն էին որ իրարու կը հանդիպէին, կ'ըսէր ինքնիրեն Տիրան էֆէնտի, ու այդ գրքին մէջ ա՜յնքան սրտաշարժ նկարագրուած է սիրոյ ժամադրութիւնը, ծառերուն խոր ազդեցութիւնը սիրող սրտին վրայ, երբ կարօտակէզ կը տառապի միւսին համար: Արուսեակի սիրտը միշտ Նաւարեանի հետ էր: Երբ սիրտը բացակային յիշատակներուն մէջ կը փնտռէ իր կեանքը, երբ անոնք են միայն իր հաճոյքը, հրճուանքը, ըսել է թէ սէրը շատ խորը մտած է, բուժումն անհնարին:

Ու Տիրան էֆէնտի հիմա շատ կը խորհէր, ինչ որ ամբողջ ձմեռը անձկութեամբ կը հետեւէր Արուսեակի առանձնակ կեանքին, եւ յոյսը դրած էր գարնանային զուարթութեան վրայ փարատելու համար խեղճ աղջկան տրտմութիւնը:

Նաւարեանի յանկարծական աներեւութանալէն յետոյ ո՛չ Տիրան էֆէնտի, ո՛չ Արուսեակ, ո՛չ Սրբուհի հանըմ խօսք մը փոխանակած էին անոր վրայ: Ամէնքն ալ միեւնոյն զգացումը ունէին: Սրբուհի հանըմ չէր կասկածեր թէ ի՞նչ զգացումով կապուած էին աղջիկն ու այդ երիտասարդը. միայն կը կարծէր որ եղբայրը կը ցաւի այդպիսի անպատիւ երիտասարդ մը տուներնին մտցուցած ըլլալուն, ուստի ձայն չէր հաներ փափկանկատութեամբ: Զմոռնանք ըսելու թէ Ագրիպ էֆէնտի հասկցուցած էր Սրբուհի հանըմին յօդուածին հոգին, Տիրան էֆէնտի եւ Արուսեակ ըմբռնած էին թէ Նաւարեան ընկերային արդի պայմաններուն մէջ ուրիշ բան չունէր ընելիք բայց եթէ ամէն կապ խզել իրենց հետ, չունենալով ապագայի ոեւէ յոյս: Երկուքն ալ ջերմապէս կը համակրէին դժբախտ երիտասարդին, բայց ի՞նչ կրնային ընել:

Ձմեռը ամբողջ Արուսեակ ա՛լ առջինը չէր. դաշնակի վրայ միայն տխուր եղանակներ կը նուագէր. հայերէն ո՛եւէ թերթ կամ գիրք չէր ուզեր ձեռքն իսկ առնել: Բայց Տիրան էֆէնտի դիտեց թէ սենեակին մէջ կը պահէր հին հաւաքածոներ, որք անշուշտ կը պարունակէին Նաւարեանի գրածները: Ընկերութենէ ընդհանրապէս կը փախչէր: Միայն Երկուշաբթի գիշերները ընդունելութեանց ներկայ էր եւ կը հսկէր ամէն բանի, համեստ համակերպութեամբ, բայց միշտ տխուր: Ամէն անգամ որ Ագրիպ էֆէնտիի հանդիպէր, գոյնը կը նետէր. Տիրան էֆէնտի շատ դիտած էր Արուսեակի ատելութիւնը Ագրիպ էֆէնտիի դէմ: Օր մը խնդալով անոր համար ըսած էր մօրեղբօրը.

– Աս աքրէպը:

Տիրան էֆէնտի ալ խնդացած էր այդ բառախաղին զոր շատ ճիշդ կը գտնէր: Չէր սիրեր Ագրիպ էֆէնտին, եւ այդ դէպքէն քանի մը օր ետքն ալ ըսած էր.

– Շատ indigne գործ մը ըրիք:

Ան ինքզինքը արդարացնել ուզած էր:

Արուսեակին բան մը ունենալը մօրն ալ աչքին կը զարնէր.

– Ալ առջինը չէ, ի՞նչ եղաւ աս աղջկանը կը հարցնէր եղբօրը:

Երիտասարդ աղջիկ է, այս տարիքին մէջ շուտով կը տխրին, կ'ուրախանան, բան մը չէ, դեղ կ'երթանք կը զուարճանայ:

Ագրիպ էֆէնտի կը շարունակէր դարպաս ընել Սրբուհի հանըմին, յաղթանակին պտուղը ե՞րբ պիտի քաղէր:

Մայրը օր մը հարցուցած էր աղջկանը թէ ա՛լ ատենը չեկա՞ւ սուգը վերջացած համարուի, եւ Ագրիպ էֆէնտիի խօսք տան: Արուսեակ որ Նաւարեանի հեռանալուն պատճառով այլ եւս երկիւղի տեղի չունէր.

– Մամա, ըսաւ, ինծի կը սիրէս նէ, ատ բիս մարդուն խօսքը ինծի մ'ըներ:

(Շար. 17)

(Շար. Ա. էջէն)

չափերը, որոնց նուազագոյն չափը կը կազմէ 481 դրամ:

***

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան Օգոստոս 1-ին ընդունած է Միացեալ-Նահանգներու Հայաստանի դեսպանը եւ անոր հետ քննարկած Միացեալ-Նահանգներ իր կատարելիք այցելութեան հետ կապուած կազմակերպական հարցեր:

***

Նոյն օրը դեսպանը ընդունուած է նաեւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կողմէ: Խօսուած է Միացեալ-Նահանգներու կողմէ Հայաստանին յատկացուելիք պարենային ցորենի օգտագործման ծրագրին վերաբերող հարցերու մասին: Դեսպանը ներկայացուցած է ամերիկեան տեսակէտը, որ կը միտի օգտագործումէն ստացուած գումարները յատկացնել գիւղատնտեսական այնպիսի ծրագիրներու ֆինանսաւորման, որոնք կը նպաստեն հացահատիկի հարցի լուծման: Այդ մասին գոյացած է սկզբունքի համաձայնութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ պետութեան ապահովութեան Ատեանին առջեւ, Օգոստոս 3-ին, կը բացուէր քիւրտ 6 երեսփոխաններու դատավարութիւնը: Իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնը «անջատողականութիւն» է եւ կրնան մահուան դատապարտուիլ: 400 փաստաբան պատրաստ են անոնց պաշտպանութիւնը ապահովելու համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ վաճառքը զգալի բարելաւում մը արձանագրած է 1994 Յունիսին բաղդատմամբ նախորդ տարուան նոյն ամիսին: Յաւելում մը 9.4% է եւ գլուխը կը հանի Փէօժօ:

ՄԱԿ-ի 3 միլիառ տոլար հարկաւոր է ապահովելու համար խաղաղապահ գործողութիւններու ծախքերը: Այդ գումարը անգամ Պետութեանց պարտքն է: Միացեալ-Նահանգները, առանձին 500 միլիոն տոլար կը պարտին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
Շէն-Ֆրանս-ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՓԱՐԻԶ. — Տիկին Շ. Վահանեան 3000 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝

Շահան Վահանեանի

մահուան եօթներորդ տարելիցին (Օգոստոս 4, 1987):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն. — Տիկին Էլիզ Յակոբեանի, Օր. Ժանին Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Օր. Ժոէլ Տէլբըռայի իրենց սիրեցեալ մօր, զոքանչին եւ մեծ-մօր՝ Տիկին Պայծառ Յակոբեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած խաղաղին հետեւեալ նուէրները. —

Պ. Րիշար Նեւրուզ 250, Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200, Պ. Միշէլ Գալտըրրադ 250, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան 50, Տիկին Մարգրիտ Ղազէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 1000, Պր. Հարալդ Ֆրէնկեան 2500, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Անթուան 200, Պր. Յարութիւն Ճէնտէրճեան 200, Մէտէմփէք 1000, Պր. Ռուբէն Ապոյեանց 500, Տիկին Հոփսիմէ Մարկոսեան 100, Տիկին Երանիկ Ատլէմօֆ 100, Օր. Ռոզա Տիւյմէճեան 100, Պր. Արմենակ Կէզէր 200, Տիկին Լուիզ Ֆօլ-Յովհաննէսեան 500, Պր. Ֆարշեան 100, Տիկին Շաքէ Օզանեան 500, Տէր եւ Տիկին Մ. Պանսիլոն 500, Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան 1000, Տիկին Աուլէթ Պալեան իր ամուսնոյն Խաչիկ Սրկ. Պալեանի յիշատակին 100, Տէր եւ Տիկին Գալտըրրադօղլու 150, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Քեպաճեան 1000 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին:
Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն-Թ'Անթուանի
Ս. Թադէոս-Բարթողիմէոս
Եկեղեցւոյ մէջ
CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն-Ռաֆայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂի բաշխում եւ հիւրասիրութիւն:

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ-ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա-Սիոթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 7 Août à 9 h 30

Préparation du 17ème centenaire de l'Eglise arménienne

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que
la **FETE CHAMPETRE**
de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures
Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*
Buffet — Bar — Animation par les enfants
Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ
նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ:

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47
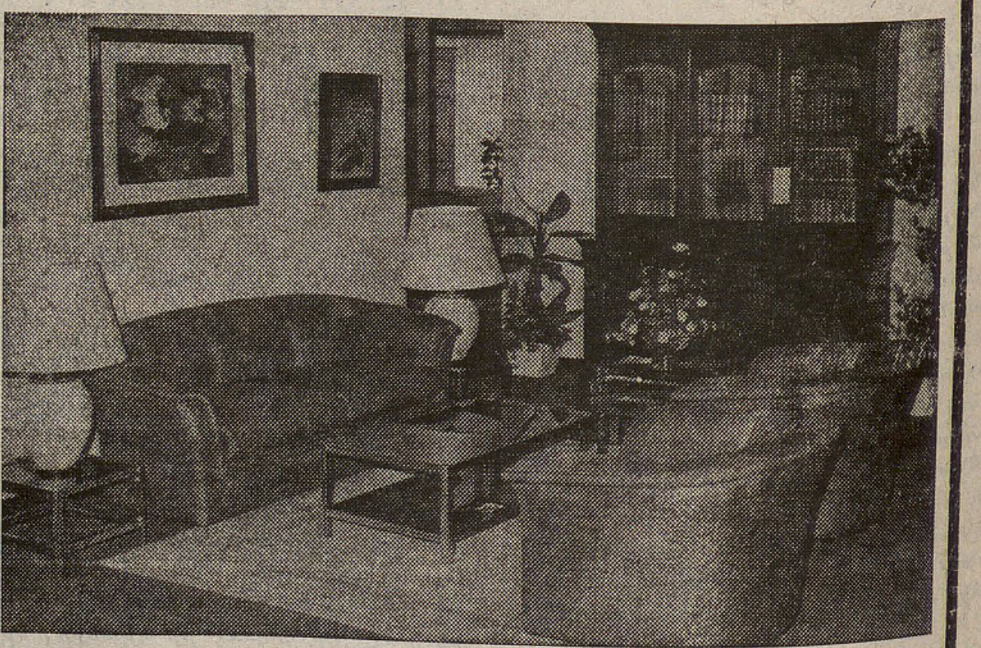
"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5
VENDREDI
5 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

70ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·386 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.386

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԷ ԿԱԶԻՄԻՐՈՎ

Վլատիմիր Կազիմիրով Ռուսիոյ լիազօր ներկայացուցիչն է բոլոր այն դիւանագիտական հանդիպումներուն՝ ուր կը շօշափուի Արցախի հարցին լուծումը : Օգոստոս ...ին, Մոսկուայէն ճայնասփռուած է իրեն ... հարցազրոյց մը, ուր ան կ՚ըսէ, ի միջի այլոց, -- «Երկու կողմերն ալ յոգնած են : Այս դժուար ճակատումի կասեցումին ... կարելիութիւնը կայ : Հայաստան նեղ կացութեան մէջ է, տակաւ կը կորսնցնէ ելեկտրականութիւն արտադրելու կարողութիւնը,, երթեւեկի միջոցները, չունի վառելանիւթ : Ազրպէյճանի մէջ, սակայն, դեռ կան քաղաքական ուժեր, որոնք խաղաղութիւն չեն ուզեր, քանի որ կը յուսան թէ պատերազմը իրենց պիտի տայ պետութեան տիրանալու առիթ մը : Երկու երկիրներն ալ ունին մաֆիա, եւ այդ մաֆիան հակայ հարստութիւն դիզած է, մանաւանդ վառելանիւթի չուկային տիրելով, -- ուրեմն՝ խաղաղութիւն չուզեր : Ցաւոյ, երկու կողմերն ալ ունին բնակչութեան հատուած մը որ պատերազմով մեծցաւ, միայն կռուիլ գիտէ, կը վախնայ խաղաղութենէն : Այս սերունդը զոհն է իր երէցներուն, որոնք ազգայնականութիւն քարոզել գիտցան, սակայն լուծումներ չունին» :

Հայաստան կը հաղորդէ որ 1994--ի առաջին վեց ամիսներուն ելեկտրականութեան արտադրութիւնը 8·2 տոկոս նուազած է, համեմատ 1993--ի առաջին վեց ամիսներուն :

***

Հայաստանի նախկին Արտաքին Նախարարը՝ Րաֆֆի Յովհաննէսեան որ Երեւան մեկնած էր, ուր խօսք պիտի առնէր Օգոստոս 12--ի ԱԺՄ--ի հանրաժողովին, Գալիֆորնիա վերադարձած է, հօրը՝ փրոֆ· Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի առողջական վիճակին պատճառաւ : Ծանօթ պատմաբանը սրտի տագնապ մը ունեցած է եւ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 3)

Հ·Օ·Մ·-Ը ՏԱՍԸ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ ՀԱՍՏԱՏԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին Երեւանի, Գիւմրիի եւ Վանաձորի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու յառաջադէմ եւ կարիքաւոր 10 ուսանողներ կը ստանան Հ·Օ·Մ·--ի Կեդր· Վարչութեան հաստատած կրթաթոշակները, տարեկան 100 տոլար : Նման որոշում տրուած է Հ·Օ·Մ·--ի եւ Հայաստանի բարձրագոյն կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան արտաքին կապերու վարչութիւններու համատեղ նիստի ընթացքին : Իւրաքանչիւր կրթաթոշակ կը կրէ հանրային -- քաղաքական դէմքի մը անունը՝ Արամ Մանուկեան, Սիմոն Վրացեան, Ակնունի, Սօսէ մայրիկ եւ այլն : Նման երեք կրթաթոշակներ սահմանուած են նաեւ Արցախի պետական համալսարանի ուսանողներուն համար :

***

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ամերիկայի Հայկական Համագումարի Երեւանի գրասենեակին մէջ, Օգոստոս 2-ին, բացուած է մամուլի կեդրոն մը, որուն նպատակն է կարելիութիւն ստեղծել հայ եւ ամերիկացի լրագրողներուն երկկողմանի սերտ կապեր հաստատելու : Բացման ներկայ եղած Միացեալ -- Նահանգներու Հայաստանի դեսպան Հարի Կիլմոր խօսք առնելով յոյս յայտնած է, որ կեդրոնը կը գոցէ այն բացը որ գոյութիւն ունի Հայաստանի եւ Արցախի մասին տեղեկատուութեան մարզին մէջ :

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐԱԾ ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՍԵՐՄԱՑՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺԻՆԸ ՀԱՍԱԾ Է ԵՐԵՒԱՆ

Հայաստանի պահեստարանները հասած են Միացեալ -- Նահանգներու կառավարութեան տրամադրած երեք հազար թոն աշնանացան սերմացուի առաջին քանակութիւնը : Հայաստանի 29 շրջաններու մօտ 6 հազար տնտեսութիւններ այս աշնանացանը կը կատարեն ամերիկեան սերմացուով : Այս առթիւ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի Գիւղատնտեսութեան փոխ-նախարար Իշխան Մարտիրոսեան, Միացեալ -- Նահանգներու միջազգային զարգացման գործակալութեան Հայաստանի գրասենեակի տնօրէն Սիւզան Օլցէ, Միացեալ -- Նահանգներու Հայաստանի դեսպան Հարի Կիլմոր :

***

ՍՐՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ, Յուլիս 30--ին, Նորքի 2--րդ մանկական հիւանդանոցին մէջ բացուած է ամէնէն արդիական սարքաւորումներով սրտաբանական վիրաբուժութեան կեդրոնը, ուր կարելի է ախտորոշել սրտի ամենաբարդ հիւանդութիւնները եւ կատարել վիրահատութիւններ : Կեդրոնին ստեղծումը կարելի դարձած էր Ամերիկայի Միացեալ Հայկական Ֆոնտին շնորհիւ : Կեդրոնի հիմնադրութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցած է ամերիկահայ սրտաբան բժիշկ· Հրայր Յովակիմեան : Հանդիսաւոր բացման խօսք առած են Առողջապահութեան նախարար Արա Բաբլոյեան, հիւանդանոցին գլխաւոր բժշկուհին՝ Լիդա Մուրադեան, եւ Ամերիկայի Հայկական Համագումարի Երեւանի գրասենեակի տնօրէն՝ Էտիթ Խաչատուրեան :

***

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Արտասահմանի երկիրներու հետ մշակութային կապերու հայկական ընկերութեան կեդրոնատեղիին մէջ ընդունելութիւն մը տրուած է ի պատիւ Թիֆլիսի «Պետրոս Ադամեան» հայկական թատրոնի դերասաններուն, որոնք ամիս մը ներկայացումներով հանդէս եկած էին Վանաձորի, Գիւմրիի եւ Երեւանի բեմերէն : Այս առթիւ, թատրոնին շնորհուած է «Վահրամ Փափազեան» յատուկ մրցանակը, զոր յանձնած է Հայաստանի Մշակոյթի Նախարար Յակոբ Մովսէս :

***

ՏՈՒԵԱԼՆԵՐՈՒ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՄԸ ՀԻՄՆՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ կր հիմնուի տուեալներու դրամատուն մը, ուր կը հաւաքուին տեղեկութիւններ 850 հազար ընտանիքներէն՝ օգնութեան կարիք ունեցող ընտանիքներու մասին : Այսկա կարելիութիւն կ՚ընձայէ համակարգիչի միջոցով բացայայտելու բնակչութեան չքաւոր խաւերու ապահովման անհրաժեշտ աստիճանն ու առաջնահերթութիւնը : Այդ աշխատանքներու կազմակերպման մասին Երեւանի մէջ փոխադարձ համաձայնութեան յուշագիր մը ստորագրած են Հայաստանի Աշխատանքի եւ Ընկերային Ապահովութեան Նախարար Աշոտ Եսայեան, Միացեալ -- Նահանգներու Միջազգային Զարգացման Գործակալութեան Երեւանի գրասենեակի տնօրէն՝ Սիւզան Օլցէ եւ Հայ Օգնութեան Ֆոնտի Երեւանի գրասենեակի վարիչ Ռոյ Քէլէկեան : Այս գործը իրականացնելու համար Գործակալութիւնը Հայ Օգնութեան Ֆոնտին միջոցով կը յատկացնէ մօտ 80 հազար տոլար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ Ի ՎԵՐ
15-Ի ԿԸ ՀԱՍՆԻ
ԶՈՀ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Ուղղակի «պատերազմական արարք» մը որակուեցաւ այն ոճրափորձը որ գործուեցաւ Օգոստոս 3--ի առաւօտը Ալժէի ելքին, Այն Ալլահ համալիրը ուր կը բնակին 70 Ֆրանսացիներ, առաւելաբար դիւանագէտ : Ժամը 7·30--ին է (Փարիզ՝ 8·30) որ Նիսան մակնիշը կրող կառք մը կը դանդաղեցնէ իր երթը Ֆրանսական Մաքս -- Մարշան դպրոցին պահակատեղին առջեւ, որ համալիրին մէջ կը գտնուի : Կառքին մէջ, ահաբեկչական խմբակ մը կը փորձէ ներս մտնել : Կը կարծուի որ բուն ծրագիրն էր թակարդ -- կառքը զետեղել շէնքերէն մէկուն առջեւ, մինչ բախում տեղի կ՚ունենայ պահակազօրքերուն հետ եւ երկու զինուորական ոստիկան անմիջապէս կը սպաննուին, նոր հրաձանաձգութենէ մը պիտի մեռնէին երրորդ մը եւ հիւպատոսարանի երկու պաշտօնատարներ որոնք կր պատրաստուէին դուրս ելլելու : Ճիշդ ատենին կարելի կ՚ըլլայ խայծատել պայթուցիկ կրող կառքը, մինչ ահաբեկիչներ կը յաջողին խոյս տալ : Եթէ թակարդ -- կառքը պայթէր զոհերու թիւը շատ աւելի մեծ կ՚ըլլար : Արարքին տէր չէր եղած ԺԷ--Ի--Ա·Ն (զինեալ իսլամական խմբակցութիւն) բայց եւ այնպէս կասկած չկայ : Այս ծայրայեղ շարժումին նպատակն է երկրէն հեռացնել բոլոր օտարականները (զոհերու թիւը 56 է), որպէսզի այդ օտարականներուն երկիրներուն իշխանութիւններն ալ հետզհետէ դադրեցնեն իրենց գործակցութիւնը Ալժէի ղեկավարութեան :

Արդ, Ֆրանսա վճռած է շարունակել իր օժանդակութիւնը : Ճի՞շդ է : Ըստ ոմանց՝ այո՛, ըստ ուրիշներու կարճատեսութիւն է, որովհետեւ Ալժերիոյ ղեկավարութեան վարած քաղաքականութիւնն ալ այնքան

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

NEWSWEEK (3 août)

BRINGING IT ALL BACK HOME

Այս խորագրին տակ, ամերիկեան շաբաթաթերթը թղթակցութիւն մը հրատարակած է որու կցուած է Ղարաբաղի մարտիկներու նկար մը :

Յօդուածագիրը կը նկարագրէ պատերազմական համազգեստով Շահէ Աճամեան անուն երիտասարդ մը որ ծաղիկներ բերած է Երեւանի պատերազմական ազգ· գերեզմանատունը (կ՚ակնարկէ Եռաբլուրին) իր ընկերոջ շիրիմին : Կ՚ըսէ թէ ան եկած է Ֆրէզնոյէն, տարի մը առաջ ուրիշ Հայու մը՝ Կարօ Քահքէջեանի հետ, որպէս կամաւոր «Հայաստանի պատերազմին իր դրացի Ազրբեջանի դէմ» (ինչ որ ճիշդ ու ճիշդ Ազրբէջանի ուզած բացատրութիւնն է) : Քահքէջեան գլուխէն վիրաւորուած է եւ մեռած : Ապա, լրագրողը շեշտը կը դնէ Սփիւռքի օժանդակութեան վրայ, կ՚ըսէ թէ տասնեակներով կամաւորներ կ՚երթան կռուելու, կ՚անդրադառնայ նաեւ 12 ժամ տեւող թելեթոնի մը (մէկ միլիոն կը նկատէ Հայերու թիւը Ամերիկա), որ 1·5 միլիոն տոլար հաւաքած է : «Ասպարէզ»ի խմբագիրը՝ Ժան Գոսպեան յայտներ է լրագրողին թէ ցարդ Ամերիկահայերը 7-էն 8 միլիոն տոլար տուած են պատերազմին համար («Յառաջ»՝ կը խորհինք շատ աւելի պէտք է ըլլայ ամբողջ Ամերիկահայութեան օժանդակութիւնը) :

Թերթին թղթակիցը կր խօսի նաեւ Հ· Յ· Դ·--ի, Հրայր Մարուխեանի մասին եւ կ՚ըսէ թէ առաւելագոյն գումարը Ղարաբաղի համար Հ· Յ· Դ·-ն կ՚ապահովէ : Ծայրայեղ դաշնակցականներ, կ՚ըսէ «Մեծ Հայաստան» մը կ՚երազեն որ կ՚ընդգրկէ՝ «Վրաստանէն մասեր եւ Թուրքիայէն ինը գաւառներ»··· :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Յուլիս 28 -- 31 Կ· Պոլիս տեղի ունեցած յունա -- հռոմէական ըմբշամարտի Եւրոպայի երիտասարդական ախոյենութենէն Հայ մարզիկները տուն վերադարձած են երկու ոսկէ եւ մէկ արծաթէ մետալով : Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ հնչած է Հայաստանի պետական փառերգը եւ բարձրացած Եռագոյնը, ի պատիւ 20-ամեայ Արմէն Նազարեանի, որ աւարտական հանդիպումին՝ մէկ վայրկեանի ընթացքին, 10 -- 0 հաշուով յաղթած է Թուրք մարզիկին : Արմէն Նազարեան (52 քիլօ) նաեւ անցեալ տարուան աշխարհի երիտասարդներու եւ այս տարուան Եւրոպայի ախոյեան է :

Եւրոպայի Երիտասարդներու ախոյեան դարձած է նաեւ Տիգրան Մկրտչեան (48 քիլօ), որ անցեալ տարի յաղթական հանդիսացած էր Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութեան : Արմէն Մկրտչեան (57 քիլօ) արժանացած է արծաթէ մետալի :

***

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ· դասակարգի խաղերուն 2--րդ օրը (Օգոստոս 3), Վալանս -- Կիկան 0 -- 0 արդիւնք ձեռք ձգեց : 10--րդ դիրքի վրայ է, երկու կէտով :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՐՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան լոյս տեսնող «Հայք» թերթի Յուլիս 15-ի թիւին մէջ ստորագրած յօդուածով մը Յովհաննէս Զաքարեան կ'անդրադառնայ Հայաստանի մէջ ազգային դպրոցի, այլ խօսքով՝ հայկական վարժարաններու ներկայ պատկերին եւ ռուսական դպրոցներու նկատմամբ խորհրդային տարիներուն ձեւաւորուած եւ ցարդ տիրող հիւանդագին մտայնութեան, որով ռուսական դպրոցներու կրթական մակարդակը աւելի բարձր կը նկատուէր հայկական դպրոցներէն:

Ցիշողութիւնները թարմացնելու համար ըսենք որ կար ժամանակ, երբ Խորհրդային Հայաստանի մէջ ռուսական դպրոցներ չկային: Բոլոր հայ երախաները կ'ուսանէին հայկական դպրոցներու մէջ: Ռուս երախաներու համար կային յատուկ հաստատութիւններ, որոնք կը կոչուէին «դպրոցներ ռուսների համար», ուր իրենց զաւակները ղրկել ուզող ծնողքներ պարտաւոր էին իրենց ռուս ըլլալը հաստատող փաստաթուղթեր ներկայացնել:

Յօդուածագիրը կը նշէ թէ 30-ական թուականներէն Երեւանի մէջ տարածուած է հիւանդութիւն մը, որ 60 – 80-ական թուականներուն վերածուած է համաճարակի եւ հասած նոյնիսկ գիւղական որոշ շրջաններ: Ռուսներու համար սահմանուած դպրոցներ սկսած են ընդունիլ ոչ ռուս աշակերտներ: Հարկ եղած է այդ դպրոցները վերակոչել պարզապէս «ռուսական դպրոցներ», ուր յաճախող հայ երախաներու մեծ մասը կուգար ղեկավար դէմքերու եւ մտաւորականներու ընտանիքներէն: Ընտրանի խաւի ծնողքները աւելի խստապահանջ էին թէ՛ երախաներու եւ թէ ուսուցիչներու նկատմամբ. անոնք զանազան ձեւերով կը հովանաւորէին այդ դպրոցները. ուսուցիչները աւելի լաւ կը վարձատրուէին: Այն տպաւորութիւնը կը տիրէր, որ այդ դպրոցներուն մակարդակը իբրեւ թէ աւելի բարձր էր հայկական դպրոցներէն:

60 – 70-ական թուականներուն այդ դպրոցները այնքան ժողովրդականութիւն ձեռք կը ձգէին, որ ծնողքներ կաշառքով կը տեղաւորէին իրենց զաւակները այդ դպրոցները, ծանրաբեռնելով արդէն իսկ խճողուած դասարանները: Իսկ պետական եւ կուսակցական ղեկավարներ չէին ուզեր դիւրացնել այդ դպրոցներու մուտքը, որպէսզի անոնք վերապահուած ըլլան իրենց զաւակներուն, չխաթարելու համար ընտրանի խաւի բնոյթը: Ցիշեալ ղեկավարները կ'ուզէին պահպանել ընտրանի խաւի լեզուական մեկուսացումը՝ «հասարակ» ժողովուրդի հայախօս զանգուածէն:

Խօսելով ազգային դպրոցի ճգնաժամի մասին, յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ այդ մասին պարզապէս խօսիլը կամ գրելը արգիլուած էր եւ խօսողները կըլնային քաղաքական հալածանքի ենթարկուիլ: Այսուհանդերձ, հանրային կարծիքը սկսած էր խմորուիլ: Հետզհետէ ակնյայտ դարձած է ռուսական դպրոցներու բարոյական մթնոլորտի անյարիր ըլլալը մեր ազգային նկարագրին եւ աւանդութիւններուն:

80-ական թուականներու կէսերէն, ազատ արտայայտութեան տարիներուն, կը սկսէր ազգային դպրոցի ճգնաժամի հարցին քննարկումը: Սակայն ճգնաժամը կարելի կ'ըլլար յաղթահարել միայն 90-ական թուականներու սկիզբը, երբ «Մաշտոց» միաւորման գործօն աջակցութեամբ Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարար Միսակ Դաւթեան կը ստորագրէր ծանօթ հրամանագիրը, ըստ որուն հայ աշակերտները այլեւս իրաւունք չունէին ուսանելու ռուսական դպրոցներու մէջ, որոնք, ըստ էութեան, դարձեալ կը վերածուէին «Ռուսներու համար դպրոցներ»ու:

Յօդուածագիրը՝ Յովհաննէս Զաքարեան, այս մասին հետեւեալը կը գրէ. «Այս բարեփոխումը, սակայն, միանշանակ չընդունուեց հանրութեան կողմից: Եղան դժգոհութիւններ, բողոքներ, որոնք հասան մինչեւ Մոսկուա, անգամ մինչեւ Մ.Ա.Կ.: Եւ բողոքողները Հայեր էին, որոնք հրաժարւում էին իրենց երեխաներին հայկական կրթութիւն տալ: Եղան նոյնիսկ դէպքեր, երբ Բաքուի ջարդերից փախած մայրը յայտարարում էր, թէ իր ամուսինը Թուրք է, իր երեխան՝ Թուրքի զաւակ, որպէսզի վերջինիս թոյլ տրուէր ընդունուել ռուսական դպրոց»:

«Հայաստանի Հանրապետութեան լեզուի մասին օրէնք»ի ընդունմամբ կ'ամրապնդուէին ազգային դպրոցի հիմերը, սակայն կը շարունակուէր օտար լեզուով կրթութեան նկատմամբ խորհրդային տարիներուն ձեւաւորուած այն հիւանդագին վերաբերումը, ըստ որուն, իբրեւ թէ Հայաստանի մէջ կը դադրի մտաւոր ներուժի վերարտադրութիւնը առանց նախկին ռուսական դպրոցներու: Այս արտայայտութիւնը յաճախ կ'ունենան մարդիկ, որոնք իրե՛նք հայկական կրթութիւն ունին:

Ազգային դպրոցի բարեփոխումը բնականաբար դժգոհութիւն պիտի յառաջացնէր Հայաստանի Ռուսերու մօտ, քանի որ խորհրդային տարիներուն անոնք կ'օգտուէին հայերէնի ուսուցումէն հրաժարելու իրաւունքէն ու կը մնային զուտ ռուսախօս: Իսկ հիմա, երբ պետական լեզուն պարտադիր դարձած է, անոնք ստիպուած են հայերէնը սորվելու, ինչ որ դժուարութիւններ կը յարուցանէ ռուս բնակիչներուն համար: Միւս կողմէ, ազգ. դպրոցի փաստը դժգոհութիւն յառաջացուցած է նաեւ կարգ մը Հայերու մօտ, որոնք հարցը կը դիտեն իբրեւ ազգայնամոլութեան արտայայտութիւն եւ կը բողոքեն «ռուսական դպրոցները փակելու» իրողութեան դէմ: Իրականութիւնն այն է, որ ո՛չ թէ ռուսական դպրոցները փակուած են, այլ անոնց դռները՝ հա՛յ աշակերտներուն առջեւ:

Փաստօրէն Հայաստանի մէջ ապրող քանի մը տասնեակ հազար Ռուսերու համար կան 4 զուտ ռուսական դպրոցներ: Աւելի՛ն. 28 դպրոցներու մէջ (14-ը՝ Երեւան) հայկականին զուգահեռ կան 1 – 10-րդ ռուսական դասարաններ (աշակերտներու ընդհանուր թիւը՝ 4505), իսկ 91 դպրոցներու մէջ ալ կան 7 – 10-րդ ռուսական դասարաններ, ուր կ'ուսանին աւելի քան 20 հազար հայ երախաներ:

Յովհաննէս Զաքարեան, վիճակագրական այս փաստերը նշելէ ետք, դիտել կուտայ որ ռուսական դպրոցներուն մէջ պետական (հայերէն) լեզուն կ'ուսուցանուի օտար լեզուի կարգավիճակով, այլ խօսքով՝ իբրեւ երկրորդ լեզու, աւելցնելով որ կարելի է այդ դպրոցները աւարտել հայերէն գրեթէ չգիտնալով. «Լեզուական այդպիսի իմացութեամբ Հայաստանում կարելի է հանգիստ ապրել մի ամբողջ կեանք՝ առանց նեղուելու, քաշուելու, ամաչելու, տուժելու: Հեռուստատեսութեամբ՝ օր ու գիշեր ռուսերէն ծրագրեր, կրպակներում՝ ուզածիդ չափ ռուսերէն մամուլ, գրախանութներում՝ ռուսերէն գրքեր, ամէնուրեք՝ ռուսերէն ցուցանակներ ու գովազդներ: Կարող ես ցանկացած հիմնարկում աշխատել եւ ստիպուած չես լինի հայերէն խօսել, քանի որ գրեթէ բոլորը կը ջանան ռուսերէնի իրենց իմացութիւնը ցուցադրել ձեզ: Անգամ մեռնելուց յետոյ կարող էք արժանանալ ռուսերէն տապանաքարի: Դէ արի ու հայերէն սովորիր: Ի՞նչպէս: Ե՞րբ: Ցանուն ինչի՞: Բայց հօ բոլոր Ռուսները շովինական չե՞ն: Շատերը կ'ուզեն հայերէն սովորել: Բայց արի ու տես, որ ո՛չ կարգին ինքնուսոյց կայ, ո՛չ բառարաններ, ո՛չ էլ յատուկ դասընթացներ»:

Հարկ է նշել որ ռուսերէնի ուսուցումը պարտադիր է Հայաստանի բոլոր դպրոցներուն մէջ, անխտիր: Իսկ եթէ նկատի ունենանք այն՝ որ լեզուին զուգահեռ կ'ուսուցանուի նաեւ ռուս գրականութիւնը, ապա Հայաստանի «հայկական» կոչուող բոլոր դպրոցները կարելի է օգտակար համարել իբրեւ Հայաստանի ռուս փոքրամասնութեան համայնքի դպրոցներ, այնպէս ինչպէս արտասահմանի զանազան երկիրներու մէջ հայկական գաղութները ունին իրենց դպրոցները, ուր պետական կրթական ծրագիրը պետական լեզուով գործադրելուն զուգահեռ, քանի մը նիւթ ալ կը դասաւանդուի մայրենի լեզուով:

Իր յօդուածին վերջաւորութեան Յովհաննէս Զաքարեան, հարցականի տակ դնելով հայկական իսկական դպրոցներու գոյութիւնը, կը գրէ. «Իսկ ո՞ւր են Հայաստանի բառիս բուն իմաստով հայկական դպրոցները: Այդպիսիք առայժմ չկան, որքան էլ խօսւում ու գրւում է ազգային դպրոցի հայեցակարգի մասին... Եւ այսօր հայ ուսուցիչը կարող է պայքարել յանուն այն բանի, որ Հայաստանում բնիկ հայաստանցի երեխային հայ ժողովրդի պատմութիւնը դասաւանդուի ռուսաց լեզուով ... եւ ընդհանրապէս զարմանալի ժողովուրդ են Հայերը: Ռուսերէն խօսքում սխալ թոյլ տալիս ամաչում, կարմրում են: Իսկ հայերէնն աղաւաղում ու արհամարհում, լեզուի մասին Օրէնքը ոտնահարում են ամէն քայլափոխի»...

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՉՔԷ ՀԵՌՈՒ, ՍԻՐՏԷ ՀԵՌՈՒ

Երբ այս կամ այն ննջեցեալին ետեւէն իր մէկ մերձաւորին ցաւակցութիւն կը յայտնենք, անպայման սիրուն բաներ մը կ'ըսենք ննջեցեալին մասին:

– Լոյսերու մէջ պառկի՛, լաւ մարդ էր: Ձինքը շատ պիտի փնտռենք:

– Ձինքը բնաւ պիտի չմոռնանք:

– Իր բացակայութիւնը միշտ զգալի պիտի դառնայ:

Անկե՞ղծ ենք: Շատ անգամ այո՛, քիչ անգամ ո՛չ: Բայց, այսպէս կամ այնպէս, այդ պահուն, իրօք մեր սրտին մէջ կ'արձագանգէ ցաւ մը, մեռեալին նկատմամբ համակրանք մը, ազնիւ կարեկցութիւն մը:

Հանրային գործիչներուն մահը ա՛լ աւելի կը փոթորկէ մեր հոգին: Քաղաքագէտ, արուեստագէտ, գրագէտ կամ բանաստեղծ, հանրային գործիչի մը մահը ամպիոն կը բանայ պաշտօնակիցներու ու սրտցաւ մարդոց արցունքոտ արտայայտութիւններուն: Բոլորն ալ, մինչեւ իսկ անհետացող խեղճ մարդուն ընդդիմադիրները, թշնամիները, կարգի կը մրցանին ի վեր առնելու համար անոր բարի ու ազնիւ կողմերը, ողբալու համար անոր կորուստը: Հանրային ամէն գործիչի մահը անմխիթարելի կորուստ մըն է եւ անշուշտ ամէն մարդ առաւել կամ նուազ չափով անկեղծ է երբ կ'ափսոսայ այդ մահուան դիմաց: Եւ ընդհանրապէս սրտցաւ մարդիկ խօսք կ'ուղղեն ողբացեալին եւ կարծես կը մխիթարեն զինքը.

– Դուն անհոգ եղիր, քու գործդ պիտի շարունակուի յաւէտ:

– Քու անունը ոսկի տառերով քանդակուած է մեր ապրումներուն մէջ, դուն յաւէտ պիտի ապրիս մեր սիրտերուն մէջ:

– Մահը անժամանակ կերպով քեզ խլեց մեզմէ, բայց ժամանակը պիտի չկարենայ քեզ խլել մեզմէ: Ցաւէտ պիտի ապրիս մեզի հետ:

– Մեր ժողովուրդը պիտի չմոռնայ քեզ: Ննջէ՛ անդորրութեան ու խղճի հանդարտութեան մէջ:

Քանինե՛ր այսպէս ուղարկուեցան դէպի անդենական, ամենափայլուն խոստումներով ու արցունքներով: Սակայն անոնք յաջորդ օրն իսկ մոռցուեցան: Գնա՛ մեռիր, եկուր սիրեմ: Բայց քանի՞ օրուան, աւելի ճիշդը, քանի՞ ժամուան համար է այդ սէրը: Ողբացեալը երկու օրէն դարձեալ պիտի չմոռցուի՞, ինչպէս արդէն մասամբ մոռցուած էր իր մահէն առաջ:

Ինչ որ մահէն ալ աւելի ողբերգական է, այդ մոռացումն է ահաւասիկ: Եւ ժողովրդական իմաստութիւնը կը սուտ երբ կ'ըսէ. գնա մեռիր, եկուր սիրեմ: Ո՛չ: Անօգուտ է որ կարօտով սպասենք որ մեռնինք, որպէսզի սիրուինք: Մեռնելէ վերջ ալ մարդիկ պիտի չսիրուին: Մէկ օրուան սէրը սէր չէ: Այն ինչ որ մէկու մը մահուան յաջորդող ժամերուն կը զգանք ու կ'ըսենք, իրական ու մնայուն սէր չէ, որովհետեւ այդ սէրը շուտով իր տեղը պիտի թողու մոռացումի, անտարբերութեան, մինչեւ իսկ ուրացումի:

Ի՜նչ ողբերգութիւն, Աստուա՜ծ իմ: Այնքան արցունք հոսեցնելէ, ննջեցեալի մը նկատմամբ այնքան գեղեցիկ մտածումներով ու զգացումներով համակուելէ վերջ, մարդիկ ամէն ինչ կը մոռնան տակաւին եկեղեցիին դրան առջեւ իսկ: Ցուղարկաւորութեան մը տխուր ամբողջ մթնոլորտը մեզի կը հետեւի միայն մինչեւ եկեղեցւոյ արտաքին դուռը, հոնկէ անդին մենք կը վերադառնանք մեր կեանքին, կը վերադառնենք ննջեցեալները անմիջապէս մոռնալու մեր պատրաստակամութիւնը: Արդէն իսկ դէմքերուն վրայ թախիծը կը սրբուի ու իր տեղը կը թողու ժպիտի, զուարթ խօսակցութիւններով կը լուսաւորուի: Երկու ժամ վերջ այլեւս ո՞վ կը մտածէ ննջեցեալին մասին:

Բայց ժողովրդական իմաստութիւնը թերեւս այնքան ալ չի սուտեր երբ կ'ըսէ. գնա մեռիր, եկուր սիրեմ: Մենք կը մոռնանք որ այդ խօսքին մէջ «եկուր» հրամայականն ալ կայ: «Գնա մեռիր, որպէսզի սիրեմ» չէ ըսուած հոն: «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ» ըսուած է: Այսինքն պիտի մեռնիս, բայց դարձեալ ետ պիտի գաս: Եթէ կրնաս ընել այս բանը, այն ատեն պիտի սիրուիս: Կրնա՞ս:

Միշտ հաւատացած եմ եւ երբեք ալ պիտի չդադրիմ հաւատալէ, որ սէրը մէկ բան միայն կը պահանջէ. սիրուած անձին ներկայութիւնը: Որքան ատեն որ կ'ապրիս ու երկխօսութիւն կը պահես շուրջիններուդ հետ, կրնաս վայելել անոնց սէրն ու յարգանքը, համակրանքն ու հիացումը: Որքան ատեն որ կ'ապրիս, կրնաս պաշտպանել ու ուրիշներուն պարտադրել քու բարեմասնութիւններդ, քու բարի գործերդ, քու համբաւդ: Որքան ատեն որ կ'ապրիս, այսպէս կամ այնպէս կը յիշեցնես թէ գոյութիւն ունիս եւ որոշ տեղ մը կը գրաւես մարդոց կեանքին մէջ: Դուն պաշտպանն ու փաստաբանը կը հանդիսանաս քու իրաւունքներուդ: Իսկ եթէ հեռանաս, կ'երթաս ո՛չ միայն աչքէ հեռու, այլ նաեւ սիրտէ հեռու: Օ՜, կարծես մարդիկ անհամբեր կը սպասէին որ մոռնային քեզ, իրենց տետրակէն սրբէին քու անունը: Ո՞ր փաստաբանը այլեւս պիտի պաշտպանէ քու իրաւունքներդ ու համբաւդ, ո՞ր փաստաբանը պիտի ապրեցնէ քու գործդ ու վաստակդ:

Երկրագունտը այնքան ընդարձակ, մարդոց սիրտն ալ այնքան լայն չէ, որպէսզի մեռնողներուն տեղը նոյնութեամբ պահուի հոն: Անողոք օրէնքը մէկ բան միայն կը հրամայէ. տեղ բացէք նորերուն:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԳԻԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Մայիսի վերջին օրը ոստիկանութիւնը մուտք գործեց Պանկքոկի արուարձաններէն մէկուն ճին'զ տափատներու գործատուն մը ուր 14 – 18 տարեկան մեծ թիւով պարմանուհիներ կ'աշխատէին, անոնց մէկ մասը ապօրինի կերպով եկած էր Պիրմանիայէն: Անոնք 24 ժամ հսկողութեան տակ կ'ապրէին, իրենց ննջարաններուն մէջ կղպանքի տակ պահուած: Անոնց ամսական շահը հազիւ կը համապատասխանէր նուազագոյն աշխատավարձքին 20%-ին:

Հակառակ արգելքին, Թայլանտի մէջ քիչ չէ թիւը այն անչափահասներուն որոնք տասը տարեկանէն աշխատելու կ'երթան շինարարութեան, կամ ճարտարարուեստի այլ մարզերու մէջ: 1992-ին աւրոնք քան 18 հազար երախաներ ձեռնհաս հեղինակութիւններու խնամակալութեան յանձնուած են, սակայն այն կարծիքը կը տիրէ որ այդ թիւը այն ծառն է որուն ետեւ պահուըտած է ամբողջ անտառ մը:

Պանկքոկի ոչ կառավարական մէկ կազմակերպութեան պատասխանատուն որ արուարձաններու աղքատ մանուկներու դաստիարակութեամբ կը զբաղի, ըսած է թէ իրենց մօտիկ գործատան մը մէջ հարիւրի չափ պատանիներ կ'աշխատին ճամպրուկներ պատրաստելու գործին մէջ: Ոստիկանութիւնը տեղեակ է, բայց չի միջամտեր:

Վերջերս, ճարտարարուեստականացած երկիրներ, յատկապէս Միացեալ – Նահանգներ, սկսած են բուռն կերպով քննադատել գլխաւորաբար Ասիոյ զարգացման ընթացքի մէջ գտնուող երկիրներու մանուկներուն աշխատանքի երեւոյթը: Քոնկրէսն ալ քննարկած է օրէնքի բանաձեւ մը որուն մէկ յօդուածով ամերիկեան շուկան կը փակուի այն ապրանքներուն առջեւ որոնք կ'արտադրուին անչափահասներու կողմէ: Այդ օրէնքին քննարկումին ընթացքին յայտնի եղած է որ աշ-

ԾԻՐԱՆ

Այն ժողովուրդները, որոնք ունին պատմական հարուստ անցեալ եւ իրենց կազմաւորման արմատները կ'երկարին մինչեւ հնաւուրց անցեալի ընդերքը, անոնք անցնելով դարաշրջաններու բովերէն, բիւրեղացած են իբրեւ ազգ՝ ստեղծելով հարուստ եւ ուրոյն մշակոյթ:

Նկատի ունենանք նաեւ, որ ժողովուրդներու թէ՛ հոգեմտաւոր եւ թէ՛ նիւթական մշակոյթի վրայ անջնջելի հետքեր թողած են հայրենի բնութիւնն ու շրջապատը:

Մինչ շատ ժողովուրդներու բառագանձին մէջ գոյութիւն ունին սառոյց նշանակող մէկ կամ քանի մը բառեր, էսքիմոներու լեզուին մէջ բազմաթիւ բառեր կը գտնուին, որոնք կ'իմաստաւորեն սառոյցի տարբեր տեսակները:

Ծիրանենին իր ուրոյն տեղն ունի հայ ժողովուրդի մշակոյթին մէջ: Հակառակ այն բանին, որ «Հայկական Սովետական Հանրագիտարանը» ծիրանենիի ծագումը կը կապէ Չինաստանի եւ Փոքր Ասիոյ, այդուհանդերձ կարելի չէ բացառել, որ այդ բոյսի հայրենիքներէն մէկն է Հայաստան:

Պատմական յիշատակումներու համաձայն, Աղեքսանդր Մակեդոնացի Ք. Ա. 4. դարուն այս բոյսը Յունաստան տարած է եւ հոնկէ ալ տարածուած է Եւրոպա:

Հետաքրքրականն այն է, որ այս բոյսին լատիներէն գիտական անունը Prunus Armeniaca կամ Armeniaca Vulgaris է, այսինքն՝ հայկական սալոր:

Հայաստանի մէջ կը մշակուի մուշա, թաբարամնաւէտ եւ հիւթալի՝ Երեւանեան (երբեմն կը կշռէ 110 կրամ), Սաթենի, Սպիտակ եւ այլատեսակ ծիրաններ: Բացի անկէ, որ պտուղը լայնօրէն կ'օգտագործուի թարմ վիճակի մէջ եւ անուշեղէն պատրաստելու համար, հայկական ճաշասեղաններէն անպակաս է ծիրանի հիւթը:

Հայերէն լեզուի մէջ գոյութիւն ունին աւելի քան հինգ տասնեակ բառեր, որոնք կազմուած են ծիրան արմատէն: Այդ բառերը կ'արժէ որ յիշենք այստեղ:

Ծիրանի բառը գործածուած է ընդհանրապէս պայծառ, դեղեցիկ, դուրեկան գոյնի իմաստով, յատկապէս՝ վառ կարմիր, վարդագոյն, երբեմն դեղնագոյն, նոյնիսկ՝ կապոյտ, ինչպէս՝ ծիրանի ծով, ինչու չէ նաեւ գոյնզգոյն: Հինէն տեսակ մը խխունջէ ստացուած է վառ կարմիր, չգունաթափող գոյն մը, որով ներկուած կտորները շատ յարգի էին, տսոնցմէ ալ ծիրանին, նշանակած է արքայական թիկնոց: Ժամանակին միայն արքաները կը կրէին զայն, կամ այն իշխանները, որոնք արտօնութիւն ունէին կրելու զայն: Աւելցընենք, որ բիւզանդական կայսրերը եւ անոնց զաւակները կոչուած են ծիրանածին: Հռոմի կարդինալներն ալ կը կոչուէին ծիրանաւոր:

Այժմ անդրադառնանք նոյն բառին կապուող այլ արտայայտութիւններու.

Ծիրանի գօտի կը նշանակէ ծիածան, ծիրանի ծառը ունի յաւերժութիւն նշանակող խորհրդանիշ: Ժամանակին Երեւան ունեցած է 700 այգիներ, որոնցմէ ամէնէն մեծը կոչուած է Ծիրանի թաղ: Այս թաղը եղած է միակը, որ ցանկապատ չէ ունեցած: Այդուհանդերձ ո՛չ ոք մտածած է ճղակոտոր դարձնել ծառերը: Երեւանցի չարաճճի տղոց մայրեր իրենց զաւակները պզուշացուցած են, ըսելով, որ «Ծիրանի ճիւղ կոտրող տղան ո՛չ մէկ աղջկան կողմէ կը սիրուի»:

Անուանի գիւղագիր Ակսէլ Բակունց իր «Լառ Մարգար» պատմուածքին մէջ յուզիչ նկարագրական մը ունի սասունցի չինականի մը եւ ծիրանի մասին, իսկ իր ուրիշ մէկ պատմուածքին տուած է «Ծիրանի փող» խորագիրը: Նշենք, որ հայկական ազգային նուագարաններէն սրինգը կը պատրաստուի ծիրանենիի փայտէ:

1840-ի երկրաշարժին հիմնայատակ կը կործանի հայկական հինգ բնակավայրերէն մէկը՝ Ակոռի գիւղը:

1843-ին աշխարհագրագէտ Մորիս Վակնէր Խաչատուր Աբովեանի հետ պտըտած են գիւղին բոլորտիքը: Անոնք զարմացած են տեսնելով, որ երկրաշարժը Ակոռիէ ո՛չ մէկ հետք թողած է, բայց ահա գիւղի հռչակաւոր այգիի 13 ծիրանենիները անվնաս մնացած են:

Վակնէր զարմանքով բացագանչած է.

– Այսպիսի հրաշք միայն այստեղ կրնայ պատահիլ: Ամէն ինչ կործանած է, գրեթէ բան չէ մնացած, բայց այդ ամենակարող երկրաշարժը չէ յաջողեր գետին տապալել հայկական ծիրանենիները: Չէ, Խաչատուր, սա մեծ խորհուրդ ունի: Ծիրանը հայկական խորհրդանիշ է: Իսկ 13 թիւը կը հաւաստէ, թէ ո՛չ մէկ պատահականութիւն կրնայ տապալել այդ խորհրդանիշը:

...խարհի մէջ շուրջ 200 միլիոն աշխատող անչափահասներ կան, 15 տարեկանէն վար: Այս թիւը կը ներկայացնէ Ասիոյ աշխատունակ բնակչութեան 11%-ը, Ափրիկէի 17%-ը, իսկ հարաւային - ամերիկեան երկիրներու 12 - 26%-ը:

Ծարտարարուեստականացած երկիրներու մօտէն կը հսկեն նաեւ Ասիոյ արհեստագործական չարժումներուն: Ինտոնեզիոյ մէջ Ապրիլին տեղի ունեցած բանուորական ըմբոստութեան ճաքարթայի ամերիկացի դեսպանը անմիջապէս տեղւոյն վրայ հասած է ստուգելու համար մարդկային իրաւանց հաւանական բռնաբարումները: Միացեալ - Նահանգներ եւ այլ երկիրներ, ինչպէս Ֆրանսա, կ'առաջարկեն աշխատանքի միջազգային կանոնագրութիւն մը որոշել, որ նաեւ անտանող երկիրները պատժելու ուժը ունենայ. սակայն ասիական խնդրոյ առարկայ երկիրները այս կեցուածքը նոր ձեւ մը կը նկատեն հովանաւորութեան:

ԲԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳԱՄԻՇԼԻԻ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ակումբին մէջ, Յուլիս 1-ին, նշուած է Կոմիտասի ծննդեան 125-ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Ահարոնեան» մասնաճիւղի դաստիարակչական յանձնախումբին: Բացումը կատարած է Սոնա Շարոյեան վեր առնելով Կոմիտասի դերը հայկական ժողովրդական երգի մշակման ու կատարելագործման մէջ: Կոմիտասի կենսագրականը ներկայացուցած են Սօսի Պօղոսեան եւ Նայիրի Մկրտիչեան: Հանդէս եկած է Համազգայինի նորակազմ պարախումբը, Անի Սիմոնեանի ղեկավարութեամբ: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Քհնյ. Պետրոսեան:

***

ՀԱԼԷՊԻ Կրթասիրաց վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 12-ին, տեղի ունեցած է վարժարանին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հալէպի կրթական տնօրէնին եւ նախագահութեամբ թեմին առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի: Բացման խօսքը կարդացած են վարժարանին պետական տնօրէնուհին (արաբերէն) եւ 6-րդ դասարանի դաստիարակ ուսուցչուհին (հայերէն): Խօսք առած է հոգաբարձութեան ատենապետ Գալուստ Քահանայ Էքմէքճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Վկայականաց բաշխումէն ետք հուսկ բանքը արտասանած է Առաջնորդը: Նոյն հանդիսութեամբ նշուած է նաեւ Կրթասիրաց վարժարանին եւ համանուն միութեան եօթանասունամեակը:

***

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ «Աղաճանեան» սրահին մէջ, Յունիս 23-ին, տեղի ունեցած է «Յովսէփեան» վարժարանի տարեվերջի հանդէսը: Բացումը կատարած է Զեփիւռ Տէմիրճեան: Խօսք առած են Եկեղեցւոյ ծխական խորհուրդի ատենապետ Գրիգոր Կարապետեան, հոգաբարձութեան ատենապետ Ռիչըրտ Մուշիկեան եւ Ասպետ Վրդ. Պալեան: Հուսկ բանքը արտասանած է տնօրէնը՝ Յ. Ինճէճիկեան: Խօսք առած են նաեւ դպրոցին բարերարուհին՝ Տիկին Մարկրիթ Յովսէփեան, առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան եւ գաղութը այցելած՝ Շիրակի թեմի առաջնորդ Գրիգորիս Արք. Բունիաթեան:

***

ԳԱՄԻՇԼԻԻ Մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 16-ին, տեղի ունեցած է Եփրատ ազգային վարժարանի նախակրթարանի ամավերջի հանդէսը: Հայկական ազգագրական եւ արաբական պարերէ, երգերէ բաղկացած յայտագրի գործադրութեան աւարտին գնահատանքի խօսք արտասանած է Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեան:

***

ԿԼԻՆՏԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 16-ին, տեղի ունեցած է Գէորգ Հունանեանի երգահանդէսը, նուիրուած Կոմիտասի ծննդեան 125-ամեակին: Յայտագիրը բաղկացած է Կոմիտասի հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգերէ:

***

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Մերտինեան» Հայ Աւետարանական վարժարանին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 24-ին: Բացումը կատարած է տնօրէնը՝ Վահէ Տարագճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած է Ալիս Հայկ: Միջնակարգի 8-րդ դասարանէն շրջանաւարտ եղած են 25 հոգի:

***

ԳՆԱԼԸ կղզիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յուլիս 20-ին, դասախօսութիւն մը տուած է տոքթ. Արտաշէս Նշանեան՝ «Թանկագին քարեր» նիւթին շուրջ: Դասախօսը տեղեկութիւններ տուած է քարերու կազմութեան մասին, բացատրած թէ ի՛նչպէս կարելի է փոխել ադամանդներու գոյնը եւ ներկայիս ո՛ւր, ո՛ր թանգարաններուն մէջ կը գտնուին թանկագին քարեր:

***

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարքը, Յուլիս 14-ին, Ֆրանսական հիւպատոսարանին մէջ ներկայ եղած է Ֆրանսայի ազգային տօնին առթիւ տրուած ընդունելութեան:

***

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Արշակ Տիգրանեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յուլիս 9-ին, տեղի ունեցած է «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» լրագրական մրցանակի այս տարուան պարգեւի յանձնումը Տիգրան Թոսպաթին: Մրցանակը հաստատուած է 1980-ին եւ ամէն տարի կը տրուի հայ լրագրութեան ծառայող արժանաւորներու: Մրցանակի յանձնումի հանդիսութեան ներկայ եղած են շուրջ հարիւր հրաւիրեալներ: Խօսք առած են լրագրողներ Գրիգոր Շէնեան («Նոր Կեանք»), Յակոբ Պօղոսեան («Նոր Օր»), Թէքէեան Մշակ. Միութենէն Վաչէ Սեմերճեան, հուսկ՝ մեծարեալ Տիգրան Թոսպաթ,

---

ՀՈԳՈՒ ՃԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԵ.

Սրբուհի հանըմ որ արդէն սրտադողի մէջ էր աղջկանը օրէ օր տկարանալուն պատճառաւ, ա՛լ ձայն չհանեց:

Ադրիպ էֆէնտի երբ իր առաջարկը կրկնեց, Տիրան էֆէնտիէն պատասխան ստացաւ թէ Արուսեակ հիմա շատ տկար էր, ո՛եւէ խօսք ընել կարելի չէր. սպասելու էր գարնան:

Շատ տխուր եղաւ այդ գարունը, Արուսեակ օրերով սենեակէն դուրս չէր ելլեր. պըտտած օրերն ալ բերանը չէր բացեր. ա՛լ մօրեղբօրը հետ կարծիքի փոխանակութիւն, հրճուալի ընթերցումներ վերջացած էին: Արուսեակ միշտ կը սիրէր մօրեղբայրը, բայց լուռ: Տիրան էֆէնտի կը գիտէ որ պտոյտի ելած ատեններն Արուսեակ միշտ անտեղուանքը կ'ախորժէր ուր սէպ գտնուած էին Նաւարեանի հետ: Տիրան էֆէնտի ինքն ալ սկսած էր տանջուիլ. կը ցաւէր իր անխոհեմութեանը վրայ: Բայց կ'անցնէ՞ր մտքէն այդպիսի դէպք մը: Իր սկզբունքն եղած էր թէ խելացի, աշխատասէր, պարտաճանաչ երիտասարդ մը միշտ պատուական ամուսին մըն է եթէ կը սիրուի իրեն արժանաւոր աղջիկէ մը: Արուսեակի վրայ մեծ վստահութիւն ունէր. կ'ուզէր որ իր սրտին ու կամքին տէրը ըլլայ: Սիրայօժար պիտի տեսնէր անոր ամուսնութիւնը Նաւարեանի հետ: Բայց այդ ծնունդի յանկարծական խնդիրը իրաւ իրեն համար նշանակութիւն չունէր, անշուշտ աղջկան համար ալ, քանի որ այնքան տխուր էր հիմա Նաւարեանի բացակայութեամբը, բայց մա՛յրը, Սրբուհի հանը՛մը:

Արուսեակ զգալի կերպով տկարացած էր. մայրը շատ ուզեց որ քանի մը բժիշկ բերուի. բայց Արուսեակ միշտ մօրը կ'ըսէր թէ բան մը չունի, մէկտեղը չի ցաւիր. իր բնութեամբն է որ քիչ մը սանկ եղած է. բայց կը շտկուի. ձմեռը սանկ թէ որ մնայ, այն ատեն թող բժիշկը նայի:

Բայց Սեպտեմբերի սկիզբները Արուսեակի տկարութիւնը բաւական վրդովիչ հանգամանք մը առաւ. եւ Տիրան էֆէնտի ինքն ալ պէտք տեսաւ բժիշկներու: Զափազանց նիհարցած էր:

ԺԶ.

Այն գիշերը ուր Նաւարեան խելակորոյս ինքզինքը դուրս նետեց Սարաթեաններուն տունէն, գլուխը կրակներու մէջ՝ թափառեցաւ փողոցները, անկարող ըլլալով գաղափարները իրար կապել: Ի՞նչ էր, ի՞նչ եղաւ: Առաջին անգամն էր որ դէմ առ դէմ եկած էր այն բարձր ընկերութեան հետ, զոր անխնայ կը հարուածէր իբր եսականութեան, չհամոզութեան, նախապաշարման ամբարտակը. բախումը շատ զօրեղ եղած էր, առաջին հարուածէն ինքը տապալած գետին կ'իյնար: Կարծես կը լսէր, ականջներուն մէջ կը չառաչէին ծիծաղներու, հեգնութիւններու, արհամարհանքի չեշտերը, որք հիմա իր անունին շուրջը կը դառնային: Այդ նենգաւոր յօդուածը ներկայացուցած էր զինքը իբր սորին չահախնդիր մը, իբր իր ծննդեան գաղտնիքին գիտակ մէկը, որ կեղծաւորաբար կը պաշտպանէր («իբր թէ) մարդասիրական գաղափարներ» ջատագով մը հանդիսանալու համար իր անձնական դատին, եթէ երբեք օր մը երեւան գար իր գաղտնիքը: Հիմա ինք ապահով էր թէ Օր. Սարաթեանի համոզումն այն ըլլալու էր որ Նաւարեան գիտէր իր ծընունդին գաղտնիքը, կը ջանար զայն ծածուկ պահել, անգամ մը գրաւել իր սիրտը, տիրանալ իրեն եւ վայելել յաղթանակը, վայելելով Սարաթեաններու հարստութիւնը: Նաւարեանի սիրտը ամէնէն աւելի խոցոտողը այն մտածութիւնն էր թէ Արուսեակ այդպիսի կասկածներով ամենասարսափելին գաղափար մը պիտի կազմէր իր վրայ:

Մէկ - երկու շաբաթ գարեջուր խմելէ յետոյ գնաց իր վարձած սենեակը եւ յոգնած երկնցաւ անկողնին վրայ: Ինքն ալ հիմա, ինչպէս քանի մը օր առաջ Ադրիպ, յիշատակին մէջ կը գտնէր յիշատակն այն աչքերուն որոնց երբ առաջին անգամ հանդիպեցաւ Հալքի, զգաց թէ տեղ մը գտնոնք տեսած ըլլալու է: Յօդուածին օգնութեամբը կամաց կամաց ինքն ալ վերակազմեց Ներսէսեան վարժարանին մէջ իր պզտիկութեան պատահած տեսարանները. իր յիշատակը աւելի կենդանի էր, ու հիմա կը բացատրէր թէ ինչո՞ւ համար այդ բիճ բառը ամէն անգամ որ լսէր, սարսուռ մը կը զգար, հին վէրքի մը վերանորոգման զգացողութեամբ: Շատ յստակ կը հնչէր հիմա իր ականջին քսան տարի առաջուան լսած բիճ ածականը, որ անդուլ անդադար զինքը վարած էր հալածական:

Ու սկսաւ քննել մօրը իր հետ ունեցած յարաբերութիւններն ալ: Բուրբուլ տուտու զինքը շատ սիրած էր, վրան անդադար կը գուրգուրար, եւ սակայն միշտ զաւկին համար տեսակ մը յարգանք, ակնածանք, որոնք գոյութիւն չեն կրնար ունենալ մօր մը ու տղուն միջեւ, մանաւանդ հասարակ դասակարգին մէջ. միտքը չէր գար որ օր մը մայրը զինքը յանդիմանած ըլլայ, թեթեւ մը իսկ. ու որչափ որ ինք կը մեծնար, մայրն ալ այնքան աւելի յարգալիր կը վարուէր հետը, իբր թէ ամենապատուական հիւրը ըլլար: Ու չէր զգացած երեսներուն վրայ համբոյրի ա՛յն տաքութիւնը, զոր հայր մը եւ մայր մը կուտան իրենց զաւակներուն: Ու այս ամէնուն հետ մէկտեղ, չէր յիշեր թէ մայրը օր մը երբեք իրեն խօսած ըլլայ կամ ակնարկութիւն մը ըրած ըլլայ իր ծնունդին պարագաներուն վրայ:

(Շար. 18)

(Շար. Ա. էջէն)

գնահատելի չէ եւ ընդհակառակն, քաղաքական ձախաւեր է, 1990ի վերջաւորութենէն ի վեր, երբ առկախեց ընտրութիւնները երկու շրջաններուն միջեւ, որովհետեւ յայտնուեցաւ թէ ՖԻՍ-ը (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) կը յաղթէ։ Ֆրանսա, անշուշտ լուրջ պատճառներ ունի զօրավիգ ըլլալու։ Եթէ իսլամապաշտները շահին, զանգուածային գաղթը կը սկսի դէպի Ֆրանսա եւ կը վտանգէ Թունուզը, հուսկ՝ Մարոքը։

Շատ փափուկ եւ մտահոգիչ կացութիւն մըն է։ Օգոստոս 3-ի ոճրափորձէն անմիջապէս յետոյ, Ալէն Ժիւփէ եւ Ֆ. Լէոթար երթուղարձ մը ըրին Ալժէ։ Միթերան ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց։ Ալժէի կառավարութիւնը խստօրէն դատապարտեց «գազրելի ոճրափորձը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՍԼԻՄԱ ՆԱՍՐԻՆ Պանկլատէշի գրագիտուհին որ մահուան դատապարտուած է «փաթվա»ով (կրօնական հրովարտակ) որովհետեւ նախատած է Գուրանը, երկու ամիս պահուըտելէ ետք, ներկայացած է Տաքքայի բարձրագոյն Ատեանին, ապա կրկին թաքստոց մտած։ Իր յանցանքն է կնոջ պաշտպանութիւնը։ «Ամօթը» խորագրուած իր գիրքը արգիլուած է, ինք կը խորհի որ Գուրանը ծայրէ ծայր պէտք է վերաքննուի։ Ծայրայեղները հերթական ցոյցեր կը կազմակերպեն։ Ուրբաթ, (Յուլիս 29-ին) 200 հազար ցուցարարներ իրենց ատելութիւնը կը բացագանչէին գրագիտուհիին դէմ։

ՉԵՉՆԻՈՅ նախագահը՝ Դուդայեւ յայտարարած է թէ պատրաստ է ռուսական իշխանութիւններուն հետ հանդիպում ունենալու, բայց, «այս վերջինները ամէն բան կ'ընեն որպէսզի երկխօսութեան կարելիութիւն չըլլայ»։ Այս յայտարարութիւնը յաջորդած է ընդդիմութեան որոշումին Դուդայեւը իշխանութենէն հեռացնելու։

ՊՈՍՆԻՈՅ «սերպ Հանրապետութեան» նախագահը՝ Գարատծիչ կ'ուզէ «պատերազմական վիճակ» հռչակել։ Մինչ Պելկրատէն Միլոսեւիչ ճնշում կը բանեցնէ որ ընդունի խաղաղութեան ծրագիրը, ինք անդրդուել է եւ հանրաքուէ մը կ'առաջարկէ։

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 7 Août à 9 h 30

Préparation du 17ème centenaire de l'Eglise arménienne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին։ Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի։

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը։

DATE A RETENIR

DINER ANNUEL
DE
l'U.M.A.F.
Samedi 19 Novembre

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԻԷՌ. -- Յաբէթ Յարութիւնեան 500 ֆրանք «Յառաջ»ի 69-րդ տարեդարձին առթիւ։

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն թէ Միութեան 78-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 1994, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, կառավարական նիստերու դահլիճին մէջ, Կառավարական Տուն, Հանրապետութեան Հրապարակ, Երեւան, Հայաստան։

Սոյնը 78-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է։ Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 15, իրենց փոխանորդագրերը, - Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, - հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
31 West 52nd Street
New York, N. Y. 10019-6118, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին։
2. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին։
3. - Մասնակի ընտրութիւն Տնօրէններու (Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու)։
4. - Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը։
5. - Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու։
6. - Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու։

Ի Դիմաց՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԼՈՒԻԶ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր

Յունիս 1, 1994

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն - Թ'Անթուանի
Ս. Թադէոս -- Բարթողիմէոս
Եկեղեցւոյ մէջ
CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն։

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին

Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն -- Ռաֆայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂԻ բաշխում եւ հիւրասիրութիւն։

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ -- ՍԻՕԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա -- Սիօթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que
la **FETE CHAMPETRE**
de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures
Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*
Buffet — Bar — Animation par les enfants
Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օգափոխութեան իր կայանին մէջ,
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 6-7
SAMEDI - DIMANCHE
6-7 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.387

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

70e ANNEE — N° 18.387

ՍԵՐՊԻԱ ԿԸ ԽԶԷ ՍԵՐՊԵՐՈՒՆ ՀԵՏ...

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ ՊՈՍՆԻՈՅ ՍԵՐՊԵՐԸ

Սերպերը խզեցին Սերպերուն հետ. այլ [խ]օսքով, նախկին Եուկոսլաւիան (Սերպիա, Մոնթենեկրօ) խզեց Պոսնիոյ Սերպերուն հետ, որոնք յամառօրէն կը մերժեն խաղաղութեան միջազգային վերջին ծրագիրը: Նախագահ Միլոսեւիչ յայտարարեց քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութեանց դադրեցումը «Պոսնիոյ Սերպական Հանրապետութենա» հետ: [Խ]ստօրէն քննադատեց Գարատժիչը որ «...րթած է միլիոնաւոր անձերու կեանքը [վտան]գելու իրաւունքը» երրորդ անգամ մերժելով Արեւմտեաններու առաջարկած խաղաղութեան ծրագիրը: Փարիզ եւ Ուաշինկթըն շատ գոհ են Միլոսեւիչի այս [կ]իստ ոճէն, բայց կ'ուզեն տեսնել թէ ի՛նչ պիտի պատահի: Արդարեւ, կարելի՞ է վստահիլ Սլոպոտան Միլոսեւիչի, որ անցեալ տարի ալ շրջափակում մը խոստացած էր որ մեռեալ տառ մնաց: Պոսնիոյ Սերպերը բոլորովին առանձին են այլեւս եւ [Խ]որհրդարան»ն ալ մերժելով խաղաղութեան ծրագիրը, կարեւորութիւն ալ չի [տա]ր Պելկրատի կառավարութեան զոր «[դա]ւաճանել» կ'որակէ: Խորհրդարանին նախագահը յայտարարած է. -- «Կողմնակից ենք խաղաղութեան եւ Ազատութեան, բայց ոչ՝ անմիջականին համար, յետագայ սերունդներուն համար»: Գարատժիչ ալ [յա]ւելցնէ՝ «Պատերազմական վիճակ պիտի հռչակենք, ընդհ. զօրակոչ եւ պարէնատոմս պիտի հաստատենք»: Գարատժիչ, արհեստով յիմարաբոյժ եւ պատերազմի ոճրագործ նկատուած, ընդհանրապէս գիտցած է թէ մինչեւ ո՛ւր կարելի է հեռու երթալ, բայց, այս անգամ ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ի՞նչ բանի կը [յան]գի:

Իր ընդհանուր ծրագիրն է, ինչպէս Միլոսեւիչի ծրագիրը, բոլոր Սերպերը հաւաքել մէկ Պետութեան մէջ Ադրիականին՝ Սերպիա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱ, անարգ ոճիրի մը զոհ գացած հինգ Ֆրանսացիներու մարմինները Ֆրանսա փոխադրուեցան եւ Օգոստոս 5-ին [յ]ատուկ արարողութիւն մը կը կատարուէր Տիւնեըիի (Փարիզի մօտ) զինուորական կայանը Պալատիւրի ներկայութեան: Ներքին Նախարար՝ Փասքուա շատ խիստ [տ]ու գործածեց Օգոստոս 4-ին, նախ [Ա]լժերիոյ եւ Պոնի դէմ որոնք ապաստան կու տան ՖԻՍ-ի (Իսլամական Ճակատ) [ղե]կավարներու որոնք կ'երաշխաւորեն ոճիրները, ապա՝ դայթակղեցուցիչ գտ[նելով] [Թ]ի - էֆ - 1-ի տնօրէնութեան վարմունքը, որ յարմար գտած է խօսք [տալ] մարդասպաններուն մեղսակիցներուն. [նոյ]ն այն ատեն, երբ հինգ Ֆրանսացիներուն մարմինները կը հասնէին Ֆրանսա. Փասքուա կ'ակնարկէր ՖԻՍ-ի անդամ՝ [Ռ]ապահ Քեպիրի հարցազրոյցին: Գերմանիա ապրող, այս պարագլուխը, այդ հարցազրոյցին ընթացքին, կ'ամբաստանէր Ֆրանսան որ զօրավիգ է «զինուորական վարչակարգի մը որու վախճանը մօտ է»:

ՂԱԶՈՒԻՆԻ մէջ (Իրան) խռովութիւններ ծագած են Օգոստոս 3-ին եւ 4-ին: Իրանեան հեռուստաՙ Խորհրդարանին կողմէ 103-ի դէմ 105 ձայնով օրէնքի մը մերժումին, որով Ղազուին անկախ գաւառ պիտի դառնար: Պարսկաստանի այս նախկին մայրաքաղաքը ցարդ Զանճանի գաւառին կապուած է եւ նոր օրէնքը թոյլ պիտի տար 750 հազար բնակիչներուն որ [վա]յելեն վարկ ստանան կառավարութենէն եւ աշխատանքի վիճակը բարելաւէն: Երկու յաջորդական օրերուն, ծանր բախումներ եղած են Ղազուինի բնակիչներու եւ հակախռովարար ուժերու միջեւ: Զորս մեռեալ եւ աւելի քան 100 վիրաւոր կար: Ձերբակալութիւններ ալ եղած են եւ բոլոր խանութները փակուած են: Ներքին նախարարը, մտքերը հանդարտեցնելու համար, Ղազուին գացած է եւ ապահովութիւն տուած որ քաղաքը այլեւս Զանճանէն կախում պիտի չունենայ: Բնակիչները չեն հանդարտած եւ փողոց իջած են. -- «Ո՛չ Զանճանի, ո՛չ Թեհրանի» բացագանչելով:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ հարկային ոստիկանութիւնը բանի կերպով մտած է ՄՄՄ ներդրումի ընկերութեան նախագահ՝ Մաւրոդիի բնակարանը որ հետապնդումի տակ է, տուրքերու զեղծարարութեան համար: Ենթական կը մեղադրուի որ 1993-ին իր տուրքերուն միայն 10%-ը վճարած է որ 1.5 միլիառ ռուբլի է (4 միլիոն ֆրանք): Ռուսական օրէնքը 5 տարի բանտարկութիւն կը նախատեսէ: ՄՄՄ-ն կ'ըսէ թէ 10 միլիոն բաժնետէր ունի որոնք զոհ գացած են ռուսական ելմտական առաջին հսկայ դայթակղութեան: Արդարեւ, այս ընկերութիւնը 30 - 40% տոկոսներ խոստացած է եւ պարզ է բազմութիւններ խուժած են: Սկիզբը, ոմանք գանձած են, յետոյ դառն իրականութիւնը յայտնուած է: ՄՄՄ-ի բաժնեթուղթին սակը 125.000-էն իջած է 1000 ռուբլիի: Նախագահը կ'ըսէ թէ «կառավարութիւնը պատերազմ յայտարարած է իրեն դէմ» եւ որոշած է առկախել իր գործունէութիւնը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ փոխ - վարչապետը՝ Շախրայ յայտարարած է որ Չէչէնիոյ Նախագահը՝ Դուդայեւ պէտք է հեռանայ իշխանութենէն իր երկիրը պատերազմի չտանելու համար: Չէ ճշդած թէ ներքի՞ն պատերազմի կ'ակնարկէ թէ ռուսական միջամտութեան:

ԿԱՊՐԻ Ֆորմիւլ 1-ի մեծ ախոյեանին՝ Այրթըն Սեննայի մահուան պարագաներուն մասին յայտնութիւններ հրատարակեցին Օգոստոս 5-ին, «Ինֆօ - Մաթէն» եւ «Էքիփ»: Ծանօթ է որ Մայիս 1-ին, Սան-Մարինոյի մեծ մրցանակին ատեն է որ Սեննա 300 քիլոմեթր արագութեամբ ուղղութիւնը կորսնցուց եւ ճակատագրական արկածը ունեցաւ, բախելով պաշտպանութեան պատին: Անկէ ի վեր կատարուած քննութիւններէն կը պարզուի որ կառքին ղեկին նեցուկին խզումն է արկածին պատճառը:

ԻՐԱՆ, Վիէննայի մէջ, խիստ գաղտնի գործողութեան մը ընթացքին փոխանակութիւն մը կատարեց: Այս աննախընթաց փոխանակումը, 1979-ի յեղափոխութենէն ի վեր կը վերաբերէր Ֆիրտուսիի (Նախկին Պարսկաստանի մեծագոյն դիւցազներգակը նկատուած) Շահնամէին տը Քունինկի մէկ պաստառին հետ: Հոլանտացի նկարիչին այս գործը մերկ կին մը կը ներկայացնէ եւ չի կրնար ցուցադրուիլ Պարսկաստան: Փոխանակութիւնը կատարուած է Հուկթընի ժառանգորդներուն հետ: Ամերիկացի մեծահարուստը 1959-ին Շահնամէն գնած էր Ռոչիլտէն, յետագային, 78 էջ նուիրած է Նիւ - Եորքի մէթրոփոլիթըն թանգարանին: Իրան, հիմա, այդ էջերը կ'ուզէ ձեռք ձգել: Շահնամէն 20 միլիոն տոլար կը գնահատուի: Տը Քունինկի «Կին - Թիւ - 3»ը գնուած էր նախկին վարչակարգի օրով, Շահին կնոջ նախաձեռնութեամբ եւ ցուցադրուած էր (մինչեւ 1979) Թեհրանի ժամանակակից արուեստի թանգարանը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մայր թագուհին, որ արքունիքին ամէնէն ժողովրդական դէմքը կը մնայ, Օգոստոս 4-ին իր 94-րդ տարեդարձը տօնած է: Բաց կանաչ գլխարկով եւ ծաղկազարդ հագուստով ներկայացած է հանրութեան որ զինքը կը շնորհաւորէր:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 4)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԽԱՆՈՒԹԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Ամէն տարի, ռազմա - օդային ուժերու Օրը նշելուն (Օգոստոս 2), Մոսկուացիները ականատես կ'ըլլան խափանարարներու տարբեր անկարգութիւններուն եւ կռիւներուն: Այս տարի անոնց «տօնական» տրամադրութեան զոհը դարձած է Մոսկուայի կեդրոնը գտնուող «Արմենիա» խանութը, որուն ցուցափեղկերը ջարդուած են եւ ապրանքներն ալ կողոպտուած: Ոստիկանութեան քաղաքային վարչութիւնը հետաքննութիւն կը կատարէ:

***

ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԻ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄՆԵՐ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԻ ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ղարաբաղ -- Ազրպէյճան հակամարտութեան գօտիին մէջ կացութիւնը անփոփոխ է: Հակամարտող կողմերը, յարգելով հրադադարը, ձեռնպահ կը մնան ռազմական մեծ գործողութիւններէ: Մերթ ընդ մերթ, սակայն, ազրպէյճանական կազմաւորումները կը գնդակոծեն ղարաբաղեան ուժերու դիրքերը Աղտամ -- Ֆիզուլիի ուղղութեամբ: Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մամուլի եւ լրատուութեան սպասարկութեան համաձայն, ռազմաճակատի կարգ մը հատուածներու մէջ կը նկատուին ազրպէյճանական զօրքերու եւ յարձակողական բնոյթի զէնքերու կուտակումներ եւ գործօն տեղաշարժեր: Ազրպէյճանը Թուրքիայէն կը ստանայ ռազմամթերքի նոր քանակութիւններ, մասնաւորաբար հրետանային սարքեր եւ հակահրասայլային ականներ: Ազրպէյճան կը ժամանեն թուրք ռազմական հրահանգիչներու խումբեր, նորակոչիկները վարժեցնելու նպատակով: Անգարայի կողմէ Ազրպէյճանին ցուցաբերուող ռազմական այս նոր օգնութեան մասին համաձայնութիւն գոյացած է Թուրքիոյ զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատար զօրավար Կիւրէշի վերջերս Բաքու կատարած այցելութեան ընթացքին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆԴԱՄ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ

Հայաստան դարձած է Թատրոնի Միջազգային Հիմնարկի անդամ: Այս առթիւ կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը շնորհակալական նամակ մը ղրկած է միջազգային հիմնարկի Հայաստանի ազգային կեդրոնի նախագահ Ռաֆայէլ Յակոբջանեանին: Այս վերջինը նշած է թէ Հայաստանի մուտքը 80-է աւելի անդամ ունեցող այդ կազմակերպութեան մէջ, հայկական թատրոնին լայն կարելիութիւններ կ'ընձայէ մասնակից ըլլալու համաշխարհային թատերական գործընթացին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԹԷՆՔԻ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Աթէնքի ժամանակաւոր գործավարը՝ Աշոտ Յովակիմեան, որ Պելկրատ գացած էր իբրեւ դէտ մասնակցելու արեւելեան քրիստոնեայ ժողովուրդներու համագումարին, ընդունուած է Սերպիոյ Արտաքին նախարարի տեղակալ Ռադոսլաւ Բուլայիչի կողմէ, որ իրեն յանձնած է նախագահ Զորան Լիլիչի նամակը, ուղղուած՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանին: Գործավարը հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Սերպիոյ Լրատուութեան, Արդիւնաբերութեան նախարարներու եւ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարներու հետ: Քննարկուած են ներկայ պայմաններուն մէջ երկկողմանի յարաբերութիւններու կարելիութիւններն ու հեռանկարները, Պալքաններու եւ Անդրկովկասի մէջ տեղի ունեցող իրադարձութիւններու զարգացման գործընթացը:

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ -- ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Վարչապետ Հրանտ Բագրատեան եւ Հայաստանի արհեստակցական միութիւններու համադաշնակցութեան նախագահ Մարտին Յարութիւնեան, Օգոստոս 3-ին, ստորագրած են համաձայնագիր մը, որ գործադրուիլ սկսած է ստորագրման պահէն եւ կը գործէ մինչեւ այս տարուան վերջաւորութիւնը:

Համաձայնագրով կողմերը պայմանաւորուած են համագործակցիլ արտադրական ձեռնարկութիւններու ինքնուրոյն գործունէութիւնը խթանելու, անոնց զարգացման պայմաններու ապահովման, գործազրկութիւնը կասեցնող միջոցառումներու իրականացման, տնտեսական կեանքի օրէնսդրական փաստաթուղթերու մշակման, ընկերային հարցերու լուծման մարզերուն մէջ:

Համաձայնագրի յօդուածներէն մէկուն մէջ կ'ըսուի թէ ամէն ամիս կամ եռամսեակը մէկ կտրօններով բնակչութեան կը վաճառուի կարեւորագոյն սննդամթերքներ եւ ոչ պարենային ապրանքներ՝ կարագ, շաքար, բրինձ, օճառ, մոմ:

Ըստ համաձայնագրին, կառավարութիւնը կը վերանայի այն չափանիշները, որոնցմով կ'որոշուին ամէնէն անապահով ընտանիքները, ըստ այնմ մշակելով ընկերային միջոցառումներ: Իսկ արհեստակցական համադաշնակցութիւնը յանձն կ'առնէ հեռու մնալ խմբային բողոքներ կազմակերպելու նախաձեռնութենէն:

Փոխ գիջումի այս համաձայնագիրը անցեալ տարուան Փետրուարին սկսած Կառավարութիւն -- Արհեստակցական Միութիւններ երկխօսութեան արդիւնքն է:

***

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅՑԵԼԷ

Ինչպէս գրած էինք, Պուէնոս -- Այրէսի քաղաքապետարանը Պուէնոս -- Այրէսն ու Երեւանը գուգորդ քաղաքներ հռչակած էր: Նոյնպիսի որոշում տուած է նաեւ Երեւանի քաղաքապետարանը, որուն լրատուական սպասարկութիւնը յայտնած է որ Սեպտեմբերին Երեւան կը ժամանէ Արժանթինի նախագահ Գարլոս Մէնէմ:

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՓԱՌԱՒՈՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ԱՆԱՆԴՐԴԱՐՁ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Շուրջ չորս տարիներէ ի վեր, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Նիւ-Եորքի կեդրոնը ձեռնամուխ է եղած անգլերէն գեղատիպ պատկերազարդ պարբերականի մը հրատարակութեան, «AGBU» (Armenian General Benevolent Union) անունով, որ պատկան միութեան պաշտօնական մէկ բանբերը ըլլալէ աւելի կը թուի ցոլարանը հանդիսանալ Հայ Սփիւռքի առկայ հարցերուն ու փնտռուած ժամադրավայր մը՝ անգլերէնով ստեղծագործող հայազգի արհեստավարժ լրագրողներու համար:

40-48 էջանի ԱԿՊԻՒ-ն իր քաղաքական, ազգային, մշակութային եւ լրատուական բովանդակութեամբ ու արտաքին թէ ներքին տարազումով ամերիկեան յանկուցիչ մակազիններու հարազատ կրկնօրինակն է: Հոն լոյս տեսած յօդուածներն ու թղթակցութիւնները առհասարակ կ'առընչուին հայ կեանքին ու ինչ որ ամէնէն էականն է՝ ընթերցողին մօտ կ'արթնցնեն ազգային պատկանելիութեան մը գիտակցութիւնը: Ա՛յս կէտը,, ինքնին, բաւարար է ողջունելու «ԱԿՊԻՒ»ի առաքելութիւնը, որուն տեսադաշտին մէջ կ'իյնան առաւելաբար անգլիախօս հայ բազմութիւնները, Միացեալ-Նահանգներու կամ Գանատայի տարածքին:

«ԱԿՊԻՒ»ի մնայուն աշխատակիցներէն մին՝ Տէյվիտ Զէնեան, թերթին Յունիս 1994-ի վերջին թիւին մէջ խիստ շահեկան թղթակցութիւն մը հրատարակած է Եգիպտահայոց մասին, ուրուագծելով այդ «հին եւ խորունկ անցեալ ունեցող գաղութին» մերօրեայ վիճակը:

Իր յօդուածին սկիզբը, Զէնեան դիտել կուտայ, թէ 50-ական թուականներուն քառասուն հազարի հասնող եգիպտահայ բարգաւաճ գաղութը անհամեմատելիօրէն նօսրացած է այժմ եւ հազիւ թէ կը հաշուէ 5000 հոգի:

Այլ փոքրամասնութիւններու նման (Յոյներ, Հրեաներ), Եգիպտոսի Հայերը երկրէն հեռանալ սկսած են 1952-ի զինուորական խլրտումներէն անմիջապէս յետոյ, երբ հրաժարումի պարտադրուեցաւ Ֆարուք Թագաւորը ու անոր փոխարէն ծայրայեղ ընկերվարութիւն մը «ներմուծուեցաւ»՝ հանգուցեալ Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըրի միջոցաւ, 1956-ին:

Որպէս հետեւանք քաղաքական եւ տնտեսական այս նոր իրավիճակին, սեփական կալուածները ազգայնացնելու պետութեան ընդվզեցուցիչ քայլերուն, բայց նաեւ՝ 1956-ի եգիպտա-իսրայէլեան պատերազմին պատճառով, Հայերը մեծաթիւ զանգուածներով արտագաղթել սկսան:

Համայնական կառոյցները՝ ակումբներ, դպրոցներ, թերթեր, կեանքի կոչուած «գեղեցիկ հին օրերու մէջ», կը շարունակեն գոյատեւել ու տոկալ ցայսօր, շնորհիւ բուռ մը յամառ անձերու, որոնք որոշած են ոչ միայն պահպանել եղածը, այլեւ՝ վերակենդանացնել իրենց հայրերուն այդ ժառանգը:

Գահիրէի ամենաժողովրդական հայկական ակումբները կը հաշուեն առաւելագոյնը 150 անդամներ: Ուրիշներ իրենց գոյութիւնը դժուարաւ կը պահեն:

Տարիներու սահմանքին հետ, «Գալուստեան» եւ «Նուպարեան» ազգային զոյգ վարժարաններու աշակերտութեան թիւը այնքան նուազած է, որ երկրորդական կարգերու վերին դասարաններէն ոմանք ունին լոկ ... մէկ աշակերտ: Գահիրէի Հայոց միակ Եկեղեցին (Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, կառուցուած 1929-ին), հանրակառքերու կիրակնօրեայ ձրի սպասարկութիւն հաստատած է՝ հաւատացեալներու եկեղեցի երթը քաջալերելու նպատակով...:

«Եթէ ամէն ինչ չափուէր հայթայթումի եւ պահանջքի օրէնքով (*the Law of supply and demand*), տոլարով ու սէնթով, ապա այս հաստատութիւններուն մեծ մասը անհետացած պիտի ըլլար սերունդ մը առաջ: Բայց հո՛ս Եգիպտոս է, ու Եգիպտահայերը տարբեր արիւն կը կրեն», կ'ըսէ երեսնամեայ հայորդի մը ծիծաղելով:

«Այս վայրը կը նմանի հսկայ ապարանքի մը, որ շինուած էր բազմանդամ ընտանիքի մը համար: Տարիներու ընթացքին, երախաներուն մեծամասնութիւնը հասակ առաւ ապա մեկնեցաւ, այստեղ թողլով մեծ-հայրերը միայն՝ որպէս հոգատար գաղութին կալուածներուն», կը շարունակէ ան:

«Արտագաղթը կասած է հիմա ու գաղութը անգամ մը եւս աճիլ սկսած, - բայց շատ դանդաղ կերպով», կը յայտնէ Մարտիկ Պալայեան:

Եգիպտահայոց աստիճանական վերակենդանումի նախանշաններէն մին ի յայտ կուգայ «Նուպարեան» վարժարանի մանկապարտէզի դասարաններու աճումին մէջ: Այս դպրոցը 1993-1994 տարեշրջանին ունեցած է 113 աշակերտներ, 55 մնայուն կամ այցելու ուսուցիչներով: Հայկական միւս կրթօճախը՝ 140-ամեայ «Գալուստեան» վարժարանը (պէտք է ըսէր 130-ամեայ, քանի հիմնուած է 1865-ին - Լ. Շ.) նուազ բախտաւոր է: Ան կը հաշուէ 52 աշակերտներ, քանի մը տասնամեակ առաջ իր ունեցած 900-ին փոխարէն...:

«Պիտի փակուի՞ արդեօք Գալուստեան վարժարանը, թէ պիտի երթայ միանալ աւելի լաւ սարքաւորուած Նուպարեան վարժարանին», հարց կուտայ յօդուածագիրը՝ Տէյվիտ Զէնեան:

«Հնարաւոր չէ՜...: Գալուստեանի հաւատարիմները տեղի պիտի չտան», կը պատասխանէ համայնական հարցերուն մօտէն հետեւող մը:

Հայկական այս զոյգ դպրոցներուն տարեկան կրթաթոշակը կը տարուբերի 40-250 Եգիպտ. Կինէի միջեւ (12-75 ամերիկեան տոլար), ժամանակաշրջանի մը մէջ՝ երբ եգիպտական սեփական օտար վարժարաններուն թոշակը կը հասնի 1800 տոլարի...:

«Մենք արտօնուած չենք յաւելում բերելու մեր կրթաթոշակներուն: Ուստի, փոխարէնը, փոխադրական սպասարկութեան համար հաստատած ենք արտակարգ սակագին մը, որ տարեկան 350 եգիպտ. կինէ է (106 տոլար)», կ'ըսէ Նուպարեանի տնօրէնուհին՝ Օր. Ճիզմէճեան: Ան կ'աւելցնէ, թէ պիւտճէի անխուսափելի խախտումները կը հարթուին Ազգային Առաջնորդարանի հայթայթումներով:

Գահիրէի Հայոց այս Առաջնորդարանը, ենթակայ Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռին, գլխաւոր պահակն է գաղութին հասութաբեր ինչքերուն, անշարժ կալուածներուն եւ այլ ստացուածքներուն, կտակուած՝ բարեսէր սերունդներու կողմէ:

Գահիրէն առանձին, ունի երեք հայկական թերթեր, եօթը մշակութային կազմակերպութիւններ, 4 մարզական ակումբներ, երկու դպրոցներ, ծերանոց մը եւ ութ օժանդակ ենթայանձնախումբեր՝ Առաջնորդարանին ենթակայ: Այս միութիւնները կը վերահսկեն կամ կը կազմակերպեն այլազան ծրագիրներ՝ համայնքապատկան կալուածներու մատակարարումէն մինչեւ 150-ամեայ Մար-Մինա (Սուրբ Մինաս) գերեզմանատան պահպանումը:

Մար-Մինան, մինչեւ 1848 թուականը յուշող իր կարգ մը շիրիմներով, վկայարանն է տխուր պատմութեան մը, - գաղութ մը, որ պապենական տունէն հեռացաւ ստուար թիւերով, իր նախահայրերուն գերեզմանները թողլով վանդալներու «գութ»ին, որոնք արդէն իսկ սկսած են աւերել մարմարեայ շիրմաքարերն ու կիսանդրիները: Անոնց մեծամասնութիւնը անտեսուած կամ մոռցուած են այսօր՝ ի նպաստ համայնքապատկան նոր գերեզմանատան:

Հակառակ իր քանակական անկումին, գաղութը հաստատուն կը մնայ սակայն ու «ճակատամարտը չէ կորսուած երբեք, շնորհիւ մանաւա՛նդ Հայ Եկեղեցւոյ ագուցող դերին եւ համայնքին ապաքաղաքական կառոյցին:

Ի տարբերութիւն սփիւռքեան այլ գօտիներու, Եգիպտոսի հայկական թերթերը զիրար չեն նախատեր քաղաքական հարցերու շուրջ: Գաղութը, ինքնին, դուրս կը մնայ տեղական քաղաքականութենէն:

«Ի՞նչ քաղաքականութիւն, - հարց կուտայ նորաւարտ համալսարանական մը: 56 միլիոն բնակչութեամբ երկրի մը մէջ, որ Եգիպտոսն է, կը խորհիմ թէ մեզի պէս նօսր համայնք մը մէ՛կ ընտրութիւն ունի՝ դուրս մնալ քաղաքականութենէն»: Այս ընթացքը, կը գրէ լրագրող Տ. Զէնեան, օգնած է նաեւ ազգային միասնականութեան պահպանումին:

Գահիրէի հայկական երեք թերթերը՝ «Արեւ», «Յուսաբեր» եւ «Ջահակիր», բոլորը միասնաբար չեն յաջողիր 1000-ի հասցնել իրենց տպաքանակը (իւրաքանչիւրը կը տպուի շուրջ 300 օրինակ...): Անոնք որոշած են սակայն շարունակել իրենց հրատարակութիւնը, ի հեճուկս ընթերցողներու չեշտուած պակասին:

«Այս որոշումը սկզբունքի հարց է: Ժողովուրդը, այստեղ, տեղի չի տար: Գաղութին բոլոր կառոյցները կանգուն են դեռ», կ'ըսէ «Յուսաբեր»ի խմբագիրը՝ Ջաւէն Լիլոզեան:

«Յուսաբեր» օրաթերթը, պաշտօնաթերթ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, հիմնուած 79 տարիներ առաջ, հակառակ ընթերցողներու «սով»ին՝ որոշած է շարունակել իր դժուարին առաքելութիւնը ու թիավարել հոսանքն ի վեր: «Մէկ հոգիի աշխատանքով իրականացուող գործ մըն է», կը բացատրէ «Յուսաբեր»ի խմբագիրը՝ ակնարկելով թերթին հրատարակութեան ու կը յիշեցնէ թէ նոյնիսկ հեռապատճէնի (ֆաքս) սարք մը չունի, լուրեր կարենալ ընդունելու համար պաշտօնակից հայկական այլ թերթերէ: «Հայաստանի լուրերուն պարագային, ստիպուած եմ ապաւինիլ Ամերիկայի Ձայն-ի հայերէն հաղորդումներուն կամ Երեւանի ձայնասփիւռին, որ յաճախ լսելի ալ չէ...: Ա՛յս է տխուր իրականութիւնը», կը գանգատի ան:

«Գահիրէէն դուրս, աշխարհի որեւէ այլ անկիւն ու յատկապէս Միացեալ-Նահանգներու մէջ, նմանօրինակ պարագաներու տակ այս թերթը շատո՜նց փակուած պիտի ըլլար...» կը հաւաստիացնէ Ջաւէն Լիլոզեան:

Թերթին նման, հին կառոյց մըն է նաեւ «Յուսաբեր» շէնքը, որ Գահիրէի հայկական կեանքի գլխաւոր կեդրոններէն մին եղած է անցեալին: Այսօր, մաշած ու տժգունած է ան: 800 աթոռ ունեցող «Յուսաբեր»ի սրահը վարձու տրուած է տեղական արաբական թատերախումբի մը, որ 7 յարկանի շէնքին արտաքին ամբողջ պատերը որմազդներով «ողողած» է՝ ծանուցումներ կատարելով եգիպտացի դերասան-դերասանուհիներուն ի նպաստ:

«Յուսաբեր»ի շէնքէն ոչ-շատ հեռու կը գտնուի «Արեւ» օրաթերթը, պաշտօնական բանբերը Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան:

Միակ անհատի մը ջանքով հրատարակուող օրկան մըն է նաեւ ա՛յս մէկը, որուն խմբագիրը՝ Յովհաննէս Պետրոսեան «բախտաւոր է ֆաքս ունենալուն համար»՝ աւելի դիւրին եւ այժմէական դարձնելով իր տեղեկատուութիւնը եւ օգտուելով միաժամանակ Ամերիկայի Ռամկավար մամուլի նիւթերէն:

«Դժուար ճակատամարտ մըն է որ կը մղենք ամէն օր: Գաղութը փառաւոր անցեալ մը ունի եւ մենք կ'ուզենք վառ պահել այս կրակը՝ եկող սերունդներուն համար: Մեր կարգ մը տագնապները չափազանց լուրջ են, ներառեալ մարդուժի եւ ընթերցողներու պակասը», կ'ըսէ «Արեւ»ի խմբագիրը: Աւելի բախտաւոր չէ պարագան Հնչակեաններու «Ջահակիր» շաբաթաթերթին, որ լոյս կը տեսնէ յուսալքիչ դժուարութիւններով:

50-ական թուականներուն սկսած Եգիպտահայոց արտագաղթը դէպի Միացեալ-Նահանգներու, Գանատայի եւ Աւստրալիոյ հեռաւոր ափերը՝ մեծապէս տկարացուցած է գաղութին ուժականութիւնը: «Մեր կորուստը իրենց շահը եղաւ», կ'ըսէ թեմին Առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, ակնարկելով Գանատայի ու Աւստրալիոյ նորակազմ գաղութներուն, որոնք դիմագիծ ստացած են առաւելաբար Եգիպտոսէն գաղթածներով:

«Փառք Աստուծոյ, արտագաղթը կեցած է հիմա եւ երիտասարդ սերունդը վերականգնումի որոշ նշաններ ցոյց կուտայ», կ'եզրափակէ Առաջնորդը զուսպ գոհունակութեամբ մը:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ մը Լոս-Անճըլըսէն Երեւան այցելելէ ետք, ահաւասիկ երկրորդ շաբաթն է որ կը գտնուիմ Փարիզ, այն քաղաքը՝ ուր անցուցած եմ կեանքիս երիտասարդական ամէնէն գեղեցիկ, տաք ու պաղ 16 տարիները: Եկած եմ «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ երկարամեայ աթոռիս կարօտն առնելու, բայց ա՛յդ ալ փոխուած է արդէն եւ, ինչպէս կը գրէր սեղանակից եւ գործակից բարեկամուհիս՝ Արփի Թոթոյեան, իր նամակներէն մէկուն մէջ, «Այլեւս քեզ չի ճանչնար»: Առաջին օրերը թէեւ դժուար եղաւ նոր աթոռին հետ հաշտուիլը, սակայն արդէն զիրար լաւ կը հասկնանք:

Փարիզ եկած եմ նաեւ քալելու այն լայն ու նեղլիկ փողոցներէն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը յիշողութիւն մը կ'արթնցնէ իմ մէջ: Եկած եմ վերագտնելու հին ու սիրելի բարեկամներ. անոնցմէ ոմանք հեռացած են այս աշխարհէն, իրենց ետին թողլով պարապ մը եւ անոյշ յիշատակներ:

Պտոյտ մը Փարիզի փողոցներուն մէջ եւ ակնարկ մը մամուլի էջերուն վրայ կը բաւէ նկատելու համար երկրին մէջ տիրող տնտեսական տագնապին հետեւանքները՝ անգործներու բանակի աճ, անօրէն վաղուան մը մշուշին մէջ տուայտող բազմութիւններ, մեթրօներու մէջ ծեր, չափահաս թէ պատանի մուրացկաններու շարքեր, աշխատավարձքերու անբաւարարութիւն եւ գիներու սղութիւն եւայլն:

Ամէն առաւօտ մեթրօն կ'առնեմ երթալու համար «Յառաջ»ի խմբագրատուն: Իրիկունը՝ տուն դարձիս - միշտ մեթրոյով -, կը նկատեմ մուրացկան մը, ամէն օր տարբեր մէկը, որ կայարանի մը մէջ ցատքելով վակոն մը կը սկսի արտասանել ֆրանսերէն ճառ մը, որ թարգմանի այսպէս. - «Տիկնայք, պարոնայք, թերեւս ինծմէ առաջ ուրիշ մը ձեզ անհանգստացուցած է, բայց պիտի խնդրէի նաեւ լսել զիս: Անգործ եմ եւ յուսահատ՝ որեւէ գործ գտնելու կարելիութենէն: Անօթի եմ եւ անապաստան: Չեմ գիտեր նոյնիսկ թէ ո՞ւր պիտի պառկիմ այս գիշեր: Բարի եղէք մէկ-երկու ֆրանք կամ ճաշատոմս տալու, որպէսզի քիչ մը սնունդ առնեմ...»: Իր ճառին աւարտին երիտասարդ մուրացկանը մօտենալով իւրաքանչիւր ճամբորդի, կը ջանայ բան մը փրցնել:

Ամէն օր կանոնաւորաբար կրկնուող այս տեսարանին առջեւ պահ մը մտովի կը փոխադրուիմ Երեւան - ուր կը գտնուէի երկու շաբաթ առաջ - եւ աչքերուս առջեւ կը պարզուին կարգ մը հանգիտութիւններ: Հոս՝ լոյս քաղաք Փարիզի մէջ, մուրացկաններ ճառեր կ'արտասանեն մուրալու համար, հոն՝ լուսազուրկ քաղաք Երեւանի մէջ, մուրացկաններ՝ անխօս ու ամօթխած, պարզապէս ձեռք կը բանան կամ շեշտակի կը նային անցորդներու աչքերուն մէջ: Հոս ալ՝ լոյս քաղաքին մէջ, կը վխտան անգործներն ու անօրէն ապագայի հայող բազմութիւնները, հոն ալ՝ լուսազուրկ քաղաքին մէջ, մեծ է թիւը անգործներու: Երկու քաղաքներուն մէջ ալ զգալի են նուազագոյն աշխատավարձքերու անբաւարարութիւնն ու գիներու սղութիւնը, ապրուստի թանկութիւնը: Երեւանի քաղաքացիները - անոնք որ աշխատաւէր են - ունին այլապէս հետաքրքրական ըմբռնում մը, այն՝ որ անոնցմէ շատեր աշխատանքի կ'երթան ոչ թէ չնչին ու անիմաստ աշխատավարձք ձեռք ձգելու համար, այլ պարզապէս տունը չնստելու եւ իրենք զիրենք անպէտ չզգալու համար:

Ու մինչ ամէն օր Փարիզի մեթրոյին մէջ ականատես կ'ըլլամ մուրացկանութեան այս տեսարանին, կը փորձեմ պահ մը բացատրել երեւոյթը, սակայն անկարող կը զգամ ինքզինքս: Եթէ կրնանք հասկնալ Հայաստանի պէս նորանկախ երկրի մը վիճակը - հետեւանք՝ իրաւակարգի փոփոխութեան, շրջափակումի, պատերազմի, տնտեսական տագնապի եւ այլք -, որուն վերականգնումը կախում ունի առաւելաբար արտաքին ազդակներու կարգաւորումէն, ինչպէ՞ս կրնանք բացատրել Ֆրանսայի պէս հարուստ անցեալ ու փորձառութիւն ունեցող հզօր Պետութեան մը տնտեսական եւ ընկերային մարզերու ահաւոր պատկերը: Փարիզի պէս լոյս քաղաքի մը մէջ մուրացկաննե՞ր, անտունինե՞ր: Չմոռնամ յիշելու որ Լոս-Անճըլըսի քաղաքամիջի կեդրոնական թա-

ՈՐԳԷՅՋԻ ԶԹԹՈՒԻՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Լայփցիկի մատենադարանն աշխարհի ...առաջին հաստատութիւնն է ուր գեղեց...ուած են սարքաւորումներ, որոնք ժամա...նակի ընթացքին թուղթի բաղադրութեան մէջ գոյացող թթուներու (աճիտ) աւերէն պիտի փրկեն հնատիպ գիրքերը: Խօսքը կը վերաբերի նոր գիտի մը որուն համար մօտ 60 միլիոն Փրանքի օժանդակու...թիւնըրած է Հետազօտութեան նախարա...րութիւնը, 1987-էն ի վեր: Ատով կարելի պիտի ըլլայ ամէն տարի մինչեւ կէս մի...լիոն հատոր «առողջացնել»: Մատենա...դարանին գրապահոցին պատասխանա...տուն կ'ըսէ թէ եթէ ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուի, մէկ տարու ընթացքին մշակու...թային իրենց հարստութենէն մեծ մաս մը պիտի չքանայ: Արդէն տասը միլիոն հատոր թթուներու ազդեցութեան տակ նորոգութեան անհրաժեշտ հարկ կը ներ...կայացնեն:

Եթէ Լայփցիկի փորձը յաջողի, նորա...րարութեան հեղինակները միլիաներու արդողութեամբ շուկայ մը պիտի ունե...նան, քանի որ արեւմտեան գերմանական մատենադարաններու եւ դիւաններու 152 միլիոն գիտական հատորներու 10%-ը այնքան վնասուած են որ պարզ հպում մը բաւ փոշիի վերածել զանոնք:

Գիրքերու համար գործածուած թուղ...թին թթուներու ներգործութեամբ փըշ...րելու հարցը ծագած է ԺԹ. դարուն երբ ճարտարարուեստականացած է թուղ...թի պատրաստութիւնը ու ընդհանրացած ...փայտի տ'ալիւմինիումի գործածու...թիւնը: Գտնուած մեթոտով նախ գիրքերը կը չորցուին յատուկ կաղմածի մը մէջ եւ մանրալիքներու միջոցով թուղթէն կը վերցուի խոնաւութեան յետին փշուրն ալ: Ապա հատորները թթուազերծումի գոր...ծողութեան կ'ենթարկուին քիմիական դե...ղերու ներարկումով: Այդ դեղերու յար...մարագոյն բաղադրութիւնը ձեռք ձգելու համար գիտնականներ երկար աշխատանք տարած են. յատկապէս ջանացած են որ այդ բաղադրութիւնը մթնոլորտի օզոնի խաւին չվնասէ: Դեղը ոչ տպագրութեան մելանին, ոչ գոյներուն, ոչ ալ կազմին խէժին կը վնասէ: Ներարկումէն ետք հատորները կրկին կը դրուին չորցնող կաղմածին մէջ, իրենց նոր կեանքին սկը...սելէ առաջ:

Կ'ենթադրուի որ միայն Գերմանիա 10 - 12 նման հաստատութեան պէտք պիտի ունենայ, իսկ ամբողջ Եւրոպան շուրջ քսան հատ: Արդէն բանակցութիւններ սկսած են զուիցերական պետական դի...ւաններուն եւ հոլանտական կարեւոր մա...տենադարանի մը հետ: Գործով շահագըր...գըռուած են Միացեալ - Նահանգները եւ Հարաւային Ափրիկէն:

Ձեռնարկատէր հաստատութիւնը գոհ է. կ'ենթադրուի որ յառաջիկայ չորս տար...ւան ընթացքին պիտի քառապատկուի տարեկան գործառնութեան ընդհանուր գումարը: Եթէ նկատի առնուին վաւերա...գրական կեդրոնները եւ վարչարարական դրասենեակները որոնց թղթածրարները օրէ օր կը փճանան թթուներու պատճա...ռով, հեռանկարները բաւական փայլուն են: Միակ ափսոսանքը այն է որ յաջողու...թիւնը պիտի ունենայ իր աւարտը, որով...հետեւ թուղթի գործատուները փոխած են արտադրութեան իրենց մեթոտը ու նոր պատրաստուած թուղթի տեսակները պիտի չազդուին թթուներէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐՈՒ ՋՐԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի կըր...թութեան եւ գիտութեան, լեզուի ու մշա...կոյթի հարցերու յանձնաժողովը համա...կողմանի քննարկումի ենթարկած է դասա...գրքերը յառաջիկայ ուսումնական տարե...շրջանին աշակերտներուն ձրի տրամադ...րելու հարցը: Համապատասխան նախա...րարութիւնը տուած է իր հաւանութիւնը: Ընդհանուր առմամբ կը տպագրուին 62 անուն դասագրքեր, որոնցմէ 54-ը արդէն պատրաստ են տպագրութեան, սակայն թուղթի տագնապի պատճառով առայժմ կը տպագրուին չորս դասագիրքեր՝ Ա. - Գ. դասարաններու մայրենի լեզուի եւ գերմաներէնի մէկ դասագիրք:

Օտար լեզուներու դասագրքերու տպա...գրութեան համար կ'ակնկալուի Հայաս...տանի օտար դեսպանատուներու նիւթա...կան օգնութիւնը: Այդ կապակցութեամբ արդէն Հայաստանի կառավարութիւնը դիմում կատարած է օտար դեսպանատու...ներուն:

...մասերուն մէջ եւս կը վխտան անտունի ...ագմութիւնները, որոնք կը սնանին յա...ախ աղբականներու մէջ կատարուած պե...ումներով եւ կը գիշերեն խուլ մայթե...րու եզրին: Վիճակագրութիւններ կը հաս...տատեն թէ Ամերիկայի տարածքին աւելի ...քան տասը միլիոն հոգի տուն չունին: ...ա՛ռք Աստուծոյ, Հայաստանի մեր հայ...րենակիցները -- որքան որ գիտենք -- ո՛չ ...փողոցներու մէջ կը պառկին եւ ոչ ալ ...աղբականները կը պեղեն սնանելու համար: Ու այս պահուն, փարիզեան մեթրոյի ...վակոնին մէջ հիացումս կը բազմապատ...կուի հայրենաբնակ մեր ժողովուրդին ...ցուցաբերած անսահման զոհողութեան ...ոգիին նկատմամբ: Գիտակցուած զոհո...ղութիւն մը ի խնդիր արցախեան յաղթա...նակներու եւ լուսաւոր ապագայի:

Ժողովուրդ մը՝ որ գիտէ զոհել իր լա...ւագոյնը, արժանի է հերոսի փառապսա...կին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հայոց Պատրիարքու...թեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի աշա...կերտները այս տարի եւս ամրան արձա...կուրդին առթիւ, այլ վայրերու կարգին այցելած են Միջերկրականի ծովափը, տեսնելու համար Աշքելոն քաղաքին հնա...գիտական պեղումները: Աշակերտներուն ընկերացած է Թորգոմ Պատրիարք Մա...նուկեան: Պեղումներու շրջապտոյտի ըն...թացքին պատերէն մէկը փուլ եկած է եւ իր տակը առած 15-ամեայ աշակերտ Ար...շակ Մարկոսեանը, որ երկու տարի առաջ Էջմիածինէն Երուսաղէմ գացած էր հո...գեւորական դառնալու համար: Պատանին հիւանդանոց փոխադրուած է, ուր եւ կնքած է իր մահկանացուն:

⁂

ՆԱՐԼԸԳԱՓՈՒԻ (Կ. Պոլիս) Ս. Յով...հաննէս Աւետարանիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 24-ին, պատարագած է Սահակ Արք. Մաշալեան: Քարոզած է Կրօնական Ժողովի ատենապետ Մեսրոպ Արք. Մու...թաֆեան, որ յիշեցնելէ ետք թէ Մ.Ա.Կ.-ի եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խոր...հուրդին կողմէ 1994-ը հռչակուած է իբ...րեւ Ընտանիքի տարի, անդրադարձած է ընտանիքի գաղափարին եւ անոր կարե...ւորութեան՝ ընկերութեան մէջ: Յաւարտ արարողութեանց, Մեսրոպ Արքեպիսկ. հետաքրքրուած է Եկեղեցւոյ ներկայ վի...ճակով: Ծանօթ է որ վերջերս Նարլը...գափուի Եկեղեցին բազմիցս յարձակում...ներու ենթարկուած էր եւ եկեղեցւոյ տա...նիքը, պատուհանները եւ շքամուտքը վնասներ կրած, մեծ ծախքերու դուռ բա...նալով: Ներկայիս յարձակումները դադ...րած են:

⁂

ՓՐՈՎԻՏԵՆՍԻ Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ «Եկաւեան» սրահին մէջ, Յու...նիս 26-ին, Ուրարտու Միութեան «Հըր...րաչեայ Ներսիսեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Յ. Պարոնեանի «Շողո...քորթը» կատակերգութիւնը, բեմադրու...թեամբ Մկրտիչ Մալիկոյեանի:

⁂

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ գացած են «Հայաս...տան» համահայկական հիմնադրամի գոր...ծադիր մարմնի տնօրէնուհի Մանուշակ Պետրոսեան եւ վարչութեան անդամ Բորիս Առուշանեան, որ նաեւ Արցախի Ա. փոխ...վարչապետ է: Հիմնադրամի Գալիֆոր...նիոյ Յանձնախումբը, Յուլիս 20-ին, հան...դիպում մը ունեցած է հիւրերուն հետ: Մանուշակ Պետրոսեան տեղեկութիւններ տուած է Հիմնադրամին ցարդ կատարած աշխատանքներուն եւ յետագայ ծրագիր...ներուն մասին: Ներկայիս, 21 երկիրնե...րու մէջ կազմուած յանձնախումբեր լըծ...ուած են Հիմնադրամի միջոցաւ օգտակար ըլլալու Հայաստանին ու Արցախին: Այս այցելութեան առթիւ կատարուած է «Հա...յաստան» համահայկական հիմնադրամի Արեւմտեան Ամերիկայի մասնաճիւղի գրասենեակին բացումը:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ.Օ.Մ.-ի «Ռուբինա» մասնաճիւղի տարեկան անդամական ընդ...հանուր ժողովը գումարուած է Յուլիս 5-ին, Հայ Կեդրոնին մէջ: Կարդացուած եւ քննարկուած է Վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, ապա կատարուած՝ նոր վարչութեան ընտրու...թիւնը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-54-

ԱՆՅՈՅՍ ՊԱՐԱԳԱՅ

Չհարցուցի ես, թէ ուրկէ՞ եկայ,
թէ ո՞վ կամ ի՞նչ եմ, այս ո՞ւր կը վազեմ:
Այլ հաստատեցի, թէ հոս եմ ահա՛,
ճակատագիր է, ուրիշ ճար չկայ,
կեանքիս մեծ մասը պէտք է անցընեմ
սփիւռքեան փշոտ մեր ճամբուն վրայ:

Իմ փորձառութեան արդիւնքը վկայ՝
կարծեմ բաւական անխոհեմ եղայ:
Թէ ի՞նչ դրդումով այսպէս վարուեցայ. -
հարց տալու համար շա՜տ ուշ է հիմա:

Ուզեցի մեկնիլ, արձակուրդ առնել,
աւարտաճառս եզրակացնել,
որպէսզի պատիւ ու չքանչան
ե՛ս ալ ստանամ եւ ուրախանամ
գոնէ մէ՛կ անգամ:
Դեռ ճամբայ չելած՝ նոր դէպքեր յանկարծ
պարտադրեցին որ այդ յոյսը լքած՝
պրպտումի մէջ մնամ մխրճուած,
թափառականի ցուպս ձեռք առած:

Ա՜խ Սփիւռք, Սփիւռք: Կամայ - ակամայ
քու գերիդ եղայ: Կորսնցուցած եմ
կարողութիւնն իսկ այժմ ես ահա
հարցնելու թէ, ճանապարհով սա
որ միշտ կ'երկարի քանի կ'եզերեմ,
աւարտաճառս պիտի վերջանա՞յ
իմ ուզած ձեւով, թէ՝ չիք ապագայ
երազիս համար: Անյոյս պարագայ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

...ՈԳՈՒ ՋԱԽԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԶ.

Ու լաւ մը յիշելով տղայութեանը ...պատանեկութեանը եւ երիտասարդու...թեանը մէջ մօրն իրեն հետ ունեցած ...մէն մէկ վարմունքը, դրեթէ ա՛լ ...կասկածս չունէր որ իր ծնունդին ...մէջ կար այն գաղտնիքը, զոր թերթը ...մատնանիշ կ'ընէր: Եւ յետոյ, այդ նեն...գամիտ յօդուածը որ թուանշաններով ու ...եղելութիւններով կը խօսէր, միայն ճիշդ ...քննութեան մը արդիւնք եղած կրնար ըլ...լալ: Ապրիլ էֆէնտի իրեն մրցակից մըն ...էր, եւ առայդ, մանրագնին քննութիւննե...րով միայն կրնար յարձակիլ իր դէմ, ապա ...թէ ոչ շատ դիւրին կ'ըլլար իր խայտառակ...ւիլը: Ու եթէ դեռ տարակուսանքներ ու...նենար, ո՞ւր կրնար դիմել լուսաբան...ուելու համար, Բուրո՞ւլ տուտուին. չէ՛. ...այդ չարչարանքը չէր կրնար պատճառել ...այդ խեղճ կնոջ, զոր հիմա աւելի հզօ...րապէս սկսած էր սիրել, վասն զի անոր ...սէրն իրեն համար աւելի գերագոյն կը ...համարէր քան թէ բնական մօր մը զգա...ցումները. ու այդ կինը մարդասիրական ...մեծ սկզբունքներուն գործադիրներէն ե...ղած էր առանց ո՛չ իրեն եւ ո՛չ ուրիշնե...րուն յօդուածները կարդացած ըլլալու:

Ժամերը կը յառաջանային, ա՛լ խոնջ, վաստակաբեկ՝ Նաւարեան քնացաւ, ան...կողնին վրայ, դրեթէ չհանուած, վրան վերմակ մը քաշելով:

Աշնանային գեղեցիկ առաւօտ մը ծագե...ցաւ. Նաւարեան հեղձուցիչ ապաւորու...թեանց ներքեւ արթնցաւ, ու լուացուելէն յետոյ պատուհանը բացաւ, սուրճ մը սկսաւ խմել եւ մտածել: Որոշում մը այդ պահուն իսկ տալու էր: Պոլսէն ձգել հեռանալու գաղափարը ներկայացաւ իր մտքին ամէնէն գործնական միջոցը յու...սահատութենէ փրկուելու: Ի՞նչ պիտի ընէր. ամէն մէկ քայլին պիտի հանդիպէր ծանօթներու, որոնց պարտաւոր պիտի ըլլար պատասխան մը տալու: Սարաթ...եաններու տունը իր առջեւ փակուած էր: Ի՞նչ գրէր, ի՞նչ պաշտպանէր երբ երկու կնոջ պատկերները աչքին առջեւ պիտի ըլլային միշտ. իր մայրն ու Արուսեակը զինքը կը ջլատէին: Ու ասոնց հետ մէկտեղ մարդկային չարութեան այնքան հզօր ապացոյց մը, որքան եղած էր այն կեղ...տոտ յօդուածը, ազդած էր իրեն անդի...մադրելի զզուանք մը: Պոլսէն հեռանալ, երթալ թափառիլ, իր սիրտը թեթեւցնող մտածութիւնը եղաւ:

Պատանեկութեան օրերուն մէջ սիրած էր Իտալիան, որուն լեզուն իրեն բաւական ծանօթ էր: Իտալիոյ գեղեցկութեան ու գեղարուեստներու նկարագրութիւնն ու պատմութիւնը ընող գլխաւոր գործերու հաւաքածոյ մը ունէր: Տեսակաւորէն դրեթէ կը ճանչնար այդ հրաշալիքներու երկրին ամէն մէկ մասը, իր իղձերէն մին էր օր մը երթալ այցելել այդ իր այնքան սիրած երկիրը ու առեն մը հոն ապրիլ: Հիմա փորձութիւնը ա՛լ անդիմադրելի եղաւ: Ու իր ջախջախուած սիրոյն, խոր...տակուած յոյսերուն մէջ առաջին քաղաքը որուն պատկերն իր մտքին ներկայացաւ՝ Վենետիկն էր. Տխրութեան, հանդարտու...թեան, փշրուած փառքի այդ քաղաքը իր ադաւոր սրտին միակ ապաստանարանը կրնար ըլլալ: Հոն մենութեան ու լռու...թեան մէջ պիտի ապրէր առեն մը, հոն նաեւ կրնար դիւրութիւններ ունենալ իր աշխատութիւնները շարունակելու, եւ երբ պէտք ունենար Մխիթարեանց տպարանը ամէն դիւրութիւն կրնար ընծայել իրեն՝ հրատարակութեանց համար:

Իր աշխատութեամբը շահած դրա...մէն կրցած էր աւելցնել գումար մը, որուն համար որոշած էր օր մը իր սիրած նկա...տակներէն մէկուն յատկացնել. այժմ կրնար ինքն ինքնիրմէն փոխառութիւն մը ընել: Այդ խնայողութիւնները պիտի կրնային իրեն ապահովել բաւական առե...նի համար համեստ կեանք մը Իտալիոյ մէջ, ուր ապրուստը շատ աժան է:

Ա՛լ երկար առեն չէր կրնար Պոլիս մը...նալ. իրեն համար անտանելի էր ո՛րեւէ դէմք տեսնել. Բերայէն կառք մը նստե...լով իջաւ Ղալաթիա, իր դրամը Իտալիա փոխադրելու կարգադրութիւններն ըրաւ: Նամակով մը իր հրաժարականը ղրկեց եւրոպական այն հաստատութեան, որուն մէջ պաշտօն ունէր, ուղեւորական քանի մը պատրաստութիւններ տեսաւ, յետոյ տուն դնաց, մօրը ըսաւ թէ գործով յա...ջորդ օրը Ամերիկա պիտի երթայ եւ թե...րեւս քիչ մը երկար առեն մնար. անոր ապրուստին համար ալ ամէն կարգադրու...թիւն ըրած էր: Այս ամէնը կը վերջացնէր տխուր գիշերուան յաջորդ օրը Երեքշաբ...թի: Չորեքշաբթի, առտու իր մտերիմ գաղափարակից եւ սրտակից բարեկամնե...րուն մէյմէկ նամակ կը գրէր, յանձնե...լով զանոնք մօրը իրենց տեղուանքը հաս...ցընելու համար: Եւ կէս օրին յուզուած պագտուելով մօրը հետ, Գատըգիւղէն նա...ւակ մը նստած կ'երթար ուղղակի Թաօռ...միՁան, որուն վրայ զինքը տեսանք, նա...ւելով դէպի Վենետիկ:

ԺԷ.

Խաղաղութեան անհնչացող սրտին, ան...դորրութեան կարօտ մտքին օթեւանը գը...տած էր Նաւարեան այն քաղաքին մէջ, որուն միակ աղմուկն է անդադրում հրա...ւէր մը հոգիներու խնդրել իրենց զուարթութիւնը երազական պատրանքներէ: Այդ ղանդակներու մեղեդիները զինքն ալ կ'առնէին կը տանէին ցնորքներու, պատրանքներու, յիշատակներու, յոյ...սերու աշխարհ մը, երբ իրիկնամուտին կոնտոլային մէջ թաղուած կը սահէր անծուփ ջրերուն վրայէն, սիրահարած այն թախծութեան ստուերներուն զոր կ'արձակէին, փառքի ջախջախուած կո...թողներու պէս, շիջելափառ այլ միշտ վսեմափառ պալատները: Հոն ի Վենետիկ էր որ Նաւարեան տրտմութեան հաճոյքն ու հրապոյրը իր բոլոր ուժգնութեամբը կը զգար:

(Շար. 19)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Պր. Ժորժ Եազուպեան՝ Առաքել Քեւէն Եազուպեանի մկրտութեան առթիւ՝ 500, Պր. Յակոբ Տէր – Յովհաննէսեան՝ Սարգիս Գոչունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ 200 Ֆր.: Նոյն առիթով եւ նոյն նպատակին՝ Տիկին Վարէգեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 8000, Տիկին Մ. Լըհերիսէ 500, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000, Լօզանէն Պր. Անտրէ եւ Տիկին Նելլի Պրոնիման – Զագըճեան 1000 զուիցերական Ֆր., Պր. Լօրան Գազեան՝ Ժան – Ֆիլիփ Արմէն Ապունայեանի մկրտութեան առթիւ՝ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աշըգեան 500 Ֆր., Էփինալէն Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Պէրպէրեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արա Երեւանեան՝ Թոռնիկին Լէայի մկրտութեան առիթով 5000 Ֆր.:

ՆԿԱՐՉԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
Շէն - Ֆրանս-ի

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 7 Août à 9 h 30

Préparation du 17ème centenaire de l'Eglise arménienne

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que
la FETE CHAMPETRE
de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures
Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*
Buffet — Bar — Animation par les enfants
Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ
նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ:

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS A L'ARMENIE
VOL «AIR CHARTER»
filiale du Groupe AIR FRANCE
PARIS - EREVAN - PARIS
A COMPTER DU 31 MAI 1994
DEPARTS HEBDOMADAIRES CHAQUE MARDI
EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER
Le prix promotionnel de 3 800 Frs aller/retour durant le mois de juin 1994
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter :
SIDON TRAVEL FRANCE
34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A, 2e étage
75008 PARIS
TEL : 42 56 40 30
FAX : 42 25 41 21

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին՝ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի:
ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման:
Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ

Պատարագ եւ խաղողօրհնէք
Սկիզբ արարողութեանց՝ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Աւագ Հովիւ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին «Եկմալեան» եղանակաւ, թագիս վերակազմեալ Դպրաց դասու երկսեռ կազմով, ղեկավարութեամբ խմբավար - ուսուցիչ՝ Պր. Ռոպէր Արթինեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի զոր կը նուագէ ծանօթ արուեստագիտուհի՝ Տիկին Սիւզան Արթինեան:
Պատարագի աւարտին՝ աւանդական ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ,
Կ'ակնկալուի Թաղիս Պօմոնի եւ Շրջակայից ուխտաւոր ժողովուրդին խուռներամ ներկայութիւնը:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնութիւն ժամը 11.45-ին:

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն - Թ'Անթուանի
Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ մէջ
CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն – Ռափայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂի բաշխում եւ հիւրասիրութիւն:

***

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ – ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա – Սիոթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Անուանակոչութեան Տօնախմբութիւն
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 9
MARDI
9 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·388 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 70e ANNEE — N° 18.388

ՖՐԱՆՍԱ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԿԸ ԴԻՄԷ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԶԻՆԵԱԼ ԽՄԲԱԿՆ ԱԼ ՈՒՍՈՒՄԸ Կ'ԱՐԳԻԼԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ հինգ Ֆրանսացիներուն սպանութենէն ետք, կացութիւնը մտահոգիչ բնոյթ առած է Ֆրանսայի մէջ։ Ներքին նախարարութիւնը 17 իսլամապաշտներ համախմբեց Ֆոլանպրէի (Սուասոնի մօտ) զօրանոցը եւ երկիր մը կը փնտռէ զանոնք ընդունող, քանի չի կրնար Ալժերիա ղրկել, ուր իրենց կեանքը վտանգուած է։ Այս նախազգուշական կարգադրութիւնը պատճառ եղաւ որ Փրկութեան Իսլամական Բանակը (Փրկութեան Իսլամական Ճակատի զինեալ թեւը) սպառնայ Ֆրանսայի որ «կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը պատահելիք ոճրափորձերուն եթէ իր զինուորեալներն ու համակիրները ազատ չարձակուին»։ Առաջին բացայայտ յայտարարութիւնն է Ֆրանսայի դէմ, տեսակ մը պատերազմի յայտարարութիւն։ Ֆրանսա, անշուշտ, շատ լուրջի կ'առնէ այս սպառնալիքները եւ Օգոստոս 6-ին իսկ, քննութիւններու եւ ստուգումներու կը դիմէր գլխաւորաբար Փարիզի մէջ, ուր ժամը 22-էն 0·30 աւելի քան 3000 հոգիի ինքնութիւնը ստուգուած է, 50 հոգի անկանոն վիճակի մէջ գտնուած են եւ ձերբակալուած։ Զէնք ալ գտնուած է։ Այս ամբողջէն դժգոհ են Ֆրանսայի Ալժերացիները, թէեւ իշխանութիւններու համաձայն 20 հազար համակիր ունի ՓԻՃ-ը (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) Ֆրանսայի մէջ եւ որոնք պատրաստ են գործի անցնելու։ Կիրակի Օգոստոս 7-ին արդէն, հարկ եղաւ ամբողջովին պարպել Կառ տը Լ'Էսթը, հեռաձայնով լուր տրուած էր որ ռումբ դրուած է, ինչ որ սուտ էր, բարեբախտաբար։

Ֆրանսա, այսօր, գլխաւոր թիրախն է Ալժերիոյ ծայրայեղներուն, բայց, հարկ է ընդունիլ թէ Ֆրանսայի վարած քաղաքականութիւնն ալ այնքան յաջող բան մը չէր։ 1981-էն ի վեր իր սահմանները բացաւ գաղթականներուն, աւելի սուղ վճարեց գնած կազը քան միջազգային շուկայի գները եւ փոխարէն ի՞նչ ստացաւ։ Ճիշդ է որ աւելորդ է այլեւս բանավէճ ստեղծել անցեալի դէպքերուն վրայ, ընտիրողականը անմիջական լուծում գտնելն է։ Ալժերիոյ իշխանութիւններուն համար ալ կացութիւնը բարդ է եւ անոնք ալ շատ իմաստուն քայլ մը չառին 1992-ին կամայական ձեւով առաջքն առնելով իսլամներու ընտրական յաջողութեան։ Հիմա, Ալժերիա Միջին -- Դարու վերադարձած է, տնտեսութիւնը քարուքանդ է, գործազրկութիւնը օրէ օր կ'աճի, հիմա ալ իսլամապաշտներր ուսումին դէմ կը պայքարին։ Իսլամական խմբակը կ'արգիլէ որեւէ ուսուցում Ալժերիոյ մէջ, որովհետեւ ուսումը իշխանութեան ձեռքն է։ Բացարձակապէս արգիլուած է ուսուցիչներուն եւ աշակերտներուն դպրոց յաճախել։ Հրապարակուած դեկոյցը կը շեշտէ. -- «Արգիլուած է ոեւէ ուսանողի երկրորդական վարժարան կամ համալսարան յաճախել, ով որ չանսայ խստօրէն կը պատժուի։ Արգիլուած է ուսում ջամբել։ Ոեւէ ուսուցիչ որ աշխատավայր երթայ կամ ոեւէ տեսուչ որ իր հաստատութեան դուռները կր բանայ կը պատժուի»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ապահովութեան պետական դատարանին առջեւ կը շարունակուի դատը վեց քիւրտ երեսփոխաններուն որոնց համար մահապատիժ կը պահանջուի։ Դատավարութեան երրորդ օրը խօսք տրուած է ամբաստանեալներուն, որոնք քննադատած են հակաժողովրդավարական այն ընթացքը որ հակառակ պնդումներու, քիւրտ ժողովուրդին ազատօրէն ապրելու առիթ չի տար Թուրքիոյ մէջ։ Անոնք շեշտած են թէ դատը քաղաքական հաշուեյարդարի բնոյթ կը կրէ ու իրենք վճռական են շարունակելու այն պայքարը որուն լծուած են ապահովելու համար քիւրտ ժողովուրդին իրաւունքները։

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, խռովութիւնները բաւական սուր բնոյթ առած էին Օգոստոս 5-ին եւ 6-ին եւ 7-ին ալ մթնոլորտը լարուած կը մնար։ Գասթրոյի համար կառավարութեան դէմ եղած ցոյցերուն դրդիչն է Միացեալ -- Նահանգները եւ անոնք կ'ուզեն Գուպան «արեան լոգանքի» մը մատնել։ Օգոստոս 7-ին, իշխանութիւնները ալ իրենց ի նպաստ ցոյց մը կազմակերպեցին։ Ծանօթ է որ երկրին վիճակը շատ ծանր է։ Տնտեսութիւնը սնանկ է, ժողովուրդը ամէն ինչէ զրկուած, մանաւանդ՝ ելեկտրականութենէ որ ամէնէն ծանրակշիռ զրկանքն է։ 35 տարիէ ի վեր, առաջին անգամն է որ ցոյցերը եւ բախումները այսքան սուր բնոյթ կ'առնեն։ Ոստիկանութեան հակազդեցութիւնը շատ բուռն եղած է, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գաղտնի սպասարկութիւնները յայտարարած են թէ լուծած են Քիւրտերու հանդէպ Տիկին Միթերանի համակրանքին պատճառը. ըստ Օգոստոս 6-ի «Հիւրրիյէթ» օրաթերթին որ լուրը տուած է առաջին էջին վրայ, Տիկին Միթերան սիրային յարաբերութիւն մը ունեցած է 1978 կամ 1979-ին, Փարիզի Քրտական հիմնարկին նախագահին հետ...։

ՊՈՍՆԻՈՅ Սերպերը վճռած են «ցմահ կռուիլ», եւ Գարատժիչ սեւ օրեր կը խոստանայ իր հայրենակիցներուն։ Պելկրատի Սերպերու որոշած շրջափակումէն ետք, Պոսնիոյ Սերպերը բոլորովին կղզիացած են։

ՌՈՒԱՆՏԱՆ միշտ ողբերգական վիճակի մէջ է։ Քոլերայէն, թանչքէն (տիզանթէրի) ետք, այժմ սովն է որ կը ըսպառնայ։ Դեռ կայ սխտան որ Ռուանտայի գլխաւոր աղէտն էր, հինէն։ Ցարդ, քոլերայէն 25·000 հոգի մեռած է գաղթականներուն մէջ։

ՌԸՆՕ, հաւանաբար, յաջորդ սեփականաշնորհման հաստատութիւնն ըլլայ, որքան որ Ռեժին «դրամագլուխի բացում» կը կոչէ այդ գործութիւնը։ Ամբողջ խորհրդանիշ մըն է կառքի այս պետական հիմնարկը որու ապազգայնացումը այնքան ալ դիւրութեամբ չընդունուիր։ Պետութիւնը կ'ուզէ բոլորովին ձեռքէ չհանել եւ պահել, գոնէ, «սառեցնելու» փոքրամասնութիւն մը։ Այս պարագային, կրնայ դրամագլուխին 50%-ը պահել եւ 30% շուկայ հանել։ Յիշենք որ Ռընոյի տարեկան (1993) առուծախն էր 169·789 միլիառ ֆր., շահը՝ 1·071 միլիառ։ Իր գործունէութեան 76·7%-ը՝ կառքն է, 14·6%-ը՝ փոխադրական միջոցներու -- ճարտարարուեստ, 2·8%-ը՝ ճարտարարուեստական հաստատութիւններ եւ 5·9%-ը՝ ֆինանս։ Ունի 139·733 աշխատաւոր, կ'արտադրէ 1·761·306 կառք (1993)։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ներքին նախարարը յայտնեց թէ շուրջ 10 հազար հոգի որոնք գործօն դեր ունին ապահովութեան ըսպառնացող կազմակերպութիւններուն մէջ բանտն են։

ՆՈՐՔ ՈՀԱՄԱՅԻ մէջ բացուած է ՍԻՏԱ-ի նուիրուած 10-րդ համագումարը որու կը մասնակցին 10 հազար հոգի։ Ներկայիս վարակուածներու պաշտօնական թիւը 17 միլիոն է։ Որեւէ լաւատեսութիւն չի տիրեր, ոչ պատուաստ, ոչ ալ դարմանում կը նախատեսուին 2000 թուականէն առաջ։

ԱՆՏՈՆՈՎ օդանաւի մը արկածէն 47 ռուս զինուորական մեռած է, Օգոստոս 4-ին Ջիթայի շրջանը (արեւելեան Սիպիր)։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE» (3 août)

TURQUERIES A MATIGNON

Ծանօթ է որ նախարարապետ Է. Պալատիւր բնաւ չախորժիր որ յիշեցնումներ ըլլան իր ծագումին մասին եւ այնքան հերքեց իր հայկական (թէկուզ հեռաւոր) ծագումը որ իր ճակտին փակցուցին (Պէպէթ -- Շօ-էն սկսեալ) թրքական ծագում մը, յենլով մանաւանդ այն իրողութեան վրայ որ Իզմիր ծնած է։ Եւ չար բախտէն «հալածանքը» կր շարունակուի։ Այս անգամ, Տիկին Թ. Չիլլէրն էր որ Փարիզ իր այցելութեան առթիւ փափաքած էր Պալատիւրի յանձնել, յանուն Իզմիրի թաղապետութեան փաստաթուղթ մը որ զինք կը հռչակէ իր ծննդավայրին «Պատուոյ քաղաքացի»։ Սրտնեղած, կը գրէ երգիծական շաբաթաթերթը, Է. Պալատիւր յայտարարած է որ չուզեր խառնել տեղական նախաձեռնութիւն մը եւ միջազգային հանդիսութիւն մը։ Ու թերթը կ'աւելցնէ. -- «Ի վերջոյ, անշուշտ ամօթ չի զգար որ ամէնէն համբաւաւոր Իզմիրցին է Հոմերոսէն ի վեր...»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի խաղերու շարքին, Թուլուզ 1-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Վալանսի Հայ Մարզականին։ Դասաւորման գլուխ է Կէօնեոն։ Վալանս 19-րդ է։

***

Միլանոյի մէջ, Երջանիկ Աւետիսեան աշխարհի ախոյենուհի դարձած է (Օգոստոս 1 -- 2) հրացանաձգութեան նշանառութեան մէջ։

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

Ինչպէս գրած էինք («Յառաջ», Օգոստոս 3), Նախագահ Լ. Տէր -- Պետրոսեան եւ իր պատուիրակութիւնը Օգոստոս 7-ին Փարիզի ճամբով Միացեալ -- Նահանգներ կը մեկնէին։ Կիրակի օր, նախագահը կը հասնէր Փարիզ, ժամը 11-ին եւ ժամ մը ետք կը մեկնէր։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ ԳՆԱՑ

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը՝ Բաբգէն Արարքցեան Օգոստոս 5-ին, Ս. Պետերբուրգ մեկնած է տեղւոյն քաղաքապետին՝ Սոբչակի հրաւէրով, մասնակցելու բարեկամական խաղերու փակման արարողութեան։ Բացի այդ մասնակցութենէն, Բ. Արարքցեան հանդիպում կ'ունենար Ռուսաստանի իր պաշտօնակցին՝ Շումէյկոյի եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ հայ համայնքի հետ։

***

ՀԱՅ - ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան մերձմոսկովեան «Մեշչերինօ» առանձնատան մէջ, Օգոստոս 5-ին, բանակցութիւններ սկսած են Ադրբեջանի եւ Հայաստանի միջեւ՝ փորձագէտներու մակարդակով, մասնակցութեամբ Ռուսաստանի նախագահի ներկայացուցիչ Վլատիմիր Կազիմիրովի։ Օրակարգի վրայ է Հայ -- ադրբեջանական հակամարտութեան գօտիի մէջ զինադադարի ամրապնդման միջոցառումներու մշակումը։

***

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՅԱՐՁԱԿԱԾ ԵՆ ՍԻՍԻԱՆԻ ԵՒ ՎԱՅՔԻ ՎՐԱՅ

Նախիջեւանի զինուորական միաւորումները Օգոստոս 3-ին վերսկսած են նախայարձակ գործողութիւնները Հայաստանի հարաւ -- արեւմտեան սահմանին ուղղութեամբ։ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան մամուլի կեդրոնէն ըստացուած տուեալներով, Սիսիանի Շաղաթ եւ Բռնակոթ գիւղերու պաշտպանական դիրքերու վրայ հրետանային ուժգին կրակ տեղալէ ետք, հակառակորդին հետեւակը յարձակման անցած է Բռնակոթի դիրքերու ուղղութեամբ եւ երեքուկէս ժամ տեւած կռիւներէ ետք ետ շպրտուած է։ Երկուստեք վնասներ կան։ Յաջորդ օրը, Նախիջեւանի տարածքէն սադրիչ գործողութիւնները շարունակուած են։ Կէսօրէ ետք մեծ տրամաչափի գնդացիրներով եւ ինքնաշխատ զէնքերով գնդակոծուած են Վայքի շրջանի Գիւլիստան գիւղի պաշտպանական դիրքերը։ Հայկական կողմէն կան վնասներ։ Հայ սահմանապահները չեն պատասխանած գրոհին։

***

ԲԵՄԱԴԻՐ ԵՒԳԵՆԻ ՍԻՄՈՆՈՎԻ ՄԱՀԸ

Մոսկուայի մէջ, Օգոստոս 3-ին, իր մահկանացուն կնքած է ռուսական թատրոնի ծանօթ հայ դէմքերէն, բեմադիր եւ թատերագիր Եւգենի Սիմոնով։ 1969-էն ի վեր ան Մոսկուայի «Վախթանգով» դրամատիկ թատրոնի գլխաւոր բեմադիրն էր։ Վեց տարի ղեկավարած է Մոսկուայի փոքր թատրոնի խումբը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶԸ ՀՐԱՊՈՒՐԻՉ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ

Հայաստանի ներկայ ծանօթ պայմաններուն մէջ դժուար ժամանակներ կ'ապրի դպրոցը: Կը տիրէ այն կարծիքը, որ եթէ մէկ - երկու տարի ալ այսպէս շարունակուի, ստիպուած կ'ըլլանք համակերպիլ այն մտքի հետ, որ 90-ականները սերունդը զարգացած չէ:

Ցանոթ այս հարցին պատասխան մը գտնելու նպատակով «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթին աշխատակիցը՝ Լիլի Մարտոյեան, հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի ուսուցիչներու կատարելագործման եւ վերապատրաստման (ատեստաւորման) Հիմնարկի տնօրէն Ռոբէր Գաբրիէլեանի հետ: Հարցազրոյցը հրատարակուած է թերթին Յուլիս 14-ի թիւին մէջ:

Տնօրէնը խօսելով Հիմնարկին կողմէ ուսուցչի կոչում շնորհելու (ատեստաւորում) բոլորովին նոր, նախընթացը չունեցող գործընթացի մասին, կը նշէ թէ կոչում շնորհելու գործընթացին նպատակն է պարզել աշխատող բնակչութեան մասնագիտական ներուժը: Այս իմաստով կոչման շնորհումը ռազմավարական նշանակութիւն ունի, յատկապէս կրթութեան մարզին մէջ, ուր այսօր վերատեսութեան կ'ենթարկուին պետական չափանիշներն ու ծրագիրները: Կոչում շնորհելու գործընթացին նպատակն է ստեղծել ուսուցիչներու տուեալներու դրամատուն մը՝ ըստ որակաւորման, մասնագիտութիւններու եւ տարիքի: Հիմնարկին տնօրէնը կը նշէ թէ ժամանակն է ուսուցիչները թմբիրէն դուրս հանելու եւ անոնց մէջ հետաքրքրութիւն յառաջացնելու. «Ըստ էութեան, այսօր ուսուցիչներու ատեստաւորումը պարտադիր չէ, այն իրականացւում է միայն կամաւորութեան սկզբունքով: Նպատակ է դրուած ոչ թէ հրաժարուել վատ ուսուցչից, այլ լաւին յայտնաբերել, նրան սոցիալապէս ու բարոյապէս մի փոքր աւելի պաշտպանուած դարձնելով: Լաւ ուսուցիչը պէտք է իմանայ, որ ինքը մոռացուած չէ, որ Պետութիւնը ճանաչում է իրեն, որոշակի կարգավիճակ է տալիս, հաստատագրում է իր՝ հասարակութեան մէջ աւելի բարձր դիրք գրաւելու փաստը»:

Ծանօթ է որ այսօր Հայաստանի մէջ աշխատավարձքերը նուազագոյն ո՛չ մէկ ապահովութիւն կուտան աշխատաւորին իր ապրուստը հոգալու: Աշխատաւորը կը վճարուի Դրամով. երբ տոլարը բարձրանայ, ապրանքին գինը դգալի յաւելում կը կրէ: Աշխատաւորը՝ որ իր ստացած աշխատավարձքով հազիւ մէկ - երկու օրուան սպառումի ապրանք կրնայ գնել, կ'անճրկի: Կ'ըսուի թէ Պետութիւնը փինանսական միջոցներ չունի աշխատավարձքերը աւելցնելու եւ բարելաւելու ապրուստի նուազագոյն կարիքները: Ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկին տնօրէնը անդրադառնալով այս հարցին կը նշէ որ եթէ «մարդը ծառայում է Պետութեանը, ապա պարտաւոր են ապահովել նրա, գոնէ, նուազագոյն սպառողական զամբիւղը, որն այսօր տասնեակ անգամ գերազանցում է աշխատավարձը»: Եւ եթէ ընդունինք որ Պետութիւնը այսօր միջոցներ չունի բաւարարելու աշխատաւորին նուազագոյն կարիքները, այսուհանդերձ՝ ըստ տնօրէնին, «Պետութիւնը պարտաւոր է, գոնէ, դրանք ապագայում փոխհատուցելու երաշխիքներ տալ. մանկավարժը համոզուած պիտի լինի, որ իր դժուարին աշխատանքի արդիւնքից վաղն օգտուելու են իր երեխաները»: Ան կ'աւելցնէ նաեւ որ «ճիշդ կը լինէր, եթէ աշխատավարձն այսօր վճարուէր տարադրամի կուրսով, իսկ տասնապատիկը կամ աւելին փոխանցուէր իւրաքանչիւրի անձնական հաշուին՝ յետագային տնօրինելու պայմանով»:

Դժուար թէ կառավարութիւնը ընդառաջէ նման առաջարկի մը:

Հետաքրքրական է հարցազրոյցին այն մասը որ կը վերաբերի այր ուսուցիչներու դպրոցէն հեռանալուն: «Պէտք է չահագրգռել ուսուցիչը, - կ'ըսէ հիմնարկին տնօրէնը, -: Մտաւորականութիւնը, մասնաւորապէս ուսուցչութիւնը, պէտք է իր մասնաբաժինն ունենայ սեփականաշնորհման գործընթացից, չի կարելի անտեսել նրա ներդրումը Պետութեան հարստութեան մէջ»: Աւելի՛ն. մեկնելով այն համոզումէն որ դպրոցն ալ ճակատ մըն է, նոյնքան կարեւոր որքան ռազմաճակատը, հիմնարկը առաջարկած է պատկան մարմիններուն՝ արտօնել այր ուսուցիչներուն չմասնակցելու եռամսեայ զօրահաւաքներուն. այդ քայլը կրթական համակարգի համար մեծ նշանակութիւն կ'ունենայ:

Ուսուցիչներու վարկաւորման գործընթացը ներկայիս տեղի կ'ունենայ կամաւորութեան հիմերով. եթէ այդ պարտադիր դառնայ, կրնա՞յ պատահիլ որ չատ մը ուսուցիչներ անբաղձալի կացութեան մը առջեւ դտնեն իրենք զիրենք, այլ խօսքով, Երեւան ելլեն այնպիսի ուսուցիչներ որոնք տարիներու աշխատանքէ ետք ձախողին քննութիւններէ եւ բացայայտեն ուսուցիչ կոչուելու ո՛չ արժանի իրենց հանդամանքը: Պատասխանելով աշխատակցի այս հարցումին Ռոբէր Գաբրիէլեան կը նշէ. - «Ատեստաւորումը ինքնանպատակ չէ, այն ոչ միայն որակաւորելու, այլեւ սովորեցնելու նպատակ ունի: Այս իմաստով, անցկացման կարգում կարեւորագոյն մի կէտ ունենք, որը ենթադրում է նախ կատարելագործում, յետոյ միայն ատեստաւորում»:

Խորհրդային ժամանակաշրջանին բազմաթիւ ուսուցիչներ արժանացած էին զանազան կոչումներու եւ աստիճաններու: Ներկայ կառավարութեան որոշմամբ նախկին կոչումները նկատի կ'առնուին, բայց անուանումը փոխուած է: Այսպէս, վաստակաւոր ուսուցչի կոչումը ներկայիս փոխարինուած է «հմուտ ուսուցիչ»ով, ժողովրդական ուսուցիչը՝ «Ստեղծագործող ուսուցիչ»ով:

Ուսուցիչներու վարկաւորման կեդրոնական յանձնախումբը նկատի կ'առնէ նաեւ գիտական աստիճաններու գոյութիւնը: Հոս եւս անուանումները փոխուած են: Գիտութիւններու թեկնածուն եւ դոկտորը ինքնաբերաբար կը ստանան «Ստեղծագործող ուսուցիչ»ի կոչում, եթէ ունին համապատասխանաբար 3 եւ 2 տարուան մանկավարժական աշխատանքի փորձընթաց, հակառակ պարագային, միւսներուն հետ հաւասար կ'անցնին վարկաւորման երկրորդ հանգրուանը:

Ինչպէ՞ս տեղի կ'ունենան ուսուցիչներու վարկաւորման քննութիւնները: Առաջին հանգրուանին թեկածու ուսուցիչը կ'անցնէ մասնագիտական գիտելիքներու քննութիւնը: Եթէ ձախողի անոր կը տրուի երկրորդ առիթ մը: Յաջողելու պարագային, ուսուցիչը կը մասնակցի քննութեանց երկրորդ հանգրուանին: Հոս, կը կատարուի մանկավարժական հմտութիւններու եւ մեթոտական իմացութեան քննութիւնը դպրոցին մէջ: Նկատի կ'առնուին նաեւ դպրոցին, համայնքին, աշակերտութեան հիմնաւորուած կարծիքները: Երկու հանգրուաններու արդիւնքներուն հիման վրայ յանձնախումբը ուսուցչին կը շնորհէ այս կամ այն կոչումը կամ աստիճանը:

Ուսուցչական ասպարէզը հրապուրիչ դարձնելու հրամայականը գոյութիւն ունի Հայաստան թէ Սփիւռքի տարածքին: պէտք է ապահովել ուսուցչի նուազագոյն ապրուստը, որպէսզի ան, փերծ կենցաղային հոգերէ, կարենայ լաւագոյնս իրագործել իր առաքելութիւնը եւ առաւելագոյն չափով արդիւնաւորել դաստիարակչական իր աշխատանքները: Ի վերջոյ, ինչպէս դիտել կուտար Երեւանի ուսուցիչներու կատարելագործման եւ վարկաւորման հիմնարկին տնօրէնը, կրթական ճակատն ալ նոյնքան կարեւոր է որքան ռազմաճակատը, որովհետեւ եթէ ռազմաճակատի մարտիկը կը պաշտպանէ հայրենիքին հողը, կրթական ճակատի մարտիկը՝ ուսուցիչը, կը պատրաստէ հայրենիքը պաշտպանող սերունդը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան Կրօնական Ժողովի ատենապետ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան, երբ Կիրակի, Յուլիս 24-ին, կ'այցելէր Նառլըգափուի Եկեղեցին, յաւարտ պատարագի, Թաղային Խորհուրդի անդամներուն հետ հանդիպումի ընթացքին ներկաներէն մէկը կը գանգատէր Սամաթիա - Եոտիգուլէ - Նառլըգափու եռանկիւնի մէջ ծաւալող աղանդաւորական շարժումի մասին: Արձագանգելով արտայայտուած մտահոգութեան՝ Մեսրոպ Արք. պատասխանած է, թէ Պատրիարքարանը տեղեակ է այդ մասին: Աւելի՛ն. նամակներ ստացած են Եհովայի Վկաներու անդամագրուող Հայերու կողմէ, որոնք կը պահանջեն դուրս դրուիլ Պատրիարքարանի Հայ Առաքելական համայնքի տոմարներէն: Դժբախտաբար նման հակումներ կան ո՛չ միայն Սամաթիոյ եւ Նառլըգափուի շրջանները, այլեւ Պաքըրգիւղի եւ Ֆէրիգիւղի մէջ, ուր բազմաթիւ Հայեր, մեծ մասամբ Թրքախօս գաւառացիներ, անդամակցած են Եհովայի Վկաներու աղանդին կամ Հոգեգալստեան շարժումին: Իսկ Չէյթինպուռնուի «Թուրք բողոքական» Եկեղեցին կը լեցուի Պաքըրգիւղի հաւատացեալներով: Ասոնք մտահոգիչ համեմատութիւններու հասած են:

Մեսրոպ Արք. խօսելով «Ուղղափառ հոգետեսներ» կոչուող աղանդի մը մասին, ըսած է թէ «Եհովայի Վկաներ»ը կամ «Հոգեգալստականներ»ը գոնէ մեզմէ բաւական տարբեր են իրենց կերպարանքով եւ կարելի է դիւրաւ զանազանել զանոնք, բայց շատ աւելի վտանգաւոր սկսած են դառնալ այսպէս կոչուած «ուղղափառ հոգետեսներ»ու այլանդակ աղանդին հետեւորդները, որոնք կը հաղորդուին մեր եկեղեցիներուն մէջ, բայց կը մերժեն մեր հոգեւորականութեան առաքելական յաջորդականութիւնը եւ իրենք զիրենք «նոր մարգարէներ» ձեւացնելով աշխատանք կը ծաւալեն մանաւանդ Գոց Շուկային մէջ: Յաւարտ պատարագի, անոնք խմբովին կը հաւաքուին Եկեղեցւոյ դասուն մէջ, ծունկի կուգան, իւրայատուկ աղօթքներ կ'ընեն եւ ապա երկրորդ անգամ ողջոյնի արարողութիւն մը կ'ընեն: Ոչ արհամարհելի թիւով հայ պատանիներ ներգրաւուած են այս աղանդին մէջ, որուն պետն է Սէրչօ անունով հայ ոսկերիչ մը, որուն Գոց Շուկայի մէջ խանութը եկեղեցիի վերածուած է եւ որ ինքզինք մարգարէ կը կոչէ: Ոսկերիչ երիտասարդ մը արդէն իսկ մտային խանգարում ունեցած է այդ աղանդին պատճառաւ եւ հոգեբուժական դարմանումի ենթարկուած պետական հիւանդանոցի մը մէջ:

Մեսրոպ Արք. լսած ըլլալով որ այդ աղանդը սկսած է գործել նաեւ Նառլըգափուի մէջ եւ անոր հետեւորդները ներկայ կ'ըլլան պատարագներու, զգուշացուցած է եկեղեցւոյ քահանան՝ հաղորդութիւն տալէ նման աղանդաւորներուն: «Ս. Հաղորդութիւնը կատարեալ միութեան եւ հաղորդակցութեան նշան է, - ըսած է Մեսրոպ Արք.: - Հայ Եկեղեցւոյ համոզումներուն դէմ գործողներ չեն կրնար հաղորդութեան ընդունուիլ»:

Աղանդաւորական շարժման ծաւալումը լուրջ մտահոգութիւն պատճառելով, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան Կրօնական Ժողովը Յուլիս 26-ի իր նիստը յատկացուցած է հարցի քննարկման:

Գարեգին Պատրիարք Գազանճեանի նախագահութեամբ գումարուած նիստին նկատուած է նաեւ որ աղանդաւորները տարբեր խմբակներու անդամակցելով հանդերձ, իրենց ինքնութեան թուղթերու կրօնքի բաժնին մէջ «Եհովական» կամ «Բողոքական» գրել չեն տար, որպէսզի մահանալէ ետք ազգային գերեզմանատուներէն մէկուն մէջ թաղուելու արտօնութիւն ունենան:

Կրօնական Ժողովը այս հարցը եւս քննարկելէ ետք, որոշած է ստուգել իւրաքանչիւր աղանդի հայ աղանդապետի ինքնութիւնը եւ պարագան սպառիչ տեղեկագրով մը յանձնել Պատրիարքին, որ իր կարգին, իբրեւ համայնքի կրօնապետ, կրնայ բանադրել աղանդապետները եւ դադրեցնել զանոնք Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ համայնքի անդամութենէն:

Ըստ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կանոններուն, բանադրեալ մը կը զրկուի եկեղեցւոյ խորհուրդներէն (մկրտութիւն, դրոշմ, հաղորդութիւն, պսակադրութիւն, ձեռնադրութիւն, կարգ հիւանդաց), յուղարկաւորութեան կարգէն եւ ազգային գերեզմանատուն թաղուելէ, մինչեւ որ անկեղծ զղջումի եւ ապաշխարութեան նշաններ ցոյց չտայ եւ բանադրանքը վերցուի հոգեւոր վերին իշխանութեան կողմէ:

Կրօնական Ժողովի նիստին քննարկուած է նաեւ կրօնական իրերու պահպանման հարցը:

Կ. Պոլսոյ հայկական համայնքը, որ իր Պատրիարքական Աթոռով իր հիմնադրութեան 533-րդ տարին լրացուցած է եւ որուն հոգեւոր իշխանութեան ներքեւ կը գտնուին Պոլսոյ 38 Հայ Առաքելական Եկեղեցիներն ու մատուռները, որոնք կը կառավարուին 33 Թաղային Խորհուրդներու կողմէ, այսօր չքեղ թանգարաններ լեցնելու չափ կրօնական թանկագին առարկաներ պէտք է ունենար: Մինչդեռ այսօր այդ չէ պարզուած պատկերը: Մանաւանդ վերջերս նկատուած է որ մեծ անտարբերութիւն կը տիրէ տաճարներու հարստութիւններուն պահպանման ուղութեամբ:

Գարեգին Պատրիարք երկու անգամ համայնական եւ թաղային մարմիններուն ուշադրութիւնը հրաւիրած էր այս հարցին վրայ եւ թելադրած որ եկեղեցիներու գաւիթներուն մօտ երկաթէ ճաղեր վերակառուցուին: Այս տարուան ընթացքին տեղի ունեցած են չուրջ քսան գողութիւններ զանազան եկեղեցիներու մէջ եւ կորսուած են արծաթապատ թանկարժէք աւետարաններ, սրբանկարներ, արծաթէ աշտանակներ եւայլն:

Այս հարցի քննարկումէն ետք կազմուած է քննիչ Յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ շրջիլ եկեղեցիները, քննել կրօնական թանկագին իրերու վիճակը, թաղային խորհուրդներուն թելադրութիւններ ընել իրերու վերանորոգութեան համար եւայլն:

ՄՇԵՑԻ ԿԻՆԸ

90 տարեկան եմ: Մեռնելէ առաջ կ'ուզեմ ներկայացնել մշեցի կնոջ ֆիզիքական եւ բարոյական նկարագիրը:

Մշեցի կանանց 10 առ հարիւրը միջահասակ, իսկ 30 առ հարիւրը բարձրահասակ են: Լեռնային շրջաններու մէջ կինը աւելի նուրբ է, սրունքներն ու բազուկները՝ երկար, մորթը՝ աւելի ճերմակ, ոսկրային դրութիւնը՝ զարգացած: Դաշտային շրջաններու մէջ կնոջ մկանային դրութիւնը յարաբերաբար աւելի զարգացած է, իսկ քաղաքին մէջ՝ աւելի փափուկ: Ֆիզիքական այս անկումը յառաջ եկած է կանուխ ամուսնութենէն:

Մշեցի կնոջ դիմագիծը շատ համակրելի է, աչքերը խոշոր, հայկական սեւ աչքեր, նայուածքը՝ խելացի, բարի ու հաստուն գիտակցութեամբ լեցուն: Քիթընչերը լայն, ծայրը՝ կլոր ու բութ, մէջտեղի ոսկորը կոր ու թեթեւ մը չեզոքուած: Բերանը քիչ մը մեծ, շրթներուն վարինը վերինէն թանձր: Ակռաները՝ խիտ ու միջակ. կզակը՝ բարեձեւ: Կուրծքն ու թիկունքը՝ լայն, դանկը՝ հարթ, ծոծրակը թեթեւ մը կոր: Ձեռքի ու ոտքի թաթերն ու մատները խոշոր ու առնական են գիւղերու մէջ:

Մշեցի կինը տան մէջ նախանձոտ տագերկնոջ, իսկ դուրսը՝ դրացիներու նկատմամբ, կանացի շրջանակի մէջ: Ջուարթաբարոյ ու կատակասէր է, բայց միեւնոյն ատեն լուրջ՝ գործին նկատմամբ: Դժբախտութեանց ատեն երեւան կ'ելլէ անոր հզօր կորովը: Երբ կնոջ մը ամուսինը մեռնի եւ երեք - չորս անչափահաս որբեր ձգէ իր ետին, կինը չի վհատիր. ան անմիջապէս ապրուստի ճար ու ճամբայ կը գտնէ, ալիւր կը գնէ, հաց կը թխէ, ուրիշներու կը ծախէ, լուացք ու ծառայութիւն կ'ընէ եւ իր երախաները կը մեծցնէ, առանց ուրիշէն օգնութիւն խնդրելու: Այս տեսակ կիներ իրենց տան մէջ մեծ կը համարուին, իսկ թաղին հանրային գործերուն մէջ իրենց մասնաւոր ձայնը ունին եւ հեղինակութիւնը:

Մշեցի կինը գթասիրտ է. ան իր աղքատ դրացին, աղքատ ազգականը, հեռու տեղէ եկած աղքատ մը անօթի չի ձգեր: Աւելի՛ն. հեռու տեղէ եկած նոյնիսկ անծանօթ մը կը հիւրընկալէ իր տան մէջ:

Ահա այսպիսի նկարագրի տէր է մշեցի կինը:

ՅԱԲԷԹ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՏՕՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄՕՏ

Ե՞րբ հաստատուած է Սուրբ Աստուածածնի վերափոխման տօնը քրիստոնէական եկեղեցիին մէջ, եւ ո՞ր ժամանակ Հայաստանեայց Եկեղեցին զայն ընդունած է իր տօնացոյցէն ներս: Այս հարցին լուսաբանման նուիրուած է ներկայ յօդուածը:

Վերափոխման տօնը սկսած կը համարուի Պաղեստինի մէջ, Զ. դարուն սկիզբը, եւ տարածած ընդհանուր Մօրիկ կայսեր ժամանակ (582 -- 602):

Վարդան Եպիսկոպոս Թէքէեան կը գրէ. «Ե. դարուն, արդէն ասորական եկեղեցին ունի այս տօնը: Ղպտիները Զ. դարուն: Նոյն դարուն վերջը, Բիւզանդիոնի Մօրիկ կայսրը Օգոստոս 15-ը կը նշանակէ իբրեւ Թուական վերափոխման տօնին: Մեր Հայրերն ալ, նոյն ժամանակ, կը մասնակցին այդ տօնախմբութեան» (Աւետիք, 1988, էջ 253):

Հայաստանեայց Եկեղեցին, նկատի առնելով վերափոխման տօնին մեծ նշանակութիւնը, փոխանակ Օգոստոս 15-ին, որեւէ պարզ օր մը, կատարելու զայն, կը կատարէ Օգոստոս 15-ի մերձաւոր Կիրակին: Այդ կարգադրութիւնը այն առաւելութիւնն ունի որ աւելի մեծ թիւով հաւատացեալներ կրնան մասնակցիլ տօնախմբութեան հանդիսութիւններուն եւ ուխտագնացութեանց:

Մեր Շարակնոցին համաձայն Վերափոխման տօնին առաջին օրուան շարականին հեղինակն է Մովսէս Քերթող, որ կ'ապրէր Ե. դարու վերջերը եւ վեցերորդին սկիզբները: Իսկ երկրորդ եւ երրորդ օրերու շարականները վերագրուած են Սուրբ Ներսէս Շնորհալիին: Վերափոխման տօնին եռօրեայ հանդիսաւորումը հաստատուած է նոյն Շնորհալի Հայրապետին կողմէ ըստ Տօնացոյցին տուած տեղեկութեան, ըստ այնմ Սուրբ Աստուածածնի վերափոխման տօնը կը կատարուի ինը օր:

Կարժէ այստեղ աւելցնել որ Ս. Աստուածածնի ննջման վրայ ներբողեաններ գրուած են աւելի կանուխ: Օրինակի համար կը յիշենք Ասորի Եկեղեցւոյ հայրերէն Յակոբ Սրճեցին (451 -- 521), որուն գրածին հայերէն թարգմանութիւնը հասած է մեզի. վերնագիրն է՝ «Ներբողեան ասացեալ ննջումն Սրբոյ Աստուածածնին եւ միշտ Կուսին Մարիամայ», եւ կը սկսի այսպէս. «Որդի Աստուծոյ, որ սիրով քով խոնարհեցար եւ իջեր յերկիր, եւ զգեցար մարմին եւ բարդացար ի դասերէն Դաւթի»:

Այս տուեալները կը հաւաստիացնեն թէ Ս. Աստուածածնի յիշատակը շատ կանուխ սկսած է յարգուիլ եւ ժամանակի ընթացքին իր Վերափոխման տօնը տեղ գըտած է քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու տօնացոյցերուն մէջ:

***

Հայկական Եկեղեցին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարէ ընդհանրապէս վերափոխման տօնին օրը՝ պատարագէն յետոյ: Խաղողը բացառիկ տեղ մը ունի պտուղներու մէջ: Քրիստոս ինքզինքը կոչեց «որթ» եւ որթին բերքը եղող գինին անուանեց իր «արիւնը»: Մովսէս Քերթողի գրած վերափոխման տօնին առաջին օրուան ճաշու շարականին երկրորդ տունը, ուղղուած Սուրբ Աստուածածնին, կ'ըսէ. - «Համեղաճաշակ պտղոյն բանաւոր բարունակ, յորմէ կթեցաւ մեզ ողկոյզն անըսպառ յուրախութիւն տըրտմեցելոցն ի ճաշակ մանէ ծառոյն գիտութեան...»:

Հայկական Եկեղեցւոյ տօնական այս կարգադրութիւնը կատարուած Սուրբ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետին կողմէ, արդարեւ գեղեցիկ է եւ խորհրդաւոր:

ՆՈՐԱՅՐ ԱՐՔ. ԾՈՎԱԿԱՆ

Յ.Գ. -- Արտագրուած՝ իր բանասիրական յօդուածներու ժողովածոյ «Վանատուր» հատորէն, տպուած Երուսաղէմ, 1993:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ.Օ.Մ.-ի ամառնային ճամբարին մէջ, Յուլիս 15-ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական հաւաքոյթ մը: Բացումը կատարած է Գէորգ Մնացականեան: Խօսք առած են ճամբարին տնօրէնուհին Սիլվա Փայլեան եւ Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ վարժարանի տնօրէն Մարգար Շարապխանեան:

***

ԼՈՍ -- ԱՆՃԸԼԸՍԻ Հայ Կաթողիկէ Թագուհի Մարտիրոսաց Եկեղեցւոյ «Գրիգորեան» սրահին մէջ, Յունիս 25-ին, տեղի ունեցած է Մխիթարեան Հայրերու վարժարանին նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններու տարեվերջի հանդէսը: Բացումը կատարած է ուսուցչուհի Արսինէ Շահմելիքեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած են վարժարանին տնօրէնը Հ. Օգոստինոս Վրդ. Սեքուլեան եւ Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Ներսէս Եպիսկոպոս Սէթեան: Հանդէսը վերջ գտած է ճաշ -- պարահանդէսով: Այս տարի վարժարանին նախակրթարանը տուած է 11, իսկ միջնակարգը՝ 10 շրջանաւարտներ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ «Փըթիքոթ Գրիք» գրօսայգիին մէջ, Յուլիս 24-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Նոր Սերունդ եւ Թէքէեան Մշակութային Միութիւններու եւ Հայ Կաթողիկէ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ տարեկան դաշտահանդէսը: Ամբողջ օրը ներկաները անցուցած են հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

***

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս Ազգային Վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 23-ին, Հայ Մըշակութային Կեդրոնի «Յովնանեան» սրահին մէջ: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով տընօրէնուհին՝ Տիկին Հուրի Բանեան -- Պոյաճեան, անդրադարձած է վարժարանին յաջողութիւններուն եւ ապագայ ծրագիրներուն: Խօսք առած են նաեւ Կրթական Մարմնի ատենապետուհի Ալիս Պարսումեան եւ Թորգոմ Ա. Քահանայ Յակոբեան: Վարժարանը այս տարի տուած է 10 շըրջանաւարտներ:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ, Յուլիս 22 -- 26, տեղի ունեցած են դպրաց դասերու եւ քահանայից համագումարներ: Դպրաց դասերու միօրեայ համագումարին մասնակցած են Լիբանանի Եկեղեցիներէն 70 դպիրներ: Բացումը կատարած է թեմին առաջնորդը՝ Արամ Արք. Քէշիշեան: Դասախօսութիւններ տրուած են Հայ Եկեղեցւոյ ծէսին, շարակնոցին եւ դպրաց դասերու դերին մասին:

Քահանայից համագումարին նիւթը եղած է՝ «Հայ Եկեղեցին ու հայ երիտասարդութիւնը այսօր»: Քննարկուած են քահանայ -- կրօնական ժողով, քահանայ -- թաղականութիւն, քահանայ -- դպրաց դաս, քահանայ -- Տիկնանց Միութիւն եւ քահանայ -- ժողովուրդ յարաբերութեանց վերաբերող հարցեր:

Առիթէն օգտուելով Արամ Արք. այցելած նաեւ Զահլէ եւ հանդիպումներ ունեցած զանազան մարմիններու հետ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ՝ ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻ

Անկարելի չէ որ կարճ ժամանակ ետք գիտակից Ռուս մը իր երկիրը սահմանէ որպէս բնապահական աղէտի գօտի: Կարգ մը մասնագէտներու կարծիքով, բնակչութեան առողջութիւնը կախում ունի 50% ընկերա -- տնտեսական, 25% շրջապատի պայմաններէն, 20% ժառանգականութեան ազդակներէ եւ 10% ալ առողջապահութեան մակարդակէն: Այսօր նորածիններու 40%-ը հիւանդ ծնած է ու կեանքի տեւողութիւնը ընդհանուր առմամբ զգալապէս կրճատուած է: 1993-ին ծնած մանչ երախայի մը համար 57 տարուան կեանքի միջեւ տեւողութիւն մը կը նախատեսուի: Ապականութեան պատճառած հիւանդութիւնները վաղահաս մահերու 15 -- 20%-ին պատճառներն են:

Առողջապահութեան նախարարութիւնը այլ նախարարութիւններու եւ կազմակերպութիւններու հետ «բնապահական վըտանգները կանխելու օրեր» կը կազմակերպէ, ուշադրութեան առարկայ դարձնելու համար կորիզային արկածներու եւ բնապահութեան օրէնքներու անսաստումին հետեւանքները: Ապրիլ 15-ին սկսած եռամսեայ շրջանի մը ընթացքին քարոզչական լայն աշխատանքի ձեռնարկուած է. դասախօսութիւններ կը կատարուին, բացատրելու համար թէ բնապահական տագնապին մեծագոյն պատասխանատուն տնտեսութեան վատթար ընթացքն է:

Աղէտները կանխելու յանձնախումբը օրէնքի 20 բանաձեւ պատրաստած է որոնց 5-ը Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի: Ասոնք նկատի ունին շողավարակման դէմ պաշտպանութիւնը, հողատարածքին պաշտպանութիւնը, հաստատուն թափօններու հարցը եւ բնապահական աղէտի գօտիները: Այս վերջիններուն համար ներկայիս պակասը նիւթական միջոցներն են: Պետական եմտացոյցը այդ մարզին յատկացում ընելու ի վիճակի չէ ու իսկական միջոցներու չգոյութեան պայմաններուն մէջ, բնապահները կրնան միայն «կանանչ շաբաթօրեակ»ներ կազմակերպել. այսինքն կամաւոր աշխատանքի օրեր, որոնք աւանդութիւն դարձած էին խորհրդային շրջանին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՈԳՈՒԻ ՋԱԽԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԷ.

Հիմա ալ պաղարիւն փիլիսոփայի պէս կը մտածէր, զատած ըլլալով եթէ ոչ սրտի գոյց մաքի կատարեալ հանդարտութիւնը: Ինչ որ առաջադրած էր Թաօռմինայի մէջ, առաջադրութիւն որ իր հրապարակային կեանքին շարունակութիւնն ու կառելապործութիւնը պիտի ըլլար, կը գործադրէր կէտ առ կէտ: Ամենածանր պաշտօնութեան անձնատուր եղած, մէկ կողմէն կ'ուսումնասիրէր գեղարուեստը Վենետիկեան հրաշալիքներուն մէջ, կը շրջէր տոհմային հնագիտութեամբ, ուրուն մէջ տկար էր, յաճախելով Ս. Ղազարու մենաստանը, որ շատ սիրելի էր իր սրտին, -- իր անունը ծածուկ պահելով, -- իսկ միւս կողմէ կը մտածէր ու կը մտածէր այն գործին վրայ զոր պիտի գրէր:

Իր ծրագիրն էր սկսիլ այն աշխատութիւնը որուն կը խորհէր բաւական ժամանակէ ի վեր, եւ կը զգար թէ պարագաները զինքը յուսացածէն աւելի կանուխ պատրաստած էին ձեռնարկելու այդ գործին: Վէպի մը մէջ, որ գրեթէ կենսագրութեանց շարք մը պիտի ըլլար, պիտի ամփոփէր Պոլսոյ Հայոց ընկերային կեանքի պատկերները զոր շատ աղէկ ճանչցած էր, Մերկապարանոց պիտի պարզէր եսամոլութեան, չահախնդրութեան, ունայնամտութեան բոլոր անտեսանելի ոճիրները, որոնք կեղծաւորութեան ու նախապաշարման մեծ յենարաններու կոթնած կը տիրապետեն ամէնուն կեանքին վրայ: Այդ վիրաբուժական գիրքը իրեն պէս ամէն զոհերուն ալ վրէժխնդրութեան յաղթանակը պիտի ըլլար ու զայն իբր անվկանդ վահան ձեռքը բռնած պիտի մտնէր այն ընկերութեան մէջ, ուրկէ փախստական եղած էր արիւնի հետ բերուած զգացումներու բնազդին ազդեցութեան ներքեւ. ու մարտը պիտի մղէր կորովալիր, գաղափարակիցներու խմբի մը աջակցութեամբ:

Իր ոգեւորութեանը մէջ ինքն իրեն կը հարցնէր սակայն. -- Բամց միթէ մեր ընկերութիւնը միայն ապականութեանց կոյանո՞ց մըն է. ո՞չ ապաքէն այն ատեն պէտք է որ ամէն անոր մօտեցող ինքն ալ նեխեալ ըլլայ, որպէս զի անտանելի չըլլան իր ռունգերուն միջավայրին գարշահոտութիւնը եւ կարենայ շնչել ու ապրիլ: Եւ ի՞նչպէս յուսալ ազնուացման մը, մանաւանդ նոր հասնելիք սերունդին համար, երբ անոր աչքերը գրեթէ կուրցած ըլլան հոգեկան թանձր խաւարը միայն տեսնելու վարժութեամ:

Ու կը սկսէր իր յիշողութեամբը մտքին առջեւ բերել այն բոլոր դէմքերը, որոնք սրտին մէջ քաղցր յիշատակներ թողած էին ու զինքը կապած կեանքին: Ննդասուր յօդուածագրին զազրելի դէմքին քով կը բերէր կը դնէր անոր հակապատկերն եղող իր մտերիմ բարեկամ գրողները: Ադրիպի եւ ընկերներուն դէմ կը հանէր նոյն իսկ առեւտրական դասակարգին մէջ ճանչցած ազնիւ, բարի, պատուաճանաչ, սրտի տէր խումբ մը անձնաւորութիւններ, որք եթէ իբր գերազանց իտէալ մը չէին կրնար ներկայացուիլ, բայց եւ այնպէս կեանքի տաժանելի ուղեւորութեան մէջ ախորժելի, ծիծաղկոտ դէմքեր էին: Ու իր հա՞յրն ու մա՞յրը, որ հիմա գիտէր թէ օտարականներ էին: Ո՞չ ապաքէն այդ խեղճուկ տղէտները բարութեան, ազնուութեան, գթութեան, փափկանկատութեան, մարմնացումներ էին: Դիպուածի՞ միայն արդիւնք ըսել: Ինչո՞ւ այս յոռետեսութիւնը: Ո՞չ ապաքէն հողի մը յատկութիւնը իր բերքերէն կը դատուի. վատ արտադրութեանց մէջ տեսնուած պարարտ հասկերը նշանակ մը չե՞ն թէ հողը կենսատու յատկութիւնները բոլորովին չէ սպառած:

Ու Տիրան էֆէնտի՞ն: -- Հոս չուարած կը մնար, եւ, օրերով, իր միտքը կը դեգերէր անդադար այդ մեծ դէմքին շուրջը, որուն ամէն մէկ գիծը վերլուծել կը ջանար եւ թափանցել սրտին ու հոգիին բոլոր գաղտնիքներուն:

Այո՛, այդ անձը կրնար ներկայացուիլ իբր կարելի եղած կատարելութեան տիպար մը: Միտքը մեծ զարգացում ունէր, կեանքի փորձառութիւնը շատ զօրացուցած էր իր տեսական իմաստասիրութիւնը, հիմա մարդասէր փիլիսոփայ մըն էր, սրտին արտափումները բանաստեղծական էին, հոգին միշտ կը սաւառնէր բարձր, ջինջ մթնոլորտներու մէջ, բարի էր, գըթասատ, մարդասէր, եւ սակայն այդ մտատիպարը արդեօք ընկերային ամէն նախապաշարումներն արհամարհելու չափ զօրաւո՞ր էր: Եթէ ինք Նաւարեան այդ Երկուշաբթի գիշերը փոխանակ մեղապարտի մը պէս Սարաթեաններու տունէն փախչելու, ուղղակի առանձնանար Տիրան էֆէնտիի հետ եւ անոր ըսէր. -- «Ես կը կը սիրեմ Օրիորդ Սարաթեանը, գիտեմ թէ ան ալ զիս կը սիրէ. դուք ձեր համակրանքովը զիս պատուեցիք, եւ միանգամայն, մարդկային սիրտը լաւ ճանչնալովնիդ հանդերձ, արդելք չեղաք այն յարաբերութեանց որոնք մեր սիրոյն ծընունդ տուին ու զօրացուցին զայն: Ծնունդին գաղտնիքը հիմա ինծի հետ դուք ալ իմացաք: Ընկերութիւնը հօրն ու մօրն ոճիրին պատասխանատու կը բռնէ զաւակն ալ: Սարաթեանները մաս կը կազմեն ազնուական համարուող ընկերութեան, բնական է ուրեմն որ ամէն նախապաշարման ենթարկուած ըլլան: Դուք կը ներէ՞ք որ Օրիորդ Սարաթեանը ինծի կնութեան խնդրեմ. ի՞նչ խորհուրդ պիտի տաք ինծի, Օրիորդ Սարաթեանի եւ Տիկին Սարաթեանի»:

-- Ա՛հ, եթէ այս հարցումն ըրած ըլլար, պատասխանը հիմա փարատած պիտի ըլլար իր բոլոր տարակուսանքները: Առանց երկբայութեան պիտի կրնար գիտնալ թէ մաքի մը մեծութիւնը, հոգիի մը ազնուութիւնը կ'ազատագրե՞ն մարդ մը ընկերային նախապաշարումներէն, որոնց աղբիւրը չհամոլութիւնն է եւ ունայնամտութիւնը: Եթէ նախապաշարումներու հոսանքը կը վարէ եւ Տիրան էֆէնտին ալ, այն ատեն պէտք է պարզապէս իւթոփի մը համարել իր տոհմը ազնուացնելու հաւատքը: Սակայն ի՛նչ հզօր զօրավիգ եթէ ստուգապէս գիտնար որ Տիրան էֆէնտի հոսանքին դէմ կանգուն թումբ մըն է:

(Շար. 20)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահրամ Մոստիչեանի յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 ֆրանք կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Օգոստոս 14, Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ՝ ժամը 11-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայ կաթողիկէ Առաջնորդ
Յաւարտ պատարագի՝ Խաղողօրհնէք։

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ԿՈՉ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ ՊԵԼԺԻԱ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱՊՐԻ

Հայաստանի Ֆութպոլի Ազգային խումբը, իր անդրանիկ պաշտօնական մրցումը կ'ունենայ Եւրոպայի երկիրներու ախոյեանութեան չարքին Սեպտեմբեր 7, Պելժիոյ մէջ :

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը կազմակերպէ օթօքարներով ճամբորդութիւն մը դէպի Պրիւսէլ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները :

Արդէն իսկ ապահովուած է սահմանափակ թիւով տոմսեր եւ օթօքարներ :

- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան սփիւռքահայութեան անվերապահ զօրակցութիւնը եւ իրենք զիրենք չզգան առանձին օտար ափերու մէջ :

-- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան յաւելեալ ուժ, կարողութիւն եւ պայքարելու ոգի :

Ժամադրուինք բոլորս միասին Սեպտ. 7-ին Հայաստանի հաւաքականին հետ :

Տոմսերը եւ օթօքարներուն տեղերը ապահովելու համար, անմիջապէս հեռաձայնեցէք՝

Պր. Արզարեան
40 -- 67 -- 77 -- 50
(Կէսօրէ վերջ, ժամը 3-էն մինչեւ 9)
Պր. Ոսկերիչեան
45 -- 08 -- 43 -- 10
(Առաւօտեան ժամը 9-էն 15)
(եւ կամ անուն հեռաձայնի թիւ ձգել պատասխան -- հեռաձայնին վրայ) :

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱՑԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին :
Պատարագի աւարտին՝ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի :
ԾԱՆՕԹ. -- Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման :

Ժամը 10--ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց» :

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնութիւն :

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը :

Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը :

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՂԵՒՈՆԴ Ա. ՔՀՆՅ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ քառաձայն երգչախումբը ղեկավարութեամբ Վահան Պայընտրեանի :
Պատարագ՝ ժամը 9·30-ին :

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

12, ռիւ տը լա Սեսիլ

Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութիւն :
Այդ օրը Հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր :

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 15
Մեռելոց եւ ամբակոծութեան 50--րդ տարելից :

Ժամը 8·45-ին՝ հաւաքուիլ Վալանսի գերեզմանատունը, ռմբակոծութեան զոհերու յուշարձանին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ կը զետեղուի :

Մուտք հիւսիսէն - Կիւմթաւ Անտրէ պողոտան :

Ժամը 10--ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
ռիւ Անպրուազ (Բարէ)
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն ռմբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր զոհերու համար :

***

ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը :

***

ԱԷՆ ԼՈՒԻ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Պատարագ եւ խաղողօրհնէք
Սկիզբ արարողութեանց՝ ժամը 10-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Աւագ Հովիւ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին «Եկմալեան» եղանակաւ, Թաղիս վերակազմեալ Դպրաց դասու երկսեռ կազմով, ղեկավարութեամբ խմբավար - ուսուցիչ՝ Պր. Ռոպէր Արթինեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի զոր կը նուագէ ծանօթ արուեստագիտուհի՝ Տիկին Սիւզան Արթինեան :

Պատարագի աւարտին՝ աւանդական ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ;

Կ'ակնկալուի Թաղիս Պօմոնի եւ Շրջակայից ուխտաւոր ժողովուրդին խուռներամ ներկայութիւնը :

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Խաղողօրհնութիւն ժամը 11·45--ին :

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն - Թ'Անթուանի
Ս. Թադէոս -- Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ մէջ
CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն :

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45-ին
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին :
Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն -- Ռաֆայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂԻ բաշխում եւ հիւրասիրութիւն :

***

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ -- ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա -- Սիոթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն :

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Անուանակոչութեան Տօնախմբութիւն
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que
la FETE CHAMPETRE
de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures
Bénédiction du raisin par Mgr. NORVAN ZAKARIAN
Buffet — Bar — Animation par les enfants
Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան
Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 10
MERCREDI
10 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.389 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.389

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԵՒՍ

ԻՍՐԱՅԷԼ - ՅՈՐԴԱՆԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար՝ Ուորըն Քրիսթոֆըրի ներկայութեան է որ, Օգոստոս 8-ին, Յորդանանի թագաժառանգ Հասան իշխանը Իսրայէլի վարչապետը՝ Ռապին բացումը կատարեցին Արապայի սահմանակայանին, «խաղաղութեան առաջին անցք» երկու երկիրներու միջեւ: Հիւսէյն Թագաւորը եւ Ռապին կոչ ըրին, այս առթիւ, որ այս օրինակը ծառայէ շրջանի երկիրներուն համընդհանուր խաղաղութեան մը, ներառեալ՝ Սուրիա : 46 տարիներու թշնամանքէ վերջ է որ հաշտութեան դուռը կը բացուի : Նոյն օրը, Իսրայէլ արտօնեց Արաֆաթի եւ իր 15 նախարարներուն որ ազատօրէն շրջագային իսրայէլեան հողամասին վրայ, պայմանաւ որ նախապէս լուր տան իշխանութիւններուն : Արապայի սահմանակայանը կը գտնուի անապատը, Կարմիր ծովին մօտ ։ «Երազը իրականութիւն դարձաւ» յայտարարեց Ռապին որ յանձն առաւ շարունակել խաղաղութեան գործընթացը :

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ալ, Հիւսէյն Թագաւորը շեշտած է. — «Խաղաղութիւնը բան մըն է որուն փորձառութիւնը երբեք չեմ ունեցած երկար տարիներու ընթացքին : Կը յուսամ որ դայն պիտի ապրինք» : Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարն ալ ըսած է իրայն. — «Յետագայ յառաջդիմութեանց հիմերը դրինք» անդրադառնալով Սուրիա կատարած իր այցելութեան որ այնքան ալ արդիւնաւէտ չէ եղած ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ ստուգումները եւ [...]ութիւնները : Առջի օր, երիտասարդ [...]երացի մը ձերբակալուած է որ Տէ[...]ի վաճառատունի մը արկղէն իր զէնքերն եւ փամփուշտները կ'առնէր, տունն ալ թռուցիկներ գտնուած են : Կը հաստատուի որ Ալժերիոյ Իսլամական Շարժումը (ՖԻՍ) բազմաթիւ ցանցեր ունի Ֆրանսայի մէջ :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, քանի մը տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ իրենց զօրակցութիւնը արտայայտած են վարչակարգին ի նպաստ : Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած էին նախապէս եւ իշխանութիւնները յայտարարած են թէ պատասխանատուները խստօրէն պիտի պատժուին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ, ֆինլանտացի երկու զբօսաշրջիկներ առեւանգուած են քիւրտերու կողմէ : Տիարպէքիրի կառավարիչի գրասենեակին մէկ պատասխանատուն ճշդած է որ զբօսաշրջիկները օր — ցերեկով առեւանգուած են Թունճէլի — Փիւլիւմիւր ճամբուն վրայ :

ԻՐԱՔԻ հիւսիսը տեղի ունեցած միջ[...]ական բուռն բախումներու հետեւանքով 30 մեռեալ կայ եւ նոյնքան վիրաւոր : [...] ու դէմ ելած են մրցակից խմբակներ՝ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութիւնը (Թալապանի) եւ Քիւրտիստանի Իսլամական Լիկան (իրանամէտ) :

ՉէՉԵՆԻՈՅ նախագահը՝ Դուդայեւ յայտարարած է թէ պատրաստ է քաշուելու եթէ Ռուսաստան եւ միջազգային հանրութիւնը ճանչնան՝ «անկախութեան մեր իրաւունքը» : Ցարդ ոչ Ռուսաստան, ոչ ալ ուրիշ որեւէ երկիր ճանչցած են այս հանրապետութեան անկախութիւնը, հռչակուած 1991-ին : Երկիրը 1.2 միլիոն բնակչութիւն ունի :

ԱՖՂԱՆ լրագրող մը՝ Ճալիլ, 25 տարեկան, որ Պի-Պի-Սի-ի հաշւոյն կ'աշխատէր սպաննուած է Քապուլի մօտ Յուլիս 29ին : Նոր կատարած էր հարցազրոյց մը փոխտամանիքալիք պետ՝ Հեքմաթիարի հետ եւ հարցազրոյցին ընթացքին համարձակած էր հակաճառել : Իտալացի իր պաշտօնակիցին համար Հեքմաթիարն է սպանութեան պատասխանատուն :

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ հարցը նոր բանավէճի դուռ բացաւ, Օգոստոս 8-ին, երբ պայմանաւորուած ազատութիւն չնորհուեցաւ տոքթոր Ժան — Փիէր Ալէնի : Այս վերջինը, Կառեթայի հետ, չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր (երկու տարին՝ յետաձգումով) : Զոհերու միութիւնները «գայթակղութիւն» որակեցին, մինչ ուրիշներ չեն հասկնար թէ ինչո՞ւ նոյն ազատութիւնը մերժուեցաւ Կառեթայի : Ալէն իրաւունք չունի Ֆրանսայէն դուրս ելլելու : Ինք եւս, Կառեթայի հետ քննութեան տակ առնուած է եւ նոր դատավարութեան ենթակայ (այս անգամ՝ ոճրային ատեան) :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Պետութեան Ապահովութեան ատեանին առջեւ դատուող վեց քիւրտ երեսփոխաններու դատավարութեան առաջին մասը վերջ գտաւ Օգոստոս 8-ին : Յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 7-ին :

Ռ. ԳԱՐԱՏԺԻՉ շատ առանձնացած է այլեւս եւ կը թուի որ իր միակ յոյսը՝ Օրթոտոքս Եկեղեցին է ։ Պալէ պատրիարքը ձաղկած է Պելկրատի ձեռք առած միջոցները եւ զօրակցութեան այցելութիւն մը տուած է Պոսնիոյ Սերպերուն :

ՆՈՐՔՈՀԱՄԱՅԻ միտայի նուիրուած 10-րդ համագումարը, առաջին օրէն լատեսութեան ոչ մէկ առիթ տուած է : Անմիջականին համար ոչ մէկ յոյս կայ կը խոստովանին մասնագէտները : Ափրիկէէն զատ, այժմ Ասիան է որ ծանրակշիռ վիճակի մէջ է եւ վատթարացումի սպառնալիքի տակ : Ներկայիս 17 միլիոն վարակուածներու մէջ մէկ միլիոն մանուկ կայ ։ 1993-էն ի վեր սիտայիքներու թիւը 3.7 միլիոն աւելցած է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ հանրային կայանները (Ռ.Ա.Ի.-ի երեք կայան) հրաժարեցան Պերլուսքոնիի կառավարութեան առաւելութիւնները ջատագովող ծանուցումներ սփռելէ, ընդդիմութեան բուռն հակազդեցութեան տակ : Անգամ մը եւս, Պերլուսքոնի ձախաւեր քայլի մը ձեռնարկած էր եւ ստիպուեցաւ յետ քայլ ընել :

ՍԱՌԸԲՐԻՒՔԻ մէջ, շուրջ 20 օտարականներ արտասուաբեր ձեռնառումբերով եւ պէզպոլի գաւազաններով յարձակում գործած են 20 Գերմանացիներու վրայ, քանի մը վիրաւորներ ալ պատճառելով, վեց հոգի՝ մէկ Իտալացի, մէկ Թուրք, մէկ Ուկրանացի, երկու Լիբանանցի եւ մէկ Յորդանանցի ձերբակալուած, ապա՝ ազատ արձակուած են ։

2030 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ, աշխարհի բնակչութեան թիւը 8.5 միլիառի պիտի հասնի : Առաւելագոյն աճը պիտի արձանագրէ Ափրիկէ (116%), մինչ Եւրոպա միայն՝ 1% : Այլ խօսքով, 36 տարի ետք, երկրագունտին բնակչութիւնը 50% աւելցած պիտի ըլլայ ։

85 ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՅՐ շուէտացի մեծ մայրիկ մը անկարգելով նետուած է Սթոքհոլմի վերէն, 2600 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող օդանաւէ մը ։ Վայրաշուներու երիցագոյնն է :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԷՋ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻ ՎԱԽ

Օգոստոս 8 եւ 9-ի թրքական թերթերը հիմնուելով Պաքուի իրենց սեփական աշխատակիցներուն կատարած տեղեկատուութեան, կը գրեն պետական հարուածի մը հաւանականութեան մասին որ կը սպառնայ նախագահ Ալիեւի իշխանութեան ու երկրին ներքին կայունութեան :

Տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Պաքուի մուտքի եւ ելքի կէտերը ենթարկուած են Ղարաբաղի ճակատէն բերուած բանակի եւ ոստիկանութեան ուժերու հակակշռին. Հանրապետութեան նախագահութեան, Ազգային ժողովի ու պետական այլ շէնքերու մէջ ապահովութեան կարեւոր միջոցներ ձեռք առնուած են :

Պետական հարուածի մը տարաձայնութիւններուն մասին խօսելով Ադրբեջանի նախագահը Հայտար Ալիեւ ըսած է. —

«Պիտի պատժուին բոլոր անոնք որոնք ներսէն կամ դուրսէն պետութեան դէմ հարուած կը ծրագրեն : Ես ոչ նախկին նախագահներ Մութալիբով, ոչ ալ Էլչիպէյ եմ, որոնք իրենց պարտականութիւնն ու աթոռը լքելով խոյս տուին» :

Պաքուի կառավարութեան անդամները ըսած են թէ այժմ մոսկուաբնակ նախկին նախագահ Ա. Մութալիբովի կողմնակից խմբակներ մայրաքաղաքին մէջ ահաբեկչական արարքներ գործած են. այդ արարքները վերջին օրերուն պատճառ եղած են ոստիկանապետի մը եւ գլխաւոր դատախազի մը մահուան ։ Վախ կը յայտնուի որ պետական հարուածի տարաձայնութիւնները Պաքուի եւ այլ շրջաններու մէջ ներքին խռովութիւններու եւ ընկերային պայթումներու առիթ ըլլան ։

Երկրին կայունութեան ուղղուած կարեւոր սպառնալիք կը նկատուին քարիւղի մարզին աշխատողներուն եւ Ղարաբաղի պատերազմին հաշմանդամներուն դժգոհութիւնները. առաջինները բողոքելու համար Ալիեւի իշխանութեան դէմ, գործադուլի դիմած են. կ'ամբաստանեն Քարիւղի փոխ - նախարար որդի Ալիեւը որ «իրենց վաստակը կը կերցնէ Ռուսաստանի» : Իսկ պատերազմի հաշմանդամները Ազգ. Ժողովի շէնքին առջեւ բողոքի ցոյց մը կազմակերպելով նախագահը հրաժարելու հրաւիրած են :

«ՄՈՆՏ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Հայերու ջարդը» յօդուածին (Լը Մոնտ, Օգոստոս 3, «Յառաջ», Օգոստոս 4) հեղինակը՝ Ճէյ Ուինթըր պատմութեան դասախօս է Քէմպրիճի (Անգլիա) համալսարանը եւ հեղինակ բազմաթիւ հատորներու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգոստոս 5-ին, Ուրբաթ օր, կառավարութեան նիստերու մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է խորհրդակցութիւն մը, որու ընթացքին քննութեան առնուած են Հանրապետութեան նախագահի Օգոստոս 1-ի՝ «Հայաստանի տարածքին գործող ձեռնարկութիւններու, հիմնարկներու, կազմակերպութիւններու մէջ ստուգումներու կազմակերպութիւնը» հրամանագրէն բխած իրաւապահ մարմիններու հարցերը : Նիստին մասնակցած են Դատախազութեան, Ներքին գործերու, Պաշտպանութեան նախարարութիւններու, Ազգ. Ապահովութեան Պետական վարչութեան, գերագոյն դատարանի, զինուորական դատախազութեան, մաքսային վարչութեան ղեկավարներ :

Հրամանագրով հաստատուած է ստուգումներու կազմակերպման կանոնակարգը, լուծուած են Ներքին նախարարութեան պետական ստացուածքի պահպանութեան վարչութիւնը եւ անոր ստորաբաժանումները :

Հանրապետութեան Նախագահի կարգադրութեամբ իրաւապահ մարմիններու գործունէութիւնը համակարգելու պարտականութիւնը յանձնուած է Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեանի :

Խորհրդակցութեան բացումը կատարած է Հայաստանի գլխաւոր դատախազ՝ Արտաւազդ Գէորգեան, իսկ Վազգէն Սարգսեան զեկուցում կատարած է Պետութեան պաշտպանողական - իրաւապահ համակարգի աշխատանքներու դերին, կատարուելիք գործերու, իրաւապահ մարմիններու գործունէութեան դրական եւ բացասական երեւոյթներու մասին :

Խորհրդակցութեան ընթացքին ելոյթ ունեցած է Լեւոն Տէր — Պետրոսեան որ մեկնաբանած է իրաւապահ մարմիններու գործունէութեան կատարելագործման ուղղուած իր երկու հրամանագրերը :

***

Հանրապետութեան նախագահը հրամանագիր մը ստորագրած է, Օգոստոս 5-ին, որով արտակարգ դեսպանի եւ լիազօր նախարարի դիւանագիտական աստիճան կը շնորհէ Ռուսաստանի Հայաստանի դեսպան՝ Սուրէն Սահակեանի : Այս նոր պաշտօնին անցնելու համար, Ս. Սահակեան հրաժարած է հարկային պետական տեսչութեան պետի իր նախկին պաշտօնէն :

***

Նոյն օրուան մէկ ուրիշ հրամանագրով եւ ընդառաջելով իր դիմումին, թեթեւ Արդիւնաբերութեան նախարարի իր պաշտօնէն հեռացուած է Ռուտոլֆ Թէյմուրազեան :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

25 ՏՈՒՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՇԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը, Օգոստոս 4-ին, Սպիտակի մէջ շահագործման յանձնած է 9 առանձնատուն եւ Գիւմրիի մէջ 16 բնակարան : Սպիտակի մէջ, մինչեւ տարեվերջ, Հիմնադրամի միջոցներով կը կառուցուի եւս 15 առանձնատուն ։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ

Օգոստոս 4-ին, նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ տեղի ունեցած է Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը, ուր քննարկուած են ազգային դրամի կայունացման ուղղութեամբ ձեռնարկուող քայլերը, ցորենի մթերումներու վիճակը եւ ընթացիկ այլ հարցեր : Նիստին մասնակցած են նաեւ Պետական նախարար Գագիկ Շահրազեան, Ելմտական նախարար Լեւոն Բարխուդարեան, Պարէնի եւ մթերումներու նախարար Դաւիթ Զատոյեան եւ Կեդրոնական դրամատան նախագահ Բագրատ Ասատրեան ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Դժուար չէ երեւակայել պարագաներ ուր, Սփիւռքեան մեր այժմու վիճակին մէջ, այլքան այլազան եօթը գիրքեր, իրարու կը հանդիպին աշխարհի Վարն ու Տակը, այսինքն Աւստրալիոյ պէս մեկուսացած վայրի մը մէջ։ Յաճախ կը պատահի եւ փաստն է ատիկա թէ մեր ցիր ու ցան ազգը այնքան ալ տարտղնուած չէ երկրագունտին երեսին։ Արդէն վերջին տասնամեակները ցոյց տուին թէ ժողովուրդներու կեդրոնացումը մէկ ազգային հայրենիքի սահմաններուն մէջ երեւոյթ մըն է որ ուշ կամ կանուխ պատմութեան գիրքերուն պիտի անցնի որովհետեւ ազգերու ցրուած ու սփռուած վիճակը՝ բնական կացութիւնը պիտի ըլլայ։ Մենք Հայերս ինչքա՜ն «ավանս» ունինք ուրիշ ազգերու վրայ, ինչքա՜ն փորձառութիւն ամբարած ենք դարերու ընթացքին․․․։ Խօսելով միայն Արեւմտահայոց մասին, մենք երեք հոյակապ դարեր ունինք -- 17-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ -- որոնց մասին վրեթէ ոչ մէկ լուրջ ու հետեւողական պրպտում ըրած ենք, մեր «արմատի» փնտռտուքը երբեք ստխպողական նկարագիր չէ ունեցած։ Շատ են պատճառները եւ բնաւ ալ կարեւոր չեն այս պահուս։ Կ՚արժէ սակայն մատնանշել մէկ խրոխութիւն որուն չօշափելի փաստը Յակոբ Օշականի «Համապատկերն» է։ Այսինքն՝ անցեալի արմատներու որոնումը եւ անոնց վերակենդանացումը շատ աւելի վիպասանի գործ է քան պատմաբանի կամ բանասէրի։ Կը բաւէ միայն արագ ակնարկ մը նետել այդ հին օրերու վրայ ու նկատի ունենալ մեր 17-րդ եւ 18-րդ դարերու անծանօթ, խորհրդաւոր ու զունագեղ մտքի ու սրտի մարդիկը, սկսելով այդ Յ. Ճ. Սիրունիի «կոթողական» ըրած Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանէն -- Յուլիս 6-ի «Յառաջ»էն կ՚իմանամ թէ վերջերս Պոլոնիայի համալսարանին մատենադարանէն գտնուած է, Կապրիէլլա Ուլուհոճեանին կողմէ, այս 17-րդ դարու մտաւորականին 1691-ին պատրաստած քարտէսը օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուող ժամանակակից եկեղեցիներու եւ վանքերու ․․․ -- Յակոբ Նալեան Պատրիարք Զմմառեցիէն, Սիմէոն Երեւանցիէն, Յակոբ Կարնեցիէն, Մովսէս Կարնեցիէն, Խաչատուր Կեսարացիէն, Սիմէոն Զուղայեցիէն, Առաքել Դաւրիժեցիէն, Յովհաննէս Մրքուզէն մինչեւ Վարդան Բաղիշեցի, Յովհաննէս Կոլոտ Բաղիշեցի, Յովհաննէս Սեբաստացի ու եօթանասունէն ութսուն հատ այլ մարդիկը (առ նուազն այնքան մը տաքութեամբ ու սիրով որքան Յարութիւն Մրմրեանը գրած էր իր ամիրաներու եւ մեծատուններու կենսագրութեան արձանագրութեանց մէջ) համոզուելու համար թէ մեր անցեալը դեղեցկութեան հսկայ շտեմարան մըն է։ Եւ այն ատեն կը տեսնենք թէ մեր մատենագրութեան ու ժամանակագրութեան մութ խորշերն ու անկիւնները կորսուած «մտաւորականներու» ամբոխին գիւտը եւ լոյսին բերուիլը չոր ցամաք բանասիրութիւն չէ այլ երեւակայութիւնը հրահրող, մտքին անօրինակ խայծ տուող արկածախնդրութիւն մը որ գրեթէ կը հաւասարի գրական ինքնագիր երկի մը ստեղծումին տուած վայելքին։

Ետ դանք սակայն մեր գիրքերուն -- որոնց վրայ անցնող շաբաթներէն մինչեւ հիմա արդէն չորս նոր գիրքեր եւս աւելցան -- որոնք ուշագրաւ են թէ՛ իրենց նմանութիւններով եւ թէ տարբերութիւններով։ Ատոնցմէ երկուքը անմիջական ներկային մէջ կը խրեն իրենց արմատները։ Կ՚ակնարկենք Յարութիւն Քիւրքճեանի «Հայերէնի Աղբիւր Թիւ 3, Ձեռնարկ Լեզուի եւ Բացատրեալ Ընթերցանութեան» հատորին։ Իր տեսակին մէջ եզակի իրագործում մըն է այս հատորը որ մեր մշակոյթի անմիջական մտերմութեան մէջէն կը հաղորդակցի հայ աշակերտին հետ։ Յարութիւն Քիւրքճեան հմուտ մտաւորական է, խարսխուած մեր անցեալին ու ներկային մէջ եւ իր հատորին տուած հեղինակներն ու երկերը ընտրուած են յատկապէս միացնելու համար մեր ազգին անմիջական անցեալն ու ներկան, հրամցնելով աշակերտին Հայու աւանդական եւ արդիական երկու պատկերները։ Թումանեանի «Գիքորին» յուզումնահեղձ նկարագրութեան դիմաց՝ կայ Պըլտեանի վերարդիական արձակը, առաջինին հայկական աւանդական սրտաճմլիկ ու ընթերցողին զգացումներով խաղցող տիպարներուն դիմաց՝ դրած է զուսպ ու հեռուն կեցած իրականութիւնը հայ բանաստեղծին։

Թամար Տասնապետեանին գիրքը կը պրպտէ Նարեկացիին հարցը։ Նարեկացին վերջերս մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, թէ՛ թարգմանութեան եւ թէ ալ մենագրութեան իբրեւ նիւթեղէն։ 1985-ի Գրիգոր Պըլտեանի խորաթափանց ուսումնասիրութենէն ետք միակ լուրջ քննութիւնն է որ կը կատարուի միջնադարեան բանաստեղծ -- միսթիք գրագէտին մասին ու կը գլէ կ՚անցնի, իբր հոգեբանական վերլուծում եւ ոգեկան ու կրօնական իրողութիւններու ճանաչում՝ Վաչէ Նալպանտեանին 1990-ին հրատարակած մենագրութիւնը Նարեկացիին մասին, լոյս տեսած Երեւանի մէջ։

Հայր Տաճատ Եարտըմեան ծանօթ է Սփիւռքի մտաւորականութեան իր բանաստեղծի ու բանասէրի դոյգ նկարագիրներով որոնք սակայն կը տարբերին Մխիթարեաններու մօտ այդ նոյն տարազէն իրենց մէջի մարդկային զուսպ, կրօնական պարխպներուն դէմ ճնշող ներքին զգացական շատ զօրաւոր պրկումներով։ Այս նոր հատորը, Մխիթարեան Միաբանութեան գաղափարաբանութեան բացայայտումն է, ուր կը միանան «գաղափարական եւ ինքնութիւն» յղացքները։ Համկիրճ բայց յստակ ու գրեթէ ամբողջական բնութագրումն է հայ մտքի մէկ հարազատ կերպարանքին որ սքեմին ու մենութեան լռութեան մէջէն իսկ կը պարտադրէ իր ազգային ինքնութիւնը։ Յուզիչ է մանաւանդ զգալ երիտասարդ վանականին հոգեկան խորունկ կապը, սէրը, կարօտը ու հիացումը իր սկզբնատիպարին՝ Մխիթար Սեբաստացիին որ 300 տարիներու հեռաւորութենէն դեռ իր կախարդանքին մէջ բռնած է իրար յաջորդող սերունդներ։ Սրտի գործ՝ Եարտըմեան Վարդապետին այս հատորը մեզ նորէն կը տանի մեր ազգային արմատներուն, մեր ուժի գաղտնի աղբիւրին։

Արտաշէս Յունանեանի «Պահպանակը» տարօրինակ, ինքնատիպ աշխատութիւն մըն է։ Մասամբ աղօթք, Նարեկեան տաղերին որոշ նմանութեամբ, մասամբ մարդկայնական բարոյական փիլիսոփայութեան ոգեկոչում՝ այս հատորը կը պարտադրէ ինքզինքը իր զգացական յորդ, առատ պոռթկումով ուր սակայն բանաստեղծութեան ներքին էութիւնը յաճախ կը զոհուի՝ յանուն միսթիքական ապրումին որ շատ սադմնային վիճակի մէջ միայն գոյ է տողերուն ետին։ Ահա երկուքին հանդիպումը

«Ապրում եմ, աւա՜ղ, երկու դերի մէջ,
երկու կերպարով,
Դրսից՝ զարդարուն, ներսից գարշելի,
Դրսից՝ ազգասէր, ներսից ազգադաւ,
Դրսից՝ հիմայից, ներսից ատելի,
Դրսից՝ ամրակուռ, ներսից քայքայուած,
Դրսից՝ անաչառ, ներսից ստախօս,
Դրսից՝ բարեմիտ, ներսից չարաբան,
Եւ քառադիմակ որպէս խաբեբայ,
Արեւի լոյսից միշտ խուսափելով,
Գիշերապաշտօն խաւարի հետ եմ
գործակցում, աւա՜ղ»։

Այս հատորը, չքեղօրէն նկարազարդուած հեղինակին կողմէ, ինչպէս եւ Թամար Տասնապետեանի գիրքը, կը յաջողի նաեւ անգամ մը եւս զգացնելու իմացական այն հետեւողական եւ զօրեղ թափը որ Անթիլիասի Կաթողիկոսութիւնը կուտայ Սփիւռքի մշակոյթին։ Վայելք է կարդալ այս երեք հատորները, Վենետիկէն մինչեւ Անթիլիաս՝ որոնք կը շեշտեն, դասանական տարբերութիւններէն անդին, եկեղեցիին ու կրօնքին անփոխարինելի կարեւորութիւնը մեր ազգային արմատներու ամրացման գործին մէջ։

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՒՐ ՀԱՅ, ՀՈՆ ԿԱՅ

Ահաւասիկ ասացուածք մը որ կարծես անէծքի նման իջած է մեր ժողովուրդին վրայ։

Մեր գաւառի գրականութիւնը լեցուն է այն պանդուխտներով, որոնք գաւառէն մեծ քաղաք, այսինքն Պոլիս կուգային իրենց տնտեսական ծանր պայմանները մասամբ բարելաւելու, դրամ շահելու ու յետոյ դարձեալ ծննդավայր վերադառնալու համար։ Գաւառին մէջ անոնցմէ ոմանց համար կեանքի պայմանները անտանելի էին, հողագործութիւնը բաւարար չէր, բազմանդամ ընտանիքները բաւականաչափ հող կամ բերք չունէին իրենց ապրուստը ապահովելու համար։ Երիտասարդ այրեր, գաւառին մէջ ձգելով իրենց նորապսակ կիները, իրենց հարսերը, Պոլիս կուգային փուռերու, շինութիւններու, զանազան արհեստներու մէջ աշխատելու համար, մինչեւ իսկ բեռնակրութիւն կ՚ընէին։ Կ՚աշխատէին ու գիշերները կարօտի երգեր կ՚երգէին իրենց կիներուն ու ծննդավայրին համար։ Եթէ տարին մէկ կամ երկու անգամ կարենային քանի մը օրուան համար այցելել իրենց գիւղը, իրենց կիներուն կարօտը առնէին, երջանիկ կը նկատուէին։

Հայ ժողովուրդին զաւակները կանուխէն ճանչցան այն ինչ որ պանդխտութիւն կը կոչուի։ Թողուլ տունը, թողուլ ծննդավայրը, թողուլ սիրելիները ու ապրիլ օտարութեան մէջ, ապրիլ հո՛ն ուր հաց կայ։ Մեր գրականութեան ամէնէն յուզիչ էջերը, մեր երգերուն ամէնէն սրտառուչները իրենց ներշնչումը առած են պանդուխտներու կեանքէն։ Հեռացողը ու մնացողը։ Մէկը իր գիւղին մէջ կ՚երազէ քաղաք մեկնած իր սիրելին։ Միւսը քաղաքին մէջ կ՚երազէ գիւղը մնացած իր սիրելին։ Երկուքն ալ կարօտագին ողբեր կ՚արձակեն ու անհամբերութեամբ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ անոնք իրարու պիտի միանան ու այնուհետեւ պիտի ապրին միասին։

Բայց այն որ գիւղին մէջ մնացած է, գիտէ որ իր սիրածը ի վերջոյ օր մը պիտի վերադառնայ։ Հօրենական օճախը, որ չէ մարած, վերստին պիտի ընդունի իր պանդուխտ զաւակը։ Պանդուխտ մարդն ալ գիտէ որ իր վերջնական կայքը դարձեալ իր ծննդավայրն է, հօրենական կտուրը, պապենական հողը, հայրերու ու մայրերու օրհնութեամբ տաքցած բոյնը։

Աւելի վերջ պանդխտութիւնը սկսաւ իր տեղը թողուլ գաղթին։ Հայ ժողովուրդի զաւակներուն համար այլեւս դէպի օտար աշխարհ նոր ճամբաներ կը բացուէին։ Դէպի նոր աշխարհներ, ուր անոնք հաց ու գործ պիտի գտնէին։ Կամ կեանքի աւելի լաւ պայմաններ։ Բայց այս պարագային անոնք կը մեկնէին անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար։ Կը մեկնէին իրենց հետ տանելով իրենց սիրելիները, իրենց ընտանիքը, իրենց կահն ու կարասին։ Մէկ բան միայն չէին կրնար տանիլ միասին։ Իրենց ծննդավայր հողը։ Եւ նիւթական ու բարոյական այն ամէն ինչը որ պարփակուած է այդ հողին մէջ, եւ որ կը խորհրդանշէ այդ հողը։

Գաղթը, երբեմն պարտադիր, երբեմն կամովին, արիւնահոսութիւն է ժողովուրդի մը համար։ Եթէ ժողովուրդի մը զաւակները կը գաղթեն, այդ ժողովուրդը տակաւ կը մաշի, կը հիւծի։ Եւ գաղթը փաստ մըն է նաեւ այն մասին թէ այդ ժողովուրդը երջանիկ ժողովուրդ մը չէ իր ապրած հողերուն վրայ։ Եթէ ժողովուրդը երջանիկ ըլլար, ո՛չ մէկը կը լքէր ու կը հեռանար։ Ո՛չ մէկը դէպի օտար ափ կը դիմէր հաց, ապահովութիւն ու երջանկութիւն փնտռելու համար։ Գաղթը դժբախտութեան մը վերջակէտն է, եւ սկզբնաւորութիւնն է ուրիշ դժբախտութիւններու, որոնք պիտի յաջորդեն գաղթին։ Որովհետեւ ամէն գաղթ իրեն հետ կը բերէ նոր դժուարութիւններ, նոր դժբախտութիւններ։ Այս վերջինները օր մը պիտի չքանան թերեւս, բայց անպայման հետք մը պիտի թողուն անհատին ու ընտանիքին հոգեկան կեանքին վրայ։

Գաղթը դժուարութիւններ կը ստեղծէ ո՛չ միայն մեկնողին համար, այլ նաեւ մնացողին համար։ Հաւաքականութեան մը անդամներէն եթէ մէկը գաղթէ, այդ հաւաքականութեան ամէնէն հեռաւոր անդամներն իսկ կրնան ազդուիլ այդ գաղթէն։

Վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին Հայեր դէպի շատ հեռուները քշուեցան իրենց ծննդավայրերէն, իրենց պապենական հողերէն։ Անոնք գաղութներ կազմեցին Միջին -- Արեւելեան ինչ ինչ երկիրներու մէջ, յետոյ տակաւին Եւրոպայի, Ամերիկայի, Գանատայի կամ Աւստրալիոյ ափերուն վրայ։ Բայց այդ Հայերը ի վերջոյ ծննդավայր մըն է որ կը լքէին ու կը հեռանային, ո՛չ թէ իրենց հարազատ հայրենիքը։ Իսկ սա վերջին տարիներուն սկսաւ գաղթերուն ամէնէն քանդիչն ու տխուրը, որովհետեւ Հայեր սկսան լքել իրենց սեփական մայր հայրենիքը, իրենց հարազատ երկիրը։ Ո՞վ կրնար հաւատալ որ երկրի մը անկախացումէն այսքան կարճ ժամանակ վերջ, ժողովուրդի մը քանի մը հարիւր տարուան մէկ երազին իրականացումէն այսքան քիչ ժամանակ ետք այդ երկրին ժողովուրդը պիտի սկսէր բաժնուիլ իր երկրէն ու անգամ մը եւս պիտի գոհուէր կեանքի այն ամէնէն անփոփոխ ու անխիղճ օրէնքին, որ մարդոց կ՚ըսէ․ գնա հոն ուր հաց կայ քեզի։

Ինչ դառն ճակատագիր է որ ժողովուրդ մը դարերէ ի վեր կը վազէ պուտ մը հացի ու հանգիստի ետեւէն։

Արդեօք մեր պապերը սխա՞լ ըսեր են։ Պէտք էր որ ըսէի՞ն․ «Ուր հաց, հոն Հայ»։

Ռ. Հ.

«ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԸ»

ՆԱՀԱՆՋԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

(ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՆԱԽՃԻՐԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Սփիւռքեան մեր այլազան ու բազմաթիւ հողերու շարքին՝ անդարմանելի քոսացած վէրք մը դարձած է այլեւս Արեւմտահայերէնի աղճատումը, որուն հետ հաշտուած ըլլալ կը թուին այդ «ածու»ին ամէնէն պաշտօնական պահակներն իսկ։

Կորսուած Արեւմտահայաստանէն մեզի ժառանգ թողուած միակ աւանդը՝ լեզուն, կ՚աղքատանայ օրէ - օր, կ՚ընկրկի խրաքանչիւր քայլափոխին, անկում կ՚արձանագրէ անդառնալիօրէն։ Ու ամէնէն տարօրինակը՝ ոչ ոք կ՚անդրադառնայ մեզ շրջապատող աղէտին ահագնութեան, որ ընդլայնակեայ ցնցումներու ուժգնութեամբ ճեղքեր բացած է խմբագրատուներու պատերէն մինչեւ կրթական օճախներու առաստաղները եւ հասած՝ մշակութային միութեանց դռներուն․․․։

Եւ այս ամէնէն «ապահով» որակուած գաղութներուն մէջ իսկ։

Պատահաբար մեր ձեռքն անցած հաղորդագրութիւն մը պերճախօս վկան է այս դառն հաստատումին։ Հաղորդագրութիւն, զոր վերջերս հրապարակ է նետած Հալէպի Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Է. Բաբազեան» ակումբի վարչութիւնը։ Ծանուցումի ձեւով, 20 տողնոց թռուցիկ մը, որ Թ.Մ.Մ.-ի համակիր երիտասարդները կը հրաւիրէ տարեկան «դաստիարակչական բանակումի» մը․․․ 23 ուղղագրական, լեզուական կամ քերականական սխալներով․․․։

Թռուցիկը, «Զարթօնք» օրաթերթի Յուլիս 17-ի թիւին կցուած՝ աւելի լայն ցրուում մըն ալ ունեցած է, մուտք գործելով թերթին հալէպահայ բոլո՛ր բաժանորդներուն տուները։ Ու թղթիկին վրայ «աչք նետող»ներուն մեծամասնութիւնը, թերեւս, չանդրադարձաւ իսկ, թէ լեզուական ահաւոր նախճիր մը գործուած է այդտեղ․․․։

Կարելի՞ է չընդվզիլ, ի տես այս անօրինակ անփութութեան, որուն հերոսները մշակութային միութիւն մը ղեկավարելու վսեմ պատասխանատուութիւնը ունին ու բանակումի ձեռնարկած են՝ «նպատակ ունենալով պատրաստելու եւ կոփելու տիպար հայ երիտասարդ -- երիտասարդուհիներ՝ ապագայի մեծ երազի իրականացման համար» (մատնանշելի սխալ-

ՇՈՂԱԿԱԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ամէնէն մեծ տօներէն մէկն է, Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը։

Ս. Աստուածածնի նուիրուած տօները տարուան ընթացքին տօնախմբուող, կը յատկանշուին մասնաւորաբար մայրութեան գերազանց տիպարով այրող մայրերը, եւ մեր պարագային հայ մայրերը, որոնց մաքուր առաքինութիւններով սընած ու դաստիարակուած են սերունդներ ամբողջ դարերու ընթացքին։

Եկեղեցին, Աստուծոյ ընտանիքին հաւատացեալները, կրօնասէր բարեպաշտութեամբ եւ ջերմեռանդ ուխտերով, ձայնակցած են միշտ երկնային հրեշտակներուն «Հրեշտակ ի մարդկանէ»ն ողջունելով Աստուծոյ եւ Աստուածայինին ամէնէն բարձր մտերմութեան մէջ։

Երբեմնի Գալիլիոյ Նազարէթի այս համեստ կոյսին պիտի վիճակուէր, ընջելու մարդկային սերունդին մեղապարտ նախանիքը, Աստուածային արդարութեան …մ, բնակարան եւ մայր հանդիսանալ Աստուծոյ մարմնացեալ Բանին։

Յորմէհետեւ Ս. Աստուածածին իր մայրական գրկին մէջ սնուցանեց եւ դաստիարակեց աշխարհի փրկիչը՝ Յիսուս, լուռ վկայ մը եղաւ իր Աստուածային որդւոյն երկրաւոր առաքելութեան, միշտ …ալով միջնորդ եւ բարեխօս մարդկային ազգին։

Ահա այս հաւատքով եւ գուրգուրանքով Յիսուսի առաքեալները եւ առաջին դարու քրիստոնեաները սուրբ տրամադրութիւններով շրջապատեցին Ս. Կոյսը, Քրիստոսի Համբարձումէն ետք, մինչեւ անոր յաւիտենական հանգիստը - ննջումը։

Եկեղեցւոյ սրբազան հայրերը, շատ կանուխէն, իրենց հոգեզմայլ շարականներով եւ հոգեւոր տաղերով գովերգած են անոր «ննջում»ը եկեղեցական բարեպաշտ աւանդութեամբ վերափոխումը, «յերկնից իջեր Հօր բան, ի յոր Կուսի մօր քո ննջման», «Տէրն տէրանց խոնարհեալ յաւանդումն ամենասուրբ հոգւոյ մօր եւ Կուսի» փոխադրելով զինք եօթնաստեղեան խորաններուն, բազմաչեայ Քերովբէներու եւ վեցթեւեան Սերովբէներու օրհնաբանութեամբ։

Եթէ համայն Ֆրանսան դեռ աւելի քան երեք հարիւր տարի առաջ, Լուդովիկոս ԺԳ. օրերէն 1638-ին Ս. Աստուածածինը հռչակեց իր պաշտպան Սուրբը Նոթր Տամ-ը, Օգոստոս 15-ին, ժողովրդային կրօնական խանդավառութիւններով եւ ջերմեռանդ թափօրներով իր որդիական սէրն ու երախտագիտութիւնը արտայայտելով, ապա եւ քրիստնեայ Հայաստան, իր հիմնադրութեան օրէն 301 - թուականին, իր առաջին իսկ կառուցած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի տեսիլքով Շողակաթ Ս. Էջմիածնի Եկեղեցին նուիրեց Սուրբ Աստուածամօր, իբրեւ «ծնող՝ դաստիարակ եւ կատարելագործիչ ամենայն Եկեղեցեացս Հայաստանեայց»։

Արդարեւ, Հայց. Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնի նաւակատիքը այսինքն տօնին հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի Շողակաթ Սուրբ Էջմիածնի՝ ըստ տեսլեանն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ տօնախմբութեամբ։

Այսպէս, ազգային - եկեղեցական տօնախմբութեամբ յիշատակուող Սուրբ Աստուածածնի վերափոխման տօնին, հայ հոգեւոր կեանքով եւ եկեղեցասէր բարեպաշտութեամբ կրթուած հոգին, երանելի առաքեալներուն եւ սուրբ կոյսերուն հետ «ջահազդեստ պիտի պայծառանայ» իր հաւատքի լուսաւոր լապտերներով, կեանքի բոլոր դժուարութիւններէն եւ փորձութիւններէն յաղթական Ս. Աստուածածինը ողջունելով երկնային կեանքի օթեւաններուն մէջ, իր իսկ աղօթքի թեւերով պատրաստուած, իբր սկիզբ, Աստուածային անտխրական կեանքի մը մշտանորոգ առաւօտեան։

Օրուան շարականներէն, «Անթառամ ծաղիկ»ը իր լեզուի գեղեցկութեամբ եւ պարզութեամբ, եւ հարուստ բանաստեղծական ու այլաբանական մեկնաբանութիւններով պիտի մնայ անգերազանցելին, քրիստոնէական գրականութեան մէջ։

Ս. Աստուածածին, իբր անթառամ ծաղիկը քրիստոնեայ աշխարհին, պիտի ապրի յաւիտեան, հրաշալի ծնունդով մարդկութեան տուած Յիսուս Քրիստոսով։

«Համեղաճաշակ պտուղ»ին, Յիսուսի, «բանաւոր բարունակ»ն է ան, Ս. Կոյսը, «որմէ կթուեցաւ ողկոյզն անսպառելի» Յիսուսը «տրտմածներու ուրախութեան համար»։

Որթատունկին վրայ երկարած ճիւղին եւ անոր արտադրած խաղողի ողկոյզին այս նմանողութեան խորհուրդով է որ խաղողի օրհնութեան չքեղ արարողութիւն մըն ալ կը կատարուի Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առիթով։

Ս. Էջմիածնի Շողակաթի տեսիլքին հըմայքով վերափոխուած, շարունակենք ապրիլ, եւ հայութեան կեանքը պայծառացնենք, եւ Ս. Աստուածածնի՝ «Անթառամ ծաղկին անդաստապարտ շառաւիղները հանդիսանանք սերունդէ սերունդ։

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Փարիզ
1994, Օգոստոս 2

ՇԱՐԱԿԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՄԵԾԱՑՈՒՍՅԷ ԲՁ.

Անթառամ ծաղիկ անդաստապարտ շառաւիղ վերաբուսեալ յարմատոյն յեսսեայ. զքեզ Եսայիաս կանխաւ վերագոչեաց եօթնարփեան շնորհաց Հոգւոյն ընտունարան զոչ. աստուածածին եւ կոյս զքեզ մեծամեծացուցանեմք։

Համեղաճաշակ պտղոյն բանաւոր բարունակ, յորմէ կթեցաւ մեզ ողկոյզն անսպառ յուրախութիւն տրտմեցելոցն ի ճաշակմանէ ծառոյն գիտութեան. սրբուհի անարատ ամենեքեան զքեզ մեծացուցանեմք։

Քաղաքավարեալ ի մարմնի անարատ վարուք. այսօր յառաքելոցն ամփոփեալ վերին ակնարկութեամբըն վերափոխեցար յարքայութիւն որդւոյ քո եւ աստուծոյ մերոյ. բարեխօս խոստովանողացս զքեզ մեծացուցանեմք։

ՄՈՎՍԷՍ ՔԵՐԹՈՂ

«Շարական Հոգեւոր Երգոց»
Երուսաղէմ
1936

ՍՆՆԴԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԹՈՒԶԸ

Քաղցրահամ պտուղներու շարքին թուզը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ սնուցիչ եւ բուժիչ իր բացառիկ յատկութիւններով։

Թուզը շատ հարուստ է շաքարով, այս մարզին մէջ խաղողը միայն կրնայ մրցիլ իրեն հետ։ Իսկ շաքարը, ինչպէս ծանօթ է, աղբիւրն է մեր մարմնի անհրաժեշտ ջերմուժին, որ կ'ապահովէ մեր հիւսկէններուն եւ մկաններուն կեանքն ու աշխատանքը։

Բացի շաքարէն, թուզը չափազանց հարուստ է նաեւ այլ սննդանիւթերու ճոխութեամբ։ Անիկա հարուստ է «Ա», «Պէ» եւ «Սէ» կենսանիւթերով, հանքային աղերով (երկաթ, պրոմ, կիր, մանկանէզ), նաեւ՝ իւղով եւ բորոկածին պարունակող տարրերով։

Առտու կանուխ անօթի փորով կերուած կէս քիլօ մեղրածոր թուզը հիանալի նախաճաշ մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք ֆիզիքական ուժ պահանջող գործով մը կը զբաղին, նախախնամական դարման մը՝ պնդութենէ տառապողներուն։ Անընդարար այս պտուղը յանձնարարելի է նաեւ մտաւորական աշխատանքով զբաղողներուն եւ նստակեաց կեանք վարողներուն։

Թուզը դիւրամարս է եւ մատչելի՝ ամենափափուկ ստամոքսներուն իսկ։ Պարունակած փոքրիկ հունտերը կ'աշխուժացնեն ստամոքսին եւ աղիքներուն աշխատանքները, իսկ հանքային աղերն ու փայտամասը (սելլիւլոզ) կը մաքրեն ու կը տանին իրենց հետ աղիքներու յուզաթաղանթներուն կուտակուած թոյները։

Չոր թուզը եւ չոր թուզով պատրաստըւած անուշապուրները սննդական աւելի արժէք կը ներկայացնեն՝ քան թարմ թուզը, իսկ թուզի բոլոր անուշեղէններն ու օշարակները սնուցիչ են եւ միշտ թեթեւ ու անվնաս լուծողականի մը դերը կը խաղան պնդութենէ տառապողներուն համար։

Եթէ առատ շաքարը եւ շաքարէն բխած ջերմուժը կը պայմանաւորեն թուզին սննդական գլխաւոր արժէքը, սակայն անոր օգտակարութեան ծիրը չի սահմանափակուիր ստամոքսին եւ աղիքներուն մէջ։

Թուզին բուժիչ յատկութիւնները կը զգացուին նաեւ թոքերու, կոկորդի, բերնի յուզաթ աղանդներուն վրայ, ինչպէս նաեւ՝ այլ պարագաներու։

…րութեանց ընդծումները մեր կողմէ — Լ. Շ.)։

Ո՞վ, ի՞նչ կը հասկնայ, օրինակ, սա …նճոռնի պարբերութենէն, որ արեւմտահայերէնէ աւելի՝ կը յիշեցնէ Պոլսոյ երբեմնի ռամկօրէնը. —

«Որպէս հայ եւ հետոյ միութենական, …նք նպատակ դրած ենք ստեղծելու այն համընդհանուր միջավայրը՝ ուտեղ հայ երիտասարդը պիտի ապրի 12 օրերու ընթացքին, ուր պիտի պատրաստէ եւ դարձնէ զինք աւելի գիտակից եւ փորձառու, յաղթահարելու կեանքի զանազան դժուարութիւնները»։

«Համընդհանո՛ւր» միջավայր գոյացըւ առաքելութեամբ հրապարակ իջած Թ.Մ.Մ.-ի սոյն հաղորդագրութեան հեղինակները, տակաւին կը յայտնեն, թէ այս տարուան իրենց բանակումը նուիրած են Ղարաբաղի նահատակ - մարտիկ՝ …ընկ. Կարէն Մանուէլեան»ի յիշատակին, որ գինուորագրուած է եղեր «Հայաստանի …ամկավար Ազատական Կուսակցութեան …րդերէն ներս»…

Դեռ կայ անխուսափելին.

«Այս առթիւ, վարչութիւնս կուգայ …նդրելու ձեր բարոյեական եւ նիւթական …ակցութիւնը»։

***

Ձանց ըրինք թռուցիկին անհանդուրժելի այլ տողերը, որոնք լեզուական տգիտութեան կողքին՝ փաստը կը բերեն նաեւ … քարացած մտայնութեան մը։

Եւ ըսել, որ այս հաղորդագրութիւնը «խմբագրուի» ու կը ցրուի Հալէպի …ան հայագաղութի մը մէջ, որ դպրոցական լայն ցանց ունի, համալսարանաւարտ սերունդներ ու աւանդապահ նկարագիր։

Ո՞ւր մնաց մշակութային միութեան մը պատասխանատուութիւնը, երբ ի՛ր իսկ …շարքերուն մէջ խեղդամահ կ'ըլլայ Մեսրոպի լեզուն ու կը շարունակուի «Նահանջը առանց երգի»։

Բայց, ինչո՞ւ ընդվզիլ այս «անցողակի …թաքում»ին համար, երբ անդին, Հալէպի հայահոծ թաղամասի մը մէջ, ազդացակը կը խնդրէ թաղեցիներէն՝ «Աղբ չդարել պատին տակ», երբ հայ …ճառական մը իր գործատեղիին մուտքին կը յուշէ, թէ ունի «Ոսկերիչներու …ատուկ գործիքներ», երբ հայ համալսարանականներ «Յուշացօն» կը կազմակերպեն հայ ուսուցիչին ի պատիւ, կամ երբ հայկական նախակրթարանի մը հանրակառքին վրայ աչք կը ծակէ խոշոր գիրերով դաջուած «Ազգ. Զաւարեան Վարժարան» մակնիշը…։

Մե՜ղք մեզի։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԷ.

Նաւարեան միտքը կը յոգնեցնէր այս խնդիրը լուծելու։ Կը խորհէր, կը բաղդատէր, կը քննէր։ Իր բոլոր խորհրդածութիւնները կը յանգէին այն եզրակացութեան թէ Տիրան էֆէնտիի միտքը չէր կրնար դերի ըլլալ նախապաշարումներու, վասն զի սիրտը մեծ էր։ Ձէ՛, անհնարին էր որ հիւանդոտ սրտի մը արտաշնչութիւնը եղած ըլլար այն քաջառոյգ եւ զուարթ շունչը, որ Տիրան էֆէնտիի դըրածներէն բխելով այնքան կազդուրած էր զինքը եւ սփոփած։

Եւ սակայն եթէ կը խաբուէր, եթէ Տիրան էֆէնտիի նկատմամբ իր տածած զգացումները կը մոլորեցնէի՛ն միտքը։ Փորձառութիւնը միայն կրնայ հայթայթել իրականութեան պատկերահանին վրձինին ճշմարտութեան մութ ու փայլուն գոյները։

Անդադար յիշողութեանը առջեւ կը բերէր Տիրան էֆէնտիի Երկուշաբթի գիշերւան աչքերուն զաղտնիքը, երբ ինք ներս մտաւ սրահէն ուր արդէն յօշոտուած էր իր կեանքը։ Տխուր էին այդ աչքերը, բայց իր յօշոտիչներուն դէմ զայրոյթի հուրին ցոլքը չէր փայլեր անոնց մէջ. սակայն պլպլուք մը միայն, գթութեան տժգոյն լոյսը եւեթ։

— Ա՛հ, անգութ հանելուկ, անգութ հանելուկ, կը գոչէր ինքն ալ չարչարուելով տարակուսանքի ջլատման ճիրաններուն մէջ։

Նաւարեան կը զգար թէ հաւատքը միայն զինքը կանգուն պիտի պահէր եւ զօրացնէր. յուսահատութեան խաւարին մէջ թուլցած, տկարացած հոգւով անդնդասոյզ չըլլալու համար։ Տիրան էֆէնտիի դէմքը իբր լուսատու, պայծառ փարոս կը խնդրէր։ Եւ սակայն ի զուր այդ լոյսը կը փնտռէր։

ԺԸ.

Երբ միտքը շատ կը յոգնէր, Նաւարեան կ'երթար վանքը, ցնցելու համար սեւեռեալ գաղափարները հեզահամբոյր վարդապետներուն հետ հանդարտ ու զուարթ խօսակցութիւններով։ Վանականները կը ճանչնային զինքը Գէորգ Գէօզեան անունին ներքեւ, առանց կասկածելու թէ այն կրուասէր, յանդգնամիտ Նաւարեանը որուն ձայնը արձագանգ գտած էր իրենց խաղաղութեան ասպնջարանը ու մինչեւ իսկ կարծիքներու բաժանում առաջ բերած մէջերնին, այդ քաղցրաբարոյ, խաղաղասէր, ծանրագլուխ երիտասարդն էր։

Վանքին գրադարանին մէջ մէկ քանի ժամ տոհմային հնագիտութեան աշխատութիւններով կը պարապէր Նաւարեան ու ընդհանրապէս իրիկնադէմին, երբ պիտի մեկնէր, խօսակցութեան առիթ կ'ունենար։ Այդ ժամերուն էր որ կը սիրէր իջնել պարտէզը, ուր ծաղիկներուն բոյրը, կովերուն բառաչը, նոճիներու ստուերը կը կարծէր թէ զինքը պահ մը կը փոխադրէին գիւղական ագարակ մը, անջատուած աշխարհէ, մտածութեան ամէն յոգնութենէ ազատ։ Հոն էր որ կատարելապէս կը հանդչէր քիչ մը։

Աշունը վերադարձաւ, Կիրակի իրիկուն մը, Հոկտեմբերի վերջերը, Նաւարեան գացած էր վանք, ու միայնակ պարտէզը մտած գալով հասած էր իր սիրական ռօթօնտան։ Այդ օրը բոլորած էր Վենետիկ հասած ըլլալուն տարին, եւ տխուր տարեդարձներու սրտի վրայ ունեցած խորհրդաւոր ազդեցութեան տպաւորութեան ներքեւ էր։

Այն իրիկնամուտներէն մին էր որոնք Վենետիկն այնքան դիւթիչ կ'ընեն ու յիշատակը անմոռաց կը թողուն։ Կարմիր, կանանչ, դեղին, ամէն գոյնէ միլիոնաւոր հրթիռներ կարծես նետուած էին երկինքը, հոն կը մնային անշարժ եւ ցոլալով անշարժ ջուրերուն վրայ հիանալի, աննըման պատկեր մը կը յօրինէին։ Աշնանային զաղջ, թեթեւ հովը հեռուէն կ'առնէր կը բերէր, մեղմացնելով, Սան - Փիէթրոյի զանգակներուն հեշտօրօր ներդաշնակութիւնները, որոնք կուգան կը զըտնեն սրտին ու հոգիին մէջ այն նրբին ծակոտիկները, ուր սպրդելով եւ պահուըտելով կը խռովեն ամբողջ էութիւնը։ Արմուկները ռօթօնտային կարմիր պատերուն կթնցուցած, այտերը ափերուն մէջ, հմայուած, հիացած, Նաւարեան երազանքներու մթնոլորտը կը վերանար։

(Շար. 21)

Պ. Արտաւազդ Էթեմէզեան,

Տէր եւ Տիկին Ժան Էթեմէզեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ալէն Էթեմէզեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Վէրնեը եւ զաւակները,

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերամէթճեան,

Էթեմէզեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները

սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԷԹԵՄԷԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Մատլէն Ալեքսանեան)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 7-ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգոստոս 10, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քոլոմպի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Պր. Արտաւազդ Էթեմէզեանի եւ Էթեմէզեան ընտանիքին:

***

Այս տխուր առթիւ, Պր. Յովիկ Էթեմէզեան (Միացեալ-Նահանգներ) իր հարսին՝ Մատլէն Էթեմէզեանի յիշատակին 100 տոլար կը նուիրէ «Հայաստան» Հիմնադրամին եւ 50 տոլար «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Օգոստոս 14, Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ՝ ժամը 11-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

Յաւարտ պատարագի՝ Խաղողօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին:

Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Պատարագի աւարտին՝ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի:

ԾԱՆՕԹ. — Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնութիւն:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կը կատարուի աւանդական Խաղողի Օրհնութիւն:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10.30-ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՂԵՒՈՆԴ Ա. ՔՀՆՅ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ քառաձայն երգչախումբը ղեկավարութեամբ Վահան Պայրնտրեանի:

Պատարագ՝ ժամը 9.30-ին:

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

12, ռիւ տը լա Սեսիլ

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութիւն:

Այդ օրը Հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Մեռելոց եւ ոմբակոծութեան 50-րդ տարելից:

Ժամը 8.45-ին՝ հաւաքուիլ Վալանսի գերեզմանատունը, ոմբակոծութեան զոհերու յուշարձանին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ կը զետեղուի:

Մուտք հիւսիսէն - հիւսթաւ Անտրէ պազոտան:

Ժամը 10-ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

ռիւ Անպրուազ (Բարէ)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն ոմբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր զոհերու համար:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց

Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

339, av. du Prado, 13008 Marseille

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

***

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Կը մատուցուի պատարագ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Հոգեհանգիստ կատարել ցանկացողներէն կը խնդրուի նախօրօք դիմել եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Պատարագ եւ խաղողօրհնէք

Սկիզբ արարողութեանց՝ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Աւագ հովիւ՝

ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին «Եկմալեան» եղանակաւ, Թագիս վերակազմեալ Դպրաց դասու երկսեռ կազմով, ղեկավարութեամբ խմբավար-ուսուցիչ՝ Պր. Ռոպէր Արթինեանի եւ ընկերակցութեամբ երգեհոնի զոր կը նուագէ ծանօթ արուեստագիտուհի՝ Տիկին Սիւզան Արթինեան:

Պատարագի աւարտին՝ աւանդական ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Կ'ակնկալուի Թաղիս Պօմոնի եւ Շրջակայից ուխտաւոր ժողովուրդին խուռներամ ներկայութիւնը:

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնութիւն ժամը 11.45-ին:

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Սէն - Թ'Անթուանի

Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս

Եկեղեցւոյ մէջ

CampagnePerrier - St. Antoine

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին

Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:

Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

առաւօտեան ժամը 10-ին

Սէն - Ռաֆայէլի

Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ

Home Arménien

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂԻ բաշխում եւ հիւրասիրութիւն:

***

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ - ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

առաւօտեան ժամը 10-ին

Լա - Սիոթայի

Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Avenue de la République

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Անուանակոչութեան Տօնախմբութիւն

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
COLONIE DE BELLEFONTAINE

Le Conseil d'Administration de la C.B.A.F. vous informe que

la **FETE CHAMPETRE**

de la Colonie aura lieu Le DIMANCHE 14 AOUT à partir de 11 heures

Bénédiction du raisin par *Mgr. NORVAN ZAKARIAN*

Buffet — Bar — Animation par les enfants

Venez nombreux participer à cette agréable journée.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

նախաձեռնութեամբ՝

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան

Պելֆոնթէնի օդափոխութեան իր կայանին մէջ,

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

խաղողօրհնէք՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 11
JEUDI
11 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.390 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANEE — N° 18.390

ՔԼԻՆԹԸՆ – ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Օգոստոս 9-ին, Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան Ուաշինկթըն կը գտնուէր եւ նոյն օրը մէկ ժամ տեսակցութիւն կ'ունենար Նախագահ Քլինթընի հետ: Նախապէս ալ Պետական Նախարար Վազգէն Սարգսեան տեսակցութիւն ունեցած էր, կէս ժամ մը Միացեալ -- Նահանգներու Պաշտպանութեան Նախարար՝ Ուիլիըմ Փերիի հետ, նախարարութեան շէնքը: Աւելի լայն հանդիպում մըն ալ տեղի ունեցած է նոյն օրը, Հայաստանի պատուիրակութեան եւ աւելի քան 200 անձնաւորութիւններու միջեւ (առաւելաբար Ծերակոյտի եւ Ներկայացուցչական Տան անդամներ):

Երեք առաջին օրերու պաշտօնական տեսակցութիւններէն ետք, նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան բաւական ծանրաբեռնուած ժամանակացոյց մը ունի: Կ'այցելէ զանազան քաղաքներ ինչպէս՝ Լոս-Անճըլըս, Տիթրոյիթ, Պոսթըն: Տիթրոյթի մէջ, Օգոստոս 12-ին, կը հիւրընկալուի Ալեք Մանուկեանի կողմէ եւ ընդունելութեան կը մասնակցին Միջիկանի նահանգապետը, Տիթրոյիթի քաղաքապետը, ծերակուտականներ եւայլն: Օգոստոս 13-ին, Լ. Տէր-Պետրոսեան կ'անցնի Պոսթըն եւ ծրագրուած է որ Հարվարտ համալսարանի Ճոն Քենըտի կառավարման վարժարանը, դասախօսութիւն մը տայ՝ «Հայաստանի տեղը ՀԱՊ-ի եւ Միջին-Արեւելքի երկիրներու շրջանին մէջ» նիւթով: Ի պատիւ նախագահին ընդունելութիւն մը կուտայ ծերակուտական Էտուար Քենըտի: Ապա, նախագահը երկու օր կ'անցընէ Լոս-Անճըլըս ու Փարիզ կուգայ Օգոստոս 17-ին:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

«Միլլիյէթ» օրաթերթը Օգոստոս 10-ի թիւով կը խօսի Ուաշինկթընի մէջ պատրաստուած տեղեկագրի մը մասին որ նիւթ ունի Միացեալ-Նահանգներու կողմէ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի կատարուած օժանդակութիւնը: Տեղեկագրին մէջ ըսուած է որ Միացեալ-Նահանգներու հայկական լոպիին ներկայութեան շնորհիւ, տարեկան 75 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն կը կատարուի Հայաստանի, Ազրպէյճանի ոչինչ կը տրուի: Այդ խորհրդակնութեան պատճառով ալ Ռուսաստանի ազդեցութիւնը կը մեծնայ շրջանին մէջ: Ուաշինկթըն այս նկատումներով որոշած է հաւասար վերաբերում ցոյց տալ Երեւանի ու Բաքուի. տակաւ Թրքական օրաթերթին կողմէ կը մեկնաբանուի Հայաստանի հանդէպ Միացեալ-Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը որ կը զուգադիպի նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի այցելութեան նախօրեակին:

***

Ս. Պետերբուրգէն վերադարձին - ուր հրաւիրուած էր Բարեկամական Խաղերու փակման արարողութեան -- Բաքգէն Ադրպէյճան յայտարարած է ԻԹԱՐ-ԹԱՍ գործակալութեան որ ինչպէս երբեւէ յանձնառութիւնը (Յուլիս 27-ի) կը նախատեսէր, հաւանական է որ մինչեւ Օգոստոս 30 ստորագրուի երկու պետութիւններու միջեւ պատրաստուած նախագիծը, ինչ որ կրնայ նշանակել՝ Ազրպէյճան-Ղարաբաղ պատերազմի վերջը: Այդ յանձնառութեամբ, կը նախատեսուէր

ամբողջական հրադադար, հակամարտ կողմերու տարածքներուն վրայ խաղաղապահ ուժերու կամ դիտողներու ներկայութիւն, ապա՝ ղարաբաղեան զինեալ ուժերու մաս առ մաս քաշուիլը ադրբեջանական գրաւուած տարածքներէ: Գալով Ղարաբաղի ապագայ կարգավիճակին, Ազրպէյճանի, Հայաստանի եւ Ղարաբաղի յետագայ բանակցութիւններու օրակարգը կ'ըլլայ:

***

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ ԵՐԱՍԽԱՒԱՆԻ ՎՐԱՅ

Օգոստոս 8-ին եւ 9-ին Նախիջեւանէն կրկին ռմբակոծութիւններ եղած են Երասխաւանի վրայ: Մէկ մեռեալ կայ եւ վիրաւորներ:

***

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ
ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԵՐՈՒ
ՄՐՑՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հայաստանի կազմակերպչական մասնագէտներ կը մասնակցին Սուրիոյ 450 քիլոմեթր երկարութեամբ կազմուղի շինութեան նախագիծերու մրցումին: Այս կարգադրութիւնը եղած է շնորհիւ Ուժանիւթի եւ Վառելանիւթի փոխ-նախարար՝ Կարէն Գալստեանի, «Հայգազարդ»ի նախագահ՝ Ռոլան Ադոնցի հանդիպումներուն Սուրիոյ կարգ մը անձնաւորութեանց հետ: Սուրիա կարեւոր եւ յատկանշական քայլ կը նկատէ Հայաստանի մասնակցութիւնը, չեշտելով թէ Սուրիա, այդ մարզին մէջ, նախկին Խորհրդային Միութեան Հանրապետութիւններէն միայն Հայաստանի հետ գործնական յարաբերութիւններ ունի:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարարութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, ինքնութեան թուղթերու ստուգումները, կասկածելիներու ձերբակալումը, հակառակ ալժերական կարգ մը շրջանակներու բողոքներուն: Ոմանք կ'առարկեն որ չփոթութիւն կայ մահմետականներուն եւ ծայրայեղ իսլամապաշտներու միջեւ: Փաստերու արգիլեց նաեւ հինգ թերթերու վաճառքը եւ ցրւումը (3-ը՝ արաբերէն են, 2-ը՝ ֆրանսերէն):

ՓՈԹՈՐԻԿ, ԿԱՅԾԱԿ, տեղատարափ անձրեւ աւեր գործեցին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ (ի մասնաւորի փարիզեան շրջան եւ Ֆինիսթէրի նահանգ) Օգոստոս 9-էն 10 լուսնալիք գիշերը: Բազմաթիւ ողողումներ տեղի ունեցան նկուղներու մէջ, ելեկտրական գիծերու խանգարում, մինչեւ իսկ մէկ մեռեալ (կայծակնահար):

ՌՈՒԱՆՏԱՆ միշտ դժոխային վիճակ մը կ'ապրի: Ջարդերէն, քոլերայէն, թանչքէն, սովէն ետք, կարգը եկած է ժանտատենդին (թիֆիւս): Ֆրանսական զօրքերուն մեկնումն ալ - նախատեսուած Օգոստոս 22 - խուճապ ստեղծած է, վախ կայ որ նոր գաղթ մըն ալ սկսի այն ատեն: ՄԱԿ-ը դիմեց Ֆրանսայի որ երկարաձգէ իր ներկայութիւնը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ յարձակումներն ու ոճրափորձերը չեն դադրիր: Օգոստոս 7-ի իրիկունը, 11 զինուորականներ մեռած են զօրանոցի մը վրայ յարձակման մը ընթացքին իսլամապաշտներու կողմէ որոնք կրցած են նաեւ զինամթերք տանիլ:

ՊԵԼԿՐԱՏ անգամ մը եւս դիմեց Պոսնիոյ Սերպերուն որ ընդունին Արեւմտեաններու խաղաղութեան ծրագիրը, բայց, անոնք անդրդուելի կը մնան: Յիշենք որ այդ ծրագիրը (Միացեալ-Նահանգներ, Ռուսաստան, Գերմանիա եւ Մեծն-Բրիտանիա) խրուաթներուն եւ մահմետականներուն հողամասին 51%-ը կը շնորհէ եւ 49%-ը՝ Սերպերուն, որոնք այսօր 70%-ին տէր են: Այս կարգադրութիւնը հաւանութիւնը ունեցաւ խրուաթ-մահմետական Դաշնակցութեան Խորհրդարանին (Յուլիս 18), բայց, Յուլիս 28-ին մերժուեցաւ Պոսնիոյ սերպ ղեկավարներուն կողմէ որոնք հանրաքուէ մը նախատեսած են Օգոստոս 27-ին եւ 28-ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին պարտքը այն աստիճանի հասած է որ ան ամենացած նիշը ստացած է որ կրնայ տրուիլ երկրի մը: Ի-Պէ-Սէ-Ա-ն է որ նիշեր կուտայ եւ փոքրիկ բ. մը կը շնորհէ Թուրքիոյ (լաւագոյնը՝ ԱԱԱ-է): Մեծ հաւանականութիւն կայ որ Թուրքիա ի վիճակի չըլլայ իր յանձնառութիւնները յարգելու երբ պայմանաժամը հասնի:

ՊԵՐԼՈՒՍՔՈՆԻԻ եղբայրը խոստովանած է որ «սեւ սնտուկ» մը կար Ֆինինվէսթի մէջ: Այլ խօսքով, կ'ընդունի որ կարելի եղած է կաշառքներ տալ: Գալով Սիլվիօ Պերլուսքոնիի «տէր Շփիկըլ»ին տուած իր հարցազրոյցին մէջ, յայտարարած է՝ «բարեբախտաբար պոզպատէ ջիղեր ունիմ»:

ՔՐԵՏԻ ԼԻՈՆԷ, Թափիէն ետք Հերսանով կը զբաղի (մէկ՝ ձախ, մէկ՝ աջ...) եւ «Ֆիկառօ»ի տերոջ պարտադրագիր մը ղրկած է, պահանջելով որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մէկ միլիառ ֆրանք դնէ: Եթէ այդ թուականին Ռոպէր Հերսան չէ կրցած իր թերթերէն ոմանք ծախել պարտքը կարենալ վճարելու համար, իրեն կը պարտադրուի «փոխանորդ վարիչ» մը (Քրետի Լիոնէ) որ կ'արտօնէ դրամատան ամբողջ խմբակը ծախել, որու որ ուզէ: Յունիսին արդէն, Հերսան կարգ մը թերթեր ծախած էր («Օթօ Ժուրնալ», «Նու Տէօ», «Թելէ - Փոշ») անգլիացիի մը: Բուն պարտքերուն գումարը գաղտնի կը պահուի, բայց, 4 միլիառ ֆրանքի խօսք կայ: Դրամատան տուած պայմանաժամը եւ առաջարկը կը հերքուին Հերսանի շրջանակին կողմէ:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ՄԱՐԶԻԿԸ,
ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՖԵՏԵՐԱՍԻՈՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Օգոստոս 5-ի մեր թիւով, արձագանգած էինք հայ ըմբշամարտիկներու յաջողութիւններուն, յունա-հռովմէական ըմբշամարտի Եւրոպայի երիտասարդական ախոյենութեան մրցումներուն որոնք տեղի ունեցան Պոլիս, Յուլիս 28-31ին: Այդ մրցումներուն Արմէն Նազարեան եւ Տիգրան Մկրտչեան ապահովեցին 2 ոսկէ մետալ: «Մարմարա», Յուլիս եւ Օգս. 1-ի իր թիւերով կուտայ կարգ մը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ: Այսպէս, Թուրք մարզիկը՝ Շէրէֆ Էրօղլու որ Յուլիս 29-ին, նիշերու շատ մեծ առաւելութեամբ թեքնիք պարտութեան մատնած էր Արմէն Մկրտչեանը, իր յաղթանակէն ետք, հեռատեսիլի խօսնակին յայտարարած է. - «Հայ մրցակիցիս դիմաց բնականոն խաղ մը չխաղցի: Յատկապէս փայն եզմելով եւ եզմելով պարտութեան մատնեցի, որովհետեւ ան Հայ էր»...:

Իսկ, Հայաստանի ըմբշամարտի դաշնակցութեան Նախագահը՝ Հայրապետ Հայրապետեան հարցազրոյց մը ունեցած է «Միլլիյէթ»ի հետ (Յուլիս 31), զոր «Մարմարա» կը ներկայացնէ թարգմանաբար. -

Հայրապետեան, իրեն որպէս թարգման ունենալով Պոլսոյ Համալսարանի օգնական դասախօս Յարութիւն Յակոբեանը, յայտնած է որ «մենք մարզիկներ ենք եւ եղբայրներ ենք, երկիրներու քաղաքականութիւնները մեզ չեն շահագրգռեր: Կը յուսանք որ մարզական աշխարհէ ներս պարզուած բարեկամութիւնները երկիրներու ղեկավարներուն ալ օրինակ կը դառնան»: Հայրապետեան այս յայտարարութիւնը ըրած է Մարզական Նախարարութեան տնօրէնի տեղակալ Աթիլլա Գազանգայայի ու Ըմբշամարտի Ֆետերասիոնի նախագահ Իսմայիլ Տէմիրճիի հետ կայացած հանդիպումի ընթացքին: Հայրապետեան, Պոլսոյ մրցաշարքը կազմակերպողներուն շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ ըսած է հետեւեալը. --

«Մենք երկու դրացի երկիրներ ենք: Իմ մեծ հայրս 1922-ին Կարսէն գաղթեր է: Պոլիս գալու համար Պուլկարիոյ վրայով ճամբորդեցինք, որովհետեւ Թուրքիոյ արեւելեան սահմանային դուռը փակ է: Մինչդեռ սահմանային առեւտուրը շատ շատ կարեւոր է: Ես մեր երկրին մէջ միաժամանակ գործարար եմ: Ճիշդ 200 խանութներու գնումներէն պատասխանատու եմ: Հոս եկայ առաջարկելու համար որ մարզական հանդիպումներու քովն ի վեր առեւտուր ալ ընենք միասին»:

Հայրապետեան աւելցուցած է որ իր առաջարկը անձնական չէ, այլ պաշտօնական է, քանի որ Ֆետերասիոնի Նախագահի պաշտօնը կարեւոր պաշտօն է:

«Ես որպէս Ֆիլա-ի Գործի Ներկայացուցիչ, ամենակարճ ժամանակի ընթացքին Թուրքիա պիտի բերեմ առեւտրական տեղեկագիր մը: Ինչ որ պիտի չահիք այս առեւտուրէն, կրնաք ծախսել ըմբշամարտի ի նպաստ: Մեր Ֆետերասիոններու միջեւ առեւտրական կապեր կրնանք հաստատել: Մենք Հայաստանի մէջ ըմբշամարտը կ'ապրեցնենք մեր ապահոված կարելիութիւններով» ըսած է Հայրապետեան:

Հայրապետեան, որ, բազմիցս ախոյենութիւններ շահած նախկին ըմբշամարտիկ մըն է, սապէս շարունակած է.

«Մենք բարեկամական ձեռք երկարելու եկանք: Բոլոր առաջարկներու դիմաց բաց ենք: Երկուքով հանդիպումներ կրնանք կազմակերպել, աշխատանքի ճամբարներ կրնանք հաստատել: Թուրքերու հետ առեւտուր ընել կ'ուզենք: Մեր կարելիութիւնները ձերիններուն չափ շատ չեն: Մենք հոս զմեզ մեր տան մէջ զգացինք: Մարմնամարզանքի մէջ քաղաքականութիւն չկայ: Մենք Աթէնքի մէջ մեր ինքնաշարժերով օգնական եղանք Ազերի մարզիկներուն, որոնք ուշ մնացած էին կըշռուելու գործողութեան: Մարզիկները եղբայրներ են»:

Հայրապետ Հայրապետեան երէկ յայտնեց, որ «Միլլիյէթ»ի մէջ իր մասին հրատարակուած հարցազրոյցէն ներս սպրդած են նաեւ արտայայտութիւններ, զորս ինք չէ ունեցած:

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԷՆ ՓՉՈՂ ԹԱՐՄ ՇՈՒՆՉԸ

Նախորդ յօդուածի մը մէջ (*), թարգմանաբար ներկայացուցած էինք Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Նիւ-Եորքի կեդրոնէն լոյս տեսնող ԱԿՊԻԻ անգլերէն պարբերականի վերջին թիւէն քաղուած թղթակցութիւն մը՝ Գահիրէի Հայոց այժմու «համայնապատկեր»ին վերաբերեալ, ստորագրուած՝ լրագրող Տէյվիտ Զէնեանի կողմէ:

Նոյն այս լրագրողը, թերթին միեւնոյն թիւին մէջ (Յունիս, 1994), պատկերազարդ էջ մըն ալ տրամադրած է Աղեքսանդրիոյ հայութեան: Հետեւի՛նք իր չահեկան նշումներուն:

***

Ամերիկահայ լրագրողին համաձայն, Աղեքսանդրիոյ փոքրաթիւ գաղութը իր թմբիրէն դուրս բերողն ու անոր կենսունակութիւն տուողը երրորդութիւն *մըն է՝ աշխոյժ դիւանագէտ մը, երաժշտութեան ուսուցիչ մը եւ տարեց կղերական մը: Սոյն երրորդութիւնը եգիպտական ծովափնեայ այս քաղաքի հայութեան տրուած է նոր* raison d'être *մը:*

Յաճախ անջատուած Գահիրէի գաղութային կեանքէն, ուր համախմբուած է 5000 *հաշուող Եգիպտահայոց* 80 *տոկոսը, Աղեքսանդրիոյ Հայերը կենսունակ են ու գործօն: Իրենց արմատները խրած պատմութեան հին էջերուն մէջ, անոնք չեն մոռնար այցելողներուն յիշեցնել բացառիկ այն պահը՝ երբ հայ փաշաներ եկան հաստատուիլ այստեղ: Իրենց ակնարկութիւնը կ'երթայ Նուպար Փաշային* (1825-1899), *Գէորգ Թօփալեանին* (1850-1923) *եւ այլոց, որոնք զօրացուցին հիմերը այս փոքրիկ գաղութին:*

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան նախակրթարանն ու Մելգոնեան մանկապարտէզը շինուած են 1862-*ին, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին (Ս. Պօղոս-Պետրոս)՝* 1884-*ին, Կաթողիկէ Հայոց Եկեղեցին՝* 1890-*ին, իսկ Հայ Աւետարանականներու աղօթավայրը՝* 1949-*ին: Կառոյցներ, որոնք միասնաբար կը պահպանեն գաղութը:*

Դարէ մը աւելի է, որ եկեղեցի-դըպրոց միասնութիւնը հայթայթած է հարկաւոր մարդուժը մշակութային եւ ընկերային ակումբներուն ու անոնց զուգահեռ՝ քաղաքական կազմակերպութեանց:

Հայկական ենթակառոյցները Աղեքսանդրիոյ մէջ այսօր իսկ անեղծ կը մնան, հակառակ գաղութին նօսրացումին: Լոկ 86 *աշակերտներով, Պօղոսեան-Մելգոնեան վարժարանը կը յաջողի պահել կրթական մակարդակ մը, աւելի բարձր՝ քան իրմէ տաս անգամ մեծ հաստատութիւններ, չարունակելով իր շրջանաւարտները ուղարկել տեղական թէ օտար համալսարաններ՝ բարձրագոյն նիշերով:*

«1950-ական թուականներու 800-ին փոխարէն, այսօր ունինք 86 աշակերտներ. բայց այս մէկը չէ վնասած կրթական որակին», *կ'ըսէ դպրոցի տնօրէնուհին՝ Օր. Շուշան Կանիմեան:* «Կրթութիւնը ակադեմական առարկաներու ուսուցում մը չէ միայն, այլ՝ յղկուած անհատներու կերտումը», *կ'աւելցնէ ան:*

*Հայաստանէն ժամանած Հրանդ Աղաճանեանի (լրագրողին ակնարկած «երրորդութեան» մէկ անդամը) շնորհիւ, որ դպրոցի երաժշտութեան ու արուեստի ուսուցիչն է, վարժարանը կը պարծենայ հիմա իր զոյգ մը փայլուն երգչախումբերով ու թատերախումբով, որուն բեմականացուցած Պարոնեանի «*Պաղտասար Աղբար»*ը շուտով շրջապատոյտի պիտի ելլէ Եգիպտոսի մէջ եւ ցուցէ՝ Միջին-Արեւելեան այլ քաղաքներ:*

«Աղեքսանդրիոյ Հայոց մշակութային կեանքը վերածնունդ մը կ'ապրի, ու մենք կը յուսանք այդ կայծը տարածել հայկական այլ գաղութներու մէջ ալ», *դիտել կուտայ Հ. Աղաճանեան: Լրագրող Զէնեան կ'աւելցնէ իր կարգին, թէ մշակութային վերականգնումի այս ճիգը կը համընկնի գաղութային այլ բնագաւառներու ալ արթնումին: Այս առընչութեամբ, ան օրինակ կը բերէ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, որ 7 տարի առանց հովիւի մնալէ ետք՝ այսօր ունի մնայուն վարդապետ մը, յանձին 78-ամեայ Հ. Ստեփան Թելլալեանի («երրորդութեան» Բ. անդամը) որ Միջին Արեւելեան հայագաղութներու մէջ վաստակի տէր անձ մըն է:*

«Այս քաղաքին 300 հայ-կաթողիկէներէն միայն 50-ը կամ 60-ը հայերէն կը խօսին: Հոգեւոր առաջնորդի մը բացակայութեան, գոյութիւն ունեցող կառոյցները դիւրաւ անկումի մէջ էին», *կը հաստատէ Հ. Թելլալեան, որուն մտահոգութիւններուն բաժնեկից են նաեւ Գրիգոր Քհնյ. Օհանեան (Առաք. համայնք) եւ պատուելի Վահրամ Խունկանեան (Աւետ. համայնք):*

Աղեքսանդրիոյ մէջ, հայկական նկարագիրն ու դիմագիծը հարազատօրէն արտայայտող կարկառուն անձնաւորութիւն մըն է («երրորդութեան» Գ. դէմքը) Վահան Ալեքսանեան, Աւստրիոյ պատուոյ ընդհանուր հիւպատոսը, որ նաեւ քաղաքին «Հիւպատոսներու Համախմբումի» (Consular Corps) *քարտուղարն է: Երկար տարիներ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի գործօն անդամ մը եղող Ալեքսանեան, վերջերս առեւտրակետ ընտրուեցաւ Աղեքսանդրիոյ Հայոց Թեմական Խորհուրդին: Ճարտարարուեստի ու վաճառականութեան գիտակ մարդ, ան կը ծրագրէ բարեկարգել ծխախոտի եւ հագուստի ճարտարարուեստը Հայաստանի մէջ:*

«Ես արդէն իսկ ներկայացուցած եմ մանրամասն ծրագիր մը եւ պիտի հետապնդեմ զայն: Դիւրին հրաժարողներէն չեմ», *կ'ըսէ ան, ակնարկելով Հայաստանի առընչութեամբ իր նպատակներուն:*

Համայնական իր նոր պաշտօնին մէջ եւս, Վահան Ալեքսանեան համակարգիչային ցուցակագրումի ենթարկած է գաղութին սեփականութիւնը եղող բոլոր ստացուածքները՝ անշարժ կալուածներէն մինչեւ գրասենեակներ ու երկրագործական հողեր:

«Լաւ կազմակերպուածութիւն մը անհրաժեշտ է մեզի եւ չենք կրնար ժամանակ վատնել», *կը յարէ ան:*

«Առեւտրական-դիւանագէտին, դըպրոցի ուսուցչին, պեհեր հոգեւորականին ու համայնքին շարք մը գործօն անդամներուն միացեալ ճիգերը ա՛յդ է որ կ'ընեն արդէն», *կ'եզրափակէ իր կարգին լրագրող Տ. Զէնեան:*

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

(*) Տե՛ս «Զուարթ», Օգոստոս 6 / 7:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՎԵԱՆԻՑ ԱՒԵԼԻ ՎՃՌԱԿԱՆ ԿԸ ԼԻՆԻ»

ԽՄԲ. – *«Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»* թերթի Յուլիս 13-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեանի հետ Վարդան Ալոյեանի ունեցած հարցազրոյցը, ուր կը շօշափուին կազմակերպուած յանցագործութիւններու (իմա՝ մաֆիայի) առաջքն առնելու, հոգեբուժարաններու մէջ կատարուած օրինազանցութիւններու վերաբերող եւ այլ հարցեր:

Ստորեւ՝ հարցազրոյցին հայերէն թարգմանութիւնը, լոյս տեսած՝ Երեւանի *«Հայաստանի Հանրապետութիւն»* թերթի Յուլիս 22-ի թիւին մէջ:

***

«Նախկին ԽՍՀՄ տարածքում գործող յանցագործների համար արտակարգ նպաստաւոր պայմաններ են ստեղծուել», – ասում է Վանօ Սիրադեղեանը, Հայաստանի Հանրապետութեան Ներքին Գործոց նախարարը: ԽՍՀՄ Գրողների Միութեան անդամ արձակագիր Վանօ Սիրադեղեանը դառնալով հանրապետութեան գլխաւոր ոստիկանը, անմիջապէս յայտնուեց տեղական մամուլի ուշադրութեան կենտրոնում:

– Հայկական ոստիկանութեանը մեղադրում են այն բանում, որ նա օրէնքը պաշտպանելիս, գործում է, մեղմ ասած, ոչ այնքան օրինական միջոցներով: Ոչ թէ շարապովեան, այլ, այսպէս ասենք, ժեգլովեան ոճով:

– Մեր քրէական օրէնսդիրքը ծայրայեղօրէն մարդասիրական է եւ շատ սողանցքների տեղ է թողնում, երբ յանցագործը կարող է մի թեթեւ վախով հեշտութեամբ գլուխ պրծացնել: Ցաւկալէս շատ խնդիրներ կան կազմակերպուած յանցագործութեանը, բանդիտիզմին վերաբերող յօդուածներում, որոնք յստակ չեն ձեւակերպուած: Աւելացրած դատարանի ու դատախազութեան իներտութիւնը նոյն այդ ապօրինի զէնք կրելու մասին յօդուածը կիրառելիս: Պատերազմը քթներիս տակ է. մարդկանց ձեռքին շատ զէնք կայ. կալանում ես նրանցից մէկին եւ սկսում է. «Ես ղարաբաղցի պարտիզան եմ, ֆիդայի»: Հետեւում է ասէկոսը. զէնքը նրա մօտ իբր ոստիկանութիւնն է գցել, յետոյ դրա համար էլ բռնում են: Սա՞ է «ժեգլովեան մեթոդը»: Ձեզ ուզում քննարկել՝ համապատասխանո՞ւմ է, արդեօք, Ելցինի յայտնի հրամանագիրը Ռուսաստանի Սահմանադրութեանը, թէ ոչ. բայց այն՝ որ տասնպատիկ չափով թեթեւացնում է միլիցիայի աշխատանքը եւ յանցագործներին խուսափելու հնարաւորութիւն չի թողնում, փաստ է: Եւ եթէ Ռուսաստանի Ներքին Գործոց նախարարութեան ստացած լիազօրութիւնները համեմատենք այն լիազօրութիւնների հետ, որոնց շրջանակներում մենք ենք գործում, ապա իմ աշխատակիցների վիճակը կարելի է համեմատել, թերեւս, կանանց մենաստանում առաւօտեան քարոզը հլու-հնազանդութեամբ ունկնդրող կոյսերի վիճակի հետ:

– Զգիտեմ ունկնդրողներն ինչպէս, բայց ձեր աշխատակիցները ապօրինի զէնք կրելու մասին յօդուածով ձերբակալել են հանրապետութեան գրեթէ բոլոր մեծ ու փոքր «հեղինակութիւններին»: Յօդուածը մի քանի տարուայ կալանք է նախատեսում, բայց յանցագործների մի զգալի մասը, մի քանի ամիս «նստելուց» յետոյ, դուրս է եկել:

– Նրանք բոլորը զէնք կամ կրել են, կամ պահել: Ու եթէ այդ յօդուածով ձերբակալուել է, ասենք, 50 մարդ եւ նրանցից մի քանիսը մէկ-երկու ամսից ազատ են արձակուել, ապա պէտք չէ մտածել, որ այս դէպքում անօրինական ինչ-որ բան է կատարուել: Բոլորին՝ մինչեւ վերջինը, չես «նստեցնի». բանտում տեղ չկայ. գաղութներում առաջ արտադրութիւններ կային, իսկ հիմա ստիպուած բոլորին մենք ենք պահում: Այստեղ այլ մօտեցում է պէտք. բաւական է մէկին մի քանի ամիս նստեցնես եւ «բամպակ» դառնայ, քան թէ խցում 10 տարի նստի եւ «հեղինակութիւնների» կարգին դասուի: Յանցագործութեան դէմ պայքարի խստացման համար մենք որոշակի պլան ունենք եւ դա շատ պոտենցիալ կարգազանցների համար սթափեցնող ցնցում կը դառնայ:

– Մամլոյ ասուլիսների ժամանակ ձեր ելոյթներում միշտ չէ, որ հոգ էք տանում անմեղութեան կանխավարկածի մասին: Կարող էք, ասենք, յայտարարել, թէ դատարաններում կաշառակերներ են նստած, իսկ հոգեբուժարանները կրկնայանցագործներին անմեղսունակութեան կեղծ տեղեկանքներ են տալիս...

– Ինչ է, այդպէս չէ՞: Ամենավտանգաւոր յանցագործները գնդակահարութեան յօդուածներից փրկուել են, իրենց համար «անմեղսունակ հոգեկան հիւանդ»ի փաստաթուղթ գնելով. իսկ յետոյ Մոսկուայում լրացրել են «կովկասեան ազգութեան անձանց» շարքերը: Սա մի՞թէ գաղտնիք է եղել: Կաշառակերների ձեռքը ոչ մէկը պարզապէս չի կարողացել, աւելի ճիշդ չի կամեցել բռնել: Այո, մի քանի ամիս առաջ այս մասին ասելով, ես խախտել եմ անմեղութեան կանխավարկածը, իսկ այժմ յայտարարում եմ ոչինչ չխախտելով: Նախաքննական յանձնաժողովը հաստատել է հոգեբուժարաններում խախտումների բոլոր փաստերը: Գլխաւոր բժիշկը ձերբակալուած է:

Յանցագործների առջեւ ամուր պատնէշ պէտք է կանգնեցնենք Հայաստանի սահմաններում, ձերբակալենք եւ դատենք այստեղ, չսպասելով թէ ինչեր կ'անեն նրանք նոյն Ռուսաստանում:

Այն ինչ նախկինում կոչւում էր համամիութենական հետախուզութիւն, այսօր գոյութիւն չունի: Չորս-հինգ համաձայնագրեր են ստորագրուել, բայց դըրանց մեխանիզմները դեռ չեն մշակուել: Ի հարկէ, մենք համագործակցում ենք «աշխատանքային միկանգամեայ կարգով», սակայն հիմնական, հիմնարար փաստաթուղթ դեռեւս չկայ:

Ի հարկէ, այսպէս շարունակուել չի կարող. մենք պայմանաւորուել ենք Ներքին Գործոց Մոսկուայի վարչութեան կազմակերպուած յանցագործութիւնների բաժնի աշխատակիցների հետ, որ մշտապէս այնտեղ գտնուեն մեր աշխատակիցները եւ «մերոնքականի» բռնելու դէպքում նրան երեք օրից հասցնեն այստեղ:

– Վարչութիւնների եւ տեղական բաժինների պետերին, ովքեր ձեր ղեկավարութեամբ աշխատած լինեն գոնէ մէկ տարի, կարելի է մատների վրայ հաշուել. քատրերը յաճախակի են փոխւում: Էլ չեմ ասում, որ շատերին է խրտնեցնում այն, որ պաշտօնների են նշանակւում ակնյայտ ոչ փրոֆէսիոնալներ. օրինակ, թատերական նկարիչը դարձել է քաղաքային ոստիկանութեան ղեկավար: Նման քատրային քաղաքականութիւնը մի՞թէ բարիք է:

– Եւ պարզապէս ստիպուած եմ այդպէս վարուել: Պղտոր ժամանակ է, կապիտալիստական կարգերին անցնելու շրջան. եւ բնական է, որ շատ գործարարներ ու մաֆիայի անդամներ փորձում են իրենց կողմը գրաւել իրաւապահ մարմինների ղեկավարներին: Մեղանչելու հնարաւորութիւն չեն տալիս ո՛չ սրանց, ո՛չ նրանց: Ինչ վերաբերում է ոչ փրոֆէսիոնալներին ... Վանաձորի դէպքում նկարչի մասին ասուածը բնորոշ է, նա քաղաքում ղարաբաղեան շարժման առաջնորդ է եղել. մարդիկ գնում էին նրա յետեւից. իսկ ո՞վ կարող էր կարգուկանոն հաստատել քաղաքում, եթէ ոչ յարգանք վայելող մէկը: Կարեւոր չէ կասուի գոյնը. կարեւորը մուկ բռնելն է:

– Սակայն խորհրդարանում շատերը կարծում են, թէ դուք փորձում էք Հայաստանում ոստիկանական պետութիւն կառուցել...

– Այն օրուանից, ինչ նախարար եմ, մշտապէս ինձ ունկնդրում են Խորհրդա-

…րանում, ինչի համար ասեմ՝ նախատում: …բնական է, ընդդիմութիւնը, եթէ ուզում է իշխանութեան գալ, պէտք է սասանի …ուժային նախարարութիւնների դիրքերը: …կը պատասխանեմ այնպէս, ինչպէս մի ժամանակ քաղաքապետ Լուժկովն է պատասխանել ժողովրդական պատգամաւորներին. ինձ դուք չէք նշանակել եւ դուք չէ, որ պէտք է ազատէք: Ոստիկանական Պետութի՞ւն: Անհեթեթ է: Հայաստանը փաստօրէն պատերազմական վիճակում է, լաւ զինուած է, ունի ամբողջական ու տեղը տեղին բանակ: Ի՞նչ յեղաշրջում կարող են անել մի քանի հազար ոստիկանները. ի՞նչ պայմաններ կարող են թելադրել Պետութեանը:

– Բայց «Ղարաբաղ» կոմիտէի երէկուայ զինակիցների Ներքին Գործոց նախկին նախարար Աշոտ Մանուչարեանի, Երեւանի նախկին քաղաքագլուխ Համբարձում Գալստեանի եւ ձեր փոխադարձ մեղադրանքները շատերին են զարմացնում…

– Շուտով հանրահաւաքներ էլ կը սկսեն: Գաղտնիքը պարզ է. պատգամաւորական լիազօրութիւններն աւարտւում են. շուտով ընտրութիւններ են. անհրաժեշտ է ժողովրդի մօտ մասսայականութիւն նուաճել: Բուլվարային մամուլի էջերում հրապարակումների հեղեղը, որպէս կանոն հետեւում է Ներքին Գործոց նախարարութեան այն գործողութիւններին, որոնք ընդհուպ շօշափում են ազդեցիկ շրջանների շահերը: Ես կոնկրետ մեղադրանքներ ունեմ մի խումբ անձանց հասցէին, որոնք առնչւում են խոշոր իւրացումների եւ պանքային զեղծարարութիւնների հետ: Նրանց հանդէպ արդէն եօթը քրէական գործ է յարուցուած: Առայժմ եօթը: Մնացել են Ռուսաստանի իրաւապահ մարմինների վերջին գործողութիւնները, քանզի խումբը գործել է ռուս գործընկերների հետ սերտօրէն համագործակցելով:

– Այսօր «հեղինակութիւններից» ձեզ պաշտպանում է նախարարի պաշտօնը: Իսկ վա՞ղը: Հօ հարիւր տարի նախարար չէ՞ք լինելու…

– Ինչքան էլ տարօրինակ է, բայց յանցագործ աշխարհի ներկայացուցիչները յայտնուելով ճաղերի ետեւում, ի տարբերութիւն քաղքենիների եւ նոյնիսկ որոշ պատգամաւորների, բնականօրէն են վերաբերւում իրենց վիճակի փոփոխութեանը: Քանզի յանցագործ աշխարհն իրեն հաշիւ է տալիս, որ հասարակութիւնը, Պետութիւնը միշտ կարող է «նստացնել», նոյնիսկ գիտի, թէ ինչի համար եւ ինչքան: Այնպէս որ ապագայիս համար հանգիստ եմ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԵՆ ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՄԷՋ

Փլովտիւի հին թաղամասին մէջ պուլկարական ճարտարապետական ոճով վերանորոգուած Պալապանովներու շէնքին կամարակապ պատկերասրահը ընդունած է Հայաստանի երկու նկարիչներու՝ Համբարձում Ղուկասեանի ու Աբրահամ Սահակեանի կտաւները ցուցադրելու պարտականութիւնը: Ցուցահանդէսը անհատական բնոյթ ունի եւ անոր կազմակերպումը եղած է երկու արուեստագէտներու ներկայացուցիչի եւ պատկերասրահի ձեռներեց Տիկին Անի Քոլէվայի շնորհիւ: Ան բարձր գնահատելով երկու նկարիչներու գործերը յանձն առած է երկու շաբթուան ընթացքին ներկայացնել անոնց ստեղծագործութիւնը, որ առաջին անգամ ըլլալով կը յայտնուի պուլկարական հողի վրայ,

Համբարձում Ղուկասեան՝ շրջանաւարտ Երեւանի գեղարուեստական ու թատերական ինստիտուտի գեղանկարչութեան բաժնին 1980 թուականէն, մինչ այս մասնակցած է Երեւան, Մոսկուայի, Հնդկաստանի ու Լեհաստանի մէջ կազմակերպուած պետական ու անհատական գծով ցուցահանդէսներու: Ան այստեղ կը ներկայանայ իր երեք շարքի իւղաներկ կտաւներով՝ առաջին խումբ նկարները, «Վերելք» նշանաբանը ունին եւ ինչպէս հաղորդեց Տիկին Քոլէվա, իր խորքին մէջ «Զրոյց Այվազովսքիի հետ» խորհուրդը կը պարփակէ: Վեց յաջորդական նկարները հայ մեծ ծովանկարիչի մէկ կտաւի հետեւութեան գեղարուեստական վերարտադրումն է, որ կը վերջանայ նոյնանման փոքրացուած նաւակով: Երկրորդ շարքը «Խաչ», «Ջուր» եւ «Կրակ» նշանաբանին տակ նոյն թեմայի փոփոխակը կը ներկայացնէ: Անոնք տարբեր գունաւորման ու երանգով կատարուած են (առանց «Խաչ» շարքին որ այլ թեքնիքով գծուած է, ուր հայկական խաչքարեր լոյսի սպիտակ ցոլքով ճեղքուած են եւ կրաֆիկային գործեր են): Մի գուցէ ընդգծելու համար երկրորդ շարքի պաստառներու գաղափարը նկարիչը յաջորդական կարքերու վրայ «Ջուր» եւ «կրակ» մեսրոպատառ բառերու կրկնութիւնը տուած է: Մէկ եւ միւս շարքի իւղաներկ պաստառներուն մէջտեղի մասին վրայ վերէն վար երկրաւուն լայնաշերտ սպիտակ քառանկիւն մը կ՚իջնէ, հիմնական նկարին, որը նաւ մըն է, բոցավառ երկնքի ֆոնին վրայ, առանց գայն խաթարելու: Յատկանշական է այդ սպիտակ շերտը, որ ցուցադրուած գործերը չես կրնար ուրիշ նկարիչի գործերուն հետ շփոթել: Երազային ոգիով մը ստեղծուած է «Մասիս» կտաւը, ուր սպիտակաւուն մշուշով քօղարկուած լերան կրծքին կ՚ուրուագծուի Նոյեան տապանը, իսկ լերան ստորոտը՝ Խոր Վիրապը, փոքր չափերով: Առանց վարանումի կարելի է ըսել թէ՝ Համբարձում Ղուկասեանի բոլոր ներկայացուած գործերը իրապաշտութեան կնիքը կը կրեն եւ այդ իսկ պատճառով նկարները դիտողին համար մատչելի են եւ ան առեղծուածներ լուծելու հարկադրուած չէ:

Հայաստանցի երկրորդ նկարիչը՝ Աբրահամ Սահակեան, որ ինչպէս իմացանք Երեւանի մէջ գեղանկարչութեան դասատու է, ներկայացուած է գծային (կրաֆիկայի) գործերով: Բոլոր նկարները ցոյց կուտան նկարիչի ձգտումը իրապաշտ ձեւով յաւերժացնելու հայ ժողովրդի ճարտարապետական կանգուն մնացած կառոյցները, ինչպէս եւ բնակավայրերէ որեւէ հետաքրքրական անկիւն: Այդ գծային աշխատանքները ճանաչողական նշանակութիւն ունին, իսկ միւս կողմէ գեղագիտական վայելք մը կը պատճառեն: Դիտողը ջերմ հայրենական շունչով մը կ՚առինքնուի ազգային զգացումի հըպարտութեամբ: Մաքուր ձեւով եւ ոչ լուսանկարչական ճշդութեամբ վերարտադրում մը նշմարելի է բոլոր նկարներուն մէջ, բան մը, որ ցոյց կուտայ թէ՝ գծանկարիչը արուեստագէտի ակնոցով մօտեցած է իր նիւթին: Տասնեակէ մը աւելի կը ներկայացնեն նկարիչին աշխատանքները, ուր կարելի է տեսնել եկեղեցական կոթողներ՝ Մարինէ, Հոփփիմէ, Գանձասար եւ այլ տաճարներ, Աշտարակ բնակավայրէն անկիւն մը եւ այլն: Ցուցահանդէսը այցելողներու գնահատանքը Աբրահամ Սահակեանի գործերուն կը կայանայ անոր մէջ, որ տակաւին առաջին շաբթուան վերջաւորութեան միայն երկու գծանկար չէր վաճառուած: Ասիկա պերճախօս փաստ մըն է, որ կարելի է ուրախացնել թէ՛ նկարիչը, թէ՛ ցուցահանդէսը կազմակերպողը, թէ՛ մեզ որպէս Հայեր:

Տիկին Անի Քոլէվա մեր խօսակցութեան ժամանակ չծածկեց իր հետաքրքրութիւնը հայկական գեղանկարչութեան ու գրաֆիկայի հանդէպ եւ պատրաստ է մեզ մօտ ներկայացնել նաեւ ուրիշ հայ նկարիչներ՝ առաջին հերթին Հայաստանէն:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փլովտիւ
Յուլիս 24, 1994

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան «Թէքէեան» սրահին մէջ, Յուլիս 6-ին, դասախօսութիւն մը տուած է երիտասարդ երաժշտագէտ Հայկ Աւագեան: Դասախօսը ներկայացուցած է Տիգրան Չուհաճեանի օտար լեզուներով յօրինումները՝ թրքերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն եւ յունարէն: Ան դիտել տուած է որ Երեւան դտնուող Չուհաճեանի դիւանին մէջ կայ առանձին թերթ մը – չարագրուած հեղինակին ձեռագրով – որուն մէջ է «Աւէ Մարիա»յի մեղեդին, տպագրուած՝ յետ մահու, 1914–ին, Փարիզի մէջ՝ Լեւոն Համբարձումեանի խմբագրութեամբ: Չուհաճեանի երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած է եգիպտացի մեծօ – սոփրանօ Հալա էլ Շապուրի:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Առաջնորդարանին մէջ, Յուլիս 20–ին, գումարուած է Լիբանանի Թեմի Գաւառական Ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Արամ Արք. Քէշիշեանի: Օրակարգի նիւթը եղած է Ազգային Իշխանութեան Կրօնական եւ քաղաքական Ժողովներու յառաջիկայ 2 տարիներու գործունէութեան ծրագրի քննարկումն ու վաւերացումը: Որոշուած է աշխատանքները կեդրոնացնել հետեւեալ մարզերու մէջ. – Կրօնական ու Հայեցի դաստիարակութեան վերակազմակերպում ազգային վարժարաններու եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու մէջ, «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի ու Արցախի պայքարի մասնակցութիւն ու զօրակցութիւն, բնակարանային ծրագրի շարունակում նոր թափով Ազգային Առաջնորդարանի եւ իր յարակից կրթական ու բարեսիրական կառոյցներուն մնայուն եկամուտներ ապահովելու կարելիութեանց ուսումնասիրութիւն, ազգային վարժարաններու կրթական մակարդակի առաւել բարձրացում ու աղգապատկան կալուածներու շահարկում:

***

ՕՆԹԱՐԻՈՅԻ (Գանատա) շրջանի Լոնկ Սոլ լճափի զբօսայգիին մէջ, Յուլիս 31-ին, 2000 հոգիի ներկայութեան դաշտահանդէս մը տեղի ունեցած է Խանասորի արշաւանքին 97-րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէի եւ երիտասարդական Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին:

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԷ.

Օրթագիւղի թթաստաններուն մէջ էր, …ղուական մեղմաօրյլ սրինգը՝ որ իր …առաջին յուզումնեցուն ընկերն եղած էր …կանքի արշալոյսին՝ կը լսէր հիմա, իր …ննեակին թիկնաթոռին մէջ ընկողմած՝ …ոտայի արեւին վեհաշուք մայրամուտքը …աղէւն էր, խմբագրատունը թաց թաց …թերթերուն մոգիչ հոտը կ՚առնէր, բարի …օրը դէմքը կը տեսնէր, գաղափարակից …ներմիներուն, զոր հոգիէն աւելի կը …սիրէր, ձեռքերը կը սեղմէր, ու այդ անոյշ …դէմքը, Զամ – Իլիմանի խորշին մէջ… …մէնքը կուղային, կ՚անցնէին, կ՚երթային, կը վերադառնային աչքերուն առջեւն. կը թուէր, կարօտն ու յիշատակը կը սկարացնէին իր հոգեկան ուժը. մեկնելու էր, բայց տրտմելու հրճուագին …երջանկութիւնը քիչ մը, քիչ մըն ալ պէտք …էր վայելել: Ու չլսեց վարդապետի մը …ձայնը որ կ՚ըսէր.

– Ազգային մըն է, Պոլսեցի, աղնիւ երիտասարդ մը որ շատ ուրախ պիտի ըլ…լայ անշուշտ երբ հայրենակիցներ տեսնէ: Եւ քիչ մը յառաջանալով ռօթօնտան՝ …ուր կը տանէր հիւրերը.

– Գէորգեան էֆէնտի, համեցէք այս կողմ նայիլ, դժգոհ պիտի չմնաք:

Նաւարեան սթափեցաւ ձայնէն, արթընցաւ, ինքզինքը գտաւ եւ գլուխը ետ դարձուց.

– Օ՜հ, դուք հո՞ս, ըսելով լայն գիրուկ ձեռք մը իրեն կարկառեցաւ:

– Ա՜հ…

– Վախցա՞ք, կ՚ըսէր թրթռուն ձայն մը: – Ու մանրիկ նրբին մատները Նաւարեանի մեկնուեցան. երբեք իրենց սեղմումը այդքան դողդղացող հրճուանքով չէր եղած:

– Այսպէս ուրեմն դիպուածին պարտական պէտք է ըլլանք, կ՚ըսէր Տիրան էֆէնտի գոհ զուարթութեամբ:

– Ի՞նչ բարեբախտութիւն որ իրարու ծանօթ էք, ըսաւ վարդապետը:

– Պոլիս բարեկամներ էինք Գէորգեան էֆէնտիի հետ, ըսաւ Տիրան էֆէնտի, որ հասկցած էր թէ Նաւարեան անծանօթ պահած էր ինքզինք:

Երիտասարդ վարդապետը որ միայն էրէկ – մարդերու հետ կը խօսէր, անպատշաճ համարելով աչքերը աղջկան մը երեսին վրայ յառել, չէր կրնար դիտել թէ Արուսեակի յանկարծական կարմրութիւնը շատ յայտնի կ՚ընէր, թէ պարզ ծանօթներ ըլլալու չէին: Բայց այդ գունափոխութիւնը ո՛չ Տիրան էֆէնտիի, ո՛չ Նաւարեանի աչքերէն վրիպեցաւ:

Տառապանքները, յարատեւ մտածութիւնը, վիշտը, ու այդ իրիկուան երազանքը տպաւորած էին Նաւարեանի քաղցր ու առնական դէմքին այնպիսի վեհութիւն մը, որուն հանդէպ իր կնոջական բոլոր տկարութեամբը Արուսեակ կը տագնապէր:

Անմեղ վարդապետը հիւրերը տարաւ ռօթօնտան, քիչ մը անոնք ալ հոն կեցան, հիմա երեքն ալ երազանքներու մէջ միայն Հայր Պատուականը իր հիւրամեծարի պարտականութեամբ կը խօսէր:

Տիրան էֆէնտի, Արուսեակ, Նաւարեան, լռիկ, անխօսուկ, միայն վարդապետին ունկնդրելով, առանց բառ մը արտասանելու եկան վանքին դուռը, ուր իրենց կոնտոլաները նստան, եւ վարդապետին մնաք բարով ըսելէ յետոյ Տիրան էֆէնտի գլուխը յառաջացնելով Նաւարեանի կոնտոլային.

– Ուրեմն այս իրիկուն միասին կը ճաշենք, ըսաւ Նաւարեանի:

– Մեծ ուրախութեամբ: Ո՞ր պանդոկն իջած էք:

– Պաւէրին,

Կոնտոլաները բաժնուած էին իրարմէ փոքրիկ անջրպետով մը, որ սակայն անհուն կ՚երեւէր Արուսեակի եւ Նաւարեանի:

Նաւարեանի կոնտոլան քիչ մը առաջ անցաւ, եւ երիտասարդը բիացէբրան կանգնած ձեռքը կարկառեց Արուսեակին դուրս ելլելու պահուն:

ԺԹ.

Պաւէրի պանդոկին գրեթէ ծովին մաս կազմող ճաշարանը նստած, ուրախ զըւարթ կը ճաշէին երեքն ալ: Խօսակցութիւնին Վենետիկի շուրջը միայն կը դառնար. մէկ տարուան դէպքերուն ո՛րեւէ ակնարկութիւն չէին ըներ: Նաւարեան թաւական նիհարցած ու տժգոյն գտաւ Արուսեակը, բայց ամենեւին բան մը չըսաւ: Տիրան էֆէնտի խօսելով իրենց ուղեւորութեան նպատակին վրայ ըսաւ թէ Նիս կ՚երթային, ձմեռ հոն անցընելու: Արուսեակ այն ձմեռն ու գարունը քիչ մը անհանգիստ ըլլալուն, բժիշկները այդ օդափոխութեան հարկը տեսած էին: Ինքն ալ շատոնց է Պոլսէն հեռացած չէր, ուղեւորութիւն մը ընել կը բաղձար, քեռորդին չէր կրնար ուրիշին վստահիլ, ուստի ընկերացած էր անոր: Առիթէն օգտուած էին քանի մը շաբաթ ալ Իտալիա պտոյտ մը ընելու. բնական էր որ Վենետիկ ու Ս. Ղազարը զիրենք քաշէին, եւ այսպէս բարեբաստիկ դիպուածով կը պատահէին իրենց հին բարեկամին:

Յաջորդ երկու – երեք օրն ալ մէկտեղ անցուցին. Նաւարեան որ հիմնապէս կը ճանչնար Վենետիկը, պատուական առաջնորդ մը եղաւ բարեկամներուն: Տիրան էֆէնտի քանի մը անգամ վանքն այցելեց ուր առանձին տեսակցութիւններ կ՚ունենար մեծանուն միաբաններու հետ: Արուսեակ եւ Նաւարեան ալ միասին պտոյտներ կ՚ընէին: Զուարթութիւնը վերադարձած էր Արուսեակի դէմքին վրայ. Նաւարեանի զոհունակութիւնն ալ ակներեւ էր. բայց երիտասարդը ո՛չ յուզեալ, ո՛չ խանդավառ կ՚երեւէր. Հալէբի Նաւարեանը չէր: Արդարեւ հրճուանք կը զգար Արուսեակի հետ գտնուելուն, բայց կամքին տիրապետող, սիրտը մտքին զոհող, նպատակի մը հասնելու հաստատ առաջադրութեամբ ոգեւորուած անձի մը անխռովութիւնը կը պահէր:

(Շար. 22)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Էլիան Գասպարաճեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Պր. Գորտոնեանի (Լիլինէ) յիշատակին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Օգոստոս 14, Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ՝ ժամը 11-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայ կաթողիկէ Առաջնորդ
Յաւարտ պատարագի՝ Խաղողօրհնէք:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ ԿՈՉ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ ՊԵԼԺԻԱ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱՊՐԻ

Հայաստանի Ֆութպոլի Ազգային խումբը, իր անդրանիկ պաշտօնական մրցումը կ'ունենայ Եւրոպայի երկիրներու ախոյենութեան շարքին Սեպտեմբեր 7, Պելժիոյ մէջ:

Այս առթիւ Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս կը կազմակերպէ օթօքարներով ճամբորդութիւն մը դէպի Պրիւսէլ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները:

Արդէն իսկ ապահովուած է սահմանափակ թիւով տոմսեր եւ օթօքարներ:

- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան սփիւռքահայութեան անվերապահ զօրակցութիւնը եւ իրենք զիրենք չզգան առանձին օտար ափերու մէջ:

-- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան յաւելեալ ուժ, կարողութիւն եւ պայքարելու ոգի:

Ժամադրուինք բոլորս միասին Սեպտ. 7-ին Հայաստանի հաւաքականին հետ:

Տոմսերը եւ օթօքարներուն տեղերը ապահովելու համար, անմիջապէս հեռաձայնեցէք՝

Պր. Արզարեան
40 -- 67 -- 77 -- 50
(Կէսօրէ վերջ, ժամը 3-էն մինչեւ 9)
Պր. Ոսկերիչեան
45 -- 08 -- 43 -- 10
(Առաւօտեան ժամը 9-էն 15)
(եւ կամ անուն հեռաձայնի թիւ ձգել պատասխան -- հեռաձայնին վրայ):

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին՝ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի:
ԾԱՆՕԹ. -- Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10--ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնութիւն:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ շըրջափակին մէջ կը կատարուի աւանդական Խաղողի Օրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10.30-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ:
Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողի Օրհնութիւն՝ ժամը 11.30-ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՂԵՒՈՆԴ Ա. ՔՀՆՅ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ քառաձայն երգչախումբը ղեկավարութեամբ Վահան Պայընտրեանի:
Պատարագ՝ ժամը 9.30-ին:

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

12, ռիւ տը լա Սեպի

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութիւն:
Այդ օրը Հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 15
Մեռելոց եւ ռմբակոծութեան 50--րդ տարելից:
Ժամը 8.45-ին՝ հաւաքուիլ Վալանսի գերեզմանատունը, ռմբակոծութեան զոհերու յուշարձանին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ կը զետեղուի:
Մուտք հիւսիսէն - կիսաթաւ Անտրէ պողոտան:
Ժամը 10--ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
ռիւ Անպրուազ (Բարէ)
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն ռմբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր զոհերու համար:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

***

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Կը մատուցուի պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:
Հոգեհանգիստ կատարել ցանկացողներէն կը խնդրուի նախօրօք դիմել եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Պատարագ եւ խաղողօրհնէք
Սկիզբ արարողութեանց՝ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Աւագ հովիւ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին «Եկմալեան» եղանակաւ, Թաղիս վերակազմեալ Դպրաց դասու երկսեռ կազմով, ղեկավարութեամբ խմբավար - ուսուցիչ՝ Պր. Ռոպէր Արթինեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէնի զոր կը նուագէ ծանօթ պունաստաղիտուհի՝ Տիկին Սիզան Արթինեան:
Պատարագի աւարտին՝ աւանդական ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:
Կ'ակնկալուի Թաղիս Պօմոնի եւ Շրջակայից ուխտաւոր ժողովուրդին խուռներամ ներկայութիւնը:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնութիւն ժամը 11.45--ին:

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն - Թ'Անթուանի
Ս. Թադէոս -- Բարթողիմէոս
Եկեղեցւոյ մէջ
CampagnePerrier - St. Antoine
Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆէՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն -- Ռաֆայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien
Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂի բաշխում եւ հիւրասիրութիւն:

***

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ -- ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆէՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա -- Սիոթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Անուանակոչութեան Տօնախմբութիւն
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15
Պատարագ՝ ժամը 10--ին:
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

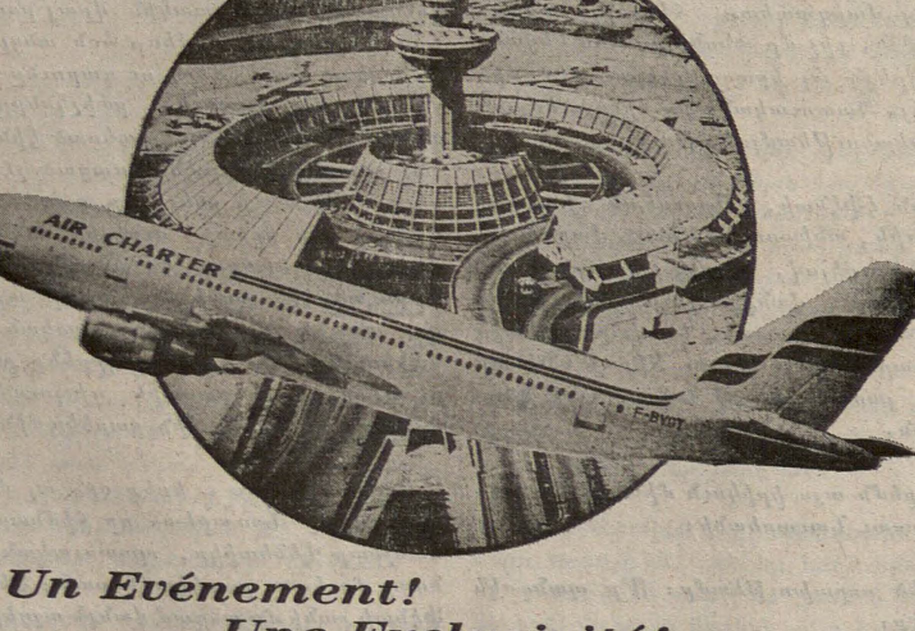

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 12
VENDREDI
12 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ . Թիւ 18.391 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.391

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգոստոս 11-ին վերջ կը գտնէր Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ իր պատուիրակութեան ամերիկեան այցելութեան պաշտօնական մասը: Յիշենք որ Հայաստանի նախագահին պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Պետական Նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, Արտաքին Նախարար՝ Վահան Փափազեան, Տնտեսութեան Նախարար՝ Արմէն Եղիազարեան, Ելմտական Նախարար՝ Լեւոն Բարխուդարեան, Կեդրոնական Դրամատան կառավարիչ՝ Բագրատ Ասատրեան, Նախագահի մամուլի քարտուղար՝ Լեւոն Զուրաբեան, Արտաքին նախարարութեան Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի բաժնի պետ՝ Վարդան Ոսկանեան եւայլն:

Նախագահն ու պատուիրակութիւնը Ուաշինկթընի Տըլլըս օդակայանը հասած էին Կիրակի, Օգոստոս 7-ին եւ պաշտօնական ընդունելութենէ մը ետք առաջնորդուած Ուիլըրտ պանդոկը: Լ. Տէր - Պետրոսեան պաշտօնական իր այցելութիւնը կ'սկսէր Երկուշաբթի, Օգոստոս 8-ին, ծաղկեպսակ մը դնելով Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, Արլինկթընի զինուորական գերեզմանատունը: Նախագահը ծաղկեպսակ մըն ալ կը դնէր Նախագահ Քենըտիի շիրիմին:

Ցերեկին, Նախագահը ճաշի հիւրը եղած է Փոխ - Նախագահ Էլ Կորի: Ապա, յաջորդ օրը՝ Նախագահ Գլինթընի հետ հանդիպումը տեղի ունեցած է ժամը 17.30-էն 18.15, որուն յաջորդած է ընդունելութիւն մը Սպիտակ Տան մէջ եւ որուն ներկայ եղած են նաեւ հայ գաղութի ներկայացուցչական դէմքեր:

Երկու նախագահներու հանդիպումներուն առթիւ ստորագրուած են հետեւեալ երկու համատեղ յայտարարութիւնները:

***

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ՝ Պ. ԳԼԻՆԹԸՆԻ ԵՒ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սպիտակ Տունը ունեցած իրենց հանդիպումին ատեն նախագահ Բիլ Գլինթըն ու Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Լ. Տէր - Պետրոսեան քննարկած են փոխադարձ հետաքրքրութիւն ներկայացնող երկկողմ, շրջանի ու միջազգային հարցեր եւ համաձայնած են զօրացնելու կովկասեան տարածքի խաղաղութեան եւ ապահովութեան ուղղուած իրենց ջանքերը:

1991-ին, Հայաստանի անկախութեան հռչակումէն ետք Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներն ու Հայաստան ամրապնդած են իրենց յարաբերութիւնները: ԱՄՆ առաջին երկիրն էր որ դեսպանատուն հիմնեց Հայաստան վերջինիս անկախութենէն յետոյ: Լ. Տէր - Պետրոսեանի պաշտօնական այս այցը կարեւոր քայլ է, որ անգամ մը եւս կը վկայէ երկկողմ սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու երկու երկիրներու ձգտումը:

Նախագահ Գլինթըն եւ նախագահ Տէր-Պետրոսեան շեշտեցին Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման անհրաժեշտութիւնը: Միացեալ -- Նահանգներ կ'ողջունէ 1994, Յուլիս 27-ին կողմերու միջեւ հաստատուած զինադադարի վերջին համաձայնագիրը: Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգները ու Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը վերահաստատեն հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման ուղղութեամբ Սէ - էՍ - Սէ - Ը Մինսկի խումբի միջոցով աշխատելու կարեւորութիւնը եւ կ'ընդգծեն միջնորդական բոլոր ջանքերու համադրումի անհրաժեշտութիւնը:

Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգները կը գնահատեն այն առաջընթացը, որու հասած է Հայաստան ժողովրդավարութեան, օրինականութեան ու ազատ շուկայական տնտեսութեան սկզբունքներու հաստատման աշխատանքի մէջ եւ կը վերահաստատէ Հայաստանի օգնելու իր պատրաստակամութիւնը՝ յաղթահարելու համար համալիր տնտեսական բարեփոխումներու ճամբուն վրայ դեռեւս առկայ դժուարութիւնները: Երկու նախագահները խոստացած են պահպանել ու զարգացնել այն արժէքները, որոնք հասարակաց են երկու երկիրներու համար եւ որոնք ազգերը կը միացնեն ժողովրդավարական հաւաքականութեան: Նախագահ Գլինթըն ու նախագահ Տէր - Պետրոսեան համաձայնած են որ Հայաստանի կայունութիւնը եւ ժողովրդավարութեան ու տնտեսական բարեփոխումներուն փարումը էական ներդրում են կովկասեան տարածքի կայունութեան աշխատանքին:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը վերահաստատէ իր բոլոր դրացիներուն հետ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու եւ միջազգային քաղաքական ու տընտեսական կառոյցներու լիարժէք կերպով մասնակցելու իր պատրաստակամութիւնը: Նախագահ Տէր - Պետրոսեան շեշտած է որ Հայաստանի անկախութեան ու բարգաւաճման համար խիստ կենսական այդ նպատակներուն կարելի է հասնիլ միայն հայրենիքի մէջ ժողովրդավարութեան հաստատումամբ:

Նախագահ Գլինթըն եւ նախագահ Տէր - Պետրոսեան համաձայնեցան համատեղ աշխատիլ երկկողմ առեւտուրի եւ ներդրումներու խթանումին ուղղութեամբ: Առեւտուրի եւ ներդրումներու վերաբերեալ արդէն ստորագրուած են շարք մը պայմանագրեր, եւ կողմերը կը սպասեն կրկնակի տուրքերէ խուսափելու վերաբերեալ պայմանագրի ստորագրութեան:

Հայաստանի Հանրապետութիւնն իր գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը կը յայտնէ դժուար ժամանակներուն Հայաստանի Միացեալ - Նահանգներու տրամադրած մարդասիրական ու տնտեսական օգնութեան առթիւ: Նախագահ Տէր - Պետրոսեան հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներուն՝ իր պաշարներէն Հայաստանը լրացուցիչ ցորենով ապահովելուն համար:

Ընդհանուր քաղաքական, տնտեսական եւ ապահովութեան հարցերուն մէջ, իրենց համագործակցութեան ատեն Միացեալ - Նահանգներն ու Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամուր եւ երկարատեւ յարաբերութիւններու հիմքը դրած են:

Ուաշինկթըն, Օգոստոս 9

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲՆԱԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱՄՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1994, Օգոստոս 9-ին, Փենթակոնի մէջ (Պաշտպանութեան նախարարութիւն) տեղի ունեցած քննարկումներու ընթացքին, Պաշտպանութեան նախարար Ուիլիըմ Ճ. Փերի եւ Հայաստանի նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան քննած են Անդրկովկասի տարածքի ապահովութեան հարցերը եւ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծման խնդրին մէջ Միացեալ -- Նահանգներ - Հայաստան պաշտպանական սերտ համագործակցութեան զարգացման հարցերը:

Նախարար Փերի եւ նախագահ Տէր - Պետրոսեան նշեցին ՕԹԱՆ-ի «Համագործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրին անդամակցելու եւ «Միջազգային ռազմական ուսուցման եւ վերապատրաստում»ի ծրագրին մասնակցելու Հայաստանի հետաքրքրութեան մասին: Երկու կողմերը համաձայնեցան լրացուցիչ քայլերու ձեռնարկել պաշտպանութեան բնագաւառի մէջ Միացեալ - Նահանգներ -- Հայաստան համագործակցութիւնը ամրապնդելու նպատակով:

- Երկու կողմերը համաձայնեցան, որ Հայաստանէն ռազմական կցորդ կ'ուղարկուի Ուաշինկթըն եւ Ամերիկայէն ռազմական կցորդ կը նշանակուի Երեւան:

- Նախարար Փերին, նշեց որ ԱՄՆ-ը մտադիր են իրականացնելու պաշտպանական համագործակցութեան ծրագիր մը, որ կ'օժանդակէ ժողովրդավարական ու քաղաքացիական վերահսկողութեան ներքեւ հայկական զինուած ուժերու շարունակական զարգացումին: Այդ ծրագիրը, որուն նման օրինակները արդէն կը գործեն արեւելեան կեդրոնական Եւրոպայի երկիրները եւ Ռուսաստան, Ուկրանիա, Բելառուսիա եւ Ղազախստան, կրնայ ընդգրկել աւագ զինուորական ու Պաշտպանութեան նախարարութիւններու աւագ պաշտօնեաներու միջեւ կապերը, սպաներու ուսուցման ծրագիրներ եւ այլ ծրագրեր այնպիսի բնագաւառներու մէջ, ինչպէս՝ պիւտճէի հայթայթումը, վերապատրաստութիւնը եւ քաղաքացիական վերահսկողութիւնը:

- Նախարար Փերի, իբրեւ առաջին քայլ, նշած է Պաշտպանութեան նախարարութեան աւագ պաշտօնեաներէն կազմուած պատուիրակութիւն մը Հայաստան ուղարկելու իր մտադրութիւնը, քննարկելու համար ապահովութեան հարցերը, ծանօթանալու Հայաստան իրականացնող պաշտպանական բարեփոխումներուն եւ պաշտպանութեան բնագաւառը Միացեալ - Նահանգներ -- Հայաստան համագործակցութեան յետագայ քայլերու վերաբերեալ իրեն առաջարկութիւններ ներկայացնելու նպատակով:

ՈՒ. Ճ. ՓԵՐԻ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ուաշինկթըն, Օգոստոս 9

- Օգոստոս 8-ին Նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ուըրլտ Պէնքի եւ Ինթէրնէշընըլ Մանէթարի Ֆոնտի ներկայացուցիչներու հետ, որոնցմէ մէկն է Վահրամ Ներսէսեան: Այս հանդիպումին ներկայ օտարները դրական կարծիք ունեցած են:

- Օգոստոս 10, Չորեքշաբթի օր Նախագահ Տէր - Պետրոսեան որուն կ'ընկերանար Հայկական Համագումարի Նախագահ Հրայր Յովնանեան տեսակցութիւն մը ունեցած է պիզնէսմէն-ներու կազմակերպութեան մը հետ: Ներկայ եղած է նաեւ փաստաբան Վան Գրիգորեան, մասնագէտ յետ խորհրդային երկիրներու տնտեսական ներդրումները կիրարկող օրէնքներուն:

- Հինգշաբթի, Օգոստոս 11-ին, նախագահը հանդիպում մը կ'ունենար Արտաքին նախարար՝ Ու. Քրիստոֆըրի եւ տեսակցութիւններ «Նիւ - Եորք Թայմզ»ի եւ Հեռատեսիլի թղթակիցներուն հետ ու պատուոյ հիւրը կ'ըլլար հաւաքոյթի մը զոր կազմակերպած է Հայաստանի դեսպանը՝ Ռուբէն Շուգարեան: Ուրբաթ, Օգոստոս 12-ին, նախագահը կ'անցնի Տիթրոյիթ, սկսելով իր այցելութեան անպաշտօն մասը:

***

Հ.Յ.Դ.ԵԱՆ ԴԻՐՔԸ

Հայաստանի նախագահին այս այցելութեան առթիւ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան արեւմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն մանրամասն «Յայտարարութիւն» մը հրապարակած է, որուն առաջին մասին մէջ, անդրադառնալով Լ. Տէր - Պետրոսեանի «Միացեալ - Նահանգներ ու յատկապէս Գալիֆորնիա կատարելիք այցելութեան», կը պարզէ կուսակցութեան դիրքորոշումը Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Հայաստանի կառավարութեան նկատմամբ: Կը գտնէ ի մէջ այլոց որ. - «Նախագահ Տէր - Պետրոսեան անդրդուելիօրէն եւ ծրագրուած կերպով հետամուտ է առհասարակ մեր ազգ. կուսակցութիւնները ու երկարամեայ հիմք ունեցող կառոյցները վարկաբեկելու եւ տկարացնելու վարքագծին, յատկապէս Սփիւռքի մէջ անոնց շինարար դերակատարութիւնը նսեմացընելու: Աւելի՛ն, նախագահ Տէր - Պետրոսեան կը ձգտի առ հասարակ անջատել Սփիւռքը Հայրենիքէն եւ սահմանափակել անոր դերակատարութիւնը: Գործընթաց մը որ խնդրական կը դարձնէ Ամենայն Հայոց եւ ազգընտիր նախագահի հանգամանքը» եւայլն, եւայլն:

Ուրեմն, մեկնելով նման տեսակէտներէ, Հ. Յ. Դ.-ն «կը յանդի հետեւեալ եզրակացութեանց». --

«Առաջին, նախագահի այցելութիւնը հապճեպ կերպով պատրաստուած ըլլալով աւելի քարոզչական ու դիւանագիտական բնոյթ ունի քան դիւանագիտական ու քաղաքական խորք:

Երկրորդ, նախագահին այցելութիւնը, Ուաշինկթընէն դուրս եւ յատկապէս Լոս-Անճըլըսի մէջ, հեռու է Հայաստանի ու հայութեան համար դիւանագիտական ու քաղաքական նկատառելի շահ ապահովելէ:

Երրորդ, ազգային տեսակէտէն, նախագահի այցելութիւնը մեր գաղութին հաւաքական կեանքի ամրակայման, ներքին անդորրութեան, ազգային արժէքներու պահպանման, ու այս հեռաւոր ափերուն մեր զանգուածներուն ազգային վաւերական ու համահայկական դեկավարութիւն տրամադրելու կենսական նպատակներ հետապնդելու միտում չառաջադրեր:

Հետեւաբար, վերոնշեալ մտահոգութիւններէն մեկնած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն մեր ժողովուրդին սեփականութեան կը յանձնէ հետեւեալ դիրքորոշումները. --

Առաջին, Հայ Յեղափոխական Դաշնակ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓՆՏՌԵԼՈՎ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ ԵԹՈՎՊԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱՅԻ 150 ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Գահիրէէն ու Աղեքսանդրիայէն ետք (*), ամերիկահայ լրագրող Տէյվիտ Զէնեանի հետ կ'արժէր քննական պտոյտ մըն ալ ընել Եթովպիա, հայաւէր Հայլէ Սելասիէ կայսեր երբեմնի բարգաւաճ երկիրը ուր հայութեան բեկորները տագնապը կ'ապրին իրենց արեան կանչին...

***

Փոլինկ 757 ճամբորդական սաւառնակի մը աթոռները, իրենց թիւով՝ կը գերազանցեն Եթովպիոյ մէջ ապրող Հայերը: Երբեմնի 1200 հոգինոց հայ գաղութէն, այսօր մնացած է հազիւ 150 հոգի:

Հակառակ մարդուժի այս հսկայ կորուստին, բուռ մը Հայեր կը շարունակեն պահպանել ազգային կառոյցները: Համայնապատկան եկեղեցին, դպրոցն ու ակումբը գործօն են տակաւին: Նշանաւոր առեւտրական Վահագն Ղարիպեան, օրինակ, կ'աշխատի վերականգնել տեղւոյն Բարեգործականի մասնաճիւղը, որ արդէն իսկ հայթայթած է հարկաւոր պիւտճէն՝ գաղութային ազգային վարժարանին նոր կահոյքներ գնելու համար: Իր կարգին, Առաքել Սագաճեան ձեռնամուխ եղած է դպրոցին ուսումնական դիմագիծին բարելաւման:

«Մշակոյթի եւ ազգային ժառանգութեան պահպանումը հաւատքի հարց մըն է: Ասոր մէջ ժամանակավրէպ ոչինչ կայ», կ'ըսէ Աւագ Սարկաւագ Վարդգէս Նալպանտեան, զինք հարցազրուցող լրագրողին:

Եթովպահայ գաղութը, որ ժամանակին բաղկացած էր նշանաւոր վաճառականներէ, գործարանատէրերէ եւ ոսկերիչներէ, տակաւ սկսած է նմանիլ «կորսուած ցեղախումբի» մը, ամբողջովին մեկուսացած իրեն դրացի ափրիկեան այլ հայագաղութներէ (Եգիպտոս, Սուտան), բայց նաեւ բովանդակ Սփիւռքէն ու նոյնիսկ Հայաստանէն:

«Ոչ թերթեր ունինք եւ ոչ ալ կազմակերպուած հաղորդակցական կապ մը հայկական միւս գաղութներուն հետ: Մեր թիւին մեծագոյն տոկոսը տեղեակ չէ Հայաստանի իրադարձութիւններուն, իսկ այն քիչը զոր կը լսենք՝ կը պարտինք Ամերիկայի Ձայնի հայերէն հաղորդումներուն», կը բացատրէ գաղութին երիցագոյն անդամներէն մին՝ 90-ամեայ Աւետիս Թէրզեան:

Գաղթի Ալիքը հարիւրաւոր Եթովպահայեր տարած ցանցնած է Գալիֆորնիոյ ու Գանատայի մէջ: Շատ քիչերն են միայն, որ նախընտրած են ապրիլ «պապենական իրենց հողերուն վրայ», ինչպէս կ'ըսեն իրենք:

Նկատի առած գաղութին փոքր թիւը, Եթովպահայոց վերապրումի «ճակատամարտ»ը փոխակերպուած է «իսկական պատերազմ»ի մը:

Մայրաքաղաք Ատտիս-Ապապայի Ազգային Գէորգով Նախակրթարանը, հիմնուած 1935-ին, ունի շուրջ 100 աշակերտներ, որոնց միայն 11-ը Հայեր են, ներառեալ՝ 6 խառնածին երեխաներ:

«Մեր տարեկան պիւտճէն 12.000 տոլար է: Եթէ ոչ - հայ երեխաները հեռու պահէինք այս դպրոցէն, ապա շատո՜նց զայն փակած ու մեկնած պիտի ըլլայինք», կ'ըսէ վարժարանին տնօրէնուհին՝ Էմմա Կիւլէրեան: «Հայ մանուկները հայեցի կրթութեան պէտք ունին ու մենք այդ մէկը կրնանք ապահովել՝ աշակերտներ ընդունելով այլ համայնքներէ ալ», կը շեշտէ ան, բացատրելով թէ դասացուցակին մէջ լայն ժամեր տրամադրուած են հայ լեզուի, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ կրօնի դասերուն:

Գէորգով Ազգային Վարժարանը (ուր տնօրէնի պաշտօն վարած է ֆրանսահայ ողբացեալ գրագէտ Կարապետ Փօլատեան - Լ. Շ.), այսօր ունի բազմազգեան աշակերտութիւն մը, ներառեալ՝ Ատտիս-Ապապա պաշտօնավարող եգիպտացի դիւանագէտներու զաւակներ, որոնց համար հայկական այս կրթօճախը «ընտանեկան մաքուր մթնոլորտ մը ունի»:

Ուսումնական անցնող տարեշրջանին (1993 / 1994) դպրոցի նախակրթարանէն շրջանաւարտ եղած են երեք հայ աշակերտներ, որոնք իրենց նախորդներուն հետեւելով՝ յուսալից են իրենց ուսումը շարունակել Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան մէջ: Հայ շրջանաւարտներուն թիւը սակայն, անխուսափելիօրէն անկում պիտի արձանագրէ յառաջիկայ տարիներուն՝ եթէ գաղութին վիճակագրական պատկերը չբարելաւուի նոր ծնունդներով...: Դպրոցին տուեալները ցոյց կու տան թէ երկու հայ մանուկներ պիտի աւարտեն զայն 1995-ին, մէկ հոգի՝ 1998-ին, երկու հոգի՝ 1999-ին ու թերեւս երեք հոգի՝ 2000 թուականին:

150 հոգինոց հայ համայնքին մէջ մեծագոյն տոկոսը կը կազմեն տարեցները: 12 տարիքը չբոլորած վեցեակ մը երեխաներ, հինգ պատանիներ, շուրջ 10 երիտասարդներ ու նոյնքան մըն ալ «քառասուննոց» չափահասներ կը միանան անոնց: Ատտիս-Ապապայի Ս. Գէորգ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ տուեալներուն համաձայն, 1979 - 1994 գաղութին ծոցին մէջ տեղի ունեցած են 9 պաշտօնական պսակներ, 37 ծնունդներ ու 55 մահեր:

«Այս գաղութը թուական աճ չունի. այս պատճառով կը դիմառնենք դժուարին ապագայ մը», դիտել կու տայ տեղացի հայ ճարտարագէտ մը:

Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին կառուցուած 1934-ին, վերջին քահանային մեկնումէն ասդին (1980) թափուր մնացած է, «Հակառակ Եթովպական Ուղղափառ եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու դաւանական մօտիկութեան, գաղութը սովոր չէ ոչ - հայ եկեղեցականներ կանչել թաղումի կամ մկրտութեան առիթով», կը յիշեցնէ Վարդգէս Սարկաւագ Նալպանտեան ու կը շարունակէ.

- Մեր վերջին քահանային մեկնումէն ետք, շրջանի մը համար, պատարագի ձայնագրուած երիզներ օգտագործեցինք՝ կիրակնօրեայ արարողութեանց ընթացքին: Երեւակայեցէ՛ք բուռ մը մարդիկ, եկեղեցւոյ մէջ նստած՝ պատարագը կ'ունկնդրեն ձայներիզէն...: Անիկա բաւարար չէր սակայն: Որպէս ձեռնադրեալ Սարկաւագ՝ կարգ մը պատասխանատուութիւններ ալ ե՛ս վերցուցի:

Այնուհետեւ ան կը պատմէ, թէ 14 տարիներէ ի վեր, առանց բացառութեան, կը ղեկավարէ կիրակնօրեայ արարողութիւնները ու կը խոստովանի նոյնիսկ՝ որ մկրտութիւններէ ու թաղումներէ զատ՝ պսակներ իսկ կը կատարէ...

Ու մինչ եկեղեցին ու դպրոցը միասնաբար կը պահպանեն գաղութը, հայկական «Արարատ» ակումբն ալ նիւթապէս օգտակար կ'ըլլայ անոնց: Այս ակումբը, իր ճաշարանով հանդերձ, վերակազմակերպուած՝ վերջին տարիներուն, ժամադրավայրը դարձած է Ատտիս - Ապապայի օտար դիւանագիտական կազմին ու գործարար մարդոց, որոնք «անդամագրուած» են այնտեղ: Ճաշարանին սպասարկած հայկական տոհմիկ ճաշատեսակները մեծ հաճոյք կը պատճառեն անոր այցելուներուն ու ինչ որ ամէնէն էականն է՝ յաւելեալ եկամուտ մը կ'ապահովեն Ակումբին:

Հարուստ Հայերը թէեւ շատո՜նց հեռացած են Եթովպիայէն, սակայն «մնացորդացը» կը շարունակէ պահպանել իր գոյութիւնը՝ սեփական ուժերով ու առանց արտաքին որեւէ օժանդակութեան:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

(*) Տե՛ս՝ «Ցառաջ», Օգս. 6 / 7 եւ 11:

Հալէպ

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՇԽՈՒՄԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Հայաստանի ահաւոր երկրաշարժէն հազիւ ամիս մը անցած, աշխարհի չորս կողմերէն՝ կառավարութիւն, կազմակերպութիւն թէ անհատ, սկսան օգնութիւններ հասնիլ մեր երկիրը: Աւելորդ է խօսիլ սկզբնական շրջանինստեղծուած այն շփոթին մասին, որմէ օգտուեցան անխիղճ ու անկուշտ մարդիկ՝ Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան: Աղէտի գօտի կոչուած շրջաններու բնակչութեան վէրքերը տակաւին չսպիացած, նոր դէպքեր ու ողբերգութիւններ կուգային աւելի եւս բարդացնելու համար մեր հայրենիքին մէջ տիրող կացութիւնը: Սումգայիթ, Բաքուի ջարդեր, դէպի Հայաստան փախչող տասնեակ հազարաւոր հայ գաղթականներ, Արցախի ազատագրական պայքար, Հայաստանի շրջափակում եւ անոր հետեւանքով յառաջացած բազմաթիւ բարդութիւններ ու դժուարութիւններ, աւելի եւս կը խորացնէին հայրենաբնակ մեր ժողովուրդին վէրքերը եւ կը խանգարէին նորանկախ մեր Պետութեան վարչամեքենային բնականոն ընթացքը: Իւրաքանչիւր նախարարութիւն, ստեղծուած պայմաններու իբրեւ արդիւնք, ունէր - եւ միշտ ունի - իր հարցերն ու վարչամեքենան բանեցնելու դժուարութիւններն ու խոչընդոտները: Նման նախարարութիւններէն մէկն է Աշխատանքի եւ Ընկերային Ապահովութեան Նախարարութիւնը, որուն ղեկը յանձնուած է Աշոտ Եսայեանի:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ վերջին ժամանակները ի՞նչ տեսակ օգնութիւններ հասած են Հայաստան, անոնք ի՞նչպէս կը բաշխուին, խախտումներ կամ չարաշահումներ կը կատարուի՞ն եւ, ընդհանրապէս, ի՞նչպէս կը բանի նախարարութեան վարչամեքենան:

Այս հարցումներուն կը պատասխանէ նախարարին հետ լրագրող Սերգէյ Գալոյեանի ունեցած հարցազրոյցը, լոյս տեսած Երեւանի «Երկիր Նայիրի» շաբաթաթերթի Յուլիս 22 - 28-ի թիւին մէջ:

Թէ ի՛նչպէս կը կատարուին օգնութիւններու բաշխումի աշխատանքները, նախարարը կ'ըսէ որ կառավարութեան կառոյցին մէջ կայ Կեդրոնական Ցանձնաժողով մը, որ կը համադրէ աշխարհի բոլոր կողմերէն կառավարութիւններէն, կազմակերպութիւններէն, անհատներէն ստացուած մարդասիրական օգնութիւնները եւ կը զբաղի անոնց բաշխումով: Ցանձնաժողովին անդամ են նաեւ բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Անցեալ Նոյեմբերին ստեղծուած են ընկերային ծառայութիւններ եւ մեծ մասամբ օգնութիւններու բաշխումը կը կատարուի ընկերային ծառայութիւններու տուած ցանկերու համապատասխան: Ցանձնաժողովը ջանք կը թափէ որպէսզի օգնութիւն ստանան անոնք, որոնք իսկապէս կարիքն ունին: Այլ խօսքով՝ կը ջանայ արդար ըլլալ իր աշխատանքներուն մէջ:

Բնականաբար, կարիքաւոր ընտանիքներու ցանկերը պատրաստելու ընթացքին կրնան սխալներ գործուիլ, ենթակայական մօտեցումի հետեւանքով: Այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները ո՞րքանով արդար են: Նախարարը դիտել կու տայ թէ սխալներէ հեռու մնալու նպատակով գործի լծուած են անկախ մարդիկ, յատկապէս ուսանողներ, որոնք ամառուան արձակուրդին շրջելով Հայաստանի բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը կը պատրաստեն կարիքաւորներու ցանկերը: Անոնք կը վարձատրուին միջին աշխատավարձէն քանի մը անգամ աւելի չափով: Անշուշտ անոնց պատրաստած ցանկերը, որքան ալ արդար եւ անաչառ ըլլան, կուրօրէն չեն հաստատուիր, այլ կը վաւերացուին մանրակրկիտ ստուգումէ ետք:

Յաճախ պատահած են խախտումի դէպքեր, երբ Ընկերային Ապահովութեան Նախարարութեան դռները զարկած են իրենք զիրենք կարիքաւոր ներկայացնող մարդիկ, որոնց պարագան իրականութեան չէ համապատասխանած: Միւս կողմէ, կան որոշ նրբութիւններ: Օրինակ, արտասահմանէն օգնութիւն կը զրկուի ծնողազուրկ երախաներու համար: Կան ընտանիքներ, ուր հայրը կամ մայրը ոչինչով կրնան ապահովել իրենց զաւակներուն ապրուստը: Կան նաեւ ծնողքներ, որոնք եկամուտի ոչ մէկ աղբիւր ունին, սակայն ունին զաւակներ, որոնք ի վիճակի ըլլալով հանդերձ չեն օգներ իրենց ծնողքներուն: Ուրեմն, որո՞ւն օգնել եւ ի՞նչպէս: Այս բոլոր նրբութիւնները պէտք է նկատի առնէ Նախարարութիւնը եւ կատարէ յարաբերաբար արդար բաշխումը:

Օգնութենէն անարդար կերպով օգտուողներուն ակնարկելով նախարարը կ'ըսէ. «Դա հակոտնեայ է մեր նկարագրին եւ չարիք է: Ես կարծում եմ, որ պէտք է հասարակական կարծիք ստեղծել նմաններին նկատմամբ, որովհետեւ ես մեծ յարգանքով եմ վերաբերւում մեր ժողովրդի բարոյական արժանիքներին»: Նախարարը լաւատեսութեամբ մը նոյնիսկ կ'աւելցնէ. «Համոզուած եմ շատ մարդիկ կը լինեն, որոնք նոյնիսկ ետ կը բերեն ոչ օրինականօրէն ստացուած արկղիկները կամ օգնութեան միւս ձեւերը, եթէ համոզուեն, որ հասարակական կարծիքը ուրիշ կերպ է նայելու իրենց արարքին, որ իրենցից շատ անգամ վատթար վիճակում գտնուող կայ»:

Պատասխանելով լրագրողի այն հարցումին թէ 1988-ի երկրաշարժէն ի վեր աշխարհի չորս կողմերէն Հայաստան հասած օգնութիւնը, օգտակա՞ր եղած է մեր ժողովուրդին համար, թէ հայ մարդուն յատուկ բարոյական որոշ չափանիշներ խախտած են, Նախարար Աշոտ Եսայեան նշած է. «Դժբախտաբար դուք ճիշդ էք՝ պէտք չէ օգնութիւնը դարձնել ապրելակերպ: Ես կ'ուզենայի հայ մարդը օգնի հայ մարդուն, անգամ ուրիշին, ոչ միայն նիւթապէս: Ինչ խօսք այլաձեւուած, խեղուած երեւոյթները կը հասցնեն այն բանին, որ յետոյ տասնամեակների կարիք կը լինի հոգեբանական այս դժուար վիճակից դուրս գալու համար: ... Հայ մարդը օգնութեան համար երբեք ձեռք չի մեկնել, եթէ պայմաններ եղել են իր հացը քրտինքով վաստակելու»: Հետեւաբար, այս իրողութենէն մեկնելով նախարարը ձեռնարկած է ծրագրի մը մշակման, որ կը միտի գործի լծել կարիքաւոր մարդիկը, ապրուստ հոգալու պայմաններ ստեղծելով:

Գնահատելի ծրագիր մը, որուն իրագործումը կրնայ լուծում բերել շատ մը հարցերու:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆ

Անգլիոյ մէջ մեծ դայթակղութեան պատճառ եղած են հիւանդանոցները որոնք որոշած են այսուհետեւ չզբաղիլ 65 տարեկանէն վեր հիւանդներով: Ահազանգը հնչեցուցած է 73 տարեկան մէկը որ 12 տարիէ ի վեր որոշ շրջաններ կանոնաւոր կերպով դարմանում կը տեսնէր Պրայթընի հիւանդանոցին մէջ: Մարտին, երբ կրկին դիմեց հոն հերթական դարմանումին համար, մերժեցին ընդունիլ զինքը, այն պատճառաբանութեամբ որ որոշուած է այլեւս ընթացք չտալ քրոնիկ հիւանդութեան տէրերու որոնք 65 տարեկանէն վեր են: Այդ տարիքը հանդստեան կոչուելու տարիքն է Անգլիոյ մէջ: Իսկ խնդրոյ առարկայ անձերը պէտք է իրենց անձնական միջոցներով դարմանուին: Այս խումբէն ուրիշ մըն ալ որ նոյն վերաբերումին արժանացած է, հարց կու տայ թէ երբ մէկը տէր է հիւանդութեան մը որ վերջնական բուժում չունի, պէտք է մեռնի՞ նկատուի: Հիւանդանոցին պատասխանը հետեւեալը եղած է. - «Ճիշդ է որ որոշումը կամայական է, սակայն պէտք է ի վերջոյ սահմանագիծ մը ճշդել»:

Այս որոշումը կը պարտադրէ հիւանդներուն վճարովի բժիշկներու դիմել, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ որ անոնք ահազանգ հնչեցնեն լրասփիւռներուն ու հարցը հա...

ՍՓԻՒՌՔԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽՄԲ. -- Լեզուի ճահանջը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնայ եւ այս ընթացքով Սփիւռքի Հայերը այլեւս հասարակաց լեզու մըն ալ պիտի չունենան գիրար հասկնալու համար: Սփիւռքեան համագումար մը պիտի վերածուի Բաբելոնի աշտարակի: Արդէն իսկ, բանախօսէն առաջ, հարկ է թարգմանիչ մը գտնել, ճարել անհետացումի ճամբուն վրայ գտնուող այն վերջին ննջեցեալներէն մին որ երկու

...նի դատարան: Ի վերջոյ, Պրայթընի հիւանդանոցը ներողութիւն խնդրելով եա կառնէ որոշումը:

Աւելի առաջ նման հարց մը ծագած էր երբ իրենց ճակատագրին լքուած էին ծերունները: Մանչէսթըրի մէկ հիւանդանոցը մերժած էր վիրաբուժական գործողութեան ենթարկել 47 տարեկան հիւանդ մը որ օրը 25 ծխիկ կը ծխէր: Հետեւանքը այն եղած էր որ հիւանդը մեռած էր:

Անդրադառնալով այս պարագաներուն, Բրիտանական բժշկական ընկերակցութեան բանբեր բժիշկը ըսած է թէ այսօր ամէն հիւանդանոցկ'ընէ իր ուզածը եւ թէ ամէն մէկը վերածուած է փոքր Թագաւորութեան մը, Տարօրինակը այն է որ ...ինչ խնայողութեան նպատակներով հետզհետէ ջնջուած են բժիշկներու եւ հիւանդապահներու պաշտօնները, մինչ կողմէն աւելցած են վարչականները, հաշուակալները ու մնացեալ պաշտօնէութիւնը: Առողջական պլատձէներու տեսակէտէն, Մեծն Բրիտանիան եւրոպական միւս երկիրներէն 30% նուազ կը ծախսէ: Բարեւելու համար կացութիւնը, միակ միջոց կը նկատուի մեծցնել այդ պլատձէն, ...ինչ որ պիտի բարձրացնէ իւրաքանչիւր ...մասնակցութեան տոկոսը: ...անց առոր, հիւանդանոցները ստիպուած պիտի ըլլան ուղղակի մերժելու հիւանդները կամ զանոնք արձանագրելու ...վերջանալի սպասման ցանկերու վրայ: ...յդ պարագային, զարմանալի պիտի չըլլայ տեսնել որ 73 տարեկան հիւանդ մը երկու, երեք կամ աւելի տարիներ կը սպասէ հիւանդանոց ընդունուելու կարգին: Այսօր, արդէն է կացութիւնը ու ...մէկ միլիոն բրիտանացի հիւանդներ կը սպասեն որ հիւանդանոց ընդունուին:

ԲԱՂՀԱՆ

լեզուներու կը տիրապետէ, խօսողին ըսածը մէկ լեզուէն միւսը թարգմանելու համար... Այդ ցաւին է որ կ'անդրադառնայ «Մարմարա»ի (Յուլիս 28) աշխատակիցը:

***

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Գրեց՝ ՏՈՔԹ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԵՆԻԵՕՐԿԱՆ

1994 Յուլիս 19, Երեքշաբթի, Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի մէջ տեղի ունեցաւ բժշկական հաւաքոյթ մը: Այս հաւաքոյթը կազմակերպուած էր բժշկապետութեան եւ Ազգային Հիւանդանոցի Բժշկական Խորհուրդի հասարակաց ձեռնարկով: Բանախօսութեան նիւթն էր մորթային հիւանդութիւններու մասին վերջին տեսութիւններ եւ դարմանումի նոր դեղեր ու միջոցներ: Բանախօսն էր հիւրաբար քաղաքս գտնուող Մոնթրէալաբնակ մորթաբանութեան մասնագէտ՝ փրոֆ. Տոքթոր Արի Տէմիրճեան, որուն կ'ընկերանար նախկին Պոլսաբնակ (այժմ Գանատաբնակ) համայնքիս ծանօթ մասնաւորական եւ մանկանց հիւանդութեանց մասնագէտ Տոքթոր Նուրհան Ալթունեան:

Բանախօսութեան ստեղծած տաք մթնոլորտը, գաղափարի փոխանակութիւնները եւ ձեռք ձգուած օգտակարութիւնը դուրս կը մնան այս գրութեան շրջանակէն: Կարեւորը՝ Ազգին Տան մէջ հայ բժիշկի մը բանախօսութեան ընթացքին Թարգմանիչ մը ունենալու անհրաժեշտութիւնն էր: Այսինքն որպէսզի հայ բժիշկ մը ուրիշ հայ բժիշկի մը հետ կարենայ լեզու գտնել, անհրաժեշտ նկատուած էր յոյն բժիշկի մը միջնորդութիւնը:

***

1992 Յուլիսին Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Բժիշկներու Համաշխարհային Հինգերորդ Համագումարը, որուն ներկայ էին Հարաւային Ամերիկայէն մինչեւ Միջին -- Արեւելք, Եւրոպայէն մինչեւ Հիւսիսային եւ Միջին Ափրիկէի մէջ գործող հայ բժիշկներ: Անհաւատալի տեսարան մը. տպաւորիչ եւ մասամբ յուզումնալից: Նոյն զգացումները, նոյն մտածումները եւ նոյն պատմութիւնը ունեցող մեծաթիւ զարգացած անձեր չէին կրնար իրարու հետ խօսիլ իրենց մայրենի լեզուով, հայերէնով, այլ կ'արտայայտուէին օտար լեզուներով, կամ կը կարօտէին Թարգմանիչի մը:

***

Եթէ չկարենանք իրարու հետ խօսիլ մեր մայրենիով, ի՞նչպէս պիտի մօտենանք իրարու. միայն զգացումներո՞վ, թէ միայն նիւթով:

ԻՆԸ ՀՆԱՐՔՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ Կ'ՈՒՇԱՑՆԵՆ ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՒԱՐԱՐ ՔՆԱՆԱԼ

Գաղտնիք չէ, որ անբաւարար քունը կը փոխէ մեր դէմքի գիծերը եւ անոր կուտայ յոգնած երեւոյթ մը: Մինչդեռ հանգիստ եւ խոր քունը կը հանդարտեցնէ դէմքը եւ առողջ տեսք մը կուտայ անոր:

Միւս կողմէ քունի ժամերուն է, որ մեր մարմնին բջիջները առաւելագոյն չափով կը գործեն ու կը վերանորոգուին. մասնաւորաբար՝ առաւօտեան ժամը 1-ի առեմները: Ահաւասիկ պատճառ մը եւս, որ չարհամարհենք մեր քունը, յարգենք անոր ժամերը եւ գիտակցինք անոր կարեւորութեան:

ՋԳՈՒՇԱՆԱՆՔ ԱՐԵՒՈՒ ԼՈԳԱՆՔԷ

Արեւը ոչ միայն կը բարձրացնէ մեր տրամադրութիւնը, նաեւ գեղեցիկ գոյն կուտայ մեր մորթին: Ան նաեւ մեր մարմնին կը հայթայթէ «Տէ» կենսանիւթ: Բայց պէտք է լաւ գիտնանք, թէ ան է, որ թիւ մէկ պատասխանատուն է մեր մորթին չլաուն տարեկանէ առաջ ծերանալուն: Արդարեւ, մորթի կանխահաս ծերութեան եւ կնճիռներու յայտնութեան պատճառը արեւի անդրմանիշակագոյն ճառագայթներն են: Հետեւաբար օգտուինք արեւու բարիքներէն, բայց չափաւորենք արեւու լոգանքները եւ յատուկ իւղերով մեր մորթը պաշտպանենք անոր ճառագայթներէն:

ՀՈԳ ՏԱՆԻՆՔ ՄԵՐ ՄԷՋՔԻՆ

Քսան տարեկանէ սկսեալ ողնայարի ոսկորներու միջեւ գոյութիւն ունեցող նիւթը կը սկսի կորսնցնել իր առաձգականութիւնը: Ուղիղ եւ առողջ մէջք ունենալու եւ անոր ճկունութիւնը պահպանելու համար, պէտք է խուսափինք վայրագ մարզանքներէ, ծուռ եւ սխալ նստուածքներէ եւ շատ ծանր ապրանք չակելէ: Զմոռնանք, որ առողջ եւ ուղիղ մէջքը կը նպաստէ մեր արտաքին տեսքին:

ԽՆԱՄԵԼ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Հայելիին դիմաց ուղղենք մեր մէջքը, դէպի ետ տանինք ուսերը եւ ներս քաշենք մեր փորը: Քանի մը վայրկեանի մէջ տասը տարի կ'երիտասարդանանք: Օրուան որեւէ պահին տեւաբար մտածենք այս կեցուածքներու մասին եւ անմիջապէս սրբագրենք մեր սխալ դիրքերը:

ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԱԾ ՈՒՏԵԼ

Ուտելիքներու պարագային նախապատուութիւն տանք մեր մորթին ծերութիւնը կանխարգիլող կենսական նիւթերուն, որոնք առատօրէն կը գտնենք պտուղներու եւ բանջարեղէններու մէջ: Երբեք չարհամարհենք կիր պարունակող ուտելիքները, այսինքն՝ կաթնեղէնները: Կիրը մեր ոսկորներու առողջութեան դրամագլուխն է եւ անոր շնորհիւ կրնանք կանխարգիլել ոսկրային շարք մը հիւանդութիւններ, ինչպէս արթրոզը եւ կամ ողնայարի ոսկորներու կքումը:

ՄԱՐԶԱՆՔ ՄԸ ՈՐԴԵԳՐԵԼ

Մկանները եւս ձգտում ունին «հալելու», եթէ անոնք շարժման մէջ չդնենք: Իսկ թոյլ ու տկար մկանները ամբողջովին կը փոխեն մարմնի գեղեցիկ տեսքը: Հետեւաբար մարզանքը լաւագոյն միջոցն է անոնք շարժման մէջ դնելու համար, մանաւանդ որ ան նաեւ կը նպաստէ արեան շրջանառութեան: Օրուան մէջ քիչ մը քալելը, սանդուխ ելլելը եւ առաւօտեան քանի մը ընթացիկ եւ օգտակար շարժումներ կատարել բաւարար են մեր մկաններու առողջութիւնը ապահովելու համար:

ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՑԱՃԱԽԱԿԻ ՍՆՆԴԱԿԱՆՈՆՆԵՐԷ

Ընդհանրապէս սննդականոնները լաւ ուսումնասիրուած չեն եւ մեր մարմինը կը զրկեն այս կամ այն կենսական սնունդէն, որու պակասը անխուսափելիօրէն կ'ազդէ մեր առողջութեան վրայ:

Բայց ամէնէն վնասակարը՝ արագ քիլօ կորսնցնելը եւ հազիւ մէկ ամիս յետոյ անոնք վերստին առնելն է: Այս արագ փոփոխութիւնները կ'ընդլայնեն մորթը եւ կը տձեւացնեն մեր մարմինը:

ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՏԱՔ ԼՈԳԱՆՔՆԵՐԷ

Տաքութիւնը կ'ընդլայնէ արեան մազերակները եւ առհասարակ մեր մորթը: Տուշը կը նպաստէ արեան շրջանառութեան եւ անուղղակիօրէն կը մարզէ մեր մարմինը: Իսկ չկայ աւելի առողջ բան, քան տակալու սառնաճան պաղ տուշը:

ՋՈՒՐ ՀԱՅԹԱՅԹԵԼ ՄՈՐԹԻՆ

Ինչ որ ալ ըլլայ մեր մորթի տեսակը, 30 տարեկանէն սկսեալ պէտք է գործածենք յատուկ իւղեր, որոնք մեր մորթին կը հայթայթեն անհրաժեշտ ջուր եւ կ'ուշացնեն առաջին կնճիռներու յայտնութիւնը: Զմեկնինք այն սխալ կարծիքէն, որ դէմքը ջուրով լուալու պարագային անոր հայթայթած կ'ըլլանք անհրաժեշտ ջուրը:

ՀՈԳՈՒ ՋԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԹ.

Առաջին անգամն էր որ Արուսեակ կը տեսնէր գեղարուեստի միջավայրի մը մէջ, եւ իր միտքն ու հոգին զմայլած կը մնային: Ի՛նչպէս հանդիստ կը շնչէր այդ ...ազնիւ մթնոլորտին մէջ. նուրբ միտքը ո՛րքան կ'ոգեւորուէր գեղեցկութեան հանդէպ հրաշալիքներու վայելումովը: Ու իր ...խօսումներուն մէջ պահ մը կը փոխադրէր ...Բերա, աչքին առջեւ կը բերէր դէմքը, կը յիշէր ռամիկ խօսակցութիւնները, ազնուութեան կեանքը, ու զգուանքը կը պատէր զինքը: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ ա՛լ պիտի չկրնար դառնալ հոն եւ ապրիլ Ազրիպներու եւ Հաճի համեներու հետ: Մօրեղբօրը եւ Նաւարեանի ...կակցութիւնը, գեղարուեստներու աշխարհի մը մէջ, պիտի բաւէին իրեն: Եւ սակայն հարկ էր ուշ կամ կանուխ վերադառնալ, մտնել տաղտուկի կեանքին մէջ. -- ընկերային պարտականութի՛ւն: Բայց ի՛նչ տխմարութիւն է, կը մտածէր, ...ն քիչ մը կեանքը զոր ունինք, ենթարկել սոսր անոր ՃԷՖին, մէկուն մէկալին ...ինչ պիտի ըսէ»ին, երբ թէ մենք ուրիշին համար ծնած ըլլայինք եւ ոչ մենք

մեզի: Երբ բան մը կ'ուտենք, կ'ըսէր ինքնիրեն, ախորժակնիս կը նայինք եւ անոր համեմատ կը կարգադրենք. ուրիշին հաճոյքը կամ տհաճութիւնը չազդեր պտուղ մը ուտելու համար մեր տուած որոշման վրայ, եւ սակայն մեր հոգեկան կեանքին, մեր ամէն վայելումներուն համար պէտք է հաշուի առնենք ուրիշին հաճոյքը, ուրիշին շահը:

Ո՛չ, այդ գերութեան չէր կրնար յանձնառու ըլլալ: Վերջապէս կը զգար թէ աղջիկ մը որ խնամեալ կրթութիւն մը ստացած է, մեծ հեղինակներու շունչովը ոգեւորուած, հասարակ մակարդակէն վեր բարձրանալու միշտ հակամէտ, չէ՛, այդ աղջիկը չի կրնար խոնարհիլ նախապաշարումներու առջեւ, եւ իր երջանկութիւնը զոհել խումբ մը ոչնչութեանց գնահատմանը:

Այս մտածութեանց մէջ էր երբ իրիկուն մը մինչ ինքն ու մօրեղբայրը մինակ էին, Տիրան էֆէնտի ըսաւ.

-- Էյ Արուսեակ, ե՞րբ պիտի մեկնինք: Հոս չորս -- հինգ օր անցընելու համար եկանք եւ ահա տասերկու օր եղաւ. դեռ քանի մը շաբաթ ալ ուրիշ քաղաքներ պիտի անցընենք. ցուրտը չբռնուած Նիս երթանք ու հանգստանանք:

-- Բայց անհրաժե՞շտ է Նիս երթալ, ըսաւ Արուսեակ խնդալով, Վենետիկի օդն ալ շատ աղէկ եկաւ ինծի. ի՞նչպէս կ'ըլլայ եթէ ձմեռը հոս անցընենք:

-- Աղջիկս, հոս խոնաւ է, կծու ցուրտ ալ կ'ըլլայ ըսին վարդապետները. մենք ցուրտէն ու խոնաւութենէն կը փախչինք արդէն:

-- Բայց ես շատ լաւ կը զգամ հոս ինքզինքս:

Տիրան էֆէնտի բան մը չըսաւ. Արուսեակի աչքերէն կը գուշակէր թէ անոր սրտին մէջ յուզում մը կար եւ թէ կարեւոր ըսելիք մը ունէր:

-- Եւ յետոյ, ըսաւ Արուսեակ, օդէն աւելի արդեօք առողջութեան վրայ չազդե՞ր սրտի գոհունակութիւնը:

Տիրան էֆէնտի իր խոշոր ու գթափայլ աչքերը յառեց Արուսեակի երեսը: Աղջիկը ինքն իր վրայ ճիգ մը կ'ընէր. դէմքին յանկարծական կարմրութենէն յայտնի կ'ըլլար ներքին տագնապը:

-- Մօրեղբայր, ըսաւ տխուր շեշտով մը եւ հատիկ հատիկ շեշտելով բառերը, Նաւարեանի բացակայութիւնը շատ զգալի եղած էր ինծի համար:

Արուսեակ որ շատ կը սիրէր մօրեղբայրը, իրեն ա՛յնքան մտերիմ, առաջին անգամն էր որ սրտի տեսակցութիւն մը պիտի ունենար անոր հետ:

-- Կը զգայի, ըսաւ Տիրան էֆէնտի հանդարտութեամբ:

-- Ուրե՞մն:

-- Ուրե՞մն ... ըսաւ Տիրան էֆէնտի ժպտելով:

-- Ձեր կարծի՞քը, կամ լաւ եւս ձեր հրամա՞նը:

-- Նաւարեանը կ'ուզես ամուսի՞ն ընտրել:

-- Կը զգամ թէ անոր հետ միայն կրնամ երջանիկ ըլլալ, եւ սակայն ամէն բան գիտէք, զոհուի՞մ: Դուք գիտէք:

Արուսեակ շատ լուրջ էր, ու մօրեղբայրը կը զգար թէ իր դէմը չէր տեսներ եւանդուն, առաջին տպաւորութեան ներքեւ գտնուող աղջիկ մը: Արուսեակ խորհելով կը խօսէր:

-- Կը ցաւիմ, աղջիկս, որ աղէկ խորհրդական մը չես ընտրած, ըսաւ շատ յուզուած ձայնով, բայց գիտեմ որ ինէ

զատ ուրիշն ալ չունիս: Բայց ես քեզի կրնա՞մ վստահելի ուղեցոյց մը ըլլալ: Ես ալ շատ նեղուած եմ, շատ տառապած, եւ գիտես թէ կեանքս ջախջախուած է. անոր համար ա՛լ շատ ներողամիտ եմ, շատ կարեկից, ամէնուն երջանկութիւնը կ'ուզեմ, մեծ ոճիր մը կը համարեմ ո՛եւէ նկատումով ուրիշին անմեղ երջանկութեանը արգելք ըլլալ: Գիտեմ, խե՛ղճ աղջիկս, թէ ի՛նչ պարագաներ կրնան արգելք ըլլալ քու երջանկութեանդ: Միտքս այդ ամէնը կ'ընդունի, բայց սիրտս անոնց դէմ կ'ըմբոստանայ. ի՞նչ ըսեմ քեզի որ վերջը դուն ալ չզղջաս, ես ալ չվշտանամ: Դուն խելահաս ես. ընտրութիւնդ որչափ որ մտքիդ առաջնորդութեամբը կ'ընես, անկէ աւելի ալ սրտէդ կը մղուիս: Ես քեզի բան մը ըսեմ, ոչ միայն սիրոյ, այլ եւ կեանքի ամէն պարագաներուն, նոյն իսկ գործի մէջ, սիրտը, խանդավառութիւնը մտքէն նուազ սխալական են: Գիտեմ թէ չես սխալիր Նաւարեանը ընտրելովդ: Այդ երիտասարդը ես շատ կը սիրեմ ու կը յարգեմ, եւ անոր ծայրայեղ փափկանկատութիւնը ազնուութեանը ապացոյցն է: Նայէ՛ ի՛նչպէս ան Երկուշաբթի գիշերը լուրկ մը աշխարհէ հեռացաւ: Հասկցաւ թէ այդ գարշելի յօդուածին մէջտեղ հանած գաղտնիքը, զոր ինքն ալ չէր գիտեր, ընկերային տեսակէտով անջրպետ մը կը բանար քու եւ իրեն միջեւ: Թերեւս դուն բանի տեղ չդնէիր այդ արգելքը, սակայն մա՞յրդ. ուստի փոխանակ կենալու, քեզի հետամտելու, քու միջոցաւ այդ անպիտանէն վրէժ լուծելու, ձգեց գնաց, որպէսզի ընտանեկան հանդարտութիւնդ վրդովելու փորձ մը իսկ չընէ:

(Շար. 23)

(Շար. Ա. էջէն)

ցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի շրջանի մեր կազմակերպութիւնը, հարազատ մնալով Հայաստանի պետականութեան ամրակայման իր ուղղութեան ու ազգային պետականութեան հիմնական արժէք ըլլալու իր համոզումին, իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ նախագահ Տէր - Պետրոսեանի այցելութեան առիթով Միացեալ - Նահանգներու իշխանութեան կողմէ Սպիտակ Տան մէջ կազմակերպուած ընդունելութեան, ինչպէս նաեւ ամերիկեան կառավարութեան կողմէ դաշնակցային մակարդակի վրայ պաշտօնական նախաձեռնութեամբ կայանալիք որեւէ այլ ձեռնարկի, ուր հայ պետականութեան զօրակցիլը ու տնտեսական օժանդակութեան ապահովումը պիտի շարունակեն մնալ մեր մտասեւեռման կէտերը:

Երկրորդ, մեր կազմակերպութիւնը իր մասնակցութիւնը պիտի չբերէ նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Լոս - Անճըլըս այցելութեան կազմակերպական աշխատանքներուն եւ նախագահին համար թէ իր ներկայութեամբ տեղի ունենալիք այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք հիմնականին մէջ կը հետապնդեն նախագահին զուտ անձնական քարոզչութիւնն ու օրակարգը:

Կեդրոնական Կոմիտէն վերոյիշեալ հաստատումն ու դիրքորոշումը կը յանձնէ մեր ազգանուէր ու հայրենակերտ ժողովուրդի ըկատողութեան, ապաւինելով, ինչպէս միշտ, անոր ազգային առողջ դատողութեան եւ արի կեցուածքին՝ ընդդէմ ազգի ու հայրենիքի սպառնացող բոլոր տեսակի չարիքներուն»:

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

***

«No comment» ըսելը լաւագոյն է հաւանաբար այս պարագային, քանի նախընտրելի է չատ չխորհրդածել երբ ազգ. կուսակցութիւն մը կ'որոշէ սապոթաժի ենթարկել անկախ Հայաստանի Նախագահի այցելութիւնը գաղութին մէջ, նոյնիսկ եթէ աւելի ծուռ քան չիտակ բաներ կը տեսնէ անոր վարած քաղաքականութեան մէջ: Ընդդիմադիրի հանգամանքը ամէն բան չարդարացներ, եւ մանաւանդ ոչ նման ընթացք մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՍԼԻՄԱ ՆԱՍՐԻՆ, պանկլատէշցի գրագիտուհին որ մահուան դատապարտուած է (1993) կրօնական հրովարտակով (ֆաթվա) Գուրանը քննադատած ըլլալուն համար, Շուէտ ապաստանեցաւ: Կ'ըսուի թէ Տաքքայի իշխանութիւնները թոյլ տըւած են որ մեկնի Արեւմուտքի ճնշումին տակ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ կը շարունակէ ստուգումները եւ քննութիւնները Փարիզ եւ շրջանը, բայց նաեւ Լիոն, Լիլ եւ Մարսէյլ, առիթ տալով հակացեղապաշտ եւ այլ միութիւններու բողոքներուն: Օգոստոս 10-ին, 6 Ալժերացի եւս ձերբակալուեցան եւ Ֆոլամպրէ առաջնորդուեցան, 22-ի բարձրացնելով այդ զօրանոցը համախմբուած խլամապաշտ նըկատուած Ալժերացիներու թիւը: Մամուլն ալ (Լիպերասիոն՝ օրինակ) կը քննադատէ, գտնելով որ Փասքուա կրնայ մեղադրուիլ ալժերական իշխանութեան հետ մեղսակցութեան համար եւ ծայրայեղներու հակադրեցութեան պատճառ ըլլալ: Ալժերիոյ մէջ, կ'ըսուի թէ 5 Ֆրանսացիներու մարդասպանին ինքնութիւնը ճշդուած է: Անունն է Ճամէլ Զիթունի, 26 տարեկան եւ պետն է զինեալ խմբակի մը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Սոֆիայի մէջ, Արարատ 0 - 3 պարտուեցաւ տեղւոյն խումբէն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին՝ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի:
ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման:
Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնութիւն:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ շըրջափակին մէջ կը կատարուի աւանդական Խաղողի Օրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10.30-ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հանդիսաւոր պատարագ:
Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողի Օրհնութիւն՝ ժամը 11.30-ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք Օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կըրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

12, rue de la Sesia

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի օրհնութիւն:
Այդ օրը Հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր:

***

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Մեռելոց եւ ռմբակոծութեան 50-րդ տարելից:
Ժամը 8.45-ին՝ հաւաքուիլ Վալանսի գերեզմանատունը, ռմբակոծութեան զոհերու յուշարձանին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ կը զետեղուի:
Մուտք հիւսիսէն - Կիւսթաւ Անտրէ պողոտան:
Ժամը 10-ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
rue Anglrouaq (Բարէ)
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն ռմբակոծութեան եւ պատերազմի բոլոր զոհերու համար:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւնը:

***

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Կը մատուցուի պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:
Հոգեհանգիստ կատարել ցանկացողներէն կը խնդրուի նախօրօք դիմել եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

***

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Աւագ հովիւ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին «Եկմալեան» եղանակաւ, Թաղիս վերակազմեալ Դպրաց դասու երկսեռ կազմով, ղեկավարութեամբ խմբավար - ուսուցիչ՝ Պր. Ռոպէր Արթինեանի եւ ընկերակցութեամբ երգեհոնի զոր կը նուագէ ծանօթ արուեստագիտուհի՝ Տիկին Սիւզան Արթինեան:
Պատարագի աւարտին՝ աւանդական ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ,
Կ'ակնկալուի Թաղիս Պօմոնի եւ Շրջակայից ուխտաւոր ժողովուրդին խուռներամ ներկայութիւնը:
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնութիւն ժամը 11.45-ին:

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45-ին
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Պատարագի աւարտին՝ Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Հոգեւոր Հովիւ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սէն - Ռաֆայէլի
Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ
Home Arménien
Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն, այնուհետեւ ԽԱՂՈՂԻ բաշխում եւ հիւրասիրութիւն:

***

Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԼԱ - ՍԻՈԹԱ

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
«ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ»
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա - Սիոթայի
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Avenue de la République
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ» աւանդական արարողութիւն:

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Անուանակոչութեան Տօնախմբութիւն
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Արամ Շեխիկեան 500 Ֆր. թերթին 69-րդ տարեդարձին առթիւ:

***

ՓԱՐԻԶ. - Նոյն առթիւ, համակիր մը՝ 1000 Ֆր.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Օգոստոս 14, Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ՝ ժամը 11-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ
Յաւարտ պատարագի՝ Խաղողօրհնէք:

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 13-14
SAMEDI - DIMANCHE
13-14 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·392 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.392

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԼՈՒԶՈՒՄ

ՍԱՆԱՀԻՆ - ՔՈԲԱՅՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 10-ին ծաւալուն փլուզում մը պատահած էր Թիֆլիս - Երեւան երկաթուղիի Սանահին - Քոբայր մասը, անգործածելի դարձնելով երկաթուղին եւ ամբողջացնելով Հայաստանի շրջափակումը: Ուրբաթ, Օգոստոս 12-ին Երեւանէն մեր առած լուրերու համաձայն դեռ երեք օրուան աշխատանք կար կարգի բերելու համար ամէն ինչ:

***

- Օգոստոս 11-ին, սահմանադրական յանձնաժողովը շարունակած է իր աշխատանքները եւ գրեթէ միաձայնութեամբ համաձայնութիւն գոյացած է Ա. գլուխի շուրջ: Այս յանձնաժողովէն հեռացած է այլեւս Ա.Ժ.Մ. (Վազգէն Մանուկեան Դաւիթ Վարդանեան):
- Ռամկավար Ազատական Նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է Հայաստան:
- Հրաղաղարի խախտումներ եղած են: Նոյեմբերեանի շրջանի Ոսկեպար եւ Կոթի գիւղերը ռումբերու թիրախ եղած են: Վնասներ չկան:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 9 - 11)

ՔՈԼԵՐԱՅԻ ԴԷՄ ԿԱՆԽԱՄԻՋՈՑՆԵՐ

Երեւանի քաղաքապետութիւնը որոշած է քոլերայի դէմ կանխարգելիչ միջոցները աւելցնել, նկատի ունենալով որ դրացի կարգ մը երկիրներու մէջ համաճարակի պարագաներ եղած են:

***

Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին փոխ - նախարար՝ Ժ. Լիպարիտեան ընդունած է Ուկրանիոյ Արտաքին նախարարութեան պատուիրակութիւնը: Հանդիպումին ընթացքին խօսակցութեանց նիւթ եղած է երկու երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւններու յետագայ զարգացումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՓԱՍՔՈՒԱ, որու քաղաքականութիւնը (ստուգում, քննութիւն եւայլն) շատ կը քննադատուի, հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»ի (Օգոստոս 12) ուր կոչ մըն ալ կ'ընէ չափաւոր խմբակներուն որպէսզի արտայայտուին եւ դատապարտեն ոճրափորձերը: Ինք, տեղի տալու բնաւ միտք չունի, ընդհակառակն, կը շեշտէ որ եթէ հարկ ըլլայ՝ աւելի՛ փոլանպրէներ ալ կ'ըլլան»:

ՊԵՐԼՈՒՍՔՈՆԻ պարտաւորուեցաւ ընդ-

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔ. ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԵՏԱՄՈՒՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Օրինակ առնելով Իտալիան ուր գործի շրջանակէն անուն մը դրաւեց վարչապետութեան աթոռը, Թուրքիոյ մէջ ալ երիտասարդ գործի մարդիկ ստեղծած են «Նոր ժողովրդավարութեան շարժում»ը: Զայն կը գլխաւորէ երկրին «Երիտասարդ գործի մարդոց միութեան» նախկին նախագահը Ճէմ Պոյնէր որ իր շուրջ համախմբած է նոյն շրջանակէն ծանօթ անուններ:

Շարժումը նպատակ ունի նոր դիմագիծ մը տալու Թուրքիոյ քաղաքական կեանքին որ պէտք է հիմնուի ազատականութեան եւ լայնախոհութեան վրայ: Նորերու խմբակը յեղաշրջական ուժ մը կը նկատուի որ պայքար բացած է նախապաշարումներու եւ գաղափարական նեղմտութեան դէմ. ազդակներ, որոնք կը խոչընդոտեն Թուրքիոյ մէջ իսկական ժողովրդավարութեան մը հոլովոյթը:

Ճ. Պոյնէր վերջերս Թոքաթի մէջ հանրային ելոյթով մը ներկայացուցած է իրենց շարժումը, քննադատելով քաղաքական ներկայ դրութիւնը եւ ջատագովելով ազատական տնտեսութիւն մը, հանրապետական ձեռնարկութիւններու լրիւ սեփականաշնորհումը եւ արմատական նուազեցում մը պետութեան կատարած դերին:

Ճէմ Պոյնէր արտայայտուած է նաեւ Թուրքիոյ համար թապու երկու նիւթերու մասին. առաջինը քրտական հարցն է, երկրորդը՝ կրօնականը: Նոր շարժումին պարագլուխն ու բանբերը ըսած է թէ քրտական հարցը թրքական հարց մըն է եւ պէտք է քիւրտ բնակչութեան իրաւունքները ճանչնալ որպէս այդ հաւաքականութեան հանդէպ ուշացած պարտքի մը հատուցումը: Եւ որպէսզի լաիքութիւնը իրականութիւն ըլլայ, պէտք է պատ մը բարձրացնել պետութեան ու կրօնքի միջեւ:

Ճ. Պոյնէր կ'եզրակացնէ թէ Թուրքիա պէտք ունի «թրքական վերակառուցման» մը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Օգոստոս 16-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Օգոստոս 17:

հատել Սառտենիա կատարած իր արձակուրդը եւ Հռոմ վերադառնալ, իր մեծամասնութիւնը միշտ պառակտումի մէջ է եւ բարեկաւումի յոյս չկայ, ընդհակառակն: Լիրը կը շարունակէ իր անկումը եւ Օգոստոս 11-ին իր ամէնէն ցած սակին հասած էր: Նոր բանավէճը հետեւանք է Ֆորցա Իթալիայի (Պերլուսքոնի) մէկ ծերակուտականին կատարած յայտարա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲԱՔՈՒԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Թուրք մամուլը մնայուն դինադադարի մը լուրջ յոյս կը նկատէ Հայաստանի Խորհրդարանի Նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի «Իթար - Թաս» գործակալութեան կատարած յայտարարութիւնը թէ կը յուսայ որ մինչեւ Օգոստոս 30 նոր ու մնայուն համաձայնութիւն կը ստորագրուի ղարաբաղեան հակամարտութեան կողմերուն միջեւ:

Օգոստոս 12-ի «Միլլիյէթ» օրաթերթին մէջ քաղաքական քրոնիկագիր Սամի Քոհէն Բ. Արարքցեանի այս արտայայտութենէն մեկնելով կը շօշափէ հաշտութեան հաւանականութեան առաջնորդող ազդակները:

Կ'ըսէ թէ պատերազմէն յոգնած ըլլալու պարագայէն զատ, կայ երկու երկիրներու՝ Հայաստանի եւ Ազրպէջանի վնասներու պատկերը: Առաջինը տնտեսական փլուզումի ու քաղաքական մեկուսացման մէջ կը գտնուի. իսկ Ազրպէջան կորսնցուցած է իր հողերուն 20%-ը եւ ունի մէկ միլիոն գաղթականի հարց մը:

Հաշտութեան հոլովոյթին մէջ Ս. Քոհէն անշրջանցելի ազդակ կը նկատէ արտաքին ազդեցութիւնը. Կ'ըսէ թէ տարւոյն սկիզբէն ի վեր Մոսկուա հաշտութեան նախաձեռնութիւնը իրեն վերապահած է որպէս շրջանին մէջ իր ազդեցութիւնը հաստատելու առիթ: Եւրոպա նըկատելի շահագրգռութիւն մը ցոյց չէր տար Ղարաբաղի հարցին հանդէպ, իսկ Միացեալ - Նահանգներ որ մինչեւ այսօր անվճռական կեցուածք ունեցած էր, այնպէս կը թուի թէ ներկայիս չի փափաքիր հաշտութեան գործը ձգել Ռուսերու մենաշնորհին: Լ. Տէր - Պետրոսեանի այցելութիւնն ալ առիթ տուած է որ Ուաշինկթըն այս պարագան յայտնէ յստակօրէն:

Ս. Քոհէն, Միացեալ - Նահանգներու գործօն մասնակցութեան այս տրամադրութիւնը կը բացատրէ քարիւղի հարցով: Կ'ըսէ թէ Ուաշինկթըն չի կրնար դիւրութեամբ հրաժարիլ Ազրպէջանի քարիւղէն ու նաեւ շրջանին մէջ Մոսկուայի առանձին ներկայութեան աչք փակել: Իսկ Միացեալ - Նահանգներու մասնակցութիւնը հաշտութեան գործընթացին, աւելի հաւասարակշռութիւն կը ստեղծէ, քանի որ յայտնի է Հայաստանի վրայ անոր ազդեցութիւնը:

***

Թրքական այլ օրաթերթ մը «Հիւրրիյէթ» ալ նոյն օրուան թիւին մէջ տեղ կուտայ Հուսթընի մէջ վերջ գտած քարիւղի մեծ սակարկութեան նիւթին, զոր նոյնպէս կ'առնչէ Ղարաբաղի հաշտութեան:

Բաքու Օգոստոս 10-ին յայտարարած է թէ ազրպէջանցի պատասխանատուներու եւ մեծ մասով ամերիկեան ընկերութիւններէ բաղկացած շահագրգիռներու կողմին միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է եւ Օգս. 15 - 25 վերջնական պայմանագիրը կը ստորագրուի: Այդ ստորագրութեան զուգահեռ Սպիտակ Տունը կիրարկութեան կը դնէ իր ծրագիրը որ պիտի ապահովէ բնականոնացում մը Հայաստանի Թուրքիոյ եւ Ազրպէջանի յարաբերութիւններուն մէջ:

Հուսթընի սակարկութեան Ազրպէջանի կողմէն մասնակցած են Քարիւղի Նախարարը ու Քարիւղի ազգային ընկերութեան նախագահը որ նախագահ Ալիեւի որդին է: Շահագրգիռ կողմին, ամերիկեան զատ, մաս կազմած են թրքական, անգլիական, նորվեկիական ընկերութիւններ: Համաձայնութիւն գոյացած է որ 7 միլիառ տոլարի ներդրում ըլլայ ազրպէջանական մօտ 500 միլիոն թոննոց քարիւղի պահեստը արտահանելու համար: Այս արտադրութենէն նուազագոյն 50 միլիառ տոլարի շահ կ'ակընկալուի:

Քարիւղի այս կարեւոր համաձայնութիւնը կը սպասուի որ իր ազդեցութիւնը ունենայ Միացեալ - Նահանգներ -- Ազրպէջան յարաբերութիւններուն վրայ որոնք բաւական լարուած բնոյթ կը ներկայացնեն: Թրքական օրաթերթին համաձայն, պայմանագրին ստորագրութենէն ետք Միացեալ - Նահանգներու ղեկավարութիւնը Քոնկրէսէն պիտի պահանջէ ջնջել Բաքուի օժանդակելու արգելքը ու պիտի թելադրէ Անգարայի որ վերջ տայ Հայաստանի կիրարկած շրջափակումին:

ՑԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Օգոստոս 10-ին խոր ծերութեան մէջ, իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս հին սերունդին պատկանող ծանօթ դէմքերէն՝ Տիկին Աղաւնի Գույումճեան:

Ծնած Ամասիա, 1898-ին, իր ամուսնոյն՝ հանրային գործիչ եւ հրապարակագիր Մեսրոպ Գույումճեանի հետ Ֆրանսա կը հաստատուէր 1923-ին, նախ Մարսէյլ, ապա՝ Փարիզ:

Տիկին Ա. Գույումճեան մաս կազմած է հայ կիներու այն չարքաշ փաղանգին, որ մէկ կողմէ օրն ի բուն աշխատած է յանուն ապրուստի եւ միւս կողմէ նուիրումով իր մասնակցութիւնը բերած գաղութիս հանրային կեանքին: Տիկին Գույումճեան տարիներու վաստակ ունեցած է Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութեան, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին մէջ:

1978, Օգոստոս 6-ին, պիտի կրէր այն ամէնէն ծանր հարուածը զոր կրնայ կրել մայր մը՝ կորսնցնել իր միակ զաւակը՝ Վռամ Գույումճեան որ յանկարծամահ կ'ըլլար Մարսէյլ -- ուր եւ ծնած էր -- 53 տարեկանին: Նախախնամութիւնը այնպէս տնօրինեց որ՝ կոնքի ոսկորի բեկումի պարտադրած գործողութենէ մը ետք, ինք ալ աչքերը փակէ Օգոստոսի մը, գրեթէ նոյն օրերուն, մեծ ուրախութիւնն ունենալէ ետք, յուլիսեան վերջին օրերուն եւ նոյն օրը ծնունդը ողջունելու իր երկու ծոռներուն՝ Վռամի եւ Արփիի:

Մեր ցաւակցութիւնները Ֆրանսուայ Գույումճեանի եւ զաւակներուն:

ՓՆՏՌԵԼՈՎ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ ԵԹՈՎՊԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱՅԻ 150 ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԴԷՊԻ ԵՏ ՆԱՅԵԼՈՎ

Լրագրող Տէյվիտ Զէնեան, Եթովպիոյ հայութեան նուիրած իր չահեկան յօդուածին կարեւոր մէկ մասն ալ յատկացուցած է գաղութին պատմական անցեալին։

Ան գիտել կու տայ, թէ Մատթէոս անունով հայ դիւանագէտ մը, 1512-ին, Եթովպիոյ թագուհիին պատուէրով մինչեւ Փորթուկալ կ'երթար՝ Օսմանեան ներթափանցումին դէմ հարկաւոր օգնութիւն մը ապահովելու Եւրոպայէն։ Տասը տարի տեւող շրջագայութիւն մըն էր ասիկա, որմէ հազիւ վերադարձած՝ կը մահանար ան, քայքայուած առողջութեամբ։ Իր այս ծառայասիրութիւնը բաւարար էր սակայն, որ Մատթէոսի անունը արժանի տեղ մը գտնէր Եթովպիոյ պատմութեան գիրքերուն մէջ, որպէս հաւատարիմ պատուիրակ եւ ճարտար բանագնաց։

Տասնամեակ մը յետոյ, այլ հայորդի մը, այս անգամ Մուրատ անունով, կարեւոր պաշտօններու կը կոչուէր եթովպական կայսերական պալատին մէջ։ Ան եւս շրջագայութեան մը կ'ելլէր աշխարհի շուրջ -- բոլորը ու համբաւ կը չահէր «բանալի միջնորդ»ի իր դերին համար՝ ընդմէջ Եթովպիոյ եւ եւրոպական նահանգներու, ու յատկապէս՝ Հոլանտայի, ուրկէ կը բերէր եկեղեցիի պղնձեայ հսկայ զանգակ մը, որ երկրին պատմական հարստութիւններէն մին կը նկատուի այսօր։

Հայերը մեծ թիւով Եթովպիա կուգային հաստատուիլ 1875-էն ետք միայն ու ժամանակի ընթացքին՝ կը վերածուէին ազդեցիկ գաղութի մը։ Առաջին այս հայերէն մին Արաբկիրցի Գէորգ Թէրզեանն է եղած, որ Օսմանեան բանակի խոհարարի պաշտօնով կայք հաստատած է եթովպական Հարար քաղաքը։ Յետագային, իրեն միացած են իր հայրապետներն ալ ու ժամանակի ընթացքին կազմած Թէրզեան նշանաւոր գերդաստանը, դերակատար՝ երկրին քաղաքական թէ զինուորական կեանքին մէջ։

Թէրզեան ընտանիքին ապրող երիցագոյն անդամը 90-*ամեայ Աւետիսն է, պատուոյ նախագահը Ատտիս - Ապապայի Հայոց Գաղութային Մարմնին։ Ծնած Հարարի մէջ, Աւետիս Թէրզեան հմուտ է անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն։* 1928 - 1937, *ան վարած է Ատտիս - Ապապայի ամերիկեան դեսպանատան Արեւելեան Քարտուղարի* (oriantal secretary) *պատասխանատու պաշտօնը։* «Այդ օրերուն, միակ հայը չէի, որ նման պաշտօնի կոչուած էր այստեղ, *կ'ըսէ ան։* Կար Յովհաննէս Սէմէրճիպաշեանը, որ Արեւելեան Քարտուղարի ու թարգմանի դեր ստանձնած էր անգլիական դեսպանատան մէջ, Սուրէն Չէքէրեան կ'աշխատէր Իտալիոյ դեսպանատունը, Արտաշէս Փէշտիմալճեան՝ ֆրանսական դեսպանատունը, իսկ Անդրանիկ Փափազեան՝ եգիպտական դեսպանատունը»։ *Ան կը շեշտէ, թէ* «Հայերը միշտ յատուկ տեղ մը ունեցած են Եթովպիոյ կեանքին մէջ, հակառակ իրենց փոքր թիւին։ Քանակ չեն ներկայացուցած, այլ որակ մը»։

Աւետիս Թէրզեանի հայրը, օրինակ, դեր ունեցած է 1887-*ին Հարար քաղաքին Եթովպիոյ իշխանութեան վերադարձուելու գործին մէջ։ Տարի մը ետք, ան կառավարիչ նշանակուած է Կիլտեսսա քաղաքին եւ համբաւի տիրացած՝ իր շինել տուած կենսական ճամբուն համար, որ Կիլտեսսան կը միացնէ ծովեզերեայ Ճիպութիին։*

90-*ամեայ Աւետիս կը պատմէ, թէ իր հայրը, որպէս վստահելի խորհրդական եթովպացի թագաւորներու, պաշտօն ստանձնած էր գնելու եթովպական բանակը ու այդ նպատակով գաղտնի առաքելութեան մը մեկնած Ֆրանսա,* 1890-*ին, գնելու համար հարկաւոր զինամթերքը։ Ֆրանսացիք, թէեւ յանձնած էին պահանջուած զէնքերը, սակայն այդ օրերու քաղաքական «փափուկ» վիճակին բերումով՝ չէին յօժարած իրենց նաւասարմիզը տրամադրել՝ զինամթերքին Եթովպիա փոխադրութեան համար։*

Հաստատակամ ու կամքի տէր, հայր Թէրզեան կը յաջողի բեռցնել «ապրանք»ը (80·000 *հրացան,* 33 *թնդանօթ եւ բաւմաթիւ զինամթերք) հոլանտական նաւու մը վրայ ու զայն հասցնել Ճիպութի, ուրկէ ցամաքի ճամբով եւ ուղտերու կռնակին՝ բեռները Եթովպիա պիտի տարուէին ապահով...։*

Ափրիկէի քրիստոնեայ այս երկիրը հասնող Հայերուն թիւը զգալիօրէն կը բարձրանար 1915-*ի ջարդերէն ետք։ Կուգային ոչ միայն Այնթապէն, Մարաշէն կամ Ատանայէն, այլեւ Իզմիրի կողմերէն։ Յիշատակելի դէպք մըն է մանաւանդ, Հայլէ Սէլասիէ կայսեր օրով* 40 *հայ որբերու Երուսաղէմէն Ատտիս -- Ապապա փոխադրութիւնը։ Արդարեւ,* 1923-*ին, երբ Սէլասիէ կայսրը Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարան կ'այցելէ, մեծապէս կը տպաւորուի հայկական փողերախումբին ելոյթէն։ Եւ երբ կ'իմանայ, թէ նուագող պատանիները ջարդերէն ճողոպրած որբեր են, կ'առաջարկէ որդեգրել զանոնք։ Տղաքը Ատտիս -- Ապապա կը բերուին փողերախումբի ղեկավար Գէորգ Նալպանտեանի հետ միասին, որ յետագային պիտի յօրինէր Եթովպիոյ Ազգային փառերգին (այժմ՝ փոխարինուած) եղանակը։ Ան նաեւ պիտի հիմնէր եթովպական զինուորական նուագախումբը, որ կը գործէ մինչեւ այսօր։*

Հայ գաղութին աճումին զուգահեռ, լայն թափ կ'առնէր դպրոցաշինութեան աշխատանքը։ 1920 - 1930, *երեք փոքր վարժարաններ կը գործէին Եթովպիոյ մէջ, իւրաքանչիւրը՝ հայ քաղաքական հոսանքի մը ենթակայ։*

1920-*ին, Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը Ատտիս -- Ապապա կ'ուղարկէր իր առաջին դեսպանը, յանձին՝ Ճիպութիցի վաճառական Մաթիկ Գէորգովի։ Ան է, որ կը յաջողէր միակ յարկի մը տակ միաձուլել գոյութիւն ունեցող երեք դպրոցները, այսպիսով յառաջացընելով Ազգ. Գէորգով Վարժարանը, որ կը ծառայէ համայնքին մինչեւ այսօր։*

«Տնտեսական մեծ ուժ մըն էինք այս երկրին մէջ, մանաւանդ Անգլիացիներու Եթովպիա մուտքէն ետք, 1941-ին։ 33 տարի, այսինքն մինչեւ 1974, հայ գաղութը կը գտնուէր իր բարձրակէտին վրայ», *կ'եզրափակէ Աւետիս Թէրզեան։*

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆՈՅՆ ԾԱՂԻԿԷՆ ՕՁԸ ԹՈՅՆ ԿԸ ՇԻՆԷ, ՄԵՂՈՒՆ ՄԵՂՐ

Գիրե՛րը, այս պաշտելի գիրե՛րը, որոնք քով քովի գալով հրաշքներ կը ստեղծեն։

Ամէն անգամ որ գրադարանէս գիրք մը վար առնելով քանի մը տող բանաստեղծութիւն կը կարդամ, կը հիանամ այս գիրերուն ներդործութեան վրայ։ Ահաւասիկ փոքրիկ ու խորհրդաւոր նշաններ, աւելի ճիշդ՝ ձայներ, որոնք իրարու հետ միանալով, կը կազմեն հիանալի ու իմաստալից դրացութիւններ։ Գիրերը կը կազմեն բառերը, բառերը կը կազմեն նախադասութիւնները, նախադասութիւնները կը կազմեն ամբողջ բանաստեղծութիւն մը, բանաստեղծութիւնները կը կազմեն հատափոր գիրք մը։ Բայց առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, միշտ նոյն սակաւաթիւ այդ գիրերն են որ կը գործեն, ձայն կու տան, իմաստ կը թելադրեն մեզի։

Կ'արժէ որ միշտ մտածենք ու հիանանք գիրերու այս հրաշալի կարողութեան վրայ։ Անոնք մեր բերնին մէջ երկրորդ լեզու մըն են, որով կը խօսինք։ Անոնք մեզի համար պահեստի ականջներ են, որոնցմով կը լսենք։ Անոնք մեզի համար երկրորդ յիշողութիւն մըն են, որով կը յաւերժացընենք մեր գիտելիքներն ու մտածումները։

Եւ որքա՜ն կերպընկալ են ինչպէ՛ս կը մտնեն մէկ կաղապարէն միւսը։ Երբեմն երաժշտական գեղեցկութեամբ օրօրուն բանաստեղծութիւն մը կու տան մեզի, երբեմն իմաստալից պատմութիւն մը, երբեմն գիտական ուսումնասիրութիւն մը, երբեմն դասագիրք մը, երբեմն չոր օրինագիրք մը, համարատուութիւն մը, եւ դեռ ինչե՛ր։ Կը յարմարին ամէն կաղապարի ու ամէն կաղապարէ ներս պարտականութիւն մը ունին կատարելիք։ Կը գործածուին, չարալօրէն կը գործածուին ու չեն սպառիր։ Կարծես բնութեան ամէնէն առատ ուժանիւթը ըլլային, կարծես անսպառ հանքէ մը դուրս բերուէին, կամ յաւերժօրէն հոսուն աղբիւրի մը ջուրն ըլլային, կը գործածուին ու չեն սպառիր։ Վերանորոգ առաքելութեամբ չարունակ կը թեւածեն մեր աշխարհին մէջ եւ կը թառին ամէնուրեք, կը թափանցեն հոգիներէ ներս, միտք ու իմաստ կը դառնան։ Եթէ բանաստեղծութիւն է, կը յուզուինք, կը զգածուինք, գեղեցիկ ապրումներու կը յանձնուինք։ Եթէ արձակ է, կամ ուսումնասիրութիւն, բան կը սորվինք, կ'օգտուինք, կը զարգանանք։ Եթէ լրագիր է, աշխարհի լուրերէն տեղեակ կը դառնանք, ամէնէն հեռաւոր հորիզոններէն արձագանգներ կը ստանանք։ Եթէ խսկական գրասէրներ ենք, կամ եթէ խսկապէս գիտենք արժէքը մշակոյթին, փառք կու տանք բոլոր անոնց որոնք այս գիրերը ստեղծեր են, նաեւ անոնց որոնք ստեղծեր են այդ գիրերը օգտագործելու հազարումէկ միջոցները, ինչպէս գրիչ, մատիտ, թուղթ, գրամեքենայ, տպագրական գործիք, համակարգիչ, տպիչ։ Եթէ չըլլային այս բոլորը, ո՞ւր մնացած կ'ըլլար հիմա քաղաքակրթութիւնը։ Կամ գոյութիւն կ'ունենա՞ր որեւէ քաղաքակրթութիւն։

Բայց բոլորս ալ գիտենք որ ոմանք այդ նոյն գիրերը կը գործածեն չիլ նպատակներով։ Հո՛ս է որ կը սկսի աղէտը։

Ա՜խ, տեսէ՛ք։

Այս գիրերը, որոնցմով այնքան գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը կարդացի քիչ առաջ, հիմա քով քովի գալով կազմեր են լիրբ ու զարշելի գրութիւն մը, կեղտոտ ու ստայօդ լրատուութիւն մը, կեղծ փաստաթուղթ մը։ Կը հաւատայի՞ք որ այդ նոյն գիրերը կրնային յանկարծ շեղիլ իրենց առաքելութենէն եւ բիր գործիք ծառայել չարաղէտ նպատակներու։

Եթէ նոյն ծաղիկէն օձը թոյն, մեղուն ալ մեղր կը պատրաստէ, ճիշդ այդպէս՝ նոյն գիրերէն մէկը նեկտարահամ քերթուած մը կը հիւսէ, միւսն ալ զարշահոտ գրութիւն մը դուրս կը բերէ։

Հիմա կը մտածեմ ծաղիկին մասին։ Ծաղիկը այնքան չա՞ր է որպէսզի թէ՛ թոյն տայ, թէ մեղր։ Ծաղիկը խսկապէ՞ս թէ՛ թոյն ունի, թէ մեղր։ Երկուքն ալ այդպէս քով քովի։ Չեմ հաւատար։ Եթէ այդպէս ըլլար, երբեմն մեղուն կրնար սխալիլ եւ մեղրին տեղ թոյն առնել անկէ։ Օձն ալ ինչո՞ւ երբեմն սխալմամբ թոյնի տեղ մեղր դուրս չի բերեր անկէ։

Ծաղիկը ո՛չ թոյն ունի, ոչ ալ մեղր։ Ան ունի միայն իր հիւթը, իր աւիշը, ունակութիւն դառնալու տասկ իր կենսահիւթը։ Եթէ այդ նոյն հիւթը ոմանց մօտ մեղրի, ոմանց մօտ ալ թոյնի կը փոխակերպուի, ծաղիկին յանցանքով չէ։ Աշխարհի վրայ կա՞յ արդեօք նիւթ մը որ թէ՛ չար, թէ բարի նպատակներով չգործածուի։ Երկաթը, փայտը, անձրեւը, ջուրը, կրակը...։ Այս բոլորը մեզ թէ՛ կ'ապրեցնեն, թէ կը սպաննեն։ Արդեօք բնութի՞ւնն է որ անոնց մէջ տեղաւորած է երկու հակադիր յատկութիւններ։ Թէ՛ չարը, թէ բարին։ Ո՛չ։ Բնութիւնը ո՛չ բարիին մասին գաղափար ունի, ոչ ալ չարին։ Բնութիւնը միայն կը ստեղծէ ու կը տրամադրէ։ Մնացեալով չի հետաքրքրուիր։ Մնացեալը կախում ունի անկէ որ պիտի գործածէ բնութեան այդ ստեղծածը։

Ափ մը գիր առէք ու նետեցէք սեղանին վրայ։ Յետոյ սպասեցէք որ մէկը գայ ու գործածէ այդ գիրերը։ Սպասեցէ՛ք քաջոր անհամբերութեամբ, բայց նաեւ լեղի անձկութեամբ։ Որովհետեւ չէք գիտեր թէ առաջին հասնելիք մարդը ի՞նչ դուրս պիտի բերէ այդ գիրերէն։ Մե՞ղր, թէ թոյն։

Բ. Հ.

ԱՐԱԳ ՀԱՐՍՏԱՆԱԼՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԵԹՈՏ ՄԸ

Ո՞վ չի փափաքիր փոքր յատկացումով մը արագօրէն մեծ գումարներու տիրանալ ու փրկուիլ բազմաթիւ տաղտուկներէ. ամէնուն համար մեծապէս հմայիչ այս հեռանկարը իր հետեւորդները ունեցած է նաեւ Ռուսաստանի մէջ. անոնք տարուելով կատարուած անդրադարձում ծանուցումներու շլացուցիչ խոստումներէն, իրենց ունեցածը տրամադրած են բաժնեթուղթերը գնելու համար ՄՄՄ կոչուած ձեռնարկութեան մը որ երեք եղբայրներու կողմէ հիմնուած է 1992-ին։

Պաշտօնականէն շատ աւելի բարձր սակերով տոկոսներ վճարելու ձեւը անոնց կողմէ հնարուած բան չէ անշուշտ։ Արեւմուտքի մէջ կան նախընթացներ։ Սկզբունքը կը կայանայ առաջին բաժնետէրերուն խոստացուած սակով տոկոս վճարելուն մէջ, յետագայ բաժնետէրերուն կատարած ներդրումներով։ Զուիցերիոյ մէջ «օդանաւի խաղ» կը կոչուի գործողութիւնը, որովհետեւ գրեթէ առանց բացառութեան կ'աւարտի ջախջախումով մը. իսկ անոր «օդաչու»ները իրենք զիրենք կը գտնեն երկաթէ ձողերու ետին։

Ռուսական տարբերակին ինքնատիպութիւնը այն էր որ ՄՄՄ-ի վարիչները ոչ մէկ ջանք կ'ընէին ծածուկ մնալու. այլ աչքառու ծանուցումներով ամէն օր, ամէն ժամ կը յայտարարէին իրենց ներկայութիւնը։ Ու այդ ծանուցումները ունեցան իրենց բարեբար ազդեցութիւնը. ՄՄՄ-ի բաժնեթուղթերը արժէքի յարաճուն վերելք արձանագրեցին ու Փետրուարի 1600 ռուբլիի անոնց գինը մինչեւ Յուլիս բարձրացաւ 125 հազարի։ Կասկած չկայ որ ոչ մէկ դրամատուն կրնար մրցիլ նման երեւոյթի հետ։ Այս պատճառով ալ, հրապարակին դրամը դէպի դրամատուները ուղղելու մտադրութեամբ, ռուս կառավարութիւնը սեւեռեցաւ ՄՄՄ-ի գործառնութիւններուն։

Դումայի մէջ արտասանած իր մէկ ճառով ռուս վարչապետը յայտարարած է թէ Ռուսաստան պէտք ունի իրական ձեռնարկատէրերու եւ ոչ Լէօնիտի եւ Մարինայի, որոնք ՄՄՄ-ի ծանուցումներուն մէջ գործածուած տիպարներն են։ Անոնք կը մարմնաւորեն միջին ռուսը որ կը պատմէ թէ ինչպէս հարստացած է այդ բաժնեթուղթերուն առուծախով։ Սակայն անոնց երջանկութիւնը երկար տեւած չէ ու Ֆինանսներու նախարարութիւնը 50 միլիառ ռուբլիի հաշուեցոյց մը ներկայացուցած է ՄՄՄ-ի։ Մարդ չի գիտեր թէ ինչ տուեալներու վրայ հիմնուած է գումարը, քանի որ ոչ մէկ հարկային հակակշռի ենթարկուած է ձեռնարկութիւ-

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԹԻԿ ԿՐԹԱԿԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Արթիկի շրջանի կրթական բաժնի վարիչ Համլէթ Ճալոյեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն, շրջանը 250 ուսուցիչի կարիք ունի: Նախապէս գիւմրեցի ուսուցիչներ կ'ապահովէին այս պաշտօնները, սակայն փոխադրական ծախքերու զգալի աճը եւ ցած աշխատավարձը պատճառ դարձած են ներկայի այս կացութեան: Հ. Ճալոյեան շեշտած է նաեւ ուսումնական հաստատութեանց ողբերգական վիճակը. անոնցմէ միայն վեցը նորոգուած են երկրաշարժէն ետք: Մնացեալը կը գործէ ժամանակաւոր կամ կիսաւեր շէնքերու մէջ:

***

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՄԱՍԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի եւ ՄԱԿ- մարդկային իրաւանց կեդրոնի ներկայացուցիչներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ՝ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան նիւթով դասընթացքներ կը կազմակերպուին Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան համակարգին մաս կազմող ուսումնական հաստատութեանց, յատկապէս ռազմական հրամանատարութեան ուսումնարանին մէջ:

***

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Աւստրիոյ կառավարութեան եւ կարգ մը կազմակերպութեանց միջոցներով Գիւմրիի մէջ քանի մը տարի առաջ հաստատուած մանկական հիւանդանոցին հոգերը այսօր եւս կը յուզեն աւստրիական կողմը: Արդարեւ անոնք որոշած են մինչեւ 1996 իրագործել կարգ մը նորոգութիւններ եւ աշխատանքներ, որպէսզի կեդրոնը կարենայ գործել լիարժէք կերպով ձմրան ծանր պայմաններուն մէջ ալ: Այս ծրագրին յատկացուած է 3.5 միլիոն տոլար:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -55-

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ Է

Ընդդիմադիր է - այսինքն՝ մի՛շտ դէմ,
ամէն հարցի մէջ, ի՛նչ ալ պատահի,
եւ մինչեւ անգամ երբ համաձայն է
մրցակիցին հետ՝ ըստ ամենայնի:
Հակառակորդը ի՛նչ կ'ուզէ ընէ.
կ'ընդդիմանայ ի յառաջագունէ:
Միւսը «սեւ» կ'ըսէ, ինք «ճերմակ» կ'ուզէ,
իսկ «ճերմակ»ին դէմ՝ «սեւ» կը պահանջէ:
Քաղաքական այս հմո՛ւտ կեցուածքը
խելապատիկէն չէ՛ որ կը հանէ. -
մեծաւորներէ՛ն օրինակ կ'առնէ,
որոնք կը ցանկան վարել նոր կառքը
մեր հայրենական, ի հարկէ՝ դուրսէն:
Ուստի կը գոչէ համարձակօրէն. -
«Ընդդիմադի՛ր եմ, Վերջակէտ:
Նոր տող»:

Գործընթացին մէջ՝ կարգ մը խանգարող
դէպքեր երբեմն չփոթեցնող
հանգամանք կ'առնեն: Ինչպէս օրինակ՝
տասնեակ տարիներ իր իսկ պաշտպանած
Եռագոյնը երբ դառնայ դրօշակ
իր մրցակիցին իշխանութեան տակ:
Կը սրտաբեկի, լռիկ, անկասկած,
քանզի պատշաճ չէ որ բացէ ի բաց
ծառանայ այդ վեհ որոշման դիմաց:
Բացի սոյն դէպքէն շատ աննախնթաց՝
այլ դանցառութիւն ան չէ՛ կատարած:

«Ազատ խօսելու իրաւո՛ւնք» կ'ուզէ,
թէեւ արդէն իսկ գայն կը վայելէ:
«Ժողովրդավար վարչակա՛րգ» կ'ըսէ,
սակայն ընտրուած անձը կը խաչէ:
«Մեր հայրենիքի գերագոյն շա՛հը»
երբ կը հոլովէ, «գերագոյն պահը»
ի մտի ունի, կը հետապնդէ:
Պաշտօնատարը իր քննադատած՝
կը հրաժարի՞ կամ կը հեռացուի՞
շահաբեր դարձած պաշտօնէն յանկարծ,
Բաւ է որ մարդը խօսի Թունալի՝
իշխանութեան դէմ եւ ելլէ ցոյցի:
Մէկ օրէն միւսը՝ քաւութիւն տուած
մարդուն մեղքերուն եւ սրբացուցած՝
գայն կը հռչակէ հերո՛ս սիրելի...

Պէտք է հասկնալ իր այս կեցուածքը
այլեւ իր յաջորդ ճկուն շրջուածքը:
Իշխանութիւն ձեռք ձգել կ'երազէ,
պէս -- պէս միջոցներ պէտք է գործածէ:
«Ներկայ կացութեան մէջ անընկան՝
գերագոյն շահե՞ր Հայոց՝ պետական»...
Գիտէ, տեղեակ է, շատ լաւ կ'ըմբռնէ:
Ո՞ւր կայ իրեն պէս լաւ ընդդիմադիր,
ազնիւ, վեհանձն, անշահախնդիր...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԽՆՁՈՐ ԿԵՐԷՔ

Հին Հայոց գրականութեան մէջ նշուած է, որ խնձորը ամենահի՛ն, ամենածանօթ ու ամենապատուական պտուղն է: Ան իր ձեւին ու գոյնին գեղեցկութեան պատճառաւ «ամենայն պտղոց» ներկայացուցիչն է եւ հինէն ի վեր թագաւորներու թագի ու գաւազանի զարդն եղած է: Խնձոր կը կոչուի նոյնիսկ սրբազան խաչին ներքեւ դրուած գունդը:

Հին բժշկարանը կը նշէ, թէ խնձորը մարդու հոգեբանական վիճակի ու ջղային համակարգին վրայ խիստ ազդող պտուղ մըն է եւ տարբեր բնաւորութեան տէր անձեր պէտք է տարբեր համերով խնձորներ ուտեն:

Հին բժշկարանին մէջ կ'ըսուի. «զուսպ բնաւորութեան տէր մարդոց յանձնարարելի է ուտել քաղցր խնձորը, եռանդունին՝ թթուաշը»: Իսկ Ամիրտովլաթ կը նշէ. -- «Քաղցր խնձորն աւելի լաւ է հոտըրտալ, քան՝ ուտել: Լաւ խնձորն այն է, որ թէ՛ քաղցր է եւ թէ անուշահոտ»:

Խնձորի բուժիչ յատկութիւնները շատ հինէն ի վեր ծանօթ են մարդկութեան: Դարձեալ Ամիրտովլաթի աւութեամբ՝ խնձորը կը բուժէ աչքերու ցաւը եւ կ'ուժեղացնէ տեսողութիւնը, եթէ գայն եփէք, ծեծէք եւ դնէք աչքերուն: Խնձորը կը զօրացնէ նաեւ սիրտը եւ կը փոխէ տրամադրութիւնը: Ի դէպ՝ Ֆրանսացիները կ'ըսեն. - «լաւատես ըլլալու համար խնձոր կերէք»:

Մեր նախնիները եւս քաջածանօթ էին խնձորի յատկութիւններուն: Հին բժշկարանին մէջ նշուած է, թէ խնձորի փտրուն տեսակը լաւ է պնդութեան համար:

Ան կը զգուշացնէ, որ խնձորը պէտք չէ ուտել խակ վիճակով, որովհետեւ խակ խնձորը տաքութիւն կը յառաջացնէ:

Խնձորը բազմաթիւ տեսակներ ունեցող պտուղներէն մէկն է: Հայաստանի մէջ շուրջ յիսուն տեսակ խնձոր կը գտնուի:

Տոքթոր Ռողէնֆիլթ կը նշէ, թէ խնձորը օգտակար է նոյնիսկ յօդացաւերու եւ ոտքի ցաւերու համար: Ցաւկապէս այն ոտքի ցաւերուն որոնք ջղային համակարգի անկանոն գործունէութեան հետեւանքն են. բոլորովին բնական վիճակի մէջ գտնուող ոտքը սննդական չափազանց ծանրաբեռնութեան հետեւանքով կամ ջիղերու ձգտումի պատճառով սուր ցաւեր կրնայ զգալ:

Այդպիսի պարագայի մը, բժիշկ Ռողէնֆիլթ կը յանձնարարէ, որ շաքարախտաւորներու յատուկ սննդականոն մը որդեգրուի: Բրինձ օրական չորս դգալէ աւելի չուտել, ալքոլ եւ ծխախոտ երբեք չգործածել եւ մէկ խաշած գետնախնձորի կէսը միայն ուտել: Ան ցաւերը բուժելու համար կը յանձնարարէ խնձոր ուտել: Միջին տարիքի կիներ ոտքի ցաւերէ ազատելու համար պէտք է օրական գոնէ երեք խնձոր ուտեն: Ուրեմն՝ խնձորի բուժիչ յատկութիւնները տակաւին բժիշկներու կողմէ կ'ուսումնասիրուին: Տոքթոր Ռողէնֆիլթ կը շեշտէ, թէ խնձորը պէտք է ուտել կ'եղեւով:

Խնձորի մշակումին մասին «Վաստակաց գիրք»ը կը նշէ որ «Խնձորը կը սիրէ հով ու սեւահող գետին»:

Եթէ կ'ուզէք որ խնձորը կարմիր գոյն ստանայ, ծառին շուրջ ցիցեր զետեղեցէք եւ խնձորենիի ճիւղերը իջեցնելով կապեցէք ցիցերուն, որպէսզի ան մօտենայ գետնին: Տակը փոսեր փորեցէք եւ աւելի վերջ երբ խնձորը մեծնալ սկսի, փոսերը ջուրով լեցուցէք, արեւն իյնալով ջուրի վրայ՝ կը շողիանայ եւ այդ շողին՝ հասնելով խնձորին, կը կարմրացնէ գայն: Իսկ եթէ պատրաստէք արճիճէ գօտի եւ հոգին երկու թիզ բարձրէն անցընէք խնձորենիի բունին՝ ան կուտայ շատ կարծր խնձոր:

Խնձորը երկար պահելու համար պէտք է գայն քաղել ձեռքով եւ տեղաւորել զէրօ աստիճան ջերմութիւն ունեցող սենեակի մէջ:

Մեր նախնիները իրենց ձեռքերով քաղած խնձորները կը փռէին յարդի վրայ՝ զով սենեակներու մէջ, կամ հանելով ընկուզենիի թեփը, կը լեցնէին խնձորով լեցուն կարասի մէջ ու բերանը ամրօրէն կը ծեփէին, որպէսզի օդ չանցնէ, ապա կարասը կը թաղէին հողին տակ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

SOCIALISM AND NATIONALISM IN THE OTTOMAN EMPIRE 1876 - 1923 (*)

Այս ընդհ. խորագրին տակ լոյս տեսած է հատոր մը որ արդիւնքն է Ամսթերտամի Ընկերային Պատմութեան Հիմնարկի մէկ քոլոքին, կազմակերպուած Թուրք (յառաջդիմական) լրագրողի մը՝ Մեթէ Թունճայի եւ հոլանտացի հետազօտող՝ Էրիք Եան Զիւրխէրի կողմէ: Հատորին մէջ, լոյս տեղ կը գրաւէ Անահիտ Տէր - Մինասեանի զեկուցումը որուն նիւթն է. - «Օսմանեան կայսրութեան եւ Թուրքիոյ Ընկերվարական Շարժումին հիմնադրութեան եւ զարգացումին մէջ հայ համայնքին դերը 1876 - 1923»:

(*) *British Academic Press An Imprint of I. B. Tauris Publishers, London, New-York in association with The International Institute of Social History, Amsterdam.*

նը որ արդէն պաշտօնական ոչ մէկ արձանագրութիւն ունի:

Հաշուեցոյցը ստանալէ ետք ճարպիկ եղբայրները փորձած են քարոզչական նոր արշաւ մը, մեծաշուինդ յայտարարելով որ պահանջուած 50 միլիառը ապացոյցն է ՄՄՄ-ի հարստութեան. սակայն բաժնետէրերը նոյն ձեւով չեն մեկնաբանած երեւոյթը ու խռնուած են անոնց գրասենեակներուն առջեւ, ծախելու համար իրենց ունեցած բաժնեթուղթերը: Աւելորդ է ըսել որ այդ գրասենեակներն ալ շուտով փակուած են այն պատճառաբանութեամբ որ տրամադրելի պատրաստ դրամի նեղութիւն կայ, եւայլն:

Ցաւելեալ, եղբայրները սկսած են ըսպառնալ կառավարութեան, պահանջելով որ ան ստանձնէ իրաւագուրկ բաժնետէրերու վնասը հատուցանելու գործը: Կըսեն թէ հակառակ պարագային կրնան արժման մղել իրենց 10 միլիոն բաժնետէրերը որոնց իսկական թիւը կ'ըսուի թէ 911 հազար է միայն: Այս սպառնալիքները սակայն ոչինչով ազդած են վարչապետ Չեռնոմիրդինի ընթացքին վրայ: Կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն, Ռուսերու 25%-ը պատահածին միակ յանցաւորը կը նկատէ ՄՄՄ-ը, 21%-ը դիտել կուտայ որ միամիտ ու ընչաքաղց բաժնետէրերը արժանի են իրենց ենթարկուած կորուստին, 13%-ը կը դատապարտեն կառավարութիւնը, բայց միայն 2%-ը պատասխանատուութիւն կը յայտնէ փողոց իջնելու: Վարչապետը կտրականապէս յայտարարած է թէ ոչ իսկ հարց կրնայ ըլլալ հարկատուներու գումարները յատկացնելու տուժածներուն:

Ուրեքին մէջ, դայթակղութիւնը որ նոր ծայր կուտայ, յաւելեալ ապացոյց է Ռուսաստանի մէջ տիրող թշուառութեան. ի վերջոյ, շատեր ոչ միամտութեամբ, ոչ ալ ընչաքաղցութեամբ է որ իրենց ունեցածը ծախած ու ՄՄՄ-ի բաժնեթուղթ գնած են. այլ պարզապէս կարենալ վերապրելու համար:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՈԳՈՒ ՁԱԽԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Այդ դաղտնիքը փնտռել, դուրս հանելը վատութիւն մըն էր. ընողը իր նպատակին հասաւ, գէթ մինչեւ աստիճան մը: Եւ սակայն այդ խեղճ տղուն ծնունդը պէ՞տք է որ նշանակութիւն մը ունենայ: Ամէն մարդու պատասխանատուութիւնը իր ազատ կամքովը ըրած գործերուն մէջ է. արժանաւորութիւն կամ անարժանաւորութիւն հոն փնտռելու է: Եթէ մարդասպանի, աւազակներու զաւակ իսկ եղած ըլլար, բնաւ իրեն ամօթ մը չէր ատիկա, բաւական է որ ոճիրէն օգտուած չըլլար: Օր մը Ֆրանսացի իշխանի մը նկատողութիւն ըրին թէ մեծ պաշտօնի մը կոչած էր ազնուական մը որուն հայրը մասնակցած էր ամենամեծ ոճրագործութեան մը: -- Օ՛հ, ըսաւ սրամիտ իշխանը, եթէ պզտիկ ոճրագործի մր իսկ փեսան եղած ըլլար, պիտի չներէի իրեն, բայց զաւակը ըլլալը իր յանցանքը չէ:

-- Ա՛խ, մօրեղբայրս, գիս երջանիկ կ'ընես, մօրեղբայրս...: Բայց մա՛յրս, մա՛յրս:

-- Ատ է որ ինծի մտածել կուտայ. այդ բարի կնոջմէն կրնա՞նք պահանջել որ մեզի չափ փիլիսոփայ ըլլայ. եւ սակա՞յն...

- Եւ սակա՞յն... հարցուց անձկութեամբ Արուսեակ:

-- Եւ սակայն պէտք է որ ըլլայ, եթէ բարի է: Ծնողք մր իր զաւակներուն համար ցոյց տուած բարեսրտութեանը եւ անշահախնդրութեանը չափին համեմատ անոնցմէ յարգուելու է, եւ գոհողութիւն յուսալու: Աղջիկ մը մեծ յանցանք կը գործէ վշտացնելով իր մայրը. բայց միթէ նուա՞զ յանցաւոր է, մինչեւ իսկ ոճրագործ մը չէ՞ մայրը երբ իր աղջիկը դժբախտ կ'ընէ, մինչեւ իսկ կը մեռցնէ իր անձնասիրութիւնը գոհացնելու համար: Մայր մը երբ աղջկանը ամուսնութեանը մէջ անոր ապագայ դժբախտութիւնը կը գուշակէ, մեղադրելի չէ եթէ հզօր դիմադրութիւն կ'ընէ:

Մայրը կրնայ սխալիլ, եւ ընդհանրապէս ալ կը սխալի, բայց անձնական տեսակէտը չէ որ կը մոլորեցնէ զինքը, ուստի արդարանալի է. բանի բարեբարներուն դասակարգէն է: Բայց երբ մայր մը իր անձնասիրութիւնը գոհելու համար, ընկերութեան մէջ մեծարանք ու յարգանք վայելելու տենչով, ընտանեկան փառքը անարատ պահելու փափաքով աղջկանը երջանկութիւնը կ'ուզէ զոհել, պարզապէս շահախնդրական գործ մը ըրած կ'ըլլայ. եւ ի՞նչ իրաւունքով պահանջել դեռատի աղջիկէ մը իր կեանքը զոհել պառաւի մը անձուկ շահախնդրութեանը: Միթէ անիկա (խնդալով ըսաւ) իր ամուսնութիւնը, իր երջանկութիւնը ենթարկա՞ծ էր իր աղջկանը հաւանութեանը: Իր հաճոյքին համար արարած մը հրապարակ նետած է, եւ պէ՞տք է որ իր գերին ըլլայ ան:

Հիմա, աղջիկս, ես ի՞նչ կրնամ ըսել քեզի: Դուն տասնեւինը տարեկան, նոր կը ծնիս կեանքին, ոչ ոք իրաւունք ունի զրկել քեզ քու յուսացած երջանկութենէդ: Այդ իրաւունքը կը ճանչնամ, եւ սակայն պէտք է դուն քեզի հարցնես, սիրտդ քըննես: Կան պարագաներ, որոնց մէջ միտքը՝ սիրտը իրարու հետ կը կռուին, եւ յաղթանակը կը մնայ հզօրագոյնին: Եթէ միտքդ կ'ըսէ քեզի որ երջանկութիւնդ զոհելու չես մօրդ նախապաշարումներուն, ու սիրտդ ալ կը մնայ մօրդ հետ, ի՞նչ վճիռ կրնամ տալ: Ես մտքիդ հետ եմ, բայց զաւակը դուն ես: Ասով մէկտեղ քըրոջս կը գրեմ. պատասխանը ցոյց պիտի տայ որ զաւկին սէ՞րը թէ փառասիրութիւնը նախապատիւ կը դասէ: Քեզի կը մնայ այն ատեն որոշել թէ պարտականութիւնդ ի՞նչ է: Ու կարծեմ թէ մայրդ, թէեւ մեծ կարեւորութիւն կուտայ ընկերային նկատումներուն, բայց իր արտաքին ծանրութեանը հակառակ՝ շատ զգայուն սիրտ ունի, քեզ ալ շատ կը սիրէ. տեսնենք -- մանաւանդ երբ գովենք Եւրոպան, բսենք թէ ա՛լ հոս պիտի ապրինք -- վասն զի գիտես թէ ալ աղէկ չըլլար Պոլիս դառնալնիդ, միշտ նեղուելու առիթ պիտի ներկայանայ:

-- Օ՛հ, շա՛տ շա՛տ աղէկ է, հոս կը կենանք, մայրս ալ կը բերենք. ես ալ աս կ'երազեմ:

-- Նայինք. այն ատեն մայրդ դժուարութիւն չեմ կարծեր որ հանէ: Բայց կարեւորը. Նաւարեա՞ն...

-- Բնաւ ակնարկութիւն մը չէ եղած մեր միջեւ. սակայն կարծեմ թէ գոհ կը մնայ:

(Շար. 24)

(Շար. Ա. էջէն)

ութեան «Քոռիէռէ տէլլա Սերա»յի: Ան կ՚ամբաստանէ Հիւսիսի լիկայի պարագլուխը՝ Ումպէրթօ Պոսսի որ սակարանի մէջ չհատակութիւններ կ՚ընէ կառավարութեան դէմ: «Ցխմարապատումներ» կ՚առարկէ Պոսսի:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մէջ ընդհանուր զօրակոչ հռչակուած է: Կը վերաբերի 18-էն 50 տարեկան այրերու: Եղյին, միւս կողմէ, ապահովութիւն տուած է որ ռուսական զինուորական միջամտութիւն պիտի չըլլայ: Յաւելուած որ ծագումով չէչէն է եւ նախկին նախագահն էր ռուսական Դումայի եկած էր Գրոզնի (Չէչէնիոյ մայրաքաղաք) որ միջնորդութիւն կատարէ, բայց արտաքսուած է իշխանութիւններուն կողմէ:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ խորհրդային նախկին փոխ - նախարարը՝ Վ. Վարենիկով որ պատասխանատուներէն մէկն էր 1991 Օգոստոսի Գորբաչովի դէմ ձախողած պետական հարուածին անպարտ արձակուած է դատարանին կողմէ: Անցեալ Փետրուարին մերժած էր Դումային շնորհած ներումը որովհետեւ կ՚ուզէր որ դատավարութիւնը անպայման տեղի ունենայ: Գորբաչովը կ՚որակէ «Պետութեան գլխաւոր ոճրագործը» Խորհրդային Միութեան քանդումին:

66-ՐԴ ԱՌԻԱՆ ՀՐԹԻՌԸ կատարեց իր պարտականութիւնը ծիրի վրայ դնելով հաղորդակցութեան երկու արբանեակներ՝ մէկը պրազիլական, միւսը՝ Թրքական:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ մաս կը կազմէ այն անձնաւորութիւններուն զորս Արտաքին նախարար՝ Ա. Ժիւփէ նշանակած է որպէս անդամ Ազգ. Կոմիտէին որուն պաշտօնն է պատրաստել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան 50-ամեակը (1995): Ինք կը նախագահէ Կոմիտէին որուն մաս կը կազմեն Վալերի Ժիսքար տ՚Էսթէն, Ֆ. Սեկէն, Փասքուա, Քաթրին Տընէօվ եւայլն, եւայլն:

ՄԵԼԽԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ-՝ Գափուչի հայցադուլի դիմած է Օգոստոս 11-ին երեք օրուան համար, որպէսզի միջազգային հասարակութիւնը տեսնեսպէս զօրա-վիգ կենայ Գազայի եւ Երիքովի պաղեստինեան ինքնավարութեան:

Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան,

Իզապէլ եւ Կարպիս Քորթեան եւ զաւակները՝ Էտիթ եւ Վռամ,

Վալերի եւ Արա Թորանեան եւ զաւակները՝ Վազգէն եւ Արիս,

Արմէն Գույումճեան եւ Սիլվի Անդրէասեան

ինչպէս նաեւ Գույումճեան, Գոնդեան, Գառնիկեան, Քէչիչեան, Թուրնոն, Քորթեան, Թորանեան, Աւետիսեան ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կեսրոջ, մեծ - մօր, նանիին, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մսրլեան, Ամասիա)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 10-ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Հինգշաբթի, Օգոստոս 18, ժամը 16-ին: Մարմինը կը փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ հայկական հաստատութեանց:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇԻՔԱԿՈՅԷՆ գործի մարդ մը յայտարարած է որ մենաշնորհի պայմանագիր մը ստորագրած է Մոնղոլիայի իշխանութեանց հետ Ճէնկիզ Խանի գերեզմանին եւ գանձին հետազօտութեան համար: Ճէնկիզ Խան մեռած է 1227-ին. ըստ առասպելին իր 2000 ծառաները որոնք մասնակցած էին իր թաղումին, սպաննուած են զինուորներու կողմէ, իրենք ալ իրենց կարգին սպաննուած են, գաղտնի պահելու համար թաղումին վայրը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ. - Անահիտ եւ Հրանդ Բամպաքեան շնորհաւորելով «Յառաջ»ի 69-րդ տարեդարձը մէկ միլիոն իտալական լիռ:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ
ԿՈՉ
ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ ՊԵԼԺԻԱ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱՊՐԻ

Հայաստանի Ֆութպոլի Ազգային խումբը, իր անդրանիկ պաշտօնական մրցումը կ՚ունենայ Եւրոպայի երկիրներու ախոյենութեան շարքին Սեպտեմբեր 7, Պելժիոյ մէջ:

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը կազմակերպէ օթօքարներով ճամբորդութիւն մը դէպի Պրիւսէլ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները:

Արդէն իսկ ապահովուած է սահմանափակ թիւով տոմսեր եւ օթօքարներ:

- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան սփիւռքահայութեան անվերապահ զօրակցութիւնը եւ իրենք զիրենք չզգան առանձին օտար ափերու մէջ:

-- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան յաւելեալ ուժ, կարողութիւն եւ պայքարելու ոգի:

Ժամադրուինք բոլորս միասին Սեպտ. 7-ին Հայաստանի հաւաքականին հետ:

Տոմսերը եւ օթօքարներուն տեղերը ապահովելու համար, անմիջապէս հեռաձայնեցէք՝

Պր. Արդարեան
40 -- 67 -- 77 -- 50
(Կէսօրէ վերջ, ժամը 3-էն մինչեւ 9)

Պր. Ոսկերիչեան
45 -- 08 -- 43 -- 10
(Առաւօտեան ժամը 9-էն 15)

(եւ կամ անուն հեռաձայնի թիւ ձգել պատասխան -- հեռաձայնին վրայ):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
ՃԷՄ - Ֆրանս-ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Փափազեանի մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15, յիշատակ է Մեռելոց Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Կը մատուցուի պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Հոգեհանգիստ կատարել ցանկացողներէն կը խնդրուի նախօրօք դիմել եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

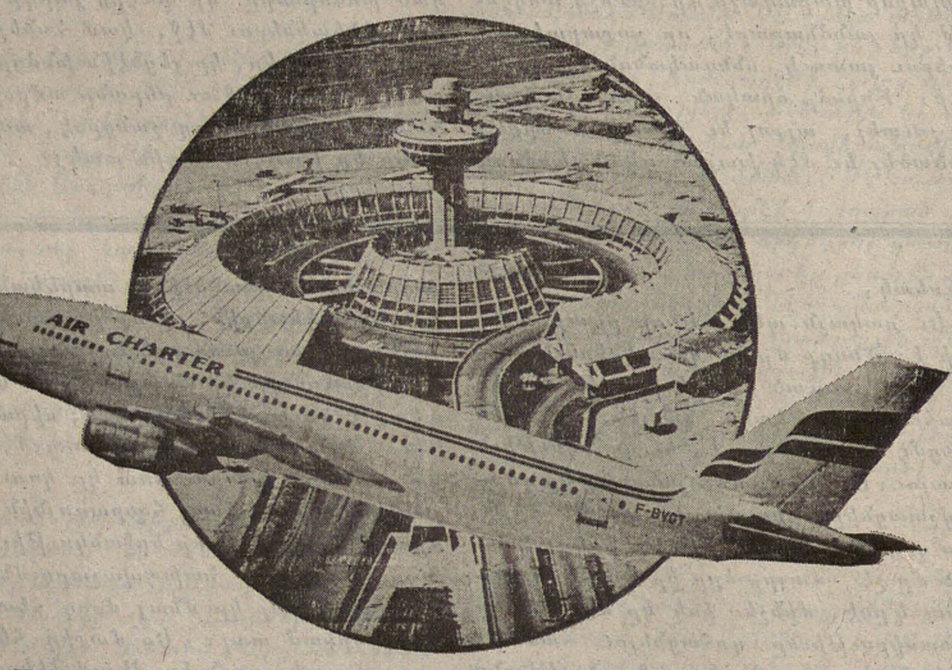

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

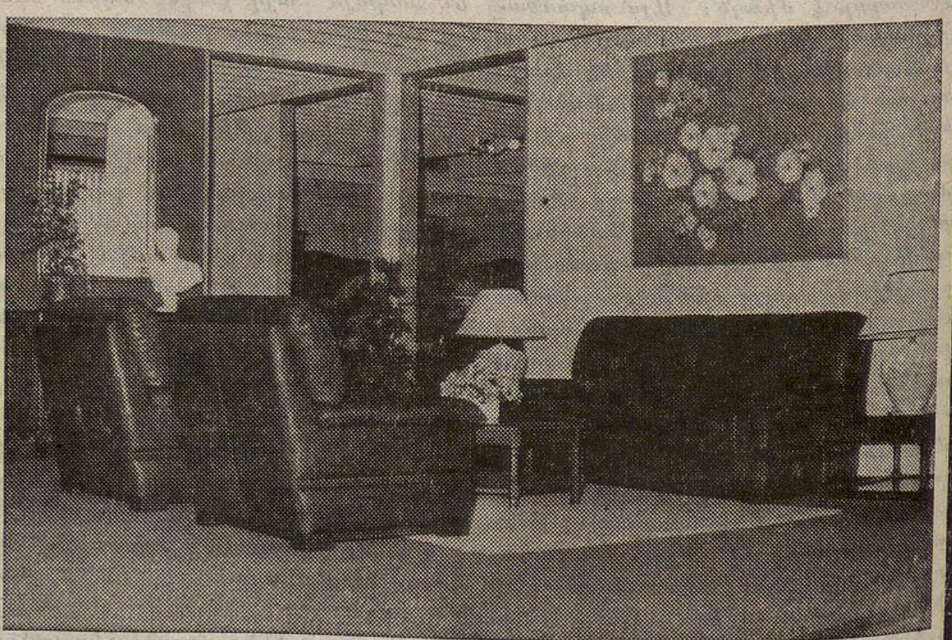

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 17
MERCREDI
17 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

ՅՈԹ. ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.393 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.393

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԾՈՎԱԾԱՒԱԼ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ - Նահանգներ այցելութեան [պաշ]տօնական մասը աւարտելէ ետք Նա[խագ]ահ Լ. Տէր - Պետրոսեան տեղւոյն հա[յու]թեան հետ գլխաւոր հանդիպումը ու[նեց]աւ Օգոստոս 14, Կիրակի երեկոյեան [Լոս] - Անճըլըսի «Քոնվէնշըն Սէնթըր»ի [...] հազար հոգինոց սրահը: Հակառակ [Հ.] Յ. Դ.-ի տեղւոյն կազմակերպութեան [...] կատարուած յայտարարութեան թէ [...]ուած է չմասնակցիլ Նախագահին [այ]ցելութեան ոչ - պաշտօնական մասին [...] այս ուղղութեամբ ժողովուրդին ցըր[ուած] բազմաթիւ թռուցիկներու, Լոս - [Ան]ճըլըսի հայութիւնը խուռներամ դիմած [...]ւեալ կեդրոնին սրահը ոչ իսկ աթոռ [...] պարապ ձգելով: Նախագահը խօսած [...] Հայաստանն ու հայութիւնը յուզող հար[ցե]րու մասին, արժանանալով ներկաներու [...]նդավառ արտայայտութիւններուն:

Իր ելոյթին մանրամասնութիւնները կու[տա]նք յետագայ թիւերով:

⁂

Ուրբաթ, Օգոստոս 12-ի մեր թիւով ար[ձա]նագրած էինք Հ.Յ.Դ.-ի արեւմտեան - [Ամ]երիկայի մէկ յայտարարութեան, ուր [...] կը ջանար բացատրել թէ ի՛նչ դրդա[պա]տճառներով պիտի չմասնակցի Նախա[գահ] Լ. Տէր - Պետրոսեանի ամերիկեան [այ]ցելութեան ոչ - պաշտօնական բաժնին [...] կոչ ալ կ'ըլլար ժողովուրդին սապո[տ]աժի ենթարկել այդ բնոյթն ունեցող հա[ւա]քոյթները: «Հայրենիք» շաբաթաթեր[թը] Օգոստոս 11-ի իր թիւին առա[ջի]ն էջը հրատարակած է նոյնիմաստ [յ]այտարարութիւն մը, այս անգամ խո[ր]ագրուած՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօս[քը] Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի [այ]ցելութեան առթիւ», զոր ստորագրած [է] Հ. Յ. Դ. արեւելեան - Ամերիկայի Կեդ[րո]նական Կոմիտէն: Շատ չենք ուզեր [ա]նդրանալ այս տգեղ երեւոյթին վրայ, [ո]րովհետեւ ըսինք անկախ քաղաքական տարա[կա]րծութիւններէ: Այս յայտարարութեան [...]երջին ալ երկարօրէն կը ձաղկուի Լեւոն [Տ]էր - Պետրոսեանի վարած քաղաքակա[նու]թիւնը, անոր ժխտական ընթացքը Հ. [Յ.] Դ.-ի եւ հայկական կուսակցութիւննե[րու] նկատմամբ ու կ'եզրակացուի. -

«Մեկնելով ազգային միասնականութեան [...] սկզբունքներէն եւ ի նկատի ունենա[լով] Պր. Նախագահի ներկայի ցաւալի [...]քնորոշումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան [...], կեդրոնական կոմիտէն հարկադր[ու]ած է այսօր իր լուրջ վերապահութիւնը [յա]յտնելու մեր համայնքներէն ներս Պր. Նախագահի այցելութեան առթիւ կազմա[կե]րպուած ելոյթներուն: Պէտք է անպայ[մա]ն ափսոսալ, որ ներկայ մթնոլորտին [մէ]ջ մեր ժողովուրդն է, որ կը զրկուի Հա[յաս]տանի պետութեան առաջին քաղաքացիին եւ [...] յարգելի Տիկնոջ վերապահուած հա[մա]զգային մեծարանքի արդար վայելքէն»:

Երբ այսքան ջանք թափելէ ետք, աւելի [...]քան տասը հազար հոգի կը փութայ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ հանդիպումին [...] մը կը նշանակէ, որու մասին անհրա[ժ]եշտ է որ Հ. Յ. Դ.-ն խորհրդածէ:

⁂

Յիշենք որ նախքան Լոս - Անճըլըս ժա[մ]անելը, Լ. Տէր - Պետրոսեան, Օգոստոս 11-ին, հանդիպում ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ: Խօսակցութեան հիմնական նիւթը եղած է ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումը եւ այդ հարցին առնչութեամբ Միացեալ - Նահանգներու եւ միջազգային կազմակերպութեանց դերը: Հայաստանի Նախագահը չեշտած է որ ներկայիս կարեւորն այն է որ ԱՄ - ԷՍ - ԱՄ - Ը-ի եւ Ռուսաստանի ծրագրերու հիման վրայ մէկ ընդհանուր ծրագիր մշակուի, այլապէս, ներկայիս եռակողմ համաձայնագրով հաստատուած հրադադարը կրնայ ձախողիլ:

Նոյն օրը, նախագահ Տէր - Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է խաղաղութեան Քարնըկի կեդրոնը որուն մասնակցած են Միացեալ - Նահանգներու զանազան կեդրոններու ներկայացուցիչներ: Իր ելոյթին մէջ, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ծանրացած է երեք հարցերու վրայ. -- Հայաստանի մասնակցութիւնը ՀԱՊ-ի, տարածքի հարցերու մէջ Հանրապետութեան դիրքորոշումը եւ հրադադարի մասին վերջին եռակողմ համաձայնագրին առնչուող հարցը:

⁂

ՏԻԹՐՈՅԻԹ

Օգոստոս 12-ին կը սկսէր նախագահին այցելութեան ոչ - պաշտօնական մասը: Լ. Տէր - Պետրոսեան կը ժամանէր Տիթրոյիթ եւ կ'ընդունուէր գաղութի ներկայացուցիչներու կողմէ, որու անունով հանդէս կուգար Ալեք Մանուկեան: Նախագահ Տէր - Պետրոսեան կ'այցելէր Մասքօ ընկերութեան գրասենեակը եւ կը ծանօթանար անոր գործունէութեան: Առանձին խօսակցութիւն կ'ունենար Ալեք Մանուկեանի հետ: Նոյն իրիկունը Մասքօ ընկերութեան դահլիճին մէջ համայնքը հաւաքոյթ մը կուտար նախագահին ի պատիւ, որու կը մասնակցէր եւ խօսք կ'առնէր Միչիկընի նահանգապետը: Լ. Տէր - Պետրոսեան իր ելոյթին մէջ կ'անդրադառնար Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան ամրապնդման, տարածքի խաղաղութեան եւ Հայաստան անկախ պետականութեան հարցերուն:

⁂

ՊՈՍԹԸՆ

Օգոստոս 13-ին Լ. Տէր - Պետրոսեան Տիթրոյիթէն անցած է Պոսթըն ուր զինք դիմաւորած են Մասաչուսէցի նահանգապետը, նահանգապետարանի ու քաղաքապետարանի անդամներ ու հայ համայնքէն աւելի քան 500 հոգի: Նոյն կէսօրին նախագահը Հարվըրտի համալսարանին «Ճոն Քէնըտի» վարչագիտական դպրոցին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է, իսկ յետմիջօրէին տեղի ունեցած է հանրային հաւաքոյթ մը որուն ներկայ եղած են շուրջ 2000 հոգի: Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ներկայացուցած է Հայաստանի ներքին իրավիճակը, անկախ պետականութեան պայմաններուն մէջ կատրուած ճամբան:

Նոյն դպրոցի գրադարանին մէջ ծերակուտական Էտուըրտ Քէնըտի ի պատիւ Հայաստանի նախագահին ընդունելութիւն մը կազմակերպած է որուն ներկայ եղած են նահանգապետարանի ու քաղաքապետարանի անդամներ, հայ համայնքի ներկայացուցիչներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՊԵՏԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԳՆԴԱԿՈԾՈՒՄՆԵՐ՝ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԷՆ

Օգոստոս 12-ի առաւօտուն իր աշխատասենեակին մէջ պայթած նռնակ մը, Դիլիջանի ներքին գործերու բաժնին պետ, քաղաքազօրքի փոխ - գնդապետ Աշոտ Մամաջանեանի մահուան պատճառ դարձած է: Ենթական մօրաքրոջ տղան է Ներքին նախարար՝ Վանօ Սիրադեղեանի: Արարքը գործողը կը կոչուի Մանուչարեան բայց ոչ մէկ կապ ունի Աշոտ Մանուչարեանի հետ:

Օգոստոս 14-ին ազրպէջանական ուժեր վեց ժամ գնդակոծած են Արարատի Սուրէնաւան բնակավայրի պաշտպանական դիրքերը. ապա կրակոցները թիրախ առած են Սիսիանի Շաղաթ գիւղին դիրքերը ուր վիրաւորներ կան:

Նոյն օրը կրակ բացուած է նաեւ Նոյեմբերեանի սահմանային դիրքերուն վրայ:

Հայկական սահմանապահ ուժերը չեն դիմած պատասխան գործողութիւններու:

⁂

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան հրաւէրով, Մոսկուայի մէջ Օգոստոս 5 - 13 հանդիպումներ ունեցած են ԼՂՀ-ի, Հայաստանի եւ Ազրպէջանի Արտաքին նախարարութիւններու պատուիրակութիւնները. այդ ընթացքին համաձայնութիւն գոյացած է որ այս շաբթուան մէջ Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէին միջոցով փոխանակուին բոլոր գերի եւ պատանդ կիներն ու երախաները:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԷ ԼՂՀ-ԻՆ

Բերքահաւաքի ու աշնանացանի համար Հայաստան կ'օժանդակէ մասնագէտներով, նաեւ սերմնացուով եւ թէքնիք միջոցներով: Հայաստանի պարէնի եւ մթերումներու նախարարութիւնը Ստեփանակերտի մէջ առեւտրական ներկայացուցչութիւն եւ խանութներ ալ կը բանայ: Այս մասին համաձայնութեան յանգած են կողմերը, Օգոստոս 12-ին, վարչապետ Հ. Բագրատեանի եւ ԼՂՀ-ի Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի եւ Գիւղատնտեսութեան նախարար Արմօ Ծատուրեանի խորհրդակցութեան ընթացքին:

⁂

(Օգոստոս 15)

ՄԱԿ-Ի ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ՄԱԿ-ի Հայաստանի նոր ներկայացուցիչն է Բոյկօ Տարաբանով որ արդէն ձեռնարկած է իր պաշտօնին: Ան Օգոստոս 12-ին ընդունուած է վարչապետ Հ. Բագրատեանի կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԷ ԵՏՔ

ԿԱՐԼՈՍ, ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ ՍՈՒՏԱՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

70-էն 80-ական թուականներու ամէնէն հանրածանօթ ահաբեկիչը՝ Կարլոս, բուն անունով՝ Իլյիչ Ռամիրէզ Սանչէս ձերբակալուեցաւ Օգոստոս 14-ին Սուտանի մայրաքաղաքը՝ Խարթում եւ տեղւոյն իշխանութիւնները զինք յանձնեցին Ֆրանսայի: Փարիզ փոխադրուելէն ետք, Կարլոս արգելափակուեցաւ Սանթէի բանտը:

Իր հաշուեկշիռը «հարուստ» է: Իրեն վերագրուած գլխաւոր ահաբեկումներն են. - 1974, Օգոստոս 3 Առշ, Մինիթ եւ Օռոռ թերթերու դէմ, 1974 Սեպտ. 9՝ Պուլվար Սէն - Ժերմէնի տրակսթորը, 1975 Յունուար 13 եւ 19 Օրլի, 1975 Յունիս 27, Փարիզ ռիւ Թուլյէ, 1982 Մարտ 29, Թուլուզ - Փարիզ ճեպընթացը, 1982 Ապրիլ 22 ռիւ Մարպէօֆ, 1983 Դեկտ 31 Մարսէյլի Սէն - Շառլ կայարանը, առանցմէն դուրս կան այլ ոճրափորձեր՝ Լոնտոն, Լա Հէ, արեւմտեան - Պէռլին, Լիբանան (Տրիպոլիսի ֆրանսական մշակութային կեդրոնը), Վիէննա (ՕՓԵՓ-ի ժողովը), Միւնիխ: Մեռեալներու ընդհանուր թիւն է 83:

Կարլոս ծնած է Կարակաս (Վենեզուելա) 1949-ին. հայրը փաստաբան է եւ հիմնադիրը տեղւոյն համայնավար կուսակցութեան: 60-ական թուականներու սկիզբը Կարակասի կեռիլլան կայ: Ինք, 1966-ին կը մարզուի Կուպա, ապա կը յաճախէ Մոսկուայի Փաթրիս - Լումումպա համալսարանը, 1970--ին կ'արտաքսուի Խորհրդային Միութենէն, կ'անցնի Յորդանան, ուր կը միանայ Պաղեստինի ազատագրումի ժողովրդական ճակատին: Բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կը կատարէ Եւրոպա: 1973-էն 75 Փարիզ կ'ապրի եւ Եւրոպա գործած ահաբեկչական արարքներու շարքն է: 70-ական թուականներու վերջերը իր իսկ ցանցը կը հիմնէ: 1982 - 1985 Ֆրանսայի ոճրափորձերն են, կը ճամբորդէ Հունգարիա, արեւելեան - Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա: 1985-ին Դամասկոս կ'ապաստանի (ուր են ներկայիս կինն ու աղջիկը): 1991-ին Լիբիա կը մերժէ զինք ընդունիլ:

Այս ձերբակալութիւնը յաղթանակն է ֆրանսական Տ Է- ԷՍ - Թէ-ին, բայց նաեւ երկսայրի սուր է. այլ խօսքով նաեւ՝ փորձանք մը Ֆրանսայի համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱԼԱՏԻՒՐ հարցազրոյց մը տուաւ պատերազմի Մոնթէ - Կարլոյի, որու ընթացքին ապահովութիւն տուաւ որ՝ «յաւագոյնը մեր առջեւն է»: Երիտասարդութիւնը ըսաւ, պէտք չէ յուսալքուի: Ալժերիոյ մասին, ըսաւ թէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ որ Ալժերիա ապրող Ֆրանսացիներ սպառնալիքի տակ ըլլան եւ այդ է պատճառը կատարուած համախմբումին:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆԱԽԿԻՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ, ԿԱՄ ԻՆՉՈՒ «ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻ» Է ՆԱԽԱԳԱՀԸ

1994 Փետրուարին նախագահին մամուլի քարտուղարը Արամ Աբրահամեան հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն զոր կը վարէր շուրջ տարիէ մը ի վեր: Ան մամուլի հերթական ասուլիսներու ընթացքին քաղաքական այս կամ այն խնդրին մասին նախագահին տեսակէտը կը ներկայացնէր ու անոր կ'ընկերանար արտասահմանեան գրեթէ բոլոր ճամբորդութիւններուն:

Ա. Աբրահամեան անակնկալ իր հրաժարականին որպէս հիմնական պատճառ ցոյց տուաւ այն որ չի ձգտիր ծառայողական աշխատանք կատարել ու կը գերադասէ ազատ մարդը. ներկայիս ան «անկախ լրագրող» է ու հեռատեսիլէն կը վարէ «մամլոյ տեսութիւն» հաղորդումը: Նախագահին շրջանակէն հեռացողներու օրէ օր ստուարացող շարքին մէջ Ա. Աբրահամեան միակն է որ հրաժարականին հետ չէ վերածուած ընդդիմադիրի ու յայտնած է թէ կը շարունակէ պաշտպանել նախագահին քաղաքական ընթացքը. Հայաստանեան իրականութեան մէջ բաւական եզակի այս երեւոյթն է հաւանօրէն պատճառը որ ԱԺՄ-ի հանրահաւաքին ընթացքին Նախագահին նախկին գլխաւոր խորհրդականը Աշոտ Մանուչարեան, ուրիշներու կարգին զինք ալ որակած է «պնակալէզ»:

«Հայք»ի Յուլիս 22-ի թիւին մէջ Նայիրա Ալավերդեանի կողմէ Ա. Աբրահամեանի հետ կատարուած բաւական երկար հարցազրոյց մը լաւատեղեակի մը տեղեկատուութեան ու արժեւորումին տեղ կուտայ Նախագահին անմիջական գործակիցներու շրջանակին, Հայաստանեան մամուլին ու առնչակից այլ հարցերու:

Զրոյցին սկիզբին, պատասխանելով իր հրաժարականին շարժառիթներուն մասին հարցումի մը, ան կ'ըսէ ի միջի այլոց. «Նախագահական ապարատում ստեղծուել էր ապարատային, աւելին՝ պալատական մթնոլորտ, ուր ես կարող էի շնչահեղձ լինել: Այնտեղ տոն են թելադրում սեղանապետները»:

Յաջորդ հարցումին պատասխանը կ'առնչուի իշխանութիւն - մամուլ յարաբերութեան: Արամ Աբրահամեան կ'ըսէ. - «մեր իշխանութիւնները մամուլի նկատմամբ ունեն արհամարհական, թերահաւատ վերաբերմունք: Նրանց հիմնական մասի համար լրագրողները "ոտքի տակ ընկնող" մարդիկ են, որոնք խանգարում են իշխանութիւններին իրականացնել պետական կարեւոր գործերը»:

Երբ կը խօսուի այս յարաբերութեան մասին, խօսք կ'ըլլայ նաեւ նախագահ - մամուլ կապին մասին: Ընդդիմութեան քննադատութիւններուն յաճախակի նիւթ հանդիսացած այս կապին անբաւարար բնոյթը բացելու կը մղէ Ա. Աբրահամեանը. «Եթէ նախագահը չի ցանկանում մամլոյ ասուլիս անցկացնել, ապա ոչ միայն մամլոյ քարտուղարը, այլեւ աւելի բարձրաստիճան եւ ազդեցիկ պաշտօնեայ նրան համոզել չի կարող, քանի որ նախագահը ... մուսալեռցի է»:

Լ. Տէր - Պետրոսեանի մամուլի նախկին քարտուղարը որ կ'ըսէ թէ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին լրագրողներու հետ ջերմ յարաբերութիւններ մշակած է ու ներկայիս ալ կը պահէ զանոնք, հետեւեալ արժեւորումը կը կատարէ հայաստանեան մամուլին «անկախ» յատկանիշին մասին. «Տնտեսական այս ծանր պայմաններում անկախ թերթ պահելը անչափ դժուար է: Եւ բնականաբար այսօր թերթեր ունեն միայն կուսակցութիւնները: Եւ ուզէք թէ չուզէք, վիճակն այնպիսին է որ ով վճարում է, նա էլ նրաժշտութիւն է պատուիրում: Եւ նա, ով լաւ է վճարում, նա պատուիրում է աւելի լաւ երաժշտութիւն: ... Բոլոր դէպքերում թերթերը արտայայտում են որոշակի շրջանակների շահերը: Այս պատճառով էլ մեզ մօտ անկախ լրագրութիւն չի ձեւաւորուել, որն էլ բացասաբար է անդրադառնում մեր լրագրութեան որակի վրայ»:

Հետաքրքրական է հարցումը որ կը վերաբերի նախագահին քաղաքական գործընթացի մեծագոյն սխալին. մամուլի նախկին քարտուղարը զայն կը մատնանշէ հետեւեալ խօսքերով. «մեր նախագահն աւելի ուշադրութիւն է դարձնում արտաքին քաղաքականութեանը, ղարաբաղեան հարցի լուծմանը, քան ներքին կեանքին»: Յետոյ ընդլայնելով այս միտքը, կ'ըսէ թէ սխալ էր աւարտին չհասցնել սեփականաշնորհումը, ինչ որ պատճառ կը նկատէ պետական ունեցուածքի կողոպուտին: Նախագահին երկրորդ սխալը կը նկատէ զրոյցին սկիզբին ակնարկած «սեղանապետ»ներուն ընթացքը. անոնք «կառավարութիւնում, խորհրդարանում ունեն ուժեղ լոբբիստական խմբեր որոնք շահագրգռուած են պահպանելու տնտեսութեան վարչական լծակները, որոնց շնորհիւ կարողանում են աւելի լաւ կողոպտել»:

Աւելի ծանր է մեղադրանքը որով Ա. Աբրահամեան կը պատասխանէ հետեւեալ հարցումին. «այսօր նախագահի կողքին գտնուող մարդկանցից վաղը կարո՞ղ են դուրս գալ այնպիսիները որոնք Ա. Մանուչարեանի պէս 180 աստիճանով կը փոխեն իրենց վերաբերմունքը նախագահի մասին ու դուրս կը գան նրա դէմ»:

Նախկին քարտուղարը որ այդ շրջապատը բաղկացնող դէմքերուն ամէնէն քաջածանօթ անձ մըն է, կ'ըսէ. «Ցաւօք, նախագահի շրջապատից եւ ոչ մէկի մասին ես չեմ կարող հաստատապէս պնդել որ նա չի վարուի Ա. Մանուչարեանի պէս»:

Արամ Աբրահամեան կ'ընդունի ընդհանուր թէ նախագահը իր առջեւ փակած է ժողովուրդին հետ հաղորդակցութեան ճամբաները: Սակայն չի կարծեր որ առնչա կապ ունի մամուլին դերը անտեսելու երեւոյթին հետ: Այս անտեսումին զուգահեռ, նախկին պաշտօնատարը կը քննադատէ նաեւ մամուլը. ան չէ կրցած, չի կրնար ազդեցիկ իշխանութիւն դառնալ, որովհետեւ «դրա համար պէտք է լինել անաչառ, անկախ եւ որ ամենակարեւորն է՝ շատ աշխատել: Իշխանութիւնների վրայ չես կարող ազդեցութիւն գործել եթէ շարունակ կրկնես որ մեր իշխանութիւնները գողեր են, կաշառակերներ, մաֆիոզներ: Դրանք պէտք է ապացուցել, բերել հիմնաւոր փաստեր, այսինքն՝ կատարել լրագրողական հետազօտական լուրջ աշխատանքներ: Բայց սովորաբար լրագրողները խուսափում են նման աշխատանքներ կատարելուց»:

Որքան ալ ծանր ըլլան Ա. Աբրահամեանի մեղադրանքները, յատկապէս «պալատական սեղանապետ»ներու լոբբիներուն կողոպուտի գործունէութեան ու մամուլին կողմէ ուղղուած ապացոյցէ զերծ ամբաստանութիւններուն առընչութեամբ, օրինակները բնաւ քիչ չեն անոր խօսքերը հաստատող: Կը բաւէ յիշել արտաքին աւատուրի երբեմնի նախարար Եսայի Ստեփանեանի միլիոններու ընկերակցութեամբ անհետացումը, որուն մասին ոչ խօսք եղաւ, ոչ ալ հարցաքննում կամ քննութիւն բացուեցաւ Խորհրդարանին մէջ, անշուշտ այդ նոյն լոբբիներուն ազդեցութեան լայն գօտիին շնորհիւ. կամ ընդդիմադիր մամուլին օրինակ այն պնդումը թէ այսքան տոլարի ադամանդ հանուած է երկրէն («Ազատամարտ») եւ թէ իրենք իրենց գրպաններուն մէջ ունին ամէն փաստաթուղթ ... որոնց հրապարակման ոչ ոք կը սպասէ այլեւս: Տարբեր չէ պարագան ԱԺՄ-ի ներկայի հերթական հանրահաւաքներուն յատկապէս Ա. Մանուչարեանի կողմէ իշխանութեան գլխաւոր դէմքերուն ուղղուած ամբաստանութիւններուն. Նոր յուսախաբութենէ մը ուրիշ ի՞նչ հեռանկար կրնան տալ անոնք, տակալու վերջին ուժը արդէն սպառած բազմութիւններու, որոնք անջուր, անլոյս Երեւանի մէջ նախագահին սրիկայութեան, Ներքին նախարարին մարդասպանութեան ձրի ամբաստանութիւնները լսելէ ուրիշ ընելիք շատ աւելի կարեւոր բաներ ունին:

Հակառակ իր գործընթացին մէջ Ա. Աբրահամեանի նման լաւատեղեակ անձնաւորութեան մը նշած թերիներուն, ընդդիմութեան ճակատին մօտ լրջութեան այս պակասն է որ հաւանօրէն կը շեշտէ նախագահին մուսալեռցիութիւնը: Արդարեւ, մամուլի քարտուղարը կ'ըսէ թէ մտադիր է գիրք հրատարակելու հեռատեսիլի զրոյցի մը որուն առաջին հարցումը կ'ըլլայ այն թէ ինչո՞ւ կը խուսափի մամուլէն ու քիչ կը դիմէ ժողովուրդին: Ու ինք կուտայ նաեւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի մօտաւոր պատասխանը. «Ես ժողովրդի հետ հանդիպում եմ այն ժամանակ, երբ դրա անհրաժեշտութիւնը զգում եմ»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑԱՆԵՆ ՆՈՐՔԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Թանգարանային փաստաթուղթերու վկայութեամբ Նորքի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին քանդուած է 1679-ին պատահած Երեւանի երկրաշարժէն: Հակառակ ատոր, եկեղեցիէն պահպանուած վերջին լուսանկարը կը պատկանի 1929 թուականին: Այն կարծիքը, թէ երկրաշարժէն ետք եկեղեցին չէ վերաշինուած, հարցականի տակ կ'առնեն նաեւ տարեց մարդիկ, ըստ որոնց, եկեղեցին գործած է մինչեւ 1930-ական թուականները, մինչեւ պայթեցումը: Զրոյցներ կան նաեւ այն մասին թէ պայթեցումը կատարուած է ո՛չ թէ եկեղեցւոյ վայրը, այլ՝ շինութիւն մը կառուցանելու կամ կրօնական նկատառումներով, այլ պարզապէս՝ ամէն տարի, Օգոստոսի Երկրորդ Կիրակին տեղի ունեցող ծիսակատարութիւնը վերջացուրութեան վերածուած է միջադէպերու եւ կռիւներու, որոնցմէ մէկն ալ աւարտած է պայթումով ու եկեղեցւոյ աւերումով:

Զրոյցները տարբեր են ու յաճախ՝ իրեարմերժ: Ցաւալին ու հաւաստին այն է որ Նորք - Մարաշ թաղամասերու, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Երեւանցիներու եւ հիւրերու միջոցներով գեղատեսիլ այդ վայրին մէջ արդէն վերականգնուած է Հոկտեմբերեանի կարմիր, սեւ, մոխրագոյն տուֆէ կերտուած, միջին մեծութեան ինքնատիպ եկեղեցի մը, որուն կամարներուն տակ ժողովուրդը պատրաստ է շարունակելու իր ընդհատուած աղօթքը: Իսկ մինչ այդ, եկեղեցւոյ կողքին կը բանի մատուռ -- ուխտատեղի մը, ուր կան, հաւանաբար հին եկեղեցիէն մնացած, մկրտութեան աւազան, քանի մը խաչքար, մշակուած քարեր ու մասունքներ:

Նոր չէ եկեղեցին վերակառուցելու փափաքը. մէկուկէս տասնամեակ առաջ Հունան Պօղոսեան եւ այլ բնակիչներ նախատեսած էին հին եկեղեցւոյ վայրին մէջ նոր մը կառուցանել. կազմուած էին կառոյցը սկսելու համար պատրաստակամ բնակիչներու ցանկերը, սկսած էին հանգանակութիւնները, ներկայացուցիչներ ղրկուած էին Էջմիածին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետին համաձայնութիւնն ու աջակցութիւնը ստանալու համար: Վերջապէս, 1990-ի ամառը դրուեցաւ Եկեղեցւոյ հիմը: Ճարտարապետ Միքայէլ Յակոբեան «Մեծն Տիգրան» գունդի հրամանատար Արմէն Արմենակեանին յանձնեց նոր Եկեղեցւոյ նախագիծը, իսկ գունդի մարտիկները իրենց ազատ օրերուն մեծ պատրաստակամութեամբ կը մասնակցին շինարարութեան, յատկապէս կրաղխասպառման աշխատանքներուն՝ Ալուան Մխիթարեան, Կամօ Ալավերդեան, Սէյրան Նիկողեան, Հրանտ Սվաչեան...

Շինարարութեան հիմերը նետած, կառուցած են եւ ներկայիս գմբէթը կը քարապատեն վարպետներ Կարապետ Բունիաթեան եւ Միհրան Նիկողոսեան. երեք տարի անոնց հետ աշխատած է նաեւ Սեդրակ Ղազարեան: «Երբ ինծի առաջարկեցին սկսիլ մեր հաւատքի պահպանման հետ կապուած այս կառոյցի շինարարութիւնը, -- ըսաւ վարպետ Կարապետ, -- ես ամէն բան ձգեցի եւ անմիջապէս անցայ աստուածահաճոյ այս գործին»: Առտու կանուխէն մինչեւ իրիկուն վարպետներուն քար ու շաղախ կը հասցնեն Արմէն Կուրղինեան, Գէորգ Մանուկեան, Աշոտ Նաղոյեան, Աւետիս Աւետիսեան, Վաչագան Մկրտչեան, կռունկավար Կարլէն Քալաջեան, Գրիգոր Սեւունի: Շինարարներուն անշահախնդիր մեծ օգնութիւն ցոյց կուտայ եւ շինարարական նիւթեր կը հասցնէ վարորդ Վարդգէս Իգիթեան:

Թէ ինչպէս կը կազմակերպուի վարպետ - բանուորներու սնունդի հարցը, այդ մասին Յովսէփ Ղազարեան հետեւեալը կ'ըսէ. -- «Սնունդի հարցը իրենց վրայ առած են շրջապատին մէջ գործող 5 -- 6 կեդրոններ, որոնք կարգով, իւրաքանչիւրը մէկ շաբաթ, կը սպասարկեն կառուցողներուն»:

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ դրամական միջոցները գլխաւորաբար կը գոյանան հանգանակութիւններէ, զանազան նուիրատուութիւններէ, արտադրուած մոմերու վաճառքէ. իսկ Մարտին Ձիլֆուղարեան «Նորքի քանդուած եկեղեցիները» տպագրուած գործին վաճառքէն գոյացած եկամուտը յատկացուցած է եկեղեցւոյ կառուցման ֆոնտին:

Մօտ ատենէն կը զետեղուի զանգակատան խաչը, իսկ մինչեւ ուշ աշուն վերջ կը գտնեն գմբէթին եւ տանիքին քարի աշխատանքները, ապա իջնելով եկեղեցի, կը սկսի մարմարապատումը: Այսպէսով, մինչեւ յառաջիկայ տարուան ամառը Ս. Աստուածածին Եկեղեցին աւարտած կառոյց մը կը դառնայ:

ԵՈՒՐԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ՊԱՏԻԺՆԵՐԸ ՋՆՋԵԼ ԹԷ ՈՉ

Հարուն ալ Ռաշիտի երբեմնի մայրաքաղաքը երկար ժամանակէ ի վեր օտար այցելուներու նման խուժումի ենթարկուած չէր. այս օտար այցելուները պաշտօնական դէմքեր եւ գործի մարդիկ են որոնք Պաղտատ կը փութան պատասխանելով հրաւէրներու կամ անձնական նախաձեռնութեամբ, հետամուտ՝ ստորագրելի առեւտրական պայմանագրերու: Անոնց առաջինները եղան Յուլիսի սկիզբը, 48 հոգինոց Ֆրանսացի գործի մարդոց երկու պատուիրակութիւններ: Անոնց հետեւեցան Ճափոններ, Իտալացիներ, Սպանացիներ, Գերմանացիներ:

Այս նորութեան հետ պէտք է նկատի ունենալ իրաքցի պատասխանատուներու արտասահմանեան յաճախակի ճամբորդութիւնները որոնք կը վկայեն Իրաքի տնտեսական շրջափակումը շարունակելու միջազգային տրամադրութեան տկարացման: Արտասահմանեան պատուիրակութիւնները Պաղտատ կը հասնին, առիթ մը ստեղծելու եւ առեւտրական պայմանագիրի մը շուրջ բանակցելու հեռանկարով, որպէսզի անմիջապէս որ շրջափակումը վերնայ, համաձայնագիրը կիրարկելի ըլլայ: Նոյնիսկ Հոլանտայի դեսպանատունը որ ամերիկեան շահերն ալ կը ներկայացնէ հոն, բազմաթիւ հեռաձայնի կոչեր կը ստանայ ամերիկացի գործի մարդոցմէ որոնք հարց կուտան թէ իրաքեան մայրաքաղաքը երթալ վտանգ կրնա՞յ ներկայացնել իրենց համար: Անոնցմէ շատեր իրաքեան կառավարութենէն հրաւէր ստացած են Պաղտատ այցելելու, բայց զիրենք կը վրդովէ ձերբակալուելու հեռանկար մը: Ամերիկեան իշխանութիւնները հաշտ աչքով կը դիտե՞ն նման այցելութիւն: Այդ է հարցը իրենց համար:

Այդ սպառնալիքը շրջանցելու համար ամերիկեան գործի ընկերութիւն մը դիմած է իրաքեան կառավարութեան, խնդրելով որ Իրաք մուտքի արտօնութիւնը չարձանագրուի Ամերիկացիներուն անցագրերուն մէջ. առաջարկը ընդունուած է

ու Պաղտատի իշխանութիւնները որոշած են մուտքի արտօնութիւն տալ անզատ թերթով մը եւ ոչ անցագրին մէջ: Ամեն բիզնեսական ընկերութիւններ իրենց պատուիրակութիւնները կը կազմեն ամերիկեանէն այլ հպատակութեան տէր անձերով, կամ հանդիպում կ՚ունենան Ամմանի մէջ գործող իրաքցի պատասխանատուներուն հետ: Պաղտատ գործող դիւանագէտի մը կարծիքով որուն երկիրը Ծոցի պատերազմին մասնակցած էր Իրաքի դէմ, ներկայիս հակում մը կայ կիրարկուած պատիժները մեղմելու, ինչ որ պիտի յանգի աստիճանաբար ու ծրագրուած ձեւով մը հրաժարումին ընդհանրապէս: Այս հակումը Մարտին նշմարուեցաւ երբ Ապահովութեան Խորհուրդը օրակարգի վրայ ունէր պատիժները շարունակելու հարցը. նոյն օրերուն Ֆրանսա, Չինաստան եւ Ռուսաստան պաշտօնական համագործակցութեամբ մը յայտնեցին թէ Իրաք յարգած էր ՄԱԿ-ի որոշումները: Միայն Միացեալ - Նահանգներ յամառեցան որ պատիժներու կիրարկութիւնը երկարաձգուի:

Մարտէն ի վեր Թուրքիա եւ Իրաք համաձայնութեան յանգեցան որ պարպուի խողովակը որ իրաքեան քարիւղը կը հասցնէ Միջերկրականի Թրքական նաւահանգիստը: Իրաքցի պատասխանատուները կը սպասեն որ Ապահովութեան Խորհուրդը արտօնէ այս համաձայնութեան գործադրութիւնը:

Փաքիստան ալ դիմեց նոյն Խորհուրդին որպէսզի Քարաչիի ու Պաղտատի միջեւ չարաթական թռիչք մը արտօնուի ու Փաքիստանի շիի ուխտաւորները կարենան այցելել իրաքեան սրբավայրերը: Ռուսաստան ալ փափաք յայտնած է 1990-էն առաջ ստորագրուած ելեկտրական արտադրութեան ծրագիր մը իրականացնելու: Փափաքին դրական պատասխան չէ տրուած բայց Մոսկուա մտադիր է նորոգելու դիմումը:

Արեւմտեան դիւանագէտներու եւ քաղաքական դէտերու կարծիքը այն է որ պատիժներու մեղմացում մը պիտի մեկնի ոչ թէ իրաքցի ժողովուրդին հանդէպ կարեկցանքի զգացումէն, այլ՝ նիւթական շահերու եւ ռազմավարական աղդակներու ակնկալութենէն: Երկրին վերակառուցումի գործը միլիառաւոր տոլարներու արդիւնք ունի: Իրաքի պարտատէրները իրենց իրաւունքը կրնան պահանջել միայն, երբ երկիր արտօնութիւն ունենայ արտածելու իր քարիւղը: Նոյն ձեւով, Քուէյթի ներխուժումին պատճառած վնասներու հատուցումը կարելի պիտի ըլլայ պահանջել Պաղտատէն երբ կարենայ իր քարիւղի ու այլ ապրանքներու արտածումին հասոյթը ունենալ: Ուրիշներ այս պարագաներուն կ՚աւելցնեն նաեւ քաղաքական տարածք մը. այն որ պատիժներ ակնկալուած արդիւնքները չեն տուած եւ Ուաշինկթընի քաղաքականութիւնը ձախողած է:

ԲԱՂՀԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ Փիքատիլի Ին Եունիվերսիթի պանդոկին մէջ, Յուլիս 8 -- 10--ին տեղի ունեցած է Հ. Օ. Միութեան արեւմըտեան Ամերիկայի շրջանի 74-րդ պատգամաւորական ժողովը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է «Սոֆիա» մասնաճիւղի ատենապետուհի՝ Անոյշ Շամլեան: Իր օրհնութեան խօսքը արտասանած է արեւմտեան թեմի առաջնորդ՝ Տաթեւ Արք.: Բարի գալուստ մաղթած է Վիքի Բելեկեան, ապա ողջոյնի խօսքը արտասանած է Հ. Յ. Դ. արեւմտեան Շրջանի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ՝ Վաչէ Եագուպեան: Ժողովի աւարտին խօսք առած են Հ. Օ. Մ.-ի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Սեդա Խալիկեան եւ անդամուհի՝ Մաքօ Մկրտիչեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յուլիս 30-ին, տեղի ունեցած է Թեհրանի Հայ Մշակութային Արարատ կազմակերպութեան 50--ամեակը, որու ներկայ եղած են շուրջ 600 հոգի: Բացման խօսքը արտասանած է Թորոնթոյի յանձնախումբի անդամ՝ Ալիդա Ֆրանգեան: Օրուան բանախօսը եղած է, Ուաշինկթընէն, Արարատ կազմակերպութեան հիմնադիրներէն՝ Նորայր Պահլաւունի որ անդրադարձած է Իրանի հայ գաղութի մշակութային եւ մարզական պատմութեան 1936-էն մինչեւ մեր օրերը: Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան եւ Հայ Կեդրոնի մէջ գործող միութիւններու անունով խօսած է Րաֆֆի Տէր -- Պօղոսեան: Ճաշէն ետք, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է երգերով եւ պարի եղանակներով:

***

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Յուլիս 24--ին, նշուած է Համազգայինի «Անի» պարախումբին քսանամեակը, 900 հանդիսականներու ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Լոս -- Անճըլըսի մասնաճիւղի ատենապետ՝ Յակոբ Օվայեան: Պարախումբը ներկայացուցած է տոհմիկ պարերու բարձրորակ փունջ մը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԺՈՒԱՐ ՉԷ ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼ

Մեզմէ շատեր դիւրութեամբ կը կորսնցընեն իրենց ինքնավստահութիւնը: Մինչդեռ ինքնավստահութիւնը մեր այս դարաշրջանին կը նկատուի ինքնազարգացման ու յաջողութեան գլխաւոր ազդակներէն մէկը: Ամսաթերթեր ու այլազան պարբերաթերթեր հետզհետէ աւելի լայն տեղ կուտան մարդուս ինքնավստահութեան կարեւորութիւնը ընդգծող ուսումնասիրութիւններու: Այնպէս կը թուի թէ մարդոց բազմաթիւ հարցերը մասամբ կը լուծուին ինքնավստահութեան միջոցաւ: Իրականութեան մէջ մեր ինքնավստահութիւնը զարգացնելը՝ կարծուածին չափ դժուար գործ մը չէ: Արդէն ամէն մարդ որոշ չափով ինքնավստահ է: Միայն թէ այդ ինքնավստահութիւնը այս կամ այն նիւթին մէջ յանկարծ կ՚անհետանայ ու իր տեղը կը թողու վարանումի ու երկչոտութեան: Ահա թէ ինչու մարդիկ քիչ մը պէտք է գաղափար ունենան, թէ ինչպիսի միջոցներով պիտի կարենան ծաղկեցնել իրենց ինքնավստահութիւնը:

Կասկած չկայ որ եթէ մէկը շատ ժլատ է ինքզինքին արժէք մը տալու ու իր արժանիքները գնահատելու տեսակէտէ, պէտք է որ քիչ մը աշխուժացնէ իր մէջ գտնուած պաշարները: Ահաւասիկ այդ մասին քանի մը դեղագիրներ:

1) Եթէ պայման է որ ուշադրութիւնը սեւեռէք ձեր թերութիւններուն վրայ,ատոր համար գործածեցէք հայելի մը, եւ ոչ թէ խոշորացոյց մը: Մի արտօնէք որ ձեր թերութիւնները ձեզի երեւին աչք վախցնող համեմատութիւններով:

2) Եթէ ամէն անգամ որ ձեր հանդերձարանը բանաք հոն կը տեսնէք հագուստներ որոնք այլեւս շատ նեղ կուգան ձեզի եւ կը բարոյալքեն ձեզ, փողոց նետեցէք զանոնք, կամ դրէք աչքէ հեռու տեղ մը:

3) Սովորութիւն դարձուցէք խօսիլ առանց գործածելու «ընելու եմ», «կատարելու եմ»ի նման պարտադրական հրամայականներ: Մի ըսէք՝ «Սա տեղեկագիրը մինչեւ Ուրբաթ պատրաստած ըլլալու էի»: Այլ ըսէք. «Սա տեղեկագիրը կրնայի մինչեւ Ուրբաթ պատրաստած ըլլալ»: Երկրորդին մէջ դուք ձեզի կը վերագրէք ազատութիւն մը եւ կարողութիւն մը: Տեսէք այս տարբերութիւնը:

4) Ձեր սխալները ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցէք պարզապէս ձեզ աւելի լաւ ճանչնալու նպատակով:

5) Աղբանոց նետեցէք կատարելութեան ու անթերիութեան մասին առասպելները: Աշխարհի վրայ ո՛չ ոք անթերի ու կատարեալ է:

6) Հնդկահաւի նման ամբողջ օրը մըտածելով ոչի՛նչ կրնաք լուծել: 15 վայրկեանի միջոց մը յատկացուցէք ձեզի մըտածելու համար, անկէ վերջ գացէք ձեր գործին:

7) Երբեք դուք ձեզ ուրիշներու հետ մի բաղդատէք: Ընելիք մէկ բան միայն ունիք: Ջանացէք որ դուք գերազանցէք անցեալի մէջ ձեր ըրածները:

8) Մեծ կամ փոքր, անցեալի մէջ ձեր արձանագրած յաջողութիւններուն մէկ ցանկը ունեցէք: Եթէ երբեմն դուք ձեզ անբաւարար զգաք, անմիջապէս բացէք այդ ցանկը եւ գտէք յաջողութիւններ, որոնցմով կրնաք հպարտանալ:

9) Ձեր զգացումներն ու մտածումները շատ կարեւոր են, ուստի զանոնք օրակարգի մը մէջ արձանագրեցէք շարունակ:

10) Միշտ ձեր քով ունեցէք ընկեր մը որ կարեւորութիւն կուտայ ձեզի եւ ատիկա կը զգացնէ ձեզի: Մասնագէտները կ՚ըսեն որ այսպիսի ընկերներ շատ կարեւոր են մէկու մը համար:

11) Դուք ձեզի մետայլներ շնորհեցէք ձեր այս կամ այն յաջողութեան համար: Եթէ գովասանքի արժանի գործ մը կատարեցիք, ինչո՞ւ պիտի չուրախանաք անոր վերյիշումով:

12) Ձեզ երջանկացնող մարդոց եւ դէպքերուն մէկ ցանկը պատրաստեցէք: Անդրադառնալ որ արժանի էք այդպիսի ուրախութիւններու, ձեզի կ՚օգնէ բացատրելու թէ ո՞վ էք եւ ինչեր ըրած էք:

13) Հաւատացէք որ արժանի էք սիրուելու, եւ քաջ եղէք: Եթէ պոչ կազմած մարդոց մէջ էք եւ ձեր քովինին բարեւ մը տալ կ՚ուզէք, մի քաշուիք, բարեւեցէք զինքը ու խօսեցէք անոր հետ:

14) Մարդոց նկատմամբ աւելի լայն շահագրգռութիւն ցոյց տուէք եւ աւելի շահեկան մարդ մը դարձէք:

15) Միշտ քաջալերական եղէք դուք ձեզի նկատմամբ, ինչպէս որ կ՚ըլլաք ձեր ամենամօտիկ ընկերոջ նկատմամբ:

16) Ձեր հին լուսանկարներուն նայեցէք եւ անդրադարձէք որ դէպքերն ու յարաբերութիւնները որքան զարգացուցած են ձեզ:

17) Առօրեան երջանիկ արթնցէք: Լուացուելու ատեն երգեցէք, եթէ դուք չէք կրնար, զուարթ մեղեդի մը նուագեցէք ձայնագիր գործիքէն:

18) Ձեր սիրածներուն լուսանկարներուն միջեւ ձեր ալ յաջող մէկ լուսանկարը դրէք:

19) Եթէ ժխտական սովորութենէ մը հրաժարիք, ատոր տեղ դրական սովորութիւն մը ստեղծեցէք:

20) Ձեր առողջութեան կարեւորութիւն տալու համար մի՛ սպասէք, որ հիւանդանաք:

21) Սովորական ու հասարակ բաներ ընելէ խուսափեցէք:

22) Ձեր պահարանները պարպեցէք եւ եթէ ունիք իրեղէններ, զորս չէք գործածեր, ուրիշներուն տուէք: Ճամբայ բացէք նոր իրեղէններու, մտածումներու ու փորձառութիւններու:

23) Դարձեալ կահաւորեցէք այն սենեակը ուր կ՚անցընէք ձեր ժամանակին մեծագոյն մասը: Ասիկա պիտի փայփայէ ձեր ինքնավստահութիւնը:

24) Ձեր մէջ նոր կարողութիւններ ստեղծեցէք: Պարել, տարբեր կերակուրներ եփել, սառոյցի վրայ սահիլ, եւայլն: Ամէն նոր կարողութիւն կը նպաստէ ձեր ինքնավստահութիւնը բարձրացնելու:

25) Շաբաթավերջը անցուցէք փարթամ պանդոկի մը մէջ, անկողնին մէջ նախաճաշեցէք:

26) Ձեր մազերուն նոր ու ուշագրաւ ձեւ մը տուէք:

27) Քալեցէք ու բնութեան գեղեցկութիւնը վայելեցէք:

28) Կարգ մը վտանգներու առջեւ մի՛ նահանջէք: Եթէ յաջողիք, կը հասկնաք որ պատճառներ ունիք ինքնավստահ ըլլալու համար:

29) Ընտրեցէք փոքր ու դիւրին հասանելի նպատակներ: Անոնց յաջորդող քայլերը աւելի դիւրին պիտի ըլլան:

30) Նոյնիսկ եթէ երբեմն ինքնավստահ չէք, դերասանութիւն ըրէք, ինքնավստահութիւն ձեւացուցէք: Օր մըն ալ պիտի անդրադառնաք որ դերասանութիւն չէք ըներ այլեւս:

Ահաւասիկ փոքր դեղագիրներ, որոնցմէ մէկը կամ միւսը անպայման ձեր մէջ պիտի ապրացնէ ձեր ինքնավստահութիւնը եւ ձեզ պիտի առաջնորդէ դէպի նոր յաջողութիւններ:

«Ս. Փ.»

ՀՈԳՈՒ ՁԱՒԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ի.

Տենդոտ, ջղային էր Արուսեակ՝ մօրը պատասխանին սպասած քանի մը օրերը: Իրիկուն մը եկաւ այդ պատասխանը՝ երբ մէկտեղ էին երեքը: Արուսեակ տեսաւ զայն. իր կեանքի վճիռը պարունակող ծրար պահարանն էր, երեսին գոյնը այլայլուեցաւ: Տիրան էֆէնտի առանց բան մը ըսելու՝ նամակը դրպանը դրաւ ու քիչ մը ետքը մեկնեցաւ անոնց քովէն: Վերադարձը երկար չտեւեց. երբ ներս մտաւ, Արուսեակի աչքերը անոր դէմքին վրայ էին գուշակութիւն մը ընելու անձկութեամբ: Նաւարեան այդ մէկ քառորդին մէջ զգաց թէ բան մը կը դառնայ, եւ իր ներկայութիւնը կը նեղէ զիրենք, ուստի մնաք բարով ըսելով մեկնեցաւ: Երբ մինակ մնացին, Տիրան էֆէնտի առած նամակը տուաւ Արուսեակին:

Շատ տակն ու վրայ եղած էր խեղճ կինը եղբօրը գրածներէն: Տարի մըն է որ ինքն ալ վախի մէջ էր. -- աղջկանը վրայ «բան մը չէր գներ», բայց երիտասարդ էր, արիւնին տաք ատենն էր, ու միշտ միտքը բերած էր այդ վիճակին մէջ գըտնուող ուրիշ մէկ քանի երիտասարդ աղջիկներու դժբախտութիւնը: Սրտադողով կը սպասէր արդէն նամակներուն. Տան բժիշկը իրենց երթալէն յետոյ ըսած էր թէ որչափ կարելի է շուտ կարգել աղջիկը: Հիմա ի՞նչ ըսէր. «զաւակը հրամանքինդ է». ինչ որ օգտակար կը տեսնէր՝ անոր դէմ ինք ըսելիք մը չունէր. ամէն բանէ առաջ աղջկանը կեանքը իրեն պէտք էր: -- Աստուծոյ կամքն այսպէս է եղեր: -- Այս հինգ բառին մէջ կ՚ամփոփէր, առանց զգալու, սրտին բոլոր դառնութիւնը եւ համակերպութեան աստիճանը: -- Ինք ալ ձմեռ Եւրոպա չէր կրնար գալ. թող իրենք հանդիստ ըլլան, գարնան կը մտածէր:

-- Ջրսի՞ քեզի թէ քոյրս բարի սիրտ ունի եւ խեղճ կինը քեզ չի զոհեր ընտանեկան նկատումներու: Ա՛լ ուրեմն կեանքիդ տէրն ես, առանց ո՛եւէ խղճահարութեան:

Այդ րոպէին Արուսեակի մօրը համար զգացած սէրն այնքան ուժգին էր, որ կրնար մրցումի մէջ մտնել Նաւարեանի համար տածած զգացումներուն հետ:

Շատ քիչ քնացաւ Արուսեակ նոյն գիշերը: Միւս օրը Տիրան էֆէնտի վանք գընաց եւ Արուսեակ ու Նաւարեան ալ Լիտօ, ուրկէ երեքը ետքը միանալով մէկտեղ պիտի վերադառնային:

Արուսեակ ու Նաւարեան կը քալէին Լիտոյի գեղեցիկ ծառուղիներուն մէջ լուռ, անձայն, երկուքն ալ իրենց մտածութիւններուն անձնատուր: Հասան ծովեզերքը, հոն ուրկէ Ադրիականը լայնարձակ կը պարզուէր իրենց առջեւ. աւազներու վրայ երկու մեծ քար իրենց հանգստարան եղան:

Արուսեակ պտոյտէն, յուզմունքէն շատ ոգեւորուած էր, ու երբեք այնքան սիրուն չէր երեւցած Նաւարեանի աչքերուն: Կը նշմարէր երիտասարդը թէ այդ աղջիկը երբեք այդքան լուռ չէր եղած, եւ ոչ ալ այդքան մտացրաւ: Օ՜հ, անոր սրտին մէջ չէր որ տեսնէր ի՛նչ պայքար կը մղուէր հոն: Արուսեակ գիտէր թէ Նաւարեան իր սէրը պիտի չյայտնէր իրեն, անոր դիրքը չէր ներեր փափկանկատութեանը կատարել առաջնութեան պարտականութիւնը: Ուրեմն իրեն կը մնար պարզապէս Նաւարեանը ամուսնութեան խընդրել: Այդ գաղափարը զինքը կը ծիծաղեցընէր. կարելի՞ բան էր. բայց ինչո՞ւ չէ. եթէ պիտի յաղթենք ամէն նախապաշարումի, ուրեմն եւ չենք կրնար ընդունիլ թէ միայն էրիկ մարդը իրաւունք ունի աղջկան մը իր սէրը յայտնելու:

Այս մտածութիւնը որչափ որ շատ ուղիղ կ՚երեւէր Արուսեակի, բայց եւ այնպէս բնածին զգացում մը կը տառապեցընէր զինքը:

Երկուքն ալ կը մտածէին աչքերնին յառած ծովուն վրայ, երբ Արուսեակ խըզելով լռութիւնը ըսաւ.

-- Ի՞նչպէս, քիչ մը Հալէպի յիշատակները միտքդ չի՞ բերեր այս ծովը, տեսարանը;

Նաւարեան մէկէն ի մէկ ցնցուեցաւ. քանի օր է այս առաջին անգամն էր որ Արուսեակ ակնարկութիւն մը կ՚ընէր իրենց առաջին կեանքին: Աղջիկը շարունակեց.

(Շար. 25)

(Շար. Ա. էջէն)

7000-էն, այսօր միայն 1500 ֆրանսացի մնացած է Ալժերիա: Պալատիր բաւ. նաեւ թէ անտեսութիւնը աւելի լաւ է եւ աշխատանքի մարզին մէջ ալ բարելաւում կայ: Հարկ է վստահութիւն ունենալ ապագայի նկատմամբ:

ՓՐՈՎԱՆՍԻ ցամաքահանման 50-ամեակը ոգեկոչուեցաւ Օգոստոս 14-ին, Նախագահ Միթերանի եւ Նախարարապետ Պալատիւրի ներկայութեան: Ափրիկեան շուրջ 15 ղեկավարներ հրաւիրուած էին ծովային տողանցքին, Թուլ - Նէկր: Առաջին անգամ ըլլալով կոչք կոչքի են Ֆոշ եւ Քլեմանսօ ռազմանաւերը: Նախագահին պաշտօնական առաջին երեւումն էր հիւանդանոցէն ելլելէն ի վեր: 50-ամեակի այս արարողութիւնները շարունակուեցան նաեւ Օգոստոս 15-ին, Քավալէր (Վառ): Նախարարապետին կ'ընկերանային Պաշտպանութեան Նախարարը եւ Ազգ. Ժողովի նախագահը:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ, այս անգամ երկու Չինացիներ սպաննուած են, Օգոստոս 15-ին: Սեպտեմբերէն ի վեր 59-ի կը հասնի սպաննուած օտարականներու թիւը:

ԼՕԶԱՆԻ ԻՒԼՔԻ թերթին տուած մէկ հարցազրոյցի ընթացքին, ՓՔՔ-ի ղեկավարը՝ Ապտուլլահ Էօճալան յայտարարած է որ տասը տարի է Քիւրտիստան մղուող պատերազմը Թրքական տնտեսութիւնը տարած է վերջին 70 տարիներու ամէնէն ծանր տագնապին:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ իշխանութիւնները կը ըսպառնան վար առնել ռուսական թռանները, եթէ համարձակին իրենց հողամասի որոշ շրջաններուն վրայ թռիչք կատարել: Գրոզնիի կառավարութեան համար, Ռուսերը այդ ձեւով պարենաւորում կ'ապահովեն Նախագահ Դուդայեւի ընդդիմութեան:

ԱԴՐՊԷՅՃԱՆԻ ժողովրդավար կարգերով ընտրուած առաջին նախագահը Ա. Էլչիպէյ որ ներկայիս քաշուած է Նախիջեւանի Քէլէքի գիւղը, ըստ Թուրք մամուլին, վերջին պահուն փրկուած է մահափորձէ մը: Նախկին Նախագահին պահակները երկու հոգի ձերբակալած են գիւղին մօտակայքը, որոնք իրենց հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանած են թէ 17 հոգինոց յատուկ խմբակի մը անդամներն են ու ղրկուած են ներկայի նախագահ Հ. Ալիեւի կողմէ, մահափորձ կատարելու համար Էլչիպէյի ու երեսփոխան Կուլիեւի դէմ: Ձերբակալուած անձերը ըսած են նաեւ թէ ծրագրուած էր մահափորձէն ետք յայտարարել որ նախկին նախագահը սպաննուած է զինեալ դիմադրութեան ընթացքին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի ախոյենական մրցումներուն Բ. դասակարգի խաղերու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Նիմի: Դասաւորման գլուխն են 8 կէտով Կէօնեոն, 10-րդ գիծի վրայ են Պօվէ, Անժէ, Տէնքերք, Նիոր եւ Վալանս 5 կէտով:

***

ՃԱՏՐԱԿ

Հայազգի Ահարոնեան Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած 12 տարեկանէն վար պատանիներու ճատրակի ախոյենութեան առաջին հանդիսացած է. ան յաղթած է ֆրանսացի Էթիէն Պաքրոյի որ անցեալին աշխարհի ու Եւրոպայի ախոյեան հանդիսացած էր մինչեւ 10 տարեկաններու մրցաշարքին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Տիկին Արշալոյս Յովհաննէսեան,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Յովհաննէսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ճիզմէճեան զաւակներն ու թոռնիկները,
Այրի Տիկին Արամ Յովհաննէսեան զաւակներն, թոռներն ու ծոռները,
Հրաչ Հորթեան զաւակներն ու թոռնիկը,
Այրի Տիկին Հերմին Փեռ,
Տիրան Կէօրէմեան,
Տէր եւ Տիկին Ժաք Դաւիթեան,
Տէր եւ Տիկին Ահարոն Դաւիթեան զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սարգիսեան զաւակներն ու թոռները (Ամերիկա)
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, աներձագին, մօրեղբօր, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԴԱՒԻԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 13-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստոս 18, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին 15, rue Jean Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա - Գոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, փոխան ծաղկի նուէրներ Հայաստանի ի նպաստ:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները սիրելի Արշալոյս Յովհաննէսեանի եւ Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ճիզմէճեանի:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան գրական մրցանքին մասնակցիլ փափաքող գրողներէն կը խնդրուի իրենց գիրքերէն երկուական օրինակ ուղարկել՝ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ հետեւեալ հասցէին. --
SOCIETE DES GENS DE LETTRES
ARMENIENS DE FRANCE
B.P. 815 — 75923 Paris Cedex 17, FRANCE
Դատական կազմը իր ընտրութիւնը կը կատարէ Դեկտեմբերին: Մրցումին արդիւնքը կը յայտարարուի մամուլով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ -- ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ՄՐՑԱՆՔԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
Շէն - Ֆրանս-ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին: Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ
ԿՈՉ
ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ ՊԵԼՃԻԱ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱՊՐԻ

Հայաստանի Ֆութպոլի Ազգային խումբը, իր անդրանիկ պաշտօնական մրցումը կ'ունենայ Եւրոպայի երկիրներու ախոյենութեան շարքին Սեպտեմբեր 7, Պելժիոյ մէջ:

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը կազմակերպէ օթօքարներով ճամբորդութիւն մը դէպի Պրիւսէլ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները:

Արդէն իսկ ապահովուած է սահմանափակ թիւով տոմսեր եւ օթօքարներ:

- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան սփիւռքահայութեան անվերապահ զօրակցութիւնը եւ իրենք զիրենք չզգան առանձին օտար ափերու մէջ:

-- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան յաւելեալ ուժ, կարողութիւն եւ պայքարելու ոգի:

Ժամադրուինք բոլորս միասին Սեպտ. 7-ին Հայաստանի հաւաքականին հետ:

Տոմսերը եւ օթօքարներուն տեղերը ապահովելու համար, անմիջապէս հեռաձայնեցէք՝
Պր. Աբգարեան
40 -- 67 -- 77 -- 50
(Կէսօրէ վերջ, ժամը 3-էն մինչեւ 9)
Պր. Ոսկերիչեան
45 -- 08 -- 43 -- 10
(Առաւօտեան ժամը 9-էն 15)
(եւ կամ անուն հեռաձայնի թիւ ձգել պատասխան -- հեռաձայնին վրայ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՆՋԻ

Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Մատլէն Թաւշանճեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, դիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 18
JEUDI
18 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.394 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.394

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՍԹԸՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եր նախորդ թիւով արձագանգած էինք, ...կիրճ կերպով նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի այցելութիւններուն Լոս-Անճըլըս, Պոսթըն, Տիթրոյիթ յետագային ...ով մանրամասնութիւնները Լոս-Անճըլըսի եւ Պոսթընի համար:

Ցարգելով ժամանակագրական կարգը, այսօր կուտանք Պոսթընի այցելութեան մանրամասնութիւնները, զորս կը քաղենք «Պայքար»ի խմբագրութեան մեզի տրամադրած թղթակցութենէն (Դր. Քէօսէեան):

***

Նախագահ Տէր-Պետրոսեանի միօրեայ այցելութիւնը յատկանշուեցաւ խիտ յայտագրով մը: կազմակերպուած երեք ձեռնարկներն էին Քենըտի Իրաւաբանական Դպրոցին մէջ բանախօսութիւն մը, Հայ համայնքին հետ հանդիպում-հաւաք մը եւ Ծերակուտական Քենըտիին կողմէ ճաշ-ընդունելութիւն մը: Իր կողմէ, Տիկին Տէր-Պետրոսեան տուաւ ճաշ մը, առ ի շնորհակալութիւն եւ գնահատանք Հայաստանի օգնող բոլոր օտար եւ հայ բարեսիրական կազմակերպութիւններուն:

Նախագահին օդանաւը Պոսթընի մերձակայ զինուորական օդակայանը էջք կատարեց առաւօտեան ժամը 11-ին, ու դիմաւորուեցաւ Մեսեչուսէց նահանգին կառավարիչ Ուիլիըմ Ուելտի եւ զինուորական խարիսխին հրամանատար-զօրավարին կողմէ: Նախագահին կ'ընկերանային Տիկին Տէր-Պետրոսեան, մամլոյ քարտուղարը՝ Լեւոն Զուրաբեան, Ուաշինկթընի մօտ Հայաստանի Դեսպան Ռուբէն Շուգարեան եւ Արտաքին Նախարարութեան Ամերիկայի բաժնի վարիչ Վարդան Ոսկանեան:

Իր բարիգալուստի խօսքով, կառավարիչ Ուելտ Մեծ. Պոսթընի «շուրջ 70 հազար Հայերը» նկատեց «զօրաւոր եւ տեսանելի» ներկայութիւն մը զանազան կալուածներու մէջ, ու աւելցուց. «Թէեւ Մեսեչուսէց եւ Հայաստան գրեթէ նոյն տարածքը ունին սակայն, Պր. Նախագահ, մեր առջեւ դրուած մարտահրաւէրները կը վերազանցեն զիս»: Որպէս այս առաջին այցելութեան յուշանուէր, կառավարիչը յանձնեց Պոսթընի պատմական քարտէսը:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան իր շնորհակալական արտայայտութիւններէն ետք, իր ուրախութիւնը յայտնեց որ առաջին անգամ ըլլալով կը գտնուի «հայկական ամենահին ամանդոյթները ունեցող գաղութներից մէկում, որը տասնեակ տարիներ պահպանել է իր հայկական դէմքը, իր դպրոցները, շինել է եկեղեցիներ, եւ այսօր էլ իր ամենամեծ նպաստն է բերում ազատ, անկախ Հայաստանի անկախացման եւ զօրացման գործին»: Նախագահը անդրադառնալով Հանրապետութեան կրած բոլոր զրկանքներուն եւ աղէտներուն, բաւական լաւատես խօսքեր ունեցաւ. «Է պատիւ մեր ժողովրդին, մենք փրկուեցանք շատ աղէտներից, որոնցից չեն խուսափել նախկին Խորհրդային Միութեան բազմաթիւ այլ հանրապետութիւններ: Այսօր Ղարաբաղը շատ աւելի պաշտպանուած եւ ապահով է, քան՝ երբեւէ, եւ Հայաստանի տնտեսութիւնը շատ աւելի կայուն է, քան՝ որեւէ անցեալ օր»: Ու ապա, որպէս պատգամ ան տուաւ հետեւեալը. «Հայաստանի եւ Արցախի բոլոր դժուարութիւններ մնացել են ետեւը: Լեռնային Ղարաբաղում բացւում է հաստատապէս կայուն եւ արժանապատիւ խաղաղութիւն, Հայաստանի տնտեսութեան բացւում է լուրջ առաջընթաց, մանաւանդ նկատի ունենալով միջազգային ֆինանսական կազմակերպութիւններից ակնկալելի աջակցութիւնը, որը մենք ստացանք ահա այս այցելութեամբ»:

ՏԻԿԻՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կէսօրին, Տիկին Լուսմիլա Տէր-Պետրոսեան ճաշի կը հրաւիրէր 40 հայ եւ օտար բարեսիրական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, առ ի շնորհակալութիւն եւ գնահատանք երկրաշարժէն ի վեր Հայաստանի օգնութեան անոնց տարած աշխատանքներուն: Անոնցմէ շուրջ 10ն ամերիկեան եւ ոմանք միջազգային բարեսիրական կազմակերպութիւններ էին, ինչպէս՝ CARE, OXFAM OF AMERICA, UNITED NATION'S INTERNATIONAL CHILDREN'S FUND եւ ուրիշներ: Հայկական կազմակերպութիւններու շարքին էին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հ. Օ. Մ.-ը, եկեղեցիները, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը: Ներկաներուն մէջ էր Նահանգին Ա. Տիկինը՝ Տոքթ. Սիւզըն Ուելտ: Հիւրասիրութիւնը տեղի ունեցաւ Ուաթըրթաունի Ամերիկայի Հայկական Գրադարան եւ Թանգարանին մէջ:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄՏԱՊԱՏԿԵՐՈՒՄ ՄԸ»

Գէմպրիճի Հարվըրտ Համալսարանի Քենըտի Իրաւաբանական Դպրոցին մէջ, յետմիջօրէին նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի բանախօսութիւնը կը կրէր վերի խորագիրը:

Նախագահը անդրադարձաւ խորհրդային փլուզումին, անոր տուն տուող պատճառներուն, 1991-ին տիրող ընդհանուր կացութեան, երբ կը պակսէին «պետականութեան մը յատուկ ամէնէն անհրաժեշտ տարրերը»: Եթէ Գորպաչով, բսաւ ան, կէս տարի եւս մնար իշխանութեան գլուխ, դեռեւս աւելի դէշ պայմաններու մէջ պիտի գտնուէինք: Տէր-Պետրոսեան արտայայտուեցաւ ներկայ կացութեան եւ Ռուսիոյ վիճակուած դերին մասին: «Լաւագոյն այլընտրանքը պիտի ըլլար տնտեսական կապերու պահպանումը» եւ բոլոր հանրապետութիւններուն ընթացքը դէպի նոյնանման տնտեսական բարենորոգումներ, սակայն այս խօսքերը «մաղթանք մը աւելի չեն»: Ամէն պարագայի մէջ, տեղ չկայ ռուսական կայսրութիւնը վերահաստատել ուզող կարօտաբաղձներուն: «400 տարուան կացութիւնը փոխուած է»:

Իսկ Հայաստանի մէջ իշխանութիւնը կը գտնուի «ինչպէս դեմոկրատական, նոյնպէս բարենորոգչական ուժերու ձեռքին մէջ», որոնք դասական բրակմաթիսթներ են:

Ցայտագրի աւարտին, որ տեւեց մէկուկէս ժամ, պահ մը յատկացուեցաւ հարց-պատասխանի:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Պոսթընի Հայ համայնքին հետ հանդիպումը տեղի ունեցաւ յետմիջօրէի ժամը 4-ին Պելմոնթ Հայ Սքուլի հանդիսասրահը, որուն շուրջ 900 աթոռները արդէն գրաւուած ըլլալով ժամանակէն բաւական առաջ եկած հայութիւնով, մնացեալը տեղաւորուեցաւ քովի քաֆէթէրիան (շուրջ 600 հոգի ոտքի եւ նստած), ուրկէ հեռատեսիլի պաստառին վրայ հետեւեցան հանդիսութեան: Բացման խօսքը կատարեց եւ բարձր գնահատանքով նախագահը ներկայացուց փաստաբան Արամ Գալուստեան, Հայկական Համագումարէն: Անոր կենսագրականը տուաւ նահանգին ֆինանսական աշխարհի համբաւանօթ եւ մեծագոյն դրամատուներէն՝ Պէնք օֆ Պոսթընի վարիչ-տնօրէն եւ նախկին նախագահ Արա Սեփանեան: Հայերէնով բարի գալուստ մաղթեց Թէքէեան Մշակութային Միութեան վարիչ քարտուղար Գէորգ Մարաշլեան, որ չեշտը դրաւ Հայրենիքի շահին եւ պետութեան ամրապնդման դերիվերութեան ամէն կուսակցական, հատուածական եւ անհատական նկատումներէ: Մարաշլեան մասնաւորապէս գնահատեց նաեւ Տէր-Պետրոսեանի հեռատես արտաքին քաղաքականութիւնը, որ երկիրը փրկած էր աւերիչ ցնցումներէ: Համալսարանի բժշկական բաժանմունքի տեսուչ Տոքթոր Արամ Զօպանեան յանուն համալսարանին նախագահ Ճոն Սիլպըրի հաղորդեց համալսարանի նախագահութեան որոշումը Պատուոյ Տոքթորայի տիտղոսով պարգեւատրելու Հայաստանի նախագահը անոր ձգելով յարմար թուականի մը ընտրութիւնը: Նոյն պատուակալ տիտղոսին արժանացած են Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը, Իսրայէլի վարչապետ Իսաք Ռապին եւ կարգ մը ուրիշ միջազգային քաղաքական ղեկավարներ: Տիկին Ճօյս Պարսամ նուիրեց ամերիկեան անկախութեան հերոս պոսթընցի Փոլ Րիվըրի նըւիրուած մէկ արձանագործութեան հարազատ կրկնօրինակը: Բնօրինակը ստեղծագործուած էր 1976-ին, Միացեալ-Նահանգներու Անկախացման 200-ամեակին առթիւ: Դեսպան Շուգարեան գնահատումը կատարեց ուաշինկթընեան քառօրեայ (Օգոստոս 7-11) տեսակցութիւններուն: Այցելութիւնը պարզապէս պատմական էր («քաղաքականութեան մէջ այս բառը ոչինչ կամ ամէն բան կրնայ նշանակել, այս պարագային ան շատ բան կը նշանակէ»): Առաջին անգամն էր որ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնական այցելութիւն կուտար հրաւէրովը նախագահ Պիլ Գլինթընի: Որովհետեւ այս այցելութիւնը «տարբերութիւն մը դրաւ», բան մը փոխեց, հարցեր նոր հունի մէջ դնելով եւ արժեւորումի ենթարկելով, ի նպաստ Հայաստանի: Առաջին՝ խաղաղութեան ճամբան աւելի հարթեց եւ միտքերու ներդաշնակութիւն հաստատուեցաւ նախագահ Գլինթընի եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն մօտ: Երկրորդ՝ նիւթական եւ վարկային խոստում տրուեցաւ Համաշխարհային Դրամատան եւ Միջազգային Դրամական Ֆոնտին կողմէ, նոյնպէս՝ մեծ գործարար շրջանակներու կողմէ: Ապա խօսք առաւ Նախագահը, որուն ելոյթը կը թարգմանէր անգլերէնի:

Փակագիծ մը: Նախագահին Պոսթըն ժամանման առթիւ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւելեան-Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն հրատարակած էր իր «Յոյսքը», ուր ան կ'ըսէր թէ՝ «ստիպուած էր իր յուրջ վերապահութիւնը յայտնելու մեր հայրենակիցներէն ներս Պր. Նախագահի այցելութեան առթիւ կազմակերպուած ելոյթներուն: Պէտք է անպայման ափսոսալ, որ ներկայ մթնոլորտին մէջ մեր ժողովուրդն է, որ կը զրկուի Հայոց պետութեան առաջին քաղաքացիին եւ իր յարգելի Տիկնոջ վերապահուած համազգային մեծարանքի արդար վայելքէն»: Պիտի ուզէինք առանց որեւէ մեկնաբանութեան փակել փակագիծը, սակայն կարելի չէր հասկնալ «մեր ժողովուրդը» բառին իմաստը Հ. Յ. Դ.-ի Կ. Կ.-ին կողմէ զուտ կուսակցական շարքերուն ուղղուած կոչի մը մէջ: Ամէն պարագային, հայ ժողովուրդը ներկայ էր, որուն մաս կը կազմէին նաեւ այս կարգի կոչերը անտեսող դաշնակցական անհատներ, նոյնիսկ ծանօթ դաշնակցականներ:

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵԼՈՅԹԷՆ

«Ինծի համար այս այցելութիւնը ամենամեծ ուրախութեան եւ ամէնէն մեծ զգայնութեան արտայայտութիւնն է: Ես նկատի ունեմ 1991 թուականի Սեպտեմբեր 21-ը, երբ հայ ժողովուրդը իր միահամուռ քուէարկութեամբ ընտրեց ազատութեան եւ անկախութեան ուղին, վերականգնեց ազատ անկախ պետականութիւնը: Այդ օրը իրականութիւն դարձաւ մեր ժողովրդի փառաւոր երազը, այս օրը իրենց արդար երկնային հատուցումը ստացաւ մեր բոլոր նահատակների արդար արիւնը, որովհետեւ 1991-ին անկախութիւնը ձեռք բերուեց ո՛չ միայն 1988 թուականին Հայաստանում ազգային ազատագրման շարժման շնորհիւ, այլ մեր պատմութեան վերջին հարիւր տարուան մաքառման, հարիւր հազարաւոր մեր ժողովրդի կրած անհուն տառապանքի գնով:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱԲՈՆ, Օգոստոս 16-ին ներկայացաւ դատաւոր Ժան-Լուի Պրիւկիէրի եւ քննութեան առնուեցաւ (անցեալի մեղադրանքին կը համապատասխանէ): Իր ձերբակալման եւ Ֆրանսա ժամանման պարագաները սուր բանավէճի նիւթ են: Երկու պաշտպան փաստաբանները՝ Ժագ Վերժէս եւ Մուրատ Ուսետիք կը բողոքեն, առարկելով որ Գարլոս «առեւանգուած է», յաւելեալ՝ առարկայ եղած է սակարկութիւններու Սուտանի իշխանութեանց հետ, որոնք յանձնած են Ֆրանսայի: Այս մասին, Փասքուա չուզեր արտայայտուիլ, հիմնուելով «պաշտպանութեան գաղտնիք»ի սկզբունքին վրայ, բայց, կը վստահեցնէ որ ոչինչ տրուած է Սուտանի այս յանձնումին փոխարէն: «Լիպերասիոն» կը պնդէ սակայն որ բանակցութիւններ տարուած են երկու կողմերու միջեւ վերջին շրջանին: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա տնտեսական կամ լրտեսական «ծառայութիւններ» կրնայ շնորհել: Կայ նաեւ չահերու հասարակաց բնոյթ մը: Սուտան կ'ուզէ նոր դիմագիծով մը ներկայանալ, Ֆրանսա միջնորդ մը կը գտնէ Ալժերիոյ ՖԻՍ-ին հետ: Գարլոս, առայժմ միայն ռիւ-Մարպէօֆի ոճրափորձին համար քննութեան տակ առնուած է: 1982-ի այս ոճրափորձէն (Թակարդ-կառք) 1 մեռեալ կար եւ 63 վիրաւոր, որոնց մէկ մասը ցմահ հաշմանդամ կը մնան:

ԻՐԱՆ ետ կանչեց Արժանթինի իր դեսպանը, բողոքելու համար երկրին իշխանութիւններուն կատարած ամբաստանութիւններուն Պարսիկներու հասցէին, հրէական կեդրոնին ոճրափորձին կապակցութեամբ:

ՍՈՇՈՅԻ (Տուլ նահանգ) իմամը՝ Քասիմ Իւինալ Օգոստոս 12-ին արտաքսուեցաւ Ֆրանսայէն, որովհետեւ «դրդում կատարած էր բիրտ գործողութեան մը համար Թանսու Չիլլէրի դէմ»: Օգոստոս 16-ին հարցաքննուած է Պոլսոյ քաղաքական ոստիկանութեան կողմէ:

ԱՐՑԱԽԻ «ԼՂ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ՕՐԱԹԵՐԹԸ

Ամիսներու ընդհատումէն ետք վերստին սկսած է լոյս տեսնել Արցախի օրաթերթը: Փոխուած է անոր անունը, գլխաւոր խմբագիրը, ծաւալը եւ ձեւը: Թերթը ներկայիս ունի «ԼՂ Հանրապետութիւն» անունը, այս վերտառութեան կցուած «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդի պաշտօնաթերթ» մակագրութեամբ: Գլխաւոր խմբագրի պաշտօնին վրայ Մաքսիմ Յովհաննիսեանի յաջորդած է Գեղամ Բաղդասարեան: Իսկ նախկին մեծադիր չորս էջերուն փոխարէն, թերթը լոյս կը տեսնէ փոքրադիր ութ էջերով:

Հրատարակութեան այս նոր շրջանին լոյս տեսածներէն, մինչեւ Փարիզ հասնելու յաջողութիւնը արձանագրած առաջիններէն է վստահաբար, Յուլիս 20-ի թիւը (9): Առաջին ակնարկ մը իսկ բաւարար է նկատելու թէ զգալապէս բարելաւուած է տպագրութեան որակը ու էջերը սրբուած, մշուշոտուած ոչ մէկ անկիւն ունին ընթերցողին համար, ինչ որ յաճախադէպ բան էր անցեալին: Ատիկա կը նշանակէ որ պատերազմի պայմաններուն մէջ ալ ԼՂՀ-ի ղեկավարութիւնը առաւելագոյն գուրգուրանքը չէ զլացած մամուլին:

Այս բոլորէն շատ աւելի ուշադրութեան արժանի են սակայն թերթին լեփ լեցուն միջուկը՝ այժմէականութեան հարուստ արտայայտութեամբ ու խնամուած լեզուն:

Հոն, առաջին էջի պաշտօնական - եւ ոչ այնքան հետաքրքրական - տեղեկատուութենէն ետք, բազմաթիւ նիւթեր կան որոնք թէ՛ ամբողջական պատկերը կը գծեն ԼՂՀ-ի ներկային, եւ թէ կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ: Յաջող ու հաճելի էջադրութիւն մը ամէն բան զետեղած է յարմարագոյն տեղը, յարմարագոյն ձեւով:

Այսպէս, Բ. էջի «Մունետիկ» խորագրուած անկիւնին մէջ կը տրուին հակիրճ լուրեր ուր օրինակ կ'ըսուի ի միջի այլոց թէ Շուշիի մանկական երաժշտական դպրոցը այս տարի տուած է առաջին շրջանաւարտները. ընդամէնը ... երկու հոգի: Ու լուրը կը շարունակուի. - "«Անդրկովկասի կոնսերվատորիա», «երաժիշտների քաղաք» անուանուած հայկական Շուշին վերջին 70 տարիներին ոչ միայն հայկական երաժշտական արուեստին համալրում չի տուել, այլեւ զրկուած է եղել այդ երաժշտութիւնն ունկնդրելու հաճոյքից: Քաղաքի բազմակողմանի վերածնունդը ընդգրկում է նաեւ երգ - երաժշտութեան բնագաւառը, եւ այդ գործին է լծուել երաժշտական առաջին կրթօճախը: Նրա առաջին երկու շրջանաւարտները՝ ֆլատինէթահար Արթիւր Սարգսեանը եւ դուդուկահար Մհեր Քոչարեանը, տխուր էին աւարտական քննութեան օրը. ընդամէնը մի քանի ամիս առաջ զոհուել էր նրանց սիրելի ուսուցիչը, ազատամարտիկ դարձած Լեւոն Սարգսեանը":

70 տարուան անցեալի մը այս խրոխտ խտացումէն ետք, ղարաբաղեան ներկայէն զանազան էջեր իրարու կը յաջորդեն թերթին մէջ: Սիլվարդ Մարգարեան կէս էջնոց գրութեամբ մը կը ներկայացնէ ամէնէն անպաշտպան ու ամէնէն դժուար մխիթարելի զանգուածին - անտէր ծերերու եւ հաշմանդամներու - վիճակը: Մինչեւ որ կառուցումը լրանայ ծերանոցի շէնքին, տասներկու հոգինոց կազմ մը կը սպասարկէ անոք ծերերուն: Իսկ Ստեփանակերտի թիւ 9 միջնակարգ դպրոցին մէջ զետեղուած է «Գթութիւն» Միութեան ծերանոցը: Նոյն միութիւնը «Ղարաբաղ» պանդոկին առաջին յարկն ալ միջոցներէ զուրկ ծերերու համար անվճար ճաշարան բացած է ուր օրական 100 - 120 հոգի կը ճաշէ:

Նոյն էջին մնացեալ մասը յատկացուած է թերթին Նամականիի բաժինին. խաղավայր խնդրող մանուկներու նամակին քով, Երեւանէն հայուհիի մը հիացումի տողերը եւ երախտագիտութիւնը տեղ գրաւած են, ուղղուած՝ «Արցախի հերոս ժողովուրդին»: Իսկ Ստեփանակերտի ծայրամասային մէկ թաղին խումբ մը բնակիչներն ալ կը խնդրեն որ ճար մը գտնուի զիրենք փրկելու համար աղբերու կուտակումէն:

Թերթին վերջին երկու էջերը յատկացուած են իրարմէ շատ տարբեր երկու նիւթերու որոնք յայտնապէս կարեւոր տեղ կը գրաւեն Արցախցիին առօրեային մէջ: Առաջինը ցաւալի ու ընդվզեցնող հարց մըն է, յատուկ -- դժբախտաբար -- ոչ միայն ԼՂՀ-ի: Ամբողջ 7-րդ էջը գրաւած է ան որ «նորամուտ աղանդներու երեւոյթ» կը կոչուի եւ որ անխնայ վրէժը կը լուծէ այսօր, իրեն հանդէպ սկզբնական շրջանին ցոյց տրուած յանցաւոր անտարբերութեան: Երեւոյթը, յայտնի կ'ըլլայ որ Հայաստանէն ետք ջանացած է տեղակալութիւն տարածել նաեւ Արցախի մէջ եւ ինչպէս կը գրեն Ռուզան Իշխանեան եւ Վահրամ Աթանէսեան, «յանկարծ այս արնախանձ, վիրաւոր հողի վրայ (ո՞ւմ կամքով կամ պարտադրանքով) յայտնըւում են նոր ... "մարգարէներ"»: Գրութեան մէջ այդ «մարգարէ»ներէն կը ներկայացուին երկու տիպարներ որոնց հետ կատարուած զրոյցներու մէջբերուած պատառիկները կը վկայեն կրօնական գիտելիքներու մարզին մէջ լման բոպիկութիւն մը որ պարարտ հող ծառայած է ծուռ նպատակներու: Նոյն նիւթին մասին է նաեւ Նայիրա Միրզոյեանի գրութիւնը որ կը պախարակէ աղանդներու ներկայութիւնը: Ինչպէս կ'ըսէ յօդուածագիրը, ղարաբաղեան պատմութեան այն շրջանին երբ «մենք հասկացանք որ համբերութեան եւ զրկանքների նկատմամբ սէրը անխուսափելիօրէն անփառունակ վախճանի է հասցնում», «նոր կրօնքների են իրենց նուիրում կիսագրագէտ կամ չիրականացուած հնարաւորութիւնների բարդոյթով մարդիկ»:

Ան գրելէ ետք թէ «Գեղէոնեան եղբայրներ»ը Նոր Կտակարանի հազարաւոր անվճար օրինակներ ցրուած են Ստեփանակերտի մէջ, իրաւացիօրէն ու շատ ճիշդ մատնանշումով կ'աւելցնէ. «Ամերիկացիները փողը հաշուել գիտեն եւ բնականաբար հիմք պիտի ունենան փոխյատուցման: Իսկ հատոյցը այն ժողովուրդների մասնատումն է, որոնց մտածողութիւնը ազգային աւանդոյթներ ունի: Այդ դէպքում արտահոսքը այդ երկրներից էժան աշխատոյժ կը մատակարարի Ամերիկային ու նրա վասալներին, կը նպաստի ուղեղների արտահոսքին եւ ազգային պետութիւնների թուլացմանը: Իսկ այն որ այդ դէպքում աշխարհի քարտէզից կարող է վերանալ ԼՂՀ-ն կամ Հայաստանը, կարո՞ղ է յուզել կուշտ Ամերիկացիներին»:

Վերջաւորութեան, հրահանգելով որ աղանդաւորի մը հանդիպող ամէն հայ յիշէ այս սպառնալիքը, կ'աւարտէ հարցականով մը. «Չափազանց երկար ու դժուարին ճանապարհ ենք անցել մենք ազատութեան հասնելու համար, որպէսզի այն դնենք ազգային ինքնագիտակցութիւնը կորցրած «աստուածապաշտ»ների գոհասեղանի՞ն»:

Անցնելէ առաջ թերթին վերջին էջին ու անոր յատկացուած նիւթին, պէտք է աւելցնել որ ԼՂՀ-ի Պաշտպանութեան պետական Կոմիտէն 1994 Փետրուար 9-ի 386 թիւ որոշումով արգիլած է Հանրապետութեան տարածքին վրայ գործունէութիւնը այն կրօնական խմբաւորումներուն որոնք պաշտօնապէս ընդունուած եւ արձանագրուած չեն:

Վերջին էջին նիւթը մեծապէս այժմէական է յատկապէս պատերազմող երկրի մը համար, իր դրականներով ու ժխտականներով: «Կարծիք» խորագրուած սիւնակը տրամադրուած է վիժումի մասին զանազան անձերու կեցուածքին: Խմբագրութիւնը նախարանի տողերով շեշտելէ ետք հարցին մեծ կարեւորութիւնը, կ'ըսէ.. «Ստեփանակերտի ծննդատնից ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, հանրապետութիւնում միջին հաշուով օրական ծնւում է երեք երեխայ եւ արհեստականօրէն ընդհատւում հինգ երեխաների կեանք: Սարսափելի հաշուեկշիռ է»:

Հարցաքննուածներուն մէջ կան պաշտօնական դէմքեր, ծնողներ, մարզին մասնագէտներ: Վիժումի դէմ արտայայտուողները կը մեկնին ընդհանրապէս այն համոզքէն որ պատերազմին կորուստները պէտք է դարմանուին անխափան ծնունդներով. իսկ կողմնակիցները առաջ կը քշեն պատերազմին դժուարութիւնները: Պէտք է ըսել որ մեծամասնութիւնը կը կազմեն առաջինները: Խմբագրութիւնը նօթագրութեամբ մը կ'ըսէ թէ կը սպասէ ընթերցողներու արձագանգին:

Պատերազմը ներկայ է թերթին մինչեւ յետին տողը. վերջին էջին վերջին սիւնակներէն կը ժպտի երիտասարդ զինուոր մը որուն ընկերները Յուլիս 19-ին 24-րդ տարեդարձը տօնած են ... առանց իրեն: Անոր տակ տեղեկութիւններ կան Ստեփանակերտի մանկական հոգեբանական կեդրոնին մասին: Երեք ամիս առաջ բացուած է ան ու երեք ամսուան մէջ 150 «յաճախորդ» ունեցած: Գանգատներու մեծ մասը թոթովելու երեւոյթներ են, վախեր, անձկութիւն եւայլն: Անոնցմէ 85-ը հոգեբուժական խնամք տեսած են եւ 80-ը բուժուած:

«ԼՂ Հանրապետութիւն» թերթին վերայայտնութիւնը «հայ մամուլ» կոչուած խառնարանին մէջ, ամէնէն ուրախալի երեւոյթներէն մէկն է մեր ներկային:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՈՒՆ ԱՂԱ, ԵՍ ԱՂԱ, ՄԵՐ ԱԼԻՒՐԸ Ո՞Վ ԱՂԱՑ

Քանի մը շաբաթ առաջ կը խօսէի երիտասարդի մը հետ: Նոր աւարտած էր համալսարանը եւ կը պատրաստուէր մտնել գործի աշխարհէն ներս: Բայց ի՞նչ պիտի ընէր: Իրեն առաջարկած էին նշանաւոր ընկերութեան մը մէջ պաշտօն ստանձնել: Պատուաբեր պաշտօն մըն էր: Այդպիսի ընկերութեան մը մէջ պաշտօն ստանձնել՝ ինքնին պատիւ էր, բացի ատկէ, վարձատրութիւնն ալ հմայիչ էր: Բայց երիտասարդը մերժած էր այդ առաջարկը: Որովհետեւ կ'ուզէր իր սեփական գործը ունենալ եւ աշխատիլ ինքնիշխան:

- Ես գլխուս վերեւ գործատէր մը տեսնել չեմ ուզեր, կ'ըսէր ան: Յետոյ այդպիսի ընկերութեան մը մէջ միշտ ուրիշին սպասաւորն ես եւ որքան ալ բարձրանաս, չես կրնար այնքան բարձրանալ որքան հաւանաբար պիտի բարձրանաս եթէ քու սեփական գործդ ունենաս: Հոգ չէ, աւելի շատ յոգնիմ, աւելի մեծ պատասխանատուութեան տակ ճզմուիմ, սկզբնական շրջաններուն աւելի քիչ դրամ շահիմ, բայց ես իմ գործիս տէրը ըլլամ:

Գլխարկ հանեցի երիտասարդ համալսարանաւարտին այս խիզախ որոշումին առջեւ: Անշուշտ որ իր այդ ըսածին մէջ քննադատելի մէկ բառ իսկ չկար ինծի համար: Մարդիկ այսպէս է որ կը յաջողին կեանքի մէջ եւ կը հասնին բարձունքներու: Անոնք, փոթորկոտ վտանգաւոր ծովերը նախընտրելով խաղաղ նաւահանգիստներուն, կը հասնին հեռաւոր ափեր: Ճամբան ծովամոյն ըլլալ ալ կայ, խեղդուիլ, փճանալ, ոչնչանալ ալ կայ: Բայց այդ հաւանականութիւնները ընդհակառակն խթանիչ դեր կը խաղան խիզախ ու ձեռներէց մարդոց վրայ:

Երիտասարդը ինծի նոյնքան գովելի ու քաջալերելի պիտի երեւէ՞ր արդեօք եթէ իր այդ խօսքերուն մէջ տեսնէի ո՛չ թէ խիզախ ու իր պատասխանատուութեան գիտակից գործարարը, այլ ինքնահաւան, անձնապաստան ու սնափառ անմիտ մը: Անշուշտ ո՛չ: Այդ պարագային պիտի խղճահարէի այդ անմիտին վրայ: Թերեւս պիտի ուզէի զինքը զգուշութեան հրաւիրել: Ըսել իրեն՝ որ կեանքի մէջ ամէնէն կարեւորն է լաւ չափել իր ուժերը, չըլլալ ինքնահաւան, ինքզինքէն չսպասել անկարելին, իր ուժերէն վերը: Պիտի ուզէի ըսել իրեն թերեւս, որ աւելի լաւ է միջոցի մը համար աշխատիլ ուրիշին հաշւոյն, սորվիլ, փորձառութիւն ձեռք բերել եւ անկէ վերջ վստահիլ իր սեփական ուժերուն:

Այսպիսի երկու երիտասարդներու միջեւ սահմանագիծը որքա՜ն նուրբ ու դժուար նշմարելի է: Իր ուժերուն գիտակցութիւնը ունենալ, արժանապատուութեամբ վստահիլ իր այդ ուժերուն, ուրիշին առջեւ չխոնարհիլ, ահա գովելի յատկութիւններ: Միւս կողմէ պարծենալ իր ունեցած կամ չունեցած յատկութիւններով, արհամարհել ուրիշներուն հեղինակութիւնն ու փորձառութիւնը, առանց կեանքին մէջ ուրիշի մը որեւէ ծառայութիւն մատուցած ըլլալու յանկարծ ցանկալ մեծ գործատէր դառնալ, իշխել պաշտօնեաներու ու գործաւորներու վրայ, ահա դատապարտելի յատկանիշներ: Եւ սակայն լաւ դիտեցէ՛ք: Այս երկուքին միջեւ որքա՜ն նեղ է անցքը: Որքան ալ այս երկուքը իրարմէ տարբեր ըլլան էութեամբ ու բովանդակութեամբ, անոնք զարմանալիօրէն իրերանման պատկերներ կրնան ստեղծել երբեմն:

Հաւաքականութեան մէջ գործատէրեր կան, աշխատաւորներ կան: Հաւաքականութիւնը ո՛չ առաջիններէն կրնայ հրաժարիլ, ոչ ալ երկրորդէն: Կարծես բնութիւնն ալ մարդիկը այնպէս ստեղծած է որ անոնք այս կամ այն դասակարգին պատկանին: Կանխադատապարտութիւն մը, ճակատագրականութիւն մը առկայ է բնութեան այս կարգադրութեան մէջ: Մէկը ծնած է իշխելու համար, միւսը ծնած է հնազանդելու համար: Ճիշդ է որ մեծ թիւով մարդիկ այս երկու դասակարգերուն միջեւ կ'երթեւեկեն նոյն հանգստութեամբ, բայց մարդոց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կա՛մ մէկ խումբին կը պատկանի, կամ միւս խումբին:

Երբեմն կարելի է մտածել անշուշտ որ ի՞նչ կը պատահէր եթէ ամէն մարդ իշխան դառնար, կամ իշխան դարձած ըլլալու յաւակնութիւններ ունենար: Անկասկած շատ բան կը խանգարուէր մարդոց փոխյարաբերութիւններուն ու փոխծառայութիւններուն հաւասարակշռութեան մէջ: Այսպիսի փորձառութիւններ արդէն երբեմն կ'ապրինք աւելի թեթեւ մակարդակի վրայ: Օրինակի համար տասը հոգի քով քովի կուգանք գործ մը իրականացնելու նպատակով ու յանկարծ կ'անդրադառնանք որ տասը հոգիէն տասն ալ պետ, նախագահ, առաջնորդ ըլլալու յաւակնութիւններ ունին, չեն ուզեր իրենք զիրենք տեսնել աւելի համեստ մակարդակի մը վրայ: Հոն ուր պէտք ունինք մէկ առաջնորդի ու ինը հետեւորդներու, կը գտնենք ինը առաջնորդներ ու մէկ հետեւորդ: Այն ատեն անհաւասիկ իրարու կը նայինք ու մեր պապերուն պէս կը հարցնենք.

- Դուն աղա ես, ես աղա եմ, բայց ո՞վ պիտի աղայ մեր ալիւրը:

Բ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՔԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԵՏՔ

Գազայի գօտին որ երկար տարիներ Միջին - Արեւելքի ամէնէն խնդրայարոյց կէտերէն մէկն էր, Մայիս 11-էն ի վեր, երբ իշխանութիւնը փոխանցուեցաւ Պաղեստինցիներուն, կը գտնուի բնականոնացման հոլովոյթի մէջ: Ատիկա կը նշանակէ ապաստանեալներու բանակավայրերէ, ղիշերաբոյներու թշուառ թաղամասերէ բաղկացած քաղաք մը վերածել 2000 թուականի ոստանի մը:

Իշխանութեան փոխանցում կատարուած ըլլալով հանդերձ, հոն ոչ նախարարները իսկական նախարար են, ոչ ալ կառավարութիւնը իսկական կառավարութիւն: Ճիշդ է որ Գազայի մէջ մարդ կրնայ պաղեստինեան նորընոր անցագիր մը ունենալ, բայց կը շարունակէ իր գնումները իսրայէլեան, յորդանանեան կամ ամերիկեան դրամանիշով կատարել:

Շրջանը կը նմանի պատմութեան [illegible] մը ուր 50 քմ. երկարութեամբ, 6 քմ. լայնութեամբ տարածքի մը վրայ պէտք է փաստել որ Պաղեստին կրնայ բնականոն երկրի մը վերածուիլ:

Հակառակ Համասի մոլեռանդներուն որոնք դէմ են ձեռք ձգուած խաղաղութեան, աւելի մեծ է թիւը այն Գազացիներուն որոնք կը նախընտրեն փոխանակ քարերու, հաց երազել: Ասոր քով թէեւ պէտք չէ մոռնալ որ աշխարհի ամենահին քաղաքներէն է ան ու բազմիցս քանդուած.

...հազարամեայ ոստանը եղած է առեւտրական մեծ քառուղի մը ու մտադիր է վերադառնալու այդ վիճակին։ Շատեր անոր համար արդէն իսկ կը նախատեսեն Միջին-Արեւելքի Սինկափուրը կամ բարգաւաճ Պէյրութի տարբերակ մը դառնալու հեռանկարը։ Նաեւ միացումի գիծի մը՝ արաբական եւ իսրայէլեան աշխարհներուն միջեւ։

Սակայն, այսօր առաջին ակնարկ մը իսկ բաւական է տեսնելու թէ վայրը հեռու է այդ յաւակնութիւնները արդարացնելու յոյս ներշնչելէ. տասնամեակներու լքումը ծանր հետեւանք ունեցած է։ Ապաստանեալներու թիթեղաւանները թշուառութեան համատարած պատկեր մը կը պարզեն, Շրջանը որ 1948-ին 60 հազար բնակիչ ունէր, այսօր ունի 700 հազար։ Ծնունդներու համեմատութիւնը ան աշխարհի ամէնէն բարձրերէն մէկն է։ Ասոնց հետ, ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացի դիւանագէտ մը, ամէն բան Իսրայէլէն կախում ունի ու ան կրնայ խաղաղութեան ...ոլոյթը յաջողութեան մը, կամ դըժոխքի մը վերածել։ Գազայի ճակատագիրը մեծապէս կախում ունի նաեւ Արեւմուտքի նիւթական ու տնտեսական նեցուկէն։ Արաֆաթ պէտք է կարեւոր գումարներ ճարէ ապագայ պետութեան ենթակառոյցները հաստատելու եւ առօրեայ վարչարարական ծախքերը ապահովելու համար։ Գլխաւորներէն են կոյուղիի, աղբը հաւաքելու, ճամբաներու շինութեան հարցերը։ Ելեկտրականութիւնը յաճախակի խզումներ կ'ունենայ, ջուրը կաթիլ-կաթիլ կը հասնի, իսկ հեռաձայնը շատ հազուադէպօրէն կը բանի։

Ջուրի խնդիրը առանձին անել մըն է Գազացիներուն համար։ Ներկայիս ջուրը կը հայթայթուի անձրեւի ջուրերով գոյացած ստորերկրեայ պաշարներէ որոնց աղի քանակութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ չարաշահման գործածութեան պատճառաւ ու մօտ ատենէն անգործածելի պիտի դառնան։

Կոյուղիները այնքան անխնամ ձգուած են որ աղտոտ ջուրը անոնցմէ դիւրութեամբ դուրս կը ծորի, կը խառնուի ըմպելի ջուրին, վնասելով նաեւ հողամշակութեան։ Ամէնէն ի վեր վէճի նիւթ է ջուրը Պաղեստինցիներուն եւ Իսրայէլացիներուն միջեւ։ Առաջինները կը պահանջեն որ Այարքոնի ջուրի պաշարներէն որոնք կը տարածուին թէ՛ Այսրյորդանանի, թէ՛ իսրայէլեան հողամասին տակ, իրենց ալ բաժին տրուի։ Իսկ Իսրայէլ կ'առաջարկէ Գազայի մէջ ջուրի աղազերծման կեդրոններ հիմնել, խօսք անգամ չընելով ջուրի պաշարները բաժնելու պաղեստինեան պահանջքին։

Հակառակ բոլոր այս ժխտականներուն, մեծ է թիւը քաղաքական այն դէտերուն որոնք լաւատես են. Պաղեստին ունի դըրաւարկներ, որոնց առաջինը քաղաքականն է։ Արեւմուտքը եթէ չի փափաքիր Գազան պայթելու հակամէտ ռումբի մը պէս պահել Միջին-Արեւելքի մէջ, պարտադրուած է լուրջ օգնութիւն ցոյց տալու Պաղեստինցիներուն։

Երկրորդ խաղաքարտը Իսրայէլի մերձաւորութիւնն է. տեղւոյն գործ ու եկամուտ հայթայթելու կարեւոր աղբիւր է։ Առնուազն 20 հազար հոգի ամէն առաւօտ սահմանագիծը անցնելով Իսրայէլ կ'երթան աշխատելու։ Այդ թիւը կրնայ մինչեւ 70 հազարի բարձրանալ այն շրջաններուն երբ Իսրայէլ ազատ կը ձգէ անցքը։

Գազայի երրորդ յոյսը պաղեստինեան սփիւռքն է։ Ճիշդ է որ հազարաւոր պաղեստինցի ճարտարապետներ, դրամատան պաշտօնատարներ եւայլն չեն աճապարեր վերադառնալ, բայց Գազացիները վստահ են որ տեղի կ'ունենայ անոնց վերադարձը։

Հաւանօրէն, Գազայի գօտին տակաւին շատ պիտի դրադեցնէ միջազգային լրատուները, մինչեւ որ 1999 Ապրիլ 13-ին կիրարկութեան մտնէ վերջնական օրինաձեւը։

ՔԱՂՀԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի ֆութպոլի առաջին հայկ. խումբը՝ «Արմենիա»ն կազմուեցաւ 1900-ին, շնորհիւ Պետրոս Մելիքեանի ջանքերուն։

Խումբին կը մասնակցէին Մկրտիչ Ենովքեան, Թորոսեան, Գասպար Թովմասեան, Օհան Մանիկեան, Գուրգէն, Հրանդ Փափազեան, Սրապիոն Յակոբեան, Յովհաննէս Պալապանեան, Զարլս Ռասուլթի (մայրը հայ), Զարեհ Գույումճեան, Վրոյր եւ ուրիշներ։ Զարեհ Գույումճեան բարձրահասակ եւ բացառիկ կարողութեամբ նշանաւոր մարզիկ մը եղած է։

Երբ Իզմիր հաստատուած եւ Անգլիացիներէ կազմուած «Պունովա» ֆութպոլի խումբը Աթէնքի 1896-ի միջազգային առաջին ողիմպական մրցումներուն մասնակցելու հրաւիրուեցաւ, Անգլիացիք իրենց խումբը զօրացնելու համար Զարեհն ալ տարին Աթէնք։

Մրցումներուն, Զարեհ իր բացառիկ խաղարկութեան եւ մարզական ոգիին համար արժանացաւ բոլորի գնահատանքին։

«Արմենիա» պաշտօնական հանդիպումներ կ'ունենայ անգլիական «Պունովա», «Պուճա» եւ անգլիական ու տեղական, ինչպէս նաեւ յունական «Բանիոնիոս», Գորտէլիոյի «Արիս», Գարաթաշի «Բելորս» եւ «Ապոլլոն» խումբերուն հետ, ապահովելով պատուաբեր արդիւնքներ։

1908-ի Սահմանադրութենէն ետք, Իզմիրի մէջ հետզհետէ կը կազմուին հայկական ֆութպոլի «Վասպուրական» (լաւագոյնը), «Քնար», Գարաթաշի «Վարդանեան» եւ Գորտէլիոյի խումբերը։

1910-ին, շնորհիւ Հայ Որսորդաց Ակումբի եւ մանաւանդ Մկրտիչ Ենովքեանի անխոնջ ջանքերուն, ֆութպոլի հայկական նորակազմ խումբերու լաւագոյն եւ երիտասարդ բոլոր ուժերը «Արմենիա» խումբին շուրջ համախմբելով, լաւագոյն խումբերէն մէկը կը կազմեն։ Խումբին կազմը կ'ըլլայ. -- Օհան Մանուկեան, Զարլս Ռասուլթհ, Գէորգ Յարէթեան, Բարքէնոն, Յարութիւն Թոքաթլեան, Արտաշէս Ղարիպեան, Կարօ Յովհաննէսեան, Սարգիս Թիւթիւնճեան, Հրանդ Փափազեան, Լեւոն Քէչիչեան եւ Պօղոս Պերկամալեան։

Մինչեւ 1914-ի պատերազմի սկիզբները, շնորհիւ իրենց լաւ խաղարկութեան, Մրկրտիչ Ենովքեան, Գէորգ Յարէթեան, եւ Հրանդ Փափազեան Իզմիրի խառն խումբի անբաժան մասը կը կազմէին։

1911-ին, «Արմենիա» առաջին անգամ ըլլալով կ'արձանագրուի Իզմիրի ֆութպոլի յունական ֆետերասիոնին։ Նոյն տարին, ֆետերասիոնի ախոյենութեան մրցաշարքի խաղերուն, «Արմենիա» կը յաղթէ բոլոր խումբերուն եւ պաշտօնապէս շրջանի ախոյեանը կը հռչակուի։

Մրցանակաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ ազգային Հռիփսիմեան աղջկանց վարժարանի ընդարձակ սրահին մէջ, ներկայութեամբ 1922-ի Իզմիրի Աղէտին նահատակուած տեղւոյն Յունաց մետրոպոլիտ Գեր. Խրիսոսթոմօ Սրրազանի, ֆետերասիոնի անդամներու եւ բազմաթիւ հանդիսականներու, որուն ընթացքին «Արմենիա» խումբը ախոյենութեան արծաթէ բաժակը եւ մարզիկները մետալներ կը ստանան։

Հանդիսութենէն ետք, «Արմենիա» խումբի տղաքը, շրջապատուած համակիրներով եւ առաջնորդութեամբ հայկական «Քնար» շեփորախումբին, ճամբու ամբողջ տեւողութեան ժողովուրդի համակրական եւ խանդավառ արտայայտութիւններուն արժանանալով, կ'երթան Որսորդաց Ակումբի սրահը, որպէսզի տօնակատարեն մեծ յաղթանակը։

Նոյն տարին, «Արմենիա» կը հրաւիրուի Պոլիս, ուր տեղւոյն վրայ կ'ունենայ հանդիպումներ «Կալաթա Սերայ», «Հայկական Միացեալ», «Ֆենէր Պահչէ», եւ Պոլսոյ միացեալ խառն խումբերուն հետ, ուր կ'ապահովէ լաւագոյն արդիւնքներ եւ կ'արժանանայ մամլոյ ու մարզասէր հասարակութեան գնահատանքին։

Սակայն Համաշխարհային Առաջին պատերազմ պատճառ կ'ըլլայ, որ հայկական մարզական բոլոր խումբերը ցրուին։

Պատերազմի աւարտին, 1918-ին, «Արմենիա»յի լաւագոյն խաղացողներէն՝ Կարապետ Յովհաննէսեանի Անատոլուի խորերը նահատակուած ըլլալուն լուրը կը հասնի Պոլիս։

Շնորհիւ Վարպետեան եղբայրներու ջանքերուն, Մալթայէն ֆութպոլի գոյքեր բերելով, կը վերակազմուի Որսորդաց Ակումբը, «Արմենիա»ն, եւ ֆութպոլի չորս միութիւնները։

Վերակազմուած «Արմենիա»յին մաս կը բերեն մարզիկներ՝ Հայկ Տէտէեան, Գէորգ Յարէթեան, Խորէն Ահարոնեան, Միհրան Սարաֆեան, Յարութիւն Թոքաթլեան, Արտաշէս Գարաճեան, Արտաշէս Ղարիպեան, Մանուկ Հէքիմեան, Համբարձում Կիւտէնեան, Օհան Օհանեան, Լեւոն Քէչիչեան, Մկրտիչ Յարէթեան, Կարօ Շահինեան, Զարեհ Մինասեան եւ Ապրօ Ֆընտըքեան։

1922-ի Իզմիրի աղէտին, «Արմենիա»յի եւ յունական խումբերու տղաքը կը յաջողին ապաստանիլ Յունաստան եւ մեծ մասամբ Աթէնք։ Հելլէն պետութեան օժանդակութեամբ, շուտով կը վերակազմուի Իզմիրի յունական «Բանիոնիոս» խումբը եւ անոր կ'արձանագրուին նաեւ հայ մարզիկներ՝ Գէորգ եւ Մկրտիչ Յարէթեաններ, Համբարձում Կիւտէնեան եւ Խորէն Ահարոնեան։

Մրցումներու շրջանը հազիւ լրացած, նախանձախնդրութենէ մղուած հայ տղաքը Աթէնքի մէջ կը վերակազմեն «Արմենիա» ֆութպոլի խումբը, որուն սկզբնական շրջանին կը մասնակցին Հայկ Տէտէեան, Գէորգ Յարէթեան, Խորէն Ահարոնեան, Միհրան Սարաֆեան, Արտաշէս Գարաճեան, Յարութիւն Գպըրճլեան, Համբարձում Կիւտէնեան, Պոլսեցի Մանուկ, Մկրտիչ Յարէթեան, Կարօ Շահինեան, Զարեհ Մինասեան, Վահան Պօղուքեան եւ Հայկ Հայկազ։

Յունական խումբերու հետ հանդիպումներ ունենալով, նորակազմ «Արմենիա»ն կ'ապահովէ լաւ արդիւնքներ։

1924-ին, Փարիզէն Աթէնք կուգայ մարմնամարզի վկայեալ ուսուցիչ Մկրտիչ Մամուլեան, որուն նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած որոշ ազգայիններու խորհրդակցական մէկ նիստին կը կազմուի Յունաստանի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի առաջին վարչութիւնը, յանձին՝ Առաքել Պետրոսեանի (ատենապետ), Ստեփան Տամլամայեանի (ատենադպիր), Պատուելի Աճէմեանի (գանձապահ), Գէորգ Յարէթեանի (մարզական ճիւղերու պատասխանատու), Պետրոս Գայեանի (սկաուտիզմի պատասխանատու) եւ Հայկ Տէտէեանի, Արտաշէս Յակոբեանի եւ Սեդրակ Նիկողոսեանի (խորհրդականներ)։

Նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, հելլէն մարզական եւ սկաուտական ֆետերասիոններու կողմէ պաշտօնապէս ճանչցուելով, կը մասնակցի ֆութպոլի մրցումներուն եւ սկաուտական ելոյթներուն։

Յիշենք թէ՝ 1924 - 25 մարզական շրջանին, Հ. Մ. Ը. Մ. իր ունեցած յաղթանակներով կը հասնի մինչեւ աւարտական խաղերուն, ուր կը մնան չորս խումբեր՝ «Աէք», «Փանաթինայիքոս», «Աթրոմիթոս» եւ «Հ.Մ.Ը.Մ.»։ Հ. Մ. Ը. Մ.-ին կը վիճակուի մրցիլ «Աէք»ի հետ, իսկ «Փանաթինայիքոս»ին՝ «Աթրոմիթոս»ին հետ։ «Փանաթինայիքոս» - «Աթրոմիթոս» մրցումը կ'աւարտի 4 - 0 արդիւնքով, առաջինին յաղթանակով։

Հ.Մ.Ը.Մ. -- «ԱԷՔ» մրցումը տեղի կ'ունենայ 1925 Փետրուար 25-ին, «Փանաթինայիքոս»ի դաշտին վրայ, բազմահազար հայ եւ յոյն մարզասէրներու ներկայութեան, հետաքրքրաշարժ մթնոլորտի մը մէջ։ Հակառակ երկու կողմերու ճիգերուն, ոչ մէկ կէտ կը նշանակուի եւ խաղը կ'աւարտի հաւասարութեամբ՝ 0 - 0։ Մարզական կանոններու համաձայն, բաժակի խաղերուն, պայման է որ խումբերէն մին յաղթական դուրս գայ։ Որով՝ խաղը իր կանոնաւոր աւարտումէն ետք կէս ժամով եւս կ'երկարաձգուի։

Հոս սակայն բախտը չի ժպտիր Հ. Մ. Ը. Մ.-ին։ Վերջին վայրկեանին, իր բերդապահին մէկ ակամայ սխալէն օգտուելով, «Աէք» կը յաջողի նշանակել իր միակ յաղթական կոլը եւ ումէ ետք արդէն խաղը կը լրանայ։

Այս հանդիպումին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կազմը հետեւեալն էր. - Մանուկ Իւթիւճեան, Յարութիւն Գպըրճլեան, Մկրտիչ Յարէթեան, Կարօ Շահինեան, Գէորգ Յարէթեան, Համբարձում Կիւտէնեան, Հայկ Տէտէեան, Վահան Պօղիկեան, Հայկ Պարսիկեան, Խորէն Ահարոնեան, Միհրան Սարաֆեան, Արտաշէս Գարաճեան, Զարեհ Մինասեան եւ Մուրատ ու Սերովբէ։

Կ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

«Մարզիկ»
1983, Սեպտեմբեր 9

ՀՈԳՈՒ ՁԱՅՆԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

-- Ի՞նչ երջանիկ օրեր էին, ինծի համար էթ։

-- Եւ ինծի համար։

-- Բարեկամս, կ'ուզե՞ս որ այդ երջանկութիւնը միշտ պահենք։

Նաւարեան տրտում ժպիտով մը.

-- Անցեալը անցեալ է, ըսաւ, ես անոր յիշատակներովը միայն կրնամ ա՛լ ասկէ ետքը ապրիլ. աշխատութեան եւ պարտականութեան մէջ փնտռելով մոռացում, եթէ երբեք կարելի է, եւ զօրութիւն որ միշտ կարելի է։

-- Մօրեղբայրս, մայրս չափազանց գոհ պիտի մնան, եթէ դուն ու ես երջանիկ ըլլանք մէկտեղ։

Արուսեակ ասկէ աւելի փափկութեամբ չէր կրնար հասկցնել թէ ընտանիքը ո՛եւէ արգելք չունէին՝ ընկերային նախապաշարումներէ դրդուած։

-- Հեռու Պոլսէն, միշտ օտար երկրի մէջ. ի՛նչ խաղաղաւէտ ու երջանիկ կ'ըլլանք։

-- Հեռո՞ւ Պոլսէն խաղաղաւէ՞տ կեանք։ Ո՛չ, չէ, ես կը զգամ թէ հանգիստ հանգարտ ապրելու համար չեմ ստեղծուած, ու պարտականութիւնս զիս Պոլիս կը կանչէ։

Այդ պատասխանին չէր սպասեր Արուսեակ, զարմացումով եւ միանգամայն հիացումով հարցուց.

-- Անդրդուելի՞ է որոշումդ։

-- Անդրդուելի։ Մեծ վատութիւն մըն է ինծի համար փախչիլ այն դաշտէն ուր սկսած էի կռուիլ եսականութեան, շահամոլութեան, նախապաշարումներու դէմ։ Չէ՛, անկարելի է որ բարեկամներս միայնակ ձգեմ ստորաքարշ լրբենիներու դէմ, ու ես հանգստաւէտ կեանք մը վարեմ. ո՞չ ապաքէն վիճակակից կ'ըլլամ անոնց զոր այնքան կ'արհամարհեմ։ Տարի մըն է, Արուսեա՛կ, (առաջին անգամն էր որ այդ անունը այսքան պարզօրէն կը թըռչէր), որ մեծ մտատանջութիւն մը զիս կը տառապեցնէր. կը պատրաստեմ գործ մը, որ եթէ գրական մեծ արժանիք ալ չունենայ, գէթ պիտի կրնայ սփոփանք մը ըլլալ վիրաւորուած սրտերու, գայրացած հոգիներու, եւ աջակցութիւն մը գաղափարի մարտը մղողներուն։ Սակայն տարակոյսը միտքս կը պաշարէր. արդեօք խելական իւթոբի՞ մըն է յուսալ թէ մարդիկ կրնան կատարելապէս ազնիւ ըլլալ, վեր բարձրանալ այն ամէն եսական նկատումներէն, որոնց յենարանը նախապաշարումն է ու շահամոլութիւնը։ Դուն, մօրեղբայրդ, մայրդ փարատեցիք այդ տարակոյսներս։ Հիմա պիտի կրնամ աւելի զօրացած հաւատքով աշխատիլ, գիտեմ թէ իւթոբիի մը ձգտող չենք։ Շատ բան ըրած եղաք դուք ինծի, շնորհակալ եմ, ալ աւելին չեմ պահանջեր։

-- Պահանջո՞ւմ։ Ո՛հ, չէ, հիմա քու կարճ խօսքերէդ կը տեսնեմ որ ես պիտի ըլլամ պահանջողը։ Անձնուիրութիւնդ պիտի պահանջեմ կեանքիս համար։ Վրադ բըռնանալու իրաւունք մը չես տուած ինծի, միայն կ'ըսեմ. քեզ երջանիկ պիտի ընեմ, ձեռքս ձեռքիդ մէջ, ուր որ կ'ուզես՝ միասին հոն կ'երթանք։

Նաւարեան ձեռքը երկնցուց եւ Արուսեակի ձե՛ռքն առնելով՝ առաջին համբոյրը դրաւ։

ԻԱ.

Ամիս մը վերջը Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւը կը պսակէր նոյն քաղաքին մատրան մէջ Նաւարեանն ու Արուսեակը, կնքահայրութեամբ Տիրան էֆէնտիի։ Արարողութենէն յետոյ սեղան մը կը հրաւիրուէին հայ գաղթականութեան ծանօթները։ Եւ նոյն գիշերն իսկ Տէր եւ Տիկին Նաւարեան Նիս մեկնեցան, ձմեռը հոն անցընելու։ Տիրան էֆէնտի քանի մը շաբաթ ալ Փարիզ մնալէն յետոյ վերադարձաւ Պոլիս։

Ձմեռը Նաւարեան ձեռնարկեց իր մըտադրած վէպը, բայց շատ աշխատութիւն կը պահանջէր. մէկուկէս տարի այդ գործին նուիրեց իր բոլոր ժամանակը. կը զգար թէ կատարեալ հանդարտութեան պէտք ունէր իր փափաքած աշխատութիւնը կատարեալ ընելու համար։ Արուսեակ իր անձնուէր աջակիցն էր, ու վէպին համար գրեթէ աշխատակիցը. արդէն ներշնչարանն էր եղած։

Ամառ Իտալիոյ զանազան կողմերը գացին, ձմեռը Նիս վերադառնալով։ Գարնան ձեռագիրն արդէն ամբողջացած էր, եւ հեղինակն ու կինը վերադարձան Վենետիկ, հոն տպելու համար այդ գործը։

Երբ վերջանայ տպագրութիւնը, Տէր եւ Տիկին Նաւարեան կը վերադառնան Պոլիս։ Իրենց բնակարանը գարնան համար արդէն պատրաստ է Հալքի։

(Շար. 26 եւ վերջ)

«Հայրենիք», 1894, թ. 875 -- 887.

(Շար. Ա. էջէն)

Ահա թէ ինչու մեր անկախութիւնը թանկ է մեզանից իւրաքանչիւրին համար: Ահա թէ ինչու մենք իրաւունք չունենք կրկնելու անցեալի սխալները եւ այս անգամ եւս կորսնցնելու այդքան թանկ կերպով ձեռք բերուած մեր ազատութիւնը:

«Դժուարին ժամանակներում մենք ձեռք բերինք մեր անկախութիւնը: Խորհրդային Միութեան տնտեսական համակարգը խանգարուած էր: Փաստօրէն պէտք էր ձեռք բերուել նոր տնտեսութիւն, նոր համակարգ: Եւ սա, այնպիսի պայմաններում երբ Հայաստանը, ի տարբերութիւն միւս հանրապետութիւններին, ընկած էր առանձնայատուկ դժուարութիւնների մէջ: Նախ եւ առաջ, դա Ղարաբաղի մեր հայրենակիցների անպաշտպան վիճակն էր 1988 թուականին, դա 1988 թուականի երկրաշարժից յետոյ մեր հանրապետութեան զգալի մասի աւերուած վիճակն էր, դա Հայաստանում ապաստանած 300 հազար փախստականներն էին Ադրբէջանից, որից յետոյ նրան վրայ գումարուեց լիակատար շրջափակումը Ադրբէջանի կողմից: Ահա խնդիրներ, որոնցից իւրաքանչիւր ծանրագոյն բեռ կը լինէին ցանկացած ժողովրդի ցանկացած պահի համար: Եւ այս նորանկախ Պետութիւնը պէտք է ծնուէր ու իր առաջին քայլերը անէր այդ դժուարին պայմաններուն մէջ, մանաւանդ ուզելով լուծել միաժամանակ մի քանի խնդիր:

...Այդ բոլորով հանդերձ, մեր ժողովրդին ժառանգութիւն էր հասել մի պատմական հարց. դա Լեռնային Ղարաբաղի մեր եղբայրների խնդիրն էր, պատմական Հայաստանի նշանաւոր հատուածում՝ պատմական Արցախում՝ այսօրուան Լեռնային Ղարաբաղում 3000 տարի է շարունակւում է բնակուել մի քաջարի ժողովուրդ, որ այսօր կազմում է 150 հազար բնակիչ: Երբ ես ասացի 1988 թուականին Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութիւնը գտնւում էր անպաշտպան վիճակում, դա բացարձակ իրականութիւն էր, 1991 թըւականին, երբ Հայաստան եւ Ադրբէջան ձեռք բերեցին անկախութիւնը - եւ ես առաջին անգամ եմ պատմում այս փաստը - Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան ուժերը ունէին ընդամէնը 400 քալաշնիկով: Այսօր Լեռնային Ղարաբաղի բանակը ունի 20 հազար զինուոր, 190 (ծափահարութիւններու տարափին տակ անլսելի բառ մը), 200 թնդանօթ, 100-է աւելի զրահապատ մեքենայ: Ահա թէ ինչից սկսուեց եւ ուր է հասել Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութիւնը: Եւ դրա արդիւնքը ակնյայտ է: Երբ 1992-ին Լաչինի ազատագրումից յետոյ Լեռնային Ղարաբաղը յայտնուեց ծանր դրութեան մէջ, նա իրեն մէջ այնքան ուժ գտաւ որ կարողացաւ վերակազմել իր ուժերը, եւ աստիճանաբար ո՛չ միայն ետ գրաւեց կորցրած տարածքը, այլ նաեւ գրաւեց Ադրբէջանի տարածքի մի զգալի մասը, ոչ թէ հողեր գրաւելու նպատակով, այլ՝ միայն այն բանի համար որպէսզի ստիպի Ադրբէջանին նստելու բանակցութիւնների սեղանի շուրջը:

Եւ այսօր, Լեռնային Ղարաբաղը լիովին հասել է իր նպատակին: Ադրբէջանը համոզուել է որ ոչ մի ուժով, ոչ մի բանակով ծնկի է բերելու Լեռնային Ղարաբաղի հերոսական ժողովուրդը: Եւ այսօր Ադրբէջանը պատրաստ է նստելու բանակցութիւնների սեղանի շուրջ: Եւ ես շատ վստահ եմ, որ բանակցութիւններր կը հասնեն կայուն խաղաղութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի հարցին արդարացի ու արժանապատիւ լուծման:

Ես կարծում եմ որ մեր ողջ ժողովուրդը, լինի դա Հայաստանում թէ աշխարհի որեւէ անկիւնում, պարտական է Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդին, որը ո՛չ միայն պաշտպանեց կեանքն ու արժանապատուութիւնը, այլ նաեւ փրկեց մեր պատիւը, հանեց վրէժը մեր նախնիներին, մեր բոլոր նահատակներին: Կոչ կ'անէի խորին յարգանքի տուրքը մատուցել ո՛չ միայն Լեռնային Ղարաբաղի ողջ ժողովրդին, ո՛չ միայն հայաստանաբնակ հայութեանը որը վեց տարիների ընթացքում կրեց բազմաթիւ զրկանքներ՝ շրջափակման, ցրտի, կիսաքաղցութեան, յանուն իր եղբայրների, ես կոչ կ'անէի նաեւ յարգանքի տուրք մատուցել Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան քաջարի կազմակերպիչներին, որոնք չորս տարիէ շարունակ ղեկավարում են այդ գործը: Ես նկատի ունեմ Վազգէն Սարգսեանին, Սերժ Սարգսեանին, Ռոպէր Քոչարեանին եւ Սամուէլ Բաբայեանին:

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութիւնը դա արդար կռիւ է, որովհետեւ ինքնապաշտպանութիւնը այսօր Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան միակ երաշխիքն է: Ինքնապաշտպանութիւնը, հասկանալի է, դա պատերազմ է, յղի՝ իր լուրջ հետեւանքներով: Ես կարծում եմ որ ժամանակն է որպէսզի Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութիւնը, որպէս իր գոյութեան երաշխիք, փոխարինուի մի այլ երաշխիքով: Ես նկատի ունեմ Լ. Ղարաբաղի գոյութեան ու որպէս քաղաքական - պետական միաւորի միջազգային երաշխիքները: Ես կարծում եմ որ այդ հեռու չէ: Վստահ եմ որ դրա համար ես հաստատումներ ստացայ իմ ուաշինկթընեան հանդիպումների առիթով, որ շուտով Լ. Ղարաբաղում կը հաստատուի կայուն, ապահով եւ արժանապատիւ խաղաղութիւն»:

Ապա, նախագահը կ'անդրադառնայ Հայաստանի ժողովրդավարութեան, յիշելով բազմակուսակցական բնոյթը, 60-է աւելի թերթերու հրատարակութիւնը (որոնց միայն 5-ը իշխանութեան կողմնակից են, մնացեալը միշտ կը հայհոյէ) ու կ'անցնի տնտեսութեան. -

...«Տնտեսութեան բնագաւառում նոյնպէս լուրջ տեղաշարժեր կատարուեցին: 90 թուականի հարիւր տոկոսով պետական սեփականութիւնը այսօր արդէն յիսուն տոկոսով մասնաւոր սեփականութիւն է: Ասիկա ամենամեծ աւանդն է դէպի շուկայական տնտեսութեան ճանապարհին: Եւ այս ցուցանիշով Հայաստանը տասնապատիկ առաջ է նախկին Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւններից: Վերջին մէկ տարուան ընթացքում, 1993 տարուայ Յունիսից, մեզ մօտ արդէն նկատւում է տնտեսական լուրջ կայունացման միտում: Վերջին մէկ տարուայ ընթացքում մեզ յաջողուել է - այս ցուցանիշով նաեւ Հայաստանը միակն է նախկին Խ. Միութեան Հանրապետութիւններում - կասեցնել տնտեսութեան առաւել յետագայ անկումը:

...Եթէ մինչեւ ձմեռ Լ. Ղարաբաղում հաստատուի խաղաղութիւն, նկատի ունեմ կայուն խաղաղութիւն, ապա կարող ենք հանգիստ շունչ քաշել մեր ողջ ժողովրդով, որ մեր բոլոր դժուարութիւնները արդէն մնացել են մեր ետեւ եւ այդ ձեւով միայն յաջողութիւններ են եւ միայն առաջացում: Մէկ ամիս ետքը, մեր Հայրենիքը՝ Հայաստան կը դառնայ երեք տարեկան: Դա թէ շատ է եւ թէ չափազանց քիչ: Շատ է այն առումով որ մեր Հանրապետութիւնը արդէն ապրել է աւելի երկար քան մեր առաջին Հանրապետութիւնը, քիչ է այն առումով որ մենք դեռ չենք լուծել զանազան խնդիրները մեր նոր, երիտասարդ պետականութեան հիմքերը կերտելու: Այսօր հայութեան առաջին խնդիրը, նկատի ունենալով նրան բոլոր հոգսերը, ես կարծում եմ եւ համոզուած եմ, որ է եւ պէտք է մնայ Հայոց անկախ պետականութեան ամրապնդումը, մեր անկախութեան պահպանումը, մեր հայրենիքի հզօրութիւնը, որպէսզի հանենք մեր մէկուկէս միլիոն նահատակների վրէժը: Եւ ամէն Հայ իր մասնակցութիւնը, իր լուման պէտք է բերի այս սրբազան գործին, որպէսզի արժանի լինի մեր նախնիների փառապանծ յիշատակին: Ես համոզուած եմ, որ պատմութեան դառն փորձը մեր ժողովրդի համար ի զուր չէ անցեր: Համոզուած եմ որ մեր ժողովուրդը այլեւս չի կրկնի իր նախկին սխալները: Համոզուած եմ որ իւրաքանչիւր Հայ, իւրաքանչիւր հայկական կազմակերպութիւն, լինի դա քաղաքական, կրօնական, մարզական, բարեգործական եւայլն, եւայլն, վեր կը կանգնի իր անձնական, կազմակերպական, կուսակցական, հատուածական շահերից, եւ կ'առաջնորդուի մի միայն համայն հայութեան գերխնդրով եւ հայրենիքով, եւ լուրջ կ'անդրադարձի որ այս անգամ մենք անկախութիւնը վերցրել ենք, որ այլեւս երբեք բաց չթողնենք»:

ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն օրը երեկոյեան, նախագահ Տէր Պետրոսեան հիւրն էր Միացեալ - Նահանգներու եղերաբախտ նախագահ՝ Ճոն Քենըտի Գրադարան Հիմնարկութեան, որ ցարդ նման միայն տասնեակ մը ճաշ - ընդունելութիւններ կազմակերպած է,

Ճաշէն ետք ընթացք տրուած յայտագրին, ելոյթ ունեցան Գոնկրէսմէն Ճոզէֆ Քենըտի եւ Ծերակուտական Էտուըրտ Քենըտի: Առաջինը զարգացուց յեմիջօրէին Հայ Սքուլի մէջ իր արտայայտած գաղափարները, իր սքանչացումը յայտնելով հայ ժողովուրդին դիմադրականութեան ոգիին, իր ինքնութիւնը, մշակոյթը եւ պատմութիւնը պահպանելու վճռակամութեան՝ իր եկեղեցիներով, մամուլով եւ դպրոցներով: Ամէն Ապրիլ 24-ին, Ամերիկահայութիւնը, ամէն տարիքէ եւ սեռէ, կը հաւաքուի ոգեկոչելու համար հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ վառ պահելու իր մարտիրոսներուն յիշատակը: Ճոզէֆ Քենըտի ամերիկացի այն բացառիկ ներկայացուցիչներէն էր, որ Հայաստան այցելեց 1988-ի երկրաշարժէն ետք, դտնուեցաւ աւերեալ գօտիին մէջ, եւ բանիւ ու գործով ուզեց օգտակար հանդիսանալ հայութեան, մարդասիրական թէ քաղաքական բնագաւառներուն մէջ:

Ծերակուտական Էտուըրտ Քենըտի, իր կարգին բացագանչեց՝ խօսքը ուղղելով նախագահին եւ Տիկին Տէր - Պետրոսեանին. «Այս ի՜նչ մարդ է, ի՜նչ զոյգ. այս մարդը Ճորճ Ուաշինկթընն է Հայաստանի»: Ան նմանապէս բարձր գնահատեց եւ հայ ժողովուրդը եւ իր փայլուն առաջնորդը՝ որուն ի պատիւ կազմակերպուած էր ընդունելութիւնը:

Իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ, նախագահ Տէր - Պետրոսեան ներկայ պահը որակեց «զգացմունքային»: 60-ական թըւականներուն, Ճոն Քենըտիի նախագահութեան շրջանին է, որ Խրուշչեւ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր եւ «առաջին անգամ շնչում էինք ազատութեան շունչը: Ահա այդ պահին էր որ հնչեց նոր ձայնը նախագահ Քենըտիի» որ պատանի - ուսանող Լեւոնին համար «դարձաւ ներշնչարան մը», ու իր մէջ արթնցուց եւ խթանեց «իտէալիզմը, ռոմանթիզմը»: Սակայն շուտ պիտի շիջէր այդ ռոմանթիզմը նախագահ Քենըտիի սպանութեամբ եւ յաջորդ տարին՝ Խրուշչեւի անկումով: Այնուհանդերձ «հպարտ եմ որ այդ շրջանի շունչով ապրել եմ»: Նախագահը անդրադարձաւ նաեւ Արցախի խաղաղութեան հարցին, յոյս յայտնելով թէ «համաշխարհային համայնքը չձգէ որ կորսուի (խաղաղութեան) այս պատեհութիւնը»:

Հայրենիքի մէջ ուսանած եւ այժմ Պոսթըն հաստատուած դաշնակահար Լեւոն Յովսէփեան երեք երաժշտական կտոր նուագեց Բաբաջանեանէն եւ Շոփէնէն,

***

Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան Լոս - Անճըլըս մեկնեցաւ յաջորդ օր, Օգոստոս 14-ին: Օդակայան իր ճամբուն ընթացքին այց մը տուաւ Ուաթըրթաունի կից՝ Մաունթ Օպըրն գերեզմանատան մէջ Դրոյի շիրիմին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Pèlerinage annuel

1944 — 50ème ANNIVERSAIRE — 1994

SAINT GREGOIRE à TALLARD

Une Messe Episcopale sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

sous l'égide du Conseil Régional de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

Monseigneur DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

CELEBRERA LA MESSE à 10 H 30

en présence de
Monseigneur LAGRANGE, évêque de Gap, et du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale SAHAK-MESROP dirigée par Khatchik YILMAZIAN

A 13 H. un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

DEPART à 7 H 00 PRECISES

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

MARSEILLE
Cathédrale Arménienne du Prado, tél 91 77 84 70
SAINT-ANTOINE
Eglise Saint Tadéos, tél 91 65 56 75
M. Tashan, tél 91 65 54 45
BEAUMONT
Eglise Saint Grégoire-Krikor, tél 91 93 13 50
Croix Bleue Arménienne, tél 91 93 30 08
SAINT-JEROME
Eglise St. Sahak-Mesrop, tél 91 66 31 47
Croix Bleue Arménienne, tél 91 61 10 82

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour seul	100 F
Repas seul	100 F
Aller-retour et repas compris	200 F

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

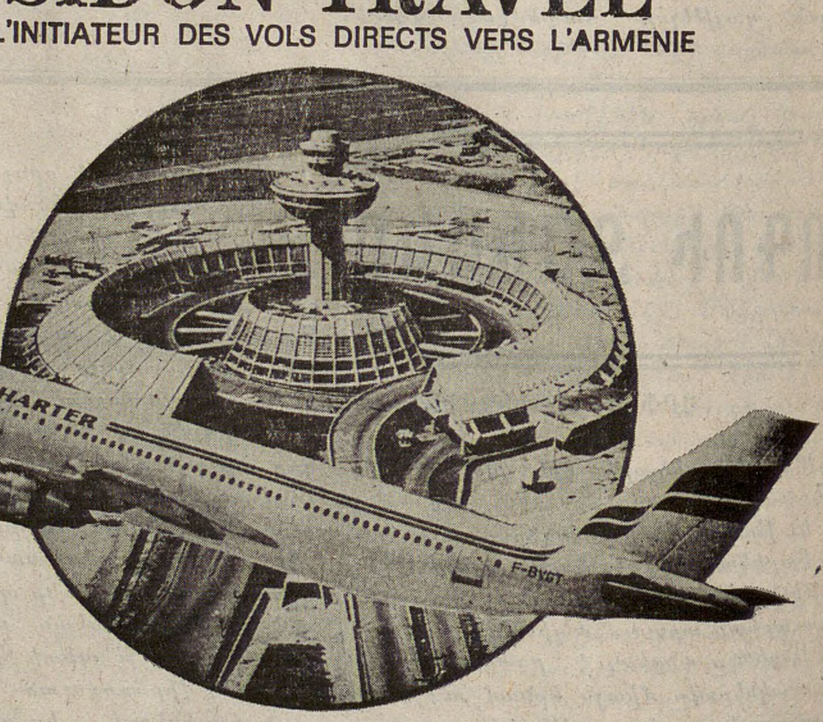

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE
PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 19
VENDREDI
19 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

ՅՈՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.385 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 70e ANNEE — N° 18.395

ՀԱՆԳԻՍՏ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

...որ ցաւով իմացանք որ Հինգշաբթի, ...ոստոս 18, ժամը 7.15-ին վախճանած է ...ենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողի...ը:

...ուրը անակնկալ մը չէր, քանի ողջ ...ողովուրդը գիտէր թէ Վազգէն Ա. կը ...ապի անողոք եւ անդարմանելի հի...ւանդութենէ մը, որու համար ալ Փարիզ եկած էր Մայիսի վերջ եւ մինչեւ իր մեկնումին օրը՝ Յունիս 8-ին, կը խնամուէր Օթէլ - Տիէօ հիւանդանոցը, փրոֆէսէօր Պերնարտուի անմիջական հսկողութեան տակ: Վերադարձէն ետք ալ, խնամքները կը շարունակուէին, բայց անխուսափելի էր վախճանը:

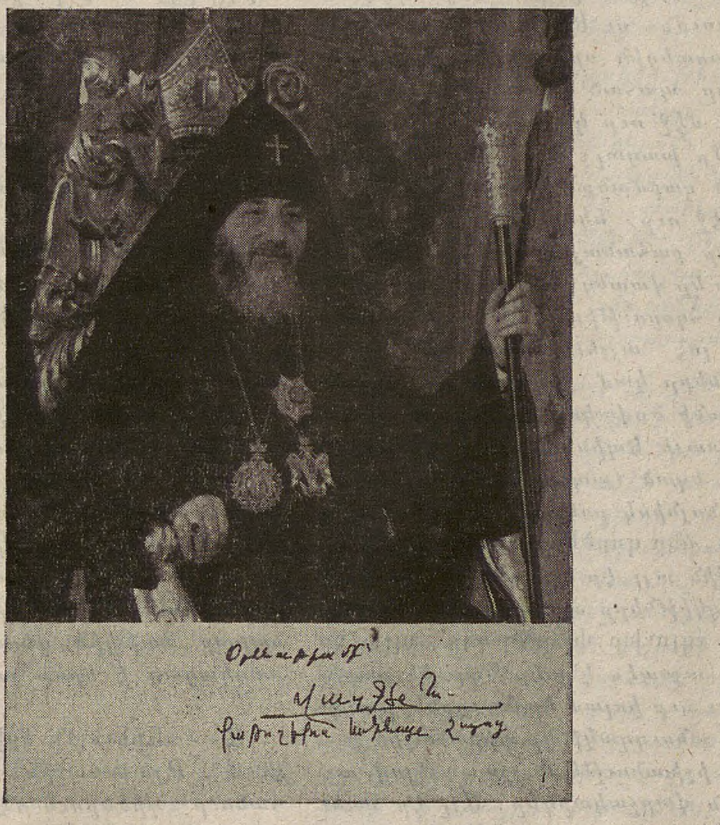

Լեւոն - Կարապետ Պալճեան ծնած էր 1908, Սեպտեմբեր 20-ին Պուքրէշ (Ռումանիա), բնիկ Թեքիրտաղցի ծնողքի զաւակ: Ընտանիքը, 1913-ին Պոլիս գացած է, ինչ որ պատճառ եղած է որ փոքրիկն Լեւոն - Կարապետ յաճախէ Կէտիկ - Փաշայի Ազգային մանկապարտէզը, նախքան Պուքրէշ վերադառնալը 1914-ին, ուր կը մնայ մինչեւ 1916, երբ ընտանիքով ապաստան կը գտնէ Օտեսա, 1919-ին, կրկին կը վերադառնան Պուքրէշ: 1928-ին, Լեւոն - Կարապետ կը վերջացնէ միջնակարգ վարժարանի առեւտրական ճիւղը, միաժամանակ հետեւելով հայկական վարժարանին կից բացուած Հայոց լեզուի եւ պատմութեան գիշերօթիկ դասընթացքներուն: Պատանի, ան անդամակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եւ մինչեւ 25 տարեկան գործօն աշխատանք տարած Միութեան մէջ: 1931 - 1932 ուսումնական տարեշրջանին, Լեւոն - Կարապետ Պալճեան յաջող քննութիւններէ ետք մուտք կը գործէ Պուքրէշի համալսարանի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան բաժինները, մասնագիտութիւն ընտրելով մանկավարժութիւն, հոգեբանութիւն եւ հանրային գիտութիւններ: Այդ շրջանին գործօն անդամ է տեղւոյն Հայ Ուսանողական Միութեան, կ'աշխատակցի Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան եւ Հայկական Մատենադարանին: Կը հետեւի գրաբարի դասընթացքներու Յակոբ Ճ. Սիրունիի ղեկավարութեան տակ: Պետական համալսարանը կ'աւարտէ 1936-ին: Կ. Պալճեան կանուխէն նուիրուած էր ուսուցչական ասպարէզի (1929-էն 1943): 1937 - 1942 տարիներուն մտերմացած է Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդ՝ Յուսիկ Արք. Զօհրապեանի հետ (կը վախճանէր 1942 Հոկտեմբերին): 1943 Սեպտեմբեր 30-ին է որ Լեւոն - Կարապետ քահանայ կը ձեռնադրուի Տուրգուսի - Ֆիքէի (Ցունաստան) Հայոց Ս. Կարապետ Եկեղեցին ձեռամբ տեղւոյն առաջնորդ՝ Կարապետ Արք. Մազլումեանի եւ կը վերանուանուի՝ Վազգէն:

Վազգէն վարդապետ կը վերադառնայ Պուքրէշ, ուր կը ստանձնէ թեմին աշխատանքները, 1948-ին ալ կ'ընտրուի առաջնորդ: Ծայրագոյն վարդապետի աստիճան կը ստանայ Մայիս 23-ին: 1951 Յուլիս 8-ին ալ Գէորգ Զ. Կաթողիկոս իրեն կը շնորհէ եպիսկոպոսական աստիճան: Յետագային (1955) Պուլկարիոյ թեմի դիմումին ընդառաջելով Վազգէն Եպիսկոպոս կը ստանձնէր նաեւ Պուլկարիոյ թեմի առաջնորդութիւնը:

1955 Սեպտեմբեր 30-ին է որ Էջմիածնի Մայր տաճարի մէջ գումարուած եկեղեցական ժողովը զինք կ'ընտրէր Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց 137 պատգամաւորներու 125 ձայներով: Օծումը կը կատարուէր Հոկտեմբեր 2-ին, Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ, ձեռամբ Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդ՝ Մամբրէ Արք. Սիրունեանի: Իր քարոզին մէջ, Վազգէն Հայրապետ կ'ըսէր. - «Այսօր, այս աղօթքի եւ հրաշքի խորհրդաւոր պահուն, ես կ'ուխտեմ հետեւիլ մեր յաւիտենական Տիրոջ եւ առաջնորդ Աստուածորդւոյն պատուիրանին՝ ծառայելով իր Սուրբ Եկեղեցւոյն, Աստուածակառոյց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, մեր հարազատ ժողովուրդին եւ վերընձիւղած Մայր երկրին»,

Այս առթիւ, կը յիշուէր որ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռները չէին ունեցած Վազգէն անունով Կաթողիկոս եւ ուրեմն ան կը դառնար՝ Վազգէն Ա.:

***

Կարելի չէ, առաջին առթիւ իսկ, տալ ամբողջական դիմագիծը, կեանքը, գործը, առաքելութիւնը եւ վաստակը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Ծանօթ է որ ունի գրական աշխատանքներ. Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լերան 40 օրեր»ու մասին (զոր «Յառաջ» հրատարակեց 1992-ի Մարտին), «Խրիմեան Հայրիկ որպէս դաստիարակ» եւլն, եւլն.: Ուսանողական շրջանին, 1937-ին դասընկերներու հետ կը հիմնէր «Հերկ» թերթը: Փակագիծի մէջ յիշենք նաեւ թէ աշխատակցած է «Յառաջ»ի թղթակցութիւններ ղրկելով: Անցեալ տարի Սեպտեմբերին, «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսաւ փրոֆ. Վարագդատ Յարութիւնեանի յօդուածաշարքը՝ «Մեր շինարար Կաթողիկոսը» անոր 85-ամեակին առթիւ:

***

Մեծ վաստակ ունի Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը: Կ'ընտրուէր Ստալինի մահէն երկու տարի ետք, երբ ինք ալ դեռ երիտասարդ Եպիսկոպոս մըն էր, հազիւ 48 տարեկան: Շատ դժուար պիտի ըլլային իր առաջին տարիները, մանաւանդ Կիլիկիոյ Աթոռին հետ ծագած սուր պայքարին պատճառով, Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ: Երկար տարիներ հարկ եղան, որպէսզի այդ արուեստական եւ մաշեցուցիչ տագնապը փարատի, նոյնինքն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի ձեռամբ եւ այսօր տիրէ համերաշխ ոգի մը: Վազգէն Ա. նաեւ մեծ վաստակ ունի որպէս շինարար Կաթողիկոս, կրցած է բանալ տալ եկեղեցիներ, նոյնիսկ անկախութենէն առաջ: 1956-էն իսկ կատարած է բազմաթիւ ճամբորդութիւններ եւ այցելած Սփիւռքի գրեթէ բոլոր գաղութները: Իր կեանքին վերջին տարիներուն բախտ ունեցաւ ողջունելու Հայաստանի անկախութիւնը եւ իր ժողովուրդին հետ ապրելու մեր Պատմութեան նոր էջերը: Այդ ուրախութիւնը մթագնած էր սակայն Ղարաբաղի պատերազմին պատճառով: Ամէն հանդիպումի - և բախտն ունեցած ենք որ յաճախ պատահի այդ պատիւը վերջին 30 տարիներու ընթացքին - իր մէջ գտած ենք պայծառ միտք մը, փխրուն հոգի մը եւ միշտ իր ժողովուրդին տագնապն ապրող մեծ սիրտ մը: Մեր վերջին հանդիպումը տեղի կ'ունենար Յունիսի առաջին օրերուն, Օթէլ - Տիէօ-ի իր սենեակը, ուր արդէն շատ յոգնած եւ տկարացած գտանք զինք:

Ինչպէս ըսինք, կարելի չէ ամբողջական պատկերը տալ Կաթողիկոսի մը որ գրեթէ 40 տարի բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է, Այդ կը կատարուի, հաւանաբար, յետագային: Այժմ, ըսենք սակայն թէ կորուստը մեծ է, մանաւանդ մեր Հայ կեանքի այն ժամանակաշրջանին երբ ամէն եկող գացողը փնտռել կուտայ: Անհրաժեշտ է սակայն որ Մայր Աթոռը ունենայ արժանաւոր յաջորդը այն մեծ Կաթողիկոսին որ եղաւ Վազգէն Ա.:

***

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 21-ԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Օգոստոս 21, Ֆրանսայի բոլոր հայկական եկեղեցիներուն մէջ, յատուկ պատարագ կը մատուցուի:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Օծման կարգը, շատ հաւանաբար, կատարուի Կիրակի, Օգոստոս 28-ին, Էջմիածին:

Լ. ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Նոր Օր»ի Օգոստոս 17-ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Լոս - Անճըլըսի գաղութը այսպիսի խուռներամ զանգուածի մը համատեղ ներկայութիւնը չէր տեսած Հայաստանի պետական պատուիրակութեան ոչ մէկ այցի ընթացքին, Քոնվէնշըն սէնթըրի 10 հազար աթոռները գրաւուած էին, եւ ինչպէս սովորութիւն է ըսել, «ասեղ նետելու տեղ չկար»: Ժողովրդային բոլոր խաւերէն, խումբ առ խումբ, երեկոյեան ժամը 4-էն սկսեալ մարդիկ կը խուժէին հաւաքավայրը, ունկնդրելու համար հայրենի թիւ մէկ ներկայացուցիչին խօսքը, այնպիսի պահու մը, երբ Երեւանի մէջ մէկ կողմէ սկսած են հանրահաւաքները, իսկ միւս կողմէ մօտալուտ կը նկատուի ղարաբաղեան պատերազմին աւարտը:

Ժողովրդային հաւաքը սկսաւ կէս ժամ ուշացումով, երեկոյեան ժամը 6.30-ին, երկու հսկայ պաստառներու վրայ ցուցադրումով տեսերիզի մը, որուն մէջ ամփոփուած էին 1988-էն սկսեալ ՀՀ նախագահին կեանքի հանգրուանները՝ մինչեւ Նախագահ Պիլ Գլինթընի հետ իր վերջին հանդիպումը:

Ամերիկայի եւ Հայաստանի մաղթերգներու կատարումէն ետք (Ռազմիկ Մանսուրեան), բացման խօսք կատարեց նախագահական պատուիրակութեան ընդունելութեան՝ կուսակցութիւններու եւ միութիւններու կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետ Պր. Բարսեղ Գարթալեան,

Հանդիսավարը բեմ հրաւիրեց Հայաստանի Պաշտպանութեան համակարգի Պետական նախարար Վազգէն Սարգսեանը:

Պետական նախարարը իր ելոյթի ընկերկրգրնաւորութեան յայտնեց իր գոհունակութիւնը, որ «այսքան շատ եւ միատեղ» բազմութիւն միայն տեսած էր Հայաստանի մէջ: «Ես ցանկութիւն յայտնեցի խօսել այնպիսի հարցերի մասին, որոնք Հայաստանի նախագահը չի կարող խօսել», ըսաւ Վազգէն Սարգսեան: «Ես ուզում եմ խօսել մեր պատերազմի մասին, որը առաջին հերթին մեր հպարտութիւնն է, մեր ազգային իղձերի, երազների պոռթկումն է եւ նաեւ մեր բոլոր դժուարութիւնների պատճառն է: Ես ուզում եմ, որ դուք մասնակիցների շուրթերից լսէք, մասնակիցների աչքերով տեսնէք այդ պատերազմը եւ աւելի խորը գնահատէք այն»:

Նախարարը ըսաւ, թէ իր շրջագայութեան ընթացքին ամէն ոք հարց կուտայ կազի, ջուրի, ելեկտրականութեան մասին, բայց նախ պէտք է հարց տալ «երկիրը պահպանե՞լ ենք թէ ոչ»: Ա. կէ հինգ - տասը տարի ետք, ըսաւ Սարգսեան, մարդիկ հարց պիտի չտան, թէ մ՛նք հացը կտրօնո՞վ ստացած ենք թէ ոչ, կաղը 2.5 թէ 3 միլիառ խորանարդ մեթր հասած է, այլ պիտի ըսեն, թէ մենք պահեցինք մեր երկիրն ու անոր սահմանները. «Այս դժբախտութիւններր ժամանակաւոր

(Շար. ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԻ ԴԻՄԱՑ ՀԱՅԳԱԾ ՁԱՒԵՑՏԸ

Պատշաճութեան վարագոյրներուն անկումէն ետք, մինչ այդ ընդունելիին սահմաններուն մէջ ծուարած Հայաստանեան շատ մերկութիւններ յայտնուեցան: Անոնց ամէնէն ցաւալիներէն եղաւ գրողներու մարզը: Մեծ մասով խղճալի տափակութիւններ ամբողջ տասնամեակներ որպէս տաղանդ ընդունած ու ներկայացուած այդ ոլորտը շուտով յայտնուեցաւ կատարեալ սնանկութեան շեմին: Սնանկութիւնը՝ նախ՝ բառին իսկական առումով, քանի որ գոյութենէ դադրած էր պետական կործանարար խնամատարութիւնը. ապա նաեւ արժէքի բնագաւառին մէջ, ուր մինչ այդ մեծարուածը շատ յաճախ որեւէ կապ չունէր աշխարհին մնացեալ մասին ընկալեալ չափանիշներուն հետ. սնանկութիւն եւ տակաւին բարոյական գետնի վրայ, որուն պահպանումը փրկարար նըւազագոյն մը կրնար ըլլալ, առ ի չգոյէ հարկաւորին...:

Զեղչ: Ու վերջին երեք - չորս տարիներուն երբ Հայաստանեան մամուլը կամ արտասահմանեան շրջանակներ կը մղուին անդրադառնալու այդ բնագաւառին որպէս պաշտօնական հանգամանքով ներկայութիւն, առոր առիթ կ'ըլլայ ընդհանրապէս անընդունելի մը, այլանդակութիւն մը մատնանշելու հարկը: Մինչ անդին, իսկական գրողին համար որ ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր, իր արժանաւորութեան հետ չէ կրցած հաշտեցնել իշխանութեան կառքին լծուելու ճարպիկութիւնը, բաժին կը մնայ անգիտացումը, ենթադրելի բոլոր պարագաներով: Այլ խօսքով, մարդ շուտով կ'անդրադառնայ որ արեւուն տակ իսկապէս նոր շատ բան չկայ ու Հայաստանի գրողները իրենց «պաշտօնական» նորօրեայ տիպարներով, փուճ էջերու մեծարանքով, վէճերով ու կռիւներով եւ ճարպիկութեան փորձերով լուածոյն փաստ մը կը բերեն հնօրեայ տարապին:

Մինչ Հայաստանեան գրականութենէն վաղուան ճիշդ չափանիշներուն համար յարգելի էջերը կը գրուին ո՛վ գիտէ ինչ զոհողութիւններու գնով ու ի՛նչ նեղ անկիւններու մէջ, հրապարակը անգամ մը եւս լեցուած է պաշտօնական գիրքերէ ծագած աղմուկ - աղաղակով: Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը երկուքի բաժնուելէ, անդամորսութեան, փոխադարձ վարկաբեկումի հանգրուաններ բոլորելէ ետք, այժմէականութեան ծանր տուեալներուն քով չէ վարանած տեղ գրաւել փորձելու, համագումարի նիւթով:

Սակայն ամէն անոնք որ լաւատեսութեան իրենց սահմանները առաւելագոյն ընդարձակած, կը յուսային որ համագումարը կը սրբագրէ գոնէ որոշ բաներ, բաւական մօտ կանգնած են նոր յուսախաբութեան մը. որովհետեւ, համագումարէն առաջ, մամուլը կրկին արձագանգած է գրականէն շատ ու շատ տարբեր բնոյթով «գործունէութեան» մը:

«Լրագիր» օրաթերթին Յուլիս 22-ի թիւին մէջ Սերգէյ Գալոյեան կը գրէ թէ լճացած այդ ջուրերուն մէջ նոր փոթորիկներ ծայր տուած են. կարծէք բաւարար չըլլար երկու կտոր եղած «միութիւն» մը, կը խօսուի նաեւ «Ազատ գրողներու համահայկական միութեան» մասին: Անոր կազմկոմիտէն ունի «Գրող» թերթը ուր ըսուած է թէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահ Վահագն Դաւթեանի գլխաւորութեամբ քարտուղարներ, խմբագիրներ ու «այլ պաշտօնների քօղի տակ գործող կուսակցական գրող - "գործիչների" հրահրմամբ» վերջին շաբաթներուն բացարձակ ապօրինի, հակագրական եւ ուշադրութիւնները շեղելու միտող գործողութիւններ տեղի ունեցած են. անոնց «նպատակն է Գրողների տունը վերածել Դաշնակցութեան յենակէտի եւ միութիւնը՝ կուսակցութեան գաղափարական ստորադրեալի...»:

Այնպէս կը թուի որ հայ գրողներու կուսակցականացումի հոլովոյթը վերջ գտած չէ ու անոր նախակարապետները յաջողած են նախաձեռնը գրաւել իրենց գըրչեղբայրներուն, ստեղծելով հետեւորդներու շարքեր: Ասիկա, նոյնիսկ այն պարագային երբ ամէնէն փայլուն դիրքերն ու խոշոր պատառները արդէն տէր ունին շատոնց:

«Գրող» թերթը նաեւ կոչ կ'ընէ Ազատ Գրողներու համահայկական միութիւնը Հայաստանի Գրողներու միութեան բոլոր կառոյցներուն իրաւայաջորդը հռչակելու. այս կառոյցներուն մէջ կը յիշուին գրական ֆոնտը, մամուլը, եւայլն: Կ'ըսուի նաեւ թէ Համագումարի յանձնախումբին երեք անդամները (Ալվարդ Պետրոսեան, Ռազմիկ Դաւոյեան, Զօրայր Խալափեան) կը համարուին «Գրողների տուն օրը ցերեկով դեսանտ իջած Հ.Յ.Դ.-ական մարդակեր տրոյկա, որն իր պարտականութիւնները կատարում է "բերիական դաժանութեամբ"»:

Այս յայտարարութեան հետ տպուած է նախագահ Վ. Դաւթեանի թեհրանեան ուղեւորութեան մասին տեղեկութիւն մըն ալ որ խորագրուած է «Զգուշացէք, մեծապատիւ մուրացկան է»...: Առոր որպէս պատասխան շարադրուած Վ. Դաւթեանի փոխադարձ վարկաբեկումներն ալ ուղղուած՝ քարտուղար Վահագն Մուղնեցեանի, մէջբերուած են Ս. Գալոյեանի գրութեան մէջ: Ո՛չ պարունակութեամբ, ո՛չ ոճով, ոչ իսկ կեցուածքով գրող մարդու գրիչ մատնող այդ էջով Վ. Դաւթեան կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, ճարահատ. «Վ. Մուղնեցեանը քաջատեղեակ էր որ "Արարատ" Մշակութային Միութեան հրաւէրով ու ծախսով Իրան կատարած ուղեւորութիւնից յետոյ մտադիր եմ հրաժարական տալ եւ հեռանալ պաշտօնից: Եւ ես այդ հրաժարականը վաղուց տուած կը լինէի եթէ իմ բացակայութեամբ վ. Մուղնեցեանը այս տհաճ ապուրը եփած չլինէր»:

Մի՛ հարցնէք թէ այդքան տղմուտ գետնի մը վրայ եթէ փրկութեան լաստ չունի նախագահը, ի՛նչու ուղեւորութենէն ետքի ձգած է հրաժարականի որոշումին գործադրութիւնը: Յստակ է իրեն համար եւս թէ «Արարատ»ի հրաւէրը ուղղուած է ոչ թէ գրող Վ. Դաւթեանին, այլ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահին...: Ու այս պարագան ոչ իսկ կը վիրաւորէ «բանաստեղծ»ի իր արժանապատուութիւնը:

Հաւանաբար, ներշնչուելով Վ. Մուղնեցեանի գործարքին Վ. Դաւթեանի կողմէ տրուած «տհաճ ապուր» որակումէն, Ս. Գալոյեան իր գրութիւնը խորագրած է. «1994 թուականի արտադրութեան տհաճ ապուր, որից «1973ի հոտ» է գալիս»: Ան գործածած է նաեւ խնդրին մասին հեռատեսիլի հաղորդումներուն արժեւորումը որ սարսափազդու թուականի մը նշումով, սպառնալի կացութեան մը գուշակութեան կը մղէ:

Սպառնական կացութիւն մը կրնայ հաւանական ըլլալ միայն անուններու համար որոնք գրողի առաւելութիւններ վայելած են գրականէն մղոններով հեռաւոր «արժանիք»ներով: Ասիկա սակայն տագնապի նշոյլ իսկ չի ձգեր Հայաստանեան գրականութեան վրայ որուն համար անգոյ անուններ ըլլալու դատապարտուած են վերոյիշեալ աղմուկին բոլոր հերոսները: Շատ - շատ, ներկայ հանգրուանը կրնայ դաւեշտի արար մը կազմել Հայաստանի Գրողներու Միութեան յետխորհրդային շրջանին մէջ որուն աւարտը պիտի նշէ ակնկալուած սկիզբը՝ Հայաստանեան անեղծ գրականութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԽԱՉԻՆ ԵՒ ՄԱՀԻԿԻՆ ՄԻՋԵՒ

Աշխարհի մը մէջ ուր անհաւասարութիւնը օրէ օր աւելի հող կը շահի, Արեւելքը, իր ամենալայն իմաստով, այսինքն Միջին - Արեւելքը, Միջերկրականի աւազանը եւ Արեւելեան Եւրոպան, բացառութիւն մը կը նկատուին կարգ մը ընկերաբաններու կամ պատմաբաններու կողմէ: Արդարե՛ւ, սպառողական ընկերութիւնը տնտեսապէս զարգացած երկիրներուն մէջ, եւ գաղափարական նիւթապաշտութիւնը նախկին ընկերվարական երկիրներուն մէջ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն յետոյ տուեալ հասարակութիւնները արագօրէն մղեցին դէպի աշխարհականացումը եւ «կրօնական անտարբերութիւնը»: Գրեթէ ամէնուրեք հաստատուեցաւ տնտեսականին առաջնութիւնը, անոր գերադասութիւնը, կեանքին միւս բոլոր մարզերուն վրայ՝ քաղաքականութիւն, մշակոյթ, միջազգային յարաբերութիւններ եւայլն...

Սակայն ութսունական թուականներուն շեմին, Պարսկաստանի իսլամական յեղափոխութիւնը, Աֆղանիստանի պատերազմը եւ աւելի ուշ՝ համայնավարութեան անկումն ու Եուկոսլաւիոյ պատերազմը փաստեցին որ կրօնքը իր կարեւորութիւնը պահած է կարգ մը ընկերութիւններու մէջ ուր կը շարունակէ ազդեցիկ դեր մը խաղալ: Այս երեւոյթը անշուշտ մեծ զարմանք պատճառեց Արեւմուտքի մէջ ուր եկեղեցիները կը պարպուին, ուր քահանայական կոչումներուն նուազումը կը վտանգէ նոյնիսկ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հզօրութիւնը, ուր վերջապէս ոչ ոք կը լսէ այլեւս անոր բարոյական ուսուցումները կամ խրատները: Ֆրանսացի յայտնի ծովակալ մը պատասխանելով Ֆրանսայի Եպիսկոպոսներու ժողովի մը առթիւ եղած ապաղինման կոչին չէր վարաներ նոյնիսկ ըսելու՝ «Պարոն Եպիսկոպոսնե՛ր, ձեր գործերով զբաղեցէք...»:

Բոլորովին այլ էր պատկերը Արեւելքի մէջ ուր մզկիթները օրէ օր աւելի կը լեցուէին, ուր «գլուխը փաթաթողը մոլլա կը դառնար» (այսպէս կ'ըսէր Պարսիկ բարեկամ մը) եւ ուր իսլամ կրօնաւորները ուղղակի կամ անուղղակի կը տիրանային քաղաքական իշխանութեան տապալելով աշխարհական վարչակարգեր: Այլ էր նաեւ պատկերը Լեհաստանի մէջ «Սոլիտարնոսկ»ի նման շարժումներու շնորհիւ եւ տասնեակ մը տարիներ յետոյ ամբողջ նախկին Խորհրդային Միութեան տարածքին ուր կը կառուցուին հազարաւոր եկեղեցիներ, ուր դպրեվանքերը կը լեցուին հազարաւոր ուսանողներով եւ ուր երէկուան անաստուած ղեկավարները իրենց իշխանութիւնը պահպանելու համար կը դիմեն եկեղեցականներուն օրհնութեան...

Այս երեւոյթներուն զուգահեռ սակայն կ'արթննան ու կը զարգանան «Միջ - կրօնական» հակամարտութիւնները՝ իսլամութեան քրիստոնէութեան դէմ ինչպէս Պոսնիա, Քոսովօ կամ Մակեդոնիա: Կ'արթննան նոյնպէս հին եւ մարած ենթադրուած յարանուանական կիրքերը Ուղղափառներու եւ Կաթողիկէներու միջեւ յատկապէս Ուկրանիոյ, Խրուաթիոյ կամ Սերպիոյ մէջ: Շատ անգամ սխալ կը մեկնաբանուին այս հակամարտութիւնները անոնց տալով կրօնական գունաւորում մը ինչպէս օրինակի համար Ղրիմի, Լիբանանի կամ Արցախի պարագաներուն: Այս կրօնական եւ ոչ կրօնական հակամարտութիւնները առիթ տուին, ու կուտան տակաւին, բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու կամ հրատարակութիւններու (1): Շատ մը եւրոպացի կամ ամերիկացի «մասնագէտներու» համար (երբեմն ալ ինքնակոչ) Արեւելքցին վերջին «հոգեւոր էակ»ն է: Ասոնցմէ ոմանք զերծ չեն նոյնիսկ յայտնուած կամ քօղարկուած գերադասութեան բարդոյթէ մը ժողովուրդներու հանդէպ որոնք «նախնական» ձեւով կը մօտենան քաղաքական հարցերուն, կրօնքին տալով չափազանցուած կարեւորութիւն մը: Ինչ որ ալ ըլլայ, զարմանալի է տեսնել որ այս վերջին տարիները «կրօնագիտական» գրականութիւնը, յատկապէս պատմութեան կամ ընկերաբանութեան մարզերուն մէջ, կ'արձանագրէ աննախընթաց զարգացում մը: Հրատարակուող այս բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններուն մէջ յաճախ տեղ կը տրուի Հայաստանին, Հայերուն կամ Հայ Եկեղեցիին: Պատճառները հասկնալի են անշուշտ. Հայաստան իր աշխարհագրական դիրքով խաչմերուկ մըն է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, իսլամական եւ քրիստոնէական, Ուղղափառ եւ Կաթողիկէ աշխարհներուն միջեւ: Շատ անգամ կը գործածուի «կամուրջ»ին պատկերը: Սակայն գրականօրէն ներկայացուած այս դիրքը դարեր շարունակ պատճառը եղած է իրերայաջորդ բազմաթիւ արհաւիրքներու: Այս արհաւիրքներէն մէկը եղած է անտարակոյս իսլամական նուաճումը: Վերջերս, ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած երկու ուսումնասիրութիւններ կուգան այս իրականութիւնը վերահաստատել: Այս նոր հրատարակութիւններէն առաջինն է՝ «Vie et mort des chrétiens d'orient» (2) եւ երկրորդը՝ «Juifs et chrétiens sous l'Islam» հատորները (3): Երկուքն ալ հրատարակուած են Փարիզի մէջ, 1994-ի գարնան: Երկուքն ալ կը միտին շօշափել Արեւելքի քրիստոնեաներու (երկրորդին պարագային զուգահեռ մը ընելով Հրեաներուն հետ) յարաբերութիւնները իրենց իսլամ շրջանակին հետ:

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ՎԱԽՃԱՆԸ»

Այս հաստափոր հատորին հեղինակն է Ժան - Փիէռ Վալոնիէօ: Գիրքին կողքին վրայ, շատ համառօտ ձեւով կը ներկայացուի հեղինակը, որուն մասին կ'ըսուի թէ պատմաբան է եւ դիւանագէտ: Ան երկար տարիներ ապրած կ'ըլլայ Միջին - Արեւելքի մէջ: Շատ մը մասնագէտներու համաձայն «Վալոնիէօ» մականունը ծածկանուն մըն է որուն ետին կը «պահուըտի» Քէ տ'Օրսէի, այսինքն Ֆրանսական Արտաքին Գործոց Նախարարութեան, բարձրաստիճան պաշտօնեաներէն մին, հաւանաբար նախկին դեսպան մը: Հատորը բաղկացած է երեք բաժիններէ.

Ա. - «Արեւելքի քրիստոնեաներու հարցը». - Այս առաջին գլուխին մէջ, ընդհանուր գիծերուն մէջ կը մատնանշուի այս հին համայնքներուն ծագումն ու զարգացումը Առաքելական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Նոյն ձեւով կ'ուսումնասիրուին անոնց ծէսը, տուեալ համայնքներուն յարաբերութիւնները իրենց իսլամ նուաճողներուն կամ եւրոպացի կաթողիկէ կամ բողոքական միսիոնարներուն հետ:

Բ. - «Եկեղեցիները». - Այս բաժինին մէջ, մանրամասնօրէն կը ներկայացուին հին արեւելեան եօթը քրիստոնէական համայնքներ՝ ղպտի, յոյն, ասորի, հայ առաքելական, քաղդէական, ուղղափառ եկեղեցիները, Մարոնիները (այսինքն Լիբանանի արաբ կաթողիկէ համայնքը) եւ «Արեւելքի Լատինները» (լատինածէս Արաբներն են) հանգամանօրէն կը ներկայացուին անոնց պատմութիւնը, կրօնական եւ վարչական յատկանիշները, իրենց յարաբերութիւնները պետութեան, կամ պետութեանց ինչպէս նաեւ քոյր համայնքներուն հետ: Շատ դիպուկ ձեւով կը ներկայացուին միարարութեան (իւնիանիզմ) փշոտ խնդիրը եւ դաւանափոխներուն փոթորկալից յարաբերութիւնները իրենց նախկին «Մայր Եկեղեցիներուն» հետ:

Գ. - «Համայնքները». - Երրորդ գլուխին վերնագիրն է: Այս տեղ Ժ. Փիէռ Վալոնիէօ վարպետօրէն կը վերլուծէ տուեալ համայնքներուն ներկայ վիճակը շրջանի քանի մը երկիրներու մէջ: Շեշտը կը դրուի յատկապէս Եգիպտոս, Իսրայէլ եւ գրաւեալ տարածքներ, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա, Իրան, Իրաք եւ Թուրքիա ապրող քրիստոնեաներուն առօրեային վրայ: Յատուկ ուշադրութիւն մը կը յուցաբերուի այդ փոքրամասնութեանց անհատական ու համայնական իրաւունքներուն վերաբերեալ եւ մանաւանդ կաշկանդումներուն եւ զսպումներուն մասին ի մասնաւորի Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ մէջ: Այս վերջին երկրին ներքին վիճակը ներ-

…կայացնելէ յետոյ, Ժան - Փիէռ Վալօնիէօ կ'եզրափակէ ըսելով՝ «Թուրքիան, իր դեկավարներուն համաձայն, երկիր մըն է Թուրքերուն համար, բայց ժողովուրդին համար քուրք ըլլալ կը նշանակէ նաեւ՝ մահմետական ըլլալ: Ցաւալի ու յատկանշական է տեսնել որ Արեւելքի այն երկիրը որ ժամանակին ամէնէն հարուստն էր քրիստոնեաներով առաջինն եղաւ նաեւ ուր անոնք անհետացան»: Կարելի էր աւելցնել թէ Թրքական պետութեան «աշխարհական» հանգամանքը շատ յարաբերական է, նախ, որովհետեւ շնորհիւ «ցեղային մաքրագործումի» քաղաքականութեան, Թուրքիոյ բնակչութեան 99 տոկոսը մահմետական է, երկրորդ, որովհետեւ ինչպէս որ Վալօնիէօ կը գրէ, Թրքական պետութիւնը իրականութեան մէջ իր քրիստոնեայ համայնքները չի դիտեր «չէզոք» աչքով անոնց հանդէպ վարելով երկու չափ, երկու կշիռ»ի քաղաքականութիւն մը: Այս բոլորը անշուշտ մեզի համար նորութիւն մը չեն, սակայն մխիթարական է տեսնել որ անկողմնակալ դեռ …մանրամասնօրէն ուսումնասիրելէ յետոյ դէպքերը եւ թիւերը կը յանգի նոյն եզրակացութեան երբ մանաւանդ «մատչական վարձկաններ» ամէն օր եւրոպական մամուլին մէջ կը փորձեն հակառակը ապացուցանել:

Հատորը կը փակուի բովանդակալից …ելուածով մը որուն մէջ տեղ կը գտնէ հազարաւոր ճշգրիտ եւ հարուստ ծանօթագրութիւններու շարք մը. նոխ մատենագրութիւն մը, նիւթերու եւ անձնաւորութիւններու ցանկեր: Յաւելուածին մէջ կը տրուին նաեւ ժողովրդագրական եւ վարչական տուեալներ իւրաքանչիւր եկեղեցիի մասին (նուիրապետական կարգը, համառօտ պատմական մը, իւրաքանչիւր …թոռի իրաւասութիւնները եւայլն…): …կարտէսներու բացակայութիւնը զարմանք կը պատճառէ ընթերցողին եւ քիչ մը - …ատ քիչ … հիասթափութիւն:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Տես օրինակ՝ François THUAL :
GEOPOLITIQUE DE L'ORTHODOXIE
Dunod, Paris 1994, 125 p.

(2) Pierre VALOGNES :
VIE ET MORT
DES CHRETIENS D'ORIENT
des origines à nos jours
Fayard, Paris 1994, 973 p.

(3) Bat YE'OR
JUIFS ET CHRETIENS SOUS L'ISLAM
les dhimis face au défi intégriste
Collection Politique et Sociale
Berg Inernational 1994, 420 p.

ՎԵՐԱԴԱ՞ՐՁ ՏՆԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ

Տասը տարի առաջ խենթի տեղ կը դրուէին այն ծնողքները որոնք կ'որոշէին իրենց զաւակները դպրոց չղրկել, տան ուսուցում տալ անոնց. այսօր Միացեալ - Նահանգներու մէջ շուրջ կէս միլիոնի հասած է այդ պատանիներուն թիւը:

Աւելորդ է ըսել թէ այս պերճանքին հետամուտ ծնողքները միջին մակարդակէն աւելի բարձր եկամուտի տէրեր են որոնք կազմած են կայուն ընտանիքներ:

Շատեր այս երեւոյթը կը նկատեն հանրային դպրոցներու ձախողութիւնը. այսինքն՝ քննութիւններու տկար արդիւնքները, բռնութեան չեշտումը, ուսուցիչներու ոչ գոհացուցիչ մակարդակը: Քննադատութիւններու ամէնէն կարեւոր կէտը կը նկատուի հանրային վարժարաններու այն մօտեցումը որ հաւասարեցումի ընդհանրական ջանքին մէջ կը խամրեցնէ փայլուն մտքի տէր աշակերտները: Յատուկ ուսուցումի երեւոյթը նաեւ կը թարգմանուի որպէս սեփական դպրոցներու անյաջողութիւնը. անոնց կարեւոր մէկ մասը արդէն նիւթական դժուարութիւններու մատնուած է:

Ճշդուած է որ ուսումնական այս ձեւը գիտելիքներէ չի զրկեր երախաները. անոնք քննութիւններու մէջ նոյնքան յաջողութիւն ձեռք ձգած են, որքան՝ դպրոցական իրենց տարեկիցները:

Կազմուած է ընկերակցութիւն մըն ալ որ կ'ուսումնասիրէ տնական ուսուցումի երեւոյթը. անոր ջանքերուն ալ շնորհիւ 1980-էն ի վեր ամերիկեան 34 նահանգներ օրինականացուցած են ուսուցումի այս ձեւը: Նոյնիսկ 1993-ին Ուխքանսըի բարձրագոյն ատեանը հակասահմանադրական հռչակած է այն օրէնքը որ դպրոցը պարտաւորիչ յայտարարած է:

Տունը ուսանող տղաքը զերծ կ'ըլլան նաեւ դպրոցական թէքնիք սահմանափակումներէ. անոնք կ'ունենան իրենց համակարգիչները ու ամէն տեսակի ծրագիրներ որոնք գրահաշիւէն մինչեւ կենդանաբանութիւն յաջողութեամբ կ'ուսուցանեն: Այս առանձնաշնորհեալ աշակերտները ունին իրենց պարբերականը եւ ռատիօժամը: Տնային դպրոցի պաշտպան ընկերակցութեան նախագահը անցեալ տարի Վիրժինիի փոխ - կառավարիչի պաշտօնին ընտրութեան քուէներու 46%-ը ստացած է: Այս ընթացքով, այնպէս կը թուի որ տնային ուսուցման հոլովոյթը պիտի վերածուի նաեւ քաղաքական գործօնի մը:

ԻՆՉ ԵՂԱՒ ԻՐԵՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՐՈՅ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՍԵՄԻՆ

Կեանքի վերջին վայրկեաններուն, մահուան խորհուրդին հետ դէմ յանդիման մարդիկ առհասարակ բան մը կ'ըսեն, բառ մը, իմաստալից կամ գոնէ երեւութապէս անիմաստ խօսք մը կ'արտասանեն ու յետոյ կը փակեն իրենց աչքերը յաւիտենապէս. հռչակի տէր անձերու այս կարգի խօսքերը մնացած են պատմական:

Կը ներկայացնենք անոնք՝ որ սիրոյ շուրջ կը դառնան:

Կիներու առաքինութիւններու մասին իր գրքին մէջ, Պղուտարքոս կը պատմէ, թէ Սինորիքս կը ցանկար Կամմայի, որ կինն էր Սինաթիւսի, ուրիշ կարեւոր անձնաւորութիւն մը, զոր սպաննել տուաւ: Յետոյ ամուսնանալ ուզեց Կամմայի հետ: Կինը ընդունեց. Արտեմիսի խորանին առջեւ ամուսնական աւանդական արարողութենէն ետք, նոյն բաժակէն խմեցին, ըստ սովորութեան. այն ատեն Կամմա ըսաւ. «Ո՛վ դիցուհի, վկայ եղիր, որ եթէ ապրեցայ ամուսնոյս մահէն յետոյ իր վրէժը լուծելու համար էր. եւ դուն, Սինորիքս ամէնէն չարը մարդերուն, հրամայէ ծառաներուդ որպէսզի գերեզման մը պատրաստեն քեզի»: Թոյն դրած էր ըմպելիին մէջ: Սինորիքս մեռաւ նոյն օրը, Կամմա՝ յաջորդ օր:

Երբ Բրուտոս որ սպաննած էր Յուլիոս Կեսարը, պարտուեցաւ Անտոնիոսէ, նետուեցաւ իր սուրին վրայ, կրկնելով Եւրիբիտէսի հետեւեալ տողը «Առաքինութիւն, սին անուն, ունայն ստուեր, ստրուկը դիպուածին, աւա՜ղ հաւատացի քեզի»:

Առասպելը զայն վերածեց «Առաքինութիւն, բառ մըն ես միայն» ձեւին: Երբ Բրուտոսի կնոջ՝ Բորսիայի կը հարցնէին թէ ե՞րբ պիտի դադրի լալէ, կը պատասխանէր. «Երբ դադրիմ ապրելէ»: Քովէն վերցուցած էին այն բոլորը զոր կրնար օգտագործել իր նպատակին. այն ատեն կրակ կլլեց ու մեռաւ:

Անտոնիոս, տասներկու տարի յետոյ, երբ Աղեքսանդրիոյ մէջ պաշարուած էր Օկտաւիանոսի (ապագայ Օգոստոս կայսրը) կողմէ, լքուած՝ իր զինուորներէն, իմացաւ որ Կղէոպատրա մեռած է, հրամայեց Երոսի, որ դաշունահարէ զինքը, Երոս նախընտրեց ինքնասպան ըլլալ. «Կարելի՞ բան է որ բացագանչեց Անտոնիոս, պարտականութիւնս սորվիմ կնոջմէ մը, այն ալ՝ արձակուած ստրուկէ մը»: Բայց այն պահուն, երբ մահացու կերպով վիրաւորած էր ինքզինք, մէկը եկաւ ճշդել թէ Կղէոպատրա կ'ապրէր: Այն ատեն, քաշկռտուեցաւ մինչեւ անոր պատշգամին տակ, թագուհին չուաններ նետել տուաւ իր մօտ վերցնելու համար զայն. «Կը մեռնիմ երջանիկ, քանի որ սիրելի Կղէոպատրայիս թեւերուն մէջ կը մեռնիմ»: Եւ աւելցուց. «Մոռցիր պատմութեան յուսահատ վախճանը, մտածէ այն երջանիկ օրերուն, ուր աշխարհի վրայ ինծմէ աւելի զօրաւոր ու ազնուական ոչինչ կար. կը մեռնիմ առանց ամչնալու, որովհետեւ Հռոմայեցի եմ եւ Հռոմայեցիէ մը պարտուեցայ եւ մեր հողին թշնամիի մը չէ որ այսօր փառօրէն կը յանձնեմ սուրս. շունչս կը լքէ զիս. ալ ուժ չունիմ»:

Քառասունըչորս տարի յետոյ, Օկտաւիանոս, որ Օգոստոս կայսր դարձած էր, կը մեռնէր իր փառքի գագաթնակէտին թեւերուն մէջ իր կնոջ՝ որուն կ'ըսէր. «Լիվիա, յիշէ՛ մեր միութիւնը, ապրէ՛ եւ երջանիկ եղիր»:

Օգոստոս եօթանասունըվեց տարու էր: Այդ կը յիշեցնէ ուրիշ տարեց ամուսին մը, Լուտովիկոս ԺԲ. որ երրորդ անգամ ըլլալով ամուսնացաւ Հենրիկոս Ը.ի քրոջ՝ Թարմատի Մառի իշխանուհիին հետ. երեք ամիս վերջ կը մեռնէր յիսուն տարեկանին: ԺԵ. դարուն ծեր կը սեպուէր: Ըսաւ իբրեւ վերջին խօսք. «Սիրունիկս, մահս կուտամ քեզի իբրեւ նուէր»: Կինն ալ ուրիշ նուէր չէր փափաքեր արդէն:

Ատրիէնն Լըքուվրէօր (1692 - 1730) հռչակաւոր դերասանուհին, երբ մահամերձ էր, քահանան յորդորեց զղջում յայտնել, ան ցոյց տուաւ կիսանդրին մառեշալ տը Սաքսի, որուն մեծ նուիրումով փարած էր բայց լքուած անկէ, ըսելով. «Ահաւասիկ տիեզերքս, յոյսս եւ աստուածներս»: Այս խօսքին պատճառաւ եկեղեցին մերժեց իբրեւ քրիստոնեայ թաղել զայն:

ԺԸ. դարուն, Տիկին տիւ Տեֆան որ համբաւաւոր էր իր գրական սալօնով, մեռաւ ութսուներեք տարեկանին. վերջին անգամ գրեց անգլիացի գրագէտ Հ. Ուօլփոլի, զոր շատ էր սիրած երկար տարիներ. յայտնելէ յետոյ թէ պիտի մեռնէր, նամակը վերջացուց սա ձեւով.

- Ուժը չունիմ անկէ վախնալու. եւ տրուած ըլլալով, որ այլեւս երբեք պիտի չտեսնեմ քեզ կեանքիս մէջ, ցաւելու ո՛չ մէկ պատճառ ունիմ աշխարհէն բաժնուելով, բայց պիտի վշտակրիս իմ կորուստով, որովհետեւ, մարդ գոհ կ'ըլլայ գիտնալով թէ սիրուած է:

Երբ Ժոզէֆին կայսրուհին մեռաւ » (-ին, Նափոլէոն ութ օրէ ի վեր Էլպա կղզին աքսորուած էր. վերջին շունչին հետ արտասանեց «Նափոլէոն» անունը: Ոմանք կը պնդեն, թէ աւելցուց նաեւ անունը Մարի Լուիզ կայսրուհիին, որ յաջորդած էր իրեն պահուն եւ կայսեր սրտին մէջ:

Եօթը տարի վերջ, Սէնթ - Էլէն կղզին մէջ Նափոլէոն պոռաց հոգեվարքին մէջ. «Ֆրանսա … Բանակ … Ժոզէֆի՛ն»:

1856 Յուլիսին Գլարա Շուման ստացաւ հեռագիր մը յիմարանոցէն, ուր կը մնար մեծ երաժշտագէտը՝ Շուման: Ժպտեցաւ ինծի, կ'ըսէ Գլարա, եւ մեծ ճիգով մը թեւր անցուց ուսիս. աշխարհի բոլոր գանձերուն հետ չեմ փոխեր այդ գիրկընդխառնումը. չէր կրնար խօսիլ, բայց հոգեվարքի նախօրեակին՝ ըսաւ. «Իմ Քլարաս … գիտեմ…»:

Մօփասան «Աւելի հզօր քան մահը» կոչած է իր վէպերէն մէկը, ակնարկելով սիրոյ զօրութեան. փակենք յատկանշական օրինակով մը:

Հռոմի մէջ, Գլօտ կայսեր դէմ դաւադրութիւն մը երեւան ելաւ. մեղսակիցներէն մէկը՝ Փայէթիւս, խուսափելու համար իրեն սպասող տանջանքներէն, ինքնասպանութեան պիտի դիմէր, բայց կը վարանէր. այն ատեն իր կինը Առիա, սպիտակ քօղերու մէջ մօտեցաւ անոր, նախ մխեց դաշոյնը իր իսկ սրտին մէջ, յետոյ երկարելով զայն իր ամուսնոյն, ըսաւ. «Ա՛ռ Փայէթիւս, ցաւ չի պատճառեր»:

«Ս. Փ.»

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ
ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊԶԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

…շոր ծրար մը թեւին տակ՝ բարձրացաւ 89 թիւ հանրակառքը որ Օթէլ տը Վիլէն մեկնելով կ'երթայ մինչեւ Գլամառ: Սովորականէն քիչ մը աւելի տատանեցաւ կանգ առած վակոնը, իր զսպանակներուն վրայ: Վակոնի մը համար բնաւ …րհամարհելի չէր ներս մտնող կնոջ ծանրութիւնը: Հաստամարմին մայրիկը ծիծաղելիօրէն պզտիկ ու սեւ գլխարկ մը ունի, խեղճուկ սեւ վերարկու մը ունի, ինչպէս նաեւ սեւ յօնքեր, սեւ վերին շրթունք եւ երկու սեւ ակռայ: Հատ մըն ալ հայու սեւ ճակատագիր:

Եպրաքսէ հանըմ «փարտոն» ըսելով անցաւ անկիւն մը ու իր ծրարը դրաւ ոտքերուն մէջտեղ: Տեղաւորուեցաւ, օ՜ֆ մը քաշեց, տոմսակը մատանիին մէջ անցուց եւ քննական ակնարկ մը պտըտցուց …ուրջը:

Իր ճիշդ դէմը նստած էր քիչ մը տըժգոյն երիտասարդ մը, թուխ եւ կոկիկ հագուած: Եթէ ոչ տխուր՝ գոնէ մելամաղձոտ էր ան եւ ինքն իր վրայ կքած:

Եպրաքսէ հանըմ նշմարեց որ անոր գիրկը գտնուող փոքրիկ ծրարը՝ հայերէն թերթի մը մէջ պլլուած է: Առանց այլեւայլի ըսաւ.

- Գիտես քի ես քեզ պիտի ճանչնամ: Դուն Փառանձեմին տղան չե՞ս:

Ո՛չ, Փառանձեմին տղան չէր, բայց Հայ էր: Անակնկալէն այնպէս մը ցնցուեցաւ՝ որ անմիջապէս տուաւ իր անունը:

- Կարապետեա՞ն… Նորայր Կարապետեա՞ն: Քա ես փէ՛ք չատ Կարապետեան կը ճանչնամ: Դուն Մարզուանի՞ Կարապետեաններէն ես … Խասքէօյի … Զօք շէյ՝ թա՛մ Փառանձեմին տղուն կը նմանիս… հա՛րկաւ՝ Հայ ըլլալդ քիթէդ - բերնէդ վազէ կոր. հէմէն ըսի քի մեր արիւնէն ես … Գործդ ի՞նչ է … ան ատեն մութլախա պիտի ճանչնաս իմ տղաքս … Պըզտիկս եկեղեցին ձայնաւորութիւն կ'ընէ… դուն եռաձայն չե՞ս … ինչո՞ւ մայրիկդ քովդ բերել չես տար … Քոյրիկդ քեզմէ մե՞ծ է … կարգուա՞ծ է … Քա ես խե՞նթ եմ … Ա՛չքս ելլայ. ասանկ տղաքներ հասցուր տէ, վերջն ալ մը՛ վայելեր … մայր չէք քի ինչ ըլլալը հասկնաք: Ես իմ տղոցս կ'ըսեմ -- «Դուք իմին նիյէթս էք, տալախս էք, պուճպարս էք»: Իմին ճիլվէս ալ ա՛ս է: Աս ըսելուս պէս տղաքս կը խնդան վրաս: Լուր չունին որ դիտմամբ կ'ըսեմ, միտքս իրենց խնդալը իմանալն է: Քա ինծի համար ուրիշ ի՞նչ կայ. -- Վերը Աստուած՝ վարը մանչերս: Հարկա՛ւ անանկ կ'ըսեմ: Ինտո՛ր կ'ըլլայ որ չես ճանչնար կոր պզտիկս:

Եպրաքսէ հանըմ յանկարծ ականջները գոցեց, որովհետեւ հանրակառքին անիւները գէշ կերպով կը սկրթուէին, անկիւնադարձի մը պատճառաւ: Յետոյ շունչ առաւ եւ հարցուց.

- Ան չէ ամա, դուն Սերովբէն կը ճանչնա՞ս … Սէն - Միշէլի հայ նպարավաճառը… Հա՛ ճանըմ, չան դաւակ Սերովբէն … էյ ի՞նչ տեսակ Հայ ես դուն: Ժամ չե՛ս երթար, մեր նպարավաճառը չե՛ս ճանչնար, հետս չե՛ս խօսիր…

Տղան կը ժպտէր թեթեւ մը եւ մտիկ կ'ընէր գլուխը կախ:

- Չե՛ս հարցներ, ըսաւ քիչ վերջ հայ մայրը, չե՛ս հարցներ քի ի՞նչ է ծրարիդ մէջինը: Ըսեմ նէ՝ վրա՛ս պիտի խնդաս: Բայց էն առաջ դուն ինծի սա՛ ըսէ - տեղ մը յարմար, աժանկեկ ափարթըման մը կը ճանչնա՞ս: Երկու սենեակ՝ խոհանոց մը ըլլայ … Աս ի՛նչ դժուար բան է: Քաշածս միայն Տէ՛րը գիտէ: Նայէ՛, ծըրարիս մէջինը խալի է. գիտնաս ինչե՛ր քաշեցի ասոր ձեռքէն: Եւ սկսաւ պատմել թէ ինչեր քաշած է իր այս Թրքական գորգին ձեռքէն: Ամէն բանէ առաջ ուզեց նկարագրել իր տունը: Ըսաւ թէ իր երկու մանչերուն հետ կը բնակի հին եւ աշտարակի պէս նեղ տան մը ո՛չ թէ գագաթը, այլ գագաթին գագաթին գագաթը: Թէ անկարող է մէկ շունչով վեր բարձրանալու: Երեք անգամ կը նստի սանդուխներուն վրայ եւ կ'ըսէ. -- «Մեղա՜յ ամենասուրբ Երրորդութեանդ՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»: Խօսք է ըրածդ. սիրտը վե՛ր կ'ելլէ: Իսկ յարկաբաժինը՝ Աստուած թշնամիիս չցուցնէ…: Առաստաղը ցած է հօն եւ ծուռ: Հո՛ս ծուռ, հո՛ն ծուռ: Ճշմարիտ ուղղի կոմակ: Այնքան որ՝ մարդ կը կարծէ թէ կոխած տեղն ալ ծուռ է: Ամառը շատ տաք կ'ըլլէ, տանիքին ճիշդ տակը գտնուելուն համար, եւ Եպրաքսէ հանըմին աչքերէն շոգի կ'ելլէ:

(Շար. 1)

(Շար. Ա. էջէն)

են», ըսաւ ան եւ աւելցուց, թէ եթէ հինգ տարի առաջ յայտնուէր մարգարէ մը, որ ըսէր, թէ մենք պիտի ունենանք Հայաստան, Լաչինով եւ Շուշիով, 60 հազար բանակ, բայց անոր դիմաց զրկանքներ, ժողովուրդը պիտի ըսէր՝ «համաձայն եմ»:

Ղարաբաղեան պատերազմի յաղթանակները ան նկատեց «յաջողութիւն», քանի որ յաղթանակի մասին կարելի է խօսիլ միայն վերջնական խաղաղութենէն ետք: «Իւրաքանչիւր Հայ պէտք է այս նկատէ իր պատերազմը: Այս պատերազմը պէտք է հասնի յաղթական աւարտի, կամ պատմութեան մէջ մենք այլեւս նման առիթ չենք ունենայ»:

«Ես ուզում եմ կրկնել, թէ Ղարաբաղի պատերազմը ողջ հայ ժողովրդի պատերազմն է: Մեր Հանրապետութեան քաղաքական ղեկավարութեան հիմնական խնդիրը, քաղաքական միջոցներով, խաղաղ միջոցներով, բանակցութիւններով, պատերազմը աւարտին հասցնելն է: Սակայն, մնացած բոլոր միջոցներով մենք պէտք է պատրաստ լինենք պատերազմին»:

Վազգէն Սարգսեան խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի բանակին մասին, որ ըսաւ, անկուսակցական է եւ կը հաշուէ 60 հազար զինուոր: «Այդ բանակը իսկական քաղաքակիրթ երկրի վայել բանակ է, իր բոլոր ստորաբաժանումներով եւ խորապէս անկուսակցական է»:

Հանդիսավարը ապա բեմ հրաւիրեց փրոֆ. Միհրան Աղպապեանը, որ ներկայացուց Նախագահը:

Ցոտնկայս, որոտընդոստ ծափահարութիւններու տակ բեմ բարձրացաւ Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, որ աւելի քան մէկ ժամ խօսեցաւ հայ ժողովուրդի բազմաբնոյթ հարցերուն մասին:

Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթը չենք տար առանձին, քանի ընդհանուր գիծերու մէջ, Նախագահը շօշափած է այն հարցերը զորս ներկայացուցած էր Պոսթընի հաւաքոյթին եւ որոնց լայնօրէն արձագանգեցինք մեր նախորդ թիւով:

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՄԲՈՎ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Միացեալ - Նահանգներու տասնօրեայ այցելութենէն վերադարձի ճամբուն վրայ Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան Փարիզ հասաւ Օգոստոս 17, Չորեքշաբթի առաւօտ, ընկերակցութեամբ Պետական նախարար Վազգէն Սարգսեանի, մամուլի քարտուղար Լեւոն Զուրաբեանի ու այլ հետեւորդներու: Ռուասիի օդակայանին մէկ պանդոկին մէջ ուր անցուց օրը, Հայաստանի Նախագահը կէսօրին ճաշեց Ֆրանսայէն ու Պելժիքայէն գործի աշխարհի ծանօթ անձնաւորութիւններու հետ, ապա անպաշտօն զրոյց ունեցաւ ներկայ շուրջ տասնեակ մը անձերու հետ, որոնց մաս կը կազմէր «Յառաջ»ի խմբագրուհին: Նախագահը ակներեւ լաւ տրամադրութեամբ կը վերադառնար Միացեալ - Նահանգներու այցելութենէն. ըսաւ թէ մեծապէս բաւարարուած է թէ՛ պաշտօնական մասէն, թէ՛ հայ համայնքներու հետ ունեցած հանդիպումներէն: Տպաւորուած էր յատկապէս սիրոյ ու խանդավառութեան այն յորդ ցոյցերէն որոնց առարկայ եղած էր ինք որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ: Ըսաւ թէ լաւատես լուրջ ակնկալութիւններ ունի Ղարաբաղի հարցին մէջ մնայուն խաղաղութեան մը համար:

Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ու անոր ընկերացողները ժամը 18--ին մեկնեցան Երեւան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Սպայակոյտի նախագահ զօրավար Տօղան Կիւրէշի եւ այլ զինուորականներու ընկերակցութեամբ այցելած է երկրին հարաւ - արեւելեան շրջանը ուր անդադրում պայքար կը մղուի Քիւրտերու դէմ: Թ. Չիլլէր այդ այցելութեան ընթացքին յայտարարած է թէ քրտերէն լեզուով ձայնասփռումի եւ հեռասփռումի մասին մտածել կարելի չէ այս հանգրուանին, իսկ հարցին քաղաքական լուծում մը ոչ իսկ խօսակցութեան նիւթ կրնայ ըլլալ: Չիլլէրի այցելութեան պահերուն, շրջանին մէջ շարունակուած է զինեալ հետապնդումը ու 53 քիւրտ զինեալներ սպաննուած են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆՆԵՐԸ սկսած են հեռանալ Ռուանտայէն: Կիքոնկորօ քաղաքը արդէն անոնց տեղ դիրք գրաւած են կանայական զօրաբաժիններ ինչ որ անվստահութիւն ներշնչած է բնակչութեան որոնցմէ շուրջ 30 հազար հոգի բռնած է Զայիրի ճամբան որպէս աւելի ապահով վայր:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ձեռք անցած փլիւթոնիոմը որ մեծապէս շողագործօն ու թունաւոր նիւթ է, ստուգուած է որ Ռուսաստանի ատոմական մէկ աշխատանոցէն հանուած է: Մաքսանենգութեան այս տարբերակը նոր է ու մեծապէս չահաբեր, քանի որ մէկ քիլոկրամ փլիւթոնիոմը շուկային վրայ կ'արժէ 50 միլիոն տոլար:

Տէր եւ Տիկին Արման Մուրատեան եւ զաւակները Առնօ եւ Վահրամ,

եւ Մուրատեան ընտանիքը

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐՄԱՆ - ԱՐԱՄ ԷՄԻՐՁԷԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 14-ին, 93 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օգոս. 22, Երկուշաբթի, ժամը 15.45-ին Սէն - Ժեռմէն ան Լէյի Եկեղեցին՝

Place du Château

մարմինը կը փոխադրուի Լը Փէքի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

- Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Նուիրատուութիւններ հայկական հաստատութիւններու:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին: Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գաղինօ Շարպոնիէռի սրահը:

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS - Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մատլէն Էթեմեզեանի մահուան առթիւ, Տիկին Սիլվա Գույումճեան 500 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

Տիկին Ազատւհի Գույումճեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Մինասեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
NOUVEAU

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
2 900 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13 - FAX: 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL: 78 60 13 66 - FAX: 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL: 52 85 48 - FAX: 52 54 48
STUDIO VICKEN
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

Pèlerinage annuel

1944 — 50ème ANNIVERSAIRE — 1994

SAINT GREGOIRE à TALLARD

Une Messe Episcopale sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

sous l'égide du Conseil Régional de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

Monseigneur DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

CELEBRERA LA MESSE à 10 H 30

en présence de

Monseigneur LAGRANGE, évêque de Gap, et du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale SAHAK-MESROP dirigée par Khatchik YILMAZIAN

A 13 H. un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

DEPART à 7 H 00 PRECISES

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

MARSEILLE
Cathédrale Arménienne du Prado,
tél 91 77 84 70
SAINT-ANTOINE
Eglise Saint Tadéos, tél 91 65 56 75
M. Tashan, tél 91 65 54 45
BEAUMONT
Eglise Saint Grégoire-Krikor, tél 91 93 13 50
Croix Bleue Arménienne, tél 91 93 30 08
SAINT-JEROME
Eglise St. Sahak-Mesrop, tél 91 66 31 47
Croix Bleue Arménienne, tél 91 61 10 82

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour seul	**100 F**
Repas seul	**100 F**
Aller-retour et repas compris	**200 F**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 20-21
SAMEDI - DIMANCHE
20-21 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀՈՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.396 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.396

Tsavet danem !

Un jour, on m'a dit, que j'allais en Arménie. C'est où l'Arménie ?

J'ai regardé dans l'Atlas, j'ai lu des livres. Je ne connaissais rien de l'Arménie, je ne voulais pas avoir l'air bête... J'ai appris un peu.

On m'a dit, que là-bas la vie est dure, le pays est en guerre, il n'y a pas d'électricité, pas de transports. C'est un chaos. Je m'attendais à tout et au pire et j'avais peur, de n'être pas assez forte.

Et puis au mois de janvier, je suis montée dans cet avion pour l'Arménie. Drôle d'avion, drôles de gens, qui applaudissent le pilote, drôle d'arrivée, drôle d'aéroport, où l'on attend ses bagages longtemps, très longtemps debout par moins 8 degrés... J'étais encore incertaine, déjà étonnée. Et puis dans ce petit matin, sur ces routes pleines de trous et l'hiver si présent, ce fut comme un coup de foudre : je me sentais étonnement bien, j'aimais.

J'ai rencontré les gens, qui vivent là-bas, des gens de toute nature, de tous milieux. Je voulais parler, je voulais essayer de comprendre. Avec eux, je me suis sentie si bien, je me sentais chez moi : j'aimais.

J'ai aimé ces gens, qui ne disent jamais qu'ils ont mal, qu'ils souffrent, qu'ils ont froid, qu'ils ont faim. Ils se contentent, avec se regard si profond, si triste et si typique des Arméniens, de dire qu'ils sont un peu «fatigué» de la situation. Qu'ils aimeraient bien vous inviter chez eux, mais qu'en ce moment ce n'est pas facile», qu'ils vous inviteront en été... Ce qu'ils ont fait... Ne jamais se plaindre. Comment ne pas être admirative devant une telle dignté, un tel respect de l'hôte.

Plus le temps passait et plus j'aimais. Les paysages sont si beaux, tout est si riche d'histoire mais de souffrance et de peurs aussi.

Comment ne pas être émue devant toute la culture du Monde rassemblée au Maténadaran ?

Comment ne pas être émue devant la force tranquille et immuable des églises, la beauté des chants liturgiques ?

Comment ne pas être sensible chaque jour à la protection du mont Massis, par delà la frontière ?

Comment ne pas fondre devant les couleurs changeantes du Lac Sevan ?

Comment ne pas aimer l'harissa, les khorovats, le lavach, le bastourma, les gata et toute cette diversié de plats, que malgré les privations, on a eu à cœur de m'offrir ?

Comment ne pas être sensible à toute l'amitié des nombreux toasts ? Toasts qui m'ont paru étranges au début, j'étais tellement engluée dans mes pudeurs.

Le paradis, vous dis-je. Oui, bien sûr, il y a les «difficultés», comme on dit là-bas. Le pays va mal, très mal : pauvreté, niveau de vie très bas, corruption. Difficile d'affronter ce quotidien, de vivre dans le noir, dans le froid, la tête pleine des souvenirs «d'avant», d'avant le blocus, d'avant la guerre, guerre non-déclarée mais guerre tout de même. Avant pays riant et dynamiqu, où l'on cultivait l'art de vivre, aujourd'hui pays rationné, pays sans lumière.

Les hommes marchent, ils marchent pour trouver du pain et du fuel, ils marchent tout le temps, parce qu'il y a peu de transports, ils marchent et épuisent leurs forces à gérer cet incertain quotidien, ils marchent avec une apparente résignation. Apparente, car qui connaît les Arméniens, ne peut douter de leur endurance et de leur désir d'aller de l'avant ils l'ont assez prouvé. On ne peut douter non plus de leur espoir, de leur fierté, de leur unité, de leur solidarité, de leur goût de vivre, de leur sens de la famille, de leur amour sans faille pour leur patrie. N'est-ce pas tout cela, qui fait que l'Arménie existe et existera ?

Pour la première fois de ma vie, j'ai ressenti la notion de peuple. Et même si des Arméniens partent, et on peut le comprendre, il y a tous ceux, qui restent et ne partiront jamais. Et il y a tous ceux qui reviendront. Parce qu'ils sont Arméniens, avant tout. La force du pays est là.

J'aime ce pays, que je connais si peu. Je l'ai vu en hiver, je l'ai vu en été, si dfférent, parce que tout va toujours mieux sous le soleil. C'est une trêve, qui réchauffe le cœur et on en profite.

On savoure la chaleur plus qu'avant, on savoure les fruits et les légumes. On fait la fête, on reçoit, on essaye d'oublier l'hiver précédent et de ne pas penser à celui qui va venir. On fait malgré tout des conserves, des conserves de tout et de n'importe quoi, on invente des recettes, on met en conserve ce qui n'est pas conservable... Et cela marche !

J'aime ce pays, que je reverrais cet automne. A chaque fois, c'est un déchirement d'en partir, mais une telle joie d'y revenir. J'aime ce pays totalement, avec ses défauts, qui sont largement compensés par les qualités humaines de ses habitants. Jamais ailleurs, je n'ai vu de gens aussi attachants, aussi devoués, aussi accueillants. Quand on est étrangère, les Arméniens se mettent en quatre pour vous faire plaisir, même si c'est à leur détriment. C'est un sens de l'amitié et de l'accueil, inconnu en Europe.

J'aime ce pays montagneux et sans mer, moi qui déteste l'une et ne peux me passer de l'autre.

J'aime ce pays, parce que souvent on m'a admirée, moi, d'y venir en hiver ! Mais ce n'est pas moi qui suis admirable ! Ce sont ceux, qui y habitent et supportent tout cela avec tant de courage. Mais les Arméniens sont comme cela, généreux et stoïques.

En Arménie, on s'est souvent étonné de mon amour pour ce pays, croyant souvent que j'étais d'origine arménienne. On ne comprend pas pourquoi tant d'attachement. Moi non plus, je ne comprends pas, j'aime, c'est tout.

C'est où l'Arménie ? C'est ce tout petit pays aux confins de l'Europe, ni tout à fait occidental, ni tout à fait oriental. L'Arménie, c'est un peuple, c'est une langue. C'est autre chose. C'est unique. C'est un «grand» pays...

C'est pour cela, qu'elle s'en sortira.

Tsavet danem !

Dominique GEORGES
(chargée de mission en Arménie
pour l'Union Européenne)

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՀԱՆԳԻՍՏ
Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ներկայիս խոր վշտով յայտնում ենք, որ սոյն թուականի Օգոստոսի 18-ին, Հինգշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 7.15-ին, Երեւանի Հայրապետական իր առանձնատունը, 86-ամեայ հասակում, երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութիւններից յետոյ վախճանուեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ն.Ս. Օծութիւնը ծնուել է 1908 թ. Սեպտեմբերի 20-ին, Պուքրէշում (Ռումանիա), որտեղ իր համալսարանական կրթութիւնն ստանալուց յետոյ, 1943 թուականին ձեռնադրուել է կուսակրօն հոգեւորական ծառայելու Ռումանիոյ Հայոց Թեմում: 1951 թուականին ստացել է եպիսկոպոսական աստիճան որպէս թեմակալ առաջնորդ: 1955 թուականին ընտրուել եւ օծուել է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս յաջորդելով Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Հանդուցեալ Հայրապետը շուրջ մէկ քառասնամեակ իմաստութեամբ եւ մեծ նուիրումով հովուել է Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին: Իր հովուապետութեան չորս տասնամեակների ընթացքում չինարար Կաթողիկոսը ներքուստ եւ արտաքուստ բարեզարդեց Հայ Եկեղեցին, պատրաստեց հայ եկեղեցու բազում հոգեւոր սպասաւորներ, ամրապնդեց էքիւմենիք կապերը քոյր եկեղեցիների հետ, իր հովուապետական այցելութիւններով եկեղեցական կեդրոններ, ու արտասահմանեան թեմեր, սերտացրեց փոխադարձ կապերը Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայ հաւատացեալների միջեւ, ձեռք բերելով միջազգային ճանաչում եւ հեղինակութիւն:

1994, Յուլիս 28-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագրով հայ ժողովուրդի ազգային արժէքների պահպանութեան ու զարգացման գործում դրսեւորած անձնուրաց նուիրումի եւ մատուցած բացառիկ ծառայութիւնների համար Նորին Սրբութեանը շնորհուեց «Հայաստանի ազգային հերոս»ի բարձրագոյն կոչում:

Հայոց Հայրապետի մահուան տխուր առիթով Մայր Աթոռի միաբանութիւնը յայտարարում է քառասնօրեայ սուգ սկսած Օգոստոսի 19-ից:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Օգոստոս 18

***

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄ

Օգոստոս 18-ին, Հանրապետութեան Նախագահը, Գերագոյն Խորհուրդը եւ կառավարութիւնը խոր վշտով յայտնած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային հերոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա.ի մահը:

***

Հանրապետութեան Նախագահի այսօրուան հրամանագրով ստեղծուած պետական

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
- ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ -

1994, Օգոստոս 20-ին կը լրանայ Շահան Շահնուրի մահուան քսաներորդ տարելիցը: Այս առթիւ, իր յիշատակին պիտի նուիրուի «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի Սեպտեմբերի թիւը: Աւելի ուշ ալ, կարելիութեան սահմաններուն մէջ մինչեւ տարեգլուխ, լոյս կը տեսնէ հատոր մը ուր համախմբուած են ցարդ անտիպ մնացած (այսինքն՝ հատորի մէջ չառնուած) իր գրութիւնները ու նաեւ նամականիի փոքր բաժին մը:

յանձնաժողովի կազմին մէջ են. - Լեւոն Տէր - Պետրոսեան (նախագահ), Բագրէն Արարքցեան, Գագիկ Յարութիւնեան, Հրանտ Բագրատեան, Արա Սահակեան, Արմենակ Ղազարեան, Վանօ Սիրադեղեան, Վահան Փափազեան, Ռաֆայէլ Պապայեան, Արա Բաբլոյեան, Սէն Արեւշատեան, Ֆադէյ Սարգսեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Գրիգոր Խանջեան, Երուանդ Աղուանեան, Հրաչեայ Յովսէփեան:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի աճիւնը Օգոստոս 26-ին հանդիսաւորութեամբ կը փոխադրուի Երեւանի Սուրբ Սարգիս Եկեղեցին, քանի մը ժամ ետք Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Օգոստոս 26-էն Վազգէն Հայրապետի յուղարկաւորութեան օրը՝ Օգոստոս 28, համազգային սուգ յայտարարուած է:

***

Օգոստոս 24-ին, եպիսկոպոսական ժողով կը գումարուի Էջմիածին ընտրելու համար տեղապահ մը: Արդէն իսկ Երեւան ժամանած են Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Գաբեգին եւ Թորգոմ պատրիարքները:

***

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Լը Մոնտ» (Օգոստոս 19) իր վերջին էջին վրայ բաւական լայն տեղ կուտար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վախճանման լուրին: Կարգ մը կենսագրական գիծերէ զատ, ակնարկ մըն ալ կար Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նկարագրին վրայ եւ այդ առթիւ, յիշելով Կիլիկիոյ Աթոռը, թերթը կ'աւելցնէր թէ ան Լիբանան փոխադրուած է «1917-ի (?) ցեղասպանութենէն ետք»:

«Ֆիկառօ» (Օգոստոս 19) հազիւ քանի մը տողով կ'անդրադառնար լուրին, շեշտելով սակայն թէ Վազգէն Ա. 40-ամեայ իր գահակալութեան շրջանին մեծապէս սատարած է կաթողիկէ, օրթոտոքս եւ անկլիքան եկեղեցիներու հետ մերձեցման:

ՀՐԱՅՐ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆԻ
ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Յուլիս 26-ի մեր թիւով, արձագանգած էինք Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի Հաղորդագրութեանը որ կը տեղեկացնէր թէ Յուլիս 17-ին, Հրայր Մարուխեան ուշաթափ եղած էր Աթէնքի ծովափը, լողացած ատեն: Անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր կար եւ միայն Դաշնակցական մամուլին հրատարակած Օգոստոս 12 թուականը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՉԷ ՕՇԱԿԱՆ

Շատ դիւրին բան է ցանկագրել մեր ազգային կեանքին անբաւարարութիւնները, գտնել տասը պատճառ՝ բացատրելու մեր «նահանջը» եւ ողբալու ինչու դպրոցները մակարդակ չունին, հայերէնը տակաւ տեղի կուտայ անգլերէնին կամ ֆրանսերէնին առջեւ, մեր գիրքերը չեն կարդացուիր, օտար ամուսնութիւնները կը շատնան եւայլն: Շատեր այս տեսակ երեմիականէ մը գաղտնի հաճոյք իսկ կ'առնեն...: Ժամանակին այս երեւոյթին պատասխանատուն «օտար պաղ ափերը» կը նկատէինք, սակայն հիմա որ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւն մը ունինք որ առօք փառօք իր հիւպատոսարանները ունի քիչ մը ամէն երկրի մէջ ու Եռագոյնը հպարտօրէն կը ծածանի դպրոցներու բակերուն ու հանդէսներու բեմերէն՝ այդ օտարութիւնը քիչ մը նուազ պաղ է, մենք մեզ քիչ մը նուազ «անհայրենիք» կը զգանք: 1991 Սեպտեմբեր 23-էն ի վեր անկախ Հայաստանի մը ներկայութիւնը մեր գիտակցութեան ճիշդ կեդրոնը՝ նոր կեանքի, դրականութեան եւ յոյսի հսկայ պահեստ մըն է որ պատմութիւնը տուաւ մեզի: Ալ պատճառ չունինք գանգատելու ճակատագրէն որ մէկ անգամ գոնէ կը ժպտի մեզի: Ե՞րբ էր որ վերջին անգամ ժպտեցաւ ան - 1918 Մայիս 28-ի՞ն: «Լաց ու արցունք աչքերնիս՝ անկախութիւն հռչակեցինք» կ'ըսէր Վրացեանը ու կը բանար Հանրապետութեան օրերուն Թուրքին, Վրացիին եւ Ազերիին, եւ վերջապէս հայ համայնավարներու ձեռքէն հայութեան քաշած տառապանքին մատեանը: 1946 Յուլիսի՞ն՝ երբ ներգաղթի խանդավառութեան առաջին ալիքներուն մէջ կը խեղդուէին մեր սրտերը: Բայց հիմա ալ գաղտնիք չէ այդ երանութեան յաջորդած «ախպար»ներու ողբերգութիւնը - վստահ եմ Պր. Լենդրուշ Խուրշուդեանն իր «Սփիւռքահայ Կուսակցութիւններ Ժամանակակից Էտապում» (Երեւան, 1964) գրքին մէջ եւ Պր. Յովիկ Մելիքսէթեան իր «Արեւմտահայերի Բռնագաղթը եւ Սփիւռքահայերի Հայրենադարձութիւնը Սովետական Հայաստան» (Երեւան, 1975) հատորին գրութեան ժամանակ շատ լաւ գիտէին թէ ինչի յանգեցաւ Ներգաղթը, բայց կամայ թէ ակամայ ծածկեցին ճշմարտութիւնը: Կը բաւէ կարդալ Ալպէր Անտոնեանին Histore d'un «Akhpar» (հրատարակութեան վայրը չէ նշուած, 1992) հատորը գաղափար մը կազմելու համար ներգաղթի ուրախութեան յաջորդող տխրութեան մասին: Սակայն կ'արժէ՞ հիմա հին «տէֆտէր»ները բանալ ու հանրային դատաստանին կանչել պատկառելի պատմաբաններ որոնք մեզ խաբեցին 70 տարի անընդհատ: Կը կարծեմ թէ ժամանակը եկած է հաշիւ պահանջելու բայց նաեւ ներելու՝ եթէ խնդրոյ առարկայ անձը կ'ընդունի ճշմարտութիւնը եւ զղջում կը յայտնէ: Որովհետեւ միայն ճշմարտութիւնը պիտի բուժէ ու փրկէ մեզ Հայերս: Ճշմարտութիւնը մանաւանդ Հայաստանի մտաւորական ու քաղաքական տարրերու մէջ Սփիւռքի հանդէպ տիրող այսօրուան անտրամաբանական եւ քանդիչ կեցուածքին ետին գտնուող հոգեբանութեան մասին: Դժուար չէ քակելը Հայաստանի Հայուն հոգեբանական բարդ ծալքերը՝ գտնելու թէ ինչու ան ստորակայութեան բարդոյթի, անապահովութեան եւ զրկանքներու հարուածներուն տակ քաւութեան նոխազի մը պէտք ունի...: « The pecking order » կ'ըսեն Անգլիացիք: Մենք կը հասկնանք այս կացութիւնը, կը ցաւինք Հայութեան դերագոյն շահերու հաշւոյն ու կը սպասենք որ մարդիկ զգաստանան ու գիտակցին իրենց սխալին, ուշ կամ կանուխ: Հայուն հայրենիքը աւելի զգօն մտաւորականութեան արժանի է:

Իսկ 1918-է՞ն առաջ: Հաւանաբար 1913-ն է, երբ Արեւմտահայութիւնը մեծ ցնծութեամբ ու գեղարուեստական շքեղ յարդարանքով Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան 1500-ամեակը կը տօնէր Պոլսոյ մէջ: Իսկ ի՞նչ ըսել 1909 Ապրիլ 27-ի խաղաղ յեղափոխութեան մասին երբ Երիտասարդ Թուրքերը Պոլսոյ Խորհրդարանի միջոցաւ գահընկէց ըրին սուլթան Աբտուլ Համիտ Բ.ը: Այդ նշանաւոր օրն էր երբ Հայեր ու Թուրքեր եղբայրացան, գլխարկները օդը թռան փողոցներու մէջ ու հայկական մղձաւանջը վերջ գտած ըլլալ թուեցաւ: Պոլսէն, ճիշդ այդ կրքոտ ու խանդավառ օրերուն, «Շիրակ»ի խմբագիրը՝ Վահան Թէքէեան կը գրէր՝

«Յեղափոխութիւնը վրիպեցաւ (իմա՝ հայկական յեղափոխութիւնը Վ. Օ.): Ու պէտք է քննադատուի այս ազատութեան օրերուն, նոյնիսկ այն գերազանց նպատակով որ եթէ, ինչպէս յոռետեսներ կը գուշակեն, օր մը նորէն պարտաւորուինք անոր դիմելու, այս անգամ չգործենք անցեալի մէջ իր անուամբ գործուած սխալները ու աղէկը ընենք, աղէկը ընենք»:

Շատ աւելի միամիտ՝ Երուանդ Օտեան հետեւեալը կը գրէր նոյն «Շիրակ»ի խմբագրականի մը մէջ:

«Ալ անձնեզ սրտով ու հանդարտ խղճով կրնանք եղբայրանալ մեր թուրք հայրենակիցներուն հետ: Անկեղծ, անվերապահ հաշտութիւնը՝ Թուրքին եւ Հայուն միջեւ. հիմա է որ կը սկսի եւ իցիւ թէ ալ նոր կեղեքումներ, հալածանքներ ու ջարդեր անդառնալի կերպով չխզեն զայն»:

Պոլսոյ «Ազդակ»ին մէջ Շաւարշ Միսաքեան, Զապէլ Եսայեան կը գգուշացնեն հայութիւնը: Շաւարշ Միսաքեան կը գրէ, Ատանայի ջարդէն ետք:

«Իսլամական փանաթիզմին վերադարձ մը կայ քաղաքական ասպարէզին մէջ: Ցանցաւոր էին անոնք որ դեռ 9 ամիս առաջ տղայամտութիւնը ունեցան հաւատալու թէ Սահմանադրական Սուրբ Հոգին իրապէս թափանցած է Թուրքին մէջ»:

Զապէլ Եսայեանի համար «սարսափի բէժիմը սկսած է ... արիւնը կրկին հոսեցաւ: Սարսափելի դաւ մըն էր ... բաները չեն բաւեր: Օսմանցիները բոլորն ալ դեր մը ունին կատարելիք: Զգոյշ մնալու է»:

Իսկ Դանիէլ Վարուժան, որ դեռ ուսանող՝ Պելժիոյ Կանտ քաղաքի համալսարանը կը յաճախէ, բոլորովին տարբեր մտահոգութիւններ ունի տագնապալի այդ օրերուն: Նամակի մը մէջ որ կը գրէ «Ազդակ»ին, կ'ըսէ՝

«Գոհ եմ որ «Ազդակ» գեղեցիկին կառքին» լծուած է: Լոյսի կուժը պէտք է մտեցնենք հայ ժողովրդի շրթներուն, հերոս եւ ստրուկ այս ժողովուրդին: Այսօրուան Պոլսոյ գրական խառնիճաղանճին մէջ ոչ թէ մաքուր ըմպելին այլ պղտոր եւ կեղծուած օշարակն է որ կը պատրաստուի: Մեր թրքահայ գրականութիւնը չէ վերծնած - մաշած անիւն է որ կը դառնայ...»:

Դառնալով մեր սկզբնական նիւթին՝ դիւրին, աժան յոռետեսութիւն մը կայ որ տեղ գրաւած է Սփիւռքեան մտաւորական կեանքի նկատմամբ մանաւանդ դրչի մարդոց մօտ: Մեր օրերուն Վարուժանեան «Լոյսի կուժը» ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յատկատեսութիւնը, ճշմարտութեան խօսքը, դէպի կեանք եւ ապագայ գացող գործերն ու մարդիկը: Հոն ուր հայ միտքը կ'արտադրէ իր ամբողջ լրջութեան մէջ, ամէն անգամ որ հայ բանասէրը իր անցեալի ժառանգին վրայ կը հակի ու զայն կը փորձէ արժեւորել ու բերել ներկայի լուսարձակին տակ՝ հոն Վարուժանեան «Լոյսի կուժն» է որ կը դպի մեր ժողովուրդի շրթներուն: Այս իմաստով է որ կ'ընկալեմ տոքթոր Լեւոն Խաչերեանի վերջին հրատարակութիւնը՝ «Գրաբարի Շարահիւսութիւն» հատոր առաջին, «Ստորադասական Կապակցութիւն, Պարագայ երկրորդական նախադասութիւնները Դասական Հայերէնում», լոյս տեսած Վիէննայի Մխիթարեան տպարանէն, 1993-ին, արտատպուած «Հանդէս Ամսօրեայ»էն: Էջ՝ 6-ին վրայ կը կարդանք թէ 35 տարի առաջ գրուած է բնագիրը ու ներկայացուած «Հրաչեայ Աճառեան» Լեզուի Ինստիտուտին իբրեւ Մագիստրոսի աստիճանի աւարտաճառ: Հոյակապ գաղափար՝ զայն տպելը հիմա հոս, Սփիւռքի ոստանին մէջ որովհետեւ Երեւան անկարող է նման գործեր տպելու, իր այժմու նիւթական անձուկ կացութեան հետեւանքով: Ահա պարագայ մը որ ցոյց կուտայ ինչպէս Սփիւռք ու Հայաստան կրնան իրարու օգնել: Անկախ ատկէ՝ տոքթոր Լեւոն Խաչերեանի ներկայութիւնը բարիք մը եղած է Սփիւռքի համար եւ իր մէկ մի պատկառելի հատորին երեւումը՝ մեծկակ, լաւ տաշուած քարի մը զետեղումը եղած է մեր տարասփիւռ մշակոյթի շէնքին վրայ: Հատորին մասնագիտական բնոյթը աւելի կը մեծցնէ արժէքը վաստակի մը որուն հեղինակը Սփիւռքի եւ Հայութեան բանասիրական անպաշտօն կաճառին սիւներէն մին է արդէն: Ուժի եւ ինքնավստահութեան աղբիւր է ինծի նման ցիր ու ցան (քսան - քսանըհինգ հոգի է եղած չեղածը - բայց կը բաւէ) մտքի մարդոց համար գիտնալը թէ Կլէնտէյլի իր աշխատասենեակին սեղանին ետին հայ բանասէրը, Փարիզի մտաւորականը կամ բանաստեղծը, Լոս - Անճըլըսի կամ Պոսթընի դրագէտը, երաժիշտը, Միլանոյի արուեստագէտ, Պէյրութի կամ Թեհրանի քերթողը տէր կանգնած են հայ ստեղծագործ երեւակայութեան ու հայերէն լեզուին, անոր անցեալին ու ներկային, եւ զայն կ'ապրեցնեն իրենց մտքին ու իմ մտքիս մէջ հաւասարապէս: Այս է հիմնականը, եւ ոչ թէ խուճապ վիճակի մը բացակայութեան ողբը, հոգեհանգիստի շարականը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԽԱՉԻՆ ԵՒ ՄԱՀԻԿԻՆ ՄԻՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ,
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ,
ՀԱՅԵՐԸ...

Հայաստանը եւ Հայերը կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն հատորին երեք բաժիններուն ամէն մէկուն մէջ:

Առաջին մասին մէջ ինչպէս որ ըսինք Վալօնիէօ ընդհանուր ակնարկ մը կուտայ Արեւելքի քրիստոնեաներու դառն ճակատագիրին վրայ եւ երկարօրէն կը ծանրանայ հայկական ցեղասպանութեան վրայ (էջ՝ 97 եւ 98):

Ի տարբերութիւն Պեռնար Լէուիսի մը, իրեն համար կասկած չկայ որ 1915-ի «դէպքերը», ինչպէս որ ուրիշներ պիտի ըսէին, կը բացատրուին միայն ու միայն Թուրքերուն կողմէ «ցեղային միատարրութիւն» ստեղծելու կամքով: Այս երկու էջերուն մէջ հեղինակը շատ չեշտուած ձեւով կ'անդրադառնայ Հայոց վերջնական բնաջնջումի գաղափարին:

Այս նոյն առաջին բաժինին մէջ, արեւելեան միւս եկեղեցիներուն կողքին կը ներկայացուի նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին զոր Ժան - Փիէռ Վալօնիէօ կ'անուանէ «Orthodoxe» - այսինքն Ուղղափառ (4): Հեղինակը այս անուանումը կ'արդարացնէ երկու ձեւով. Նախ հայ եկեղեցւոյ վարդապետութիւնը, հավատակ կարգ մը կարծիքներու, եւ յատկապէս Քրիստոսի բնութեան հարցին շուրջ, խորապէս կը համապատասխանէ յոյն ուղղափառ կամ կաթողիկէ եկեղեցիներուն տեսակէտին ինչպէս որ կը վկայեն 506-ի Դուինի ժողովին կանոնները, եւ յետոյ որովհետեւ Կապադովկիայէն, Երուսաղէմէն եւ Անտիոքէն ժառանգած ծէսը, իր կազմակերպութիւնը զինքը կը կապեն Արեւելեան Ուղղափառ հին Եկեղեցիներուն: Ըստ Վալօնիէօի, եւ համաձայն կարգ մը մասնագէտներու, հայ եկեղեցին, արեւելեան միւս եկեղեցիներուն հետ պէտք է անուանել «Նախա - քաղկեդոնական Ուղղափառ Եկեղեցի»:

Երկրորդ բաժինին մէջ, Հայ Եկեղեցւոյ նուիրուած գլուխը իսկական մասնագէտի գործ է. յիսուն էջնոց գլուխին մէջ ամփոփուած է Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, հիմնումէն մինչեւ այսօր, վարդապետական եւ կանոնական սկզբունքները, ներքին եւ արտաքին խնդիրները: Տրըւած բոլոր մանրամասնութիւնները կ'ապացուցանեն հեղինակին եւ աշխատանքին լրջութիւնը: Ֆրանսացիները պիտի ըսէին «c'est un véritable travail de Bénédictin»: Իրօք, հանգուցեալ Արշամ Խոնդկարեանէն ի վեր ոչ ոք համարձակած էր հայ եկեղեցւոյ մասին այսքան լայն ու բովանդակալից աշխատութիւն մը կատարել (5):

Վալօնիէօ շատ մօտէն - արդեօք ներսէ՞ն - ծանօթ է մեր եկեղեցիին բոլոր ներքին խնդիրներուն եւ դժուարութիւններուն, ըլլայ Հայաստան, Երուսաղէմ կամ Պոլիս: Գլուխին վերջաւորութեան քանի մը էջերու մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին: Հայ եկեղեցին եւ Հայերը որպէս կարեւոր փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացուին նաեւ գիրքին երրորդ բաժինին մէջ: Այս վերջին մասին մէջ ինչպէս որ նախապէս ըսած էինք, հեղինակը աւելի մօտէն կը ծանօթացնէ տուեալ եկեղեցիներուն եւ համայնքներուն վիճակը Միջին - Արեւելքի շարք մը երկիրներու մէջ: Հայերուն պարագային, հեղինակին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ յատկապէս Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Պարսկաստանի, Լիբանանի, Իսրայէլի եւ Յորդանանի հայկական գաղութներուն կեանքին վրայ: Այստեղ ալ Ժան - Փիէռ Վալօնիէօ կը փաստէ որ իր գործը մակերեսային ըլլալէ շատ հեռու է... Պէտք է ենթադրել որ եթէ ներկայացուած բոլոր համայնքները նոյն բծախնդրութեամբ ուսումնասիրուած են - եւ այդ մասին կասկածելու ոչ մէկ պատճառ ունինք - այս հսկայական գործը նուազագոյնը հինգ տարուան պատրաստութիւն մը խլած է իր հեղինակէն - եթէ ոչ աւելի:

Շահեկան այս գործը իսկական հանրագիտարան մըն է, սակայն հետաքրքրութեան համար կարելի է զայն ընդունիլ որպէս ամառնային ընթերցումի մէկ կարելիութիւնը:

JUIFS ET CHRETIENS SOUS L'ISLAM

Այս երկրորդ հատորը որ բաւական մօտ է առաջինին Պաթ Ե'որի ստորագրութիւնը կը կրէ: Եգիպտացի, բայց ծագումով հրեայ, այս պատմաբանը այժմ կ'ապրի Զուիցերիոյ մէջ: Քանի մը տարիներ առաջ, «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ անդրադարձած էինք իր շահեկան հրատարակութիւններէն մէկուն (6): Պաթ Ե'որ այս նախավերջին գործին մէջ լայն տեղեկութիւններ կուտար Հայոց մասին - ի մասնաւորի ցեղասպանութեան վերաբերեալ:

Վերջին աշխատասիրութիւնը նուազ կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ այսինչ կամ այնինչ համայնքին պատմութեան փորձելով աւելի լայն վերլուծում մը կատարել մահմետականներու եւ ոչ մահմետականներուն (քրիստոնեայ կամ հրեայ) յարաբերութիւններուն մասին:

Հատորը երկու մասերէ կազմուած է: Առաջինին մէջ Պաթ Ե'որ նախ կը ներկայացնէ Միջին - Արեւելքի իսլամական նուաճումներէն առաջ, եւ անկէ յետոյ մահմետականացած երկիրներուն մէջ ապրող քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն կեանքը, կրօնական եւ ընկերային ճըշումները, միջ - համայնական (քրիս-

տոնեայ, - քրիստոնեայ, քրիստոնեայ - հրեայ, մահմետական եւ ոչ - մահմետական) յարաբերութիւնները։

Երկրորդ բաժինը նուիրուած է նորագոյն շրջանին՝ 1921 - 1956։ Հոն կ'ուսումնասիրուին շրջանին մէջ ծաւալող քաղաքական նոր երեւոյթները՝ Հայերուն (էջ 147), Ասորիներուն, Լիբանանցիներուն եւ Սուրիացիներուն «ազգային գիտակցութեան զարգացումը», սիոնիզմը, ոչ - մահմետականներուն գաղթը դէպի Արեւմուտք եւայլն։

Այս երկրորդ մասին մէջ հեղինակը բաւական խիստ մեղադրանքներ կ'ուղղէ շրջանի բոլոր քրիստոնեաներուն հասցէին անոնց վերագրելով նոյնիսկ «հակա - հրէական» զգացումներ։ Հեղինակը կորովով կ'ուզէ ապացուցանել որ Իսրայէլեան պետութեան գոյութիւնը ապահովութեան լաւագոյն երաշխիքն է շրջանին բոլոր ոչ - մահմետական համայնքներուն համար։

Պիտի ուզէինք անշուշտ այս տեսակէտը ամբողջութեամբ բաժնել հեղինակին հետ, բայց սակայն հարկ է հաստատել թէ Իսրայէլի մէջ ալ, երբեմն, քրիստոնեաներուն վրայ ճնշումներ կը բանեցուին որոնք ժողովրդավարական պետութեան մը վայել չեն։ Այս բոլորով հանդերձ այս ուսումնասիրութիւնը շատ շահեկան կողմեր ունի եւ մեծ օգուտ մը կրնայ ունենալ, մանաւանդ այս օրերուն երբ Ալժերիոյ կամ Պենկլատէշի մէջ կրօնամոլներ կը ջանան ամէն գնով իրենց տեսակէտները պարտադրել ողջ ընկերութեան մը։ Այս պատճառով, «խաչին եւ մահիկին միջեւ» մնացած Արեւելքի քրիստոնեաներուն փորձառութիւնը իր ամբողջ այժմէականութիւնը կը պահէ։

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(4) Մաղաքիա Արք. Օրմանեան նոյնպէս «Լուսաւորչական» ածականը կը գործածէր հայ եկեղեցին բնորոշելու համար։

(5) A. KHONTKARIAN : «La situation de l'Eglise Arménienne» *LES PROBLEMES RELIGIEUX EN URSS* in: la documentation française Paris, décembre 56.

(6) Bat YE'OR : *LES CHRETIENS D'ORIENT ENTRE JIHAD ET DHIMMITUDE VIIème - XXème siècle* Paris, Cerf 1991.

ՄԱՐՄՆԱԿԱՆԻՆ ՈՒ ՈԳԵԿԱՆԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Հրեայ ժողովուրդին համար արտօնուած սնունդեղէնները «քաշէր» պիտակով կը գտնուին հրապարակին վրայ։ Ատիկա ժամանակի ընթացքին ապահովութեան երաշխիք մըն ալ եղած է խնդրոյ առարկայ ուտելիքներուն համար, թէ՛ Հրեաներու, ոչ - հրեայ սպառողներու տեսանկիւնէն։ «Քաշէր»ի խորհրդանիշը առնչուած է մաքրութեան ու առողջապահութեան։

Երուսաղէմէն հրեայ լրատու մը տեղական թերթի մը մէջ լոյս տեսած իր յօդուածով, կը սեւեռի այս երեւոյթին։ Ճի՞շդ է «քաշէր»ի եւ առողջապահական կանոններու յարաբերակցութիւն մը ընդունիլ անվերապահօրէն։ Հարցումին պատասխանը դրական ըլլալու շատ տուեալներ չունի, նկատի առած՝ յօդուածագրին մատնանշումները։

ԺԲ. դարուն ըսուած էր որ արգիլեալ բոլոր սնունդեղէնները մարդկային առողջութեան վնասակար յատկանիշեր ունէին։ Միսի ու կաթի խառնուրդը մարսողութեան համար անպատեհ կը նկատուէր։

Այսօր սննդառութեան մասնագէտները կը յայտնեն թէ «քաշէր»ի եւ առողջութեան միջեւ հաստատուած բոլոր յարաբերութիւնները պարզ զուգադիպութեան արդիւնք են։ Անոնք կ'ըսեն թէ մսացու անասուններու աւանդական ձեւով մորթուիլը ոչինչ ունի միւս ձեւերէն գերադասելի ըլլալու համար եւ թէ մարդկային ստամոքսին համար ոչ մէկ հարց կը ներկայացնէ միսին ու կաթին միասնական մարսողութիւնը։ Ուրիշներ, «քաշէր» ուտելիքներու ծանր, դժուարամարս ու մարդկային առողջութեան վնասակար բնոյթները նշելով կը կրկնեն թէ բաւական երեւակայութիւն պէտք է առողջապահական տեսութիւն մը հիմնելու համար «քաշէր»ի սկզբունքին վրայ։

Երուսաղէմի համալսարանին մէկ դասախօսը որ «Սնդառութիւն՝ հետեւելով Թորայի» խորագիրով հատոր մը կը պատրաստէ, խոստովանած է թէ «քաշէր» ուտելու խնդիրը հաւատքի առնչուած է եւ ոչ թէ առողջութեան։

Արդէն, Երուսաղէմի Շալոմ Հարթման հիմնարկի տնօրէն, ռաբունի Հարթման յստակօրէն ըսած է թէ պէտք չէ «քաշէր»ի սկզբունքին մէջ առողջապահական նպատակ փնտռել. անիկա ձեւ մըն է աղօթքի պահերէն դուրս եւս, առօրեայ կեանքի մէջ, Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնը ունենալու, ապրելու անոր պատուիրաններուն համաձայն։ Ռաբունին նաեւ դէմ է որ Ս. Գիրքը վերածուի առողջապահութեան հրահանգիչի մը, կամ խոհարարական բացատրականի։

Մեկնաբանութիւններու այսօրուան այս ուղղութիւնը կը միտի յստակ գիծերով տարանջատելու մարմնականին ու ոգեկանին սահմանները։

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԻՒ ԳՈՂՈՒԹ

ԳՆԱԼԸՐ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ պարտէզին ամփիթատրոնին մէջ, Օգոստոս 5-ին, գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սիպիլի մահուան 60-ամեակին։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է «Մարմարա»ի փոխ - խմբագրապետ՝ Մաքրուհի Ցակոբեան որ Սիպիլը ներկայացուցած է իր դրագիտուհիի, հանրային այլ մանաւանդ՝ կրթական գործիչի եւ ֆեմինիսթ շարժումի ռահվիրայի դիմագիծերով։ Հաւաքոյթը իսկական վայելք մը եղած է գրական եւ գեղարուեստական գետնի վրայ։ Բացման խօսքը արտասանած է Վազարշակ դպիր Սերոբեան որ անդրադառնալէ ետք Սիպիլի կեանքին, ներկայացուցած է օրուան բանախօսուհին։ Արտասանութիւններու եւ Սիպիլի էջերէն ընթերցումներու յայտագիր մը ամբողջացուցած է օրուան ծրագիրը։ Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ Արք., որ յիշած է 1987-ին Փարիզի ունեցած իր հանդիպումը Սիպիլի աշակերտներէն՝ Սիրարփի Տէր - Ներսէսեանի հետ։ Հաւաքոյթին յաջորդած է հիւրասիրութիւն մը։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնը այցելած է, Օգոստոս 5-ին, լիբանահայ ուսուցիչ, մտաւորական, դրագէտ՝ Գէորգ Աբէլեան։ Ան Լոս - Անճըլըս հրաւիրուած էր ներկայ ըլլալու համար Այնճարի Հայ Աւետարանական Վարժարանի շրջանաւարտներու համախմբումին։ 25 տարիներու իր ուսուցչական ասպարէզի կողքին իր մասնակցութիւնը բերած է Հ. Ց. Դ. մամուլին Զինական ստորագրութեամբ, իսկ «Բագին» ամսագրի մէջ մաս առ մաս հրատարակուած է իսկական կեանքէ առնուած «Աննա Հարսը» վէպը (այժմ՝ հատորի վերածուած)։ Գ. Աբէլեան այցելութիւն մըն ալ տուած է «Հոբիզոն» շաբաթաթերթի խմբագրութեան, Մոնրէալ։

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -56-

Ի՞ՆՉ ԼԱՒ Կ'ԸԼԼԱՐ ՈՐ...

Ամէն անգամ որ մենք՝ յուղարկաւոր՝
մտածենք կեանքի մասին անցաւոր,
«Աշխարհը փուճ է», - կ'ըսենք իրարու,
գլուխ շարժելով եւ հառաչելով,
նաեւ զգալով քիչ մը յանցաւոր,
լաւ գիտնալով որ
հարազատներու, բարեկամներու
սիրտը կը կոտրենք քիչ մը ամէն օր,
ալ ո՛ւր մնաց թէ արդէն հեռաւոր
ծանօթ - անծանօթ ասոր ու անոր։
Եւ հանգուցեալի գերեզմանին քով
երբ ողջերուն հետ կը սպասենք շարքով
որպէսզի բուռ մը հող նետենք հերթով
կամ սիրուն ծաղիկ մը մէջը փոսին,
պահ մը կը տարուինք զգացումներով
համամարդկային, հրեշտակային. -
«Ո՛չ փառք, ո՛չ պատիւ, ո՛չ
հարստութիւն
Հետդ չես տանիր, մահկանացո՛ւ, դո՛ւն։
Կեանքը պարապ է, այո՛, իրաւ որ»։

Բայց...
գերեզմանոցէն հազիւ դուրս ելած՝
եսասիրութիւն, նախանձ, վատութիւն,
ոխ եւ բարկութիւն, շահախնդրութիւն,
խորամանկութիւն, վրէժխնդրութիւն
եւ ամէն կարգի նախկին յոռեգոյն
մտածումներուն վերադարձ՝ իսկոյն...

Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար որ
առանց ըլլալու մենք յուղարկաւոր՝
մեր սիրտն ու միտքը յարատեւօրէն
լեցուած պահէինք այդ սուղի օրէն
մնացած ազնիւ զգացումներով
որոնց անսացինք կարճ ժամանակով,
է՛ւ անհատական է՛ւ համայնական
է՛ւ ազգային է՛ւ համամարդկային
մակարդակներով։ Քանզի իրաւ որ
«Կեանքը պարապ է։ Գոնէ լաւ գործով
լեցուր զայն սրտով, ո՛վ մարդ անցաւոր»։

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

...նեակներն ալ գրպանի չափ են։ Պոլիս ...ած առեն Եպրաքսէ հանըմ ասոնցմէ ...ծ որմնադարան ունէր։ Զորս հատ որմնադարան՝ որոնց յարգը չէր գիտեր եւ ...նոնց մէջ սո՛խ կը կախէր, սերկեւի՛լ կը ...կախէր։ Եւ յետոյ, պատուհանները փոքր ...ու նեղ ըլլալուն համար, հայ մայրը ո-...չի՛նչ կրնայ թօթվել։ Իր օճիքն անգամ ...չի կրնար թօթվել։ Եւ Աստուած գիտէ ...թէ ո՜րքան բան ունի մաքրելիք, քանի ...որ ծխնելոյզներուն մուրը ուղղակի ներս ...կուգայ։ Հիմա գանք սա Թրքական գոր-...ծին։ Դո՛ւն ըսէ. ի՞նչպէս զայն թօթվէ ...եւ ո՞ւր թօթվէ։ Սկիզբները կ'իջնէր եր-...կու յարկ վար, եւ սանդուխին վրայի մէկ ...պատուհանէն կը թօթվէր։ Բայց իր դէմը ...եղան նոյն յարկի երկու ջատուկները, ինչ-...պէս նաեւ դռնապանուհին։ Իբրեւ թէ Եպ-...րաքսէ հանըմ ծայրայեղութեան տարած ...է եղեր մաքրասիրութիւնը։ Ծշմարիտ ...խենթ մըն է եղեր։ Իբրեւ թէ ամէն օր եւ ...օրն ի բուն ջուր կը վազցնէ, տախտակ կը ...ցնէ եւ բան կը թօթվէ եղեր։ Թէ Փարիզի մէջ կայ եղեր օրէնք մը՝ որ կ'արգիլէ առաւօտեան ժամը ութէն վերջ որեւէ բան թօթվել պատուհանէ մը՝ երբ այդ պատուհանը փողոցի վրայ կը նայի։ Իսկ եթէ կը նայի տան բակին վրայ, առ առաւելն մինչեւ առաւօտեան տասը կարելի է եղեր թօթվել։ Սո՛ւտ, ամբո՛ղջ սուտ։ Միթէ Եպրաքսէն օրէնքները չի՞ ճանչնար։ Ո՞ր խենթը աս օրէնքը դրեր է։ Կարճ խօսք՝ դռնապանուհին անբացատրելի եւ բուռն հակառակութիւն մը ունի իրենց դէմ։ Իր մեծագոյն փափաքն է ժամ առաջ հայ ընտանիքին մեկնումը տեսնել։ Այդ պատճառաւ մատը պլորած է բան թօթվելու այս խնդիրը, եւ ոչ միայն ամէն առթիւ հայ կնոջ երեսին յանդիմանութիւններ կը նետէ, այլ նաեւ վէճին մասնակից կ'ընէ Եպրաքսէ հանըմին ձագուկները՝ որոնք պարզ բանուորներ են կաշմբուռն։ Եպրաքսէ հանըմ այս բանը չի սիրեր։ Երիկմարդ բասծդ խառնուելու չէ տան գործերուն։ Ան չուկան՝ կինն ալ տունը։ Բայց եւ այնպէս խառնուեցան, եւ պոռալով - կանչելով արգիլեցին իրենց մօր՝ որեւէ դժգոհութեան տեղի տալ։ «Փարիզի մէջ concierge ըսածդ Աստուած է» ըսին։ Արտաքսումի սպառնալիքը աչքաբեկած էր զանոնք երկուքն ալ։ Եւ այս բոլորը «Աստուծոյ» պատճառաւ, որ անտանելի հրէշ մըն է, խստահամբոյր, դառնաբարոյ, դաժան։ Բերնէն ելածը չի գիտեր, հասակը կարճ է եւ տակառանման։ Եպրաքսէ հանըմ աւելցուց՝ ըսելով.

- Ներտէ վար ալիր պօտուր, Ալլահըն պէլասը օ տըր։

Երիտասարդը համակարծիք գտնուեցաւ, «O տըր» ըսաւ եւ կինը շարունակեց.

-- Տօ, ասչափ տարուան իմ կատօս նո՞ր պիտի փոխեմ։ Ո՛չ. իր ասչափ տարուան ապրելակերպը, նիստուկացը նոր պիտի չփոխէ Եպրաքսէ հանըմ։ Ինք այսպէս չէ վարժուած։ Այս Ֆրանսացիները աղտո՛տ են, աղտո՛տ։ Արտաքուստ զարդագեղ են եւ պճնազարդ (ճիճիլի - պիճիլի) բայց եթէ իրենց վէճը վեր առնես՝ քիթիդ դուրս վար կ'իյնայ։ Առաջ Եպրաքսէին տունը գայիր եւ տեսնէի՛ր ... ճիւնի պէս ... լգէ՛, ուր որ կ'ուզես լգէ՛։ Տօ՛, մենք աստ՛նկ վարժուած ենք։ Հիմակ ալ իր տղաքը սկսեր են արդէն ըլլալ մաքրութեան։ «Մ'ընէր մայրիկ» կ'ըսեն։ «Ֆրանսացիները մի՛ նեղացներ» կ'ըսեն։ Տօ՛, խելքի՛ս պիտի գայ. ինչո՞ւ կը նեղանան։ Բայց պիտի ըսես որ առտուն կանուխ վար իջիր եւ դրան առջեւ թօթվէ։ Էյ չէ՛ իշտէ. չըլլար կոր։ Ամէն բան իր սըրան ունի. ինծի շաշըրթմըշ մ'ընէք։ Անտարակոյս՝ պէտք չէ մայրիկը չփոթեցնել։ Առաւօտեան այդ ժամուն՝ ուրիշ երկար բաներ կ'ընէ ան։ Պզտիկ մանչը ուշ գործի կը մեկնի եւ Եպրաքսէ հանըմ անոր շուրջը կը դառնայ։ Ամէն մէկ բանին կը նայի։ Իր գլխուն եթէ ձգես՝ վերարկու չհագած դուրս կ'ելլէ «անառակ չուն»ը։ Եւ ահա բազմաթիւ օրերէ ի վեր մայրիկը կը նայի իր գործին վրայ ու սիրտը կը հատնի։ Հիմակ դուրս ելած առենը նորէն միտքը ինկաւ եւ արիւնը գլուխը խուժեց։ Իրեն այնպէս թուեցաւ որ սիրտը աքծաններու մէջ առին։ Եպրաքսէ ըլլալով՝ ասանկ բան չէր եղած։ Տեղն ու տեղը եթէ չմաքրէր վրան գէշութիւն պիտի գար։ Ծանըմ, ինչո՞ւ չկարենամ, դուն ըսէ, ինչո՞ւ. ունիմ չունիմ՝ մէ՛կ խալի մը ունիմ։ Ամէն տեսակէտով Թեւերնիս - ոտքերնիս կապեցին շան զաւակները. էյ աս խալի՛ն ալ թօթվել պիտի չձգեն. եկածն ալ ակում օրեր են։ Ես ալ ի՞նչ ըրի. ծըփարելուս պէս հետս առի։ Հիմա Սմբատեաններուն կ'երթամ կոր Գըլամառ... Զե՞ս ճանչնար Սմբատեանները. ամուսինը թաքիֆոյի գործ կ'ընէ. «Թուխօ - Մասիս» է... շա՛տ շնորհքով մարդ է ... Քանի որ հոն պիտի երթամ, հետս կը տանիմ, իրենց պարտէզը կը թօթվեմ, լաւ մը կը մաքրեմ ըսի ... Տանողը ես չե՛մ եա, թըրամվէյն է. ճիշդ առջեւը կ'իջնէ։ Ինչո՞ւ պիտի չընեմ եղեր ... խմին անունս Եպրաքսէ է ... Անչափ հեռուներէն հոս բերելէս վերջը...

Բայց որովհետեւ տղան բան մը չէր ըսեր, լռեց, ծուռ մը նայեցաւ եւ քիչ յետոյ հարցուց.

– Ան չէ ամա, ասանկ օրով դուն ինչո՞ւ չես աշխատիր։

- Քիչ մը տկար եմ, պատասխանեց երիտասարդը։

- Տկա՞ր ես մի :Ի՞նչ ունիս... ո՞ւր տեղդ ի՞նչպէս մէկ անգամէն չտեսայ ... պաղ առած ըլլալու ես։ Սա լեզուդ դուրս հանէ նայիմ ... հանէ՛ ... Տօ՛ հանէ կ'ըսեմ կոր քեզի. քովիններուն գլո՛ւխը փսխեմ... էյ չէ՛. գլուխդ ալ շատ տաք չէ ... Տակէդ աղէկ հագած ես ... քակէ նայիմ սա կոճակներդ, ես աչքովս պիտի տեսնեմ... Տօ՛, շան զաւակ, մայրդ ըսել եմ քակէ... նայէ՛, չըսի՞. ասանկ բարակուկ բաներ կը հագնիք, ա՛խ ճայիլութիւն... բուրդէ՛, բուրդէ՛ փանելա կ'ուզես ... Մօրուքդ ալ մատ մը եկեր է. ինչո՞ւ թրաշ չես ըլլար կոր ... փարա՞ չունիս ... սուտ է՛ս ... ցուցուր նայիմ սա փարադ. պարապ խօսք չուզեր. շուտով տուն պիտի երթաս, պիտի պառկիս ու քրտնիս։ ... Ախ ինչ ըսեմ ձեզի որ երկար վարտիք հագնիլը մե՛ղք կը սեպէք...

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

կրող Բիւրոյի նոր հաղորդագրութիւն մըն է որ կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր Յուլիս 20-ի հաղորդագրութեամբ կը տեղեկացնէինք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի ներկայացուցիչ ընկ. Հրայր Մարուխեան հիւանդանոց փոխադրուած է:

Անցնող ժամանակամիջոցին բժշկական անմիջական հսկողութիւնն ու հոգածութիւնը շարունակուեցան, դարմանելու համար պատահարի բուական լուրջ հետեւանքները, միաժամանակ կանխելու համար առաջացող բարդութիւնները:

Ներկայիս, ըստ մասնագէտ բժիշկներուն, առաջացած բարդութիւններու մէկ մասը կարելի եղած է դիմագրաւել, մինչ այլ բարդութիւններ կը ստիպեն, որ ընկ. Հրայր Մարուխեան որոշ ժամանակ մը եւս մնայ հիւանդանոց, մասնագէտներու անմիջական խնամքին տակ:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՈ

Աթէնք
1994 Օգոստոս 12

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ԺԱԶ ՎԵՐԺԷՍ, Գարլոսի փաստաբանը որոշեց անուանարկութեան դատ բանալ «Լը Մոնտ» թերթի դէմ որ երկու յաջորդական օրերու (Օգոստոս 18 եւ 19) արձագանգ կը հանդիսանար նախկին արեւելեան Գերմանիոյ նախկին քաղաքական ոստիկանութեան՝ Սթազիի տեղեկութեանց, ըստ որոնց Վերժէս գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Գառլոսի ահաբեկչական գործունէութեան եւ նոյնիսկ անոր բանագնացը եղած է, 1982-ին, Ֆրանսայի մօտ: Փաստաբանը բուռն կերպով հակազդած է եւ կ'ամբաստանէ Ֆրանսայի Ներքին նախարարութիւնը որ կ'ուզէ զինք վարկաբեկել եւ Ֆրանս - Սուառի մէջ ալ կը յայտարարէ որ Ֆրանսայի գաղտնի սպասարկութիւնները երկու անգամ փորձած են զինք սպաննել ութսունական թուականներու սկիզբը: Գառլոսի վերաբերեալ երկու նոր ահաբեկումներ ալ թղթածրարին մէջ տեղ գտան, արդարեւ Արդարադատութեան նախարարը թոյլ տուաւ որ խնդրոյ առարկայ ըլլան նաեւ Մարսէյլի Սէն - Շառլ կայարանի եւ Փարիզ - Թուլուզ Գափիթոլ ճեպընթացի ոճրափորձերը, որոնք ժամանցումի ենթակայ էին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Մասքարայի շրջանը զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահեցաւ Օգոստոս 18-ին, 5·6 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի վրայ: Վերջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 150 մեռեալ կար, 300 վիրաւոր եւ 8-էն 10 հազար անապաստան:

ՖԼՈՐԻՏԱ կը խուժեն հազարաւոր Գուպացի գաղթականներ բարդ կացութիւն մը ստեղծելով իշխանութիւններուն համար որոնք պարտաւորուեցան միջոցներ ձեռք առնել: Առաջին առթիւ որոշուեցաւ բոլոր գաղթականները համախմբել ճամբարներու մէջ: Հասնողները բոլորն ալ նոյն լայլթմոթիւն ունին, կը գրէ «Լիպերասիոն». - «Կամաց - կամաց կը մեռնինք Գուպա: Կեանքը այլեւս կարելի չէ: Եթէ կարենային, բոլոր Գուպացիները կը մեկնէին»:

ԷԼԻԱՍ ՔԱՆԵԹԹԻ, ծագումով Հրեայ, Պուլկարիա ծնած եւ գերմանագիր գրագէտը մեռաւ Ցիւրիխ, 89 տարեկանին, Նոպէլ գրական մրցանակը տրուած էր 1981-ին: Իր ծանօթ գործերն են. - «Մասէ փիփիխանս, Օթոտաֆէ եւ ինքնակենսագրութիւն մը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան եւ զաւակները՝ Աստղիկ եւ Երուանդ,

Օր. Սեդա Հրաչեան,

Այրի Տիկին Սրբուհի Արզուեան եւ զաւակները՝ Արփի եւ Կարապետ,

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Միասերեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի,

Այրի Տիկին Թամար Սապունճեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Լիտի,

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հրաչեան

ինչպէս նաեւ Փօլատեան, Հրաչեան, Պանտիկեան, Փափազեան, Լորէնեան եւ Ճերմակեան ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, հարսին, զարմիկին, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՆԱՀԻՏ ՀՐԱՉԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Միասերեան, Փլովտիւ, Պուլկարիա)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 15-ին, 85 տարեկանին,

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Ուրբաթ, Օգոստոս 19-ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մանեի լէ Համօ-ի (Քրէսլի) գերեզմանատունը:

33, rue Raspail, 78140 Vélisy.

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

***

Այս տխուր առթիւ, իրենց մօր յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան կը նուիրեն. -

2000 Ֆր. Ֆրանս - Արցախ Միութեան (Շաւիլ), 2000 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դպրոցին, 1000 Ֆր. Շաւիլի Միօրեայ դպրոցին, 1000 Ֆր. Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան, 1000 Ֆր. Մաշտոց Միութեան, 500 Ֆր. ռատիօ Այբ Էֆ - Էմին, 500 Ֆր. Ասխա-ին եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին: (Կապոյտ Խաչ եւ Այբ Էֆ - Էմ ստանալ («Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Շրջանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւն դէպի Թալարի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 18-ին: Ուխտագնացութեան հաստատման 50-ամեակն է այս տարի:

ԴԻՒԱՆ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Աբաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Ժողէ Կիւրեղեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Ազաւնի Գուլյումճեանի յիշատակին:

***

Անահիտ Տէր - Մինասեան Նշան Սարոյեանի յիշատակին 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match : BELGIQUE — ARMENIE à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.

Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :
UGAB:Tél:42 27 12 26 / Fax:40 50 88 09
ASA:A. Manissian - Tél: 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél: 39 81 33 62
Fax: 42 54 18 93
AISA: J. Hairabedian - Tél: 46 30 34 33
Fax: 46 31 51 06
FOOT DU MONDE: R. Fermanian -
Tél: 47 36 33 30

Grande Soirée Dansante de la Rentrée

au profit de
FRANCE — KARABAGH

le Samedi 17 Septembre
à partir de 21 heures

à l'ESPACE ECULLY
7, rue du Stade, 69130 ECULLY

Animée par SOUREN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
ՇԷՆ - Ֆրանս-ի

DATE A RETENIR

DINER ANNUEL
DE
l'U.M.A.F.
Samedi 19 Novembre

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE
PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
MARDI
23 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.397
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
70e ANNEE — N° 18.397

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՀԱԶԴԸ. - ստորագրը- ւած Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին, Գերագոյն Խորհուրդի եւ կառավարութեան կողմէ. -

Ծանր կորուստ կրեց հայ ժողովուրդը: 1994 թուականի Օգս.ի 18-ին երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ վախճանուեց Նորին Սուրբ Օծութիւնը Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին կորցրին իրենց մեծ երախտաւորին, որը շուրջ քառասնամեայ իր գործունէութիւնն ամբողջովին նուիրեց ազգային միասնութեան ամրապնդման, հոգեւոր վերածնութեան եւ հայկական պետականութեան վերականգնման վեհ գործին:

Վեհափառ Հայրապետն անցել է Հայ հոգեւորականի երկար ու բեղուն ճանապարհ: Ծնուել է 1908 թ. Սեպտեմբերի 20-ին, Պուքրէշ, Պալճեանների ընտանիքում: Ապագայ Կաթողիկոսը Լեւոն - Կարապետ Պալճեան, նախնական կրթութիւն ստացել է Պուքրէշում, այնուհետեւ 1936-ին, աւարտել է Պուքրէշի Պետական համալսարանի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան բաժանմունքը, ուսանել նոյն համալսարանի Աստուածաբանական ֆաքիւլթէթում, 1937-ին հրատարակել է «Հերկ» մշակութային - հասարակական ամսագիրը: 1943-ին ձեռնադրուել է կուսակրօն քահանայ, վերանուանուելով Տէր Վազգէն: 1948-ին Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի կողմէ օծուել է Ծայրագոյն Վարդապետ, նոյն թուականին ընտրուել Ռումանիայի Թեմի առաջնորդ, ապա՝ 1951-ին ձեռնադրուել է Եպիսկոպոս:

1955 թ. Սեպտեմբեր 30-ին, Վազգէն Եպիսկոպոս Պալճեան ընտրւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս: Այս պահից սկսած ցայտուն է դառնում Վեհափառ Հայրապետի հայրենանուէր տքնանքը: Իր գահակալութեան առաջին իսկ տարիներից նաեւ ձեռնարկեց ծաւալուն աշխատանքներ, շէնացնելով Մայր Աթոռը, վերակառուցելով Վեհարանը, Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանը, տասնամեակներ լռած եկեղեցիներ ու վանքեր, կազմակերպելով նորանոր հոգեւոր թեմեր: Նա կարողացաւ աթէիստական պետական մեքենայի ճնշման պայմաններում պահպանել եւ ապրեցնել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին իր կառոյցներով եւ առաքելութեամբ:

Վեհափառ Հայրապետի գիտական աստուածաբանական մանկավարժական երկասիրութիւնները հայ հոգեւոր մշակոյթի գանձարանի մնայուն արժէքներից են: Նրա արգասաբեր գիտական եւ հոգեւոր գործունէութեան, Հայաստանի գիտութիւնների ազգային ակադեմիան 1991-ին նրան ընդունում է պատուաւոր ակադեմիկոս:

Մեծ է նրա դերը աշխարհասփիւռ հայ գաղթօճախները եւ եկեղեցիները Մայր Հայրենիքի շուրջ համախմբելու գործում: Իբրեւ ժողովրդականութիւն վայելող հեղինակութիւն, համազգային զարթօնքի փորձութիւններով լի տարիներին նա իմաստուն յորդորներով հրջահայեաց գործունէութիւնների է կոչում իր հօտին, ամենայն կարեկցութեամբ աջակցութիւն պահովում բազմահազար հայ փախստականներին, գօտեպնդում Լեռնային Ղարաբաղի ազատամարտի զինուորներին: Նրա հայրական օրհնութեամբ կնքուեց Հայաստանի անկախութեան հանրաքուէի վաւերագիրը, նրա հայրական օրհնութեամբ իրենց առաքելութիւնը ստանձնեցին Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին նախագահը եւ Խորհրդարանը: Վեհափառ Հայրապետը մեծագոյն աւանդ ունեցաւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի ստեղծման գործում: Եւ ի գնահատումն ազգային ու հոգեւոր արժէքների պահպանութեան եւ զարգացման գործում դրսեւորած անձնուրաց նուիրումի ու մատուցած բացառիկ ծառայութիւնների, 1994 թ. Յուլիսի 28-ին նա առաջինն արժանացաւ Հայաստանի «Ազգ. հերոս»ի բարձրագոյն կոչման ու Հայրենիքի շքանշանին:

Հայոց 130-րդ Հայրապետը մեր ազգային ու պետական գոյութեան յաւերժական ճանապարհին թողեց իր բացառիկ արժէքաւոր հետքը:

***

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Քիչ առաջ, խորագոյն վիշտով տեղեկացանք Փարիզի Առաջնորդարանի միջոցաւ Մեզի հաղորդուած տխուր լուրին ամենասիրելի Վազգէն Ա. Վեհափառի վախճանման;

Անմիջապէս, առաւօտեան ժամը 8-ին, Միաբանութեան անդամներուն եւ Դպրեվանքի սաներուն հետ համախմբուեցանք Պիքֆայայի մատուռը եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեցինք ի խաղաղութիւն եւ յերանութիւն հոգւոյն սիրեցեալ Հայրապետին Ամենայն Հայոց:

Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Միաբանութեան, Ազգային Ընդհանուր Ժողովին, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կրօնական եւ աշխարհական զոյգ ժողովներուն՝ կը յայտնենք Մեր խորազգած վշտակցութիւնը Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին, Մայր Աթոռի Միաբանութեան, հոգեւոր դասուն, Թեմակալ Առաջնորդաց, եպիսկոպոսաց, վարդապետաց, քահանայից եւ աշխարհական պատասխանատու անձանց:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած որ ամուր եւ պայծառ պահէ Մայր Աթոռը, երկար եւ բեղուն կեանք շնորհէ ապրող բոլոր սպասաւորաց, շէն ու բարգաւաճ ընէ վերանկախացեալ մեր Մայր Հայրենիքը՝ իր պետութեամբ եւ ժողովուրդով:

Թող Վազգէն Ա. Հայրապետի յիշատակը պայծառօրէն շողայ Հայրենիքի եւ ողջ հայութեան կեանքին վրայ:

Հաճեցէք անմիջական փութով յայտնել Մեզի թաղման արարողութեան թուականը, որպէսզի անձամբ բերենք Մեր եւ մեր Կիլիկեան Աթոռի մասնակցութիւնը, մեր յարգանքի տուրքը ընծայելով բազմերախտ Հայրապետի յիշատակին եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին:

Սիրոյ ողջունիւ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

1994 Օգոստոս 18, Անթիլիաս

***

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին հինգ ամիսների ընթացքում խիստ վատթարացել էր Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի առողջական վիճակը:

Ամբողջ այդ ժամանակամիջոցում Վեհափառ Հայրապետը գտնւում էր հանրապետութեան փորձառու բժիշկներից կազմուած մի անձնակազմի մնայուն հսկողութեան ներքոյ:

Վեհափառ Հայրապետին հոգատարութեամբ շրջապատել էին Մայր Աթոռի հոգեւոր դասը եւ հայրենի կառավարութեան ղեկավարութիւնը: Ազգիս Հայրապետը Մայիս ամսին Ֆրանսիայում եւս ենթարկուել էր բժշկական ստուգման եւ բուժման;

Յունիս ամսից ի վեր Ն. Ս. ը Երեւանի կաթողիկոսական առանձնատունը գըտնըւում էր, անկողնային վիճակում, ստանալով անհրաժեշտ բուժօգնութիւն:

Օգոստոս 17-ից, Չորեքշաբթի օրը, ժամը 19-ի սահմաններում, Վեհափառ Հայրապետի առողջական վիճակը կտրուկ վատթարացաւ: Թէեւ զգացւում էր գիտակցութեան առկայութիւն, սակայն Վեհափառ Հայրապետը աստիճանաբար կորցրեց խօսելու եւ արտայայտուելու կարողութիւնը: Երբ կացութիւնն այլեւս անյոյս էր, Վեհափառ Հայրապետն ընդունեց վերջին հաղորդութիւնը: Ամբողջ գիշեր Մայր Աթոռի միաբան եպիսկոպոսները հսկում էին Վեհափառ Հայրապետի մահճի մօտ, աղօթքների, սաղմոսների եւ Նարեկի ընթերցանութեամբ:

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը Օգոստոսի 18-ին, Հինգշաբթի օրը առաւօտեան ժամը 7 անց 15 րոպէին, 86-ամեայ հասակում ի տէր աւանդեց իր հոգին:

Թող տէրն իր յաւիտենական օթեւանի մէջ ընդունի երջանկայիշատակ Վեհափառի ոգին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Օգոստոս 18

***

Արցախի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը եւ Նախարարների Խորհուրդը ցաւակցական հեռագիր ղրկած են Մայր Աթոռ: Հոն կ'ըսուի որ Արցախի Հայութիւնը խոր կսկիծով ընդունած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վախճանման լուրը, կը բաժնէ համայն հայութեան սուգը եւ յոյս կը յայտնէ որ այսուհետեւ եւս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին նեցուկ կ'ըլլայ Ղարաբաղի ազգային ազատագրական պայքարին: Եռօրեայ (Օգս. 26 - 28) սուգ յայտարարուած է նաեւ Արցախի մէջ:

***

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կազմակերպման պետական եւ եկեղեցական յանձնաժողովները կազմած են համատեղ ծրագիր թաղման արարողութիւնն արժանավայել կազմակերպելու համար: Կաթողիկոսին աճիւնը Օգոստոս 25-ին կը դրուի Արարատեան Հայրապետական Թեմի Ս. Սարգիս Առաջնորդանիստ Եկեղեցին որպէսզի հաւատացեալները կարենան տալ վերջին հրաժեշտը:

Օգոստոս 26-ին ժամը 10-ին Ս. Սարգիս Եկեղեցիէն Հայրապետին աճիւնը ազոյ համազգային թափօրով կ'առաջնորդուի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, Մայր տաճարին մէջ վերջին հրաժեշտի համար, ուր մուտքը ազատ է Օգոստոս 26-ին եւ 27-ին:

Օգոստոս 28, Կիրակի օր, ժամը 10-էն կը մատուցուի պատարագ, որու ընթացքին կը կատարուի վերջին օծումի արարողութիւնը: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Թաղման Կարգը, ապա Հայրապետին աճիւնը հողին կը յանձնուի Մայր տաճարի բակը:

***

Վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կարգադրութեամբ Օգոստոս 20-էն 28 Հանրապետութեան պետական դրօշը կէս կը պարզուի Հայաստանի տարածքին վրայ:

***

ԵԼՑԻՆԻ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի լիազօր դեսպանը՝ Վլադիմիր Ստուպիշին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանին յանձնած է Նախագահ Ելցինի ցաւակցական գիրը: Ան կ'ըսէ ի մէջ այլոց. -

«Խոր վշտի զգացումով տեղեկացանք Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի մահը: Ռուսաստանի մէջ, Վազգէն Ա.ին ծանօթ էին որպէս ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան գաղափարի անխոնջ ջատագով, որ մեծ աւանդ ունի անդրկովկասեան այդ գաղափարի գործնական իրականացման մէջ» ըսուած է, եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾ

ՆՈՐՔԻ ԹԱՂԱՄԱՍԸ 5 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՒՈՒՇԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ուրբաթ, Օգոստոս 19-ին, հանրակառքի արկած մը պատահած է Նորքի շրջանը, որուն հետեւանքով 5 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

***

Օգոստոս 21-ին ռմբակոծութիւններ եղած են Շաւարշաւան գիւղի վրայ (Նոյեմբերեանի շրջան), նաեւ Տաւուշի շրջանը: Փոքր նման միջադէպեր ալ պատահած են Մարտակերտի (Ղարաբաղ) շրջանը:

***

Լիպր - Պելժիքի Օգոստոս 19-ի թիւին մէջ, Բորիս Թումանով նոր թղթակցութիւն մը ստորագրած է ուր կը վերլուծէ վերջին դէպքերը, մանաւանդ Ազրպէջանի Մոսկուայի դեսպանին՝ Ռիզայեւի դըրական արտայայտութիւնը ինչ կը վերաբերի վերջերս գոյացած երրեակ (Ազրպէջան, Ղարաբաղ, Հայաստան) համա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ Ծ. Վ. ՄԱՆԵԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԱԲԲԱՀԱՅՐ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Երկուշաբթի առտու (Օգս. 22) Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն ստացանք հետեւեալ մահազդը. -

Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութիւնը խոր կսկիծով կը գուժէ մահը իր նախկին, վաստակաւոր աբբահօր՝

Հ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ Ծ. ՎՐԴ. ՄԱՆԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ՝ Օգոստոս 13, Շաբաթ երեկոյեան, 87 տարեկանին, 70 տարուան կրօնաւորական եւ 65 տարուան քահանայական սրբակենցաղ եւ արդիւնաշատ կեանքէ մը վերջ:

Ծնած է Թրանսիլվանիա (Ռումանիա), 1907 Ապրիլ 2: Անդամագրուած է Միաբանութեանս 1924 Օգոստոս 15: Ձեռնադրուած է կուսակրօն քահանայ 1929 Օգոստոս 11: Ընտրուած է Միաբանութեանս Ընդհ. Աբբահայր 1971 Յուլիս 22: Հրաժարած է, տարիքի եւ հիւանդութեան պատճառով, 1992 Յուլիս 13:

Թաղման հանդիսական արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միաբանութեանս Մայր Եկեղեցին, յատուկ դամբարանի մէջ, Ուրբաթ, Օգոստոս 26, ժամը 14-ին:

Միաբանութեանս հասցէն՝
Mechitharisten-Congregation,
Mechitaristongasse 4, 1070 Wien, Austria

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

- ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՒԱԾ -

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ 1878 -- 1944

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Պուլկարիոյ ազատագրութիւնը 1877 - 1878 ռուս - թրքական պատերազմի ռուսական յաղթանակին շնորհիւ հեռանկարային ու բնականոն պայմաններ կը ստեղծէ երկրին ու ժողովուրդին բազմակողմանի զարգացման ուղղութեամբ, որ կ'ընդգրկէ քաղաքական, տնտեսական, ընկերային ու մշակութային - կրթական բնագաւառները; Կրթական եւ ուսումնական գործը հետզհետէ աւելի արդիական հիմերու վրայ կը դրուի, բան մը, որ իր անդրադարձը կ'ունենայ նաեւ տարբեր պուլկարական քաղաքներու մէջ գործող հայկական ազգային դպրոցներու վրայ: Այս ժամանակաշրջանին յատկանշական գիծը ուսուցման լրիւ աշխարհական բնոյթն է, ձերբազատած կրօնական դիմագիծէն ու եկեղեցւոյ ազդեցութենէն: Աշակերտներուն կրթութիւնը եւ դպրոցական պատրաստութիւնը համահնչիւն կը սկսին դառնալ կեանքի գործնական պահանջներուն համաքայլ ընթանալու միտումով: Կրթական ու դաստիարակչական աշխատանքները կը տարուին նոր ժամանակաշրջանի մը մանկավարժական գիտելիքներու համաձայն եւ ըստ ուսումնական ծրագիրի ու ներքին կանոնադրութիւններուն: Հայկական դպրոցներու դիմագիծի փոփոխումը եւ ուսման մակարդակի բարձրացումը հետեւանք է նաեւ պուլկար ուսուցչական անձնակազմի ներկայութեան, որուն կը վիճակի նոր գիտելիքներու դասաւանդումը՝ քիմիա, բնագիտութիւն, ընդգրկում՝ պուլկարերէն լեզուի, աշխարհագրութեան, պուլկարական պատմութեան, մարմնամարզի եւ այլն: Այս երեւոյթը զգալի կը դառնայ յատկապէս 20-ական թուականներէն վերջ, իսկ տիրական իրողութիւն 1944-ին յաջորդող տարիներուն, երբ հայերէն լեզուի ուսուցման մէջ բացասական վիճակ մը կը ստեղծուի:

Փլովտիւի Ազգային Վարժարանի շէնքը, նախնական ու անյարմար, իր գոյութիւնը կը պահէ նաեւ Արեւելեան - Ռումելիոյ շրջանին (1878 - 1885) երբ պուլկարական այս հողամասը սուլթանին գերիշխանութեան տակ էր եւ նաեւ անոր ձերբազատումէն քանի մը տարի վերջ: Նորոգման անհրաժեշտութիւնը ակնբախ կը դառնայ եւ նոր շէնքի մը կառուցումը անյետաձգելի, ուստի 1893-ին կը կազմուի «Յանձնաժողով շինութեան Ազգային երկսեռ վարժարանաց Փ. Պոլսոյ» (1), որ այդ գաղափարին իրագործման պարտականութիւնը կ'ունենայ: Յիշեալ ձեռնարկին յաջողութեան երաշխիքն է ոչ միայն համաժողովրդական նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը, այլեւ Յանձնաժողովի ատենապետ, քաղաքի երեւելիներէն՝ Մանուկ Սեփան Հինդլեանի, եւ անոր քարտուղար Առաքել Գազազեանի աշխատանքը: Անոնք հայ եւ պուլկար հասարակութեան մէջ եւ պատկան մարմիններու առջեւ հեղինակութիւն, յարգանք ու վստահութիւն վայելող անձեր եղած են: Հարկաւոր է նշել թէ՝ նոր դպրոցական շէնքի մը պահանջը յառաջ կուգար ոչ միայ ն անոր հնամաշ վիճակէն, այլեւ դասարաններու անբաւարարութենէն: 90-ական թուականներուն դպրոցի աշակերտութեան թիւը շուրջ 100 հոգի եղած է, որ բարձրացում մը կ'արձանագրէ 1894 - 1896 թուականներուն Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան հետեւանքով, երբ հազարաւոր հայ գաղթականութիւն մը կը հաստատուի Փլովտիւ եւ այլուր (Վառնա, Ռուսէ, եւայլն):

Այս ժամանակաշրջանի առաջին քանի մը տասնամեակներուն վարժարանին մէջ ուսուցչութիւն ըրած են յիշատակելի անձեր՝ Գարեգին Շիշմանեան, որ 1884 - 1898 ուսումնական տարեշրջաններուն նաեւ դպրոցի տնօրէնի պաշտօնը կը վարէ, ապա Հմայեակ Շիշմանեան, Տաճատ Լութֆեան, Կրօն Միքայէլեան եւ այլն, ուսուցիչներ՝ նոր ըմբռնումներով ու հասկացողութեամբ, հայրենասիրական ոգիով տոգորուն, անշահախնդիր հայրենանուէր անձեր: Անոնք կը սատարեն քաղաքիս մշակութային կեանքի աշխուժացման եւ ազգային գիտակցութեան բարձրացման, որ վարակիչ կը դառնայ եւ հայ աշակերտութեան համար: Նոր նախաձեռնութիւններ երեւան կուգան, որոնք զարկ կուտան հասարակական ու մտաւոր կեանքին՝ գաղութէն ներս ու դպրոցին մէջ: Տաճատ Լութֆեան աւելի բարձր դասարաններու վեց աշակերտներու հետ միասին 1883-ին կը հիմնէ «Գրասիրաց» եղբայրութիւնը, հնագոյնը պուլկարահայ ընթերցարաններուն ու գրադարաններուն: Աւելի ուշ կը կազմակերպուի Դպրոցասիրաց ընկերութիւնը դպրոցին մէջ, որ առանձին ներկայացումներ ալ կուտայ (2):

Փլովտիւի հայ համայնքին նոր շունչ մը, հայրենասիրական նոր հոսանք մը կը հաղորդեն Ապտիւլ Համիտ Բ.ի կազմակերպած հայկական ջարդերու բերումով Պուլկարիա ապաստան գտած հայ գաղթականութեան հետ եւ քաղաքս հաստատուած հասարակական ու մշակութային գործիչներ, ինչպէս Հ. Յ. Դ. գործօն անդամներ՝ գրող ու հրապարակագիր Ռուբէն Զարդարեան, Վահան Մանուէլեան (իսկական անունով՝ Կարապետ Տողրամաճեան), Պետօ Սերեմճեան, Վարդազար Տաքէսեան եւ ուրիշներ: Անոնցմէ ոմանք տարբեր ուսումնական տարեշրջաններուն մաս կազմած են ուսուցչական անձնակազմին: (Վարդազար Տաքէսեան 1907 - 1915, Վահան Մանուէլեան՝ 1898 - 1900): Շնորհիւ անոնց, մանկավարժական - կրթական գործին հետ միասին հայ հասարակութեան եւ աշակերտութեան մէջ ալ աւելի կը ներթափանցէ ու կը զօրանայ հայրենասիրութեան ոգին, համակրանքն ու աջակցութիւնը հայ ազգի ազգային - ազատագրական շարժումին հանդէպ:

Այդ սկզբնական տարիներուն վարժարանի փոքր ու մեծ հասակի աշակերտներ միասին կը սորվին եւ հարկ կ'ըլլայ մանկապարտէզի մը կազմակերպումը, որ 1893 - 1894 տարեշրջանին իր դռները կը բանայ, ընդունելով 70 փոքր տարիքի հինգէն - եօթը տարեկան երախաներ, որոնց հսկողութիւնն ու կրթութիւնը կը յանձնուի երկու ուսուցչուհիներու՝ Աղնիւ ու Էօժէն Քերոբեան քոյրերուն: Մանկապարտէզի բացման կռուան կը դառնայ 1894-ին դպրոցական նոր շէնքերու կառոյցի աւարտումը՝ մանչերու վարժարանը «Ս. Վարդանանց», որ եկեղեցւոյ բակի արեւելեան մուտքին մօտ գտնուած է, իսկ աղջիկներու վարժարանը՝ «Ս. Վառվառեան» նոյն բակին արեւմտեան մուտքին մօտ, գրաւելով հողատարածքին հիւսիսային կողմը՝ արեւելք - արեւմուտք ուղղութեամբ: Ան երկյարկանի շէնք մը եղած է, երկկողմանի սանդուխներով, որուն ստորին յարկը տնտեսին իբրեւ բնակարան կը ծառայէր, իսկ վերի յարկը կը գտնուէին դասարանները, մանկապարտէզը ներառեալ եւ «Գրասիրաց» եղբայրութեան գրադարանը: Այդ դպրոցական շէնքը 1976 թուականին վերակառուցւեցաւ տեղական իշխանութեան օժանդակութեամբ եւ վերածուեցաւ Հայ Մշակոյթի Տան, որ մինչեւ օրս կը ծառայէ իր նպատակին: Շէնքին հարաւային պատին վրայ դուրսի կողմէն ձուաձեւ ցուցանակի մը վրայ նշուած է. ՎԱՐԺԱՐԱՆ Ս. ՎԱՌՎԱՌԵԱՆ 1894 եւ Հայոց ՌՅԽԳ թուականը: Ներկայիս վերի յարկը սրահի վերածուած ըլլալով, այնտեղ տարբեր հանդիսութիւններ ու թատերական ներկայացումներ կը կազմակերպուին, իսկ անկէ զատ ան կը տրամադրուի Ազգային վարժարանի եւ հայ երիտասարդներու որպէս մարզասրահ; Վարի յարկը ձեւափոխումներէ վերջ կը ծառայէ պուլկարահայ երիտասարդական միութեան որպէս ակումբ, իսկ մասնաւոր բաժանմունքի մը մէջ տեղադրուած է քաղաքս լոյս տեսնող «Վահան» շաբաթաթերթին խմբագրութիւնը:

Պուլկարիոյ ազատագրութենէն վերջ հայկական վարժարաններու կեանքին մէջ նոր երեւոյթ մըն է հոգաբարձութիւններու առկայութիւնը, որոնք գործօն աշխատանք կը տանին վարժարանին շուրջ: Անոնք կը հանդիսանան ընտրական մարմիններ, գլխաւոր նպատակ ունենալով՝ ապահովել ուսուցիչներու ամսավճարները, գոհացնել դպրոցի կարիքները՝ վառելանիւթ, լուսաւորութիւն, աւելի աղքատ աշակերտներուն համար ձրի սեղանատուն եւ այլն: Փլովտիւի Հայոց վարժարանի առաջին հոգաբարձութիւնը կազմուած է 1881-ին, (3), որ բաղկացած է եօթը անդամներէ. - ատենապետ՝ Խաչիկ - Արթին Կիտիքօվ, քարտուղար՝ Յովհաննէս Մեսրոպովիչ, գանձապահ՝ Մկրտիչ Ծատուրոք եւ այլն՝ դիրքով ու վարկով հայ երեւելիներ:

Յիշատակման արժանի է այն պարագան, որ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան հայ հասարակութեան մէջ դպրոցին եւ հոգաբարձութեան շուրջ ծայր կ'առնեն քաղաքական հակամարտութիւններ, պահպանողական ու յառաջդիմական, ձախ ու աջ հոսանքներու միջեւ՝ փոփոխական գերակշռութեամբը մէկ կամ միւս կողմին: Այդ երեւոյթը նշմարելի է նաեւ թաղական վարչութիւններու ընտրական պայքարներու ժամանակ, որ ոչ մէկ անգամ լաւ լոյսի տակ կ'ընթանայ:

Հարկաւոր է յիշել, որ Փլովտիւի Ազգային վարժարանը սկիզբէն նախակրթարանի բնոյթ ունի եւ ունեցած է մինչեւ 6-րդ դասարան: Ձնայած ատոր, ուսուցման մակարդակը բարձր է, մանաւանդ Գարեգին ու Հմայեակ Շիշմանեանի կրթա - մանկավարժական աշխատանքին շնորհիւ: Անոնք նորամուծութիւններ կը կատարեն ուսումնական ծրագրին մէջ: Այսպէս, նոր դասագիրքերով նիւթեր կը նախատեսեն զանոնք գործադրելով 1887-էն սկսեալ, ինչպէս՝ պուլկարերէն լեզու, հայերէն ու ֆրանսերէն, թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, գեղագրութիւն, կրօնագիտութիւն, մարզանք եւայլն: Նիւթերուն մէկ մասը հայերէն կը դասաւանդուին՝ Կ. Պոլսէն ստացուած գիրքերով, միւս մասը պուլկարերէն լեզուով դասագիրքերով՝ ըստ Լուսաւորութեան Նախարարութեան ծրագիրներուն: Աւելի ուշ, 1930-ական թուականներէն սկսեալ, դըպրոցին մէջ աշակերտութիւնը կ'օգտագործէ հայերէն լեզուով ընթերցարաններ, բառգրքոյկներ, կրօնագիտութեան դասագիրք եւայլն, հեղինակութեամբ վարժարանի ուսուցիչ ու տնօրէն Սուրէն Վեցիկեանի: Դպրոցական ծրագիրները եւ դասագիրքերը տարբեր առարկաներու համար ժամանակ առ ժամանակ փոփոխութեան կ'ենթարկուին, նայած՝ կեանքի պահանջներուն եւ քաղաքական ուժերու գերակշռութեան, հաստատ տեղ գտնելով դասարանային - դասային դրութիւնը:

1920-ական թուականներուն, ըստ սեռի բաժնուած երկու հայկական վարժարանները կը միաձուլուին եւ կը կազմուի միասնական Հայկական Ազգային Երկսեռ Վարժարանը, որ «Վարդանանց - Վառվառեան» անունը կը կրէ: Դպրոցը այդ տարիներուն մինչեւ 6-րդ դասարան ունի (1 - 4-րդ բաժանում եւ 5 - 6-րդ դասարան) եւ փրոկիմնազիայի պետական ճանաչում չի վայելեր: Հազիւ 1925 թուականին կարելի կ'ըլլայ բանալ եւ 7-րդ դասարանը՝ շնորհիւ այն ատենուան հոգեբարձութեան ատենապետ Վաղինակ Հայրապետեանին՝ քաղաքիս ծանօթ փաստաբաններէն մէկը: Պուլկարիոյ Ժողովրդական Լուսաւորութեան (Կրթութեան) Նախարարութիւնը իր թիւ 3589 / 31, Հոկտեմբեր 1925-ի հրամանագրով կ'արտօնէ 3-րդ դասարանի, այսինքն 7-րդ դասարանի բացումը, որով եւ կը վաւերացուի Փլովտիւի Ազգային վարժարանին փրոկիմնազիայի պետական ճանաչումը: Այս կրթական ձեռքբերումը նպաստաւոր եղած է ամբողջ քաղաքին հայութեան որ 1922 թուականին զգալի աճ մը կ'արձանագրէ՝ Թուրքիայէն քեմալական իշխանութեան կողմէ հալածուած ու արտաքսուած հայ գաղթականներու այստեղ հաստատումով: Այդ ժամանակ քաղաքին հայութեան թիւը կը հասնի 7000-ի, իսկ նոյն դպրոցական տարեշրջանին (1925 - 1926 Թ.) դպրոցը կ'ունենայ 440 աշակերտներ, ամփոփուած նախակրթարանի ու փրոկիմնազիայի մէջ: Հայկական վարժարանը կը շարունակուի մասնակի դպրոց նկատուիլ եւ պետական նիւթական օժանդակութիւնը նուազագոյն չափերու կը հասնի եւ չի բաւարարեր բոլոր ծախքերը: Ի ապացոյց այդ իրողութեան կը վկայէ խնդրագիր մը. Ազգային Վարժարանի Հոգաբարձութեան կողմէ ուղղուած Փլովտիւի քաղաքապետարանին, որ 1914 Նոյեմբեր 24 թուականը կը կրէ (4): «Թող մեզի թոյլ տրուի ըսել, պարոն Քաղաքապետ, որ այս դպրոցին հոգատարութիւնը սակաւ միջոցներով կ'ըլլայ. միջոցներ, որ կը հաւաքուին մեծաւ մասամբ այն ծնողներէն, որոնք իրենց տղաքը դպրոց կը ղրկեն: Քանի որ մեր դպրոցները (նկատի առնել «Վարդանանց» ու «Վառվառեան» դպրոցները միայն, որովհետեւ այդ տարիներուն գործած է նաեւ «Զօրեան» մասնաւոր վարժարանը՝ Հ. Յ. Դ. հովանիին տակ Յ. Կ.), հաւասար են բոլոր միւս ժողովրդական վարժարաններուն հետ, ուստի երկրի օրէնքներուն համաձայն, արդար պիտի ըլլար որ մեր դպրոցներուն համար որոշ գումար մը տրամադրուի որով կարելի ըլլայ զգալիօրէն մեր պիւտճէն բարւոքել...»: Հակառակ խնդրագրին, մնայուն ու գոհացուցիչ նպաստ մը չէ ստացած Ազգային վարժարանը տարիներու ընթացքին եւ դպրոցին հոգաբարձութիւնը ոչ ամէն անգամ լրիւ գումար մը ունեցած է վարժարանի բոլոր նիւթական կարիքները դիմաւորելու եւ պատահած է երբեմն որ ամիսներով ուսուցիչները իրենց ամսավճարը չստանան, դըպրոցական պիտոյքներ չապահովուին եւ այլն, իսկ ատիկա պատճառ եղած է ուսուցիչներուն անձնական կամ հաւաքական բողոք - նամակներուն:

Փլովտիւի Ազգային վարժարանը որպէս փրոկիմնազիա պաշտօնական ճանաչումէն վերջ ալ սկզբնական տարիներուն տակաւին լրիւ հաւասարած չենք տեսներ երկրի միւս նախակրթարաններուն հետ: Դպրոցի 4-րդ բաժանում եւ փրոկիմնազիայի 3-րդ դասարան (ներկայիս 7-րդ դասարան) աւարտած աշակերտները համաձայն ժողովրդական Լուսաւորութեան Նախարարութեան օրէնքին 350-րդ յօդուածին, պարտաւոր էին տարեկան հաւասարեցման քննութեան ներկայանալ յատուկ յանձնախումբի առջեւ եւ յաջողելէ վերջ իրաւունք կը ստանային իրենց ուսումը շարունակելու պուլկարական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ: Այդ օրէնքին յիշեալ յօդուածը ժամանակաւոր բնոյթ ունեցաւ եւ յետագայ տարիներուն վերցուեցաւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) - Յոբելենական գիրք 125 Տարի Փլովտիւի Ազգային Վարժարան, Փլովտիւ, 1959, էջ՝ 37:

(2) - Տեղեկագրութիւն «Գրասիրաց» եղբայրութեան երեսնամեայ գործունէութեան 1883 - 1914, Ֆիլիպէ: Կ. Պոլիս, 1914, էջ՝ 33:

(3) - Պատմութիւն Ազգային վարժարանի Փլովտիւ: Սուրէն Վեցիկեան: Փլովտիւ, 1942, էջ՝ 39 - 40, Հոգաբարձութեան անդամներու ցանկ. Յոբելենական գիրք, 125 Տարի Փլովտիւի Ազգային վարժարան, Փլովտիւ, 1959, էջ՝ 38:

(4) - Անդ, էջ՝ 41:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԷԿՈՒՆ ԾՈՎ, ՄԻՒՍԻՆ ՍՈՎ

Պատմութեան ամէնէն հին եւ ամէնէն անսրբագրելի անարդարութի՞ւնը: Մէկը ծովու չափ շատ ունի, միւսը սովի մէջ կ'ապրի: Մէկը այնքան հարուստ է որ իր հարստութեան իրական տարողութեան հաշիւն իսկ չի կրնար ընել, միւսը հացի կարօտ է եւ ամէն օր կը հաշուէ թէ ո՞ւրկէ պիտի ճարէ իր օրապահիկը: Նախախնամութիւնը ի՞նչ չափանիշերով, արդարադատութեան ո՞ր պատճառաբանութիւններով է որ մարդիկը այսպէս կը բաժնէ երկու դասակարգերու եւ մէկը արժանի կը նկատէ երկրագունդին բոլոր բարիքները վայելելու եւ միւսը կը դատապարտէ զրկանքի կամ չքաւորութեան: Դիւրին չէ պատասխանել այս հարցումին: Թերեւս ալ Նախախնամութիւնը որեւէ դեր չունի այս կարգուսարքին մէջ եւ մարդիկ ամբողջովին լքուած են բախտին ու պատահարներու քմահաճոյքին:

Շարժանկարի ժապաւէնի մը մէջ տեսարան մը օր մը զիս շատ ցնցեց ու մտածելու առաջնորդեց: Ժապաւէնին հերոսն

էր չքաւոր, կէս անհաւասարակշիռ - կէս իմաստուն դատարկապորտ մը, կատակաբոս, որ տուն - տեղ չունէր։ Առողջութիւնն ալ քայքայուած էր, բայց տգիտութեան համազօր իմաստութեամբ մը կը դիմագրաւէր կեանքի անցուդարձերը։

Իր բարեկամը, տեսնելով անոր վատառողջ վիճակը, հարցուց.

- Ի՞նչ ունիս։

Ան պատասխանեց հպարտութեամբ ու ժպտելով.

- Քաղցկեղ ունիմ։ Միակ բանը՝ զոր ունիմ այս երկրագունտին վրայ։

Պատկերը ցնցիչ էր։ Զքաւորութեան այսպիսի ովկիանոսի մը մէջ, մարդ կրնա՞յ հպարտանալ գոնէ քաղցկեղ մը ունենալու մխիթարութեամբ։ Ծաղրանկարային պատկեր մըն էր այս ահաւասիկ, որ սակայն այնքան հեգնանքով թարգման կը հանդիսանար մարդուն սեփականատիրութեան բնազդին։ Բան մը ունենա՜լ այս երկրագունտին վրայ, բանի մը տէրը ըլլա՜լ եւ կարենալ ըսել թէ ես սա բանին տէրն եմ. ահա անպարտելի պահանջք մը որ կը կրծէ մարդուս հոգին։

Եթէ հեգնանքը շարունակենք, պիտի ենք որ մարդ մը, աշխարհի ամէնէն թշուառ ու անբախտ մարդն անգամ, երկրագունտին վրայ ունի սեփականութիւններ, որոնք իրեն յանձնուած են իր ծնունդով իսկ։ Առաջինը կեանքն է։ Այն կեանքը, որ կարծես մարդուն առաջին ու ամէնէն բախտորոշ սեփականութիւնն է, որուն կը տիրանայ առանց որեւէ ճիգ վատնելու։ Երկրագունտին վրայ շատ քիչ բաներ կան որոնց մարդիկ կրնան տիրանալ առանց որեւէ ճիգ վատնելու, առանց ամաւոր ճիգ մը վատնելու, առանց ամաւոր ճարտարութիւն մը ի գործ դնելու։ Կեանքի սեփականատիրութիւնը այդ քիչ բարիքներէն մէկն է։ Մարդ ո՛չ մէկ ճիգ կը վատնէ, ո՛չ մէկ սեփական ճարտարութիւն ի գործ կը դնէ կեանքի մը տէրը դառնալու համար։ Եւ մարդոց միջեւ կարծես ամէնէն հաւասարապէս բաշխուած միակ բարիքն է այս։ Բոլոր անոնք որոնք աշխարհ կուգան, առաջին պահուն իսկ կեանքի մը տէրը դարձած ըլլալու ապարձակ հաւասարութիւնը կ'ապրին։ Հետեւաբար այստեղ, այս առաջին պահուն, կեանքի առաջին ճիչին արձակուած ակնթարթին, ոչ մէկ անհաւասարութիւն կայ մարդոց միջեւ։ Միակ անհաւասարութիւ՛ որ կայ, այն անհաւասարութիւնն է որ կը գտնուի աշխարհ եկած մարդոց ու աշխարհ չեկած մարդոց միջեւ. կ'արժէ երբեք չմոռնալ այս կէտը։ Աշխարհ եկած իւրաքանչիւր մարդու փոխարէն անշուշտ կան հարիւրաւորներ, հազարաւորներ որոնք կրնային աշխարհ գալ եւ երբեք պիտի չկարենան գալ։ Հոս եւս նախախնամութիւնը, կամ դիպուածները բախտորոշ դեր կը խաղան եւ չես գիտեր ի՞նչ սկզբունքներու հիման վրայ կ'ընտրեն կեանքի մը տէր դառնալիք մարդիկը եւ զամբիւղ կը նետեն միւս հազարաւոր, միլիոնաւոր թեկնածուները։

Ուրեմն աշխարհի ամէնէն թշուառ ու անբախտ մարդն անգամ կրնայ գոնէ հըպարտանալ որ այս երկրագունտին վրայ կեանք մը ունի։ Յետոյ անպայման թիզ մը հող ունի, որուն վրայ կը կոխէ, նոյնիսկ եթէ այդ հողը իրեն չի պատկանիր։ Յետոյ ունի օդը, զոր կը շնչէ, նոյնիսկ եթէ այդ օդը նիկոտի մը օդն է։ Յետոյ ունի արեւը, որուն բարիքներէն ո՛չ մէկ մարդ կրնայ զրկել զինքը։ Ունի երկնքի աստղերը, երկնակամարին վրայէն սահող գացող ամպերը, հորիզոնէն բարձրացող լուսինը, լուսնի լոյսը։ Եւ դեռ ինչե՛ր ունի այն թշուառ ու անբախտ մարդը, որ կը կարծէր թերեւս որ ոչինչ ունի երկրագունտին վրայ։ Եւ տակաւին ունի ամէնէն կարեւորը, որ է իր սեփական թշուառութիւնը, իր սեփական անբախտութիւնը։ Այդ ալ իր սեփականատիրութիւնն է զոր կրնայ իր կուրծքին սեղմել հպարտութեամբ ու արժանապատուութեամբ, ինչպէս իր հիւանդութիւնը իր կուրծքին վրայ կը սեղմէր քաղցկեղաւոր անբախտ մարդը։

Բայց ի՜նչ անարդար տարբերութիւն այսպիսի ունեւորութեան մը եւ իրական ունեւորութեան մը միջեւ։ Ամէն մարդ մէկ անգամ միայն աշխարհ կուգայ։ Եթէ քանի մը անգամ գար, կ'ըսէինք որ հոգ չէ, մէկ անգամն ալ թող անցնի չքաւորութեան ու զրկանքներու մէջ։ Բայց մէկ անգամ միայն կուգայ։ Եւ մարդուս խիղճը դժուար կը հաշտուի այն գաղափարին հետ, թէ ոմանք աշխարհ կու կուգան ու հոնկէ կ'երթան ապրելով միայն համատարած սովի մը մէջ։ Անոնք միւս բախտաւորներուն կը նային ու հարց կուտան ճիշդ այնպէս ինչպէս հարց տուեր են մեր պապերը։

«Ինչո՞ւ ինծի այսքան նեղ, իսկ քեզի այսքան տեղ»։

Ռ. Հ.

ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք»ի Օգոստոսի թիւին մէջ թերթին սեփական թղթակիցը Վիգէն Շեթերեան ամբողջ էջ մը գրած է «Կովկասի հազարումէկ պատերազմները» խորագրուած յօդուածով։

Հոն յատկապէս նիւթ կ'ըլլան Վրաստանի ու Ազրպէյճանի ազգային փոքրամասնութիւններուն ինքնութեան որոնումի ու անկախութեան ձգտումներուն պատճառով ծագած հակամարտութիւնները. անոնք շրջանի խաղաղութիւնը խանգարող ազդակներ ըլլալէ զատ, մեծապէս կը ծառայեն Մոսկուայի գործին, անոր առիթ տալով յարմար դատած պահուն միջամտելու եւ շարունակ ներկայութիւն զգացնելու հողային վէճերով հարուստ այդ շրջանին մէջ։

Յօդուածին մէջ կը խօսուի նաեւ համակովկասեան շարժումին մասին որ նպատակ ունի Մոսկուայի տիրակալութենէն ազատագրելու Կովկասը։ Ստեղծուած «Կովկասեան ժողովուրդներու համագործակցութեան խորհրդարանը» կը գտնուի Աբխազիոյ քաղաքանդ մայրաքաղաք Սուխումիի մէջ. ան կը ձգտի դաշնակցային պետութիւն մը հիմնել Ռուսաստանի ու Վրաստանի պատկանող հողերու վրայ։

Համագործակցութիւնը կը խմբէ փոքր ժողովուրդները որոնք ներկայիս կը ներկայացնեն բազմաթիւ «ինքնավար շրջաններ»։ Յիշեալ Խորհրդարանին մէջ 16 ժողովուրդ ներկայացուած է, «մէկ ժողովուրդի մէկ ձայն» սկզբունքով։ Օրէնսդիր ու գործադիր իշխանութիւններով այս Խորհրդարանը քաղաքական իսկական հեղինակութիւն մըն է ու մարտահրաւէր մը Մոսկուայի. ան ունի զինեալ ուժեր ալ որոնց ղեկավարը Աբխազիոյ Պաշտպանութեան նախարարն է։

Խորհրդարանին նախագահը Եուրի Շանիպովի երազն է ստեղծել արագ միջամըտութեան ուժեր. տեսակ մը կանանչ գլխանոցաւորներ որոնցմով կարելի ըլլայ շրջանին մէջ խաղաղութիւնը պահպանել եւ որպէսզի կովկասեան ներքին հակամարտութիւնները օտար միջամտութիւններու համար որպէս պատրուակ չօգտագործուին։

Յօդուածին եզրակացութիւնն այն է որ Ռուսաստանէն աւելի արագօրէն տնտեսական անկումի մատնուած Կովկասի մէջ հաւանական չէ անկախ երեք հանրապետութիւններու - Հայաստան, Վրաստան, Ազրպէյճան - կողմէ զանգուածային զօրաշարժ մը Մոսկուայի դէմ։ Ատիկա համեմատաբար դիւրին վերադարձի ճամբայ կը հարթէ ռուսական զօրաբաժիններու։ Իսկ ատիկա ճապկելու շատ նեղ տեղ կը ձգէ Հիւսիսային Կովկասի փոքրաթիւ ժողովուրդներուն. լրագրողը անոնց լաւագոյն ընելիքը կը նկատէ բանակցութիւն վարել տեղական գործերու համար կարելի ամէնէն լայն ինքնավարութիւն մը ունենալու հեռանկարով, միշտ մնալով Ռուսական դաշնակցութեան գօտիին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

(Օգոստոս 12 / 15)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Գիտութիւններու Ակադեմիային ընկ. հետազօտութիւններու կեդրոնի տնօրէն Գէորգ Պօղոսեան Գերմանիոյ մէջ մասնակցած է ընկերաբաններու համաշխարհային 13-րդ Քոնկրէսին, ուր 150 երկիրներէ շուրջ 2000 ներկայացուցիչներ գըտնուած են։ ՀԱՊ-ի երկիրներէն մասնակցած են միայն Ռուսաստանն ու Հայաստանը։ Գ. Պօղոսեան խօսած է Հայաստանի կացութեան, ընկերաբանական հետազօտութիւններու շրջանակներուն մասին։ Ան առաջարկած է որ ստեղծուի 10 բալնոց ցնցումներու տոկալու ատակ շինութիւններու համար յատուկ միջազգային տարբերանշան մը ու իր առաջարկը ընդունուած է Քոնկրէսին կողմէ։ Գ. Պօղոսեանէ զատ, Միացեալ - Նահանգներէն (2), Գանատայէն (1) եւ Ռուսաստանէն (3) հայազգի ընկերաբաններ մասնակցած են գիտաժողովին։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Օգոստոս 15-ին փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեան ընդունած է ԼՂՀ Պաշտպանութեան պետական Կոմիտէի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանը։ Հանդիպումին նիւթ եղած են ԼՂՀ-եան մէջ գիւղատընտեսական աշխատանքներու կազմակերպումը, «Հայաստան» հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրի յետագայ փուլերը, յատկապէս ելեկտրահաղորդման գիծերու, ջուրի մատակարարման, ճամբու շինարարութեան առնչուած խնդիրներ։

***

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲ

Ֆրանսայի միջարհեստակցական խըմբակցութեան (ԺԻԱ) Երեւանեան կեդրոնին շրջանաւարտները հիմնած են իրենց ակումբը։ Այդ կեդրոնը տնտեսագիտական գիտելիքներ կատարելագործելու առիթ կուտայ երեւանցի երիտասարդներու։

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ռեցին։ Հանրակառքը ճռնչեց, կանգառաւ, կրկին ճամբայ ելաւ սովորական ղէն յետոյ եւ Հայուհին աւաղեց.

- Ա՜խ, սանկ զայիֆ զիւյիֆ տղաքը ողոցներն են մնացեր ... վրանին մայր ա՜յ քի ... Ծօ՛ տղայ, մօտս ալ չես որ մ վեց հատ շիշէ քաշեմ եւ փիր ու փաք ըլլաս։ Քանի՞ տարեկան ես ... աչքս ելլայ...

Երիտասարդը պնդեց թէ եղածը մեծ բան մը չէ, թէ չարժեր այդքան մտահոգուիլ։ Եպրաքսէ հանըմ բարկացաւ բայց ց շուտով։ Տղան կրկին մնաց գլուխը կախ, մտածկոտ, վերացուն։ Հայ մայրը «ա՜ր, աշխարհ» ըսաւ քիթին մէջէն եւ արցունք մը սրբեց։ Յետոյ յանկարծ պայթեցաւ.

- Գետնին տակը անցնին սա աղջիկները։ Ծօ՛, ի՞նչ ունին որ ամէնքդ ալ անոնց փէշերնին չէք զատուիր ... Մեծ տղաս խեղճ է, բայց պզտի՛կս ... փորձանք է, փորձա՛նք։ Ա՛խ սա աղջիկները ... անիծ-ւին ամէնքն ալ ... ամէ՛նքն ալ...

Փողոցները անցան իրարու ետեւէ, ճամբորդները իջան ու ելան տոմսակավաճառը կայարաններուն անունները պոռաց նոյն ձանձրալի ձայնով։ Երկու Հայերը լուռ մնացին բաւական ատեն, մինչեւ որ կրկին լեզու ելաւ կինը՝ կեղծ նեղսրտութեամբ մը ըսելով.

- Ծօ տղայ, ո՞ւրտեղէն դէմս ելար ... ինծի տէրտ պիտի ըլլաս ... Տղա՛քս ալ չես ճանչնար քի լուր մը առնեմ վերջը... Ձեռքէս ալ բան մը չի գար որ ... էյ դէմս չելա՛ծ ըլլայիր...

Տխուր տղան շնորհակալ եղաւ, «աշխարհի վրայ դեռ մարդ կայ եղեր» ըսաւ ու լռեց։

Ճռնչեց, քերթեց, կճրտեց կառքը։

Ցուցափեղկ մը իր պարունակութեան վրայ հարիւրին յիսուն զեղչ ըրաւ, Նորտրդամը սինեմա մը իր դըռները գոցեց, գաւառէն թարմ հաւկիթներ եկան ուղիղ գծով, Beerh-ը խմիչքներուն լաւագոյնը հանդիսացաւ, երկու սենեակներ վարձու ելան garage-ով մը միասին, սեփ - սեւ խանութ մը «սուգ» պատրաստեց քսանըչորս ժամուան մէջ։

Երբոր ամէն ինչ սեւցաւ քսանըչորս ժամուան մէջ, Նորայր ըսաւ դէմի կնոջ, գլուխը քիչ մը մօտեցնելով.

- Ինծի նայէ, մայրիկ, քանի որ սանկ բուխ սիրտ ունիս, քեզմէ ծառայութիւն մը կրնա՞մ խնդրել։ Չէ՛, մեծ բան մը չէ, բայց մի՛ մերժեր. Քիչ մը անդին միասին վար իջնենք։ Քիչ մը անդին է, պիտի տեսնես։ Հոն քեզի թուղթ մը կուտամ եւ կը ցուցնեմ պանդոկ մը. իմին պանդոկս։ Բնաւ հեռու չէ. թռամվայի կայարանէն քանի մը մեթրօ անդին։ Այդ թուղթը իմ պանդոկս ձգէ, այդքան։ Ուրիշ բան չեմ ուզեր։ Ես քու թռամվայի փարադ կը վճարեմ, աւելին ալ կուտամ ... չէ մ'ըսեր, պիտի առնես տուածս։ Միայն թուղթը պանդոկապետին ձգէ՝ ա՛յդքան։

Եպրաքսէ հանըմ յօնքերը լրջօրէն պըրստած մտիկ ըրաւ այս առաջարկութիւնը, բայց շուտով չհաւանեցաւ որովհետեւ չէր ըմբռներ թէ ինչո՞ւ տղան իր պանդոկը երթալ չուզեր եւ զինքը կը ղրկէ։ Չէր ըմբռներ թէ ի՞նչ կապ կայ տղուն տկարութեան եւ այդ առաքելութեան միջեւ։

- Նէ դուն հարցուր, նէ ալ ես քեզի բացատրեմ, ըսաւ տղան։ Ես չեմ կրնար երթալ. ես պէտք չէ որ երթամ։ Բայց սա գիտցած եղիր որ ինծի մե՜ծ, շա՛տ մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանես։ Հաւատա՛ խօսքիս՝ քանի մը քայլ տեղ է ... մայրութիւն ըրած պիտի ըլլաս։

Կինը աւելի բացատրութիւն ուզեց, բայց Նորայր յամառօրէն կրկնեց նոյն բանը։ Միայն թուղթը։

Որոշեալ տեղը երբոր վար կ'իջնէին, տոմսակավաճառը ըսաւ.

- Ո՛չ, Տիկին, Գլամառը հոս չէ։

Անշուշտ թէ հոն չէր, քանի որ Փարիզէն դուրս չէին ելած դեռ։ Բայց porte-ին հոտը կուգար։ Երբոր հայ մայրը եւ երիտասարդ տղան վար իջան հանրակառքէն, կեցան մայթին վրայ։ Նորայր որ կնոջ բեռը առած էր, դրաւ նստարանի մը վըրայ, ինքն ալ նստաւ քովը, ըսելով թէ վայրկեանէ մը կը գրէ թուղթը եւ կուտայ։ Կինը ոտքի՝ կը սպասէր։

Նորայր թղթապանակէն էջ մը սպիտակ թուղթ հանեց, ինքնահոս գրիչը բացաւ եւ գրեց վճռականօրէն.

«Տիկին եւ Պարոն Տիւվէռ,

«Ես այլեւս պանդոկ պիտի չգամ։ Ձիս այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէք։ Վաղը պիտի իմանաք վախճանս՝ թերթերէն։ Անձնասպան պիտի ըլլամ։ Պատճառները բոլորովին անձնական են. Որոշումս անդրդուելի է։ Անդրդուելի։ Չեմ ուզեր ապրիլ։ Չեմ կրնար։ Գիտցէք որ Փարիզի մէջ...

Եպրաքսէ հանըմ տղուն արագասահ գրիչին նայելով ըսաւ.

- Էօ - էօ՛ֆ, բալէմինտէն բա՛ն աճար...

Գրիչը ծակեց թուղթը։ Տղան քփրեց (իբրեւ թէ ծայրին) եւ շարունակեց.

«... ոչ ոք ունիմ. Մա՛րդ չունիմ ոչ ոքի սու մը պարտք ունիմ։ Այս երկտողս ձեզ կը գրեմ, ընելու համար պահանջք մը։ Այն կինը, հայրենակից կինը որ ձեզի կը բերէ այս երկտողս, ահա այդ կինը պէտք է տիրանայ այն բոլոր բաներուն զորս ունիմ սենեակիս մէջ։ Ամէն ինչ այդ խեղճ կնոջ տուէք։ Անոր կը նուիրեմ։ Չեմ ուզեր որ ոստիկանութիւնը գրաւէ. Կը խնդրեմ որ յարգուի այս վերջին փափաքս։

«Շնորհակալութեամբ եւ վերջին ողջոյնով

Կը ստորագրեմ

ՌՈՊԷՌ

(Նորայր Կարապետեան)

- Ատ ի՞նչ շուտ լմնցուցիր, ըսաւ Եպրաքսէ հանըմ։

Նորայր պահարան կը փնտռէր թղթապանակին մէջ, ապարդիւն կերպով։ Խիստ դժգոհ էր չգտնելուն համար։ Յանկարծ խելք ըրաւ եւ հարցուց կնոջ թէ ֆրանսերէն կարդալ գիտէ՞։ «Էյ, միայն այդ էր պակաս» ըսաւ կինը։

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

ճայնութեան, որ մինչեւ Օգոստոսի վերջ պէտք է վերջնական բնոյթ առնէ: Թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ Պարսկաստանի Արտաքին նախարար՝ Վելայաթիի Բաքու այցելութեան, որու ընթացքին «յարձակում» որակած է Հայաստանի ղարաբաղեան քաղաքականութիւնը: Պելժիական օրաթերթին համար՝ Թեհրան ապարէզ կը կարդայ Մոսկուայի, ինչպէս, կ'ըսէ, կը գրէ «Տէյլի Թոմերսընթ» թերթը:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 19)

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»Ի ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆ

Կառավարութեան որոշումով, «Արմէնփրէս» պետական լրատուական գործակալութեան նոր տնօրէն նշանակուած է Աշոտ Անտինեան: Ան բարձրագոյն ուսումը ստացած է Երեւան, լրագրողի իր ասպարէզը սկսած է հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պետական վարչութեան մէջ: 1990ի վերջերէն, աշխատած է Գերագոյն Խորհուրդի լրատուական կեդրոնը որպէս խմբագիր, ապա՝ այդ ճիւղի ղեկավար: Այս տարուան Փետրուարէն Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահի խորհրդականն էր: 33 տարեկան է, ամուսնացած եւ ունի մէկ աղջիկ:

***

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳԻՐ

ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղար Մանֆրէտ Վիոնէրի մահուան առթիւ Հայաստանի Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան ցաւակցական հեռագիր ղրկած է կազմակերպութեան ընդհ. Ա. փոխ քարտուղարին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ադրբեջանի խորհրդային շրջանի վերջին նախագահը Ա. Մութալիբով որ ներկայիս Մոսկուա կ'ապրի, Թրքական «Հիւրրիյէթ» օրաթերթին (Օգոստոս 22) տրուած հարցազրոյցի մը ընթացքին խօսելով Ղարաբաղի պատերազմին մասին, ըսած է.

«Ղարաբաղի պատերազմը մեզի համար յատուկ ապսպրանքով պատրաստուեցաւ: Ադրբեջանցի քաղաքական ամէն դէմք աջատեղեակ է ատոր: Ղարաբաղի հարցին մէջ չափաւոր, մեղմ ճամբայ մը պէտք է ընտրուէր: Դժբախտաբար, Էլչիպէյի իշխանութիւնը յանկարծական ոստումով մը փորձեց բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ շարժիլ: Այսօր շատերը զղջացած են: Իսկ Ալիեւ երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, այն տպաւորութիւնը ձգեց որ հաւասարակշռութեան իմ քաղաքական ուղղութիւնս պիտի շարունակէ, սակայն շուտով, յատկապէս Ղարաբաղի հարցին մէջ, ուժի գործադրութեան տարբերակը նախընտրեց»:

Մութալիբով հերքած է նաեւ իր հասցէին շրջող տարաձայնութիւնները թէ կը պատրաստուի Մոսկուայի նեցուկով պետական հարուած մը կատարել ու իշխանութիւնը ձեռք անցընել. ան ըսած է թէ եթէ Ալիեւ պետական հարուածի մը վախը ունի, պէտք է ատոր հաւանական հերոսները իր շրջանակի շողոքորթներուն միջեւ փնտռէ:

***

Ադրբեջանի նախկին նախագահ Էլչիպէյի դէմ ծրագրուած մահափորձէն ետք, անոր կողմնակից ժողովրդական ճակատի ղեկավարներէն 13-ը ձերբակալուած են Բաքուի մէջ: Անոնք պատասխանատու նկատուած են այն հանրահաւաքին որ կազմակերպուած է բողոքելու համար Ղարաբաղի ճակատին վիրաւորներուն վերապահուած վերաբերումին դէմ: Ցուցարարները պահանջած են որ բարելաւուին ճակատի վիրաւորներուն պայմանները: Հսկողութեան տակ առնուածներու մէջ են նախկին Ներքին նախարարը, լրագրողներ եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐԸ հեռացաւ Ռուանտայէն իր տեղը տալով աֆրիկեցի սաղասարտաւորներու: Հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, գաղթը վերսկսած է դէպի Զայիր, խուճապը մեծ է Ութուներու մօտ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին համար՝ Քիկալիի պատասխանատուութեան տակ է այլեւս ամէն ինչ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուորական ոստիկանութեան միջամտութեան խումբի նախկին պետը՝ Փօլ Պարիլ հաստատեց թէ փաստաբան Վերժէս «Թիրախ» մըն էր ութսունական թուականներուն ֆրանսական իշխանութիւններուն համար: Միթերան եւ Մօռուա տեղեակ էին, կ'աւելցնէ Պարիլ: Անգլիական «Օպզերվէր»ը կը գրէ որ Գառլոս Խարթումի մէկ հիւանդանոցն էր ուր գործողութեան պիտի ենթարկուէր եւ անզգայ վիճակի մէջ է որ սուտանցի եւ ֆրանսացի ոստիկաններ զինք առած տարած են:

ԱԿԱՏԻՐ - Գազապլանքա գիծը ապահովող Ռուայալ էռ - Մարոքի օդանաւ մը ջախջախուած է, Օգոստոս 21-ին, թռիչք առնելու պահուն: 44 ճամբորդ եւ անձնակազմի անդամ մեռած են: Ճամբորդներու մէջ, Ֆրանսացիներ կան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ - արեւելեան շրջանը բախումներ եղած են շաբաթավերջին: 36 Քիւրտ սպաննուած է եւ 6 Թուրք զինուոր:

ԻՐԱՆԻ, ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարները Դամասկոսի մէջ ժողով մը գումարած են օրակարգի վրայ ունենալով քրտական հարցը եւ Պաղտատի իշխանութեան պահանջքները: Ժողովը յայտարարած է թէ անկարելի է հիւսիսային - Իրաքի մէջ քրտական Պետութեան մը հիմնումը եւ թէ Սատտամ Հիւսէյն պէտք է յարգէ ՄԱԿ-ի որոշումները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 1 հաւասար արդիւնքի հասաւ իր հակառակորդին՝ Շատըրվիլի դաշտին վրայ:

Դասաւորման գլուխ են Ամիէն եւ Կէնկա 11 կէտերով: 11-րդ գիծի վրայ են Ալէս, Պօվէ, Անժէ, Նիօր, Վալանս, Շաթօռու 6 կէտերով:

***

ԱՐԱ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ֆինլանտիոյ մէջ տեղի ունեցած ազատ ոճի ըմբշամարտի երիտասարդական ախոյենութեան մէջ, երեւանցի Արա Մարգարեան վճռական հանդիպումին յաղթած է Թուրք ըմբշամարտիկին եւ դարձած Եւրոպայի ախոյեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արամ Մուրատեան 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Հարաստան» Հիմնադրամին, 500-ական Ֆր. Դպրոցասէր Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին, իրենց ազնիւ եւ անմոռանալի խնամիին՝ Արման - Արամ Էմիրզէի մահուան առթիւ:

ՁՈՒՑԱՏԵՑՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Երկուշաբթի, Օգոստոս 29, ժամը 17-ին Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է:

Օրակարգ. - Վարչական կազմի ընկերուհիներու ծանօթացում եւ զանազան տեղեկութիւններ:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ ԿՈՉ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ ՊԵԼԺԻԱ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱՊՐԻ

Հայաստանի Ֆութպոլի Ազգային խումբը, իր անդրանիկ պաշտօնական մրցումը կ'ունենայ Եւրոպայի երկիրներու ախոյենութեան շարքին Սեպտեմբեր 7, Պելժիոյ մէջ:

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը կազմակերպէ օթօքարներով ճամբորդութիւն մը դէպի Պրիւսէլ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները:

Արդէն իսկ ապահովուած է սահմանափակ թիւով տոմսեր եւ օթօքարներ:

- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան սփիւռքահայութեան անվերապահ զօրակցութիւնը եւ իրենք զիրենք չզգան առանձին օտար ափերու մէջ:

-- Որպէսզի մեր մարզիկները ունենան յաւելեալ ուժ, կարողութիւն եւ պայքարելու ոգի:

Ժամադրուինք բոլորս միասին Սեպտ. 7-ին Հայաստանի հաւաքականին հետ:

Տոմսերը եւ օթօքարներուն տեղերը ապահովելու համար, անմիջապէս հեռաձայնեցէք՝

Պր. Արզարեան

40 – 67 – 77 – 50

(Կէսօրէ վերջ, ժամը 3-էն մինչեւ 9)

Պր. Ոսկերիչեան

45 – 08 – 43 – 10

(Առաւօտեան ժամը 9-էն 15)

(եւ կամ անուն հեռաձայնի թիւ ձգել պատասխան -- հեռաձայնին վրայ):

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՃՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
Շէն - Ֆրանս-ի

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :
UGAB : Tél : 42 27 12 26 / Fax : 40 50 88 09
ASA : A. Manissian - Tél : 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél : 39 81 33 62
Fax : 42 54 18 93
AISA : J. Hairabedian - Tél : 46 30 34 33
Fax : 46 31 51 06
FOOT DU MONDE : R. Fermanian - Tél : 47 36 33 30

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994 une CLASSE de
BTS- Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL en ENTREPRISE.
Si vous êtes intéressé, Laissez un message au (1).43.81.01.72 ou écrivez pour un premier contact Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24
MERCREDI
24 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.398 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.398

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՕՐԱԳՐԱՅԻՆ ԷՋԵՐԷՆ

ԽՄԲ. - 1940 Յունիս 9-էն - նախօրեակ Փարիզի գրաւման (Յունիս 14) - մինչեւ 1945 Ապրիլ 8, Շաւարշ Միսաքեան դադրեցուցած էր իր թերթին հրատարակութիւնը, չուզելով զայն լոյս ընծայել բռնագրաւիչին իշխանութեան ներքեւ: Այդ շրջանին, օրագրային էջեր գրած է որոնք վկայութիւն մը կը բերեն այդ օրերու կեանքին: Ստորեւ 1944-ի օգոստոսեան օրերէն էջեր:

***

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՕՐԵ՞Ր

ՕԳՈՍՏՈՍ 14 / 15 (1944). - Կը թուի թէ ճակատագրական օրեր կ'ապրինք այլեւս: Երէկ եւ այսօր քանի մը կառախումբեր բանեցան առտուն, հատ մըն ալ իրիկունը, որուն հազիւ հասայ: Արփիկն ալ քաղաք իջած էր եւ կառախումբ չգտնելով, մինչեւ Փոն Քարտինէ քալեր է, յետոյ հանրակառքէ բեռնակառք նետուելով յաջողեր է վերադառնալ:

Այսօր (Օգոստոս 15) թերթերը հրատարակած էին Փարիզի զինուորական կառավարիչին՝ զոր. von Choltitz-ի մէկ ազդարարութիւնը. - Ամէն բան պիտի փորձէ այս քաղաքին պարէնաւորումը եւ բարեկարգութիւնը ապահովելու համար: Եթէ խռովութիւններ ծագին, պիտի չվարանի ամէնէն կորովի, «մինչեւ անգամ կոպիտ» միջոցները ձեռք առնելու: «Մաթէն» կը գրէ այս առթիւ, խօսքն ուղղելով մեծն Փարիզի Ֆրանսացիներուն.

Veulent-ils souffrir, eux et leurs familles, pendant un temps qui peut se prolonger des jours ou des semaines, des privations d'une cruauté inimaginable ? Veulent-ils voir l'émeute mettre leur cité à feu et à sang ? Veulent-ils attirer sur eux des représailles que l'état de guerre justifie — car les Allemands sont en droit de se défendre — mais qui n'en entraîneraient pas moins pour un grand nombre des conséquences irréparables ?

Մինչ կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Նորմանտիի եւ Պրըթանյի մէջ, այսօր անթելը հաղորդեց թէ Դաշնակիցները զօրք հանած են Քաննի եւ Թուլոնի միջեւ: Ուրեմն Հայ լեգէոններն ալ կրակին մէջն...

Առջի օր զարկած են Լիոնը եւ Տեսինը. պատմթիւ զոհեր: Թղթատարն ալ չի բանիր: Ինչպէ՞ս հաղորդակցիլ, մանաւանդ լուր առնել:

Ահազանգ ամէն օր, Օգոստոս 15-ին երեք անգամ: Վարչապետը հոս է եւ կը խօսի հացի եւ ապահովութեան հարցերու: Ելեկտրականութիւն՝ միայն ժամը 22-էն 24. կազն ալ պիտի դադրի բոլորովին: Բոլոր կառախումբերը՝ ջնջուած:

ՑԱՄԱՔԱՀԱՆՈՒՄ՝
ՔԱՆ - ՆԻՍ - ԹՈՒԼՕՆ - ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ, ԵՒԱՅԼՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16. -. Այսօրուան թերթերը պաշտօնական հաղորդագրութիւններ կը հրատարակեն Միջերկրականի ափերուն վրայ կատարուած գործողութեանց մասին: Առաջին փորձը կատարուած է Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալու գիշերը (Օգոստոս 14-15) Պորմի ծոցին մէջ (որբանոց), Hyères-էն 20 քլմ. դէպի արեւելք: Այս փորձն ձախողած է: Երեքշաբթի առտու Քան - Նիս շրջանը ռմբակոծուելով, ուրիշ փորձեր կատարուեր են հարիւր չափ սաւառնակներով. այս փորձերուն մէկ մասը ձախողեր է: Ուրիշ կէտերու վրայ կռիւներ: Նիսի եւ Թուլոնի միջեւ ցամաքահանումը կը տարածուի 25 քլմ.ի վրայ: Ծանրութեան կեդրոնն է Սէն - Ռաֆայէլ - Քամառկի շրջանը: Դաշնակիցները կը ջանան գրաւել Սէն - Թրոփէզի ծոցը: Ցամաքահանումի գործողութենէն առաջ, Երկուշաբթի օր խրտուիլակներ ձգուեր են Մարսէյլի մէջ, մոլորեցնելու համար: Ռմբակոծութիւն Նիսի եւ Մարսէյլի, եւայլն:

Հիւսիսային շրջանին մէջ Գերմանները կը դիմադրեն Արժանթանի եւ Ֆալէզի մէջ: 25-30 քլմ.ի ճեղք մը փակուած չըլլալով, գերման զօրքը պիտի կրնայ նահանջել, այսինքն խուսափիլ պաշարումէն, համաձայն Պերլինի լուրերուն:

***

Մէկ օրէն կարդացի Ռէշատ Նուրիի «Ցախսարիկ»ը, իբրեւ ժամանց: Ցայտուն են իրական կեանքի պատկերները, զանազան տիպարներ - նաեւ Հայ մը, Հաճի Գալֆա - բայց բուն տիրուհին կեղծ կը թուի. թերեւս եւրոպական վէպէ մը օրինակուած: Թրքական միջավայրին մէջ դժուար թէ գտնուի այդքան բարդ եւ նուրբ տիպար մը, ինչպէս «Ցախսարիկը» (Ֆերիտէ): (Ջալը գուշու = Fauvette = Շիկահա՞ւ):

Թարգմանութիւնը շատ լաւ է, մաքուր հայերէն բացի կարգ մը թրքաբանութիւններէ - գործերնին, տուներնին, եւայլն: Քանի մը նոր բառերու հանդիպեցայ, - լիփ = (գայտըրաղ) - երասանկ (նալըն). - խարազ (ապա): Շատ կը փնտռէի մանաւանդ «նալըն»ին հայերէնը, հիմա որ Փարիզի մէջ ալ կը փայլի:

***

ՕԳՈՍՏՈՍ 17. -Այսօր, Հինգշաբթի, երրորդ օրն է որ քաղաքին պարպումը կը շարունակուի: Աննկարագրելի էր այսօրուան իրարանցումը: Անհամար բեռնակառքեր, օթօներ, հրասայլեր, հանրակառքեր դէպի պէս կը հոսին պողոտաներուն վրայ: Խառն ի խուռն դիզուած արկղներ, զէնքեր, կահ կարասիներ, պայուսակներ, զինուորներ: Ցետոյ անհաշիւ հիւանդատար կառքեր Կարմիր Խաչի դրօշներով: Միլիսի պարպումը որ սկսած էր Երկուշաբթի, վերջացաւ այսօր. դրօշներն ալ վար առած էին: Կը պարպուէր նաեւ Արեւելեան ճակատի կամաւորներու (Ֆրանսացի) կեդրոնը: Հանդիպած կառքը վար կը դնէին իրիկուան դէմ, բեռներ կամ զինուորներ լեցնելու համար: Ծանօթ հրապարակներու եւ կողմնակի փողոցներու մէջ խառն ի խուռն կառքեր, պատրաստ մէկ ժամէն միւսը մեկնելու: Կ'ըսուի թէ պայմանաժամ տրուած է մինչեւ կէս գիշեր, զօրքը հեռացնելու համար: Իբրեւ թէ վաղը առտու պիտի երեւայ ամերիկեան Կ. Խաչը, իսկ Շաբաթ օր՝ բանակը որ 50 քլմ. հեռու է: Պարպուած են նաեւ բանտերն ու արգելարանները: Փողոցները անանցանելի դարձած են անհամար բազմութեամբ, մանաւանդ որ մեթրօն ալ չի բանիր: Առտուն երկու կառախումբեր բանեցան, երկու հատ ալ իրիկունը:

Տխո՛ւր բան է դիտել բանակի մը նահանջը, ինչ ազգի ալ պատկանի:

Ռատիօն չի բանիր. բայց բերնէ բերան կը պատմեն թէ Դաշնակիցները Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ ալ ցամաք ելած են:

Պատգամաւորներ եկած են եղեր, եւ կը բանակցին ոչ թէ Լավալի, այլ Խոխոյի հետ:

Արդեօք ամէն ինչ խաղաղ պիտի անցնի՞: Կիրակիէն ի վեր ոստիկանները զինաթափ եղած ըլլալով գործադուլ հռչակած են եւ ոստիկանի հետք չկայ փողոցներուն մէջ:

***

ՕԳՈՍՏՈՍ 18. - Ուրբաթ, երէկ գիշեր ժամը 10.30 - 11 լոյսը պահ մը բացուեցաւ, բայց Ռատիօ Փարին լռած էր:

Այս առտու ոչ մէկ թերթ:

Հացի պուճեր առտուն ժամը 7-էն սկսեալ: Փուռերը դեռ չեն բացուած:

Երկաթուղին նորէն չի բանիր, որով դժուար է քաղաք իջնել եւ տեղեկանալ կացութեան: Ոչ մէկ ստոյգ լուր, բացի շշուկներէ:

***

Այսօր տունը մնացի: Բերնէ բերան լուրեր. - վաղը կէս օրին պիտի գան: Փարիզը բաց քաղաք չէ ճանչցուած: Ժամը 9-էն վերջ երթեւեկը արգիլուած է: Դաշնակիցները պիտի կազմեն Շօթան, Ժանըրէ եւ Խոխո: Արիւնալի դէպքեր Սէն - Միշէլի կողմը եւ այլուր. յարձակում եւ զսպողական միջոցներ: Թանդումներ: Վախ կայ որ վաղը հաց չճարուի հոն:

Կ'ըսուի թէ Դաշնակիցները Ռամպուիյէ հասած են:

Գիշերը՝ կարճատեւ լոյս մը եւ հազիւ քանի մը լուրեր կռիւներու մասին:

***

ՕԳՈՍՏՈՍ 19, Շաբաթ. - Այսօր ալ տունը մնացի: Նորէն վրդովիչ լուրեր բերնէ բերան: Օդամարտ շրջակաները: Մեծ կռիւներ Գոնգորտի վրայ եւ Ռիւ Ռոյէ:

Ոչ մէկ ուղղակի լուր: Ժամը 1.20-ին լոյսը բացուեցաւ եւ Ռատիօն զանազան լուրեր հաղորդեց: Հարաւային ճակատին վրայ արշաւանք Պրինեօլէն դէպի Էքս: Նոր յաջողութիւններ Նորմանտիոյ եւ Պրըթանյի մէջ:

Առտուն Ազգ. Կոմիտէի կոչը փակցուցեր էին կայարանին դիմացի կողմը, դիմադրական ճակատի մասնակցող կազմակերպութիւններուն անունով: Կը խօսին իբրեւ օրինաւոր իշխանութիւն: Ռատիօ Վիշի կը բանի: Ոչ մէկ կարգապահական ուժ փողոցներուն մէջ: Ժողովուրդը հանդարտ է եւ օրուան հացը ճարելով կը զբաղի: Առտուն ամէնքն ալ կրցան ճարել քանի մր ժամ պոչ բռնելով: Քաղաքին մէջ 4 - 5 ժամ կը սպասեն եղեր:

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՕԳՈՍՏՈՍ 20, Կիրակի. - Միշտ տունը, ինչպէս ամէն մարդ: Ելեկտրական լոյսը եւ անթելը կը բանին երէկուընէ ի վեր, ի հարկէ երկաթուղին՝ ոչ: Կազը կտրուած է, Անիէռի շրջանին մէջ, բայց մեր կողմը կը շարունակուի:

Անթելին լուրերը. - Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին ամէն կողմ: Թուլօն կղզիացած, բայց Մարսէյլի անկումը մօտալուտ: Նոր վայրեր գրաւուած: Հօթ Սավուան մաքրուած: Կռիւ Մարսէյլի մէջ դիմադրական ճակատի ուժերուն եւ գերման զօրքին միջեւ: Կռիւներ հիւսիսային շրջանին մէջ (Ֆալէզ, Լիզիէօ): Այսօր ալ յայտարարութիւն մը փակցուցած էին դիմացի կողմը, քաղաքապետին ստորագրութեամբ: Կը հրաւիրէ ըլլալ խելօք, խոհեմ եւ չըրջահայեաց. «J'espère que notre région sera reconnue ville ouverte»: Ցետոյ կը յորդորէ ուշադրութեամբ հետեւիլ կրաւորական պաշտպանութեան պատուէրներուն, մանաւորապէս մեծ պողոտաներուն վրայ (Փոն տը Նէօյի, Պինօ եւ լը Վալուա): «Խնայեցէք ձեր հացը, ուտեստը եւ ջուրը: Վստահեցէք ինծի: Գիտէք որ թեթեւօրէն չեմ խօսիր: Ես ձեզի հետ մնացի 1940-ին: 1944-ին ալ ձեր կողքին կը մնամ» (Անտրէ Կրիզոնի):

Ուրիշ յայտարարութեան մը համաձայն, գերման հրամանատարութիւնը պիտի չզարնէ հանրային շէնքերը, եւ պատերազմական օրէնքներու տրամադրութեամբ պիտի նայի Ֆրանսացի գերիներուն վրայ: Հետեւաբար կը յանձնարարուի կրակ չբանալ գերման զօրքին վրայ:

Պատին փակցուած էր նաեւ նոր ցանկը գործակիցներուն (Կեսթափօ, Լեգէոնական Միլիս եւ DCA):

Ինքնաշարժ մը ման գալով բարձրախօսի միջոցաւ յայտարարեր է թէ այս գիշեր պիտի վերջանայ պարպումը: Հետեւաբար ամէն մարդ իր տունը պէտք է մնայ:

Հատ - հատ կ'երեւան ֆրանսական դրօշներ, տուներու պատուհաններէն:

Գիշերը՝ բոցեր հեռուէն: Լա Ֆօլիի օդակայա՞նը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՔՈՒ ԸՆԴՈՒՆԱ՞Ծ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Օգոստոս 23-ի «Հիւրրիյէթ»ը Պաքուի իր թղթակիցին աղբիւրով կը գրէ թէ Պաքու վերջապէս համոզուած է ընդունելու խաղաղութեան Մոսկուայի ծրագիրը Ղարաբաղի համար: Ըսուածը այն է որ որպէս հաշտարար ուժ, 1800 ռուս զինուոր պիտի փոխադրուի Ղարաբաղ 6 ամսուան պայմանաժամով: Ծրագիրը որպէս Բ. կէտ կը քննէ Ղարաբաղի, Շուշիի եւ Լաչինի օրինավիճակը: Հաւանական կը նկատուի որ շրջանը ամբողջութեամբ դրուի միջազգային հաշտարար ուժերու, որոնց մաս պիտի կազմեն նաեւ հայկական եւ ազրպէյճանական զօրքեր, հսկողութեան տակ ու յետագային «ինքնավարութիւն» տրըւի: Ծրագիրով կը նախատեսուի նաեւ որ Ազրպէյճան բանայ Հայաստան դիմող հաղորդակցութեան ճամբաները:

Լուրով կ'ըսուի տակաւին թէ Ազրպէյճանի քարիւղին արդիւնաբերութեան համաձայնագիրը եւ Ղարաբաղի խաղաղութիւնը երկու զուգահեռներու վրայ կը գտնուին. կը սպասուի որ Միացեալ - Նահանգներ ու Ռուսաստան երկու հարցին մէջ հասարակաց կէտի մը վրայ համաձայնին, որպէսզի երկու մարզերու մէջ համաձայնութիւնները միաժամանակ կնքուին:

Քարիւղի եւ Ղարաբաղի հարցին միջեւ նոյն ձեւի մօտեցում մը կ'ընէ նաեւ Ազրպէյճանի նախկին նախագահ Մութալիբով. ան, ըսելէ ետք թէ Միացեալ - Նահանգներ եւ Ռուսաստան համաձայնած են որ Կովկասը ռուսական ազդեցութեան գօտիին մէջ կը գտնուի, դիտել կուտայ. «այնքան ժամանակ որ Ղարաբաղի մէջ մնայուն խաղաղութիւն չի հաստատուիր, որեւէ նաւթահոր արտադրութիւն չի կրնար ունենալ: Եթէ Արեւմուտքը լրջօրէն նպատակ ունի ազրպէյճանական քարիւղը արտահանելու, կը նշանակէ թէ մօտ է Ղարաբաղի խաղաղութիւնը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԼՈՍԻ հարցը վերածուեցաւ Վերժէսի հարցի, քանի այլեւս մեռեալները աւելի կը զբաղին փաստաբանին վերաբերեալ հակասական տեղեկութիւններով քան ահաբեկիչով: Առջի օր, Պարիզ հաստատած էր Վերժէսի յայտարարութիւնները, յայտնելով թէ ութսունական թուականներուն ան Թիրանը եղած էր ֆրանսական իշխանութիւններուն, խնդրոյ առարկայ ըլլալով մինչեւ իսկ պետութեան ղեկավարը: Ապահովութեան այդ օրերու պատասխանատուները բոլորովին կը հերքեն նման յերիւրանք մը: Հողամասի Հսկողութեան տնօրէնութեան այդ շրջանի (82 - 85) ղեկավարը կը հաստատէ որ «ոստիկանութեան սպասարկութեան մը ռազմավարութեան մաս չի կազմեր ֆիզիքական անձի մը մաքրագործումը»: «Առասպելական» կ'որակէ Պարիզի յայտարարութիւնները, յիշելով թէ ան չէր վարանած նաեւ յայտնելու թէ ինք (Տէ - ԷՍ - Թէ-ի տնօ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

- ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՒԱԾ -

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ 1878 -- 1944

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկար տարիներ Ազգային Վարժարանի մէջ ուսուցչութեամբ զբաղած են Կ. Պոլսէն եւ այլ տեղերէ եկած անձեր, բայց 1914 Թուականէն ետք ուսուցչական ասպարէզի մէջ աշխատելու կ'ընդունուին անոնք, որոնք մեծնալով ուսում ստացած են եւ անոնցմէ մէկ մասը Փլովտիւի Հայկական ուսումնարանի նախկին սաներ եղած են: Այսպիսի ուսուցիչներու անուններէն կ'արժէ յիշել, ինչպէս՝ Սրբուհի Նիկողոսեան, Հայկանուշ Թուտոնեան, Սրբուհի Վարդազարեան, Լիւսի Շէյմոնեան, Հասմիկ Շէյմոնեան ուսուցչական ընդհատումներ, որ ներկայիս ալ ողջ է եւ քանի մը տարի առաջ մեր քաղաքի Հայ գաղութը նշեց անոր ծննդեան 100-ամեակը: Այնուհետեւ ուսուցչութեան ըրած են 1900 - 1920-ական Թուականներէ Յակոբ Պօնճուքեան, Կարօ Մինասեան, Մատթէոս Երեցեան, Սմբատ Հինդլեան, Թագւոր Թագւորեան, Արշակ Ժամկոչեան, Վարդգէս Տաքէսեան, Հայկանուշ Եփէկեան (Տէվլէտեան), Վահրամ Արծրունի, Զապէլ Քէօսէեան եւ ուրիշներ: Ուսուցչական կազմին մեծամասնութիւնը Հայերէ կը բաղկանայ: Սակայն յաջորդող տարիներուն զգալի կը դառնայ եւ պուլկար ուսուցիչներու մուտքը, որ բնական պէտք է համարել:

1920 - 1944 ժամանակամիջոցին Փլովտիւի Ազգային Վարժարանի ուսումնական ու կրթական աշխատանքները աւելի կը զարգանան եւ կը բարելաւուին, որուն կը նպաստեն նաեւ պուլկար մանկավարժական միջին ու բարձրագոյն հաստատութիւններ աւարտած ուսուցիչ - ուսուցչուհիները: Դասերուն մէկ մասը անոնց կը յանձնուի՝ քիմիա, ֆիզիք, պուլկարերէն լեզու, Պուլկարիոյ պատմութիւն եւայլն: Այդ շրջանին իրենց ուսուցչական աշխատանքը կը սկսին Մկրտիչ Շահնազարեան, Մաննիկ Քէչքէկեան՝ երկարամեայ ուսուցչուհի Մանկապարտէզի, Վասիլքա Սթեֆանովա, Եվքարիս Պօղոսեան - Զուկուրովա, Քոսթանինքա Մավրուտիէվա, Էլէնա Անտրէէվա, Դերենկուհի Մինասեան եւ ուրիշներ, որոնք երկար տարիներ կը նուիրեն իրենց ուժերը որպէս մանկավարժներ եւ իրենց ուսուցչութիւնը կը շարունակեն Ազգային Վարժարանի գոյութեան յաջորդ, 3-րդ հատուածին ալ՝ 1944 - 1976 թ.:

Նշման արժանի է եւ այն փաստը, որ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ մինչեւ մեր դարու 40-ական Թուականները Ազգային վարժարանին մէջ ուսուցչութիւն ըրած են հայկական տարբեր քաղաքական հոսանքներուն պատկանող ներկայացուցիչներ: Այսպէս «աջ» համարուած հոսանքէն դասուող «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն» շարքերէն յիշենք՝ Կարապետ Տօղրամաճեան (Վահան Մանուէլեան նահատակուած Սասունի մէջ 1904ին), Կարօ Ղազարոսեան ու Օննիկ Փանիկեան (Օ. Զարմունի ծածկանունով) երկուքն ալ Ստալինեան բռնակալութեան ժամանակ Սիպիր աքսորուած, Վարդգէս Տաքէսեան՝ զոհը մեծ Եղեռնի եւ ուրիշներ: Եղած են եւ «ձախ» հոսանքին, Հնչակեան կուսակցութեան եւ պուլկար համայնավար կուսակցութեան կողքին հայկական սէքցիային անդամներ, ինչպէս եւ Ռամկավար կուսակցութեան ներկայացուցիչներ յանձինս՝ Գառնիկ Թիւթիւնճեանի, Ստեփան Հինդլեանի, Բենիամին Թիւֆէնկճեանի, Տիգրան Մարտիրոսեանի, «Փարոս» շաբաթաթերթի խմբագիր եւայլն: Կուսակցական գիծով հակամարտութիւնները երբեմն սուր բնոյթ կրած են եւ նախապատուութիւն տրուած է այս կամ այլ ուսուցչին թեկնածութեան, սակայն պատահած է որ միաժամանակ ուսուցչութիւն կատարեն տարբեր կուսակցական հոսանքներու պատկանող անձեր:

Փլովտիւի Ազգային Վարժարանը հանդիսացած է քաղաքիս հայութեան կրթական հիմնական օճախը եւ որպէս ուսումնական օղակը Պուլկարիոյ հայ գաղութին՝ հնագոյններէն է եւ այստեղ ամենաերկար տեւողութեամբ գործող միակ հայկական դպրոցը, համեմատած՝ տարբեր շրջաններու երեւան եկած ուրիշ մասնակի հայկական վարժարաններու հետ: Որպէս օրինակ ցոյց տանք 1908 - 1913 Թուականներուն գոյութիւն ունեցած հայկական մասնակի «Զօրեանց» դպրոցը, մասնակի «Գէորգ Մեսրոպ» (1926 - 1928) վարժարանը, որ գտնուած է քաղաքի հին Թաղամասին մէջ եւ պահպանուած մինչեւ օրս կանգուն մնացած ու բնակելի շէնքը, փող. Քիրիլ Նէքթարիէվ Թիւ 20: Նոյն վարժարանը այլեւս որպէս «Գէորգ Մեսրոպ» ճեմարան կը գործէ 1929 Թուականէն Սոֆիայի Քնեաժէվօ արուարձանին մէջ (1929 - 1937): Վիէննայի Մխիթարեան ուխտը հիմնած է իր մասնակի Մխիթարեան Վարժարանը՝ փրոկիմնազիայի մակարդակով 1929 Թուին, որ գոյատեւած է մինչեւ 1946 Թուականը, երբ փակուած է 1944-էն ետք իշխանութեան գլուխ եկած պուլկար համայնավար կուսակցութեան կառավարութեան կողմէ:

Քաղաքին հայութեան քանակի ու տնտեսական վիճակի բարձրացումով դպրոցի աշակերտութեան Թիւը տարուէ - տարի կ'աւելնայ եւ իր գագաթնակէտին կը հասնի 1938 - 1939 տարեշրջանին երբ մանկապարտէզի մէջ ընդգրկուած են 134 երախաներ, նախակրթարանի մէջ սորված են 354 աշակերտ, իսկ փրոկիմնազիայի մէջ 256 հոգի, ընդամէնը՝ 743 աշակերտ: Այդ ուսումնական տարեշրջանէն ետք նըկատելի է աշակերտութեան Թիւի նուազում, որ ալ աւելի շօշափելի դարձաւ վարժարանի 3-րդ հատուածին (1944 - 1976):

Այս շրջանին համար յատկանշական է հայերէն լեզուի տիրական դիրքը դպրոցէն ներս, ուր խօսակցական լեզուն եղած է միայն հայերէն, իսկ նիւթերէն ոմանք դասաւանդուած են նոյնպէս հայերէն լեզուով, ինչպէս երգեցողութիւն, գծագրութիւն Թուաբանութիւն, ակիզբի դասարաններու համար: Որոշ ժամանակ մը 1935-էն ետք, Թագաւորական իշխանութեան օրերուն, որ պուլկար համայնավար կուսակցութեան կողմէ որպէս Փաշիստական կ'որակուէր, նոյնիսկ Հայաստանի այն ժամանակ խորհրդային իրաւակարգի տակ, անոր աշխարհագրութիւնը կը սորվէին 4-րդ բաժինի աշակերտները՝ օժանդակ ունենալով Խորհրդային Հայաստանի աշխարհագրական խոշոր քարտէսը: Ազգային պատմութիւնը նոյնպէս իր տեղը ունէր, իսկ ամենակարեւորը՝ հայերէն լեզուն պարտադիր նիւթ էր: Հայկական շունչը տիրական հանգամանք մը ստացած էր համայնքին մէջ եւ դպրոցէն ներս, որուն ժամանակակից եղած է նաեւ տողերուս հեղինակը:

Դպրոցի աշակերտութեան մէկ մասը միշտ ալ աւելի չունեւոր դասին պատկանած է՝ յաջորդական գաղթականութիւններու բերումով եւ ատիկա պատճառ դարձած է ձրի սեղանատան մը հիմնադրումին՝ Առաջին համաշխարհային պատերազմէն առաջ: Հիմնադրողներու ցանկին մէջ եղած է եւ Ստեփան Հինդլեան, իսկ երկար տարիներ Ձրի Սեղանատան խնամակալութեան անդամ եղած է բարեբարուհի Վիքթորիա Թիւթիւնճեան, որուն նիւթական օժանդակութիւնը երաշխիք մը եղած է ձրի սեղանատան գոյատեւման: Եռանդուն վարչական Ձրի Սեղանատան անդամ եղած է նաեւ Զապէլ Ս. Հինդլեան՝ վարելով ատենապետի ու ատենադպիրի պաշտօնները, մինչեւ իր Սոֆիա փոխադրուիլը 1941-ին (5):

Դպրոցական կեանքին մէջ իր տեղը ունեցած է նաեւ Սանուց Միութիւնը, որ սկիզբ կ'առնէ 1919 - 1920 Թուականին՝ բարեսիրական նպատակներով, եւ որուն գործերը վարելու համար կը կազմուի Վարչութիւն, բաղկացած՝ միայն ուսուցիչներէ, մէկ տարուան համար:

Դպրոցի տնօրէնութեան նախաձեռնութեամբ բարձր դասարաններու աշակերտութիւնը ներգրաւուած էր միութենական կեանքի մէջ: 1934 Թուականին Ազգային Վարժարանի փրոկիմնազիային մէջ հիմը դրուած է «Տիպար Հայ» աշակերտական միութեան, որ ունեցած է իր պատի թերթը, իսկ միւս կողմէ ծաւալած է մշակութային աշխատանք՝ կազմակերպելով դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ եւայլն: Հինգ տարուան գործունէութենէ վերջ՝ 1939-ին տարբեր պատճառներով ան ասպարէզէ դուրս կուգայ: Անոր փոխարէն դպրոցի ուսուցիչ Կարօ Ասարլըքեան կը յաջողի աշակերտական Թուրիստական միաւորում մը կազմակերպել, որ «Խ. Աբովեան» անունը կը կրէր: Այդ Թուրիստական խմբակին գլխաւոր աշխատանքը եղած է տարբեր լեռնային վայրեր՝ Ռոտոփները, Սրէտնա Կորա, պատմական նշանակութեամբ քաղաքներ արշաւներ կազմակերպելը:

Ազգային վարժարանի մէջ յատկապէս 1930-ական Թուականներուն, երբ տակաւին անծանօթ հասկացողութիւն մըն էր գեղարուեստական գործունէութիւն աւտացուածքը, դպրոցական երգչախումբ մը կար, ղեկավարութեամբ երաժշտութեան ուսուցիչ՝ Սարգիս Պալթայեանի, որ իր երաժշտական յայտագրով կը մասնակցէր տարեվերջի հանդէսներուն: Շնորհիւ Սարգիս Պալթայեանին, դպրոցի աշակերտներէն ոմանք հնարաւորութիւն ունէին իրենց ձիրքերը ցոյց տալու երաժշտական մանկավարժին ստեղծագործութիւններով: Անոր օփերեթները՝ «Ջինէ Թագուհին», «Սօնա», «Անառակ Որդին», մի քանի անգամ ներկայացուած են:

Քննութեան առարկայ ժամանակաշրջանին աշակերտութիւնը տեղաբաշխուած է իբարմէ անջատ չորս շէնքերու մէջ, որոնցմէ մին փրոկիմնազիայի շէնքը, որ Թոտոր Հուպչէվ (Թիւ 10) փողոցին վրայ կը գտնուէր, ձեռք բերուած է Գրիգոր Շաքարեանի կտակին համաձայն եւ անոր անունը կը կրէր մինչեւ 1943 - 1944 ուսումնական տարեշրջանը: Ինչպէս այս շէնքը, այնպէս եւ միւսները լրիւ համապատասխան չէին դպրոցի մը իսկական դիմագիծը տալու: Նախակրթարանը, որ կառուցուած էր 1893 - 1894 Թուականներուն, կիսաերկյարկանի շէնք մըն էր, որուն առաջին յարկը ձրի սեղանատան խոհանոցի ու ճաշարանի կը ծառայէր, իսկ երկրորդ յարկը Ա. -- Դ. դասարանները տեղադրուած էին՝ կահաւորուած գրասեղան - նստարաններով, երկուական աշակերտներու համար, շարժուն կամ պատին ամրացուած սեւ գրատախտակով: Անոր կից Առաջնորդարանն էր: Փլովտիւի հոծ հայութեան եւ աշակերտութեան ըզգալի քանակը՝ համեմատած միւս հայաշատ քաղաքներու մէջ գործող հայկական վարժարաններուն, ուսուցման ու դաստիարակման նոր պահանջները անհրաժեշտ կը դարձնէին նոր դպրոցական շէնք մը: Երկրորդ աշխարհամարտը կը շարունակուէր, երկրին մէջ գերմանական զօրքերու ներկայութիւնը զգալի էր, բայց հակառակ պատերազմական ծանր տարիներուն (ի դէպ Պուլկարիա ռազմական Թատերաբեմէն հեռու մնաց) ազգանուէր նախաձեռնութեան մը դիմեց բարերար զոյգ մը՝ Գրիգոր ու Վիքթորիա Թիւթիւնճեան: Անոնք 1943 - 1944 Թուականներուն ընթացքին իրենց ճարտարապէտ զաւկին Գէորգ Թիւթիւնճեանի նախագիծով կ'իրականացնէին դպրոցական նոր շէնքին կառուցումը, որ բարենպաստ պայմաններ կը ստեղծէր դասաւանդման համար: Նոյն շէնքին առաջին յարկը յատկացուած էր նաեւ Թաղականութեան գրասենեակին, իսկ բաժիններէն մէկուն մէջ տեղ գտած էր «Գրասիրաց» եղբայրութեան գրադարանը:

Կէս դարէ աւելի տեւած ուսումնական աշխատանքին լծուած են Թէ՛ հայ, Թէ՛ պուլկար ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ: Ձեռքի տակ եղած տուեալներու հիման վրայ մեր պատրաստած ցանկէն, ուր նկատի առնուած են անոնց երեք տարի ու անկէ աւելի ուսուցչական գործունէութիւնը. մինչեւ 1944 Թուական, ի յայտ կուգայ Թէ ընդհանուր Թիւը 63-ի կը հասնի, որոնցմէ 47-ը Հայեր (28 այր ու 19 կիներ) են, 16-ը Պուլկարներ: Պատկերը այլ պիտի ըլլայ, եթէ հաշուի առնուի ուսուցչական կազմի քանակը ու ազգային պատկանելիութիւնը բոլոր անոնց, որոնք ուսուցչութիւն ըրած են Ազգային վարժարանին մէջ: Ան պատերազմի տարիներուն ալ կը պահէ իր ինքնուրոյն վիճակը, վարելով դաստիարակչական ու կրթական գործը ըստ պուլկարական ուսումնական ծրագիրներուն, ուր տեղ կը տրուէր նաեւ հայկական որոշ նիւթերու: Դպրոցին նիւթականը կ'ապահովուէր Թաղականութեան, Հայ համայնքին նուիրատուութիւններէն, դպրոցական սակերէ եւ մասամբ իշխանութեան օժանդակութեամբ: Հակառակ որ 1939 - 1944 տարիներու շրջանին Պուլկարիոյ մէջ Փաշիստական գունաւորումով հոսանք մը ծայր կ'առնէ՝ ընդգծուած ազգայնականութեամբ մը, ուղղուած՝ փոքրամասնութիւններու դէմ, որմէ յատկապէս տուժեց հրեայ բնակչութիւնը, հայութիւնը զերծ կը մնայ խըտութիւններէ եւ քաղաքիս Ազգային վարժարանը կը շարունակէ անխափան գործել: Հակապետական փարթիզանական շարժումը՝ գլխաւորութեամբ պուլկար համայնավար կուսակցութեան, որուն մասնակցած են ձախ խմբաւորումին պատկանող Հայեր, արգելք մը չէ եղած, որ Ազգային վարժարանը մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուի:

Փլովտիւի հայ գաղութը դիմագրաւելով այս երկար տարիներու ընթացքին յառաջ եկած դժուարութիւնները, կրթական ու մանկավարժական ասպարէզին մէջ յաջողեցաւ կանգուն պահել Ազգային վարաժրանը՝ որպէս ազգապահպանման վառ օճախ՝ յօգուտ հասակ նետող նոր հայ սերունդին: Ան պատիւ կը բերէ ուսուցչական կազմին որ հակառակ վարձատրութեան անկանոնութեան եւ անբաւարարութեան, հաստատ մնաց իր կոչումին եւ շարունակեց աշակերտութիւնը դաստիարակել հայրենասիրական ոգիով, աշակերտներու սրտին մէջ սիրոյ ու երախտագիտութեան կայծը դնելով հանդէպ Պուլկարիոյ եւ վառ պահելով անոնց հոգիներուն մէջ Հայաստանի պատկերը:

Փլովտիւ
Յուլիս, 1994

---

(5) - Պատմութիւն Ազգային վարժարանի, Փլովտիւ: Սուրէն Վեցիկեան: Փըլովտիւ, 1942, էջ՝ 42:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԹԷ ԿՌՆԱԿ ՈՒՆԻՍ, ԲԵՌ ԲԵՌՑՆՈՂ ՇԱՏ Կ'ԸԼԼԱՅ

Բարեկամս անցեալ օր կը գանգատէր: «Ինծի պէս էշը գտեր են, ամէն ինչ իմ վրայ կը բեռցնեն», կ'ըսէր: Բայց այս խօսքը կ'ըսէր ո՛չ Թէ դժբախտ մարդու արտայայտութեամբ, ո՛չ Թէ արդար ու զօրաւոր ընդվզումով, այլ տեսակ մը քաղցր համակերպումով, ժպտելով, մինչեւ իսկ հպարտութեամբ: Կրնամ ըսել որ երջանիկ էր ինքն իր մասին այդ ըսածով: Երջանիկ էր որ ամէն մարդ բան մը կը բեռցնէր իր ուսերուն: Եւ ես գիտեմ Թէ ինչու երջանիկ է: Որովհետեւ կը սիրէր ծառայելը, որովհետեւ կը սիրէր ուրիշին հաճոյք պատճառել: Որովհետեւ, մանաւանդ բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած արժէքաւոր ընկեր մըն էր, իր այդ կարողութիւնները սիրով ի սպաս կը դնէր ուրիշներու: Այսպիսի պայմաններու մէջ շատեր կ'օգտուէին անկէ: Ոմանք կ'օգտուէին ազնիւ մերժեցումով: Իրենք կարող չէին, ուստի անկէ օժանդակութիւն կը խնդրէին: Ուրիշներ կ'օգտուէին եսասէր ու օգտապաշտ մերժեցումով: Թէեւ իրենք ալ կարող էին, բայց ամէն ինչ մեր այս բարեկամին կը բեռցընէին, որպէսզի իրենք իրենց օձիքը ազատէին:

Ես շատ լաւ հասկցայ բարեկամիս վերջին արտայայտութիւնը: Շատ լաւ հասկցայ, որովհետեւ, ես ալ մէկն եմ անոնցմէ, որոնց կռնակին վրայ շատ բեռ կը դրուի: Մեր պապերը խրատունք ունէին. եթէ կռնակ ունիս, բեռ բեռցնող շատ կը գտնուի: Կը բաւէ որ անոնք տեսնեն Թէ այստեղ կռնակ մը կայ: Կը բեռցնեն հա՛ կը բեռցընեն: Դուն ազնիւ ու բարեկիրթ ես, չես կրնար մերժել: Մնաց որ մերժել ալ չես սիրեր, որովհետեւ սիրով կ'ուզես ընթացք տալ շատերու խնդրանքին: Աւելին, հաճոյք կ'առնես ատկէ: Հաճոյք կ'առնես, օրինակի համար, մէկուն հրաւէրին ընթացք տալէ, հաճոյք կ'առնես մէ-

...կուն մասին գրութիւն մը գրել, միւսին մասին բանախօսութիւն մը տալ, ուրիշի մասին բարձր տան մը մօտ բարեխօսութիւն ընել, հաճոյք կ'առնես քեզմէ մեծերը յարգել, քեզմէ փոքրիկներուն աջակցել, անոնց համար ժամեր ու օրեր զոհել: Հաճոյք կ'առնես մէկուն բանախօսութիւնը լսել, միւսին սարքած թատրոնը դիտել: Այսպէս, կեանքիդ կէսէն աւելին կը տրամադրես ուրիշներու ուղղեալ ծառայութիւններու ու սպասարկութիւններու: Կրնաս չգանգատիլ, որովհետեւ կը մտածես որ ուրիշի մը ծառայելն ալ այնքան երջանկաբեր է որքան իր անձին ծառայելը: Միայն թէ այսքան լայն եւ հուժկու կոնակ մը ունենալը եւ հոն գրուած բոլոր բեռերը ընդունիլը՝ ունի լուրջ անպատեհութիւն մը: Հետզհետէ մարդիկ կը կարծեն որ դուն իսկապէս այն կոնակն ես որ պէտք է կրէ բոլոր հոն գրուածները: Հետզհետէ մարդիկ քու մէջ կը սկսին տեսնել ո՛չ թէ սիրայօժար ծառայասէրը, այլ վարձկան բեռնակիր մը: Կը սկսին կարծել որ քու բնական պարտականութիւնն է կոնակ տալ պահանջուած ամէն ծառայութեան: Եթէ պատահի որ օր մըն ալ չկարենաս գոհացնել մէկուն կամ միւսին ակնկալութիւնը, ծուռ աչքով կը նային քեզի, կը սրդողին, կը մեղադրեն, մինչեւ իսկ հաշիւ կը հարցնեն:

Օր մը ականատես եղայ պատկերի մը, որ ինծի անգամ մը եւս բացատրեց թէ մարդիկ որքա՜ն ծուռ կշիռներ կը գործածեն [illegible] նկատմամբ իրենց վերաբերումին մէջ: Որպէս գրագէտ ու մտաւոր մարդ, հրաւիրուած էի թատերական ներկայացումի մը: Ինծի համար սովորական հրաւէր մըն էր այդ, որովհետեւ սա վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին ընդհանրապէս գացած եմ հոն ուր հրաւիրուած եմ: Գացած եմ երբեմն մինչեւ իսկ անկարելի պայմաններ յաղթահարելով: Գացած եմ մինչեւ իսկ առողջութիւնս զոհելով, կամ տարբեր հաճոյքներ զոհելով: Վերջապէս գացած եմ պարտականութեան գիտակից մարդու հոգեբանութեամբ: Այդ գիշեր ալ պատիւ ըրին եւ կազմակերպիչներուն անունով անձ մը դիս դիմաւորեց պատշաճ յարգանքով: Տեղ մը ցոյց տուաւ հոն նստայ: Քիչ վերջ սրահին մէջ ալեկոծում մը սկսաւ: Կազմակերպիչները իրար անցան, դէպի դուռ վազեցին: Տեսայ որ կը դիմաւորէին ուրիշ գրչի մշակ մը, որ քառասուն տարին անգամ մը միայն կուգայ կամ կը զիջանի գալ այսպիսի հաւաքոյթներու: Ո՜վ գիտէ ինչ պատահած էր, որ այդ գիշեր բարեհաճած էր գալ: Կազմակերպիչները մեծ դէպք նկատեցին այդ ժամանումը, խումբով դիմաւորեցին զայն, շրջապատեցին, յետոյ զայն բերին տեղաւորեցին սրահին լաւագոյն տեղը: Հաւաքոյթին սկիզբէն մինչեւ վերջ ալ հետաքրքրուեցան անոր որպիսութեամբ: Շարունակ մէկը կուգար, միւսը կ'երթար: Այդ գիշեր բաւական խնդացի կազմակերպիչներուն այս փութկոտութեան վրայ: Անշուշտ որ պիտի յարգէին իրենց հիւրը: Անշուշտ որ պիտի մեծարէին զայն: Բայց անոնք իրենց այդ գիշերուան ընթացքով անգիտակցաբար պատգամ մը կուտային մեզի նման այն գրչի մարդոց, արուեստասէրներուն կամ հանդիսականներուն: «Շատ մի աժանցնէք ձեր ներկայութիւնը: Բոլոր հրաւէրներուն ընթացք մի՛ տաք այդքան դիւրութեամբ: Ցանցառ կերպով բերէք ձեր ներկայութիւնը: Ձեր կոնակին վրայ մի՛ ընդունիք ամէն բեռ: Այն ատեն աւելի արժէք կը ստանայ ձեր ներկայութիւնը: Հասկցա՞ք»:

Այո՛, հասկցանք, բայց մենք այդ պատգամին պէտք չունինք: Եւ մենք կը հաւատանք որ աւելի լաւ է մեծարուիլ մատուցուած ծառայութիւններու համար, քան թէ համբաւ վայելել որպէս մէկը որ կը մերժէ իր կոնակին վրայ բեռ ընդունիլ:

Ռ. Հ.

ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆԸ 10 ՄԻԼԻԱՐԻ ՇԵՄԻՆ

Աշխարհի բնակչութեան թիւին նուիրուած միջազգային առաջին համաժողովը 1974-ին Պուքրէշի մէջ արդէն չեշտած էր թուական անհակակշիռ աճի մը մեծ ըսպառնալիքը: Այն որ մեծագոյն ուշադրութիւնը պիտի դարձնէր նիւթին, Չինաստան, անհաղորդ մնալով ըսուածին, կը յորդորէր զարկ տալ տնտեսական բարգաւաճումին: Քսան տարի ետք միայն հարցին ծանրակշիռ բնոյթին անդրադարձաւ այդ երկիրը, մինչ 1955-էն իսկ Փէքինի համալսարանին տեսուչը ահազանգ կը հնչեցնէր: Եթէ ատենին հարկ եղած ուշադրութիւնը դարձնէր հարցին, Չինաստան կրնար այսօր մէկ միլիառի վրայ պահել բնակչութեան թիւը:

1984ի Մեքսիքոյի Բ. համագումարին երրորդ աշխարհի թերաճ երկիրները աւելի լաւ ըմբռնած էին վտանգը ու կ'ընդունէին ծնունդներու հակակշիռը: Վերջին երկու տասնամեակներուն բնակչութեան տարապայման աճը որոշ չափով դանդաղեցաւ, 1990-ին հասնելով հանդերձ 5.3 միլիառի: Թէեւ թերաճ երկիրներն են աճին 94%-ի համեմատութեան տէրերը:

ՄԱԿ-ի սննդառութեան ու հողամշակութեան կազմակերպութեան վերջին ուսումնասիրութիւններէն մէկը առընչուած է այս հարցին. կ'ենթադրուի որ 2010 թըւականին աշխարհ 7.2 միլիառ բնակիչ պիտի ունենայ. այսինքն՝ տարեկան շուրջ 95 միլիոն մարդ պիտի աւելնայ: Ցիշեալ կազմակերպութիւնը կը յայտարարէ թէ սննդական տուեալները աւելի անբաւարար պիտի ըլլան Ափրիկեան երկիրներու մէջ, իսկ երկու հարիւր միլիոն Ասիացիներ անբաւարար սննդառութեան ծանրակշիռ հարցեր պիտի ունենան: Ատիկա չի նշանակեր թէ մեր երկրագունդը անզօր է կերակրելու իր բնակիչները: Այսօր եւս երբ շուրջ 1 միլիառ մարդ անբաւարար սննդառութեան զոհ է, երկրագունդը ունի անոնց եւս բնականոն սնունդ հայթայթելու կարելիութիւնը: Խնդիրը հոն է որ աշխարհի հարստութիւնը շատ անհաւասար կերպով բաշխուած է, ինչ որ գլխաւոր պատճառն է հարուստներու եւ աղքատներու գոյութեան:

Պէտք է անպայման սահմանափակել ծնունդներու թիւը ու այդ նպատակով դաստիարակչական գործունէութիւն տանիլ: Եթէ թերաճ երկիրները իրենց զինուորական ծախքը 3% համեմատութեամբ նուազեցնեն, կրնան այդ գումարով դիմագրաւել մարդկային բնականոն աճի բոլոր պահանջքները: Պէտք է ըսել որ կրօնական յետադիմութիւնն ալ, մահմետականն ու քրիստոնէականը, օգնական են անհակակշիռ աճի երեւոյթին: Պէտք չէ մոռնալ որ 1990 Սեպտեմբերին երբ Ռուանտա կ'այցելէր Յովհ. Պօղոս Բ., կ'արգիլէր սերմնապանակի գործածութիւնը, մինչ երկիրը արդէն սիտայի աւերին ճարակ դարձած էր:

Հարցին մասնագէտները նոյնիսկ չգոհանալով ծնունդներու կայունացումով, կը ձգտին նուազեցման. եթէ մարդկութիւնը չյաջողի այդ մարզին մէջ, թշուառութիւնն ու ընկերային պոռթկումները շատ հաւանօրէն պիտի բազմապատկուին:

Սննդեղէնէն զատ այլ հարցեր եւս կան որոնք կլիմայական խանգարումներն են, ջուրի եւ ուժանիւթի աղբիւրներուն սպառումը, հողերու արդիւնաբերութեան նըւազումը, նաեւ տնտեսական աղքատականութիւնը:

Ասոնցմէ ամէնէն սարսափելին կը նկատուի ջուրի պակասին հեռանկարը: Ըմպելի ջուրը ամէն տեղ առաջին սնդանիւթն է: Արդէն շատ երկիրներու համար լուրջ հարց ստեղծած է ջուրի անբաւարարութիւնը որ կրնայ յետագայ վէճերու կռուախնձոր ըլլալ:

Ջուրի նուազումին պատճառով ոռոգելի հողերն ալ կը պակսին երկրագունտին վրայ, ինչ որ կ'ազդէ սննդեղէններու անբաւարարութեան: Ջուրին շատ ցած գինը պատճառ կ'ըլլայ որ անտեղի վատնումներու առարկայ ըլլայ ան: Խորհրդային Միութեան մէջ ուր ձրի էր ջուրը, 1960-ական թուականէն ենթադրելի դարձաւ Արալ լիճին ցամքելու երեւոյթը: Նոյն երեւոյթը այսօր կը կրկնուի Եգիպտոսի մէջ:

Պատրաստուած տեղեկագրին համաձայն, եթէ այս բոլոր հարցերուն համար անհրաժեշտ կ'արգադրութիւններ չըլլան այսօրուընէ, ԻԱ. դարուն աշխարհը ծանրակշիռ տուեալներ պիտի ունենայ աւելի քան 7 միլիառ մարդոց համար:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍԽՏՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սխտորը մեր խոհանոցէն ներս մտած է, որպէս ճաշերուն համ ու հոտ տուող. մեր մեծ մայրերը սխտորէն խուսափող աղջիկներուն գիտնականի իմաստութեամբ կ'ըսէին. «Սխտորը սրտի համար լաւ է»:

Սխտորի օգտակարութիւններէն մէկ մասը բժշկութեան ծանօթ էր շատ հին ժամանակներէն. 4000 տարի առաջ յայտնի էր սխտորի օգտակարութիւնը ուռուցքներու աճը կասեցնելու, որդերու դէմ պայքարի, հակաբորբոքիչ յատկութիւններով:

Սխտորը առաւելապէս ծանօթ եղած է եգիպտական եւ չինական բժշկութեան:

Մինչեւ օրս սխտորի ծանօթ յատկութիւններուն (արեան հակամակարդիչ, թեթեւակի արտայայտուած արեան դերճնշումը նուազեցնող, քոլեսթերոլի քանակը արեան մէջ նուազեցնող) գումարուեցան նաեւ ուրիշ յատկութիւններ:

Վերջերս կատարուած ուսումնասիրութիւններ ուզեցին կապ ստեղծել սխտորի օգտագործման եւ քաղկեցի հաւանականութեան նուազման միջեւ:

Գիտնականներ գտած են, որ առատ սխտոր օգտագործողներու մօտ ստամոքսի քաղցկեղով հիւանդանալու հաւանականութիւնը շատ քիչ է:

Մէկ ուրիշ ուսումնասիրութեան մը լոյսին տակ անգլիացի գիտնականներ յայտարարեցին, որ սխտորը կը պաշտպանէ մարդը սննդային թունաւորումներէ:

Սխտորը կը պայքարի այն մանրէին դէմ, որ կ'առաջացնէ սննդային թունաւորում:

Անգլիացի գիտնական մը կ'ըսէ. «Եթէ կանոնաւորապէս սխտոր ուտենք, սխտորը կրնայ արգիլել սննդային թունաւորումը»:

Բնական պայմաններու մէջ աղիքներուն մէջ կան շատ մանրէներ, որոնք կը նպաստեն մարսողութեան, բայց հիւանդութիւն չեն առաջացներ. այդ մանրէները շատ կարեւոր են աղիքներու գործունէութեան համար. սխտոր ուտելու պարագային «օգտակար մանրէները» կը պահպանուին աղիքի մէջ, մինչ հիւանդութիւն պատճառող մանրէները կ'ոչնչանան: Գիտնականները գտած են, որ սխտորը կ'արտադրէ ծծումբի միացութիւններ. յայտնի են, ծծումբի դեղերը առաջիններէն էին, որոնք գործածուեցան, որպէս հակամանրէական:

«Ալլիցին»ը թարմ սխտորի մէկ բաղկացուցիչն է, որ կը փոխակերպուի ծծումբի միացութեան, նաեւ սուլֆիտի: Առաջացած սուլֆիտները կը պայմանաւորեն սխտորի անթիպայոթիքանման ազդեցութիւնը:

Տակաւին չէ որոշուած սխտորի այն քանակը, որ մարդ պէտք է ուտէ օրական, ստանալու համար լաւագոյն արդիւնք:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Այն ատեն տղան ուղղակի ծալուած թուղթը ձեռքը դրաւ մայրիկին: Ո՛չ, ուրիշ ընելիք ունէր: Հանեց իր ինքնութեան թուղթը, ան ալ միասին տուաւ, գրած երկտողին տակ աւելցնելով.

«Նամակիս կը միացնեմ ինքնութեան թուղթս, որպէսզի ապահով ըլլա՛ք թէ գրութիւնը ուղղակի ինծմէ կուգայ»:

Նորայր եւ կինը քովընտի փողոց մը մտան ու յառաջացան: Բաւական մը քալեցին: Մսավաճառի մը առջեւ կանգ առաւ տղան, եւ դէմի եզերքը քիչ մը անդին ցոյց տուաւ պանդոկ մը մարմար դուռով, ոսկեզօծ տառերով: Հոն պէտք է տանէր իր տուած թուղթը եւ յանձնէր պանդոկապետին:

Նորայր կնոջ վերադարձուց գրքի ծրարը եւ միաժամանակ տուաւ դրամատոմս մը՝ զոր Եպրաքսէ հանըմ մերժեց խստօրէն:

. . . .

Ճշմարիտ փոթորիկ մը փրցուց հայ մայրիկը:

Պիտի խենթենար, խելքի՛ն պիտի գար: Անպայման սխալմունք մը պատահած էր, որովհետեւ խելքին պիտի գար: Բայց լաւ կը կարդայի՞ն. ուշադրութեամբ կը կարդայի՞ն. վստա՞հ էին իրենց ըսածին: Բայց Աստուա՛ծ իմ, Հայ մը չկա՞յ սա մօտերս որ գայ ու պէտք եղածին պէս թարգմանէ: Ո՞ր սենեակին ունեցածը. ինք ի՞նչ գործ ունի ոստիկանութեան գրասենեակներուն մէջ: Ռուպէ՞ռ մի:

Փոքրակազմ եւ սիրուն պանդոկապետուհին է որ նախապէս թուղթը առած էր եւ կարդալով գոյնը նետած: Դուրս նետուեցաւ գրասենեակէն եւ սանդուխներն ի վեր ճչաց — Տէզիռէ՛, Տէզիռէ՛: Եւ որովհետեւ իր ուզածին չափ շուտով չէր հասներ ամուսինը, սկսաւ գրասենեակին ելեկտրական կոճակները բոլոր յարկերուն վրայ հնչեցնել: Վերջապէս պանդոկապետը վար եկաւ ըսելով -«Բերի՞ն ապահովագրութեան պատասխանը»: Բայց գրեթէ միաժամանակ իր կնոջ տժգունութիւնը տեսնելով դէմքը կախեց ու բարկացաւ: «Խե՛նթ ես դուն կ'ըսէր. նորէն անկողին պիտի իյնաս. դեռ երկու օր է ոտքի ելեր ես ... ի՞նչ կ'ըլլանք կոր»:

Երբոր ինքն ալ կարդաց Նորայրին թղթիկը, այս անգամ կնոջը հետ սկսաւ հարցումներու տարափ մը տեղացնել Եպրաքսէ հանըմին վրայ: Բնականաբար չէին համարձակեր շուտով այս վերջինոյն ըսել թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, քանի որ չէին գիտեր թէ ինչ կապեր հայուհին կը միացնեն տղուն: Երբոր վերջապէս, մեծ դժուարութեամբ հասկցան թէ պարզ հայրենակից մըն է, տուին երկտողին իմաստը:

Ո՛չ, չէր կրնար հաւատալ, աչքերը կը մթագնէին, արիւնը գլուխը ելած էր, ըլլալի՛ք բան չէր: Կը պահանջէր որ Հայ մը գտնեն որպէսզի ան պէտք եղածին պէս, չենքով չնորհքով թարգմանէ: Աստուա՛ծ իմ, շատ համբերութեան պէտք եղաւ հայուհին հասկցնելու համար թէ սուտ ու սխալ չէին ըսեր:

- Բայց այն ատեն ի՞նչ կեցեր էք, վազեցէ՛ք, ետեւէն վազեցէք, կը պոռար Եպրաքսէ հանըմ: Մայրիկ ունի, քոյրի՛կ ունի:

Եւ չէր կրնար ըմբռնել թէ ինչո՛ւ անմիջապէս ետեւէն չեն վազեր տղու մը՝ որ հեռու տեղ մայրիկ մը ունի:

Պանդոկապետին թեւէն քաշելով տարաւ մինչեւ փողոցին դուռը, ըսաւ թէ մինչեւ ո՛ւր իրեն ընկերացած էր Նորայր, եւ թէ մարդը եթէ քիչ մը վազէր, անպայման ետեւէն կը հասնէր: Պէտք էր կառք մը առնել եւ վազել, պէտք էր ջուրին եզերքը երթալ. այո՛, Սէնին եզերքը երթալ. պէտք էր լուր տալ մեր եկեղեցին, որուն մէթըռօն «Շան գ'էլիզէ»ն էր: Բայց ինք չէ՛ր կրնար վազել որ...

Կրկին վերադարձան գրասենեակ: Եպրաքսէ հանըմ կուլար: Այդպէս պիտի չլար անշուշտ, եթէ քիչ մը գոնէ կարենար ինքզինքը պարպել: Բայց լեզուի դժուարութիւնը կրկնապէս կը նեղէր գլխը: Հայերէն եւ թրքերէն բառերը կը խառնուէին իր չափազանց խեղճ, ծիծաղելի ֆրանսերէնին հետ, եւ իր ըսածները պանդոկապետը կը գուշակէր՝ քան թէ կը հասկնար:

Փոթորիկը քիչ մը խաղաղեցնելու համար մարդը խստութեամբ ըսաւ.

- Բայց քիչ մը զսպեցէ՛ք ինքզինքնիդ, տիկին, մանուկ չէ՛ք: Մենք զինքը ձեզմէ աւելի կը ճանչնանք եւ սակայն ... Չչափազանցե՛նք, վերջապէս օտար մը ըսել էք...

Ի՞նչ, օտա՞ր. երբե՛ք, երբեք օտարներ չէին: Ինք շատո՛նց է որ կը ճանչնար Նորայրը: Քանի կիրակիներ եկեղեցին հանդիպած էր: Եւ յետոյ ան իրեն համար ափառթըման պիտի փնտռէր... սկսած էր փնտռել ... Եւ յետոյ, նոյն գիշերն իսկ ինք հոս պիտի գար եւ Նորայրին կոնակը վեց հատ շիշէ պիտի քաշէր ... օտա՞ր մը ... տակէն հագած փանելաներուն թիւը անգամ գիտէր... օտա՞ր մը...

Պանդոկապետուհին ըսաւ.

- Ես արդէն կը զգայի որ այս տղան բան մը ունի: Երկու օր է որ պանդոկ չէ եկած: Այնպէս չէ՞, Տէզիռէ, երկու գիշեր է որ չէ եկած:

(Շար. 4)

(Շար. Ա. էջէն)

ընը) գիտակցաբար ձգած է որ Օսլիի Հայերու գործած անհաբեկչութիւնը գործուի, մինչ կրնար առաջքն առնել։ Էռ - Փէ - Էռ-ի ներկայ բանբերն ալ՝ Ժան - Լուի Տըպրէ, որ այն ատեն հարցաքննիչ դատաւոր էր եւ կը զբաղէր Գարլոսի խումբին երկու ահաբեկիչներու (Պրէկէ - Քոփ) թղթածրարով, հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»ի նոյնանման վկայութիւն մը կը բերէ, հերքելով Պարիզի վերագրումները։

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահական ընտրութիւններուն գլուխը կը հասնի 65 տարի է իշխանութեան գլուխը գտնուող կուսակցութեան թեկնածուն՝ Էրնէսթօ Զետիլլօ, 42 տարեկան տնտեսագէտ մը, ձայներու 47·25%-ով։ Այս առաջին արդիւնքները, սակայն, բաւական վէճի նիւթ են, միջադէպեր ալ պատահած են. առարկութիւնները կը վերաբերին անկանոնութիւններու, նոյնիսկ զեղծարարութիւններու։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ամենազօր ղեկավարը՝ Տէնկ Ցիոփինկ իր 90-ամեակը տօնեց առջի օր եւ, պարզ է, ամէն ոք, ներքը թէ դուրսը, կը խորհի իր յաջորդութեան մասին։ Պաշտօնական մամուլը, հարցին անդրադառնալով, կարեւոր դերը կուտայ բանակին։

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ ողբերգութիւնը թէեւ չէ վերջացած, բայց, Ֆրանսացիներու մեկնումէն ետք, չստեղծուեցաւ, Զայիրի սահմանին վրայ, այն խուճապը որու մտավախութիւնը կար։

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.

Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB : Tél : 42 27 12 26 / Fax : 40 50 88 09
ASA : A. Manissian - Tél : 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél : 39 81 33 62
Fax : 42 54 18 93
AISA : J. Hairabedian - Tél : 46 30 34 33
Fax : 46 31 51 06
FOOT DU MONDE : R. Fermanian - Tél : 47 36 33 30

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE VOUS INTERESSENT
TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994 une CLASSE de
BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,
GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL en ENTREPRISE.
Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄԱՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսայի Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատունը կը հաղորդէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Հայաստանի ազգային հերոս, Վազգէն Ա.ի մահուան տխուր առիթով, համազգային սուգի օրերուն դեսպանատունը Փարիզի Հայոց առաջնորդարանի տոմար մը բացած է։

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ցաւակցութիւնները կ'ընդունուին Օգոստոս 26-էն 28, ժամը 17-էն 20։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ամենայն Հայոց Տ. Տ.
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Վեհափառ Հայրապետի
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ՝
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ օ
Հոգեւոր Հովիւ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՎԻՔԵԱՆ

***

ԼԱ-ՍԻՈԹԱ ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
մահուան տխուր առիթով
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին Լա - Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՂԹԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿ

Օնիկ Թորոսեան իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ Տիկին Անահիտ Հրաչեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրայր եւ Օր. Սեդա Հրաչեանի, եւ ընտանեկան պարագաներուն, . այս առթիւ փոխան ծաղիկի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ԹՈՒՇԱՑԵՑՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Երկուշաբթի, Օգոստոս 29, ժամը 17-ին Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է։

Օրակարգ. - Վարչական կազմի ընկերուհիներու ծանօթացում եւ զանազան տեղեկութիւններ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Աստուածածնի տօնին առիթով հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Զարուհի Դարբինեան - Սիրապեան 1000 Ֆր., Տիկին Մարիձա Պետիկեան 100, Տիկին Մարիամ Փօլատեան 300, Պր. Յարութիւն Տէմիր (Պոլիս) 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Գասպարեան 200 Ֆր. Պր. Ժիրայր Փեհլիվան 500, Տիկին Անահիտ Պէրպէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200, Տէր եւ Տիկին Չիլինկիրեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր., Տիկին Մանուշակ Ջիջերեան 200 Ֆր.։

Նոյն առիթով խաղող նուիրած են. -

Պր. Միհրան Տէմիր 10 սնտուկ, Տիկին Սինանեան 4 սնտուկ, Պր. Մաքսուտ Խօզպօյաճը 3 սնտուկ, Պր. Հրաչ Գումրու, Պր. Գէորգ, Պր. Թորոս Քըյմազ, Պր. Արսէն Քարօղլու, Պր. Արմենակ Եաղան, Պր. Յակոբ Սինանեան, Տիկին Հայկանոյշ Կէզօղլու, Պր. Խաչիկ Սէմէրճեան 2-ական սնտուկ, Տիկին Զարուհի Օհաննէսեան 1 սնտուկ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի Ա-- րաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը։

ՎՐԻՊԱԿ. .

«Յառաջ»ի Օգոստոս 19-ի եւ 20 - 21-ի թիւերուն «Արեւելքի քրիստոնեաները խաչին եւ մահիկին միջեւ» յօդուածաշարքին մէջ, ճշդել հետեւեալ կէտը։ Օգոստոս 19, Բ. սիւնակ, վարէն վեր բ. պարբերութեան 4-րդ տողը՝ կարդալ իւնիաթիզմ (ոչ՝ իւնիոնիզմ)։

Pèlerinage annuel

1944 — 50ème ANNIVERSAIRE — 1994

SAINT GREGOIRE à TALLARD

Une Messe Episcopale sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

sous l'égide du Conseil Régional de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

Monseigneur DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

CELEBRERA LA MESSE à 10 H 30

en présence de Monseigneur LAGRANGE, évêque de Gap, et du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale SAHAK-MESROP dirigée par Khatchik YILMAZIAN

A 13 H. un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

DEPART à 7 H 00 PRECISES

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

MARSEILLE
Cathédrale Arménienne du Prado, tél 91 77 84 70
SAINT-ANTOINE
Eglise Saint Tadéos, tél 91 65 56 75
M. Tashan, tél 91 65 54 45
BEAUMONT
Eglise Saint Grégoire-Krikor, tél 91 93 13 50
Croix Bleue Arménienne, tél 91 93 30 08
SAINT-JEROME
Eglise St. Sahak-Mesrop, tél 91 66 31 47
Croix Bleue Arménienne, tél 91 61 10 82

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour seul	100 F
Repas seul	100 F
Aller-retour et repas compris	200 F

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobilier présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

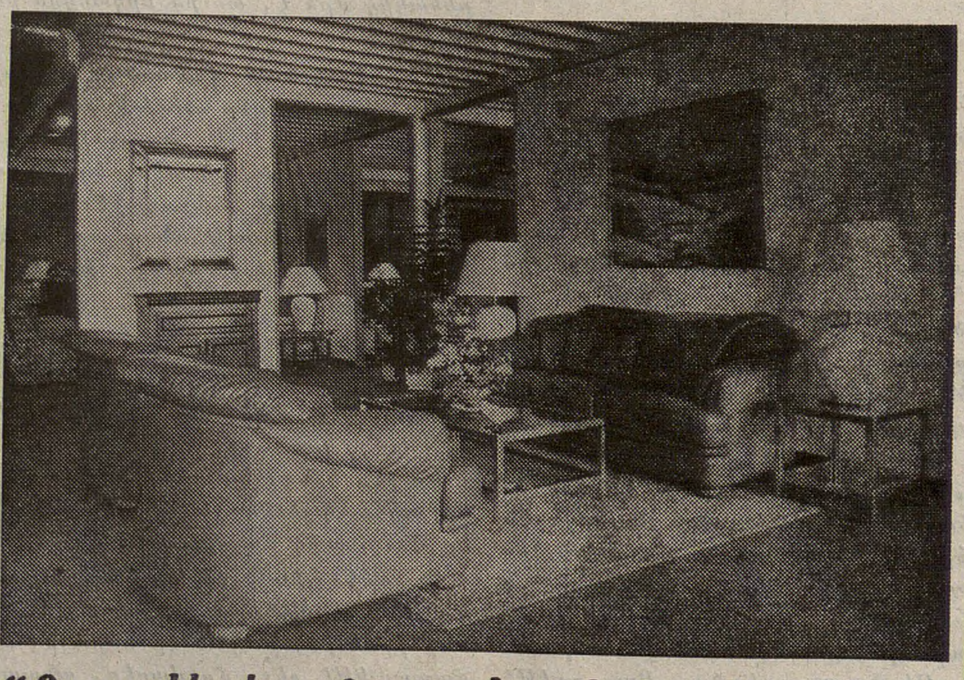

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 25
JEUDI
25 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ. - Թիւ 18.399 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.399

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՕՐԱԳՐԱՅԻՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 21, Երկուշաբթի. - Զարա...ւք լռութիւն: Առտուն քիչ մը ոգեւո...ութիւն փողոցներուն մէջ, բայց ոչ մէկ ...ոյդ լուր: Տակաւին քաղաք չեն մը...ծ: Այսօր լոյս չկայ, որով անթելն ալ ...բանիր: Հեռախօսով իմացանք որ կը...ները կը շարունակուին Փարիզի մէջ, - ...ւլվար Մաժենթա, Ռեփիւպլիք եւայլն: ...գ. հրամանատարութիւնը ազդարարած ...որ փողոցները չթափառին, դուռները ...ց թողուն եւայլն: Ուրեմն քաղաքը չէ ...զրպուած տակաւին: Պահէ պահ որո...ումներ եւ պայթումներ: Երկաթուղին ...ըլ չի բանիր: Զինադադարը խզուած ...: Վիշիի կառավարութիւնը հեռացած:

Ոչ մէկ կարգապահական ուժ ամբողջ ...քին մէջ, հին կամ նոր: Հապա եթէ ...ովութիւն մը ծագի՞...:

Առտուն օթօ - բարձրախօսով հաղոր...ցին որ աճազանգը վերջ գտած է:

X Երէկ գիշեր անթելը հաղորդեց թէ ...արշէյլը Փարիզէն առաջ պիտի փըր...ի: Այսօր իջնել կ'ուզէի (1), նորէն ...ոնը մնացի հէքեաթներ կարդալով ...նգլերէն): Փորձեմ հատ մը թարգմա...ել, իբրեւ ժամանց:

... Այս չորս տարին ալ պարապ անցաւ ...նչպէս 1914 - 1918: Ինչո՞վ պիտի ար...արանամ: Ոչ մէկ ամբողջական գործ. ...մէն ինչ կիսկատար, նիշ եւ սեւագրու...թիւն: Ուրեմն վաղը նոյն յորձանքէն պի...ի քշուիմ, առօրեայ սարսուռներով, եթէ ...ողջ մնացած ըլլամ: Սիրտս միշտ կը ցա...ի, կարծես կ'ոլորուի եւ մարմինս թու...ացուած է: Ուրիշ խօսքով աղերը չեն ...աքրուիր եւ կը թուի թէ անդամալոյծ ...պիտի դառնամ:

...ժիրայրը (2) պիտի կարենա՞մ տես...նել...

X Ժամը 4½-ին անթելը բացուելով (հազիւ 5 վայրկեան) հաղորդեց. - գեր...ման 7-րդ բանակը կը տասանորդուի: Ամերիկեան բանակը դէպի Փարիզ կը յա...ռաջանայ չորս ուղղութեամբ. - դէպի Վերսայլ, Ֆոնթէնըպլօ, Մըլէօն եւ Քոմ...փիէներ: Հազիւ 40 քիլոմեթր մնացած:

ՕԳՈՍՏՈՍ 22, Երեքշաբթի. - Մինչեւ ...կէս օր անորոշութեան մատնուած էինք: ...Բերնէ բերան լուրեր՝ Փարիզի կռիւնե...րուն մասին, որոնք կը շարունակուին ...թաղէ թաղ: Իբրեւ թէ քաղաքապետարա...ը (ուրիշներ կ'ըսեն՝ ոստիկանական վե...րատեսչութիւնը) քանդուած է: Խռովու...թիւններ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ...եւ Քոլոմպ, Քաշան եւայլն: Թնդանօթի ...գնդացիրի ձայներ զանազան ուղղու...թեամբ: (Շրջուն բարձրախօսով ազդա...րարուեցաւ քաղաքապետութեան յանձնել ...զէնքերը):

...կէս օրէն վերջը երկու թերթեր անցան ...ձեռքս. - «Ce Soir», «l'Humanité» (վեր...ջինը՝ թիւ 2), այսօրուան թուականով, ...ու ամէն ինչ պարզուեցաւ, ներքին թէ ...արտաքին ճակատներու վրայ: Կարճ խօս...քով ընդհանուր ապստամբութիւն եւ քա...ղաքացիական կռիւ: Հրաշունչ կոչեր՝ ...զէնք ճարելու, պատնէշներ կանգնելու եւ ...կռուելու: «Ի զէն քաղաքացիներ, թող ...փողոցներուն եւ դաւաճաններուն պիղծ արիւ...նը ջրէ մեր ակօսները» (Իւմանիթէ), «Le boche exécré» եւայլն:

Արտաքին ճակատին վրայ, չնդայլից ...յաղթանակներ կ'արձանագրուին ամէն օր, ...բայց տակաւին յայտնի չէ թէ անգլեւսաք...սոն բանակը ո՛ւր կը գտնուի եւ երբ կը ...հասնի Փարիզ: Մարսէյլի տասը քիլոմեթր ...մնացած է: Լավալ եւ նախարարները Գեր...մանիա փոխադրուած են Օգոստոս 17-ին, ...մարեշալը՝ Պէլֆոռ, իշխանութիւնը յանձ...նուած է քաղաքապետական եւ նահանգա...յին խորհուրդներու նախագահներուն եւ

ոստիկանութեան: Ազգ. ուժերը գրաւած են Վիշին:

Ինչպէս կ'երեւայ, հայ զոհեր ալ կան վերջին օրերու խռովութեանց մէջ: Հայ կօշկակար մը սպաննուած է Պէլվիլի մէջ: Հր. Բալուեանի բնակած շէնքին պատուհանէն աղջիկ մը կրակ բացած ըլլալով, գերման զինուոր մը կը յարձակի. աղջիկը Բալուեանին յարկաբաժինը կ'ապաստանի, զինուորը ետեւէն հասնելով կը զարնէ, այս առթիւ կը վիրաւորուի Զապէլը, (3) թեւէն:

ՕԳՈՍՏՈՍ 23, Չորեքշաբթի. - Այսօր նոր թերթեր անցան ձեռքս. - Figaro, Front National, Libération, Combat եւլն.: (Կ'ըսուի թէ հայերէն թերթ մըն ալ հրատարակուած է՞): Populaire-ը չեմ տեսած տակաւին: Բոլորն ալ նոյն բովանդակութիւնն ունին, աւելի կամ պակաս ռազմաշունչ: «Ֆիկառօ» հրատարակած է Փարիզի ապստամբութեան պատմութիւնը:

Շարժումը պայթած է Շաբաթ առտու Օգոստոս 19 (եւ քաղաքն էր Հինգշաբթի 17 Օգոստոս մինչեւ ժամը 7): Ուրբաթ մինչեւ ուշ ատեն սպասեր են ամերիկեան բանակին: Շաբաթ առտու քաղաքը վառօդ կը հոտէր արդէն: Պատերուն վրայ կ'երեւային դիմադրական ճակատին ազդերը: Գերմանները կը պայթեցնէին իրենց մթերանոցները եւայլն: Առաջին զինուորական մեծ գործողութիւնները կատարուեցան Սիթէի մէջ, երբ 1200 ոստիկաններ, որոնք գործադուլ հռչակած էին, գրաւեցին ոստիկանութեան (վերատեսչութեան) շէնքը, ձերբակալեցին վերատեսուչը եւ ամրացան շէնքին մէջ: Քանի մը ժամ վերջը, Սէնի նահանգապետն ալ կը ձերբակալուէր եւ F. F. I.-ները կը գրաւէին շէնքը: Կռիւները սկսած էին ամէն կողմ, մանաւորապէս Սէն - Միշէլ, Սէն - Տընի, Տրուօ եւայլն: Կիրակի օր դրօշազարդում, յետոյ զինադադար Շուէտի դեսպանին միջոցաւ: Երկուշաբթի օր, արիւնը կը հոսէր նորէն Փարիզի փողոցներուն մէջ: Գերմանները յարձակած էին Նէօյիի եւ Գլամարի քաղաքապետարաններուն վրայ: Բուռն հրացանաձգութիւն Քառթիէ Լաթէնի մէջ. Երեքշաբթի կռիւը վերսկսած էր Պանթէոնի հրապարակը, քաղաքապետութեան եւ ոստիկանական վերատեսչութիւն եւայլն:

(Հիմա որ թերթ կը հրատարակուի, բերնէ բերան լսուած եւ քանի մը օր առաջ արձանագրուած շատ մը լուրեր ինքնին կը հերքուին: Դահլիճի կազմութիւն, եւայլն):

Թերթերը 500.000 կը հաշուեն Նորմանտիոյ գերման բանակի կորուստը, - մեռեալ, վիրաւոր եւ գերի: Փլուզո՞ւմ:

***

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶ ՄՏԱՆ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ 24 ՕԳՍ. 1944

ՕԳՈՍՏՈՍ 24, Հինգշաբթի. - Գիշերը կայծակ եւ որոտում. առտուն անձրեւ: Մռայլ օր մը: Կ'ըսուի թէ Ամերիկացիները Քռուա տը Պերնի հասած են, կամ առառաւելն 25 քիլոմեթր հեռու են հարաւէն: Փարիզը պաշարուած է արդէն: Երեւի չորս դուռներէն միանգամայն ներս պիտի խուժեն: Առտուն հրազէնի ձայներ դիմացի թաղէն: Կռիւներ Լըվալուայի կամուրջին վրայ եւ այլուր:

Հրացանաձգութիւնը եւ թնդանօթաձգութիւնը շարունակուեցան մինչեւ իրիկուն:

Ժամը 20 - 21-ին արդէն զրոյցներ շրջան

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Օգոստոս 25-ին եւ 26-ին, Փարիզ բացառիկ հանդիսութիւններով կ'ոգեկոչէ իր ազատագրման յիսնամեակը: Հինգշաբթի օր, հետեւեալ արարողութիւնները նախատեսուած են. - Ժամը 9-ին, ծաղկեպսակ կը զետեղուի Ինվալիտի դամբարանը (մառէշալ Լըքլէրի շիրիմին), 9.30-ին արարողութիւն մը Գորգորտի հրապարակը, ոգեկոչում Փարիզի համար մեռած պաշտօնատարներուն եւ ընտրեալներուն, 10.30-ին արարողութիւն փլաս Ստալինկրատ, 11-ին պատարագ՝ Նոթր - Տամ, 12-ին Եռագոյնը կը բարձրանայ Էյֆէլ աշտարակին գագաթը, 16.45-ին արարողութիւն փորթ տ'Օրլէան Շիրաքի եւ Պալատիւրի ներկայութեան, 17.30-ին՝ Յունիս 18, 1940 հրապարակը նախագահ Միթերան շքանշաններով կը մեծարէ կարգ մը անձեր, 21-ին թափօր փորթ տ'Օրլէանէն Սէն - Միշէլ, օթէլ տը Վիլի գաւիթը՝ ներկայացում եւ ելոյթներ Ֆ. Միթերանէ եւ Շիրաքէ: 22.45-ին հրավառութիւն Օթէլ տը Վիլէն Գանգորտ, ուր Փարիզցիները հրաւիրուած են պարելու: Ուրբաթ (Օգոստոս 26) ժամը 18-ին՝ «Ազատութիւն, անունդ կը գրեմ» թեմայով ոգեկոչում մը Շան զ'Էլիզէ:

Այս տօնակատարութեանց առթիւ, Փարիզի մէկ մասը արգիլուած է երթեւեկին:

կ'ընէին: Պօղոսը (4) հեռաձայնով հաղորդեց թէ Դաշնակիցները քաղաք մտած են հարաւային շրջանէն (փորթ տ'Իթալի եւայլն): Գիշերը անթելը հաստատեց այս լուրը, եւ եկեղեցիներու զանգակները հնչել սկսան: Միեւնոյն ատեն թնդանօթի ձայներ եւ հրկիզում (արեւմտեան կողմէն):

ՕԳՈՍՏՈՍ 25, Ուրբաթ. - Առտուն կանուխ դրօշազարդում: Թերթերը կը նկարագրեն վերջին կռիւները: Դաշնակիցները կռուելով անցած են Պուռ - լա - Ռէնէն, Քաշանէն, Գլամարէն, Իսիէն եւայլն: Առաջին անգամ ներս մտած են զօր. Լըքլէրի յառաջապահները, ետեւէն կուգայ բանակը - 30.000 զինուոր եւ 300 հրասայլ: Հայեր կան եղեր ամերիկեան բանակի սպաներուն մէջ: Դեռ Գերմաններ կը մնան քաղաքին կեդրոնը եւ վախ կայ որ քանդումներ կատարեն: Զօր. Տը Կօլ Փարիզ կը սպասուի այսօր:

Ռումանիոյ թագաւորը հաշտութեան պայմաններն ընդունելով, անմիջապէս նոր դահլիճ մը կազմել տուած է (Թաթարեսքու) որ պիտի գործակցի Դաշնակիցներուն, ընդդէմ Գերմանիոյ: Անտոնեսքու բանտարկուած է: Լիոն, Պորտօ, Ավինեօն, Սէն - Թ'էթիէն, Պիարից եւայլն գրաւուած:

Ժամը 2.40. - Անցորդի մը ազդարարութեան վրայ բոլոր դրօշները անհետացան: Շուներ քաղաքին վրայ: Յետոյ ստուգուեցաւ որ լուրը սուտ է:

***

Ժամը 18-ին, բարձրախօսով հաղորդեցին թէ Գերմանները անձնատուր եղած են: Դրօշները նորէն կախուեցան: (Անձնատուր եղած են ժամը 3.½-ին, Քոմանտանթիւր, Սէնա, Քէ տ'Օրսէ եւայլն):

---

(1) Շաւարշ Միսաքեանի բնակարանը կը գտնուէր փարիզեան մերձաւոր արուարձան մը (Սէն - Լազարի գիծին վրայ), եւ երբ «իջնել» կ'ըսէ, Փարիզ իջնելու կ'ակնարկէ:

(2) Շ.ի կրտսեր եղբայրն է որ Լոնտոն կը բնակէր:

(3) Հր. Բալուեանի քոյրը:

(4) Պօղոս Գորգիկեան:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱԽՃԱՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՕԳՈՍՏՈՍ 25ԻՆ

ՊԱՊԸ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Երեւան կը ժամանէ Ուրբաթ, Օգոստոս 25, ժամը 10.30-ին: Վազգէն Ա.ի մարմինը, ինչպէս գրած էինք, նոյն օրը կը փոխադրուի Ս. Սարգիս Առաջնորդանիստ Եկեղեցին: Յաղթանակի կամուրջին մօտ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մարմինը կը դիմաւորուի սուգի թափօրին կողմէ զոր կը գլխաւորէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, կողքին ունենալով Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Գարեգին եւ Թորգոմ Պատրիարքները ինչպէս նաեւ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, քահանայ հայրեր եւայլն, եւայլն: Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նախագահութեամբ Գարեգին Կաթողիկոսի:

***

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ

Ցաւակցական հեռագրեր եւ գիրեր կը հասնին Էջմիածին: Յովհ. Պօղոս Բ. Պապը իր հեռագրին մէջ կը շեշտէ. - «Այս պահուն երբ մեծ կաթողիկոս Վազգէն Ա. իր ժողովուրդին երկարատեւ եւ բեղնաւոր ծառայութենէն ետք կը բաժնուի մեզմէ մտնելու համար երկնաւոր Հօր տունը, կը ցանկամ յայտնել ձեր գերաշնորհութեան, ինչպէս եւ ձեր եկեղեցիին բոլոր անդամներուն իմ խորազգած վիշտը: Կ'աղօթեմ Տիրոջը որ ընդունի զայն խաղաղութեան եւ լոյսի իր յաւիտենական օթեւանը»:

***

Ռուսաստանի Եկեղեցիին անունով վշտակցութիւն յայտնած է Ալեքսի Բ. պատրիարք: Ան ոգեկոչած է Վազգէն Ա.ի ջանքերը հայկական եւ ռուսական եկեղեցիներու եղբայրութեան եւ համագործակցութեան ընդլայնումին մէջ:

Ստացուած են տակաւին կարդինալներ՝ Սիլվեստրինիի, քահանայապետական խորհուրդի նախագահ Քասիտիի, քարտուղար Տիփրէի, Էչէկարայի, Տըքուոթրէի ցաւակցութիւնները:

***

«Ես լաւ գիտեմ որ Վազգէն Ա. շատ բան ըրած է որ Ղարաբաղի երկնքին տակ ղօղանջեն հայկ. տաճարներու կոչնակներուն հնչիւնները: Կը կարծեմ որ անոր համար լաւագոյն յուշարձանը Ղարաբաղի ազատ հողին վրայ վերածաղկած կեանքն է» գրած է Բրիտանիոյ Լորտերու պալատին փոխ նախագահ պարոնուհի Քոքս:

***

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մահուան առթիւ ստացուած հեռագիրներու կարգին են Ուրուկուէյի Հանրապետութեան նախագահ Լուի Ալպերթօ Հերրարայէն, Ռուսաստանի Արդիւնաբերողներու միութեան նախագահ Արկադի Վոլսկիէն, Ռուսաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային նախագահ Կլատիշեւէն, Մոսկուայի պատրիարքարանի արտաքին յարաբերութիւններու նախագահ Կիւրեղ մետրոպոլիտէն եւ ուրիշներէ ստացուածները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պայակոյտի նախագահութիւնը տեղեկացուցած է որ Թրքական

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ

«Լրագիր» օրաթերթը Յուլիս 22-ի թիւով կ՚արձագանգէ հարցախոյզի մը որ կատարուած է Յունիս 15 - Յուլիս 15, Երեւանի համալսարանէն 283 ուսանողներու վրայ, «Երիտասարդական ակադեմիա» հանրային կազմակերպութեան ընկերաբանութեան բաժինին կողմէ: Հարցախոյզը նպատակ ունեցած է ուսանողներու կարծիքը չօշափելու երկրին քաղաքական ուժերուն եւ դէմքերուն մասին:

Քաղաքական - յատկապէս ներքին - ծանօթ գործօններու ներկայութեան եւ իշխանութեան հանդէպ դժգոհութիւններու աննախադէպ թափով պոռթկումի այս օրերուն, հետաքրքրական է նման հարցախոյզ մը. ան, հոգ չէ թէ փոքր նմոյշով մը, գաղափար մը կուտայ երիտասարդութեան նախընտրութիւններուն, արժեւորումներուն մասին:

Նկատի առնուած 283 ուսանող - ուսանողուհիները համալսարանի ամբողջ ուսանողութեան 3,3 տոկոսը կը կազմեն. այս խումբը բաղկացած է մօտիկ համեմատութիւններով, բնագիտական ճիւղի (53%) ու ընկերային բաժնի հետեւողներէ (47%):

Հարցաթերթին առաջին հարցումը կը վերաբերի կուսակցութիւններուն. ու այս հարցումին տրուած պատասխանները կը կատարեն յատկանշական ախտաճանաչում մը. պատասխանողներու աւելի քան կէսը՝ մօտ 56·2 տոկոսը պարապ մը կը տեսնէ տեղը այն կուսակցութեան որուն պիտի կարենար վստահիլ երկրին ապագան: Հետաքրքրական է բուածը որ ատոր պատճառը ընկերա - տնտեսական ու քաղաքական ծրագիրներու բացակայութիւնն է քաղաքական կազմակերպութիւններու մօտ. ծրագիր որ պատրաստուած ըլլար Հայաստանը ճգնաժամէն դուրս բերելու նպատակով:

Անվստահութեան այս մեծ տոկոսին քով, ուսանողութիւնը հետեւեալ դասաւորումը կ՚ընէ նախընտրելի քաղաքական կուսակցութիւններու. Հ.Յ.Դ. (16·25%), Հ.Հ.Շ. (7·1%), Համայնավար կուսակցութիւն (6·7%): Այս երրեակէն ետք կուգան ԱԻՄ-ը (3·2%), ԱԺՄ-ը (2·5%), Հայաստանի ՌԱԿ-ը (1·8%), եւ Դեմոկրատական ու Հանրապետական կուսակցութիւնները (1·1%): Այս վարկանիշերը արդէն կը վկայեն այն անվստահութեան զոր կը վայելեն քաղաքական կուսակցութիւնները: Նոյն ազդակով կը բացատրուի նաեւ համախմբումի կառավարութեան կողմնակիցներու շատ փոքր համեմատութիւնը (2·8%): Գրութեան մէջ կ՚ըսուի արդարեւ որ այնքան ցած ցուցանիշի մը պատճառը այն չէ որ ուսանողները կը մերժեն ազգային համաձայնութեան գաղափարը, այլ՝ այն որ յստակ պատկերացում չունին նման կառավարութեան մը կազմութեան, անոր մէջ ընդգրկուելիք կուսակցութիւններու փոխ - յարաբերութիւններուն մասին: Եւ ի՞նչպէս ունենան երբ երկրին քաղաքական բոլոր կազմակերպութիւնները, այնքան ծանր պայմաններու ներկայութեան, որպէս գործունէութեան գլխաւոր դաշտ՝ պառակտումներու, հակամարտութիւններու գրեթէ միայն պատկեր մը կը պարզեն: Երէկ, մամուլը կ՚արձագանգէր Հ. Յ. Դ.-ի հերձուածի մը, այսօր, Հ. Հ. Շ-էն հինգ անդամներ որպէս այլախոհ կը ներկայանան քննադատելով վարչութիւնը, մինչ կը քննարկուի իրենց հեռացման հարցը. անդին՝ ՀՌԱԿ-ը երկու կտոր եղած է ու անջատուած խմբակ մը նոյնանուն Բ. կուսակցութիւն մը հիմնուած, եւայլն: Երբ այս է վիճակը, երիտասարդները իրաւունք ունին յայտնելու թէ ո՛չ լուրջի առնուելու արժանի կուսակցութիւն կը տեսնեն, ոչ ալ եղածներուն կրնան ազգային յուսալի հեռանկարներ վստահիլ:

Հարցախոյզին մէջ հետաքրքրական է քաղաքական անձերու հանդէպ համակրանքին պղպտումը: Հոս ալ ուսանողներու կեցուածքը շատ չի տարբերիր կուսակցութիւններու հանդէպ արտայայտուածէն: Ենթականերու 41·35 տոկոսը ըսած է թէ չունի երկրին նախագահութեան պաշտօնին համապատասխան թեկնածու: Իսկ տրուած անուններով կազմուած դասաւորումը հետեւեալը եղած է. Լեւոն Տէր - Պետրոսեան (14·1%), Պարոյր Հայրիկեան (9·9%), Վազգէն Մանուկեան (9·5%): Անոր անմիջապէս կը հետեւի Համայնավար կուսակցութեան նախկին առաջին քարտուղարը՝ Կարէն Տէմիրճեան (9·2%): Իսկ 8·5%-ին համար միայն համակրանքի առարկայ ու նախագահական պաշտօնի թեկնածու է նախկին Արտաքին նախարարը՝ Րաֆֆի Յովհաննէսեան որ հրաժարելէ անմիջապէս ետք այդ աթոռէն որպէս անմրցակից թեկնածու կը ներկայացուէր Հ. Յ. Դ.-ի մամուլին կողմէ:

Երիտասարդներու պատասխանները ներկայ իշխանութեան ու իշխանաւորներու հանդէպ լռելեայն յայտնուած դժգոհութեան հետ, կը շեշտեն անգամ մը եւս թէ այնքան անհրաժեշտ ընդդիմութիւնը չէ ձեւացած Հայաստանի մէջ: Կան ընդդիմադիր դէմքեր, ընդդիմադիր մամուլ, կազմակերպութիւն, բայց չկայ ընդդիմութիւն. Հայաստան չունի այն ճակատը որ գոնէ տեսական գետնի վրայ, այլընտրական տարր նկատուէր իշխանութեան քով:

Նկատի առած հարցախոյզին կատարուած թուականը՝ Յունիս 15 - Յուլիս 15, պատասխաններէն կը յայտնուի թէ հակառակ իրենց հաւաքած ուշադրաւ բազմութեան, ԱԺՄ-ի ցոյցերն ալ հեռու են վստահութիւն ներշնչելէ: Գոնէ երիտասարդութեան: Այս երեւոյթին մէջ կայ դրական մաս մըն ալ. այն՝ որ երկրին ուսանողութիւնը (եթէ ընդհանրացնենք 283 հոգինոց նմոյշին հակազդեցութիւնները) քաղաքական կոչւններու հանդէպ վստահութեան կամ համարումի բաւական լուրջ չափանիշերու տէր է ու չի տարուիր ժողովրդական զանգուածային հետաքրքրութեան երեւոյթէն, ինչպէս է ԱԺՄ-ի պարագան որ հակառակ 40 - 50 հազարնոց համախմբումներուն, դասաւորումին ամէնէն ցած աստիճաններուն վրայ կը գտնուի:

Հետաքրքրական է նաեւ Հ. Յ. Դ.-ի տրուած արժեւորումը. երբ հարցումը թիրախ ունի կուսակցութիւնը, առանց այդ պիտակով դէմքի մը մատնանշումին, թեր ձայներու բարձրագոյն տոկոսը կը ստանայ. իսկ երբ հարցումը դէմքերու դասաւորում կը պահանջէ, այդ ճակատին պատկանող անունը (Րաֆֆի Յովհաննէսեան) նկատառելի տոկոսներու նուազագոյն աստիճանը կր գրաւէ: Այս երկակի ցուցանիշներէն սխալ չըլլայ հաւանօրէն հետեւցնել թէ Հ. Յ. Դ., որպէս քաղաքական գաղափարական, որոշ հմայք մը ունի երիտասարդներուն մօտ. բայց ո՛չ գործնական ներկայութեամբ, քանի որ երբ հարցը կը վերաբերի չօշափելի քանի մը, անունի մը ընտրութեան, համակրանքի տոկոսը կիսով կը գեղչուի:

Մեկնելով այն տուեալէն որ դասաւորման առաջին աստիճանները գրաւուած են տեղական, ոչ եկուոր կազմակերպութիւններէ եւ դէմքերէ (բացառութեամբ Հ. Յ. Դ.-ի), դժուար չէ եզրակացնել թէ վստահութեան արժանի քաղաքական յետագայ ուժն ու դէմքերը բացարձակապէս հայաստանեան ծագում պիտի ունենան: Թերեւս անոնց ձեռնարկուները պիտի ըլլան նոյնինքն այն երիտասարդները որոնք անվստահութիւնը գետեղած են այսօրուան հարցախոյզին տրուած իրենց պատասխաններուն գլուխ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՐԱՆՔ ՄԸ

Տոհմի մը, գերդաստանի մը պատմութիւնը և նկարագրականը կը դադրի զուտ այդ տոհմի պատմութիւնը ըլլալէ: Ան հազարումէկ թելերով կապուած է ազգային եւ քաղաքական կեանքի անցուդարձերուն հետ եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ կը դառնայ ազգային պատմութեան փոքր բջիջը, անոր մէկ օղակը:

Այս առումով Աղզարենց Գրական Մատենաշար թիւ 1, 2 եւ 3 հատորները, Եղիա եւ Եղիազարեան եղբայրներու հեղինակութեամբ եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռի Միաբաններէն, հիւրընկալ եւ արպարանի տեսուչ՝ Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեանին աշխատասիրութեամբ, լուրջ ներդրում մըն են մեր ազգային պատմավաւերագրական գրականութեան գանձարանին մէջ:

Գրախօսուած գիրքերն հանրութեան ներկայացնելու համար, յայտնենք որ անոնք հեղինակուած են Կեսարացի Եղիա եւ Եղիազար Եղիազարեանին կողմէ, հետեւեալ խորագիրներով. -

1. - Եղիա Եղիազարեան - «Մեռած սրրտի մը յարութիւնը», Վէպ Իրական Կեանքէ, (Սպանդէն ազատուած ձեռագիր մը գրուած՝ 1914-ին), 216 էջ, տպուած 1991-ին, Պէյրութ:

2. - Եղիազար Տ. Աղզարենց (Եղիազարեան), 1879 - 1928, «Կտակը», Վէպ Հայ - ընտանեկան կեանքէ առնուած, Բ. տպագրութիւն: 224 էջ: Տպուած 1992-ին, Պէյրութ:

3. - Եղիազար Տ. Եղիազարեան - Աղզարենց, «Ուխտին ողջակէզը կամ Կոյս մնացած կինը» - Վիպակ պոլսական կեանքէ առնուած - : Բ. Երեք հազար երազը», (Իրավէպ ամերիկահայ կեանքէ), Բ. տպագրութիւն: Գ. Յուշեր Կարապետ Յ. Քացախեանի (Ա. մաս), 1879 - 1957, Ա. տպագրութիւն, 224 էջ: Տպուած 1993-ին Պէյրութ:

Վերոյիշեալ երեք հատորներուն մէջ ամփոփուած նորավէպերը կուտան Արեւմտահայաստանի հայաշատ գաղութներու - Պոլիս, Կեսարիա, Եվէրէկ, Իզմիր - ներքին եւ արտաքին կեանքի նկարագիրը՝ իր ժողովրդական բարքերով, եւ քաղաքացիական կեանքով, մշակոյթով, հոգեւոր կեանքով, լուսաւորական աշխատանքով եւ վերջապէս գերդաստաններու եւ տոհմերու փոխ - յարաբերութիւնները եւ կապերը զարգացման կամ անկման ընթացքի մը մէջ: Յատկանշական է որ այս ամէնը նկարագրուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան ամենատխուր, ամենածանր եւ ամենահերոսական պատմութեան ժամանակաշրջանի պաստառի վրայ - 19րդ դարու երկրորդ կէսը եւ 20-րդ դարու 80 տարիները:

Ըստ արժանւոյն կարելի է գնահատել երեք հատորներու հրատարակութիւնը, որոնք կարծես գիրար կը լրացնեն: Շատ կարեւոր երեւոյթ մըն է գործող անձերու եւ տեղի ունեցած դէպքերու ճշմարտութիւնը եւ վաւերագրութիւնը: Դէմքեր եւ դէպքեր, որքան ծանօթ այդքան ալ անծանօթ բազմաչարչար հայ ժողովուրդի կեանքէն:

Յիշատակելի եւ ուրախ երեւոյթ մըն է հեղինակ եւ ուսուցիչ Եղիա Եղիազարեանի եւ իր եղբօր Եղիազարի վիպակները եւ անոնց ընկերացող յուշագրութիւնները: Անոնց արժէքը Հայոց պատմութեան, տոհմագիտութեան եւ գրականութեան համար կրկնակի արժէքաւոր են իրենց փաստային եւ վաւերագրական տուեալներով: Զուգահեռ են եւ վէպերու ու վիպակներու գեղարուեստական արժանիքները, որոնք ուրոյն հոգեբանական եւ բարոյական գունաւորում ունին:

Եղիազարեաններու տոհմածառի ճիւղաւորումներու մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը եւ մատենագրութիւնը, անոնց կեանքի եւ գործունէութեան հետ կապուած ազգային կեանքի իրադարձութիւնները իրապէս դարձած են չորս վիպակներու կարեւոր գեղարուեստական եւ փաստավաւերագրական հէնքը: Այդ հէնքը այնքան կայուն է, այնքան յուսալի, որ տոհմի եւ գերդաստանի ներկայ յետնորդները իրենց ազգային, քաղաքական, քաղաքացիական եւ բարոյական կեցուածքով, իրենց պարտաճանաչ աշխատանքով ու ազգային գործունէութեամբ դարձած են Եղիազարեաններու տոհմի բարքերու օրինաչափ եւ վաստակաւոր շարունակողները:

Անկասկած Հայոց պատմութեան համար չափազանց թանկարժէք են Կեսարիայի եւ անոր շրջակայ հայկական բնակավայրերու կեանքի կարեւոր վաւերագրութիւնները - անձեր, դէպքեր, իրողութիւններ, որոնք իրենց ուրոյն տեղը ունին Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ: Մանաւանդ որ նորավէպերու եւ քերթուածներու գործող անձերը եւ զուգահեռ հրապարակուած յուշերը մեծ չափով կը լրացնեն Հայու նկարագիրը եւ կեցուածքը օտար աստղերու տակ, օտար ճնշումի ներքեւ, հայկական միջավայրի մէջ, իրենց դրական եւ բացասական կողմերով: Գնահատելի է վիպակներու այդ ճշմարիտ նկարագրումները:

Երեք հատորներէն կ՚իմանանք Եղիազարեաններու գերդաստանի անդամներուն հակիրճ կամ ծաւալուն կենսագրութիւնները, ԺԶ. դարէն սկսեալ: Հեղինակ, խմբագիրը, կազմող Եպիսկոպոսը ուշադրաւ ձեւով շաղախած է այդ կերպարները ազգային կեանքի եւ ժամանակաշրջանի հրատապ դէպքերու գեղարուեստական վերստեղծմամբ: Ընթերցողը ժամանակակից կը դառնայ ազգային կեանքի բազմաթիւ դրսեւորումներուն եւ Եղեռնի ահաւոր դէպքերուն ու հետեւանքներուն: Պարզորոշ կը դառնայ եւ կ՚երեւի ազգային լուսաւորչական, մշակութային, հոգեւոր եւ առօրեայ կեանքի դրսեւորումները, իրենց բոլոր դրական եւ բացասական կողմերով: Այս ամէնը արեւմտահայ գաղութի զանազան շրջաններու ընդհանուր նկարագիրը կ՚ուրուագծի եւ բազմաթիւ ծանօթ եւ անծանօթ փաստերով եւ վաւերագրութիւններով կը ճոխացնէ եւ կը լրացնէ հայ ժողովուրդի պատմութեան տակաւին կիսամութ էջերը: Եւ այս ամէնը դիտուած տոհմի մը, գերդաստանի մը, ընտանիքի մը պատմութեան տեսանկիւնէն: Ինչ որ ալ ըլլայ գերդաստանի մը պատմութիւնը ազգային փիլիսոփայութեան, կենցաղի եւ մշակոյթի մէկ արտացոլքը կը հանդիսանայ:

Հատորներուն մէջ յատուկ ուշադրութեան ենթակայ են Եղիազարեան տոհմի կենդանի եւ մահացած անդամներու յուշագրութիւնները, որոնց մէջ շատ հաճելի եւ ուսանելի է կարդալը Տիրամայր Վարդուհի Տէմիրճեանին յուշերը եւ վաւերագրութիւնները: Մանաւանդ որ ինք անձնապէս ծանօթ եմ իրեն Պուլկարիա կատարած իր այցելութեան ընթացքին:

«Մեռած Սրտի Մը Յարութիւնը», խոկական փաստագրական վէպ մըն է խոր հոգեբանութեամբ եւ բարոյական իմաստով: Ան հանդերձ ընտանեկան կեանքի մը ողբականը ըլլալէ զատ, նոյնքան եւ հայ ընտանիքի մը ճակատագիրն է՝ պատմական այլ եւ այլ դէպքերու ֆոնի վրայ:

Երեք հատորներու լոյս ընծայումը եւ այն ալ երեք տարուան ընթացքին կարելի է գրական եւ հրատարակչական սխրանք մը որպէս, արժէքաւորել Սփիւռքի դժուարին պայմաններուն մէջ: Մեծածաւալ գրական, հաւաքական, տեղեկագրական, մատենագրական եւ յատկապէս խմբագրական աշխատանք մըն է, զոր կատա-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԻՏԵՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ալժերիոյ դէմ Եւրոպայի քաղաքականութիւնը կարեւոր կը նկատուի այնպիսի աստիճանի մը որ Անգլիոյ հանրային կարծիքը սխալ կը նկատէ անոր նախաձեռնութիւնը ամբողջութեամբ ձգել Ֆրանսայի: Լոնտոնի «Կուարտիըն» թերթին մէկ մեկնաբանը այս տեսակէտէն մեկնելով կը գրէ թէ նախարար Փասքուայի ապահովութեան միջոցառումները որոնք հետեւեցան հինգ Ֆրանսացիներու սպանութեան, փոխանակ արգիլելու Ալժերիոյ …րութեան ալիքը, ա՛լ աւելի զարկ կուտան անոր:

Անգլիացի լրագրողին տեսակէտը այն է որ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ թշնամութիւններու հրահրումը հետեւանք է ալժերական իշխանութեան կեղեքիչ քաղաքականութեան Փարիզի տուած նեցուկին: Շուրջ երկուուկէս տարի առաջ, ժողովրդավարական հոլովոյթը խոչընդոտեցաւ Ալժերիոյ մէջ, երբ Իսլամական ճակատը որ կրօնական վարչակարգի մը …ամուստ էր, ընտրութիւններու առաջին փուլին լաւագոյն արդիւնք ձեռք ձգեց: Բայց առանց երկրորդ փուլին սպասելու, զինուորականներու խմբակ մը տապալեց նախագահը, իսլամական ճակատի ղեկավարները եւ հազարաւոր կողմնակիցներ ձերբակալեց ու ընտրութիւնները չեղեալ …ակեց: Այս միջամտութիւնը մինչ ճակատէն որոշ տարրեր զէնք վերցնելու մղեց պետութեան ղեկավարներուն դէմ, յայտնուեցաւ «իսլամական զինեալ խումբ» …ցակից կազմակերպութիւնը որ աւելի …րդ գործելակերպով մը օտարներն ու արեւմտականացած ալժերացի մտաւորականներ ու լրագրողներ թիրախ առաւ: Հաւանաբար այս վերջիններուն գործն էր նաեւ Օգոստոս 3-ի մահափորձը Ֆրանսայի հիւպատոսարանի պահակներուն ու աշխատողներուն դէմ:

Զինուորականները կը ներկայանան որպէս աշխարհականութեան պահապաններ. անոնց միջամտութիւնը ի նպաստ էր իշխանութեան մը որ նախկին վարչապետի մը համաձայն, երկրին անկախութենէն ի վեր 26 միլիառ տոլար իւրացուցած էր: Այդ միջամտութիւնը նպաստաւոր էր նաեւ ֆրանսախօս մշակոյթի մը որ կ'անտեսէր երկրին արժէքներն ու աւանդութիւնները: Կար Ֆրանսախօս ընտրանի մը որ կ'օգտուէր Ֆրանսայի հետ առեւտրական առանձնաշնորհեալ կապերէ, ի մնաս արաբախօս մեծամասնութեան որ անգործութեան ու խստակեցութեան ծանր բեռը կրելու հարկին տակ կը գտնուէր: Այնպէս որ զարմանալի չէ տեսնել երկու հակադիր բեւեռներ. կրօնական շեշտուած հակումի տէր ընչազուրկ արաբախօսները եւ աշխարհական, Ֆրանսախօս բարեկեցիկները: Ալժերիոյ մէջ խիստ կեցուածքներու կողմնակից տարրերը Ֆրանսայի մօտ նիւթական նեցուկ ու դիւանագիտական օժանդակութիւն գտան:

Նաեւ Ֆրանսա այն երկիրը եղաւ որ Ալժերիոյ ներկայի նախագահին իշխանութեան ստանձնումին հետ ձեռնարկեց հաշտութեան երկխօսութեան: Անոնք արդիւնք չտուին որովհետեւ Իսլամական ճակատը դուրս ձգուած էր ու միւս կողմերը մերժեցին հաշտութիւն մը որ առանց Ճակատին մասնակցութեան, մնայուն ըլլալու յատկանիշը պիտի չունենար:

Փարիզ համոզել ջանաց արեւմուտքը, զօրակցելու Ալժերիոյ իշխանութեան. նոյնիսկ պահանջեց որ ջնջուի Իսլամական ճակատի ներկայացուցիչներուն հետ ոչ պաշտօնական հանդիպում մը որ տեղի պիտի ունենար Լոնտոնի Միջազգային հարցերու հիմնարկին մէջ: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ ու Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարութիւնը չմասնակցելով հանդերձ չինիչ ընթացք ցոյց տուաւ, Ճակատի մարդոց մուտքի արտօնագիրներ տալով, որպէսզի կարենան ժողովին մասնակցիլ: Այսուհանդերձ, բրիտանական կառավարութիւնը չի փափաքիր այս նիւթին մէջ Ֆրանսայի հետ իր հակադրութիւնը շեշտելու, չխանգարելու համար այլ մարզերու գործակցութիւնը:

Ալժերիոյ հանդէպ մշակելի քաղաքականութիւնը պէտք չէ ձգել որ Ֆրանսա առանձին որոշէ, երբ տակաւին գրաւումին յիշատակը բոլորովին ջնջուած չէ միտքերէ: Պէտք է Ճակատի ղեկավարները լսել, շփումներ ունենալ, ապագայ հաշտութեան մը գետին պատրաստելու նպատակով: Միացեալ - Նահանգներ արդէն իր Արտաքին Նախարարութեան միջոցով գաղտնի երկխօսութեան մը ձեռնարկած է Իսլամական Ճակատին հետ: Եւ եթէ համաձայնութեան մը յանգելու հաւանականութիւնը կայ Ալժերիոյ հետ, պէտք է բոլոր կողմերուն գործօն մասնակցութիւնը ապահովուած ըլլայ: Հարցը պիտի յանգի հաւանօրէն իշխանութեան լայն բաժանումի մը որ քաղաքական բոլոր հոսանքներուն եւ մշակութային աւանդութիւններուն տեղ պիտի տայ: Զինուորականներն ալ պէտք է խաղաղութեամբ քաշուին իշխանութենէն: Միջազգային բեմին վրայ, Բրիտանիա պէտք է հետեւի Միացեալ - Նահանգներու օրինակին եւ ոչ թէ Ֆրանսայի: Առանց իսկական երկխօսութեան եւ հաշտութեան, թշնամութիւնները պիտի չհանդարտին, շարունակելով բրտութիւնն ու սպանութիւնները: Այս պարագան էական կէտը կը նկատէ անգլիացի լրագրողը, աւելցնելով որ ատիկա ըմբռնելու անկարող կը թուի Ֆրանսան, հակառակ Օգոստոսի սկիզբի պատահարներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի յուշարձաններուն մասին կը պատմուին հետաքրքրական եւ տարօրինակ դրուագներ, ստորեւ մէկ քանին. -

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԸ

1806-ին Նափոլէոն կառուցել տուաւ տպաւորիչ յուշակոթող մը՝ Յաղթական Կամարը, ի պատիւ իր հզօր բանակին: Կամարին բացումը կատարուեցաւ բաւական ուշ՝ 1836-ին:

Այս շատ յաճախուած յուշարձանը տեսած է շատ մը տարօրինակութիւններ. «Հնարամիտ» մը հաւկիթ տապկած է կամարին տակ մշտնջենական բոցին վրայ:

Ուրիշ դժգոհ եւ տարօրինակ անձ մը՝ Շարլ Կամֆրօ, որովհետեւ Յուլիս 14-ի տողանցքներուն օդուժին պէտք եղած կարեւորութիւնը չի տրուիր, ուզած է այս երեւոյթը բոլորին ուշադրութեան յանձնել եւ իր փոքրիկ օդանաւով պարզապէս անցած է կամարին տակէն...

ՆՈԹՐ - ՏԱՄ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ

Շուրջ երկու դար տեւած է Ֆրանսայի ամէնէն շքեղ եւ փառաւոր Մայր տաճարին կառուցումը, որ աւարտած է ԺԲ. դարուն:

Յեղափոխութեան ժամանակ անոր զանգակները հալեցուցին զինամթերքի պատրաստութեան համար, իսկ Իսրայէլի եւ Յուդայի երկրի թագաւորներուն արձանները գլխատուեցան, քանի որ անոնք շփոթուեցան Ֆրանսայի թագաւորներուն հետ:

ԿԱՐՆԻԷ ՕՓԵՐԱՆ

Օփերային շէնքը ունի իր գաղտնիքները: Արդարեւ, օփերային տակ կը գտնուի լիճ մը, որուն պաշտօնն է ուրդել (խողովակներով ճախճախուտ տեղերը չորցնել) ջուրերը, կայունացնել օփերայի շէնքը եւ նաեւ՝ հրդեհի պարագային ջուր ապահովել:

Արհեստավարժ մը դաղափարը յղացած է լիճին մէջ կարմրախայտ ձուկ բուծանելու, իսկ անոր պաշտօնակիցները դադրի ժամերուն կ'երթան որսալու:

Օփերայի տանիքին անկիւնները պահուած են քանի մը փեթակ, որոնց մեղրին որակին մասին բան չի յայտնուիր...

ՊԱՆԹԷՈՆԸ

Լուդովիկոս ԺԵ. իր մէկ փափաքին իրականացման առիթով կառուցել տուաւ Պանթէոնը, որ սկզբնական շրջանին եկեղեցի կը համարուէր:

Յեղափոխութեան ժամանակ է, որ անիկա դարձաւ «տաճար» ընդունելու համար մեծ մարդոց աճիւնները: Այսպէս, հոն թաղուած են Ռուսօ, Վոլթէր, Միրապօ, Մարա (որուն դիակը որոշ ատեն մը նետուեցաւ կոյուղիները), եւայլն:

Եկեղեցի - պանթէոն այս երկուութիւնը մնաց երկար տարիներ, մինչեւ որ 1885-ին անիկա վերջնապէս կոչուեցաւ Պանթէոն:

ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿԻ ՊԱՐՏԷԶԸ

Առասպելը կը պատմէ, թէ Լիւքսամպուրկի հոյակապ պարտէզը շրջապատող ցանկապատին ձուլերէն մէկը զուտ ոսկիէ է, բայց անշուշտ բոլորովին չի զանազանուիր միւսներէն:

ԳՈՆԳՈՐՏԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Այս հսկայ հրապարակը կառուցուած է 1753-էն 1763-ի միջեւ, որպէսզի պարզապէս անոր կեդրոնը զետեղուի Լուդովիկոս ԺԵ.ի փառաբանող ձիաւորի մը արձանը:

Սակայն 1831-ին ձիաւորը փոխարինուեցաւ քարկոթողով (օպելիսք) մը, նուիրուած՝ Եգիպտոսի փոխարքայ Մոհամէտ Ալիի կողմէ:

Շուրջ երկու տարի պէտք եղաւ, որպէսզի 230 թոն կշռող վարդագոյն կրանիթէ այս քարկոթողը Միջերկրականէն կտրելով Ֆրանսա հասնի եւ զետեղուի:

ՓԱԼԷ - ՌՈՒԱՅԱԼ

1629-ին Ռիշըլիէօ կ'որոշէ պալատ մը կառուցել: Պալատին վայրը դարեր շարունակ եղած է պոռնկութեան, ալքոլամոլութեան եւ բախտախաղի կեդրոն:

Յեղափոխութեան ժամանակ պալատին ամէնէն յաճախուած սրճարաններէն մէկը կը կոչուէր «Աչազուրկներու սրճարան», քանի որ հոն կը նախընտրէին բերել կոյր արուեստագէտ երգիչներ կամ երաժիշտներ, որպէսզի չտեսնեն զեխութիւնն ու անբարոյ կենցաղը:

...ած է Վարդան Եպիսկոպոս Տէմիրճեան, …եկոչելով իր տոհմածառի դրեթէ բոլոր անդամները: Ան իր ուժերը եւ գիտելիքները, ինչպէս նաեւ գրական յատկութիւնները չէ խնայած, որպէսզի ընթերցողին մատուցանէ լիարժէք հատորներ, որոնց նորավէպերը եւ քերթուածները հայ մարդու համար գիտելիքներու փոքր շտեմարան մը կը հանդիսանան սփիւռքահայ գրականութեան ոլորտին մէջ:

Ուժ եւ կարողութիւն կը մաղթենք Եպիսկոպոսին որպէսզի նոյն եռանդով շարունակէ իր գրական բեղնաւոր աշխատանքը յօգուտ հայ գրականութեան տոհմաբանութեան, պատմութեան, թողնելով ապագայ հայ սերունդներուն Սփիւռքահայ տոհմերու եւ գերդաստաններու նկարագիրները, որոնց հաւաքականը կուտայ հայ գաղութներու ներքին եւ արտաքին համայնապատկերը: Որովհետեւ ինչպէս կ'ըսէ լատինական ասացուածքը, խօսքը կը թռի, գիրը կը մնայ, գրական մատեանները միշտ եղած են ժամանակի ճըշմարիտ վկայագիրները եւ պիտի մնան այդպիսին, որպէս հայ ժողովուրդի ոգեկան անժխտելի ապացոյցները: Կարեւորն է գրող եւ հրատարակող ըլլայ եւ կարեւորագոյնը ընթերցողներ:

ՅԱԿՈԲ ՕՐՄԱՆՃԵԱՆ

Պուլկարահայ լրագրող
եւ թարգմանիչ

1994 Յուլիս 9
Սոֆիա

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

- Դուն լռէ, ըսաւ մարդը խստութեամբ: Դուն արդէն միշտ այսպէս ես. ամէն բան կը վերածես ողբերգութեան եւ ճեփ - ճերմակ կ'ըլլաս: Արդէն հազիւ երկու օր կայ որ անկողնէն ելեր ես ... Անձնապէս պիտի ըլլամ ըսելուն համար դուք ալ հաւատացի՞ք: Սպասեցէք տեսնենք... խօսքին եւ արարքին մէջ հեռաւորութիւնը շա՜տ մեծ է: Ո՞ր երիտասարդը այդ տեսակ ցանկութիւն չէ ունեցեր: Ես անգամ քեզ չգրեցի՞ Լիլ եղած ատեններս թէ...

- Ի՞նչ կ'ըսես կոր, պոռաց Եպրաքսէ հանըմ. դուն եւ ան մէ՞կ էք: Անոր աչքերուն մէջը նայէ՛ր միայն կը հասկնայ թէ որքան յամառ է: Իր գիտցածէն չեղող տղայ չէ՛: Միտքը դրեր է՝ պիտի ընէ: Ես մարդու մը երեսը եթէ նայիմ՝ ինչ ըլլալը քեզի կ'ըսեմ:

Հայ կինը այս խօսքերը կ'ըսէր (կամ ըսել կը կարծէր) միշտ նոյն բարձրաղաղակ ձայնովը, յուզուած ձայնովը եւ առատ շարժուձեւերով: Պանդոկապետը կրկին փորձեց զինքը հանդարտեցնել, բայց տեսնելով որ դէմինը իր բոլոր ըսածները չի հասկնար, աւելցուց - la barbe !

- Հապա՛, ըսաւ Եպրաքսէ հանըմ, մօրուքն ալ մաս մը եկած էր: Ինքզինքը ձգա՜ծ էր, ձգա՜ծ...

Ֆրանսացիները այս անգամ ա՛լ չխընդացին. կարելի չէր: Այն ատեն պանդոկապետուհին իր ամուսինին ըսաւ թէ պէտք է շուտով ոստիկանատուն երթալ եւ եղելութիւնը պատմել, տեղեակ պահել իշխանութիւնը: Գուցէ անոնք միջոցաւ մը կրնային տղան գտնել, կրնային զայն ետ կեցնել: «Արդէն ուրիշ միջոց չկայ որ» ըսաւ մարդը եւ պատրաստուեցաւ ոստիկանատուն երթալ: Բայց որովհետեւ հայ կնոջ ազմկալից ներկայութիւնը անհաճոյ էր գրասենեակին մէջ, բայց որովհետեւ չէր ուզեր զայն առանձին թողուլ իր կնոջը հետ «որ նորէն անկողին պիտի իյնայ», Եպրաքսէ հանըմը դուրս հանեց: Միասին քանի մը յարկ բարձրացան եւ պանդոկապետը դուռ մը բանալով ըսաւ թէ այդ էր Կարապետեանին սենեակը: Յետոյ հայելիին վրայէն տղուն մէկ լուսանկարը առնելով աւելցուց - «Ես մարդոցը կ'ըսեմ ինչ որ պէտք է: Անոնք այս պատկերովը թերեւս կրնան գտնել: Մինչեւ որ չգամ հոսկէ մի՛ շարժիք: Շուտով կուգամ»: Ու մեկնեցաւ՝ առանձին ձգելով կինը:

. . . .

... Եւ յետոյ բացաւ հանդերձակալը: Հոն կախուած նոր հագուստը, վերարկուն եւ այլ գոյքեր տեսնելով բացագանչեց - «Ձեմ ուզեր, ծօ, չե՛մ ուզեր»: Հայելիին վրայ տեսաւ տարեց կնոջ մը լուսանկարը որ ապահովաբար Նորայրին մայրն էր: Մասամբ ճերմկցած մազերով այդ կինը կը ժպտէր քաղցրօրէն: «Ակնոցս ալ քովս չէ, բայց խաթուն կնիկ մը կ'երեւաս կոր» ըսաւ Եպրաքսէ հանըմ եւ հեռացաւ հայելիէն՝ սաստիկ յուզուած:

Որքան որ շուտով հեռացած էր, նոյնքան շուտով մօտեցաւ դարձեալ պատկերին: «Մուխդ մարեցա՛ւ կնիկ ... Ա՛չկս ելլայ ... թա՛մ ալ զաւկիդ կը նմանիս կոր. քիթէդ ինկեր է .. .գիտես քի ես քեզ տեղ մը տեսած եմ...»:

Եւ յանկարծ սաստիկ բարկացաւ Նորայրին դէմ: Սաստիկ զայրացաւ: Ո՛չ, այս բանը ընելու չէր քանի որ մայր ունի. իր ծնողքին խնայելու էր այս վիշտը: Ի՞նչ ես եղեր, ա՛յ տղայ. ձեռքդ ոտքդ կը բռնէ փա՛ռք Աստծոյ. չէի՞ր կրնար քիչ մը ակռադ սեղմել: Եւ յետոյ, «ինձմէ՞ ինչ կ'ուզէիր. ես քեզի ի՞նչ գէշութիւն ըրի որ սիրտս վեր հանեցիր. չէ՞ի՞ն օգտեր իմ քաշածներս. չէ՞ի՞ն օգտեր իմ տեսածներս: Ի՞նչ կ'ուզէիր ինծմէ որ հոս զրկեցիր. ես մեղքը չե՞մ ... Ա՛խ, ճայիլութիւն. տէլի զանըը ըսեր են նէ հա՛խ ունին. արիւնիդ խենթ է ... քա ո՞ւր տեսնուած է որ թրամվային մէջ առաջին անգամ հանդպած կնկանդ...»:

(Շար. 5)

(Շար. Ա. էջէն)

օդուժը Օգոստոս 23-ին ռմբակոծած է քրտական զինեալ կազմակերպութեան հիւսիսային Իրաքի բանակավայրերը:

ԳՈՒՊԱՅԷՆ գաղթը կը շարունակուի շատ դէշ պայմաններու մէջ, հակառակ Ուաշինկթընի ձեռք առած խիստ միջոցներուն: Հարիւրաւոր լաստերու վրայ, հազարաւոր Գուպացիներ կը ջանան անցնիլ Ֆլորիտայի նեղուցին 200 քիլոմեթրը ոտք դնելու համար ամերիկեան հողին վրայ: Ծանօթ է որ Գլինթըն ջնջել տուաւ այն օրէնքը որ ինքնաբերաբար քաղաքական ապաստանեալի կանոնադիր կը շնորհէր Գուպացիներուն: Վերջին օրեր դեռ 2548 Գուպացի հասած է Ֆլորիտայի ափը: Այժմ բոլորն ալ կը փոխադրուին ճամբարներու մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ռմբափորձ մը գործուած է որու հետեւանքով 3 մեռեալ կայ (2 կին եւ մէկ զինուոր): Ըստ ոստիկանութեան չորս հոգի ալ վիրաւորուած են: Պայթուցիկը զետեղուած էր ծառի մը տակ, Թուրքիոյ Պաշտպանութեան Նախարարութեան զօրահաւաքի դրասենեակին առջեւ Ֆաթիհի թաղամասը: Նախորդ ռմբափորձէն (Օգոստոս 12) վիրաւորուած ռումանացի զբօսաշրջիկը մեռած է: Ցարդ, երկու ռմբափորձերուն ալ տէր եղող չէ եղած:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻԱ չեն հաշտուիր եւ Նախագահ Գարամանլիս յայտարարած է նոյնիսկ որ Ալպանիա «անմիտ կերպով կը գործէ» եւ ի մօտոյ պիտի զղջայ: Այս ազդարարութիւնը կը կատարուի, երբ Թիրանայի մէջ կը դատուին Օմոնիա կազմակերպութեան (Ալպանիոյ յոյն փոքրամասնութիւնը ներկայացնող հինգ ղեկավարներ: Ալպանիոյ Նախագահը, նոյն օրը (Օգոստոս 22), պատասխանած է եւ չեշտած թէ Ալպանիա պատրաստ է արժանի պատասխանը տալու Յունաստանէն եկող բոլոր գրգռութեանց: Ալպանիա, նաեւ բողոքած է Յունաստանի ալպանացի գաղթականներու զանգուածային արտաքսումին (5000 վերջին շաբաթը) դէմ:

ԵՐԿՈՒ ՔԻՒՐՏԵՐ որոնք, ուրիշներու հետ, ձերբակալուած էին Օգոստոս 22-ին Ժ. Փոմփիտու կեդրոնին առջեւ երբ ցոյց կը կատարէին 5 եւ 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան սպաժական դատարանին կողմէ: Այս երկուքին յանցանքն այն է որ քոքթէյլ Մոլոտով մը նետած են ոստիկաններուն վրայ: 13 Քիւրտեր ձերբակալուած էին այդ առթիւ:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ, թմրեցուցիչի առուծախը ծանրակշիռ համեմատութիւններու հասած է եւ պատճառ դարձած կանկերու մրցակցութեան: Այս մրցակցութիւնը արիւնալի հետեւանքներ ալ կ'ունենայ: Տագնումով պաղեստինցի, լիբանանցի տիլըրներու երկու խմբակներ կը մրցին ձեռք ձգելու համար Ցիւրիխի շուկան: Վերջին օրերուն չորս հոգի սպաննուած են: Աւելի քան 300 լիբանանցի տիլըրներ կան հրապարակին վրայ եւ Ցիւրիխի ոստիկանութիւնը շուարած է օգնութեան կը կանչէ դաշնակցային կառավարութիւնը որպէսզի արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուին: Կացութիւնը այնքան ծանր կը համարուի որ Պաշտպանութեան Նախարարը առաջարկած է նոյնիսկ բանակը տրամադրել:

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամականին վարչութիւնը
խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր քարտուղարին՝ պատերազմական փախստական դերի, Ֆր. Մշակութային Միութեան եւ Կեսարիոյ Հայր. Միութեան անդամ՝
ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21-ին, 84 տարեկանին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Օգոստոս 26, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean Goujon, Paris 8e

***

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը
խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր հիմնադիր անդամներէն՝
ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՔՊԷՆԿԵԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 21-ին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 26-ին, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

AZADAKROUTIOUN

COMMUNIQUE

Le vendredi 19 août 1994, un camion de l'Association EQUILIBRE affrété par Monsieur Varoujan Krikorian, représentant de la République du Haut-Karabagh en Europe a quitté Marseille pour l'Arménie et le Haut-Kharabagh avec les marchandises suivantes collectées par l'Association Azadakroutioun et l'Associaion Internationale d'Aide Odontologique à l'Arménie :

350 colis contenant 14.000 livres scolaires, universitaires et de littérature.

Un cabinet dentaire.

100 colis de matérel médical de chirurgie reconstructrice et plastique et du petit matériel dentaire.

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB:Tél:42 27 12 26 / Fax:40 50 88 09
ASA:A. Manissian - Tél: 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél: 39 81 33 62
Fax: 42 54 18 93
AISA: J. Hairabedian - Tél: 46 30 34 33
Fax: 46 31 51 06
FOOT DU MONDE: R. Fermanian - Tél: 47 36 33 30

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ամենայն Հայոց Տ. Տ.
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Վեհափառ Հայրապետի
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ՝
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ օ
Հոգեւոր Հովիւ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՎԻՔԵԱՆ

***

ԼԱ-ՍԻՈԹԱ ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
մահուան տխուր առիթով
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին Լա - Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

rue de la Cécile

Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30-ին պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի
յիշատակին:

***

ԱՎԻՆԵՈՆ

Կիրակի, ժամը 11-ին, Սէն - Լուի մատրան մէջ (ռիւ տիւ Փորթայլ Պոքիէ):
Կը պատարագէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄԱՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսայի Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատունը կը հաղորդէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Հայաստանի ազգային հերոս, Վազգէն Ա.ի մահուան տխուր առիթով, համազգային սուգի օրերուն դեսպանատունը Փարիզի Հայոց առաջնորդարանի տոմար մը բացած է:
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ցաւակցութիւնները կ'ընդունուին Օգոստոս 26-էն 28, ժամը 17-էն 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Երկուշաբթի, Օգոստոս 29, ժամը 17-ին Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է:

Օրակարգ. - Վարչական կազմի ընկերուհիներու ծանօթացում եւ զանազան տեղեկութիւններ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (24 août)

LA GUERRE OUBLIEE DU CAUCASE

NAGORNY - KHARABAGH
Les démons du nationalisme

«Ֆիկառօ» ի վերջո՛յ լոյս ընծայած է Ժերար Շալեանի այն յօդուածը որ իր խմբագրութեան յանձնուած էր Մայիսի առաջին օրերուն: Արդարեւ, Ժ. Շալեան նոր կը վերադառնար Ղարաբաղէն ուր մնացած էր 12 օր եւ մեզի տրամադրած «Ֆիկառօ»ի համար նախատեսուած իր յօդուածը: Զայն հրատարակած էինք Մայիս 12-ի եւ 14-ի մեր թիւերով խմբագրական ծանօթութեամբ ճշդելով այս պարագան: «Ֆիկառօ»ի մէ ջալ յօդուածը լոյս կը տեսնէ երկու յաջորդական թիւերու մէջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Իր դաշտին վրայ, դարձի մրցումին «Արարատ» 0 - 0 արդիւնք արձանագրած է Սոֆիայի խումբին հետ եւ դուրս կը մնայ բաժակի խաղերէն:

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26
VENDREDI
26 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅՈԳ· ՏԱՐԻ - Թիւ 18·400 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 70e ANNEE — N° 18.400

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՕՐԱԳՐԱՅԻՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 26, Շաբաթ· - Արկածալի օր ։ Առաուն ու Ֆէտէրպի (*) վրայ տեւ չորս կամաւորներ որոնք երկու ադ-ներ կը տանէին փողոցէ փողոց։ Եր-քին ալ մազերըածիլուած (իբրեւ բա-կամ Գերմաններու)։ Ամբոխը հայհոյ-կ'արձակէր, կը ծաղրէր, կը ծիծա-ր։ Քստմնելի տեսարան։ Թերեւս հա-արակ պոռնիկներ էին, պատառ մը հացի մար ծախուած։ Հապա բուն Սալոնի ... (յետոյ իմացայ որ ուրիշ ղերու մէջ աւելի անողորմ վարուած ։ կառ մը լ'էսթի մէջ կին մը մերկ ցուցեր են, ուրիշ երկու կիներ բզքը-ուած իբրեւ մատնիչ եւայլն)։

կէս օրէն վերջը քալելով գացի էթուալ, որ զօրավար Տը Կօլ պիտի այցելէր Անծա-թ Զինուորին գերեզմանը։ Անհամար ղմութիւն, տանիքներէն, պատշգամնե-էն, ծառերէն մինչեւ պողոտաներն ու րակից փողոցները։ Ֆրանսական եւ մերիկեան հրասայլերուն վրայ իսկ հան-ստեսներ խռնուած էին։ Կիներ եւ աղ-իկներ ֆրանսացի, ամերիկացի կամ գաղ-ային զինուորներ կը փնտռէին, համբու-ելու, համբոյրներ բաժնելու համար։

Արարողութենէն վերջը, մեծ պողոտա-ն վար իջնելով ուղղուեցայ դէպի ռիւ Պռէսի, ռիւ Ռիշէ երթալու համար։ Էն Թ'Օկիւսթէնի մեթրոյէն քիչ անդին րացէնի ձայներ լսուեցան· բակ մը ա-պաստանեցայ, փողոցները ամայացան, որս անգամ դուրս ելանք, ներս մտանք։ Յետոյ մտայ ռիւ տը Փրովանս, հրացա-նաձգութիւնը կը շարունակուէր, իջայ ռիւ Սէն - Լազար, մէկը ձերբակալած էին ու ամբոխը կը սպառնար բզքտել։ Ճամ-րաս շարունակեցի եւ ռիւ Սէն - Ժորժ հա-ած ատեն, նորէն խրարանցում եւ հրա-ցէնի ձայներ։ Մէկ ժամէն կտրեցի ճամբայ որ հազիւ 15 վայրկեան կրնայ տեւել։ ռիւ Պլէօյի մէջ ալ պաշարում եւ հրացա-նաձգութիւն ։

Գիշերը հիւր եղայ բարեկամի մը տու-ը։ Գերմանները ռմբակոծեցին քաղաքը, որցեր ամէն կողմ։ Նկուղը մտանք ժամը 11 · 1·½ յետոյ նորէն ժամը 4-ին։

***

Պուլկարիան ալ հաշտութիւն խնդրած ու զինաթափ կ'ընէ գերման զինուոր-ը։ Մակեդոնիան եւ Թրակիան պիտի պրցեն։ Դաշնակիցները անպայման անձ-տուութիւն կը պահանջեն։

ՕԳՈՍՏՈՍ 27, Կիրակի· - Այսօր Թեր-ը կը նկարագրեն երէկուան անցուդար-, որ շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի։ Թափօրը Յաղթական Կամարէն վե-ադարձած ատեն, կէս ճամբուն վրայ ակ տեղացեր է մինչեւ Գորգորտ եւ Նոթր - Տամ ուր բազմութիւնը խուճապի մատնուելով գետին փռուեր, հրասայլերու ակ եւն· ապաստաներ է։ Զօր· Տը Կօլ կեցած է եղեր եկեղեցիին դասը, երբ դա-ւաճանները կրակ բացեր են, Թերթ մը 25 մեռեալ եւ 80 վիրաւոր կը հաշուէ։

Մամուլը միաբերան կը պահանջէ ան-խնայ ոչնչացնել դաւադիրները, -Գեր-ման, Միլիս, Տորիոյի, Տարնանի, Տէա-ի կամ Պիւքառի կուսակցութիւններ եւայլն։ Տեղ տեղ ամբոխը բզքտած է կա-լանաւորները։

X Գիշերուան ռմբակոծութիւնը մեծ վնաս պատճառած է։ Զարնուած են 19 վայրեր։ Զոհերուն թիւը դեռ չէ ճշդուած։

X Ամերիկեան բանակէն տօքթ· Սվա-ճեան մը եկեր է եղեր եւ այսօր եկեղեցի պիտի այցելէր։ Գացի տեսնելու բայց մէկ մը (արդէն շատ քիչ մարդ կար)։ Իր-մէ մը ըսեր է թէ 15·000 հայ զինուորներ կային իրենց հետ, բայց շատ ծանր կո-րուստներ կրած են, Նորմանտիի ճակա-տին վրայ, առաջին առթիւ կրակը նետ-ւած ըլլալով։

Ո՞ւր այսպէս չէ։ Ի՞նչ եղան բռնի զին-ւորագրուած հայ գերիները, որոնց մեծ մասը Ֆրանսա կը գտնուէր մօտ մէկ տա-րի է ի վեր (միայն 2000 հոգի Վառի նա-հանգին մէջ, Թուլոն, Իէռ, Պորմ)։ Կը թուի թէ քստմնելի լուրեր պիտի լսենք, հետզհետէ։

- Թերթերը կը գրեն թէ Սէն - Տրնի, Անկէն, Պոնտը, Ռոնի, Պուժէ եւայլն (հիւսիս - արեւելք) դեռ Գերմաններու ձեռքն են։ Ռուսերը գրաւեցին Իսմայլան, Ֆոքշանը (Ռումանիա)։ Նախապէս ալ՝ Քիշնեւը։

ՕԳՈՍՏՈՍ 28, Իրիկունը ճաշին վրայ երակներու, մկաններու թէ ջի-ղերու կծկում մը նորէն, սրտիս մօտ։ Որեւէ շարժումի ատեն կարծես ջիղերը կամ երակները կը կտրէին· քանի ոտքի կ'ելլէի կամ կը նստէի, խոցը կը կրկնուէր։ Մօտ կէս ժամ տեւեց· վերջապէս անկո-ղին մտնելով կռնակի վրայ պառկեցայ եւ դրեթէ հանգստացայ։ Յետոյ բժիշկ եկաւ, ներարկում կատարեց եւ կարգ մը դեղեր տուաւ։ Միեւնոյն ատեն պատ-ւիրեց շողաքննութիւն կատարել մէկ շա-բաթ վերջը։

Առաջին անգամ չէ որ նոյն բանը կը պա-տահի· կարծես դանակի պէս կը կտրեն ջիղերս, եւ մարմինս դալարելու կը ստիպուիմ, ոլպէսզի ցաւը դադրի։ Պարզ է որ յօդացաւը բռնած է թեւերս եւ կուրծքս, եւ ազերը բիւրեղ կազմած են երակներուս մէջ։ Շաբաթ օրը, ժամը 1½ - 6 քալեր էի, յետոյ գիշերը ե· յար-կէ մը իջնելով երկու ժամ նկուղի մը մէջ մնացեր էի· Կիրակի ալ տուն վերա-դարձայ եկեղեցիէն մինչեւ Լըվալուայի կա-մուրջը, բարեկամի մը հեծելանիւին վը-րայ նստած· մնացեալ ճամբան մինչեւ տուն՝ հազիւ կրցայ քալել։ Քրտներ էի, եւ պաղ ջուրով լուացի կուրծքս։

«Մի քալեր» կ'ըսէ մէկը, «մի ծխեր» կ'ըսէ ուրիշ մը (արդէն չունիմ որ ծխեմ, պէտք է սպասել մինչեւ յաջորդ տասնօր-եակը - Սեպտեմբեր 5)։

Անոնք որոնք այս խրատները կուտան, միեւնոյն ատեն կը հարցնեն թէ «Յառաջ»ը երբ պիտի վերսկսիմ։

Արդարեւ, ե՞րբ եւ ի՞նչպէս· երկաթու-ղին եւ մեթրօն չեն բանիր· ոչ խմբագիր մնացեր է, ոչ պաշտօնեայ։ Տետրակներն անգամ չկրցայ առնել, չորս տարուան մէջ։

Եւ մակայն ստիպուած եմ հրատարա-կել։ Երկիրը ազատեցաւ օտար լուծէն· նոր շրջան մը կը սկսի· յարաբերութիւն-ները հետզհետէ կը վերահաստատուին։

ՕԳՈՍՏՈՍ 29 / 31· - Այլեւս անդարմա-նելի եւ չանթահարիչ հանգամանք ստա-ցած է գերմանական ճակատին խորտա-կումը։ Կատարեալ փլուզում· թերեւս ա-ւելի ահաւոր քան 1914 - 18-ին։ Դեռ ա-նակնկալներու սպասողներ կան· - գաղտ-նի զէնքեր եւայլն։ Կարելի՞ է պատերազմ շահիլ յուսահատական միջոցներով, քար քարի վրայ չձգելով, մինչեւ անգամ քի-միական պատերազմ փորձելով։

Գերմանիա պատերազմը կորսնցուց այն օրէն երբ յարձակեցաւ Խորհ· Միութեան վրայ։ Այս խօսքն ըսած ու արձանագրած եմ 1941 Յունիս 22-ի առտուն իսկ ժամուն դուռը։ Եւ այդ օրէն ի վեր միշտ վիճած եմ անոնց հետ որ վարդագոյն երազներ կը հիւսէին։ Իսկ սա, վերջին տարին, 1943 Մարտէն ի վեր, որքան կծու խօսքեր ար-տասանեցի եւ դիմակներ պատռեցի, աչ-քերը բանալու, քնացողները արթնցնելու, ծանծաղամիտները եւ «քէլլէկէօզները» սթափեցնելու համար։

***

Ահաւասիկ վերջին լուրերը· -

Մարսէյլ· - Գերմանական վերջին ու-ժերը անձնատուր եղան (Օգոստոս 28)· - 45·000 գերի ինկաւ ճակատին վրայ։ Դաշ-նակիցները յառաջ կը խաղան Մառնի շըր-ջանին մէջ· - Նահանջ իտալական ճակա-տին վրայ։ Գերմանները մաքրուեցան Պուքրէշէն ռումանական կառավարու-թեան ձեռքով։ Դաշնակիցները 160 քիլո-մեթր հեռու են գերմանական սահմանէն։ Ռուսական զօրքը անցաւ Հունգարիոյ սահմանը (Օգոստոս 29)։ Ֆրանսայի ներ-քին ուժերը 14 նահանգներ եւ 43 քաղաք-ներ ազատած են եօթը օրուան մէջ։ Ռուս զօրքը գրաւեց Սուլինան եւ Թալչան (Ռումանիա) - Դաշնակիցները 50 կամ 30 քիլոմեթր հեռու են Պելժիոյ սահմանէն։ Ռուան, Լան, Ռէնս եւայլն գրաւուեցան, նաեւ Գլերմոն - Ֆեռան, Մոնթելիմար։ Պուլկար պատուիրակութիւն մը Գահիրէ գնաց, հաշտութեան պայմաններ լսելու։ Օգոստոս 31-ին Ռուսերը Պուքրէշ մտան։

(*) Շ·ի բնակավայրին մէկ փողոցը։

ԷԼԻԱՍՈՆԻ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 26ԻՆ

Մինսկի խումբի նախագահը Եան Էլիա-սոն կրկին կը գտնուի կովկասեան ճա-կատը եւ կ'երթեւեկէ Բաքուի, Երեւանի եւ Ստեփանակերտի միջեւ։ Ան յայտնած է թէ տրամադիր է տեղւոյն վրայ մնալու որքան ատեն որ հարկ է, Ղարաբաղի հար-ցին կարգադրութեան համար։

- Օգոստոս 24-ի իրիկունը Մոսկուայի հեռատեսիլը հարցազրոյց մը սփռած է Թուրքիոյ նախագահին Ս· Տէմիրէլի հետ եւ որու գլխաւոր մասը յատկացուած էր Ղարաբաղի հարցին։ Այն հարցումին թէ Թուրքիա որեւէ ատեն կրնա՞յ ուղղակի միջամտել տագնապին, Տէմիրէլ բոլորո-վին կը բացառէ նման հաւանականութիւն մը, կրկնելով թէ Թուրքիա համբերատար քաղաքականութիւն մը կը վարէ, ներդաշ-նակ միջազգային քաղաքական մթնոլոր-տին։ Կը ցաւի որ դրացի Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ չկան Հայաստանի «ակրեսիւ» քաղաքականութեան պատճա-ռաւ։

- Օգոստոս 24-ին փոքր հրացանաձգու-թիւններ եղած են Իջեւանի շրջանը։

***

ՏԵՂԱՊԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մարմինը Հինգշաբթի, Օ-գոստոս 25-ին կը փոխադրուէր Երեւանի Ս· Սարգիս Եկեղեցին։ Ուրբաթ առաւօտ (Օգոստոս 26) ժամը 10-ին սգոյ թափօրը Ս· Սարգիս Եկեղեցիէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Էջմիածին եւ տեղ տեղ կը կենայ ու կարճ արարողութիւններ տեղի կ'ունե-նան։ Նախատեսուած է որ թափօրը Էջ-միածին հասնի ժամը 14-ին։ Մայր տաճա-րին մէջ պատարագ կը մատուցուի ժամը 15-ին։

Օգոստոս 25-ի իրիկունն է միայն (24 ժամով յետաձգուած էր) որ եպիսկոպո-սական ժողովը կը գումարուէր տեղապահ ընտրելու համար։

***

Վազգէն Ա·ի վախճանման առիթով, որ-պէս Միացեալ - Նահանգներու եւ նախա-գահ Գլինթընի ներկայացուցիչ, դեսպան Հարի Կիլմոր հեռագրած է նախա - գահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի։ Դես-պանը նշելով որ Վազգէն Ա· կա-թողիկոսական գահը բարձրացած էր Ստալինի մահէն կարճ ժամանակ ետք, դրուատած է անոր քաջութիւնն ու հաս-տատակամութիւնը որոնցմով ապահովեց Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Մայր Աթոռին գոյատեւումն ու բարգաւաճումը։ Ան գրած է· - «Կը խոնարհիմ անոր յի-շատակին առջեւ եւ բացառիկ պատիւ կը համարիմ որ անձնապէս ճանչցած եմ զայն»։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 18 / 23)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Օգոստոս 21 եւ 22-ին ադրբեջանական բանակը գնդակոծած է Իջեւանի Կիրանց գիւղը եւ անոր պաշտպանական դիրքերը։ Կան վնասներ։ Հայաստանի սահմանապահ ուժերը որոշ ժամանակ համբերելէ ետք, ստիպած են հակառակորդը կրակը դադ-րեցնելու։

Նախորդ ցերեկին ալ հետեւակային խմբակ մը Գետաբեկի տարածքէն յար-ձակման անցած է Կրասնոսելսկի Վերին Ճամբարակ գիւղին պաշտպանական դիր-քերուն ուղղութեամբ։ Սահմանապահ ու-ժերը ետ մղած են նախայարձակները։ Նոյն երեկոյին Թաուզի շրջանէն ռմբա-կոծուած են Տաւուշի Մովսէս եւ Ջինարի գիւղերու պաշտպանական դիրքերը, Նա-խիջեւանէն ալ Մեղրիի սահմանային դիր-քերը։ Հայկ· ուժերը չեն պատասխանած։

***

ՀԱՅԵՒՌՈՒՍ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Օգոստոս 17-ին Երեւանի մէջ հայեւռու-սական գործակցութեան պայմանագիր ստորագրուած է, արդիւնաբերական ար-կածներու, բնական աղէտներու կանխու-մին եւ անոնց հետեւանքները դարմանե-լու բնագաւառին մէջ։ Պայմանագիրը ստո-րագրած են Հայաստանի փոխ - վարչա-պետը եւ Ռուսաստանի այդ ոլորտի նա-խարարը Սէրգէյ Շոյկուն։

Վ· Ջիտէչեան յայտնած է թէ պայմա-նագիրը կ'օգնէ աւելցնելու Հայաստանի արդիւնաբերութեան ուժը, վերաբանալու ատոմակայանը, եւայլն։ Իսկ ռուս նա-խարարը ըսած է թէ արտակարգ կացու-թիւններու մէջ գործելու Հայաստանի փորձառութիւնը պէտք է ՀԱՊ-ի երկիր-ներուն կողմէ ուսումնասիրութեան առար-կայ ըլլայ։

Ռուսական պատուիրակութիւնը ըն-դունուած է նաեւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կողմէ։

***

ԿԱՄՈՒՐՋԸ ԿՐԿԻՆ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Հայաստանի եւ Իրանի միջեւ Մեղրիի կամուրջը որ նորոգութեան պատճառով շաբաթ մը փակուած էր երթեւեկի, Օգոս-տոս 21-ին սկսած է գործել։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԼՂՀ ԴՐԱՄԱՏՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ստեփանակերտի մէջ, Հայաստանի եւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՕԳՈՍՏՈՍ 26, 1896

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԴԷՊՔԻՆ 98-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ Ս. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ Տոքթոր)

Այսօր կը լրանայ մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ արտակարգ տեղ մը գրաւող եւ «Պանքային դէպքը» ըլլալով ծանօթ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1896 Օգոստոս 26-ին Պոլսոյ մէջ կազմակերպած ահաբեկչական յանդուգն արարքին 98-ամեակը: Պանք Օթօմանի դէպքը կամ գրաւումը յարդ կատարուած բոլոր ահաբեկչական արարքներու ամենայանդուգնը կարելի է նկատել, որուն հետեւանքներն ալ այնքան աղետաբեր եղան մեր ժողովուրդին համար։ Մենք այս յօդուածով «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պիտի ծանօթացնենք, կամ աւելի ճիշդ ոգեկոչենք, այդ պատմական օրերու յիշատակը կարգ մը նոր տուեալներու լոյսին տակ:

***

Սասունի մէջ 1894 տարուան Օգոստոսին կատարուած ոճիրներու յանցապարտներու պատժումին համար հակառակ մեծ տէրութիւններու (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսաստան) Բարձր. Դրան ներկայացուցած բազմաթիւ գրաւոր թէ բերանացի բողոքներուն, Եըլտըզի բռնակալը միշտ անդրդուելի մնաց: Արդարեւ, երբ Սասունի ջարդերը ուղղակի իր հրամանով տեղի ունեցած էին, ինչպէ՞ս կրնար համակերպիլ որպէսզի տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարուի: Համոզուած թէ ոչ մէկ տէրութիւն Հայոց գեղեցիկ սեւ աչքերուն համար տրամադիր չէր զէնքի ուժով բարենորոգումները պարտադրելու, Ապտիւլ Համիտ միշտ ձգձգեց ամէն նախաձեռնութիւն որ կրնար հայ ժողովուրդին վիճակը բարելաւել: Բայց ի վերջոյ Ապտիւլ Համիտ երեք մեծ պետութիւններու յարատեւ ճնշումներուն տեղի տալով ընդունեցաւ որ յանձնախումբ մը կազմուի վերոյիշեալ տէրութիւններու դեսպանատուներուն մէյմէկ պաշտօնատարներէն ու տեղւոյն վրայ հարցաքննութիւն կատարէ: Այս յանձնախումբը որուն մաս կազմեց նաեւ Սուլթանին նշանակած բարձրաստիճան Թուրք պաշտօնեայ մը, Սասուն մեկնելով կոտորածին վայրերը այցելեց։ Ստուգուեցաւ թէ 7000-ի մօտ Հայեր սպաննուած են Համիտիյէ քրտական հեծելագունդերու եւ կանոնաւոր զօրքերու կողմէ: Բայց հեղինակները ոչ մէկ պատիժի ենթարկուեցան:

Երբ ամիսները ապարդիւն կերպով սահեցան եւ Հայկական գաւառներու վիճակը հետզհետէ աւելի վատթարացաւ ու Սուլթան Ապտիւլ Համիտ մեծ տէրութիւններու (1895) Մայիս 11-ին ներկայացուցած բարենորոգումներու համեստ ծրագիրը անգամ նկատի չառաւ, Հնչակեան կուսակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղը որոշեց մայրաքաղաքին մէջ մեծ ցոյց մը կազմակերպել: Ծրագրուեցաւ Պոլսոյ պատրիարքարանի հրապարակը թափօր կազմել եւ դէպի Պապ-ը Ալի երթալով Հայոց խնդրագիրը անձամբ մեծ եպարքոս Սայիտ Փաշայի յանձնել: Հնչակեան կուսակցութիւնը 1895 Սեպտեմբեր 30-ին կատարեց այս ցոյցը որ Օսմանեան կայսրութեան բովանդակ պատմութեան մէջ նախընթաց մը չունի: Դեսպանատուները երկու օր առաջ կուսակցութեան ցոյցին բնոյթին մասին տեղեակ պահուած էին: Առնուազն 2000 հոգիներու մասնակցութեամբ կատարուած ցոյցը արեան մէջ խեղդուեցաւ: Ցուցարարները չկրցան իրենց խնդրագիրը ներկայացնել: Ոստիկանազօրաց ընդդիմութեան բախեցան եւ Պոլսոյ մէջ 1000-է աւելի Հայեր սպաննուեցան, եւ 2000-ի մօտ ալ ուրիշներ բանտարկուեցան, որոնցմէ շատեր ցոյցին հետ հեռուէն կամ մօտէն ոեւէ յարաբերութիւն ալ չունէին: Շաբաթներով արիւնոտ փողոցներ ... հրապարակը տակնուվրայ եղաւ:

Պապ-ը Ալիի ցոյցին յաջորդեց Հոկտեմբերի (1895) սկիզբէն սկսեալ ջարդերու շարք մը հայկ. նահանգներուն մէջ: Այդ աննախընթաց ջարդերը որոնք քըրտական Համիտիյէ հեծելագունդերը անպատիժ կերպով կատարեցին, գլխաւոր վկայ ունեցան օտար տէրութիւններու դիւանագիտական գործակալներն ու միսիոնարները: Հազարներով հայ ընտանիքներ իրենց կեանքը փրկելու համար Կովկաս ապաստանեցան:

Մեծ պետութիւնները Ապտիւլ - Համիտի յիշեցուցին Պէռլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածը որով Օսմանեան կառավարութիւնը յանձն առած էր «հայաբնակ նահանգներու մէջ բարենորոգումներ կիրարկել»: Սուլթանը իբր պատասխան Համիտիյէ հեծելագունդերու ոճրագործ պարագլուխները Պոլիս հրաւիրելով զանոնք շքանշաններով պարգեւատրեց:

Թրքահայոց պատրիարք Իզմիրլեան Արքեպիսկոպոս ի տես այս խայտառակ ընթացքին, իր անզօրութիւնը զգալով ուզեց հրաժարիլ: Բայց ժողովրդական ցանկութեան ընդառաջ երթալով պահեց Աթոռը:

Հնչակեան կուսակցութիւնը Պապ- Ալիի ցոյցէն յետոյ տկարացած եւ պառակտուած էր: Եւ այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ ծրագրեց աննախընթաց ահաբեկչական ցոյցով մը հրապարակ իջնել այդ մէկ տարիէն աւելի տեւող քաղաքական խեղկատակ կացութեան վերջակէտ մը դնելու համար:

***

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղը որոշեց այնպիսի ցոյց մը կատարել որ անոր հետեւանքները ոչ թէ միայն Օսմանեան տէրութիւնը թիրախ պիտի ունենային, այլ նաեւ մեծ պետութիւններու շահերը խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլային: Այս էր միակ միջոցը որպէսզի Պէռլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածով հայկական նահանգներու բարենորոգումներուն հսկելու երաշխիքը ստորագրող մեծ պետութիւնները ի վերջոյ գործնապէս հայ ժողովուրդին ճակատագրով հետաքրքրուին: Որոշուեցաւ զէնքի ուժով Օսմանեան պանքան գրաւել որուն պաշտօնեաներուն մեծամասնութիւնը օտարներէ կը բաղկանար։ Նոյնիսկ ժողովներու ընթացքին խնդրոյ առարկայ եղած էր բոլոր Պոլիսը այրել: Այս գաղափարին հեղինակն էր Բաբգէն Սիւնի, բուն անունով՝ Պետրոս Փարեան (1873 - 1896): Բայց այս առաջարկը չափազանց նկատուելով մերժուած էր: Գրաւման փորձին օրը մեծ պետութիւններու դեսպանատուներուն հրջարերականներ արուելով հայկական պահանջներուն զանոնք տեղեակ պիտի պահուէին:

Օսմանեան պանքան կը գտնուէր - եւ դեռ ալ կը գտնուի եթէ վերջին տարիներուն չէ տեղափոխուած-, Ղալաթիա, Պանքալար փողոց, հեռւոտն հազիւ հինգ վայրկեան հեռու Գարաքէօյի քարափէն. Պոլսոյ արտաքին առուտուրի հրապարակին թաղը: Ան հիմնուած էր, Ղրիմի պատերազմի վաղորդայնին՝ 1863-ի Փետրուարին, մեծ տէրութիւններուն պատերազմի ընթացքին Օսմանեան տէրութեան հետ կնքած զանազան փոխառութիւններու գանձումին հսկելու համար։ Այս պատճառաւ ալ դրամատան վարչութիւնը վստահուած էր անգլիացի եւ ֆրանսացի կարող ելմտագէտներու: Նախորդ դարու 90-ական թուականներու սկիզբը Օսմանեան պանքայի դրամագլուխը 10 միլիոն անգլիական ոսկի (250.000.000 ֆրանք) կը գնահատուէր որ 500.000 բաժնեթուղթ կը ներկայացնէր։ Այդ թուականներուն դրամատան ընդհանուր տնօրէնն էր անգլիացի Սըր Էտկար Վինսան: Ան միջոց մը Հանրային Պարտուց վարչութեան ընդհանուր նախագահի պաշտօնը վարելէ յետոյ, 1889-էն 1897-ի միջեւ ալ Օսմանեան կայսերական դրամատան ընդհանուր տնօրէնի պաշտօնը ստանձնեց: Իսկ դրամատան վարչական տնօրէնն էր Ֆրանսացի Կաստոն Օպուանօ որ յանդուգն նկարագրի տէր եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող անձ մըն էր։ Այդ թուականներուն դրամատան Պոլսոյ կեդրոնը մօտ 170 պաշտօնեայ ունէր որոնց 20-ը Հայեր էին։

***

Երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղի պատասխանատուները ծրագրեցին դրամատունը գրաւել եւ մէջի պաշտօնեաներով օդը հանել եթէ մեծ տէրութիւնները հայկական բարենորոգումներուն գործադրութեան մասին լըջօրէն երաշխիքներ չտան, Ապտիւլ Համիտ առաջին օրէն իր լրտեսական ընդարձակ ցանցին շնորհիւ տեղեակ եղաւ: Միայն չէր գիտեր թէ այդ յանդուգն ծրագիրը ե՞րբ պիտի գործադրուէր: Ան ոչ թէ միայն չուզեց արգիլել, այլ ազատ ձգեց որ այդ ցոյցը կատարուի որ իրեն լաւ առիթ մըն ալ պիտի տար արեան ճապաղիքներու մէջ զայն խեղդելու համար: Նախ, Օգոստոս (1896) ամսուան սկիզբը քրտական Համիտիյէ հեծելագունդերու զինուորներէն քանի մը հարիւր հոգի Պոլիս բերել տուաւ որպէսզի «սպանդի իրենց մասնագիտութեամբ» խուժանը առաջնորդեն: Յետոյ Իզմիրլեան Պատրիարք հրաժարելու հրաւիրուեցաւ: Իզմիրլեան պատրիարք անձնուէր եւ անբասիր խակական հաւատացեալ եկեղեցական մըն էր։ Իր անյողդողդ ու անզիջող թունդ հայրենասէր նկարագրին պատճառաւ զայն «Երկաթէ Պատրիարք» կը կոչէին: Բայց իր նախորդներուն նման միամիտ եւ դիւրահաւան, շատ չուտով Պոլսոյ դեսպանատուներու մեքենայութիւններու գործիք եղած էր։ Այս պատճառաւ իր եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի միջեւ անհաշտ ատելութիւն մը ստեղծուած էր։ Ապտիւլ Համիտ զայն պաշտօնէ հեռացնելով ուզած էր ամբողջ Թրքահայութիւնը անգլուխ հօտի մը վերածել: Իր տեղ Սուլթանին ցանկութիւնով տեղապահ նշանակուեցաւ Պրուսայի նախկին առաջնորդ Թրքախօս եւ Թրքասիրութեամբ ծանօթ Բարթողիմէոս Արք. Չամիչեան, որ ոեւէ ժողովրդականութիւն չէր վայելեր: Միւս կողմէ Ապտիւլ Համիտի թելադրութեամբ Պոլսոյ ոստիկանապետ Հիւսէյին Նազըմ Փաշա քաղաքին մոլեռանդ դասակարգին եւ վստահամբաւներուն փայտէ ցուպեր, ձողեր բաժնեց պատեհ առիթին զանոնք գործածելու համար:

Անշուշտ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէն անտեղեակ էր առնուած այս միջոցներէն: Երբ անհրաժեշտ ռազմամթերքը հայթայթուեցաւ, որոշուեցաւ ծրագիրը (1896) Օգոստոս 26, Չորեքշաբթի օրը ի գործ դնել: Պանքան ամէն օր ժամը 10-էն 16-ի միջեւ բաց էր: Նկատի ունենալով թէ դրամատունը աւելի հանդարտ երեւոյթ մը կը պարզէր, ցերեկուան ճաշի ժամանակ, որոշուեցաւ այդ պահուն մուտք գործել: Գիտակից ըլլալով թէ այդպիսի նախաձեռնութիւն մը մայրաքաղաքին մէջ որքան խոր արձագանգ մը պիտի գտնէր եւ բոլոր ոստիկան զօրքերն ու զինուորները դրամատան թաղը պիտի փութացնէր, Կոմիտէն որոշեց նաեւ որ քանի մը ընկերներ տարբեր թաղերու մէջ ոստիկանատուներու եւ զօրանոցներու վրայ յարձակին որպէսզի կարենան թէ՛ կառավարութեան ուժերը ցրուել եւ թէ ընդհանուր քաոսային վիճակ մը ստեղծել:

Օգոստոս 26, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6.30-ին պանքայի գրաւման պարտականութիւնը ստանձնող 26 մարտիկները անգամ մը եւս հաւաքուեցան եւ իւրաքանչիւրը իրեն վստահուած առաքելութիւնը գլուխ հանել եւ ի պահանջեալ հարկին «Սուրբ գործ»ին համար զոհուելու երդում ըրաւ: Ըստ ծրագրին, ժամը 13-ը 20 անց, նախ երկու հոգի դրամատուն մտաւ եւ նշան ըրաւ միւսներուն որ կրնային մտնել: Դուրսը եղող 24 հոգիէն վեցը պաշտօն ստանձնած էր նախ չէզոքացնել դրամատան մուտքի դրան երեք պահակները, որպէսզի իրենց միւս ընկերները կարենան ռումբի տոպրակները եւ ուժանակները ներս փոխադրել: Բաբգէն Սիւնի կամաւորաբար ուզած էր առաջին վեց հոգինոց խումբին մաս կազմել: Հազիւ թէ մուտքի պահակները սպաննուեցան, քանի մը վայրկեանէն արդէն դրամատունը պաշարուած եւ հրացանաձգութիւնը սկսած էր: Բաբգէն Սիւնի որ իր ընկերներուն դրամատուն մուտքը կ'ապահովէր դեռ ներս չմտած ոստիկան զօրաց զէնքերուն թիրախ կ'ըլլար ու վրան գտնուող ռումբերը պայթելով, դրան առաջ, տեղն ի տեղօք կը սպաննուէր։ Առաջին այս յարձակումին ընթացքին ֆետայիներէն երեքը մուտքի դրան առջեւ սպաննուեցան, իսկ վեց հոգի վիրաւորուած էր որոնք դրամատուն մտնել յաջողած 17 մարտիկներու կողմէ ներս փոխադրուեցան: Այդ պահուն դրամատան մէջ մօտ 170 հոգի կը գտնուէր: Սըր Էտկար որ դրամատունը կը գտնուէր, անմիջապէս տանիք բարձրանալով, շէնքի թէրասէն, պանքայի կից «Ծխախոտի մենաշնորհի ընկերութեան» (Régie des tabacs) շէնքը ցատքելով յաջողեցաւ փախչիլ: Իր հետ մօտ քանի հոգի եւս նոյն ճամբով խոյս տալ յաջողած էին: Սըր Էտկար Վինսանի նպատակն էր նոյն ճամբով ոստիկան զօրաց մուտքը ապահովել ահաբեկիչները ձերբակալել տալու համար: Բայց այս վերջինները այդ ելքը եւս գրաւելով յաջողեցան դրամատունը գտնուող պաշտօնեաներուն ու յաճախորդներուն հետ արգելափակուիլ:

***

Մինչ պաշարուած յեղափոխականներու եւ ոստիկան զօրաց ու զինուորներու միջեւ հրացանաձգութիւնը սկսած էր, միւս կողմէ ըստ նախապէս որոշուած ծրագրին, Սամաթիոյ մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէն Միսաքեաններու տունը հաւաքուած վերջին ժողովը կը գումարէր: Գիւղին մէջ քանի մը օրէ ի վեր արտասովոր յուզում մը կը տիրէր: Կոմիտէէն կարգ մը անդամներ բոլորովին անծանօթ էին թաղեցիներուն: Այս անձերուն ծանօթ յեղափոխականներ՝ Միսաքեան եղբայրներու տուն այցը, կարգ մը ընկերներու տեղի տուած ու յուզում մը յառաջ բերած էր։ Այս պատճառաւ նոյնիսկ կարգ մը թաղեցիներ իրենց տունէն հեռացած եւ բարեկամներու տուն գացած էին։ Այս արտասովոր եռուզեռը ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւած էր: Օսմանեան պանքան դեռ չէր գրաւուած երբ ոստիկանութիւնը կուսակցական Գնունին ձերբակալելու համար յեղափոխականներու ապաստան ծառայող Միսաքեաններու բնակարանը կուգայ: Ֆետայիները զէնքերով կը պատասխանեն: Ամբողջ թաղը անմիջապէս կը պաշարուի։ Հրացանաձգութիւնը կը տեւէ 18 ժամ: Քանի մը հոգի կը յաջողի շէնքին կից վարժարանին պարտէզէն փախչիլ, միւսները մինչեւ իրենց վերջին փամփուշտը կը կռուին, եւ երբ կը տեսնեն թէ այլեւս ճար չէ մնացած, գերի չիյնալու համար անձնասպան կ'ըլլան:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ պատմութեան ազգային թանգարանին մէջ, Յուլիս 15-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը ներկայացնելու համար Սարգիս Սելեանի «Անտեսուած ցեղասպանութեան պատմութիւնը» հատորը: Թանգարանին փոխ -տնօրէնը՝ Նիքոլայէ Փեթրեսքու ողջունելէ ետք ներկայ հանդիսականները, հրատարակութիւնը որակած է մշակութային իրադարձութիւն մը։ Սիլեքս հրատարակչատան տնօրէն՝ Թէոտոր Փոփեսքու ոգեկոչած է այն դըրդապատճառները որոնք գաղափարը տըւած են հեղինակին այս հատորը հրատարակելու: Գիրքի մասին արտայայտուած է նաեւ պատմութեան տոքթոր՝ Փաուլ Ձենովոտեանու: Խօսք առած է երեւ. փոխան Վարուժան Ոսկանեան: Վերջաւորութեան խօսած է նաեւ հեղինակը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Օգոստոս 3-ին, 400 հոգիի ներկայութեան ներկայացուած է Կարպիս Ափրիկեանի «Սասունցի Դաւիթ» օրաթորիոյի տեսերիզը (խօսք եւ նախերգանք՝ Յակոբ Օշական): Հեղինակը ներկայ եղած է ձեռնարկին եւ լայն բացատրութիւններ տուած ներկաներուն: Ցայտագրին բացումը կատարած է Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղի ատենապետ՝ Պետրոս Ալահայտոյեան, իսկ Կ. Ափրիկեանի մասին խօսած է Տիկին Յասմիկ Ինճէճիկեան: Հարցումներու բաժինէ մը ետք, տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ

ՄԱԿ-ի 1948-ի Ցեղասպանութեան համաձայնագիրը որով պիտի կանխարգիլուէր մարդկութեան դէմ այս ոճիրը, մինչեւ այսօր անկիրարկելի մնացած է: Այդ ժամանակէն, աւելի քան 120 պետութիւններ վաւերացուցած էին զայն որպէս պատմական փաստաթուղթ մը երբ աշխարհ տակաւին Հրեաներու, Ցիկաններու, միասեռականներու ցեղասպանութիւններուն ցնցիչ ազդեցութեան տակն էր: Սակայն պետութիւններու չկամութիւնը մէկ կողմէն, Ջլամարտը միւս կողմէն, արդարադատութեան ոչ մէկ կառոյց մարմին առաւ: Արդիւնքը այն եղաւ որ համաձայնութիւնը ոչինչի ծառայեց ու ինչպէս Եուկոսլավիոյ, Ռուանտայի օրինակները ողբերգականօրէն ցոյց տուին, ոչ կարելի եղաւ ոճիրը կանխարգիլել, ոչ ալ անոր պատասխանատուներուն վրայ ձեռք բանեցնել:

Միջազգային իրաւագիտութեան այս բացը գործելու մղած է ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբը· Ֆրանսացի մասնագէտի մը՝ Լուի Ժուանէի նախագահութեամբ, ենթայանձնախումբը յառաջիկայ օրերուն պէտք է ընդունի բանաձեւ մը որ համաշխարհային ձեռնհասութեան յօդուած մը պիտի աւելցնէ համաձայնութեան: Ան թոյլ պիտի տայ որ կարելի ըլլայ ցեղասպանութեան հեղինակները արտաքսել կամ դատել ոճիրի վայրէն այլ երկրի մէջ· այսպէս, օրինակ, Եուկոսլաւիոյ կամ Ռուանտայի պատասխանատուները պիտի կրնան դատուիլ աշխարհի որեւէ մէկ երկրին մէջ:

1948-ի համաձայնութիւնը ցեղասպանութեան սահմանումին մէջ ընդգրկած էր էթնիք, ցեղային կամ կրօնական բնոյթները· յանձնարարուած է նոր տարբերակին մէջ տեղ տալ նաեւ քաղաքական ցեղասպանութիւններու: Երբ ներկայի համաձայնութիւնը կը պատրաստուէր, խորհրդային ճակատն ու ամերիկեանը խիստ վէճեր ունեցան. Ամերիկացիները կը փափաքէին որ «էթնիք» ցեղասպանութեան հասկացողութիւնը գեղչուի որովհետեւ կար կարմրամորթներու հարցը· իսկ խորհրդայինները դէմ էին «քաղաքական»ին, իրենց կուլակներուն պատճառով: Ի վերջոյ, Ամերիկացիները զիջեցան. Հետեւանքը այն եղաւ որ ոչ Գամպոճի մէջ պատահածը կոչուեցաւ ցեղասպանութիւն, ոչ ալ Ռուանտայի ջարդերը: Երկու պարագային ալ ցեղային կամ ազգային չէր սպանութիւններու դրդապատճառը: Կոտորուածները յանցաւոր էին որպէս քաղաքական ընդդիմադիրներ:

Այսօր ալ Ռուսերը, Չինացիները կը հակառակին «քաղաքական» տարբերակին. սակայն շատ հաւանական չէ նկատուիր որ անոնց հակադրութիւնը մեծ խոչընդոտ ստեղծէ: Ենթայանձնախումբին կողմէ ընդունելէ ետք, բանաձեւը օրակարգի նիւթը պիտի ըլլայ ՄԱԿ-ի Հոկտեմբերի ընդհանուր ժողովին ուր պիտի որոշուի 1948-ի Ցեղասպանութեան համաձայնագրին փոփոխութիւնը եւ քաղաքական ցեղասպանութիւններու եւս ներփակումը:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 13 - 26)

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Գործունէութեան անցած է «Փարոս» կազմակերպութիւնը որուն նպատակն է անհատականին փոխարէն, օգնութիւն կատարել ընտանիքներուն: «Փարոս»ի պատասխանատուներ են ընկ. Ապահովութեան նախարար Աշոտ Եսայեան, Հայ օգնութեան ֆոնտի տնօրէն՝ Ռոյ Քէլէկեան եւ Միացեալ - Նահանգներու միջազգային զարգացման գործակալութեան Կովկասի գրասենեակի տնօրէն՝ Սիւզըն Օլտց:

***

ՄԵԿՆԻԼ ՈՒԶՈՂՆԵՐԸ ԱՐԴԷՆ ՄԵԿՆԱԾ ԵՆ

Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի ընկերային հետազօտութեան կեդրոնի վերջին հարցախոյզին արդիւնքներուն համաձայն, նուազած է այլ երկիրներ մեկնիլ ուզողներու թիւը (նախկին 70%-ի փոխարէն 55%): Ընդմիշտ արտագաղթել փափաքողներու համեմատութիւնն ալ 18%-էն իջած է 15%-ի: Հարցախոյզին մասնակից 10 հազար հոգիին 30%-ը ցանկութիւն յայտնած է ընդմիշտ մնալու Հայաստանի մէջ:

ՀԱՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 12-ին Գերագոյն Խորհուրդի քարտուղար Վարդգէս Աւոյեան ընդունած է Լիբանանէն հայ երեսփոխան Ժորժ Քասարճեանը ու յայտնի ձեռնարկատէր Ռաֆֆ Խուրին: Քննարկուած են միջխորհրդարանական կապերը ընդլայնելու, առեւտրատնտեսական, մշակութային կարելի գործակցութեան հարցերը:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՍԵՐՄՆԱՑՈՒՆ ԿԸ ԲԱՇԽՈՒԻ

Հայաստանի մէջ սկսած է որպէս ամերիկեան մարդասիրական օժանդակութիւն ստացուած 3000 թոն ցորենի սերմնացուին բաշխումը որպէսզի կարելի ըլլայ աշնանացանը կատարել: Ցորենի ամերիկեան այս տեսակները Հայաստանի մէջ կը փորձարկուին առաջին անգամ:

***

ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի թիւ 11 Մշակոյթի Տան «Կաքաչ» մարզական պարախումբը Գերմանիոյ մանկական միջազգային փառատօնի մեծ մրցանակը շահած է: Փառատօնին մասնակցած են Հունգարիայէն, Ցունաստանէն, Սլովենիայէն, Պուլկարիայէն, Լեհաստանէն, Իսլանտայէն, Իռլանտայէն ու ՀԱՄ-ի շարք մը երկիրներէն պարախումբեր: Հայ երախաներու պարերը մեծ արձագանգ գտած են գերման մամուլին մէջ, իսկ մրցանակը իրենց յանձնած է Գերմանիոյ Մշակոյթի Նախարարը:

***

ԼՂՀ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՂՀ-ի Արդարադատութեան պետական վարչութիւնը սկսած է արձանագրել հոն գործող քաղաքական կուսակցութիւնները, հանրային կազմակերպութիւնները: Մինչեւ այսօր արձանագրուած են հինգ կազմակերպութիւն. «Հայաստան» հիմնադրամը, Հ.Յ.Դ.-ի ԼՂՀ-ի ներկայացուցչութիւնները, «Արցախ» հիմնադրամը, Հայեւլուսական բարեկամութեան ընկերութիւնը եւ Հելսինքիի Նախաձեռնութեան Ղարաբաղի Կոմիտէն:

***

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Մոսկուայի հայեւադրբեջանական հանդիպումներուն համաձայնութիւն գոյացած էր մէկ շաբթուան ընթացքին երկու կողմերու քով պատանդ կամ գերի պահուած կիներն ու երախաները փոխանակելու: Այս համաձայնութիւնը յարգելով, ղարաբաղեան կողմը յանձնած է 36-ամեայ Ադրբեջանուհի մը ու անոր 13 եւ 9 տարեկան երկու զաւակները: Կը սպասուի Ադրբեջանցիներու համապատասխան քայլերուն:

***

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Օգոստոս 19-ին Երեւանի մէջ Ռուսաստանի եւ Հայաստանի միջեւ համաձայնագիր ստորագրուած է ՀԱՊ-ի երկիրներու արտաքին սահմաններու պաշտպանութեան ամրապնդման համար ռազմական փոխադրութիւններու մասին: Զայն ստորագրած են ռուսական սահմանապահ զօրքերու գլխաւոր հրամանատար զօրավար Անտրէյ Նիկոլաեւ ու Հայաստանի Պետական նախարար Վազգէն Սարգսեան: Նոյն օրը ռուս հրամատանատարը ընդունուած է նախագահ Տէր - Պետրոսեանի կողմէ. անոնք քննարկած են հայեւթուրք եւ հայեւիրանական սահմաններու համատեղ պաշտպանութեան եւ հայ եւ ռուս սահմանապահ զօրքերու համագործակցութեան հարցերը:

***

ՄԵԿՆՈՒՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանը Վլ. Ստուպիշինի պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ. այդ առիթով զինքը ընդունած է Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բ. Արարքցեան, նշելով որ ան մեծ աւանդի տէր է երկու երկիրներու բարեկամութեան ու գործակցութեան յետագայ զարգացման մէջ:

***

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Առողջապահութեան փոխ-նախարար Արարատ Մկրտչեան Օգոստոս 18-ի մամուլի հանդիպումի մը յայտնած է թէ իրականութեան չեն համապատասխաներ այն լուրերը որոնք կը տրուին Երեւանի ճամբարներուն մէջ քոլերայի դէպքերու յայտնաբերման մասին: Փոխ - նախարարը յայտնած է նաեւ թէ կեղծմաշկի (տիփտէրի) դէպքեր ճիշդ է որ տեսնուած են Արտաշատի, Մասիսի շրջանները: Ներկայիս երկրին մէջ պատուաստումներու շնորհիւ առաջքը առնուած է համաճարակներու:

***

ԼՂՀ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ԿՈՄԻՏԷ

Ստեփանակերտի մէջ կազմուած է զինուորներու մայրերու կոմիտէ մը որ պիտի գործակցի Մայրութեան ֆոնտին: Որոշուած է նաեւ հիմնել Մայրերու միջազգային կեդրոն:

***

ԱԹՈՄԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ

Օգոստոս 18-ին Հայաստան հասած են ատոմակայաններու համաշխարհային գործակալութեան համակարգումի տնօրէն Էնտրիւ Գլարք, Ռուսաստանի ատոմական ուժանիւթի նախարարութեան ատոմակայաններու գիտահետազօտական հիմնարկի տնօրէն Արմէն Արաղեան եւ գործակալութեան Մոսկուայի կեդրոնի տնօրէնը Անատոլի Գոնցէվոյ: Անոնք ծանօթացած են Մեծամօրի ատոմակայանի վերաբացման աշխատանքներուն:

Ի ՑՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Եպրաքսէ Հանըմ նայեցաւ պատին վրայ հաստատուած Illustration-ի գունաւոր նըկարներուն, առանց զանոնք տեսնելու: Վերմակը վեր առնելով սաւաններուն ըսպիտակութիւնը քննութենէ մը անցուց եւ գլուխը երերցուց ըսելով «տէլի՛ զանըը»: Ցետոյ գնաց անգամ մը եւս բացաւ հանդերձակալը, նայեցաւ ճերմակեղէններուն եւ մատներով շօշափեց ու քննեց նոր ըզգեստին կերպասը: Երդում ըրաւ որ զանոնք աղքատի մը պիտի տայ եւ հեռացաւ խիստ յուզուած:

Իսկապէս յուզուած էր, որովհետեւ աչքին առջեւ եկաւ իր պզտիկ տղան որ գըրեթէ նոյն տարիքը ունի: Իր «անառակ չուն»ը մտածումին ներկայացաւ տխուր, ինքն իր վրայ կքած, մօրուքը մաշ մը եկած: Այդ սիրելի դէմքը կը տժգունէր հետզհետէ աւելի, հետզհետէ աւելի: Եպրաքսէ հանըմ աթոռի մը վրայ ինկաւ յոգնաբեկ: Տղուն պատկերը չէր հեռանար սակայն: Ան յուսահատ էր եւ լքուած: Տակէն շատ թեթեւ ու հին փանթլաներ հագած էր, շիշէ քաշող չունէր եւ իր սենեակին տարրկանները կը կտակէր որեւէ մէկուն: Յանկարծ «անառակ չուն»ին դէմքը ծածկուեցաւ արիւնով: Արիւնը կը վազէր բերնէն, ռունգերէն, քունքէն: Յանկարծ գլուխը ջախջախուեցաւ հանրակառքի մը տակ եւ մարդիկ սկսան պոռալ, աղաղակել, օգնութիւն խնդրել: Յանկարծ տղուն կոկորդը կտրուեցաւ ածելիի ահաւոր հարուածով մը: Յանկարծ ... - Եպրաքսէ հանըմ կուլար: Իր ուռած տղան դուրս կը քաշէին Սէն գետէն. կանաչ էր եղած ան. խիտում հագուստներով կը բերէին տուն: Հաստ ու դաժան concierge-ը թեւերը վեր կ՚առնէր սարսափով եւ «եա քեզ մեղա՛յ» կ՚ըսէր Եպրաքսէ հանըմին: Իսկ ան իր տղուն պաղ դիակին վրայ ինկած՝ մազերը կը փետտէր... - ոտքի ելաւ Եպրաքսէ հանըմ: Անտանելի էր իր վիճակը: Պիտի խեղդուէր:

Անհամբերութեամբ սենեակին դուռը բացաւ ու նայեցաւ սանդուխներէն վար: Պանդոկապետը միշտ կ՚ուշանար: Կրկին ներս անցնելով սկսաւ երթեւեկել եւ խոշոր ճիգ մը ըրաւ՝ այս մահաբոյր մըտածումները հեռացնելու համար: Վայրկեանները իրեն անսահման կը թուէին եւ ինք կ՚ուզէր ժամ առաջ դուրս փախչիլ այս անտանելի մենութենէն: Գլխուն քիչ մը պաղ ջուր զարկաւ, հառաչեց, ու մնաց յուսահատ, մնաց ջախջախուած՝ ակնարկը պարապին:

Այդպէս ակնարկը պարապին սկսաւ կըրկին մտածել շրթունքները անշարժ, բայց գլուխը ճօճելով.

- «Տղայ մը պակա՛ս է եղեր ... որո՞ւն հոգն է ... հաշիւ բռնողը ո՞վ է ... ո՞վ պիտի գայ հոս մարդ պիտի փնտռէ... չմեռնի՛ս խօխամ ... Այսչափ մարդ ջարդեցին, այսչափ մարդ զարկին, այսչափ անմեղի արիւն մտան ... Ո՞վ որի ... կէճէ ամէն մարդ իր օրուան հացին ետեւէն եր վազէ, ամէն մարդ իր վազուանը կը մըտածէ ... չմեռնի՛ս խօխամ ... պարէ հրաշք մը ըլլար եւ սա տղան գտնէին, հրաշք մը ըլլար՝ սա տղան փրկէին...

Մտածումներու առթած թմրութենէն յանկարծ սթափեցաւ Եպրաքսէ հանըմ: Գաղափար մը ինկած էր իր մէջ, երկինքէն քար իյնալու պէս: Մէկը այն գաղափարներէն որոնք մարդս կը մղեն յանկարծական գործունէութեան, առանց անդրադարձումի րոպէ մը իսկ շնորհելու: Բայց անշո՛ւշտ, ինչո՞ւ պիտի չըլլէր: Ո՞վ կրնար տեսնել զինքը: Ո՞վ որի:

Եւ անմիջապէս պատուհանը ամբողջութեամբ բանալէ յետոյ, գնաց իր ծրարը քակեց եւ դուրս հանեց գորգը: Պիտի թօթվէր:

. . . .

Սկսաւ թօթվել ուժով, զոհունակութեամբ, առուգութեամբ: «Էյ աս փէ՛ք աղէկ յարմարեցաւ» մտածեց, եւ թեւերը պիրկ մարմինը պատուհանէն դուրս սկսաւ զարնել ու զարնել: Բա՛թ, քի՛ւթ, բա՛թ, քի՛ւթ: Ո՞վ պիտի գար զինքը արգիլել: Ո՞վ որի: Բա՛թ, քի՛ւթ. - բայց սահեցաւ:

(Շար. 6)

(Շար. Ա. էջէն)

ԼՂՀ-եան կեդրոնական դրամատուներուն միջեւ համաձայնագիր ստորագրուած է սերտ համագործակցութեան. այդ գործակցութիւնը կոչուած է նպաստելու դրամին կայունութեան ու հաշուարկային գործառնութիւններու կարգաւորումին:

ՄԱՄՈՒԼ

COURRIER INTERNATIONAL
(25/31 août)

HAUT-KHARABAGH
UN SERIEUX ESPOIR DE PAIX

Այս խիստ շահեկան շաբաթաթերթը որ ծաղկաքաղ մըն է միջազգային մամուլի հետաքրքրական յօդուածներու, իր այս վերջին թիւին մէջ, լոյս ընծայած է «Միլլիյէթ»ի մէջ լոյս տեսած Սամի Քոհէնի յօդուածը, որու անդրադարձած ենք լայնօրէն «Յառաջ»ի Օգոստոս 13 / 14-ի թիւով (Ա. էջ) օրին հետեւած ըլլալով Թուրք մամուլին:

Շաբաթաթերթը այս յօդուածին կը կցէ ուրիշ կարճ ակնարկ մը խորագրուած՝ LA VOLTE-FACE AMERICAINE ուր կը խօսի Բաքուի քարիւղի սակարկութիւններուն մասին Ամերիկացիներուն հետ: Կ'արձագանգէ Ազրբէջանեան (քարիւղի) Սոքար ընկերութեան նախագահ՝ Իլհամ Ալիեւի (նախագահին տղան) յայտարարութեանց: Ան իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որ Ամերիկացիք սկսած են փոխել իրենց դիրքը եւ աւելի «առարկայական» (ըսել կ'ուզէ Ազրբէջանի նպաստաւոր) մօտեցում ունին ազերի-հայ կնճիռին նկատմամբ ու կ'աւելցնէ. - «Կը խորհիմ որ ամերիկեան քաղաքականութիւնը փոխուելու վրայ է, հակառակ Քոնկրէսին եւ հայկական լոպիին»:

***

LE FIGARO (25 août)

LA LIBERTE OU LA MORT

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, «Ֆիկառօ», Օգոստոս 25-ին կը հրատարակէ Ժ. Շալեանի յօդուածին Բ. մաս մը եւ կը ծանուցանէ Գ. մասը: Յօդուածը լոյս տեսած է ամբողջութեամբ «Յառաջ»ի մէջ Մայիս 12-ին եւ 14-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՈՅԻ ապազգայնացումը կը ձգձգուի ծագած ընդդիմութեան հետեւանքով: Պիւտճէի նախարարը, որ նաեւ կառավարութեան բանբերն է, յայտնեց թէ Պետութիւնը իրեն պիտի վերապահէ մեծամասնութիւնը (51%), այլ խօսքով, անգամ մը եւս, երբ որոշում մը «չի ստացուիր», կառավարութիւնը կը նահանջէ:

ԱԼԺԷՐի Ֆրանսական լիսէն պիտի փակուի այս տարեշրջանին: Ֆրանսական վերջին հաստատութիւնն էր որ դեռ կը գործէր: Այս որոշումը հետեւանք է Ֆրանսացի 5 քաղաքացիներու սպանութեան:

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ ողբերգութեան զոհերու թիւը ոչ թէ 500 հազար է, այլ՝ 1 միլիոն:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Կուչմա «չաւալի» կը նկատէ Ղրիմի նաւահանգիստ՝ Սեբաստոպոլի Թաղապետութեան գանգուածային որոշումը (Օգոստոս 23) ըստ որուն իրենց նախընտրութիւնն է որ ան «Ռուսաստանի պատկանող» քաղաքի կանոնագիր վայելէ: Ըստ նախագահին այդ քուէարկութիւնը չօժանդակեր Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի տարակարծութիւնները մեղմացնելու:

ՄԱՐԱՔԷՇԻ շքեղ պանդոկի մը մէջ երկու սպանացի զբօսաշրջիկներ սպաննուած են, երրորդ մըն ալ վիրաւորուած է երեք անձերու կողմէ որոնք ներս խուժելով կրակ բացած են: Յաջողած են դրամ պարունակող երկու պահարաններ ալ դըրպանել, պատանդ տանելով կին մը, զոր քիչ ետք ազատ թողած են, իրենք ալ անհետացած:

ԱԼՊԱՆԻԱ դիմում կատարած է Միացեալ - Նահանգներու եւ ՕԹԱՆ-ի անդամ երկիրներուն որ ճնշում բանեցնեն Յունաստանի վրայ որպէսզի «վերջ տայ իր գրգռութիւններուն»: Տագնապը սուր հանգամանք կ'առնէ երկու երկիրներու միջեւ:

ԱԿՍԱՏԻՐ - Գաղապլանքա գիծը ապահովող օդանաւին արկածը (44 մեռեալ) բացատրուեցաւ Մարոքի նախարարութեան կողմէ: Օդաչուն անձնասպան ըլլալ ուզած է եւ եղած է, օդանաւին վերելքը թողլով իր ճակատագրին եւ հետն ալ տանելով 44 հոգի, որոնք, հաւանական չէ որ անձնասպանութեան փափաք ունենային:

ԱԹԷՆՔԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ համալսարաններուն համաձայնութեամբ, Յունաստան շուրջ 400 հազար ֆրանքի յատկացում մը ըրած է որպէսզի նորոգուին Այա Սոֆիա տաճարին ներքին արձանագրութիւններն ու խճանկարները: Թուրք ազգայնական մամուլը ամօթալի կը նկատէ այս երեւոյթը ու այն պարագան որ Թուրքիա ընդունած է յատկացումը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմաճ - Արամ Էմիրզէի մահուան առթիւ Պր. Աբրահամ Թորիկեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Անահիտ Հրաչեանի (ծնեալ՝ Միասերեան) յիշատակին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը եւ իր 20 մասնաճիւղերը խորապէս ազդուած են Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կորուստէն: Հայ Առաքելական Եկեղեցին կը կորսնցնէ մեր ժամանակակից պատմութեան մէկ կարկառուն դէմքը որ գիտցաւ պահպանել Հայց. Եկեղեցւոյ քրիստոնեայ եւ հայկական նկարագիրը:

Մեր անկեղծ մաղթանքն է Ս. Էջմիածնայ գահին վրայ տեսնել արժանաւոր յաջորդ մը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

Համազգայինի մշակութային եւ կրթական ընկերակցութեան Փարիզի մասնաճիւղը խորապէս կ'ողբայ վախճանումը Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

Համազգայինի ջերմ փափաքն է որ անսասան մնան Հայոց նուիրապետական բոլոր Աթոռները եւ յոյսն ունի որ երբ աւարտի սուգի շրջանը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գահը կը բարձրանայ արժանաւոր յաջորդը Վազգէն Ա. Հայրապետին:

Կը խոնարհինք յիշատակին առջեւ Հայ մեծ հոգեւորականին:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ամենայն Հայոց Տ. Տ.
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Վեհափառ Հայրապետի
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ՝
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին
Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ օ
Հոգեւոր Հովիւ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՎԻՔԵԱՆ

***

ԼԱ-ՍԻՈԹԱ ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
մահուան տխուր առիթով
Կիրակի
Օգոստոս 28, առաւօտեան ժամը 10-ին
Լա - Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ
կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

***

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

rue de la Cécile

Կիրակի առաւօտ ժամը 10-30-ին պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի
յիշատակին:

***

ԱՎԻՆԵՈՆ

Կիրակի, ժամը 11-ին, նախկին Սէն - Լուի այժմ՝ Ս. Վարդան մատրան մէջ (ռիւ տիւ Փորթայլ Պոքիէ):
Կը պատարագէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 28, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ժամը 10-ին:

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB : Tél : 42 27 12 26 / Fax : 40 50 88 09
ASA : A. Manissian - Tél : 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél : 39 81 33 62
Fax : 42 54 18 93
AISA : J. Hairabedian - Tél : 46 30 34 33
Fax : 46 31 51 06
FOOT DU MONDE : R. Fermanian - Tél : 47 36 33 30

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 300 Ֆր. թերթին 69-րդ տարեդարձին առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄԱՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսայի Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատունը կը հաղորդէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Հայաստանի ազգային հերոս, Վազգէն Ա.ի մահուան տխուր առիթով, համազգային սուգի օրերուն դեսպանատունը Փարիզի Հայոց առաջնորդարանի տոմար մը բացած է:

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ցաւակցութիւնները կ'ընդունուին Օգոստոս 26-էն 28, ժամը 17-էն 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Երկուշաբթի, Օգոստոս 29, ժամը 17-ին Պօմոնի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է:

Օրակարգ. - Վարչական կազմի ընկերուհիներու ծանօթացում եւ զանազան տեղեկութիւններ:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES
SABERATOURS SEVAN VOYAGES
SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN NOUVEAU
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
2 900 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL.

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13 - FAX: 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL: 78 60 13 66 - FAX: 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL: 52 85 48 - FAX: 52 54 48
STUDIO VICKEN
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 27-28
SAMEDI - DIMANCHE
27-28 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.401 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.401

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ ԻՐ 85-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«...Ինձ համար բաւեց որ Արարատը տեսնեմ, Ս. Էջմիածինը տեսնեմ, Երեւանը տեսնեմ, եւ մեր ժողովուրդի հայեացքը եւ նրա հողերը...»

ՆՄԲ. - 1993, Սեպտեմբեր 27-ին, Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիան յատուկ նիստ մը նուիրած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի 85-ամեակին: Բացման խօսքը կ'արտասանէր Ֆադէյ Սարգսեան, վերջին խօսքը՝ Վազգէն Կաթողիկոսը: Այս կիրակի, երբ իր վերջին օծումը կը ստանայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Էջմիածնի Մայր տաճարին մէջ, ուզեցինք, հեռուէն, մեր յարգանքն ալ մատուցանել իրեն տրամադրելով մեր այսօրուան թիւին այս սիւնակները, խօսքը՝ իրեն տալով: (Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեանի կը պարտինք այս նիւթին արձանագրութիւնը):

Այս պահին ես խորազգած զգացմունքներով շնորհակալութիւն եմ յայտնում Ձեզ պարոն Պրեզիդենտ եւ Ձեր վարչութեան, որոնք կազմակերպեցին այս հաւաքոյթը նուիրուած իմ համեստ գործունէութեան վերջին տասնամեակներին:

Անկեղծ ասած, ես բնաւ չէի սպասում նման հանդիսաւորութեան - ես ինձ չեմ նկատում բնականաբար գիտնական եւ հետեւաբար երախտապարտ եմ որ այդ պատիւը մատուցւում է ինձ այստեղ, այս գիտութեան տաճարի կամարներին տակ որ Հայաստանի Ազգային Ակադեմիայի հիմնարկութիւնն է:

Անշուշտ այսօր այս պահին ես իմ մասին չէ որ պէտք է խօսեմ, միայն մի պահ ուզում եմ ընդգծել իմ անձի հետ կապուած, իմ անձի եւ Հայրենիքի եւ Սուրբ Էջմիածնի յարաբերութեանց իմաստով: Ինչպէս գիտէք ես սփիւռքահայ եմ, Ռումանիա եմ ծնուած Պուքրէշ քաղաքում 1908 թուականին, այնտեղ մնացած, իմ ողջ ուսմունքը մինչեւ համալսարան եղած է ռումինական, եւ բնական կերպով ես հաղորդակցութեան մէջ գտնուած եմ տեղացիների, ռումէն կեանքի հետ, ռումէն գրականութեան հետ, բանաստեղծութեան, գիտութեան եւ քաղաքական կեանքի, եւ որոշ չափով ակտիւ կերպով մասնակցել եմ: Գուցէ Հայաստանցիներդ չէք հասկանում լրիւ կերպով հոգեկան վիճակը արտասահմանցի հայ մտաւորականի, որ մանաւանդ հիմանիստական գծով զարգացած է եւ բնական կերպով իր հոգին չափւում է տեղի ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային, գիտական արժէքների հետ:

Ամենայնդէպս ես այդ հոգեկան վիճակում եղել եմ, մի տեսակ տատանում, ո՞ր ճանապարհով շարունակել իմ կեանքը ռումինակա՞ն թէ հայկական: Այս ողբերգական վիճակը շատ երիտասարդներ ապրում են արտասահմանում եւ շատեր կորչում են բնականաբար հեռանալով հայկական կեանքից: Իմ կեանքի պայմանները այնպէս դասաւորուեցին որ ես կապուած մնացի այնտեղ հայկական կազմակերպութիւնների հետ եւ հետեւաբար այդ տատանումը իմ մէջ աւելի ծանր կշիռ տուեց հայկական ուղղութիւնը, այսպէս եթէ կարելի է ասել, սակայն ես իսկապէս ամբողջապէս հայկական զգացմունքներով տոգորուեցի, կերպարանափոխուեցի, վերածնուեցի կարող եմ ասել 1945 թուականին երբ առաջին անգամ այցելեցի Հայաստան, Ս. Էջմիածին, հանդիսանալ Կաթողիկոսի ընտրութեան առիթով եւ հակառակ որ երկիրը ծանր վիճակի մէջ էր, պատերազմը նոր էր վերջացել, գրեթէ այնպիսի վիճակի ինչպէս այսօր, նոյնիսկ աւելի վատ. բայց այդ բոլորը ինձ համար երկրորդական եղան, ինձ համար բաւեց որ Արարատը տեսնեմ, Սուրբ Էջմիածինը տեսնեմ, Երեւանը տեսնեմ եւ մեր ժողովուրդի հայեացքը եւ նրա հողերը, ես սիրում էի երիտասարդ վարդապետ, առանձին ման գալ, շուկաները մտնել, փողոցում խօսել այդ պարզ մարդկանց հետ, եւ ահա այսպիսով ես կարող եմ ասել իսկապէս վերածնուեցի, կարող եմ ասել զԱստուած փնտռելու ճանապարհի վրայ ես գտայ Ս. Էջմիածինը, եւ այդ օրուանից իմ անձը, իմ կեանքը, իմ ողջ հոգեկան աշխարհը նոյնացաւ Ս. Էջմիածնի եւ Հայրենիքի գաղափարների հետ: Եւ այդ հոգեկան վիճակով է որ ես կարծում եմ կարողացայ իրագործել իմ կաթողիկոսական գահակալութեան շրջանին այն ինչ որ ծանօթ է ձեզ: Ես երախտապարտ եմ ճակատագրին որ ես սխալ ուղղութեամբ չառաջնորդուեցի եւ մնացի հարազատ զաւակը իմ սիրեցեալ մայր ժողովուրդին:

Ինչպէս քիչ առաջ ասեցի, կրկնում եմ իմ մասին չէ որ ես պէտք է խօսեմ այստեղ այսօր, բայց ուզում եմ առիթը օգտագործել մի քանի խօսքեր, մտածումներ արտայայտելու Ակադեմիայի մասին, Հայաստանի Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիայի մասին, որ մեր օրերում կոչուած է նոր ճանապարհներ բացել դէպի ապագան, հիմնուած այն մեծ նուաճումների վրայ որոնք իրագործուեցին վերջին տասնամեակներին, յատկապէս Վիքթոր Համբարձումեանի նախագահութեան տարիներին:

Իսկապէս Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիան, հայ ժողովուրդին պատիւ բերող հաստատութիւն է տասնեակ տարիներէ ի վեր, եւ բազմաթիւ գիտական արժէք ներկայացնող գործեր, գիւտեր, արդէն գնահատուած են նաեւ արտասահմանի տարբեր ակադեմիաների կողմից:

Ակադեմիան պարզապէս գիտութիւնների հաւաքածոյ չէ, մի տեսակ արխիւային հիմնարկութիւն որտեղ գան հաւաքուին, գիտնականների բոլոր գործերը: Ես ըմբռնում եմ Ակադեմիան կենդանի հաստատութիւն, որը տուեալ երկրի, տուեալ ակադեմիայի գիտութիւնների բոլոր նուաճումների համադրումը «սինթեզը» կատարէ: Եւ կը խորհիմ թէ այս ուղղութեամբ պիտի զարգանայ նաեւ յետայսորիկ Հայաստանի Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիան եւ դառնայ իսկապէս գիտութիւնների ազգային տաճար, եւ կարողանայ իր նպաստը բերել համաշխարհային գիտութեան գանձարանին մէջ: Սա պէտք է լինի իմ կարծիքով հայ գիտնականների իտէալը: Եւ մեր ժողովուրդը իր անցեալով, իր անցեալի արժէքներով, ապացոյցը տուած է որ ի վիճակի է յառաջադէմ ազգերի հետ քալելու, նոյնիսկ եթէ ինքը դժուարին քաղաքական պայմանների մէջ է գտնուած: Եւ հետեւաբար այս լաւատեսութեամբ ես մաղթում եմ որ մեր ակադեմիան, քայլ առ քայլ, աստիճան առ աստիճան բարձրանայ այդ բարձունքին:

Աւելին, եթէ լսել էք չգիտեմ, հիմա էլ խօսւում է, կարծում եմ, քիչ շատ, խօսւում է Համաշխարհային կամ Միջազգային Ակադեմիայի մասին: Եւ այդ գաղափարը առաջին անգամ հրապարակուած է իբրեւ որոշում բրիտանական ակադեմիայի կողմից, Royal Society կոչուած հաստատութեան կողմից 1900 թուականին: Սակայն այդ գաղափարը մնացած է չիրագործուած: Կը խորհիմ թէ այդ գաղափարը կենդանի կը մնայ տակաւին մինչեւ այսօր, եւ կը սպասէ մարդկութիւնը այն օրը երբ իրապէս հնարաւոր դառնայ կազմակերպումը, գոյաւորումը, գործունէութիւնը, միջազգային մի ակադեմիայի, որին մասնակցեն բոլոր ազգութիւնների ակադեմիաների գիտնականները իրենց նուաճումներով, իրենց նպաստը բերելով: Սա մի իտէալ է որ ոչ միայն զուտ գիտական արժէք ունի իմ կարծիքով, այլ նաեւ համամարդկային եւ նոյնիսկ քաղաքական, որովհետեւ գիտութիւնը խաղաղարար փաքթէօր է, գիտութիւնը մարդասիրական փաքթէօր է, գիտութիւնը մարդկութեան բարօրութեան նուիրուած աշխատանք է: Եւ հետեւաբար այդ իտէալը անհրաժեշտ է որ իրապէս իրականանայ: Եւ այդ մտածումները ես ունենում եմ մանաւանդ այս օրերին, այս տագնապալի աշխարհի վիճակում, երբ հենց այս մեր օրերին աւելի քան քառասուն շրջաններում երկրագունդի վրայ պատերազմական գործողութիւններ կան, երբ մարդիկ իրար կոտորում են:

Այսպիսի ուրեմն վտանգի առաջ գտնուած մարդկութիւնը, բնականաբար պէտք է փնտռի խաղաղութեան, փոխադարձ հասկացողութեան, համերաշխութեան ճանապարհը, եւ գիտութիւնը, հետեւաբար նաեւ ակադեմիաները, իրենց կարեւոր աշխատանքի նպաստի բաժինը պէտք են բերեն իրականացնելու համար այդ համամարդկային իտէալը: Եւ իմ մտքով տակաւին առաջ եմ գնում եւ պատկերացնում եմ չգիտեմ երբ, գուցէ տասնեակ տարիներ յետոյ երբ իրականանայ իրապէս բրիտանական ակադեմիայի երազանքը ստեղծելու համաշխարհային միջազգային մի ակադեմիա: Մաղթում ես որ մեր Հայրենիքի, Հայաստանի Ակադեմիան, նոյնպէս այնտեղ միշտ ներկայ լինի իր գիտնականներով, իր գիտնականների նուաճումներով:

Այս մաղթանքով ես կ'ուզեմ վերջացնել իմ խօսքը կրկին շնորհակալութիւն յայտնելով Ձեզ եւ մաղթելով որ Աստուած պահի, պահպանի, անփորձ, անվտանգ եւ միշտ յառաջդիմութեան մէջ Հայաստանի Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիան, Աստուծոյ օրհնութեան ներքեւ:

Իմ օրհնութիւնը ձեզ բոլորիդ. ամէն:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Հինգշաբթի իրիկուն, Օգոստոս 25-ին, ժամը 18-ին (տեղւոյն ժամով) կը գումարուէր եպիսկոպոսական այն ժողովը որ պիտի ընտրէր կաթողիկոսական տեղապահը:

Ընտրուած է Երուսաղէմի Պատրիարքը՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան:

Թորգոմ Արք. ծնած է 1918, Փետրուարին Իրաք: Աւազանի անունով՝ Աւետիք: Յաճախած է Իրաքի Թարգմանչաց վարժարանը: 1931, Նոյեմբերին Իրաքի առաջնորդութեան յանձնարարութեամբ կը մեկնի Երուսաղէմ եւ կը դառնայ ժառանգաւորացի սան: 1939 Փետրուարին, երբ կը վախճանի Թորգոմ Արք. Գուշակեան, նոյն տարւոյն Յունիս 29-ին Մեսրոպ Նշանեանի ձեռամբ կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի եւ կը ստանայ Թորգոմ անունը: Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի մէջ պաշտօններ կը ստանայ, նախ կրօնի ուսուցիչ, յետոյ Սրբոց Յակոբեանց տպարանի տեսուչ, «Սիոն» ամսագրի խմբագրապետ, վարժարանի փոխ - տեսուչ եւ 1946-ին վարդապետ կը ձեռնադրուի: 1948-ին, Տիրան Արք. Ներսոյեանի հրաւէրով Միացեալ - Նահանգներ կ'երթայ ու հոն բազմաթիւ պաշտօններ վարելէ ետք, 1962-ին, Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ ձեռամբ Վազգէն Կաթողիկոսի եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի եւ 1966-ին կ'ընտրուի Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ: Այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ 1990 Փետր. 9, երբ Եղիշէ Պատրիարքի վախճանումէն (Փետրուար 1) ետք կ'ընտրուէր Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ, հուսկ՝ պատրիարք նոյն տարւոյն Մարտ 22-ին:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ ԵՆ

Օգոստոս 25-ին Երեւան ժամանած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ մասնակցելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան: Ցիշենք հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս - Պատրիարքը՝ Յովհ. Պետրոս ԺԸ., Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան աբբահայրը՝ Գէորգ Վրդ. Պալեան, յոյն Ուղղափառ Եկեղեցիին Աթէնքի մետրոպոլիտի ներկայացուցիչ՝ Սաւաթոս Վրդ. Խրիսոսթոմոս, Ամերիկայի Հայկական Համագումարի նախագահ՝ Հրայր Յովնանեան: Առաւօտուն ժամանած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ. Լիբանանի վարչապետին տրամադրած յատուկ օդանաւով: Իրեն կ'ընկերանային Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւուրեան, Լիբանանի Պետական նախարար, նախագահի եւ վարչապետի ներկայացուցիչ Շահէ Պարսումեան, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ՝ Արամ Արք. եւ այլ կրօնական թէ աշխարհական անձնաւորութիւններ: Պատուիրակութիւնը դիմաւորուած է Զուարթնոց օդակայանը Մայր Աթոռի դիւանապետ՝ Ներսէս Արք.ի, Արտաքին փոխ - նախարար՝ Ժիրայր Լիպա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕԳՈՍՏՈՍ 26, 1896

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԴԷՊՔԻՆ

98-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ Ա. ՊԵԼԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ Տոքթոր)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մինչ Սամաթիոյ մէջ վաղաժամ կերպով ոտքի ելած - զօրաց միջամտութեան պատճառաւ ընդհանուր ծրագիրը կը վիժի, անդին Օսմանեան դրամատան մէջ ֆէտայիները իրենց վճռական ճակատագրական պահերը կ'ապրէին: Իրենց խումբէն երեք հոգի մեռած, եւ վեց հոգի վիրաւորուած էր: Երբ Օպուանօ անորէնի հանգամանքով ամբողջ պատասխանատուութիւնը ստանձնեց եւ «աւարիկից» յեղափոխականներու հետ բանակցութեան ձեռնարկեց, իր դէմ ելաւ Արմէն Գարոն՝ բուն անունով Գարեգին Բաստրմաճեան, եւ Հրաչը (Հայկ Թիրեաքեան): Երկուքն ալ ուսանող Ֆրանսա, յատկապէս Պոլիս եկած էին այս յանդուգն գործին համար: Օպուանոյի համար դժուար չեղաւ անոնց հետ բանակցիլ, քանի երկուքն ալ լաւ ֆրանսերէն գիտէին: Յեղափոխականները հետեւեալ պայմանները կ'առաջարկեն զորս Օպուանօ կը խոստանայ Ելտըզի բռնակալին տանիլ. -

1. - Սուլթանը մեծ տէրութիւններուն կը խոստանայ անմիջապէս Հայաստանի բարենորոգումներուն ձեռնարկել հիմ ունենալով այն նօթին բովանդակութիւնը որ յեղափոխականները նոյն օրուան առաւօտեան դեսպանատուներուն յանձնած են,

2. - 48 ժամուան մէջ պէտք է դրական ըլլայ պատասխանը, թէ ոչ Օսմանեան պանքան իր պաշտօնեաներով եւ յեղափոխականներով միասին օդը պիտի ելլէ:

Դրամատան պաշտօնեայ մը գրի կ'առնէ այս պայմանները որ կը ստորագրուի Արմէն Գարոյի կողմէ:

Անգամ մը որ այս առաջին քայլը առնուած է, այժմ անհրաժեշտ է դրամատունը պաշարող ոստիկան - զօրաց եւ զինուորներու պետերուն հետ բանակցութեան ձեռնարկել: Ելտըզի պալատան դրագիր Ազիլ Պէյ Պանքային դրաւման ժամանակ հոն կը գտնուէր եւ հետեւաբար պատանդ մնացած էր, թարգմանի դերը կը ստանձնէ: Յետ երկարատեւ բանակցութեան, ի վերջոյ զինուորական շուկայի հրամանատարը՝ Կրետացի Մուսթաֆա Փաշա պատուոյ խօսք կուտայ որ մինչեւ Օպուանոյի Ելտըզ երթուդարձը հրացանաձգութիւն տեղի պիտի չունենայ: Կառք մը կը տրամադրուի Օպուանոյի որ Ազիլ Պէյի հետ Ելտըզի պալատը կը մեկնի:

Մինչ Օպուանօ Ելտըզի բռնակալին որջը կը մեկնի, դրամատունը գտնուող ֆետայիները տեղեակ չեն թէ՝

1. - Սամաթիոյ իրենց ընկերները օրուան ծրագրին Բ. մասը չեն կրցած գործադրել ոստիկանութեան կանխահաս միջամտութեան պատճառաւ:

2. - Թէ Բարձ. Դրան կողմէ զինուած մոլեռանդ ամբոխը Ղալաթիոյ մէջ սկսած է խաներուն, դրասենեակներուն մէջ աշխատող մշեցի եւ վանեցի բեռնակիրներն ու գործաւորները սպաննել:

***

Ելտըզի պալատը Նախարարներու Խորհուրդը ժողովի մէջ էր երբ Օպուանօ Ազիլ Պէյի հետ կը հասնի: Մեծ եպարքոս Հալիլ Ռիֆաթ Փաշա դրամատան վիճակին մասին տեղեկութիւններ կ'ուզէ: Օպուանօ կացութիւնը մանրամասնօրէն բացատրելէ յետոյ, խօսքը կը վերջացնէ ըսելով թէ՝

Ա. - Հինգ կամ վեց տէրութեան հպատակ 150 - 160 հոգի դրամատան մէջ արգելափակուած է եւ անհրաժեշտ է անոնց կեանքը ազատել:

Բ. - Եթէ դրամատունը օդը հանուի, միջազգային մեծ շահեր պիտի վնասուին: Հետեւաբար, Նորին Վեհափառութիւն Սուլթանը պատասխանատու է թէ՝ պատանդ պաշտօնեաներու կեանքին եւ թէ դրամատան վիճակին:

Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ խորհրդական Արաբ Իզզէթ Պէյ Սուլթանին կը տանի այն նօթը որ Արմէն Գարօ պատրաստած եւ ստորագրած էր: Այդ վայրկեանին Սըր Էտկար Վէնսան Նախարարաց Խորհուրդին հետ բանակցութեան սկսած էր: Խորհելով թէ բոլոր պաշտօնեաներն ալ իրեն նման խօյս տալու յաջողած էին, Թուրք Նախարարներուն կը թելադրէր դրամատան վրայ յարձակում գործել: Օպուանօ եւ Սըր Էտկար միասին կը վերաքննեն կացութիւնը, եւ կ'որոշեն Թուրք կառավարութենէն պահանջել. -

Ա. - Ազատութիւն դրամատան մէջ գտնուող բոլոր հայ յեղափոխականներուն,

Բ. - Անմիջապէս զանոնք օտար մարտանաւ մը փոխադրել,

Գ. - Օտար դեսպանատուներուն կողմէ յեղափոխականներուն երաշխիք տալ որ իրենց կեանքը ապահովուած է:

Այսուհետեւ Նախարարաց Խորհուրդին եւ Սուլթանին միջեւ անվերջանալի բանակցութիւն մը կը սկսի որուն Սըր Էտկար Վէնսան եւ Օպուանօ մտահոգութեամբ կը հետեւին: Արաբ Իզզէթ Պէյն է որ Նախարարաց Խորհուրդին եւ Սուլթանին միջեւ բանակցութիւնները կը վարէ: Նախարարները կը յայտարարեն թէ «կառավարութիւնը չի կրնար յեղափոխականներուն առջեւ նահանջել»:

Ժամերը կը սահին ու գիշերը ուշ ատեն է որ, ի վերջոյ, Ապտիւլ Համիտ կը յօժարի եւ պարտականութիւն կուտայ Էտկար Վէնսանի որ «լիազօրուած է Հայերուն հաղորդելու թէ ներուած են եւ կը վստահեցնէ թէ անոնք ազատ են արտասահման մեկնելու»: Աւելորդ է իսկ ըսել թէ եթէ կարելիութիւն ունենար, Սուլթանը շատ աւելի ուրախ պիտի ըլլար զանոնք բոլորն ալ Պայազիտի հրապարակը կախաղաններու վրայ բարձրացած տեսնելով:

Ապտիւլ Համիտին խոստումը բաւարար չթուեցաւ եւրոպացի բանագնացներուն որոնք կը յայտարարեն թէ իրենց վստահուած առաքելութիւնը «արժէք կրնայ ունենալ եթէ մեծ տէրութիւններու պատգամաւորներ իրենց ընկերանան»:

Այս բանակցութիւններու պահուն է որ ռուսական դեսպանատան Ա. Թարգման Մաքսիմով Պիւյիւքտէրէի ռուսական դեսպանատան ամարանոցէն մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցող անցուդարձերուն իրազեկ ըլլալու համար Ելտըզի պալատը կը հասնէր: Զօրաւոր անհատականութեան տէր եւ ձեռներէց, Մաքսիմով Պոլսոյ թէ՝ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ եւ թէ Ելտըզի պալատը մեծ վարկ կը վայելէր: Այնուհետեւ, երեքի կը բարձրանայ օտար միջնորդներու թիւը: Ի վերջոյ, կ'որոշուի որ երեք օտար անձնաւորութիւնները (Սըր Էտկար Վէնսան, Օպուանօ եւ Մաքսիմով) երկու Թուրք զօրավարներու ընկերակցութեամբ գիշերուան ժամը 10-ին երկու ձիակառքերով դէպի Օսմանեան պանքան երթան Սուլթանին «ներման հրամանը յեղափոխականներուն հաղորդելու համար»: Կ'որոշուի նաեւ որ անոնք անմիջապէս փոխադրուին Սըր Էտկարի Կիւլնար զբօսանաւը որ Մօտայի բացերը խարսխած է:

Ճամբու ընթացքին, Թօփհանէի մօտ, Մաքսիմով կառքերը կը կեցնէ: Ան նշմարած էր թէ խումբ մը մարդիկ փայտէ ցուպերով (gourdin) զինուած, դարանակալ կը սպասեն. անոնց մօտ ալ երկու ոստիկան անտարբեր զանոնք կը դիտեն: Մաքսիմով երկու Թուրք զօրավարներուն միջամտութիւնով առանց ընդդիմութեան զանոնք կ'ապազինէ:

Երբ կրկին Պանքալթ փողոցը կը հասնին, կը հաստատեն թէ ամբողջ թաղը խիստ զինուորական պաշարման ենթարկուած է եւ ըստ խոստումին, Օպուանոյի մեկնումէն յետոյ երկուստեք հրացանաձգութիւնը դադրեցուցած են: Բանագնացները դուրսէն, յեղափոխականները ներսէն Սուլթանին որոշումին շուրջ խօսակցութիւնը կը վերսկսին: Յետ երկարատեւ բանակցութեան, եւ մանաւանդ Մաքսիմովի ազդեցիկ եւ համոզիչ յորդորներուն յեղափոխականները կը յօժարին դրամատունէն դուրս ելլել հետեւեալ պայմաններով. -

Ա. - Պիտի մեկնին ուղղակի Սըր Էտկարի Կիւլնար զբօսանաւը: Ամէն անախորժ անակնկալէ զերծ մնալու համար երեք բանագնացները մինչեւ զբօսանաւ պիտի ընկերանան:

Բ. - Դեսպանատուներու Թարգմանները հետեւեալ օրը զբօսանաւ պիտի երթան իրենց պահանջները իմանալու համար:

Գ. - Դրամատունէն բաժնուած ատեն պիտի պահեն իրենց զէնքերը բայց ռումբերը եւ ռազմամթերքը պիտի յանձնեն:

Դ. - Մեռեալները եւ վիրաւորները Պոլսոյ ռուսական հիւանդանոցը պիտի փոխադրուին: Եթէ վիրաւորները վերապրին իրենց արտօնուած պիտի ըլլայ արտասահման մեկնիլ:

Առաւօտեան ժամը 1-ին միայն վերոյիշեալ պայմաններով համաձայնութիւն մը կը գոյանայ: Ի վերջոյ դրամատան դռները կը բացուին: Նախ մեռեալներն ու վեց վիրաւորները կառքերով քաղաքին ռուսական հիւանդանոցը կը փոխադրուին: Յետոյ կարգը կուգայ 17 յեղափոխականներուն որ Սըր Էտկարի եւ Մաքսիմովի ընկերակցութեամբ դրամատունէն դուրս կ'ելլեն ու զինեալ զինուորներու չարաշուք ակնարկներուն տակ դէպի քարափ կ'ուղղուին: Ահաբեկիչները հակառակ որ տոպրակներով ռումբերը սեղաններուն վրայ էին, մէկ սանթիմ անգամ չէին առած: Յեղափոխականներու Կիւլնար զբօսանաւուն վրայ փոխադրութենէն յետոյ առաւօտեան ժամը 7-ին Սըր Էտկար Վէնսան զանազան տէրութիւններու դեսպանատուները կ'այցելէ յիշեցնելու համար թէ «յեղափոխականներուն տրուած խոստումը պէտք է յարգուի»:

Մեծ տէրութիւններու դեսպանները Օգոստոս 27, Հինգշաբթի ժամը 10-ին Աւստրօ - Հունգարական դեսպանատան մէջ Ֆօն Քալիչի նախագահութեան տակ ժողով մը կը գումարեն: Ժողովը կ'որոշէ նոյն օրը Պոլսէն Եւրոպա մեկնող «Մէսաժըրի Մարիթիմ»ի Ժիրոնտ ճամբորդատար նաւով Մարսէյլ ղրկել բոլոր յեղափոխականները: Որպէսզի Կիւլնար զբօսանաւը յանկարծակիօրէն Սուլթանին մէկ քմահաճոյքին պատճառաւ յարձակումի չենթարկուի, Ֆրանսական Ֆլէշ յածանաւը հրաման կը ստանայ Մօտայի ծովախորշը երթալով հսկելու կացութեան:

Մինչ 17 յեղափոխականները արտակարգ զգուշութեամբ օտար Թարգմաններու ընկերակցութեամբ Ժիրոնտ կը փոխադրուին շոգեմակոյկներով, Պոլսոյ մէջ մոլեգնած մահմետական ամբոխը պետութեան իսկ թոյլտուութեամբ Հայոց դէմ զանգուածային ջարդի մը ձեռնարկած է: Ոչ միայն Ղալաթիոյ առեւտրական հրապարակի խաներուն մշեցի եւ վանեցի գաւառացի չարքաշ բեռնակիրներն ու գործաւորները անխնայ կը սպաննուին: Վոսփորի ասիական եզերքին վրայ գտնուող Գանտիլլիի, Գուզկունճուքի, Սկիւտարի մէջ եւս Հայոց տուները թալանի կը տրուին, եւ բազմաթիւ բնակիչներ կը բռնաբարուին... սպաննուին: Գատըգիւղի զինուորական հրամանատար Ֆուատ Փաշա խստիւ կ'ընդդիմանայ որ հոն եւս սպանդներ կազմակերպուին: Այս պատճառաւ Ֆուատ Փաշա միջոց մը յետոյ իբր անհնազանդ Սուլթանին վստահութիւնը կորսնցուցած, երկրէն փախաւ: Ուսկիւտարի Խասգիւղ փոքր թաղին մէջ Հրեաներ ջարդարարներուն կը մատնանշեն Հայոց տուները եւ կողոպուտին կը մասնակցին:

***

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան Պոլսոյ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ ի ներկայութեան բազմաթիւ օտար դիւանագիտական գործակալներու: Խուժանը խիստ կարգապահ, ուշադրութիւն կ'ընէ որ ոչ միայն օտարի մը քիթը չարիւնի, այլ նոյնիսկ յոյն կամ հրեայ մը չվնասուի: Կոտորածին հրամանը եկած է միայն Հայերու համար: Անխնայօրէն ամբողջ օրը կը չարունակուի: Ոստիկան - զինուորները ոչ թէ չեն արգիլեր, այլ՝ յաճախ իրենք ալ կը մասնակցին ոճիրներու եւ թալանին: Երեք օրուան ընթացքին Պոլսոյ մէջ սպաննուող Հայոց թիւը ըստ Ռոպէրթ Գոլէճի տնօրէն Ճորճ Վօշպըրնի, 10 հազարէն աւելի է: Օրմանեան Սրբազան եւս այս թիւը հաւանական կը տեսնէ: Գերմանիոյ Պոլսոյ դեսպան Սորմա - Ելէլտոնուազն 7000 հոգի կը հաշուէ սպաննուածներուն թիւը: Հազարաւոր Հայեր ուրիշ գործի բերումով փողոց կամ գործի հրապարակ գտնուելու դժբախտութիւնը ունեցած են եթէ չեն սպաննուած, անմիջապէս քարափը խարսխած օտար ճամբորդատար կամ բեռնատար նաւերը կը նետուին ու անվերադարձ կը մեկնին Պոլսէն: Ասոնցմէ մին եղած է նաեւ երեւելի երգիծաբան Երուանդ Օտեան որ մազապուրծ ազատելէ յետոյ, քարափը գտնուող նաւ մը կ'ապաստանի ու մինչեւ Եգիպտոս կը մեկնի: 1908-ին Բ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ է որ Օտեան Պոլիս պիտի վերադառնայ:

Պանքայի դէպքէն յետոյ մէկ ամսուան ընթացքին Պոլսէն հեռացողներուն թիւը 25 - 30 հազարի միջեւ կը հաշուէի, որոնք Յունաստան, Պուլկարիա, Ռուսաստան, Ռումանիա եւ Եգիպտոս ապաստանեցան: Պոլսոյ այս մեծ սպանդին լուրը միջազգային հանրային կարծիքը խոր յուզումի մատնեց: Ռուսաստանի վարչապետ եւ Արտաքին նախարար իշխան Լոպանոֆ որ մօտ երկու տարի Ապտիւլ Համիտի հանդէպ ձեռնարկուած ամէն ճնշումի դէմ դայն կը պաշտպանէր, խիստ հիասթափ եղաւ: Երբ դեսպան Նէլիտոֆի Պոլսոյ պատահարներուն վերաբերեալ ընդարձակ տեղեկագիրը ստացաւ, Լոպանոֆ այդ օրը կը ճամբորդէր: Իր որդեգրած քաղաքականութեան սնանկութիւնը տեսնելով յուզումէն յանկարծամահ եղաւ:

Իսկ ի՞նչ եղաւ 17 յեղափոխականներուն ճակատագիրը որոնք Ժիրոնտի վրայ ազատ - համարձակ Պոլսէն մեկնեցան: Անոնք փափաք յայտնեցին Բիրէա ցամաք ելլելու: Բայց իրենց ցանկութիւնը մերժուեցաւ: Նաւը զիրենք Մարսէյլ առաջնորդեց ուկից բոլորն ալ բանտ ղրկուեցան: Իրականութեան մէջ Մելին - Հանոթոյի կառավարութիւնը բնաւ գոհ չէր մնացած որ յեղափոխականները ազատելու գործին մէջ Ֆրանսայի Պոլսոյ դեսպանատան խորհրդական Տը լա Պուլինիէռ այդքան ազդեցիկ դեր մը ստանձնած էր: Կառավարութիւնը ակամայ կատարուած իրողութեան մը առջեւ գտնուած էր: Բայց անգամ մը եղած էր: Յեղափոխականներու Մարսէյլի մէջ բանտարկութիւնը յուսադրեց Ելտըզի բռնակալը որ Փարիզի դեսպան Սալիհ Միւնիր Փաշայի պատուիրեց Ֆրանս. կառավրութեան մօտ միջամտել: (1896) Սեպտ. 7-ին, Սալիհ Միւնիր Փաշա «գաղտնի» նամակով մը Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց Նախարար Հանօթոյի գրելով նախ յանուն Վեհափառ Սուլթանին շնորհակալութիւն յայտնեց որ «Հայ անիշխանականները բանտարկուած են»: Յետոյ յայտնեց թէ «Բարձր. Դուռը շատ գոհ պիտի մնար եթէ անոնք Պոլիս արտաքսուէին որպէսզի ըստ օրինի դատուէին եւ իրենց արժանի պատիժը կրէին»:

Բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը այս լիրբ նախաձեռնութիւնը անպատասխանի ձգեց ու նախընտրեց լռել: Նախ 15 յեղափոխականները Արժանթին ղրկուեցան, մինչ Արմէն Գարօ եւ Հրաչ երկու շաբաթ եւս բանտը մնացին: Անոնք երկիցս Ֆրանսական կառավարութեան դիմում կատարեցին յիշեցնելով թէ իրենց «ազատութեան խոստում տրուած է, մինչ հասարակ բանտարկեալի մը նման դեռ բանտը կը գտնուին»: Ի վերջոյ, անոնք եւս ազատ արձակուեցան եւ Ժընեւ մեկնեցան: Գիտենք թէ Արմէն Գարօ (Գարեգին Բաստրմաճեան) Ա. Համաշխարհային պատերազմին սկիզբը Կովկաս անցնելով ստոյգ մահէ մը ազատեցաւ: Իսկ Հրաչ (Հայկ Թիրեաքեան) 1915-ի Ապրիլին ձերբակալուած մտաւորականներուն մէջ կը գտնուէր որուն վիճակեցաւ Անգարայի մէջ նահատակուիլ:

Պանք Օթոմանի դէպքին միակ դրական հետեւանքը այն եղաւ որ - եթէ կարելի է այսպէս կոչել երբ 10 հազարի մօտ անմեղներ սպաննուեցան -, Արտաքին Գործոց Նախարարութեան վաղեմի խորհրդական Արթին Փաշա Տատեանի խորհուրդներուն անսալով Ապտիւլ Համիտ պատրիարքական ընտրութեան արտօնութիւն տուաւ: Մաղաքիա Արք. Օրմանեան նոյն տարուան Նոյեմբերին պատրիարք ընտրուեցաւ: Իր յստակատես եւ աչալուրջ քաղաքականութեամբ ան յաջողեցաւ մինչեւ 1908 որոշ կայունութիւն մը ստեղծել: Նոյնիսկ Ելտըզի մահափորձին (1905 Յուլիս 21) Սուլթանին ներկայանալով զայն համոզեց որ անմեղ ժողովուրդը նոր սպանդներէ զերծ մնայ եւ յաջողեցաւ:

ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ՔՐՈՆԻԿ

- Թիւ 14 -

Հալէպահայը, ընդհանրապէս, օդափոխութեան վայրերու մեծ ընտրութիւն մը չունի. դասականն ու տարածուածը Քէսապն է, որ պատմական Կիլիկիոյ ծայրամասի վերջին հայ շրջանն է, որ ծիրանաւոր Աղաճանեանի հզօր միջնորդութեամբ է որ չէ կցուած Թուրքիոյ 1939 թուին, ֆրանսական իշխանութիւններու կողմէ, բախտ մը որուն չարժանացաւ Մուսա Լեռը իր եօթը հայ գիւղերով, կամխու լերան միւս կողմը: Քէսապ, բընութեամբ վայրագ գեղեցկութեամբ եւ մայրիի անտառներով օժտուած, արտադրութեամբ աղքատ, չկրցաւ պահել իր երիտասարդութիւնը եւ ապրելու համար տարուէ տարի իր շէնքերն ու հողերը գիւղացիներուն, դրամական լաւ վարձատրութեամբ եւ դժբախտաբար, մինչեւ է որ տարուէ տարի կորսնցնելու վրայ է իր հայկական դիմագիծը, հակառակ իր զոյգ դպրոցներուն եւ երեք եկեղեցիներուն եւ զոյգ սրբատեղիներուն:

Քէսապի լաւ օրերուն Հալէպահայերէն շատեր առանձնատուներ եւ յարկաբաժիններ կառուցին հոն: Մեծ թիւով ուրիշներ ալ բաւականանան չաբաթով կամ ամիսով սենեակներ վարձելով. շատ - շատեր ալ պանդոկներու եւ բարեկամներու մօտ կ'իջեւանին, բայց արդէն սկսած է նոր հոսանք մը դէպի աւելի աժան եւ դուրս քրիստոնեայ շրջաններ / Մարմարիթա, Սլնֆէ, Սաֆիթա, եւայլն / :

Ինչպէս ափսոս է որ Քէսապի նման հայաշունչ, պատմական նշանակութիւն ունեցող եւ ինչու չէ, վայրագ գեղեցկութեամբ օժտուած շրջան մը, ձեռքէ երթայ: Երկիր եւ Մշակոյթի տղաքը մի քանի տարիներ յաջորդաբար եկան կենդանացնելու Քէսապի ամառները. հոգեբանական բարոփոխութիւն մը մատուցեցին մտարակոյս անոնց մէջ, բայց կը թուի թէ Քէսապցիները աւելի հրապուրիչ առաջարկներու կը կարօտին, Սառուցիններով եւ Քուէյթցիներով չլեցնելու համար իրենց օդասուն լեռներուն յարկաբաժինները:

Հալութեան մեծագոյն մասը, բնականաբար, կը մնայ Հալէպ: Օրուան մէջ, խուսափելու համար սաստիկ տաքէն, իւրաքանչիւրը քաշուած կ'ըլլայ իր պատեանին մէջ: Իրիկնամուտին ընդհանրապէս, ընտանեօք եւ փոքրիկներով, կ'երթան ազգային ընտանեկան պարտէզ մը, որոնցմէ հնագոյնը ՀՄԸՄ է եւ ընդարձակագոյնը՝ Մխիթարեանը, ուր պաղ ճաշերու կողքին, փոքրիկները ունին խաղավայր, կողովագունտի դաշտեր, օրօրոցային բաժին. ասոնց կողքին կան Ճեմարանի, Կրթասիրաց, ՀԵԸ-ի, Թէքէեանի պարտէզները եւ մեծ թիւով բացօթեայ սրբարաններ (Սեան, Սօմար, Ֆարաոս, Սեւ

րոբեան, Արարատ, Հըրրիէ, Թուրին, Ռապիէ, Ֆարուք, Աղթամար եւլն.) ամէնքն ալ օժտուած նուագախումբով եւ երգիչներով, գրեթէ բոլորն ալ հայ, որոնք տարիներէ ի վեր արեւմտեան, հայկական եւ արաբական նոյն երգերը երգելով, խամաճիկի վերածած են իրենց յաճախորդները, որոնք առանց գգալու, ամէն ծանօթ եղանակին, մեքենաբար նոյն շարժումները կ'ընեն, ծիծաղելի դառնալու աստիճան:

Պոլսէի եւ Պաքալօրէայի արդիւնքներու հրատարակութենէն մինչեւ երկու շաբաթ, խօսակցութեանց նիւթը կը դառնայ այս կամ այն հայ վարժարանի մակարդակի մասին: Ընդհանրապէս խեղաթիւրուած լուրեր կը շրջին, ճիշդը հրատարակուելով հանդերձ ... կողմերը բնազդաբար միշտ ձգտում ունին լաւագոյնը իրենց ածուին մէջ տեսնելու. բնական ըզացում մըն է. բայց առ հասարակ, արաբերէն լեզուի դժուարութիւնը մեծ «հանտիքափ» մըն է բոլոր հայ աշակերտներուն որոնց յաջողութեանց տոկոսը եթէ միջակ կրնայ նկատուիլ, բայց ձեռք բերած նիշերու քանակը ընդհանրապէս միջակէն ալ վար ըլլալով, բարձրագոյն ուսումներու շատ կարելիութիւններ չի սահղծեր Սուրիոյ համալսարաններուն մէջ, այդ իսկ պատճառով տակաւին շատեր կը դիմեն Երեւանի համալսարանները, հակառակ նիւթական դժուարութիւններուն:

Կայ տակաւին Հալէպի յատուկ ուրիշ երեւոյթ մը որ զուտ մշակութային նկարագիր կը կրէ - տուներու մէջ կազմակերպուած դաշնամուրի համերգները, նմանութեամբ ԺԷ. - ԺԸ. դարերու Ֆրանսայի սալոններուն: Ընդհանրապէս լաւ դիրքի տէր ընտանիքի աղջիկներէն մին է որ դաշնամուրի դասեր առած կ'ըլլայ քաղաքիս ռուս կամ հայ երաժիշտէ մը, սորված դասական մի քանի կտորներ, ազգային մեղեդիներ եւ պատրաստ համերգով մը հրապարակ իջնելու: Կը սրբուին այցետոմս - հրաւիրատոմս, կ'ըլլան ծաղկեփունջերու առաքումներ, լուսանկարիչ, գինեձօնի նմանող բան մը եւ տեղի կ'ունենայ փոքրիկին համերգը, յաճախ յաջող, երբեմն բացառիկ, ընդհանրապէս աննշան, որ սակայն ցոյց կուտայ դաղութին կենսունակութիւնը եւ լաւագոյնին ձգտելու ջերմ փափաքը:

Կան երկու լուրջ նկարչական հաստատութիւններ, հնագոյնը Սարեան ակադեմիան, կը վայելէ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հովանաւորութիւնը եւ տուած է լաւ հունձք, երկրորդը Արշիլ Կորքի Համազգայինի պտուղն է եւ աւելի լաւ կազմակերպուած ըլլալ կը թուի: Ասոնցմէ զատ կան անհատներ, յաճախ «չարլաթան», որոնք ընդհանրապէս տուն մնացած կիներու եւ աղջիկներու յաթի եւ հայելիի վրայ «գործութիւն» սորվեցնելով, կոկիկ գումարներ կը շահին: Հալէպ իր անմիջական մերձակայքը ոչ լեռ ունի, ոչ ալ ծով. ունի անծայրածիր տափաստաններ զորս գունաւորելու համար ստեղծած է իր ուրոյն կեանքը, իւրայատուկ բացառիկ, եզակի, անկրկնելի, հարուստ, տարօրինակ. - ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ

Ի՛ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամերիկեան հեռատեսիլին լուրերու Սի - Էն - Էն կայանը որ ամբողջ աշխարհին ուղղակի հեռասփռեց Ծոցի պատերազմէն ու Մոսկուայի պետական հարուածի փորձէն ռեփորթաժներ, դժուարութիւններու շրջան մը կը բոլորէ: Ունկնդիրներու հետաքրքրութիւնը նուազած է ու շահը կը պակսի:

Այս երեւոյթին մէջ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կը վերագրուի այժմէականութեան. հրապարակին նիւթերը, ինչպէս՝ Պոսնիան, Հարաւային Ափրիկէն, Ռուանտան կամ Հիւսիսային Քորէան, այնպէս կը թուի որ չեն յաջողիր հանրութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ կեդրոնացնել: Կայանին կեդրոնատեղիին մէջ նոյնիսկ կատակի կարգով կ'ըսուի թէ պէտք եղածը լաւ պատերազմ մըն է, որպէսզի Սի - Էն - Էն վերագտնէ իր փառքի օրերը:

Կայանը 14 տարիէ ի վեր կը գործէ. սկզբնական հինգ տարուան դժուարին շրջանէ մը ետք, սկսած է յարաճուն շահ ապահովել:

Պակսած հետաքրքրութիւնը որ տարուոյն Բ. եռամսեային 26%-ի հասած է, պատասխանատուները մղած է յաւելեալ անվճար ժամեր տրամադրելու ծանուցումի տէրերու: Եւ որովհետեւ այդ մարզը ամէն օր աւելի կ'ընդարձակէ իր սահմանները, կայանը մեծ դժգոհութիւն չունի - առ այժմ - ունկնդիրներու թիւին նուազումէն:

Երեւոյթը որոշ գաղափար մըն ալ կուտայ ամերիկացի դիտողին մտայնութեան մասին. որքան ալ ծանրակշիռ պատահարներով լեցուն ըլլայ միջազգային առօրեան, այնքան ատեն որ Միացեալ - Նահանգներու առնչուած չըլլայ ան, չի գործեր հետաքրքրութիւն արթնցնելու Ամերիկացիին մօտ: Արդէն փաստերն ալ չեն պակսիր որ նախագահ Գլինթընի առաւօտեան մարզանքին տարազը, կամ կատուին արկածախնդրութիւնները շատ աւելի ուշադրութիւն կը գրաւեն հոն, քան թէ Ռուանտայի ցեղասպանութեան զոհերը կամ Սարայեւոյի պատերազմը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-57-

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆ

«Պատմութիւնը միշտ ինքզինք
կը կրկնէ», -
կ'ըսեն: Սխալ է:
Արտաքին - ներքին ոչ մէկ կացութիւն
նոյնը կը մնայ: Ցարափոփոխ է
եւ կ'ենթարկուի իր ուրո՛յն դարի
իրականութեանց, ըստ ամենա՛յնի:
Ասոր փոխարէն՝ ամէն մէկ ազգի
յիշողութիւնը կը յարատեւէ
ըստ փորձառական եւ զգացական
իր հին պատմութեան: Այս յիշողութեան
պրիսմակներով տեսնել կ'ուզէ ան
ոչ միայն ներկան, այլեւ ապագան:

Այսպէս՝ ի՛ր կամքով կը կրկնէ քայլեր
որոնցմէ երէկ դեռ կը դանդատէր:
Ու այնուհետեւ կը դժգոհի թէ
«Պատմութիւնը միշտ ինքզինք կը կրկնէ»:
Քանզի դէպքերը այժմէական
դարձեա՛լ կ'անտեսեն իր զգացական
փորձառութիւնը, թէկուզ՝ պատմական:
Մինչ քաղաքական լուրջ ղեկավարներ
այս կէտը յաճախ կը մատնանշեն,
անդին՝ փառասէր ամբոխավարներ
բառերու ետին զայն պահել կ'ուզեն
որ ժողովուրդը աւելի՛ յուզեն:

Հաստատումներս ներշնչուած են
Հայ նախագահի զոյգ ուղերձներէն (*)
խոհուն, հաստատուն եւ իմացական
զորս արտասանեց սահմանադրական
իր ծրագիրին ի բացատրութիւն:
Լուրջ, վերլուծական, համապատասխան՝
արդի դարերու իրականութեան:
Անշեղ պահելով ոգին անցեալի՝
կ'ուզէ հաստատել հիմքը նոր կեանքի:
Անդին ուրիշներ՝ զուտ ընտրողական
հասկացողութեամբ՝ նեղ քաղաքական
սահմանը չանցնող հռետորական
ճառ կը մատուցեն առ ի պատասխան:
Պարլամենտական սիստեմ մը կ'ուզեն
որմէ այլ ազգեր օճիք կը թօթվեն:
Սիստեմը կ'ուզեն, հոգ չէ թէ նորէն
կարգեր հաստատուին անիշխանական
պատկերին նման մեր հին պատմութեան:
Կը յիշեցնեն նախարարական
պառակտումները ազգիս հայկական
որ պատճառ դարձան պետականութեան
լրիւ կործանման ու անհետացման:

Կարծէք այսօր ալ՝ անցեալի նման
կը միտին փաստել մեզի ա՛ն-պա՛յ-մա՛ն՝
փարկածը «ինքզինք կրկնող
Պատմութեան»:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(*) Ապրիլ 25 եւ Յունիս 13, 1994

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ
ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նատ մաշած, նոր փայլեցուած, եւ փայլը դեռ բնաւ չաղարտուած տախտակամածին վրայ սահեցաւ Եպրաքսէ Հանըմ, իր մաշած կրունկներուն եւ իր աճապարանքին պատճառաւ: Գնաց երեսի վրայ: Անթարթ մը: Խուլ ճիչ մը՝ կնոջ փորոտիքին մէջ: Ճարտարապետական գիծեր, պատուհաններու մէջ կախուած ճերմակեղէններ եւ վարի cour-ը աչքերուն մէջ դարձան, շրջեցան, ընկլուզեցան, բայց կինը կառչեցաւ:

Կրցաւ կառչիլ պատուհանի շրջանակին, գոնէ մէկ ձեռքով: Դժուարութեամբ ու ընչահեղձ՝ ներս անցաւ: Ներս անցաւ՝ առանց գորգի: Ան վար հասած էր արդէն ու կը հանգչէր երկու աղբամաններու միջեւ:

Լեզին պատռած էր: Եպրաքսէ Հանըմին սարսափը աննախընթաց էր: Երկու ձեռքերը գլխուն զարկաւ իր բոլոր ուժով եւ կանչեց սրտին խորունկէն «Ամա՛ն, ամա՛ն Սուրբ Աստուածամար»:

Կարծես վտանգէն հեռու փախչելու համար, կարծես աւելի ապահովութիւն գտնելու համար, գնաց սենեակին խորը, սկսաւ դառնալ ու դառնալ նոյն անկիւնին մէջ եւ դողացող ձեռքերը կրկին գլխուն զարնելով ըսաւ «քա կ'երթայի՛ կոր ... քա մանչէ՛րս ... ամա՛ն սուրբ Աստուածամար ...»:

Ո՛չ, չէր գացած: Կասկած չկայ թէ վար չէր ինկած: Հոս էր, սենեակին մէջն էր, վտանգը անցած էր: Տեսաւ ինքզինքը հայելիին մէջ: Շառագունած էր եւ այլայլած: Խաչ հանեց եւ վճռեց Կիրակի օր «մոմ երթալ եւ եկեղեցի մը վառել»: Երբ ինքզինքը կը դիտէր հայելիին մէջ, հոն տեսաւ նաեւ անծանօթ մօր պատկերը: Ան միշտ կը ժպտէր քաղցրօրէն:

. . . .

Ան միշտ կը ժպտէր քաղցրօրէն:

. . . .

– Քա էտէպսիզ, գետնին տա՛կը անցնելիք Եպրաքսէ:

Կատաղօրէն սկսաւ յանդիմանել ինքզինքը եւ ըսաւ թէ Ֆրանսացիները իրաւո՛ւնք ունին, թէ ինք ճշմարիտ խենթ մըն է, թէ ծայրայեղութեան տարած է մաքրասիրութիւնը: Ամէն օր եւ օրն ի բուն ջուր կը վազցնէ, տախտակ կը շփէ եւ բան կը թօթվէ: Եւ այժմ վերջապէս կ'ուզէր գիտնալ, կ'ուզէր անպայման գիտնալ թէ ե՞րբ պիտի փոխէ իր յոռի բնաւորութիւնը: Հարց կուտար եւ կը փափաքէր հասկնալ թէ ե՞րբ պիտի հրաժարի իր անիմաստ սովորութիւններէն: «Հէ՞, ըսէ նայիմ» կը կրկնէր ամէն նախադասութեան սկիզբն ու վերջը, եւ քանի որ յանցապարտ Եպրաքսէ կը մնար լուռ ինք աւելի ուժ կ'առնէր եւ կը պնդէր թէ արժանի է պատիժի: «Հա՛խ» է, ինչ որ պատահեցաւ «հախ» է: Այո՛, արդարութիւն է: Իրեն պէս ջատուկ մը որ իր երկու անման մանչերն իսկ մեղքնալ չի գիտեր, այս տեսակ վախճան մը պէտք է ունենայ: Պէտք է ճղակոտոր ըլլայ: «Ամա՛ն Սուրբ Աստուածամար»: Սկսաւ լալ Եպրաքսէ Հանըմ:

. . . .

Երբե՛ք, երբեք պիտի չհամարձակի վար իջնել եւ պանդոկապետուհիէն խնդրել որ իրեն վերադարձնէ գորգը: Երբե՛ք, երբեք պիտի չհամարձակի խոստովանիլ թէ գորգ թօթվելու ելած էր մեռնող տղու մը սենեակին մէջ որ հեռու տեղ մայրիկ մը ունի: Հայելիին վրայ էր միշտ իր մեղքը: Բայց ուրեմն ի՞նչ պիտի ընէ: Լսուեցաւ պանդոկապետին ձայնը որ ոստիկաններու հետ չփոած ըլլալուն համար աւելի գոռ եղած էր: Մարդը վերադարձեր է: Եպրաքսէ Հանըմ անմիջապէս գոցեց պատուհանը:

Բնականաբար ոտնաձայները կը մօտենային եւ սանդուխը կը ճռնչէր հետզհետէ աւելի յստակօրէն: Հայ մայրը յանկարծ նշմարեց իր սեւ լաթը: Այն՝ որուն մէջ պլլուած էր իր գորգը: Պարա՛պ, պարա՛պ, պարա՛պ սեւ լաթը:

Այնքան արագ որքան արագ բացած էր պատուհանը գորգը թօթվելու համար, Եպրաքսէ Հանըմ շուրջը նայեցաւ եւ անմիջապէս վերմակին տակէն խլեց մեծ բարձը: Զայն պլլեց սեւ լաթին մէջ: Հօփ-լա: Կրկին գոցեց վերմակը:

. . . .

Ցաղթանդամ բեռնակիրներ կառքէ մը վար կ'առնեն պոչաւոր դաշնակ մը, մինչ կառքին ձիերը կը խածնեն մէկզմէկու վիզ: Զանձրեւեց այսօր բացառաբար եւ ապրիլեան յեւմիջօրէն յառաջացած է պատերու տակէ, գլխիկոր: Մօտակայ բարձր ծխնելոյզին մուխը կ'իյնար վար, պատճառ ըլլալով որ աւելածուն պլուխը ցցէ, նայի եւ քրթմնջէ: Իր ատելի խանութին առջեւ նստած է անցեալը մութ մսագործ մը, խոշոր շան մը հետ: Հաստափոր մսագործը բերնին անկիւնէն կը նետէ սիկարէթի գարշելի կտորակ մը եւ վերջապէս կը զարմանայ: Զարմացումով կը նայի սեւեր հագած խեղճուկ կնոջ մը, որուն շարժումները առնուազն արտառոց են: Լայնածաւալ կինը սեւ ծրար մը ունի թեւին տակ: Զղադրգիռ գնացքով կ'երթայ ան փողոցին ծայրը եւ հոն կը կենայ: Հոն կը կենայ ու յետոյ կը վերադառնայ: Այս երրորդ անգամն է որ կինը կ'երթուդարձէ: Կը մօտենայ մարմար դուռով եւ ոսկեզօծ տառերով պանդոկին, կարծես ներս մտնելու հաստա՛տ, անխախտելի՛ որոշումով, բայց կը վարանի, քիչ յետոյ հեռանալու համար աճապարանօք: Ծրարը կը բանայ, կը նայի սպիտակ բանի մը եւ անհասկնալի բաներ կը բացագանչէ: Բայց մանուանդ ձեռքը կը զարնէ գլխին, արագ եւ բազմաթիւ հարուածներով: Շուրջն ալ կը նայի կարծես օգնութիւն հայցելու պէս, բայց ոչ ոք օգնութեան չի հասնիր անոր՝ որ խեղճուկ մը կեցեր է պանդոկին դրան առջեւ, անոր՝ զոր ես կոչեցի Եպրաքսէ Հանըմ, բայց դուն գիտես, ընթերցող, որ պճեղ մը անուշ սիրտ է:

(Շար. 7 եւ վերջ)

(Շար. Ա. էջէն)

րիւեանի, Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի (Պոլսէն) եւ Էջմիածնի հոգեւոր դասու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Երեւան ժամանած է նաեւ Պարսկաստանի պատուիրակութիւնը գլխաւորութեամբ Խորհրդարանի նախագահութեան անդամ՝ Թագաւիի:

***

Հինգշաբթի վաղ առաւօտեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին աճիւնը Երեւանի կառավարական հիւանդանոցէն փոխադրուած է Ս. Սարգիս Աթոռանիստ Եկեղեցին, ուղեկցութեամբ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքներուն, առաջնորդներու եւ ծովածաւալ բազմութեան մը «այսօր ժողովեալ սրբոյն ի միասին» շարականի երգեցողութեամբ: Աւելի ուշ իրենց միացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը: Ժամը 12-ին Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Արարողութիւնը կատարած է Թորգոմ պատրիարք: Հնչած են «Յորժամ», «Գթա՛ Տէր», «Ի Վերին Երուսաղէմ»: Հոգեհանգստեան պաշտօնի աւարտին խօսած է Գարեգին Արք. Ներսիսեան:

***

Հանրապետութեան Նախագահը կը շարունակէ ցաւակցական հեռագրեր ստանալ: Ցաւակցութիւն յայտնած են Վրաստանի Նախագահ՝ Շեւարնածէ, Ռումանիոյ Նախագահ՝ Իլիէսկու, Ռուսաստանի Խորհրդարանի Նախագահ՝ Շումէյկօ, ՀԱՊ-ի երկիրներու միջ - խորհրդարանական վեհաժողովի խորհուրդի Նախագահ Գալազովից, Էստոնիայի Հայկական Մշակութային Միութիւնը, Վրաստանի վարչապետը: Մայր Աթոռն ալ, անշուշտ, ցաւակցական բազմաթիւ հեռագրեր ստացած է որոնց կարգին՝ Եւրոպական Եկեղեցիներու Խորհուրդի քարտուղար՝ Եան Ֆիշէր, Անգլիքան Եկեղեցւոյ պետ՝ Քանթերպըրիի Արքեպիսկոպոսը, Հնդկական Մալապար Եկեղեցիի Կաթողիկոս՝ Պազիլիոս Մար Թոմա, եւայլն, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ մեծ շուքով, բեմադրութիւններով, դերասաններով վերակոչեց Փարիզի յիսնամեակին դէպքերը: Օթէլ տը Վիլի առջեւ հաւաքուած էին - կ'ըսուի - 200 հազար հոգի, ապա՝ Գոնգորտ 300 հազար, պարելու, երգելու համար: Խօսք առին Ֆ. Միթերան, Է. Պալատիւր, Ժ. Շիրաք, բոլորն ալ շեշտը դնելով ազգ. միասնականութեան անհրաժեշտութեան վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ նախարարը, ընդունելէ ետք անհարեկչական արարքներու զոհերու միութեան նախագահուհին, յայտարարեց թէ անհարեկչութեան արարքներու համար ժամանցումը 10-էն 20 տարիի բարձրացնելու համար օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին:

ՄԱՐՈՔԻ օդաչուներու մէկ սենտիքան բնաւ համաձայն չէ հրապարակուած այն լուրին, ըստ որուն Ակատիրի օդանաւին օդաչուն անձնասպան եղած է պատճառ դառնալով արկածին:

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC

LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT

TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de

BTS-Action Commerciale

Formation en alternance,

GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան իրենց թոռան

ՆԱԹԱՇԱ-Ի

ծնունդին ուրախ առթիւ, Օգոստոս 22, 1994, Փարիզ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. _

1000-ական ֆր. «Հայաստան» Հիմնադրամին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն), Շաւիլի դպրոցին, Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 28, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ժամը 10-ին:

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

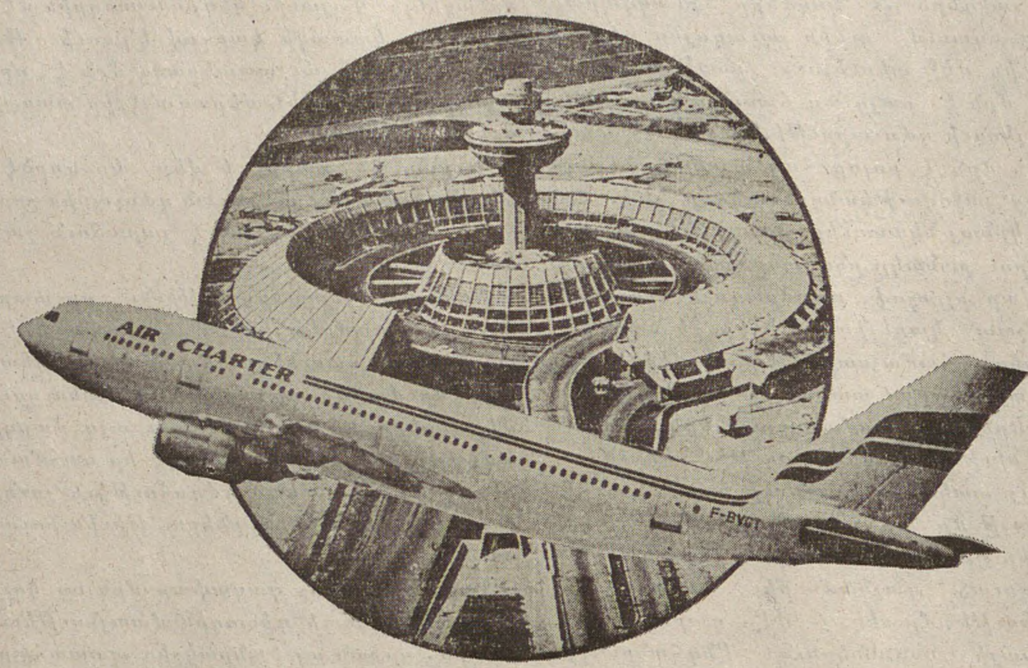

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

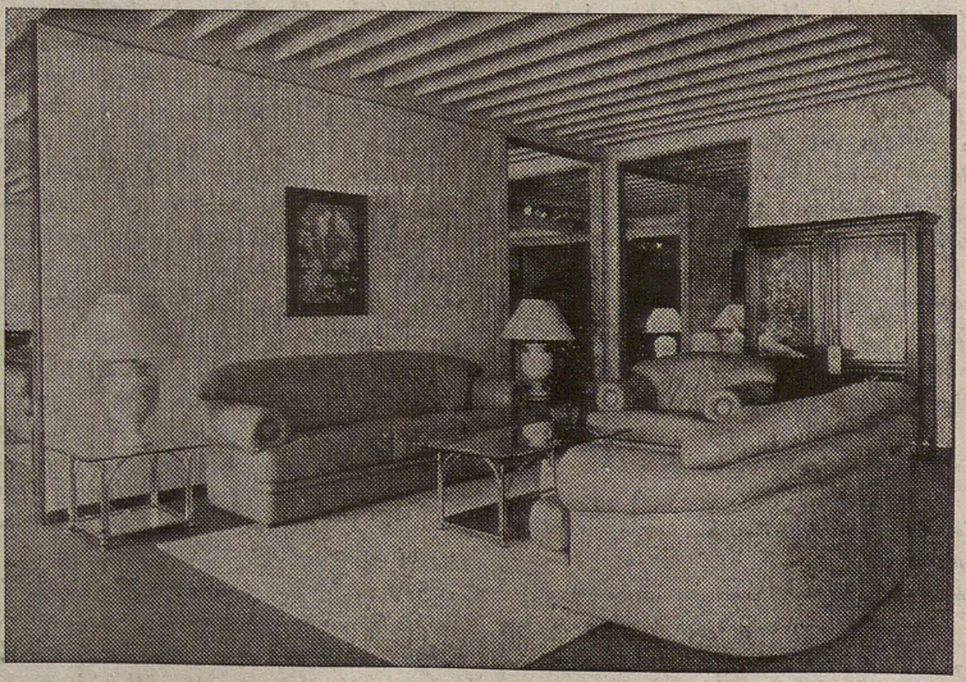

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

FOOTBALL
COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB: Tél: 42 27 12 26 / Fax: 40 50 88 09
ASA: A. Manissian - Tél: 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél: 39 81 33 62
Fax: 42 54 18 93
AISA: J. Hairabedian - Tél: 46 30 34 33
Fax: 46 31 51 06
FOOT DU MONDE: R. Fermanian - Tél: 47 36 33 30

Pèlerinage annuel
1944 — 50ème ANNIVERSAIRE — 1994

SAINT GREGOIRE à TALLARD

Une Messe Episcopale sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

sous l'égide du Conseil Régional de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

Monseigneur DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

CELEBRERA LA MESSE à 10 H 30

en présence de
Monseigneur LAGRANGE, évêque de Gap, et du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale SAHAK-MESROP dirigée par Khatchik YILMAZIAN

A 13 H. un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

DEPART à 7 H 00 PRECISES

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

MARSEILLE
Cathédrale Arménienne du Prado, tél 91 77 84 70

SAINT-ANTOINE
Eglise Saint Tadéos, tél 91 65 56 75
M. Tashan, tél 91 65 54 45

BEAUMONT
Eglise Saint Grégoire-Krikor, tél 91 93 13 50
Croix Bleue Arménienne, tél 91 93 30 08

SAINT-JEROME
Eglise St. Sahak-Mesrop, tél 91 66 31 47
Croix Bleue Arménienne, tél 91 61 10 82

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour seul 100 F
Repas seul 100 F
Aller-retour et repas compris 200 F

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30
MARDI
30 AOUT
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
Directrice: Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 47. 70. 86. 60 — Telex : HARATCH 280 868 F
— Fax : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

70րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.402
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
70e ANNEE — N° 18.402

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱՏԱՐԵՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ԵՒ ԽՕՍԵՑԱՒ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

ՊԱՏԱՐԱԳԵՑ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԽՕՍԵՑԱՆ ՆԱԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԵՒ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Օգոստոս 26-ին է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի աճիւնը պատկառելի թափորով Երեւանի Աթոռանիստ Սուրբ Սարգիս Եկեղեցիէն կը փոխադրուէր Էջմիածնայ Մայր Տաճարը: Մեկնումէն առաջ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարած էր Եկեղեցին: Ժամը 10-ին է որ թափորը կ'ուղղուէր դէպի Էջմիածին (13 քիլոմեթր), ճամբուն վրայ կարճ կայքերով, որոնց ընթացքին արարողութիւններ կը կատարուէին: Թափորը Էջմիածին կը հասնէր ժամը 12.30-ին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մարմինը կը զետեղուէր Մայր Տաճար ու կը կատարուէր հոգեհանգստեան պաշտօն, ապա, առիթ կը տրուէր ժողովուրդին իր վերջին յարգանքը մատուցանելու: Յաջորդ օրն ալ, Շաբաթ, Օգոստոս 27, առաւօտուն ժամերգութիւն կը կատարուէր, որու կը մասնակցէին Մայր Աթոռի միաբանները, արտասահմանի թեմերու ներկայացուցիչներ: Յաւարտ ժամերգութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է Մայր Տաճարի լուսարարապետ՝ Յուսիկ Արք. Սանթուրեան: Այնուհետեւ սկսած է, կրկին, ժողովուրդին մուտքը Եկեղեցի: Մայր Տաճարի պատերուն տակ զետեղուած են անհամար ծաղկեպսակներ զորս ղրկած են զանազան երկիրներու կառավարութիւններու Հայաստանի դեսպանատուներն ու ներկայացուցչութիւնները, ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղարը, միջազգային այլ կազմակերպութիւններ: Ամբողջ օրը յարգանքի տուրք բերած են Հայաստանի նախարարները, մտաւորականներ, հանրային կեանքի գործիչներ եւայլն, եւայլն: Երեկոյեան ժամը 19-ին կատարուած է ժամերգութիւն, հուսկ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Շաբաթ օր նաեւ Երեւան ժամանած են Վրաստանի Իլիա Կաթողիկոսը եւ Վրաստանի պատուիրակութիւնը, Ռուսաստանի Ուղղափառ Եկեղեցիին բարձրագոյն Սինոդի յատուկ ներկայացուցիչ՝ մետրոպոլիտը:

***

Կիրակի, Օգոստոս 28, ժամը 10-ին սկսած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը եւ տեւած է մինչեւ ժամը 14.30:

Պատարագած է Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը, օծումը կատարած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, մասնակցութեամբ տեղապահ Թորգոմ Արք.ի եւ 12 Արքեպիսկոպոսներու: Եկեղեցւոյ մէջ առաջին դամբանականը խօսած է Գարեգին Կաթողիկոս, յետոյ Թորգոմ Արք.:

Ապա, բակին մէջ խօսք առած են Վրաստանի Պատրիարքը եւ Հանրապետութեան նախագահը՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան որու դամբանականը կու տանք առանձին: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը թաղուած է զանգակատան տակ, Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի կողքին:

Նոյն իրիկունը հոգեճաշ մը տեղի ունեցած է Արմենիա պանդոկը, որ տեւած է ժամը 18-էն 20.15: Ճաշը վարած է Ներսէս Արք. Պօղապալեան, խօսք առած են Բարգէն Արարքցեան եւ բոլոր պատուիրակութեանց ներկայացուցիչները: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է նորընտիր տեղապահը՝ Թորգոմ Արք. խորապէս տպաւորելով ներկաները:

***

ՆԱԽԱԳԱՀ
ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Սիրելի հայրենակիցներ,
մեծարգոյ հիւրեր

Այսօր սգացող հայ ժողովուրդը հայրենեաց սուրբ հողին է յանձնում եւ դէպի երկնային արքայութիւն ճանապարհում իր ամենամեծ երախտաւորներից մէկին՝ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Վեհափառ Հայրապետի շուրջ քառասնամեայ գահակալութիւնը, որ համընկաւ ստալինեան բռնապետութեան թօթափման, մտքի ազատագրման ու մարդկային արժէքների վերականգնման տառապագին տարիներին, եղաւ համակ նուիրումի, եկեղեցական բարեշինութեան եւ ազգային զարթօնքի լիապարփակ ժամանակաշրջան:

Եւ թէեւ այդ ժամանակաշրջանում մակընթացութիւններին յաջորդեցին նաեւ տեղատուութիւններ, ձեռնարկուեցին մտքի ու խղճի ազատութեան նորանոր սահմանափակումներ, բորբոքուեցին անհարկի ներեկեղեցական տարաձայնութիւններ, բայց Վեհափառ Հայրապետը, միշտ գտնուելով Ամենայն Հայոցի բարձրութեան վրայ, իր իմաստուն ու հաւասարակշռուած գործունէութեամբ, անվրէպ ձեռնարկներով ու ծանրակշիռ խօսքով կարողացաւ եկեղեցին ու իր հօտը հեռու պահել աղէտալի փորձութիւններից եւ անվերականգնելի կորուստներից:

Դրա համար պահանջւում էր, ի հարկէ, երկաթեայ կամք, ծով համբերութիւն, խոր իմաստութիւն ու հեռատեսութիւն՝ յատկանիշներ, որ Նախախնամութիւնը բարեբախտաբար Վեհափառին չէր զլացել:

Հասուն կեանքի աւելի քան եօթանասուն երկարուձիգ տարիների ընթացքում գգայասիրտ Հայրապետը լիովին կիսեց իր ժողովրդի ճակատագիրը եւ պատասխանատուութեան բարձր գիտակցութեամբ ջանաց ամոքել նրա ցաւերը, թեթեւացնել նրա բազմազան հոգսերը:

Վազգէն Վեհափառը, սակայն, բախտ ունեցաւ նաեւ վայելելու իր ժողովրդի տարած յաղթանակները, հրճուելու նրա յաջողութիւններով, վերապրելու զանգուածային ներգաղթի ոգեւորութիւնը, մասնակցելու ետ-պատերազմեան Հայաստանի շէնացմանը, ականատեսն ու նեցուկը լինելու Արցախահայութեան հերոսամարտի եւ ողջունելու Հայոց պետականութեան վերականգնումը:

Երիտասարդական աւիւնով նա լծուեց նորանկախ Հանրապետութեան ամրապնդման սրբազան գործին՝ այն վեր դասելով մնացեալ բոլոր ժամանակաւոր ու անցողիկ խնդիրներից, անչափ ոգեւորուեց «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի ստեղծման գաղափարով եւ իր անձնական օրինակով ու անմիջական մասնակցութեամբ քաջալերեց նրա յաջող ընթացքը:

Չնայած երկրի ներկայ տխուր իրավիճակին, առկայ հսկայական դժուարութիւններին, սոցիալ-տնտեսական ծանր խնդիրներին՝ Վեհափառ Հայրապետը, օժտուած լինելով հիմնականն ու երկրորդականը, անցողիկն ու մնայունը զանազանելու բացառիկ շնորհով, մինչեւ վերջին շունչը մնաց լաւատես հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ապագայի նկատմամբ:

Հայ Առաքելական Եկեղեցու 1700-ամեայ պատմութեան մատեանում Վազգէն Վեհափառը երջանկութիւնն ունեցաւ դասուելու այն հազուագիւտ կաթողիկոսների շարքը, որոնք իրենց ազգին ծառայեցին Հայոց անկախ պետականութեան գոյութեան պայմաններում՝ դրանով հնարաւորութիւն ձեռք բերելով բազմապատկելու հովուապետական գործունէութեան արդիւնքները: Վեհափառն այսպիսով իր անձնական օրինակով եւս մէկ անգամ հաստատեց ազգի բնականոն գոյութեան երկու անհրաժեշտ պայմանների՝ պետութեան եւ եկեղեցու ճակատագրի միասնութեան անառարկելի ճշմարտութիւնը:

Նա թողեց, սակայն, նաեւ անկատար մի երազ, որի իրականացման համար թէեւ չխնայեց որեւէ ջանք, մանաւանդ գահակալութեան վերջին տարիներին: Այդ երազը Հայ Առաքելական Եկեղեցու միասնութեան եւ աւանդական նուիրապետութեան վերականգնումն էր, որը որպէս սուրբ պատգամ յանձնուեց մեր սերնդի խղճին:

Վեհափառ Հայրապետը աշխարհից հեռացաւ խլեակ դարձած մարմնով, բայց նրա փառաւորուած հոգին գնաց ճախրելու երկնային արքայութեան մէջ Լուսաւորչի, Սահակի, Մեսրոպի, Ներսէս Շնորհալու, Խրիմեան Հայրիկի անմահ հոգիների թեւանցուկ:

Վազգէն Կաթողիկոսի լուսաւոր կերպարը յաւերժ կը մնայ իւրաքանչիւր Հայի բաբախող սրտում որպէս եկեղեցաշինութեան, անձնուիրութեան, հայրենասիրութեան եւ հաստատունութեան անանց խորհրդանիշ, իսկ նրա աղօթքները որպէս պահապան հրեշտակներ մշտապէս կը հսկեն մեր փշոտ ուղին:

***

ՀՈՂԱՍԱՀՔ ԿԱՊԱՆԻ ՄԷՋ

4 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎՆԱՍՆԵՐ

Ուրբաթ, Օգոստոս 26-ին, հողասահք մը պատահած է ժամը 6.50-ին որ անակընկալի բերած է Կապանի բնակչութիւնը եւ աղէտի գօտիի վերածած է ամբողջ շրջան մը: Զորս մեռեալ կայ եւ բաւական տուներ վնասուած են:

ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՏԵՂԱՊԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵԼՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գոհունակութեամբ տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ սոյն թուականի Օգոստոսի 25-ին ժամը 18-ին, Վեհարանում տեղի ունեցած Եպիսկոպոսաց եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի միացեալ ժողովում Կաթողիկոսական Տեղապահ ընտրուեց Երուսաղէմի Պատրիարք՝ Ամենապատիւ Տէր Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանը: Ժողովի աւարտին, Տեղապահ ընտրուած Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանը հանդէս եկաւ շնորհակալական խօսքով իրեն վստահուած բարձր պաշտօնի համար եւ ապա Եպիսկոպոսաց Դասին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամներին հրաւիրեց անդրանիկ նիստին, որը տեղի կ'ունենայ Օգոստոսի 29-ին, ժամը 9-ին Վեհարանում:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Օգոստոս 26, 1994

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ միջեւ մթնոլորտը յանկարծ լարուեցաւ, երբ Մարոք որոշեց մուտքի վիզայի դրութիւն հաստատել Ալժերացիներուն համար: Այս որոշումը տրուեցաւ, երբ Օգոս. 25-էն 26-ի գիշերը Ֆէսի մէջ երկու Ալժերացիներ ձերբակալուեցան որոնք անդամ էին «զինեալ խմբակ»ի մը: Ալժերիա անմիջապէս հակազդեց սահմանը փակելով: Պէտք չէ մոռնալ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները երբեք լաւ չեն եղած, մանաւանդ անկախութենէն ի վեր (1962) Սահարայի հարցը միշտ խոր վէճերու նիւթ եղած է, նոյնիսկ պատերազմի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ Ժէ - Ի - Ա-ն (իսլամական զինեալ խումբ) յայտարարեց թէ «խալիֆայութեան» կառավարութիւն մը կազմած է, ինչ որ քիչ մը ասպարէզ կարդալ է իշխանութեան: Ցարդ եղածը կեռիլա մըն էր որու, այժմ, քաղաքական տարողութիւն կը տրուի: Միւս կողմէ, այս ընթացքը կը հաստատէ ներքին պառակտում մը իսլամական ճակատէն ներս, քանի այս որոշումը կը հաղորդուի, երբ բանակցութիւն մը սկսած է ՖԻՍ-ի (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) եւ կառավարութեան միջեւ: Ժէ - Ի - Ա-ն որեւէ համաձայնութիւն չուզեր Ալժերիոյ ներկայ իշխանութեան հետ եւ կ'ուզէ նաեւ արգելք հանդիսանալ որ իսլամական տարրերը, որեւէ ձեւով, բանակցութիւն վարեն իշխանութեան հետ: Պառակտումը աւելի ցայտուն դարձաւ այն օրէն, երբ ի պատասխան Ժէ - Ի - Ա-ի, ՖԻՍ-ը, իր կարգին ստեղծեց Ա-Ի-Ս մը, այսինքն Փրկութեան Իսլամական Բանակ:

ՓԱՐԻԶԻ Ազատագրման 50-ամեակի հանդիսութիւնները տեղ տեղ աւելի կրկէսի բնոյթ ունեցան քան պատշաճ ոգեկոչումի մը: Շան դ'Էլիզէի տողանցքը որ պէտք է յիշեցնէր Տը Կոլի տողանցքը, այնքան անկարգ եղած է (եւ հազիւ 30 հազար հոգիի մասնակցութեամբ) որ որեւէ տպաւորութիւն չէ ձգած: Գերմանացիք նոյն ձեւով չեն տեսներ Փարիզի ազատագրումը եւ գերման հեռատեսիլի Ա. կայանը յայտարարած է որ Փարիզի ազատագրումը իր իսկ ժողովուրդին

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԱՌԱԿՏԵՑԱՒ ՌԱԿ-Ը

Յառաջիկայ, քաղաքական պատմաբաններու համար ուսումնասիրութեան հետաքրքրական առարկայ պիտի կազմէ անկախ Հայաստանի մէջ կուսակցութիւններու յայտնութեան երեւոյթը: Եթէ չհաշուենք Հ.Հ.Շ.-ը եւ Համայնավար կուսակցութիւնը որոնք զուտ տեղական արտադրութիւն են, մնացեալներուն գլխաւորները առաջին անկախութենէն ետք Սփիւռք անցած աւանդական կուսակցութիւններն են. անոնց Հայաստանի մէջ ներկայութիւնը գրեթէ սփիւռքեան կառոյցներուն երկարաձգումներուն ձեւը ունեցաւ, ինչ որ հաւանօրէն կարեւոր ազդակ է զանգուածային հետաքրքրութենէ զուրկ մնալու իրավիճակին: Որոշ չափով այդ պարագան է նաեւ պատճառը որ աւանդական երեք կուսակցութիւններու Հայաստանեան թեւերը չյաջողեցան միաձոյլ կազմեր ունենալ ու լուրջ կամ նուազ լուրջ երկփեղկումներ անպաժան եղան անոնցմէ:

Այս մարզին մէջ կատարուած նորագոյն տեղաշարժին լուրերը կու գան ՀՌԱԿ-էն (Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն): Օգոստոս 9-ին Երեւանի մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կուսակցութեան խումբ մը անդամներ (31 հոգի) յայտարարած են թէ կուսակցութեան վարչութիւնը «ըստ էութեան ժախողելով կուսակցութեան կայացումը Հայաստանում, որդեգրել է մի արատաւոր գործելակերպ, որում ի սպառ բացակայում է քաղաքական մթնոլորտը»: Այս զանգատէն ետք, կայ աւելի ծանրակշիռը որպէս ներքին ընդդիմութեան ամբաստանութիւն. դժգոհ ռամկավարներու յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի. «ՀՌԱԿ-ը իր գործօն մասնակցութիւնը չի բերում հանրապետութեան համար կարեւոր հիմնախնդիրների լուծմանը՝ կառուցողական ընդդիմութեան գաղափարը փոխարինել է «ընդդիմութիւն ամէն ինչում» գործելակերպով»: Նոյն խումբը որուն մաս կը կազմեն Խորհրդարանի ռամկավար երեսփոխաններ, յայտնած է թէ նախորդ օրը, Օգոստոս 8-ին որոշած է «սահմանադրել հանրապետութիւնում ռամկավար ազատական գաղափարախօսութիւնը եւ սկզբունքները վարկաբեկած մի խումբ մարդկանցից եւ յենուելով ՀՌԱԿ շարքերում առկայ առողջ ուժերի վրայ, իրաւայաջորդութեան հանրայայտ սկզբունքներով ձեւաւորել իրական Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն»:

Անջատողական այս շարժումին առաջին հակազդեցութիւնը յաջորդ օրն իսկ տեղ կը գտնէ ռամկավար - ազատական օրաթերթ «Ազգ»ի մէջ, «Արհեստական մի նոր կուսակցութիւն» խորագիրով. առաջին տողերով իսկ պառակտումին մեղքը կը ձգուի իշխանութեան վրայ. հոն ըսուած է. «Իշխանութիւնները փորձում են ստեղծել արհեստական մի նոր կուսակցութիւն, այս անգամ ՌԱԿ-ին մրցակից, նրան խանգարող»: Իսկ յաջորդ օրուան (Օգոստոս 11) թիւին առաջին էջի առաջին սիւնակին մէջ կը տրուի կուսակցութեան Հանրապետական վարչութեան յայտարարութիւնը: Ան դրուատիքով յիշեցնելէ ետք կուսակցութեան աւելի քան դարաւոր ուղին որ այսօր կ'անցնի նաեւ հայրենի հողէն ու արձանագրուած հանգրուանները, պետական շինարարական գործին մասնակցութիւնը, կը շեշտէ թէ ինքնակոչ խմբակը չի կրնար ՌԱԿ-ի իրաւայաջորդը հանդիսանալ եւ թէ ՌԱԿ-ը պատասխանատու չէ այդ անձերուն յետագայ քաղաքական եւ հանրային գործունէութեան:

Հարցին շարունակութիւնը կը գտնենք «Լրագիր» օրաթերթին Օգոստոս 12-ի թիւին մէջ ուր առաջին էջէն տեղ գտած են երկու հարցազրոյցներ. առաջինը կատարուած է «Ազգ»ի գլխաւոր խմբագիր Յակոբ Աւետիքեանի, երկրորդը՝ Գրիգոր Գրիգորեանի հետ. ան կուսակցութեան 20-ամեայ անդամ մըն է որ եղած է նաեւ Միացեալ - Նահանգներ Արեւմտեան շրջանի վարչութեան ատենապետ. իր անձնական միջոցներով եօթը ամիս Լոս - Անճըլըսի մէջ հրատարակած է «Ազգ» օրաթերթը: Անցեալ ամիս արտաքսուած է շարքերէն:

Աննա Կարապետեանի կատարած այս զոյգ զրոյցներէն առաջինին մէջ Յակոբ Աւետիքեան անհասկնալի կը նկատէ խնդրոյ առարկայ խմբակին անպայման ՌԱԿ կոչուելու փափաքը, աւելցնելով որ իրեն կը թուի թէ «իշխանութիւնների աջակցութեամբ նրանց կը յաջողի անպայման հէնց այդ անունը ստանալ: Իշխանութիւնների աջակցութեամբ եւ ֆաջալերանմով»: Իշխանութեան ուղղուած մեղադրանքը զրոյցին ընթացքին աւելի կը խտանայ, թիրախ առնելով Նախագահը, երբ Յ. Աւետիքեան կ'ըսէ.- «Հայաստանի նախագահի համար անհրաժեշտ է անդէմ, անդիմագիծ, անկազմակերպ Սփիւռք ունենալ, իսկ ներսում՝ կազմազուրկ եւ ջլատուած ուժեր»: Այս կէտը իշխանութեան ու Նախագահին համար որպէս «հիմնական առաջադրանք» ներկայացնելով, «Ազգ»ի գլխաւոր խմբագիրը կը յիշեցնէ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի այն արտայայտութիւնը թէ Սփիւռքի կուսակցութիւնները ժամանակավրէպ երեւոյթ են: Ան կատարեալ չգտնելով հանդերձ սփիւռքեան այս կառոյցներուն ըրածը, «առանց փոխարինող կառոյցների ստեղծման դրանց քայքայումը Սփիւռքը քանդելու աշխատանք» կը համարէ:

Զոյգ հարցազրոյցներու երկրորդը կը ցոլացնէ հարցին միւս երեսը: Գրիգոր Գրիգորեան կը կրկնէ ամբաստանութիւնը ՌԱԿ-ի հասցէին թէ հարկաւոր ծրագրուած աշխատանքը չէ տարուած ստեղծելու կուսակցութիւն մը «որը համապատասխանէր զարգացած քաղաքակիրթ երկրին վայել կուսակցութեանը: Եղել է պարզունակ, պատահական կազմակերպչական մի մարմին, ինչի հետեւանքն այսօրն է»: Ապա կը շարունակէ սլաքները ուղղել ՌԱԿ-ի կեդրոնական վարչութեան որ 70 տարի ունենալով մշակութային, ընկերային, եկեղեցական, կրթական գործունէութեան դաշտ մը, «իրական քաղաքականութեամբ չեն զբաղուել». ու այսօր երբ այդ դաշտը բացուած է, պատրաստ չեն այդ գործունէութեան ու նաեւ «զիջել իրենց աթոռները մարդկանց, ովքեր կարող են եւ պատրաստ այդ լուծն ընդունել»: Ան կ'ըսէ տակաւին թէ Սփիւռքի կազմն ալ զերծ չէ պառակտումի հեռանկարէ մը: Այդ վախով, Կեդրոնական վարչութիւնը որմէ կը տրուին Երուանդ Ազատեանի եւ Արշաւիր Կէօնճեանի անունները որպէս «ողջ չարիքի կեդրոնացում», անօրինականօրէն ձախողեցուցած է պատգամաւորական ընդհանուր ժողովը, զգալով որ «ընդդիմութիւնը շատ կազմակերպուած է եւ մտադիր է իրենց հեռացնել ղեկավարութիւնից»: Աւելցնելով որ նոր որոշումին համաձայն 1995-ի գարնան պէտք է գումարուի ընդհանուր ժողովը, Գ. Գրիգորեան չի բացառեր որ «ամէն ինչ սպասելի է այդ մենատէրերից»: Իսկ երբ մեծամասնութիւնը որոշէ ձերբազատել այդ անձերէն, «ՌԱԿ-ը Սփիւռքում կը վերակենդանանայ եւ կը դառնայ կարգին կուսակցութիւն»:

Կուսակցութեան մը շարքերուն մէջ նման տեղաշարժներ, կամ նոյնիսկ ճեղքեր, բաժանումներ միայն Հայաստանի կամ հայկական կուսակցութիւններու յատուկ երեւոյթ չեն. աշխարհի ամէն կողմը, քաղաքական ոլորտը այդ մասին յաջորդական օրինակներով լեցուն է: Ինչ որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ ՌԱԿ-ի պարագային, այն առընչութիւնն է որ կը փորձուի ստեղծել պառակտումին ու երկրին իշխանութեան միջեւ: «Ազգ»ի խմբագիր Յ. Աւետիքեանի ներկայացուցած այդ վարկածը, ճիշդ է որ կրնայ գետեղուիլ Սփիւռքի կուսակցութիւններու մասին Լ. Տէր - Պետրոսեանի վերոյիշեալ արտայայտութեան շրջանակին մէջ: Բայց մեկնելով հայաստանեան ոլորտէն, որ պարզուած պառակտումին վայրն է, անյարիր կը թուի առընչութիւնը: Իշխանութիւնը որ հակառակ տկարացումներու, տակաւին կը շարունակուի գլխաւորաբար ՀՀՇ.-ական ըլլալ, Նախագահին ընտրուելով, յառաջիկայ ընտրութեան (1995) բաղկացուցիչ պիտի ունենայ չորս կուսակցութիւններ. Համայնավար կուսակցութիւնը, ՀՅԴ-ն, ԱԻՄ-ը եւ ՀՀՇ-ն (Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Օգոստոս 5-ի ելոյթը իրաւապահ մարմիններու հանրապետական խորհրդակցութեան - «Հայաստանի Հանրապետութիւն» Օգոստոս 13). Երբ ՌԱԿ-ը քաղաքական մրցակից իսկ չի նկատուիր իշխանութեան գլխաւոր դէմքին կողմէ, ի՞նչ շահ կրնայ ներկայացնել զայն պառակտելու արարք մը:

Նման հարցականներ չի ստեղծեր վարկածը երբ դիտուի Սփիւռքի շրջանակով. վերջերս հոս ու հոն մէկէ աւելի պարագաներ - եթէ նոյնիսկ ոչ բոլորը արդարօրէն - մտածել ու գրել տուին Սփիւռքը անտեսելու, կազմալուծելու հայաստանեան կեցուածքի մը մասին: Աւելի շատ են օրինակները որոնք Հայաստանի նկատումին արժանի միայն տնտեսական ուժը կը տեսնեն Սփիւռքի մօտ: Ու պէտք է ըսել որ տրամաբանութեան ճամբով դժուար ընդունելի այս պարագաները օրէ օր աւելի մատչելի կը դառնան, ձախորդ օրինակներու բազմացումով: Ի՞նչ շահ կրնայ ունենալ թէ՛ տնտեսապէս, թէ՛ մշակութային ու աշխարհաճանաչման մարզերու մէջ աւելի լաւ դիրքի տէր գաղութի մը վրայէն յատակ գիծ մը քաշելու մէջ, Հայաստանի նման երկիր մը: Ճիշդ է որ կազմակերպութեան, ամուր կառոյցներու մտահոգութենէն ու անոնց համար փափաքելի մակարդակէ մը զուրկ է ան մեծ մասով: Զէ գիտցած լիովին տէր ըլլալ ունեցածին ու այսօր ալ չի գիտեր ինքզինք արժեցնել գոնէ իր ներկայացուցած դրականներուն համեմատութեամբ: Սակայն այս «մեղքը» կ'արդարացնէ՞ արհամարհանքի այն կեցուածքը որուն քանդիչ տարածք մըն ալ կը բարդէ ՌԱԿ-ի պառակտումը:

Հարցականներ, որոնք ամէն օր նորանոր առիթներով կը յայտնուին միտքերու եւ որոնց մասին լուրջ մօտեցում ու անկեղծ մտահոգութիւն միայն կրնան հարկաւոր ու ճիշդ լուսաբանութիւն բերել:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայութիւնը աշխարհացրիւ է: Կացութիւն մը հետեւանք տխուր ճակատագրի մը ահաւոր հարուածին: Ցրուումը կը վտնգէ ազգային միութեան: Սակայն, այս իրողութիւնը հաստատելով, ըսելով եւ կրկնելով բան մը չի փոխուիր, մանաւանդ ինքնարդարացումի ձեւ մը չի կրնար ըլլալ:

Սփիւռքը այսօր դեռ ուժ է, կեդրոնացած կամ տարածուն: Վաղը տարբեր կրնայ ըլլալ: Ութսուն տարի Սփիւռքը իր զէնքերով պայքարեցաւ, դիմադրեց ու տոկաց: Անկէ ետք գալիքը աւելի տխուր կրնայ ըլլալ եթէ ուժերու համադրում մը, համասփիւռքեան կամ գոնէ իւրաքանչիւր գաղութէն ներս, նոր կորով ու կեանք չներարկէ հայ ընտանիքներէն ներս:

Սփիւռքին ճիտին պարտքն է իր գոյութեան եւ հարցերուն կազմակերպութիւնը: Իր ներքին ուժերով պէտք է ձեռնարկէ այս էական աշխատանքին:

Ի՞նչպէս սկսիլ:

Նախ, իւրաքանչիւր գաղութէ ներս կորիզներ ստեղծել, աշխատիլ գաղութային մակարդակով ազգային կեանքի պահպանումին: Ապա, այդ գաղութային կորիզներէն բխող ներկայացուցչական հանգամանքներով կազմակերպել, համասփիւռքեան համագումար եւ կեանքի կոչել պաշտօնական մարմին մը, ձայն մը որ ըլլայ արձագանգը չորս միլիոն հայութեան: Այն ատեն աշխարհացրիւ հայութիւնը կը դառնայ բռունցք, եւ բռունցքը ուժ է:

Այս խօսքերը նոր չեն, հին են բայց միշտ այժմէական մանաւանդ որ այլեւս Թուրքիոյ, Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի ստուար հայութիւնը այնպէս չէ ինչպէս էր, երկու - երեք տասնամեակներ առաջ իր ազգային տաք եւ միացեալ կեանքով: Ճիշդ է որ հայութեան նոր կեդրոններ ստեղծուեցան Գանատա, Լոս - Անճըլըս եւ այլուր, սակայն ամերիկեան անծայրածիր տարածութիւններուն, բազմագոյն եւ բազմազգեան քաղաքակրթութիւններուն ծոցին մէջ վտանգուած է այդ հայութիւնը:

Ի՞նչու վերադառնալ այս գաղափարներուն եւ յոգնեցնել մեր ընթերցողները: Գաղափարներ որոնք Սփիւռքի մամուլը մաշեցուցած են: Որովհետեւ Մարսէյլի հայ գաղութին մէջ կան մարդիկ, որոնք իրենց մտահոգութեան առարկայ դարձուցած են գաղութին ապագան եւ ձեռնարկած են ազգային համաժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 4-ին, Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

Նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպութիւնը կը պատկանին Հարաւային - Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Շրջանային Խորհուրդին: Համաժողովին միակ օրակարգն է՝ «միացեալ ուժերով եւ ազգային մտահոգութիւններով պատրաստենք վաղուան գաղութի վարչական կառոյցը»: Սոյն հանդիպումին հրաւիրուած են, մասնակցելու Մարսէյլի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու վարչական կազմերը եւ հոգեւորական դասը, համազգային բնոյթ ունեցող հայկական կազմակերպութիւնները, գաղութէն ներս գործող եւ հիմնական կարեւորութիւն ներկայացնող կազմակերպութիւնները, եկեղեցի չունեցող փոքրաթիւ համայնքները:

Համագաղութային նախաձեռնութեան եւ համագործակցութեան ձգտող ամէն գաղափար խթանող գաղափար է:

Միամտութիւնը չունինք հաւատալու որ Սեպտեմբեր 5-էն սկսեալ Մարսէյլի գաղութը գտած պիտի ըլլայ իր փրկութեան լաստը: Սակայն, ամէն խորհրդակցական համաժողով ունի իր անժխտելի օգտակարութիւնը: Սեղանի վրայ դնել գաղութը յուզող ազգային հարցերը, անզգատօրէն արտայայտուիլ, խորհրդածութիւններ ընել, միտքերը փոխանակել, հեռանկարներ գծել, ծրագիրներու մասին մտածել, գիրար ճանչնալ ... եւ հանդուրժել արդէն դրական երեւոյթներ են:

Հարցերը ունին տարբեր բնոյթներ՝ մշակութային - կրթական եւ դաստիարակչական, ազգային, զուտ քաղաքական, եկեղեցական:

Եկեղեցականը կը պատկանի եկեղեցիին անոր նուիրապետական կարգին, անոր մարմիններուն: Զուտ քաղաքականը կուսակցութիւններուն դաշտն է իւրաքանչիւրը իր աշխարհահայեացքով: Մշակութային - կրթական - դաստիարակչականը եւ ազգայինը ամբողջ գաղութին դիմագիծն է՝ լեզու, մշակոյթ, դպրոց, մամուլ, հաստատութիւններ, քաղաքակրթական արժէքներ, պատմութեան ժառանգ:

Գաղութը չափահաս պէտք է ըլլայ: Ան մէկ հովանաւորութեան կարիքն ունի: Միակ կարիքը բոլոր ուժերու կեդրոնացումն է յանգելու վարչական կառոյցի:

Զշփոթել Սփիւռք, գաղութ եւ համայնք հասկացողութիւնները: Մարսէյլի բազմահազար հայութիւնը իր բոլոր բաղկացուցիչ տարրերով համայնք մը չէ ենթակայ կրօնական կամ կուսակցական գերիշխանութեան մը: Մարսէյլի հայութիւնը իր հատուածական խմբաւորումներով որոնք ունին ազգային կեանքի պահպանումի հոգը, կը կազմէ գաղութ մը: Եւ գաղութներու գումարումն է որ կը ներկայացնէ Սփիւռքը, ժողովուրդին ամբողջականութիւնը որ կ'ապրի հայրենիքի սահմաններէն դուրս:

Մարսէյլի հայ գաղութը Սեպտեմբեր 4-ի համաժողովով նախաքայլ մըն է որ կ'ընէ դէպի ինքնակազմակերպում: Յուսանք որ բարոյական գոհունակութիւններէն, հոգեչահ խօսքերէն անդին նաեւ կ'ըլլան գործնական առաջարկներ եւ տարբեր բնոյթի հարցերը իրարու չեն խառնուիր Բաբելոնի աշտարակի վերածելով համաժողովը: Այլ գաղութներէն ներս փորձեր եղած են ու մնացած անհետեւանք: Նոյնպէս ազգային համագումարներ վաղորդայն չեն ունեցած:

Մաղթենք յաջողութիւն: Ապագան է որ միայն ցոյց պիտի տայ թէ բան մը փոխուած է:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԸ

ԱՒԱՐՏԵՑ 1994-Ի ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑ ՍԻԱՐՏԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՎ

Ժողովրդական իմաստուն ասացուածք մը կ'ըսէ. Եթէ կ'ուզես եղանակի մը համար մշակել՝ արմտիք ցանէ. Եթէ կ'ուզես սերունդի մը համար ցանել՝ ծառ տնկէ. իսկ եթէ կ'ուզես յաւերժութեան համար ցանել՝ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԷ։

Մենք կը հաւատանք թէ Հայ Սփիւռքը՝ ներքին կորովի եւ անհատնում կարելիութիւններու հոսանքներ ունի եւ եթէ ներկայ խառնարանէն դուրս ելլելու ուղիներ կան, համոզուած ենք՝ որ անոնք անխուսափելիօրէն կ'անցնին իմացական ուրջ գործօնքի եւ իւրացումի հողերէն։

Լոս-Անճըլըսի Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկին ուսումնակրթական եւ մշակութային գործունէութիւնը էապէս կը բխի հիմնական այս համոզումներուն վրայ։

Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքը, որ բոլորեց իր առաջին քառամեակը եւ այս տարի տուաւ իր առաջին հունձքը, սկսաւ Յուլիս 18-ին։

Դասախօսական անձնակազմին մաս կազմեցին. - Դասընթացքի վարիչ՝ Հայր Տաճատ Եարտըմեան, Հայր Մեսրոպ Սիւլահեան, Հայր Մաշտոց Զուլճեան, Հայր Վահան Օհանեան, Յասմիկ Թաշճեան, Ռոկան Մխիթարեան, Ռազմիկ Շիրինեան, Կարօ Մոմճեան եւ Արա Գալանճեան։ Ընդհանուր գործերը ձեռնհասօրէն վարեց Յիմի Մխիթարեան։

Օրական հինգ յաջորդական դասանիստերով դասաւանդուեցան հետեւեալ նիւթերը (մասնակցող ուսանողներու թիւերով). -

· Դասական հայերէն, 18 ուսանող.
· Արեւմտահայ աշխարհաբար, 18 ուսանող.
· Հայ ինքնութեան պատմութիւն, 10 ուսանող.
· Նոր եւ ժամանակակից գրականութիւն, 10 ուսանող.
· Ազգային սահմանադրութիւն, 5 ուսանող.
· Հայկական ծիսագիտութիւն, 5 ուսանող.
· Արեւմտահայ աշխարհաբարի պատմութիւն, 5 ուսանող.
· Հին ու միջնադարեան հայ բանաստեղծութիւն, 6 ուսանող.
· Հին եւ միջին դարու հայ կրօնական գրականութիւն, 6 ուսանող.
· Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւն, 6 ուսանող.

Այս տարուան ընդհանուր ծրագիրէն մաս կազմեց նաեւ Հայերէն լեզուի եւ ինքնութեան պատմութեան մասնագիտական դասաւանդում մը՝ յատկապէս ծրագրուած ու մշակուած անգլիախօս սերունդին համար. այս երկու դասանիւթերուն ալ մասնակցեցան 5 ուսանողներ՝ զանազան տարիքներէ։

Ընթացիկ դասաւանդութիւններու կողքին տեղի ունեցան նաեւ չորս օժանդակ դասախօսութիւններ. - Տաճատ Վրդ. Եարտըմեանի նիւթն էր «Սփիւռքի հայագիտական ուսումներուն հիմնական նպատակը եւ ուղղութիւնները»։ Սալբի Յարութիւնեան - Ղազարեանի դասախօսութիւնը կը շօշափէր «Ազատ մամուլի հասկացողութիւնը կամ անհասկացողութիւնը հայ սփիւռքի մէջ»։ Հայ լրագրութեան 200-ամեակին առիթով՝ Օշին Քէշիշեան հանգամանօրէն շօշափեց «Հայ լրագրութիւնը երէկ եւ այսօր» նիւթը։ Իսկ Վաչէ Գարուճեանի դասախօսութիւնը ընդգրկեց «Կոմիտաս եւ հայ ժողովուրդի երաժշտական ժառանգութիւնը»։ Օժանդակ այս չորս դասախօսութիւններուն ալ մասնակցեցան Մխիթարեան հայագիտականի բոլոր ուսանողները։

Մխիթարեան Հայագիտականի բոլոր դասաւանդութիւնները (բացի անգլիախօսներու յատկացուած ծրագիրէն) բոլորն ալ կը կատարուին հայերէն լեզուով, խորապէս համոզուած ըլլալով՝ որ լեզուի եւ ինքնութեան արմատներու յարաբերութիւնը, սերունդներու մէջ, առանցքային բնոյթ ունի ազգային գիտակցութեան արմատացումի եւ զարգացման մէջ։

Գիտակից ըլլալու ենք, որ մասնագիտական դարու մէջ կ'ապրինք եւ մեր ժողովուրդը կը կարօտի որակաւոր սերունդներու։ Ասիկա է մեր հիմնական համոզումը եւ առաջադրանքը։

Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի վարչութիւնը կը խնդրէ, որ մեր գործերուն հաւատացող գիտակից ու վեհանձն անհատներ եւ կազմակերպութիւններ փորձեն նիւթապէս օժանդակել, որպէսզի կարենանք լաւագոյն դիրքութիւններ ստեղծել եւ մանաւանդ հովանաւորել ուսումնատենչ երիտասարդներ։ Վստահեցէ՛ք մեզի. գրեցէ՛ք մեզի եւ քաջալերեցէ՛ք մեր ուսումնակրթական թափը։

Մեր հասցէն.
Mekhitarian Educational Found.
702 E. Glenoaks Bl.
GLENDALE, CALIF. 91207
Հեռաձայն. - (818) 546 - 1967

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ

Լոս - Անճըլըս

ՎԻԺՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՊԱՌԱԿՏԷ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

Երէկուան համայնավար պետութիւնը այսօր կղերին ենթարկուելու սպառնալիքին տակ է։ Այս հաստատումը ընելու կը մղէ այն ճնշումը զոր բանեցուցած են կղերականները վիժումի հարցին մէջ։ Լեհ Խորհրդարանէն ետք Ծերակոյտն ալ քուէարկած է ի նպաստ այս մասին օրէնքին որոշ մեղմացումներ բերելու. սակայն եպիսկոպոսները սկսած են ազդել թէ կառավարութիւնը կը պայքարի քրիստոնէական արժէքներու դէմ ու կը մոռնայ Ս. Աթոռին հետ ստորագրուած համաձայնութիւնը որ վաւերացուած չէ։

Ծիչդ է որ հարցը այժմէականացաւ ընտրութեան նախօրեակին, նախկին համայնավարներու կազմած ժողովրդավար ձախի խմբակցութեան կողմէ։ Անոնց նպատակը որոշ ժողովրդականութիւն մը ապահովել էր, Վատիկանի հետ ստորագրուած համաձայնութեան պաշտօնական վաւերացումը ձգձգելով, ինչ որ ապտակի մը ազդեցութիւնը գործեց կղերականներուն։ Անոնք այնպէս նկատեցին որ համաձայնութիւնը վերածուած էր քաղաքական խաղի մը առարկային։ Իսկ նախկին համայնավար - նոր ժողովրդավարները կը ծանրանան այն կէտին վրայ որ համաձայնութիւնը իրաւական բարդութիւններ կը ստեղծէ, հակասական բաներ ունի ներկայի Սահմանադրութեան հետ եւ ուրեմն պէտք է յապաղեցնել քննարկումը։

Այսօր վէճը հրահրած է եւ երկու կողմերն ալ զիրար կ'ամբաստանեն որպէս «կիներու, երախաներու ոճրագործ»։

Չափաւոր դիրքերէ խօսողներ գոնէ առայժմ միջին ճամբայ մը գտնելու յոյսով, կ'ակնկալեն որ երկու կողմն ալ մեղմացնէ իր դիրքորոշումը. Թէեւ կը խոստովանին որ աւելի անտեղիտալի է կղերականներուն կեցուածքը։ Կը խորհին որ քաղաքական անձնաւորութիւնները կրնան որոշ յարմարողականութիւն մը ցոյց տալ, օրինակ, որոշ պայմաններու կապելով վիժումի պարագան. ինչպէս՝ հոգեբանի մը հետ նախապատրաստական հանդիպում, միջամտութեան կարելիութիւն, միմիայն հիւանդանոցի մը մէջ, եւայլն։ Այսքանը անշուշտ բաւարարութիւն պիտի չտայ եկեղեցիին, սակայն կրնայ թերեւս իրենց արմատական դիրքը մեղմացնել։

Հետաքրքրական է ուժերու յարաբերութիւնը նախկին համայնավարներու եւ եկեղեցիին միջեւ. դատելով իւրաքանչիւրին պնդումներէն, երկու ճակատն ալ ինքնավստահ է ազդեցութեան իր ոլորտին. ու վիժումի հարցը, ուժերը չափելու լաւագոյն կռուախնձորը հանդիսացած է։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ԾԽԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի, Հարաւային Ֆրանսայի Շրջանային Խորհուրդին եւ Պր. Յարութիւն Առաքելեանի եւ իր ընկերներուն աշխատանքներու շնորհիւ Ավինեոնի համայնքը օժտուեցաւ նոր եկեղեցիով եւ մնայուն հոգեւոր հովիւով՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, որով 70 տարիներու փափաքը եւ երազը կ'իրագործուէր։

Ավինեոնի Արքեպիսկոպոսը՝ Պուշէքս Տարօն Եպիսկոպոսին միջոցաւ հոգեւոր հովիւի տրամադրութեան յանձնեց Ավինեոն քաղաքի Սէն - Լուի եկեղեցիին բանալին, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցի - Ս. Վարդան, որուն մէջ, առաջին անգամ հայկական անդրանիկ պատարագ մատուցուեցաւ եւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուեցաւ ձեռամբ նոր հոգեւոր հովիւ՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեանին։

Հակառակ երկու օրուան կարճ եւ համեստ կարգադրութեան՝ շնորհիւ ժրաջան ատենապետ՝ Պր. Յ. Առաքելեանին եւ հոգեւոր հովիւին, եկեղեցին լեցուն էր Ավինեոնի եւ շրջակայ քաղաքներու հաւատացեալներով, որոնք իմանալով՝ փութացած էին նոր եկեղեցին աղօթելու Վեհափառ Հայրապետին հոգւոյն համար։

Պատարագիչը իր քարոզի ընթացքին վեր առաւ Վեհափառը իբրեւ «Մեր մեծ շինարար եւ իմաստուն Կաթողիկոսը»։ Հոգեհանգստեան արարողութեան ընթացքին բոլորին աչքերը լեցուած էին արցունքներով...։

Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեցին Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Շահէ եւ Մարի Փանոսեանը։

Ցիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի. Ամէն։

ԱՎԻՆԵՈՆԻ
ԾԽԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ավինեոն
Օգոստոս 23, 1994

Հասցէն. -
Eglise Apostolique Arménienne
Saint- Vartan
20, rue du Portail Boquier
84000 Avignon

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Կեդրոնին մէջ, Օգոստոս 7-ին, երաժշտական բացառիկ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է։ Օրուան հիւրը եղած է երաժշտագէտ - խմբավար՝ Կարպիս Ափրիկեան։ Երեկոյթին բացումը կատարած է «Թէքէեան»ի ատենապետ՝ Կարօ Բարաղամեան, ապա Կ. Ափրիկեանի վաղեմի բարեկամներէն՝ Վարդգէս Տօլապճեան հակիրճ կերպով ներկայացուցած է արուեստագէտը։ Խօսք առնելով Կարպիս Ափրիկեան բացատրութիւններ տուած է իր յօրինած «Սասունցի Դաւիթի ծնունդ»ին մասին, նախքան ցուցադրելը Սորպոնի (Մարտ 94) ներկայացման տեսերիզը։ Ներկաները հարցումներ ըրած են Կ. Ափրիկեանի, որմէ ետք հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ.Օ.Մ.-եան ճամբարը այցելած է, Օգոստոս 11-ին, Հայ Կեդրոնի Երէցներու ընկերակցութեան վարչութիւնը։ Հոն եօթը շաբաթ, շուրջ 120 աշակերտներ մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններով կը դաստիարակուին ազգային գիտելիքներով եւ հայերէն լեզուի ուսուցումով։ Խօսք առնելով, ճամբարի տնօրէնուհին՝ Տիկին Սիլվա Փայլեան ներկայացուցած է հիւրերը, ապա գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Երէցներու վարչութեան կողմէ խօսած է Տիկին Ռաղմուհի Շահինեան։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Օգոստոս 12-ին քաղաքական դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ՝ Հայ Դատի Յանձնախումբին, որու անունով խօսք առած է Նշան Աթիկեան։ Օրուան դասախօսը եղած է Գանատայի Դաշնակցային Խորհրդարանի անդամ՝ Սարգիս Ասատուրեան։ Շուրջ մէկ ժամ ան խօսած է իր եւ իրեն ընկերացող գանատահայ առեւտրական պատուիրակութեան Լիբանան, Սուրիա, եւ Հայաստան կատարած այցելութեան մասին։ Դասախօսութենէն ետք հարցումներ եղած են եւ ցուցադրուած է մէկուկէս ժամ տեւող տեսերիզ մը այդ այցելութիւնը նկարագրող։

ԵՐԵՒԱՆ ՀՆՈՒՍՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

(Օգոստոս 24)

ՆՇՈՒՄ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ

Օգոստոս 15-ին Արտասահմանի հետ մշակութային կապերու ընկերութեան սրահին մէջ «Հայաստան - Հնդկաստան» կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած երեկոյթին բանախօսներ արտայայտուած են Հնդկաստանի անցեալին ու ներկային, տեղւոյն հայկական գաղթօճախներուն մասին։

***

ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ՄԵՏԱՂՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 22-ին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան հրամանագիր ստորագրած է թանկարժէք մետաղներու արտադրութեան մասին։ Հոն ըսուած է որ արտադրուած թանկարժէք մետաղներուն գնումը կը կատարուի միայն կառավարական ամենամեայ fոր-ներով։ Կառավարութեան յանձնարարուած է այդ մետաղներուն արտադրութեան վրայ լրջագոյն հսկողութիւն ծաւալել ու ապահովել անխափան աշխատանքը «Հայոսկի» պետական ձեռնարկութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գ. ՅՈՒՇԱԴՐԱՄԸ

Հայաստանի Կեդրոնական դրամատունը պատրաստած է Գ. յուշադրամը։ Անոր մէկ երեսին վրայ կայ Հայաստանի զինանշանը, երիզուած՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» արձանագրութեամբ, միւս երեսին վրայ Գառնիի տաճարը։ Յուշադրամները հինգ հազար հատ են. կ'արժեն 25 դրամ, կը կշռեն 31·1 կրամ. իրենց տրամագիծը 38 մմ. է։

***

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի պատասխան վարչապետ Հ. Բագրատեանի Ֆրանսայի Ազգային տօնին առթիւ ղրկած շնորհաւորութեան, վարչապետ Է. Պալատիւր շնորհակալութեան հետ պատրաստակամութիւն յայտնած է զարգացնելու երկու երկիրներուն քաղաքական, մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւնները, ֆրանքեւհայկական համաձայնագրին համագործակցութեան եւ բարեկամութեան ոգիով։

(Շար. Ա. էջէն)

կողմէ «առասպել մըն է» Ֆրանսայի մէջ հնարուած եւ չի համապատասխաներ իրականութեան: Թերթերն ալ նոյն տեսակէտը կը պաշտպանեն, «Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ» այդ ազատագրումը կ'որակէ «Թատերական հով մը պատմութեան չունեցած խառնուած»:

ԼՈՌԻԱՆ հաւաքուած էին ընկերվարականները «Քլեօպ Թեմուէն» հանդիպումներու առթիւ եւ անշուշտ կրկին խօսք եղաւ Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածուի մասին, այլ խօսքով՝ Ժագ Տըլորի: Այս վերջինը կը շարունակէ չարտայայտուիլ այս մասին եւ կը պատասխանէ՝ «Ձեզի չի վերաբերիր»: Ճէք Լանկ իր ելոյթին մէջ արտայայտուեցաւ այս մասին եւ նկարագրեց թեկնածուն, այսինքն՝ Տըլորը, միայն անունը չտուաւ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ կրակ բացուած է զբօսաշրջիկներու հանրակառքի մը վրայ եւ 13 տարու սպանացի տղեկ մը մեռած է, հայրն ու մայրն ալ՝ վիրաւորուած: Դէպքը պատահած է Գահիրէի հարաւը (550 քիլոմեթր) Նաժա Համմատի: Արարքին տէր եղած է ծայրայեղ կազմակերպութիւն մը՝ Ճամաա Իսլամիյա, որ ճշդած է թէ՝ «տկիզբն է գործողութեանց նոր շարքի մը եգիպտական վարչակարգին դէմ»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԼԻՒՔ ԼԸՊԼԱՆ հեծանիւի աշխարհի ախոյեան դարձաւ Սիկիլիոյ մէջ: 1980-ին է, 14 տարի առաջ որ ուրիշ Ֆրանսացի մը՝ Պերնար Հինօ նոյն տիտղոսին արժանացած էր:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 0 - 0 արդիւնք մը ձեռք ձգեց Շաթօռուի հետ, այս վերջինին դաշտին վրայ: Դասաւորման գլուխն է Կէնկան 14 կէտով, 15-րդ է Վալանս 7 կէտով:

* * * * * * * * * * * * *

Grande Soirée Dansante de la Rentrée

au profit de
FRANCE—KARABAGH

le Samedi 17 Septembre
à partir de 21 heures

à l'ESPACE ECULLY
7, rue du Stade, 69130 ECULLY

Animée par SOUREN

* * * * * * * * * * * * *

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Յովիկ Եղիազարեան
եւ ընտանեկան պարագաները
խորկսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 24-ին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցին
13, rue du Perche — 75003 Paris
Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 1, ժամը 14-ին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները՝ սիրելի Յովիկ Եղիազարեանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Մուրատ Վարդանեանի մահուան առիթով. -

Մկրտիչեան ընտանիք 1000 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Պէկլէվեան եւ Ասլանեան եւ զաւակները 500 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Պր. Աշոտ Վարդանեան 200 Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ 300 Ֆր. Հայաստանի, Ժան Օհաննէս 200 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Փօլ Կիրակոսեան 400 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տօնիկ ընտանիք 500 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Մարսէլ Պելոյեան ընտանիք 200 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Առնեան ընտանիք 250-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի, Մարսէլ Թէճիրեան 200-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ Կապոյտ Խաչին, Ժագ Նաճարեան 200 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Ֆիլիփ Չէօրտիւրքեան 100 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Ռ. Վարդանեան, Եսայի Մանուկեան ընտանիք 200-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ, Լորիս Միքայէլեան եւ Քիւֆէճեան ընտանիք 100-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գարիկեան 2000 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Ժաքլին եւ Շանթալ Էմրինեան 1000 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Ժաք Վարդանեան 2000 Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ 1000 Ֆր. Հայաստանի, Մխիթարեան ընտանիք 200-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի, Ժորժ եւ Լեւոն Վարդանեան 500-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի, Այրի Տիկին Պիւլպիւլեան 300 Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ 500 Ֆր. Հայաստանի:

Թաղականութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ժագլին Վարդանեան եւ զաւակներուն նաեւ Վարդանեան եղբայրներու:

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE
VOUS INTERESSENT

TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de

BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,

GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի
Դեկտեմբեր 10 եւ 11
«3ème GRANDE BRADERIE DE NOEL»
կազմակերպութեամբ՝
ՇԷՆ - Ֆրանս-ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՒ - ԵՈՐՔ. - Տիկին Շուշիկ Յակոբեան իր սիրելի ընկերուհիին՝ Տիկին Անահիտ Հրաչեանի թարմ յիշատակին 100 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Ոմն՝ ի գնահատութիւն Տիկին Տոմինիք Ժորժի «Ցաւդ տանեմ» յօդուածին 1000 Ֆր.:

FOOTBALL
COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB: Tél: 42 27 12 26 / Fax: 40 50 88 09
ASA: A. Manissian - Tél: 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél: 39 81 33 62
Fax: 42 54 18 93
AISA: J. Hairabedian - Tél: 46 30 34 33
Fax: 46 31 51 06
FOOT DU MONDE: R. Fermanian - Tél: 47 36 33 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Ա. րաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

Pèlerinage annuel
1944 — 50ème ANNIVERSAIRE — 1994
SAINT GREGOIRE à TALLARD

Une Messe Episcopale sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ

DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

sous l'égide du Conseil Régional de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

Monseigneur DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

CELEBRERA LA MESSE à 10 H 30

en présence de
Monseigneur LAGRANGE, évêque de Gap, et du Clergé de Tallard et de ses environs.

La Messe sera chantée par la Chorale SAHAK-MESROP dirigée par Khatchik YILMAZIAN

A 13 H. un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle de la Mairie de Tallard en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

DEPART à 7 H 00 PRECISES

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

MARSEILLE
Cathédrale Arménienne du Prado, tél 91 77 84 70

SAINT-ANTOINE
Eglise Saint Tadéos, tél 91 65 56 75
M. Tashan, tél 91 65 54 45

BEAUMONT
Eglise Saint Grégoire-Krikor, tél 91 93 13 50
Croix Bleue Arménienne, tél 91 93 30 08

SAINT-JEROME
Eglise St. Sahak-Mesrop, tél 91 66 31 47
Croix Bleue Arménienne, tél 91 61 10 82

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour seul	100 F
Repas seul	100 F
Aller-retour et repas compris	200 F

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

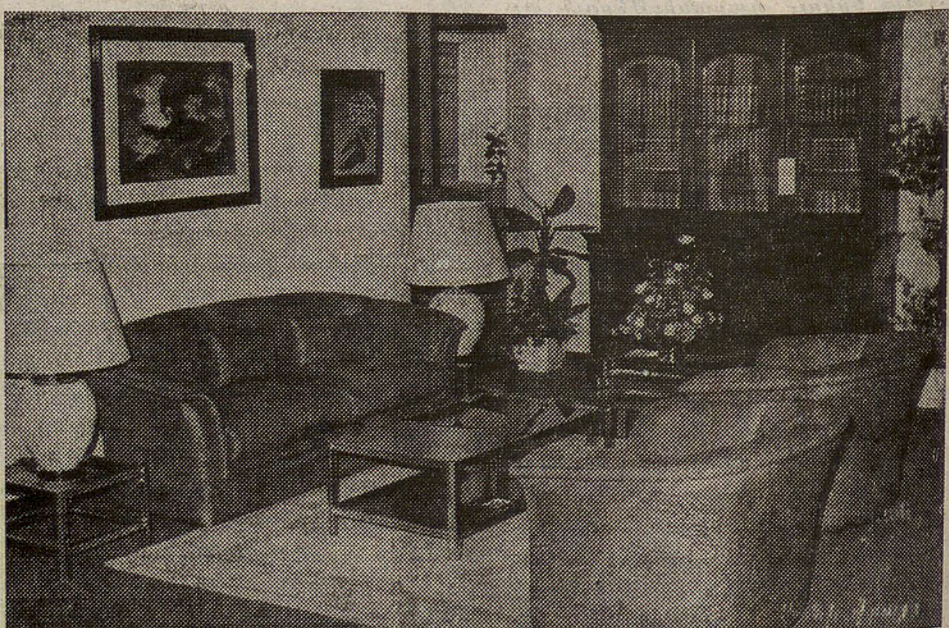

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 31
MERCREDI
31 AOUT
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

70ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.403 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 70e ANNEE — N° 18.403

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 26 / 29)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգոստոս 26 եւ 27-ին գլխաւորութեամբ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի, Հայաստանի բարձրաստիճան իշխանաւորները ընդունած են Վազգէն Ա.ի վախճանման պատճառով Երեւան ժամանած անձնաւորութիւններ: Այսպէս, Օգոստոս 26 Ուրբաթ օրը նախագահը ընդունած է կաթողիկոսական տեղապահ Թորգոմ Արք. Մանուկեանը, Իրանի պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէր Խորհրդարանի փոխ... եւ իսլամական ուղղութեան յանձնաժողովի նախագահ Խալամ Թաղա... Պատուիրակութեան մաս կազմած է Խորհրդարանի անդամ Վարդան Վարդանեան: Անոնց հետ հանդիպում ունեցած է նաեւ փոխ - նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան:

Նոյն օրը Խորհրդարանի նախագահ Բ. Արարքցեան ընդունած է Իրանի պատուիրակութիւնը եւ Լիբանանի Խորհրդարանի երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեանը:

***

Յաջորդ օրը Օգոստոս 27, Շաբաթ, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ը, Լիբանանի նախագահին ու վարչապետին ներկայացուցիչ, երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեանը:

Նոյն օրը ընդունած է վրացական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ՝ Վրաստանի Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Իլիա Բ.ի եւ Խորհրդարանի բանբեր Վախթանգ Գուգուաձէի:

Ապա Հայաստանի նախագահը, ընդունած է Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ՝ Կաթողիկոս - պատրիարք Յովհ. - Պետրոս ԺԸ.ի:

Նոյն օրը Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Ռուս Եկեղեցւոյ բարձրագոյն սինոդի յատուկ ներկայացուցիչ՝ Մետրոպոլիտ Պիտիրիմը:

Նոյն օրը Բ. Արարքցեան ընդունած է Եւրոպայի խորհուրդի ոչ անդամ երկիրներու Կոմիտէի նախագահը որուն հետ քննարկած են Հայաստանի անդամակցութեան առնչուած հարցեր:

***

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Վազգէն Ա.ի յուղարկաւորութեան կազմակերպման պետական եւ եկեղեցական յանձնաժողովները Օգոստոս 29-ին պաշտօնապէս շնորհակալութիւն յայտնած են օտարերկրեայ բոլոր պատուիրակութիւններուն, անձնաւորութիւններուն, եւ այն ղեկավարներուն, քաղաքական, հանրային ու կրօնական դէմքերուն, կազմակերպութիւններուն ու Հայաստանի մէջ գործող դիւանագիտական ամբողջ անձնակազմին որոնք ցաւակցութիւն յայտնե-

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

Օգոստոս 27-ի «Հիւրրիյէթ» օրաթերթը Մոսկուայի ու Բաքուի իր թղթակիցներուն հաղորդումներուն տեղ տալով կասկածի կ'ենթարկէ Ղարաբաղի մէջ մնայուն հաշտութեան մը հեռանկարը: Թերթին Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ նախագահ Ելցինի յատուկ ներկայացուցիչը կազմիրով Թուրքիան եւս հրաւիրած է Մոսկուայի ժողովին ուր կը սպասուի որ վերջնական համաձայնագիր մը ստորագրուի: Ան քննադատած է Մինսկի խմբակը որ աւելորդ վէճերով ժամանակ կը վատնէ: Ըսած է թէ Ռուսաստան մեծ փափաք չունի զինեալ ուժ փոխադրելու Կովկաս, եթէ հայկական եւ ազրպէջանական կողմերը համաձայն չկտնուին: Խօսելով միջնադիր ուժերու շրջան փոխադրութեան ու թրքական զինուորական խումբերու մասնակցութեան, կազմիրով չեշտած է յայտնի չկամութեամբ. «Ղարաբաղի հարցը կարելի չէ նմանցնել ՄԱԿ-ի պոսնիական գործողութեան: ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի եւ ՄԱԿ-ի պարտականութիւններուն միջեւ լեռ ու ձոր տարբերութիւն կայ»:

***

Թերթը նոյն թիւով կուտայ Բաքուի իր թղթակիցին հանդիպումը Ազրպէջանի Արտաքին Նախարար Հ. աՀասանովի հետ: Նախարարը ըսած է թէ Հայերը յամառելով չպարպել Շուշին ու Լաչինը, կը վտանգեն մնայուն հաշտութեան հոլովոյթը: Ան շեշտած է. «Մենք կը պահանջենք որ Լաչինն ու Շուշին յանձնուին միջազգային ուժերու հսկողութեան ու ոչ մէկ զէնք փոխադրուի այդ շրջանները: Կ'ուզենք ապահով ըլլալ այս մասին: Եթէ այս երկու վայրերը եւ գրաւեալ միւս հողերը չպարպուին, պատերազմը պիտի շարունակուի: Շատ վճռակամ ենք այս ուղղութեամբ»:

Հասանով խօսած է նաեւ հաշտարար ուժերու փոխադրութեան մասին, կրկնելով որ անոնք չեն կրնար միայն ռուսական զօրքերէ բաղկացած ըլլալ: Ան քննադատած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանը որ կ'արտայայտուի ազրպէջանական քարիւղը Հայաստանի տարածքէն փոխադրելու մասին. Ազրպէջանի նախարարը ամբաստանած է Հայաստանը որ չի փափաքիր որ քարիւղի համաձայնութիւն ստորագրուի Բաքուի եւ արեւմտեան երկիրներու միջեւ:

ցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վախճանման առիթով:

***

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վազգէն Ա.ի յիշատակին հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են Գիտութիւններու ակադեմիային, Արտասահմանի հետ մշակութային կապերու ընկերութեան մէջ. իսկ «Արմէնփրէս» լրատու գործակալութեան մէկ սրահը սկսած են ցուցադրուիլ վախճանեալ Կաթողիկոսին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

LE MONDE (30 août)

TRISTESSE ET REVOLTE :
Serge Kilndjian
LE CHOIX DES MOTS :
Gérard Chaliand
et
Réponse de Jay Winter

Օգոստոս 30 թուակիր «Լը Մոնտ» իր Նամականիի (Բ. էջ) բաժնին մէջ լայն տեղ տուած է Ճէյ Ուինթըրի յօդուածին առթիւ ծագած նոր բանավէճին: Յօդուածին լայնօրէն անդրադարձած էինք Օգոստոս 4-ի մեր թիւով եւ շեշտած հոն տեղ գտած երկդիմի միտքերը եւ հակասութիւնները: Կը թուի որ թերթին հասած են բազմաթիւ նամակներ եւ ի վերջոյ «Լը Մոնտ» տեղ տուած է երկու նամակի եւ Ուինթըրի «լուսաբանութեան»:

Սերժ Գիլնճեան ցաւ կը յայտնէ որ թերթը իր սիւնակները կը տրամադրէ ուրացողներու (նեկասիոնիսթ) եւ հարց կուտայ ինչպէ՞ս կարելի է հանդուրժել սուտին յաղթանակին ճշմարտութեան վրայ: Կը վերլուծէ Ուինթըրի գրութիւնը եւ անոր անհեթեթութիւնները:

Ժերար Շալեան «Բառերու ընտրութիւնը» խորագրին տակ նկատել կուտայ նախ որ Ճէյ Ուինթըրի յօդուածին երկդիմի բանաձեւումները առիթ կուտան կարգ մը նշումներու: Շալեան, մէջբերելէ ետք յօդուածագրին գրութեան այն հատուածը, ուր ան կ'ըսէր. - «Այս տեղահանութիւնը ցեղասպանութեան որոշում մը չէ-դաւ, թէեւ հոմանիշ էր մահուան՝ անոնց համար որոնք տարեց, հիւանդ եւ հաշմանդամ էին...» եւայլն, եւայլն, կ'աւելցնէ. - «Կը թուի որ Ճէյ Ուինթըր կ'անգիտանայ որ Պատմութեան մէջ, ցեղասպանութիւնները (գործադրութեան դրուած մտադրութիւնը բնաջնջելու ցեղային եւ / կամ կրօնական խմբակցութիւն մը) տեղի կ'ունենան պատերազմի կամ յեղափոխութեան ատեն: Միւս կողմէ Ճ. Ուինթըր այնպէս կը կարծէ որ երիտթուրքերը Հայերու բնաջնջումը որոշած չեն: Պատուելի Լեփսիուս գերմանական արխիւներ հրատարակեց որոնք որեւէ կասկած չեն թողուր»: Շալեան մէջբերումներ կ'ընէ նաեւ դեսպան Վանկընհայմի մէկ գիրէն ուղղուած Գերմանիոյ վարչապետին (1915, Յուլիս 7), կը կցէ նաեւ Լէօյի Տէյվիսի մէկ հեռագրին բնագիրը ուղղուած դեսպան Մորկընթաուի ու կ'եզրակացնէ. - «Հուսկ, Ճէյ Ուինթըր կը նշէ այն դատավարութիւնը ուր հաստատուեցաւ տեղահանութեան ոճրային նկարագիրը: Բայց, հեղինակը կը մոռնայ յիշելու որ երիտթուրք ղեկավարները մահուան դատապարտուեցան ի բացակայութեան: Իրենց ոճիրն էր դրդած ըլլալ Անատոլուի Հայերու 40-էն 50%-ի բնաջնջումը: Ո՞վ պիտի չգործածէր ցեղասպանութիւն տարազը եթէ Ֆրանսա, նոյնանման պայմաններու մէջ, կորսնցնէր 25 միլիոն բնակիչ»:

Այս երկու նամակներէն ետք, շատ փոքր գիրերով, կայ նաեւ Ուինթըրի պատասխանը որ նոյնքան երկդիմի կը մնայ (բստ երեւոյթին, իր խառնուածքին եւ ոճին յատկանշական կողմերն են, ինչ որ առնուազն չի պատշաճիր պատմաբանի մը) որքան այս բանավէճին տեղի տուած էր յօդուածը: Կ'ըսէ թէ իր ստացած նամակները թոյլ կուտան իրեն որ լուսաբանէ (կամ յստակացնէ) իր յօդուածին այն բազմաթիւ կէտերը որոնք քննադատութեան առիթ տուած են: Եւ ի՞նչ կ'ըսէ: Սկիզբը կը հաստատէ՝ «Նախ եւ առաջ, պատերազմական բազմաթիւ ոճիրներ գործուած թրքական ուժերու կողմէ Հայերու դէմ իսկապէս ցեղասպանութիւն մը կը կազմէին: Ինչ ալ ըլլայ իր նմանութիւնը 19-րդ դարու տեղահանութիւններուն հետ, հայ բնակչութեան ջարդը 1915-ին, ամբողջական պատերազմի պայ-

մաններուն մէջ դարձաւ «ցեղասպանական արարք մը»: Այս կէտին վրայ, գրածս յստակ է. - «ինչ որ պատերազմական ոճիրը վերածեց ցեղասպանութեան ամբողջական պատերազմի շրջագիծն էր»:

Ապա, կը վերադառնայ իր երկդիմի վերլուծումին ու կ'ըսէ թէ երկրորդ կէտը կապ ունի այդ տեղահանութեանց եւ բնաջնջումներուն հետ Ի. դարու Պատմութեան մէջ, շեշտելու համար որ՝ «Հայերու ջարդը նման չէր Բ. աշխարհամարտի ցեղասպանութեան, բայց նամբան բացաւ եւրոպացի հրեայ համայնքին կազմակերպուած մարդասպանութեան նացիներու կողմէ»: Ու կ'ըսէ թէ այս մասին բոլորովին համաձայն է Փրիմօ Լեւիի հետ: Հայերու ջարդը ցեղասպանութեան փորձ մըն էր (ընդգծումը՝ մեր կողմէ) եւ կ'աւելցնէ Փ. Լեւիի պէս. - «Կը հաւատամ որ նացիներու ծրագիրը՝ «եզակի էր, ոչ իր անողոքութեամբ, ոչ ալ վատութեամբ, այլ՝ իր ոճով եւայլն, եւայլն»:

Չերկարենք: Ինչ որ երկդիմի չէ եւ շատ յստակ է, այն է որ որոշ պատմաբաններու համար պէտք չէ երբեք նոյնացնել Հայերու եւ Հրեաներու ցեղասպանութիւնը: Այս խորքութիւնը երբ ըմբռնուի, բանավէճ հէլլար այլեւս...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍՆԻՈՅ Սերպերը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, 90% համեմատութեամբ մերժեցին խաղաղութեան ծրագիրը: Ֆրանսա ճշդեց թէ այս հանրաքուէն որեւէ օրինաւոր բնոյթ չունի: Աւելի քան երբեք Պոսնիոյ Սերպերը կղզիացած են: Կոզիրեւ Պելկրատէն Սարայեւօ անցաւ եւ պիտի փորձէր մահմետականներու նախագահին՝ Իզեթպեկովիչը համոզել որ բանակը պէտք է վերջ տայ պատերազմական գործողութիւններուն:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք Խորհրդարանը Թուրքիոյ հետ տնտեսական համարկումի որոշում մը քուէարկեց, Օգոստոս 28-էն 29-ի լուսնալիք գիշերը, յետս կոչում ընելով 1985-ի իր որոշումին վրայ, ըստ որուն կիպրական հարցին կարգադրութիւնը հիմնուած էր միայն «կղզիին երկզօտի եւ երկհամայնական դաշնակցութեան մը վրայ»:

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ յարաբերութիւնները աւելի վատթարացան, ինչ որ մտահոգիչ բնոյթ առած է Արեւմուտքի համար: Մարաքէշի պանդոկին մէջ կատարուած սպանութեան հեղինակներէն երկուքը ծագումով մաղրեպցի Ֆրանսացիներ են, ինչպէս հաստատուեցաւ իրենց ձերբակալութենէն ետք (Լա Քուրնէօվի բնակիչ) եւ անոնց արարքը դաւ մը նկատելով է որ Ռապաթ այսքան խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ տարեկան տուրքը 6% յաւելում պիտի կրէ 1995-ին, այսինքն 670 Ֆր.ի պիտի բարձրանայ: Ն. Սարքոզի կ'ուզէ նաեւ թոյլ տալ որ հանրային կայաններուն վրայ ալ (Ֆրանս 2 եւ Ֆրանս 3) որոշ յայտագրեր ընդմիջուին ծանուցումներով: Կը մնայ սակայն ՍԷ-ԷՍ-Ա.ի արտօնութիւնը ունենալ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՉԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գրական ամէնէն դժուար սեռերէն է ինքնակենսագրութիւնը - մարդոց մեծամասնութեան համար իրենց կեանքը միայն զիրենք կը շահագրգռէ: Գրեթէ բոլորս թէ՛ գլխաւոր դերակատարն ենք մեր կեանքին եւ թէ ալ միակ հանդիսատեսը անոր տրամին: Միայն չնչին փոքրամասնութեան մը կեանքը, դէպքերու բերումով, անձնական իրապէս պատկառազդու կամ գայթակղեցուցիչ իրագործումներով՝ ուրիշներն ալ կը հետաքրքրէ: Ասոր համար է որ շատ կարեւոր է լաւ գրել գիտնալը ու գրչի վարպետ ըլլալը, ենթակայականին եւ առարկայականին նուրբ ու ճշգրիտ խառնուրդը գտնելը: Շատ անգամ ալ քաջութիւն կը պահանջէ անձնական կեանքին ներքին ծալքերը բանալը կատարեալ անծանօթներու առջին: Ու էն կարեւորը՝ ոճի հարցն է - այնպէս մը գրել՝ որ մոռցուի ինքնակենսագրութիւն ըլլալը ու կարդացուի վէպի նման, այսինքն՝ գրութիւն մը որմէ դուրս է հեղինակը, օտարի մը նման, պարզ ու նրբազգաց հանդիսատեսի մը նման, միշտ անշուշտ մնալով անոր մէջը, ներսը, միակ դերասանն ու դիտողը, ինքնիր մէջ պզտիկ աստուած մը, (պէտք կա՞յ յիշեցնելու Աստուծոյ ահաւոր առանձնութիւնը եւ, ըստ սրբապիղծ գրագէտներու՝ այդ առանձնութենէն փախուստի միակ միջոցը՝ որ մարդուն ստեղծումն է, որպէս ժամանց, վկայ, ընկեր, հանդիսատես կամ պարզ ընտանի կենդանի մը որ ձանձրոյթը կը փարատէ ու մնայուն երախտապարտ հոգիի մը ներկայութիւնը կ'ապահովէ...) որովհետեւ արուեստագէտը պզտիկ, սուտ աստուած մըն է: Կարեւոր է այս պարագան որովհետեւ արուեստը սուտին սուտն է, իսկ եթէ կեանքն ալ սուտ համարինք - ինչ որ շատ յուրջ մարդիկ աշխարհի սկիզբէն իսկ կը յիշեցնեն մեզի - կ'ունենանք արուեստ՝ որ սուտին սուտին սուտն է:

Այս կարճ նախաբանը բնաւ անհրաժեշտ չէր (ի՞նչն է իրապէս «անհրաժեշտ» կեանքի մէջ), այսինքն այն որմէ պիտի չուզէինք «հրաժեշտ առնել»: Պատասխա՞ն - բայց ամէն ամէն ինչ, բացարձակապէս ամէն ինչ որ կեանքի կուգայ մեր գիտակցութեան մոգական հպումով, մաս կը կազմէ մեր ապրելու գոյութեան մանրաերկվայրկեանի մը համար իսկ՝ ու յետոյ չկայ, ո՞ւր գնաց, ի՞նչ եղաւ, ո՞վ գողցաւ, ինչո՞ւ մեր քիթին կը խնդայ ով որ կամ ինչ որ - յայտնի չէ թէ մարդ է թէ անբառելի, անանուանելի էութիւն մը - կը տնօրինէ այս ամբողջը որուն առջեւ խեղճ Պէքէթը ի վերջոյ միայն լռել կըրցաւ, բայց արդէն ժամն է մեռնելու, հաշիւը փակելու մի անգամ ընդմիշտ սակայն չի փակուիր ան, խերն անիծածը ահաւոր կերպով բաց կը մնայ այդ հաշիւը որպէսզի չուրջը դառնաս յուսալով որ վերջին վայրկեանին իմաստ մը կը տեսնես, կը լսես, լուսահոգի Փօլ Գլօտէլին նման որ իր գերեզմանը փորել տուած էր չմեռած ու մնայուն այցի կ'երթար անոր, կը խօսէր վրան, կը հարցնէր ու պատասխան կը ստանա՞ր թէ ոչ՝ մարդ բան չի գիտեր, բարեբախտաբար, Ղազարոսին նըման որ պապանձեցաւ ու ոչինչ ըսաւ անդիի աշխարհ երեք օրուան իր այցին մասին, կամ ալ ըսաւ ու մարդիկ լռեցին, գրաքննուեցա՞ւ խեղճին վերջին միակ, աշխարհ ցնցող յայտնութիւնը որու համար պիտի անմահանար այս երկրագունտին վրայ՝ թէ կրօնականներ անհետացուցին զինքը կամ ալ քաղաքային գաղտնի ոստիկանութիւնն էր որ գործը ձեռք առաւ ու մարդը Սիպերիա աքսորեց որովհետեւ կոյր հաւատքը աւելի կարեւոր է բռնապետին քան կրօնականին համար որովհետեւ եթէ այդ հաւատքը քանդուի՝ կը փլի նաեւ բռնապետութիւնը ու մարդէակը եւ իր մօքին ազատութիւնն ու լոյսը, իր յստակատեսութիւնը կը վերրստանայ ու կը հասկնայ ինչու բնական, բանական, լուսամիտ, համեստ, ոգեկան ճշմարտութեանց փարած մարդը միշտ անպարտելի է, բան մը՝ որ այնքան գեղեցիկ կերպով կը հասկցնէ Սոլժենիցինը իր Կուլակեան հատորաշարին մէջ ու մանաւանդ այդ գոհարի պէս կատարեալ վէպին մէջ որ կը կոչուի «Մէկ Օր Իվան Տենիզովիչի Կեանքէն» եւ որուն բնաբանը կարելի է խտացնել հինգ բառի մէջ - «Միշտ ու ամէնուր մարդ մնալ»: Ասիկա դիւրին կը թուի, նոյնիսկ տղայական սակայն եթէ կայ չափանիշ մը որ կը կշռէ մարդկային հոլովոյթին աստիճանը (քիչ մնաց «յառաջդիմութիւն» բառը պիտի գործածէի սակայն անդրադարձայ թէ ալ ոչ մէկ լուրջ մարդ հաւատք կ'ընծայէ այդ յղացքին) այդ ալ մարդկային էակին կարողութիւնն է իր բարոյական արժէքներուն հաւատարիմ մնալ ու մարդավայել վարմունք ունենալ, չիջնել անասնական, բնազդային ու անբանական արարքներու եւ դատումներու մակարդակին: Հոգեկան այդ բարձրորակ ու գիտակցական մակարդակը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հազարամեայ «մարդկայնական» կամ ինչ որ կը կոչուի humanisme փիլիսոփայութիւնը, որուն այնքան մօտ եղած ենք մենք Հայերս առաջին օրէն, չորրորդ դարու սկիզբէն իսկ երբ Քրիստոնէութիւնը ընտրեցինք ու մեր ոգեկան կեանքին դէմքը դարձուցինք դէպի միջերկրականեան, յունական քաղաքակրթութիւնը: Ու ատոր կառչած կը մնանք տակաւին նոյնիսկ, կամ մանաւանդ երբ ճակատագիրը մեզ դէմ կը հանէ մարդկային որակով մեզմէ այնքան ցած, ջարդարար ու նախնական ցեղեր որոնք եղած են Սելճուքները, Թաթարները, Թուրքերը եւ հիմա ալ Ազերիները: Շատ մը ցեղեր ու ազգեր որոնց հետ դրացնութիւն ըրած ենք կամ որոնց հանդիպած ենք մեր ճամբուն վրայ - Հիթիթները, Լուլթվիացիք, Փռիւգիացիք, Ուրարտացիք, Սկիւթները, Ալանները, Ասորեստանցիք, Քաղկեդոնացիք, Խեթերը, Պարթեւները, Մարերը, Սելճուքները, Թաթարները, Մոնկոլները, Թիւրքմէնները, Մամլուքները, Հռովմէացիք, Բիւզանդացիք եւայլն, եւայլն - պատմութեան անցած են շատ հաւանաբար որովհետեւ չեն գիտցած կեանքի մէկ ու գերագոյն, պարզ ու վճիտ օրէնքը՝ մնալ մարդկայինին սահմաններուն մէջ խօսելու համար գիրքի մը մասին որ թէեւ ինքնակենսագրական բընոյթ ունի սակայն զուտ մարդկային տառապանքի եւ քաջութեան մասին վկայութիւն մըն է:

«Միշտ եւ ամէնուր մարդ մնալ» - այս է պատգամը որ կը հնչէ Անտոնինա Մահարիի «Իմ Ոդիսականը» գիրքէն, լոյս տեսած 1994-ին, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն: Այս ինքնակենսագրական հատորին մասին գրելու եկած էի՝ երբ վերեւի շեղումը ունեցայ: Անտոնինա Մահարին Լաթվիացի կինն է որուն հետ Մահարին ամուսնացած է Սիպերիա աքսորի շրջանին եւ որ կատարեալ անձնազոհութեամբ եւ մաքուր սիրով հոգ տարած է հայ գրողին անոր ամէնէն դժնդակ պահերուն, հիւսիսային սառնամանիքին մէջ: Տիկինը գրող չէ, սակայն զուրկ ալ չէ գրելու որոշ շնորհքէ, նկարագրելու մէջ բաւական ճոխ բառամթերք ունենալէ: Գիրքը հաճոյքով ու նաեւ ցաւով կը կարդացուի երբ մարդուս երեւակայութիւնը հեղինակին զուսպ բայց ճըշգրիտ նկարագրութեանց ետին կը լեցնէ մարդկային ամբողջ ողբերգութիւնը սիպերիական «լակէր»ներուն ու հայ աքսորուած գրագէտին: Անոնք որոնք ծանօթ են Սոլժենիցինին կուլակներուն նորութիւն պիտի չգտնեն հոս եւ կրնան նոյնիսկ ձանձրոյթ զգալ ի տես այս գըրքին նկարագրութիւններուն ու հոգեբանական վերլուծումներուն որոնք շատ տըժգոյն կը թուին նիւթին ահաւոր համեմատութիւններուն քով: Սակայն արդար չէ այս կեցուածքը - հեղինակին անկեղծութիւնը, պարզութիւնը, բնականութիւնը կը ծածկեն ոճին անբաւարարութիւնը եւ աւելի ցայտք կուտան բանտերու հրամանատարներուն սառ անսրտութեան, վերադարձած Մահարիին Հայաստանի մըտաւորականութեան որոշ տարրերու ցոյց տուած սարկամիտ ու անվայել վերաբերումին: Օրը կուգայ անկասկած երբ «Մահարիի Թղթածրարը» եւ նաեւ բոլոր քաղաքական բանտարկեալ ու աքսորական մտաւորականներու թղթածրարները կը բացուին հայութեան առջին: Հայերու կողմէ հայ մտաւորականին հանդէպ գործուած ոճիրներէն աւելի մեծ յանցագործութիւն պիտի ըլլայ եթէ այդ ատեն, ինչ ինչ հաշիւներով, մարդիկ ծածկեն ճըշմարտութիւնը մեր աչքէն: Որովհետեւ միայն ճշմարտութիւնը յայտարարելը, յանցանքը ընդունիլը պիտի կրնան եօթանասուն տարիներու մեղքերը քաւել ու բուժել մեր ժողովուրդին հիւանդ մէկ մասը:

Ինչպէս գրքին անունը կը թելադրէ, Տիկնոջ կեանքը ոդիսական մը եղած է զոր ինքը ամենայն ուրախութեամբ տարած է եւ որ նոյն ժամանակ իր կեանքին իմաստ տուած է: Եւ ինչպէս կը հասկնայ խելացի ընթերցողը, հատորին բուն հերոսը Մահարին ինքն է, հակահերոս ըլլալով հայութիւնը: Մթին տառապանքի եւ լուսաշող երջանկութեան պահերու խառն յաջորդականութիւն մը կը լեցնէ 166 էջնոց հատորը ուր սակայն շատ քիչ բան կը կարդանք հեղինակի եւ Գուրգէն Մահարիի մտերմութեան մասին: Ոչինչ կայ իրենց հանդիպումին մասին ոչինչ՝ Մահարիի վերջին վայրկեաններու եւ հեղինակին զգացական աշխարհի տակնուվրայութեան մասին: Գաղտնիք մըն է ատիկա որ Տիկինը լաւ ըրած է մեզի չյայտնելով: Հատորին ուշագրաւ մասերէն մին է հեղինակին լուսանկարը ուր անոր քայքայուած, տառապած դէմքին մէջէն անոր ամբողջ բարոյական ուժը, նկարագրի բարութիւնն ու սէրը կը ճառագայթեն: Հատորներ կը պատմէ այդ նկարը որուն կը յաջորդէ նոյնքան թելադրական լուսանկարը Գուրգէն Մահարիին: Մերկ կիսանդրին ու ճաղատ գլուխը խաւար ենթախորքի մը առջեւ անոր կատարեալ անկաշկանդ, կեցուածքը եւ քաղաքակրթութենէն ազատագրումը կը պատմեն, անկեղծ նկարագրին ուժը կը թելադրեն: Իսկ այդ շեղ, դառնացած, անթարթ եւ արհամարհոտ նայուածքը որ կը խուսափի մարդոց նայելէն այլ կ'ուղղուի իր կողմէ ընտրըւած, մեզի անծանօթ կէտի մը, առարկայի մը, մտածումի մը, իր ներքին ու արտաքին Սիպերիայէն անդին՝ յաղթական մարդու մը ներկայութեան կը զգէ մեզ, իրմէ քիչ մը վար, հաւանաբար յանցաւոր զգացումով ծանրաբեռն, անարժան՝ իր հեշտ ու չիտակ խօսքին, պատգամին: Հայաստանի որոշ մտաւորականութիւնը, ի մասնաւորի Սերօ Խանզադեանը ի՞նչ կը զգան ի տես այդ նկարին...:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Ունակութիւն կամ ոչ, դպրոցական վերամուտը տարուան կարեւոր պահերէն մին է, ժամադրութիւն մը որ արձակուրդի անհոգ ու ազատ օրերէն յետոյ հազարաւոր ընտանիքներու օրուան սովորութիւններն ու կեանքի կշռոյթները կը փոխէ իրեն հետ բերելով միշտ քիչ մը կարօտ, յուզում, հանդիսաւորութիւն մը:

Ժպիտ կամ արցունք, ուրախութիւն կամ տխրութիւն դէմքերու վրայ, դպրոցական վերամուտը ունի իր յատուկ քաղցրութիւնը:

Սեպտեմբեր 8-ին, շուրջ 13 միլիոն աշակերտներու առջեւ կը բացուին դպրոցական հաստատութիւններու դռները: Թիւ մը որմէ սակայն պէտք է հանել 600 հազար աշակերտ որոնք արդէն բռնած են դպրոցի ճամբան, Սեպտեմբեր 2-էն սկըսեալ, որովհետեւ իրենց դպրոցները չորս օրերու վրայ կազմակերպած են դպրոցական շաբաթը:

Իսկ Ազգային Կրթական Նախարարութեան պաշտօնէութենէն մէկ միլիոն դաստիարակ՝ դասատու, տեսչութիւններու անձնակազմ, հսկիչ, հիւանդապահուհի, փաստաթղթական եւ տեղեկատուութեան կեդրոններու անձնակազմ եւայլն ... կը կատարեն Սեպտեմբեր 7-ին այլեւս աւանդական դարձած նախամուտը:

Այսպէս, աշակերտութիւն եւ դաստիարակ, Ֆրանսայի բնակչութեան շուրջ մէկ քառորդն է որ դարձեալ շարժման մէջ կը մտնէ, պաշտօնի կ'անցնի:

Ուսումնական այս տարեշրջանին լիսէներու բարեփոխումը կը հասնի իր լրումին աւարտական դասարաններով եւ նոր պաքալօրէայով: Վերջ գտան պաքալօրէայի բազմազան, երեսունէն աւելի, «սեռի»ները: 1995-ի նստաշրջանին ընդհանուր պաքալօրէան պիտի ունենայ միայն երեք «սեռի»՝ գրական (ԷԼ), գիտական (ԷՍ) եւ տնտեսական ու ընկերային (Ը. ԷՍ): Իսկ Թեքնոլոժիի պաքալօրէան կը խտացուի չորս «սեռի»ներու մէջ՝ ճարտարարուեստական գիտութիւններ եւ Թեքնոլոժի (ԷՍ. ԹԷ. Ի.), երրորդական գիտութիւններ եւ Թեքնոլոժի (ԷՍ. ԹԷ. ԹԷ), բնալուծարանի գիտութիւններ եւ Թեքնոլոժիներ (ԷՍ. ԹԷ. ԷԼ) եւ ընկերաբժշկային գիտութիւններ (ԷՍ. ԷՄ. ԷՍ):

Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն Լուսաւորութեան Նախարարին կատարած լայն խորհրդակցութիւններու ընդհանուր արդիւնքներն ու եզրակացութիւնները դեռ ծանօթ չեն, սակայն վերամուտի մամլոյ ասուլիսին առթիւ հաւանաբար անոնք մաս կը կազմեն Ֆրանսուա Պայրուի ներկայացնելիք ապագայ ընդհանուր ուղղութիւններուն եւ առաջին հերթին՝ ընթերցումի կարեւորութիւնը, գոլէժներու նոր բարեփոխման ծրագիր մը, արհեստագիտական կազմաւորումը, նոր Թեքնոլոժիները եւայլն ... եւ դասատուներու սապրէզներու վերատեսութիւնը: Շատ հաւանաբար, Նախարարը չխօսի «Ֆալլու Օրէնք»ի բարեփոխման մասին, այսինքն սեփական դպրոցներու չհնութեանց եւ վերանորոգութիւններու հարցը հանրային դրամով, քանի ընտրութիւնները՝ նախագահական եւ քաղաքապետական յառաջիկայ տարուան համար են:

Ֆրանսայի մէջ, սեփական դպրոցներու (պայմանագրութեան տակ եղողները) աշակերտութեան թիւը կ'անցնի երկու միլիոնը եւ որուն իննըսունըհինգ առ հարիւրը կը յաճախէ կաթողիկէ հաստատութիւններ:

Լուսաւորութեան նախարարութեան հրատարակած վիճակագրութիւններուն համաձայն մանկապարտէզէն (3 տարեկան) մինչեւ Պաքալօրէա (18 տարեկան), այսինքն աշակերտի մը տասնըհինգ տարիներու, առանց դասարան կրկնելու, դըպրոցական ընթացքը կ'արժէ միջին հաշուով 427 հազար Ֆր. 1993-ին, Ֆրանսան ծախսած է 507,7 միլիառ Ֆր. իր կրթական եղանակին համար, այսինքն 8800 ֆրանք բնակիչ գլուխ: Թեքնոլոժիի ճիւղերուն ծախքերը աւելի շատ են: Բարձրագոյն ուսուցման մէջ, ուսանողի մը համար տարեկան ծախսուած միջին գումարն է՝ 42.800 Ֆր. հոս ալ համալսարանէն մասնագիտած «էնսթիթիւ»ները տարբերութիւնները զգալի են:

Դպրոցական նոր տարեշրջան մը իր հետ կը բերէ յոյսեր: Կը բանայ հեռանկարներ: Կ'ընդլայնէ հորիզոնը: Երազել կուտայ: Սակայն, ամէն ինչ կրնայ շուտով տժգունիլ եթէ չըլլայ էականը՝ սէրը ուսումին եւ աշխատանքին: Յաջողութեան միակ գաղտնիքն է: Ամէն բան կրնայ բարեփոխուիլ, յեղաշրջուիլ բայց ոչ կեանքի այս առաջին եւ յաւիտենական օրէնքը:

Ապագան կը պատկանի ուսումնատենչ եւ կամքի տէր աշակերտներուն եւ ուսանողներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԸ

Վլատիվոստոկ Ռուսաստանի արեւելեան ծայրամասի շրջանն է, Ճափոնական ծովուն վրայ: Սահմանակից է Չինաստանի: 1993-ի կէսերէն ի վեր սահմանամերձ վայրերէ Չինացիներ ապրանք սկսած են բերել ու ծախել Վլատիվոստոկի բացօթեայ շուկային մէջ: Մեծ յաջողութեամբ կը պսակուի այս առեւտուրը որոշ շահ ապահովելով ձեռնարկատէրերուն:

Վերջերս չինացի գործաւորներ սկսած են նաեւ աշխատիլ շինարարական մարզին մէջ: Զանոնք գործի առնողները կ'ըսեն թէ աւելի լաւ կ'աշխատին, քան տեղացիները: Չեն դժգոհիր երբ պէտք կ'ըլլայ յաւելուածական գործ կատարել: Օտար դրամագլուխով կառուցուած պանդոկի

մը, որ նոյնպէս Չինացիներու կողմէ չինուած է, պատասխանատուն կը գովէ մանաւանդ անոնց խնամեալ աշխատանքն ու անոր համեմատութեամբ համեստ պահանջքները:

Ռուսական մամուլին համաձայն, 100 հազարի չափ Չինացի կ'ապրի ներկայիս Վլադիվոստոկ, ինչ որ հազիւ 700 հազարնոց բնակչութեան համար կարեւոր տոկոս մը կը նկատուի: Դրացի Փրիմորիէյի գաւառին մէջ որ 8 միլիոն բնակիչ ունի, արդէն մէկ միլիոն է Չինացիներու թիւը: Եթէ նոյնիսկ մտածուի որ տրուած թիւերը քիչ մը չափազանցուած են, անուրանալի է որ Չինացիներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ Ռուսաստանի ցանցառ բնակուած այդ անկիւնին մէջ:

Կարեւոր է անոնց դերը գլխաւորաբար տնտեսական մարզին մէջ. 1990-էն ի վեր թէեւ հոն մուտք գործած են ճափոնական, ամերիկեան եւ հարաւային - քորէական դրամագլուխներ, բայց միացեալ ձեռնարկութիւններու մեծ մասը չինական ընկերութիւններու հետ կազմուած է:

Այս երեւոյթները մինչեւ իսկ կարգ մը Ռուսերու մտածել կուտան թէ արդէօք օր մը Չինացիները պիտի չտիրապետեն շրջանի տնտեսութեան ու ատոր տրուած զօրութեամբ պահանջեն սահմաններու վերաձեւում մը: Մամուլն ալ կ'արտայայտէ նման մտահոգութիւններ:

Ապահովութեան տեղական ուժերը սկսած են շարժման անցնիլ ու Մայիսէն ի վեր զանազան միջոցներու կը դիմեն ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող օտարականներու թիւը սահմանափակելու համար: Ճիշդ է որ այդ միջոցները ուղղուած են նոյնպէս Վիէթնամցիներու եւ Հիւսիսային-Քորէացիներու, բայց արտաքսուածներու գրեթէ ամբողջութիւնը Չինացիներէ բաղկացած է: Անոնց մեծ մասը Չինաստան ալ կը մերժէ ընդունիլ, առարկելով որ իրենց ինքնութիւնը հաստատող թուղթ չունին: Ռուսական իշխանութիւնները խիստ հսկողութեան տակ առած են Չինացիներու ներհոսքը. եւ նոյնիսկ չինական այն գործաւորներուն որոնք օրինաւոր ու վստահելի պայմանագրեր ունին, մեծ մասով Ռուսաստան մուտքը կ'արգիլուի:

Այս սահմանափակումները կը մղեն չինացի մանր առեւտրականները որ դարկ տան իրենց գործունէութեան, այնքան ատեն որ սահմանը փակ չեն գտներ իրենց առջեւ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Նամակ Խմբագրութեան

Օգոստոս 25, 1994
Պատուարժան Խմբագրութիւն
«Յառաջ» օրաթերթի
Փարիզ
Յարգելի Խմբագիր,

Փարիզ հրատարակուող ՀՅԴ-ի օրկան «Կամք» օրաթերթի Օգոստոս 19-ի համարին մէջ կարդացի «Թիւե՛ր, թիւե՛ր, ի՛նչ թիւեր» խորագրով եւ Կիրոյ Մանոյեան ստորագրութիւնը կրող գրութիւն մը, ուր յօդուածագիրին գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կը թուի ըլլալ Նախագահ Տէր - Պետրոսեանի ամերիկեան այցելութեան ընթացքին Պոսթընի եւ Լոս - Անճըլըսի մէջ անոր ի պատիւ կազմակերպուած ժողովրդային հաւաքներուն ներկայ գտնուողներուն թիւին ճշգրտութիւնը: Բնականաբար, ուրիշ մտահոգութիւններ եւ թափանցիկ հետապնդումներ եւս երեւան կուգան վերոյիշեալ գրութեան մէջ, որոնց մասին արտայայտուելու կարիքը չեմ զգար «Յառաջ»ի մէջ:

Պր. Մանոյեան սուտ եւ սխալ կը գտնէ Նախագահին այցելութեան նուիրուած զոյգ թղթակցութիւններուն մէջ («Յառաջ», Օգոստոս 17 եւ 18) տրուած երկու հաւաքներուն ներկայ գտնուողներուն թիւերը: Նկատի առնելով որ անոնցմէ մէկուն հեղինակը ես եմ, պարտք կը զգամ հետեւեալ ճշդումը կատարել: Գրած էի թէ Պելմոնթ Հայ Սքուլի լեցուն սրահը ներկայ կը գտնուէր «չուրջ 900 հոգի» եւ տեղի չգոյութեան պատճառով սրահին կից քաֆէթարիայէն հանդիսութեան հետեւեցան նաեւ «չուրջ 600 հոգի, ոտքի եւ նստած»: Փարիզ կամ Մոնրէալ նստած վերոյիշեալ յօդուածագիրին համար չափազա՛նց կարեւոր նկատուելով նշուած թիւերը, ան կը փորձէ «ճշդել» գրելով. «Պելմոնթ Հայ Սքուլի թատերասրահի աթոռներուն թիւը շուրջ ութ հարիւր է. սրահը լրիւ լեցուն եղած է. ապահովութեան վերահսկողները թոյլ չեն տուած որ ոեւէ մէկը սրահին մէջ ոտքի կայնի, հետեւաբար, շուրջ հարիւր հոգի ալ մնացած է սրահէն դուրս: Գումար՝ ներկայ եղած է հազար հոգի եւ ոչ թէ երկու հազար, ինչպէս կը գրէ «Յառաջ»: Ճիշդ է որ ձեր թերթը նախապէս կարճ եւ արագ լրատուութեամբ մը վերոյիշեալ թիւը հրատարակած էր, սակայն ինքնաբերաբար ճշդած կ'ըլլար թիւը երբ կը հրատարակէր թղթակցութիւնս: Այս իրողութիւնը ուզած է աննկատ թողուլ Պր. Մանոյեան, հասկնալի պատճառներով:

Այժմ՝ իմ ճշդումս: Դպրոցին վարչութեան պաշտօնական տուեալներով, որ այս առթիւ պարտք նկատեցինք կրկնապէս ստուգել Հայ Սքուլին տեսչութեան մօտ, թատերասրահը ունի 895 աթոռ, այլ խօսքով՝ «չուրջ 900 աթոռ»: Քաֆէթարիային մէջ կը ճաշեն, նստած 400 աշակերտներ: Արդ, հաւաքին օրը բոլոր աթոռները եւ նստարանները գրաւուած էին եւ կային նաեւ ոտքի մնացողներ: Չեմ ուզեր յաւելեալ խորհրդածել այս տեղ եւ նուաստացուցիչ աթոռներու թիւերու նուազուրդի արշաւին մասին, որուն լծուած է Պր. Մանոյեան եւ իր հետ դաշնակցական պաշտօնաթերթը, եւ որ ինքնին կը կազմէ ազգային տխրութիւն մը:

Թոյլ տուէք որ այս առթիւ ճշդում մը կատարեմ, ընդգծելու համար յօդուածագրին գոնէ մէկ անյարիր մտածողութիւնը: Պր. Կիրոյ Մանոյեան խօսքը ուղղելով «Յառաջ»ին, կը գրէ. - «Ինչպէս կարելի է «սապոթաժ» տեսնել Կեդր. Կոմիտէներու կեցուածքին մէջ, երբ անոնք ոչ մէկ պարագայի ժողովուրդին կոչ կ'ընեն չմասնակցելու Հ.Հ. Նախագահի այցելութեան ձեռնարկներուն, այլ պարզապէս կը բացատրեն իրենց՝ Կեդրոնական Կոմիտէներուն չմասնակցելու պատճառները»: Այս տողերը ճիշդ պիտի ըլլային եթէ ճիշդ ըլլային...: Հ. Յ. Դ.-ի Արեւելեան - Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն երբ իր պաշտօնական յայտարարութեան մէջ կը յայտարարէր թէ «պէտք էր անպայման ափսոսալ, որ ներկայ մթնոլորտին մէջ մեր ժողովուրդն էր որ կը զրկուի Հայոց պետութեան առաջին քաղաքացիին եւ իր յարգելի Տիկնոջ վերապահուած համազգային մեծարանքի արդար վայելքէն», այս խօսքերը պէտք էր նկատել պոյքոթի կոչ մը, եթէ ոչ՝ «հայ ժողովուրդին», առնուազն՝ Դաշնակցական շրջանակին: Պր. Մանոյեանի վերի բացատրութեամբ, պէտք է ուրեմն հասկնալ Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէները այդ հրապարակային յայտարարութիւնները կատարեր են միայն իրենց՝ վերնախաւին մաս կազմող մէկ - երկու տասնեակ անձերու համար: Այլ խօսքով՝ կոչը խմբական ինքնազրկումի յայտարարութիւն մըն է, որուն տեղեակ մնալու բնաւ ալ կարիքը չունէր հայ ժողովուրդը:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Խմբագիր «Պայքար» ամսագրի
Պոսթըն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԼԵՄՈՆԸ

Ներկայիս, շուկայի վրայ առատօրէն գտնուող եւ համեմատաբար մատչելի գինով լեմոնը ունի բուժիչ, ամոքիչ եւ սնուցիչ բազմաթիւ յատկութիւններ:

Անիկա հարուստ է «Ա» եւ «Պէ» եւ մանաւանդ «Սէ» կենսանիւթերով, ինչպէս նաեւ՝ երկաթով, կիրով եւ ֆոսֆորով: Ծանօթ է, որ «Սէ» կենսանիւթը կը զօրացնէ արեան երակներուն դիմադրականութիւնը եւ տոկունութիւն կուտայ անոնց: Երակներու տկարութիւն ունեցողները, ինչպէս նաեւ լնդի արիւնահոսութիւն ունեցողները պէտք է որ առատօրէն լեմոն սպառեն:

Լեմոնը ունի մանրէասպան յատկութիւն: Քանի մը կաթիլ լեմոնի հիւթը կրնայ սպաննել քոլերայի, թիֆոյիտի կամ տիզանթերիի մանրէները: Երբ ուտելէ առաջ լեմոն քամենք ձուկի, ոստրէի կամ միսի վրայ՝ համեմելու մտադրութեամբ, չենք մտածեր որ միաժամանակ կը հականեխենք այս սնդանիւթերը:

Նոյնպէս կարելի է քանի մը կաթիլ լեմոնի հիւթ դնել այն ըմպելի ջուրին մէջ, որուն մաքրութենէն կը կասկածինք:

Լեմոնը, իր պարունակած «սիթրիք» կոչուած թթուով մեծապէս կ'օգնէ մարսողութեան եւ կը հականեխէ մարսողական գործարանները, ճիշդ թարմ ու սերը չառնուած մածունին նման:

Դժուարամարսութեան պարագային, կարելի է լեմոնի կեղեւները 10 վայրկեան ջուրի մէջ եռացնել եւ այդ ջուրը տաք խմել: Մէկ լեմոնի հիւթ, թէյի մէկ դգալ «պիքարպոնաթ» գաւաթ մը ջուրի մէջ՝ կը յաղթահարեն անմարսողութիւնը:

Լեմոնի հիւթը, թէեւ «լիմոնատ»ի ձեւին տակ, հիւանդանոցներուն մէջ կուտան հիւանդներուն, ծարաւ յագեցնելու եւ արիւնը դիւրահոս դարձնելու համար:

Միւս կողմէ, կոկորդի ցաւի կամ բորբոքումի լաւագոյն դարմանը գտած կ'ըլլանք, եթէ մէկ լեմոնի հիւթը լուծենք գաղջ ջուրի մէջ եւ անով լուանք մեր կոկորդը:

Լեմոնի հիւթը իր հականեխիչ եւ բուժիչ զոյգ յատկութիւններով կրնայ իբրեւ դեղ ծառայել ամէն տեսակի վէրքի կամ թարախի դարմանումին համար:

Երբ ուրիշ միջոցներէ զուրկ ենք քիթի արիւնահոսումը կրնանք դադրեցնել բամպակի կտոր մը լեմոնի հիւթին թաթխելով եւ ենթակայի ռունգերուն մէջ դնելով:

Շաբաթը երկու անգամ կարելի է ակռաները խոզանակել լեմոնի հիւթով, եթէ կ'ուզենք ձիւնի պէս ճերմկցնել ու մաքրեցնել զանոնք, իսկ իւղոտ մորթ ունեցողները կրնան ամէն առտու իրենց դէմքը օծել լեմոնի հիւթով, դարմանելու համար այդ անպատեհութիւնը:

Լեմոնի տեւական գործածութիւնը կը նպաստէ անոնց, որոնք լեարդի անհանգստութիւն, յօդացաւ կամ երիկամներու աշխատանքի խանգարում ունին:

Վերջապէս, լեմոնէն յաւելեալ քանակութեամբ հիւթ կարելի է քամել՝ գործածութենէն հինգ վայրկեան առաջ զայն տաք ջուրի մէջ դնելով:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ
ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1974, Օգոստոս 20)

Դերձակ մը իր Երկու Հիւրերը եւ Զանազան Դէպքեր

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Շէնքը չափազանց հին ըլլալուն համար, փոր տուած էր բակին կողմը, իսկապէս վտանգաւոր կերպով: Եւ որպէսզի չփլի, անոր կռթնցուցած էին փոքրիկ աւել մը որ իր կանանչ կոթին վրայ կը կրէր դեռ Գալըրի Լաֆայէթի պիտակը: Այս [illegible] դատ շէնքին կռթնցուցած էին նաեւ երկու հսկայ գերաններ՝ որոնք սանդուխներէն մեկնելով կը հետուէին մինչեւ երկրորդ յարկ, եւ հոն - պարագային համաձայն - ականջ կուտային թռչնիկի մը դայլայլին կամ կը չորցնէին նամակաբերի մը շորերը: Ահա այդ գերաններուն տակն էր կծկուած Տիրանի բնակարանը, որ կը բաղկանար գետնայարկ երկու սենեակներէ: Անոնցմէ մէկը հազիւ հազ կրնար անկողին մը պարունակել, որով Տիրան առանց վարանելու զայն կը կոչէր ննջարան եւ հոն կը պառկէր: Իսկ միւսը որ ընդարձակ է, միաժամանակ կը ծառայէ իբրեւ դերձակի աշխատանոց եւ իբրեւ դերձակի խոհանոց: Մեքենային տակ, արդուկին քով եւ սեղանին շուրջը կերպասի կտորներ կը սողան որդերու պէս, խանձած չուխայի հոտ մը կայ, կան ամուրիութեան վկայականներ քիչ մը ամէն կողմ, եւ պատին վրայ ելեկտրականութեան հաշուող հին գործիք մը՝ (compteur) զոր Տիրան կրթած է. Ան կը հաշուէ երբոր Տիրան պատշաճ նկատէ, եւ կը դադրի գործելէ երբոր Տիրան անհրաժեշտ չտեսնէ: «Ո՛չ, կեցիր» կ'ըսէ երիտասարդը թրքերէն լեզուով, որպէսզի քիչ վճարէ, եւ իրաւամբ կը յաջողի կեցնել զայն տալով մէկ քանի ճարտար ապտակներ՝ որոնց գաղտնիքը ինք ունի, եւ զոր ձեռք առած է երկարատեւ փորձերէ վերջ:

Խոհանոցը աշխատանոցէն կը զատուի պատին փակցուած պատկերով մը որ պարբերականէ մը փրցուած է եւ կը ներկայացնէ Կապի Մորլէ՝ ոտքի: Բացի կիրակիէ (բարեկամուհիին օրն է ան) Տիրան տունը կը ճաշէ, կերակուրները ինքն իր ձեռքովը պատրաստելով: Երբոր պատահի որ ձախողի եւ ճաշը անհամ ըլլայ, դերձակը իր բարկութիւնը կ'առնէ կապիէն բացագանչելով սա խօսքը կամ անոր մէկ փոփոխակը.

- Քեզի մա՛րդ գիտցանք տէ եահնիի հսկիչ կարգեցինք ... դերասան չէ՞ք մի, հաւկիթ մը անգամ խաշել չէք գիտեր...:

Իրականին մէջ սակայն իրենց յարաբերութիւնները խիստ սիրալիր են: Կերակուրները հազուադէպօրէն միայն անհամ կ'ըլլան, որովհետեւ այժմ դռնապանուհին սորված է արեւելեան կերակուր եփել: Խնդումերես եւ առատաձեռն Հայը կրցած է սիրաշահիլ Տիկին Պիւքը, որ հակառակ իր յաւիտենական յղութեան, կ'աշխատի ու կը շարժի անվերջ: Այսպէս է որ առանց իր վիճակին ուշադրութիւն ընելու՝ բռնեց պայուսակներէն մէկուն ականջէն եւ ուզեց զայն ինք անձամբ փոխադրել մինչեւ դերձակին սենեակը, երբ հասկըցաւ երկու նորեկներուն ինքնութիւնը: Որովհետեւ երկու նորեկներ ժամանեցին, եւ անոնք կեցան փողոցի դրան հոսանքին մէջ երեք պայուսակներու եւ տղեղ շոֆէօրի մը հետ: Տիկին Պիւք ըսաւ մեծ իրարանցումով.

- Դուք Օրիորդ Ալիսն էք, իսկ դուք պարոն, օրիորդ Ալիսի հայրն էք ... գիտեմ Պոլսէն է որ կուգաք...

Եւ անմիջապէս շոֆէօրին ձեռքէն դրամատոմսը խլելով վերադարձուց Հայուհիին եւ իր փէշը վեր առաւ իր գրպանէն վճարելու համար կառքին ծախքը: Կարծէք թէ կտոր մը դեղին քոմպինէզոն վճարեց եւ աւելցուց «Այս ալ ձեր փուռպուարն է»:

Դռնապանուհին եւ երկու նորեկները սենեակ անցան եւ հոն մեծցաւ Տիկին Պիւքի ոգեւորութիւնը: Ան ըսաւ թէ մէսիէօ Տիրանը շուտով պիտի գայ, շա՛տ, շուտով, թէ ան անհամբեր կը սպասէր ձեր ժամանումին եւ երկարօրէն խօսած էր ինծի: Միշտ հիացումով կ'արտայայտուէր ձեր վարպետութեան մասին եւ կ'ըսէր թէ դերձակութիւնը ձեզմէ է որ սորված է Պոլիս եղած ատեն: Բայց նախ Տիկին Պիւք պահանջեց որ նստին ու հանգչին սա աթոռին վրայ, հանեն իրենց օձիքը եւ յետոյ լուացուին եթէ կ'ուզեն: Ո՛չ, ծորակը այսպէս պէտք է բանալ, իսկ գալով սուրճին, զայն կրնանք պատրաստել դիւրութեամբ: Հաւատացէք որ շատ լաւ ըրիք հոս գալով. շա՛տ լաւ: Ինչո՞ւ պիտի մնաք այդ զզուելի երկիրը ուր այլեւս գործ չկայ մանաւանդ Հայերուն համար: Փառք Տիրոջ, հոս գործը առատ է եւ մանաւանդ ձեզի պէս վարպետ դերձակ մը բնաւ պարապ չի մնար: Տեսէ՛ք մէսիէօ Տիրանը, ան միշտ կ'աշխատի եւ բնաւ պարապ չի մնար: Բայց ուրիշ բա՞ն կայ. ի՞նչ պատճառաւ բոլորդ մէկ չգաղթեցիք: Որովհետեւ դուք տունը չորս հոգի էք եւ ոչ թէ երկու — Հակառակ իր շատախօսութեան, գիրուկ Տիկին Պիւքը այնքան համակրելի էր, այնքան պարզ մտերմութեամբ մը կը խօսէր որ գաղթական Հայերը սիրով մտիկ կ'ընէին զայն, թէեւ դերձակը ոչինչ կը հասկնար, իսկ իր աղջիկը՝ քիչ բան: Թուրքերը կ'ատե՛մ կ'ըսէր Տիկին Պիւք, ամբողջ հոգիով կ'ատեմ այդ գազանները որ ձեզ ջարդեցին: Նոյնիսկ երախաները ջարդեցին: Տեսէք, հիմա ալ նոր օրէնքին համաձայն այլեւս չեն թոյլատրեր որ հոն վերադառնաք, հակառակ որ ձեր երկիրն է ան՝ դարերէ ի վեր: Բայց դուք աւելի կանուխ Փարիզ գալու էիք որովհետեւ ... — եւ յանկարծ Տիկին Պիւք ըսաւ Հայուհիին — Օրիորդ Ալիս, շատ համակրելի էք դուք, եւ տարօրինակ բան՝ քորսիքացիի հնչում ունիք: Պայուսակները բացուեցան, զանազան առարկաներ տարտղնուեցան յարմար ու անյարմար անկիւններ եւ կտրեցաւ ծորակին ջուրը: Տիկին Պիւք գնաց ու եկաւ անդադար, իսկ իր տղան՝ բակի գերաններէն մէկուն վրայէն վար իջնելով եկաւ կանգնիլ բաց դրան մէջ: Անոր յաջորդեց երկրորդ մանչ մը աւելի պզտիկ եւ յետոյ երրորդ մը՝ որ այլեւս չորս ոտքի վրայ կը քալէր: Եւ կարծէք թէ այս բոլորը բաւական չըլլային, բաց դռնէն ներս անցաւ նաեւ անթելի մը ճռինչը, սեւ կատու մը, իր մէկ ձագը, իր ձագերը: Սուրճը յորդեցաւ:

(Շար. 1)

Տիկին Շողիկ Թորգոմեան (ծնեալ՝ Գէորգեան),
Ժերար եւ Մարթին Թորգոմեան եւ զաւակները Ալեքսանտր եւ Վալերի,
Յասմիկ եւ Տոմինիք Խաթրատ եւ աղջիկը՝ Օտրէ
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՅԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ

(Ծնած՝ Էրզրում, 1910, Հոկտ. 20-ին, որդեգիր Թորգոմ Արք. Գուշակեանի, յետագային Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք, ազատ Ֆրանսայի կապի սպայ Սուտան 1941-էն 1945, պատերազմէն ետք, Մեծն-Բրիտանիոյ Գէորգ Զ. Թագաւորը զայն նշանակած է բրիտանական կայսրութեան անդամ, զօր. Տը Կօլէն ստացած է Էֆ-Էֆ-Էլ-ի (Ֆորս-Ֆրանսէզ Լիպր) շքանշան, նաեւ Արժանիքի կարգի ասպետ էր)
մահը որ պատահեցաւ Փարիզ, Օգոստոս 25-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 1, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն-Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Torgomian
14, rue Manin, 75019 Paris

(Շար. Ա. էջէն)

կեանքի զանազան փուլերը ներկայացնող լուսանկարներ:

Գիտութիւններու ակադեմիային հանդիսաւոր նիստին նախագահ Ֆադէյ Սարգըսեանի բացման խօսքէն ետք իրենց ելոյթներով Վազգէն Ա.ի յիշատակին յարգանք մատուցանած են զանազան ակադեմականներ:

Մշակութային կապերու ընկերութեան արարողութեան ալ նախագահ Գէորգ Ջաքոյեան մեծարանքի արտայայտութեամբ բացած է հաւաքոյթը, ապա յիշատակի խօսք արտասանած է Ռումանիա-Հայաստան ընկերութեան նախագահ տոքթ. Յակոբ Առաքելեան որ Ռումանիոյ մէջ եղած է Վազգէն Ա.ի աշակերտը: Նոյն սրահին մէջ բացուած է նաեւ Արեւմտահայաստանի բնանկարներու ցուցահանդէս մը, գերմանացի Կուպկովիչ զոյգին լուսանկարներով:

***

ԷԼԻԱՍՈՆԻ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Օգոստոս 25-ին աւարտելով ԼՂՀ-ի Խորհրդարանի նախագահի պաշտօնակատար Կարէն Բաբուրեանի, Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի, Արտաքին Նախարար Արկադի Ղուկասեանի հետ իր շփումները Մինսկի խորհրդաժողովի նախագահը՝ Եան Էլիասոն Ստեփանակերտէն Բաքու անցած ու անկէ Երեւան գացած է. զինք ընդունած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ու միասնաբար քննարկած են զինադադարի ու խաղաղ լուծումի միասնական ծրագրի մը առընչուած հարցերը: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Արտաքին փոխ-նախագահ Ժ. Լիպարիտեան եւ Դ. Շահնազարեան:

Ե. Էլիասոն հանդիպումէն ետք լրագրողներուն ըսած է թէ խաղաղ լուծումի ծրագիրներուն մերձեցումին կը սպասեն երեք կողմերն ալ, բայց տակաւին կը բացակային հարկաւոր շփումները, եւ մօտեցումները յաճախ հակասական են: Այսուհանդերձ, ան աւելցուցած է թէ մեծ յոյս ունի շինիչ որոշումներու յանգելու:

Օգոստոս 26-ի առաւօտուն Ե. Էլիասոն վերադարձած է Բաքու:

***

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ
Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻՆ

Օգոստոս 25-ին, Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանը Վլադիմիր Ստուպիշին հրաժեշտի այց մը տուած է Հայաստանի վարչապետին: Ան ըսած է թէ իր երկամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին հիմերը դրուած են Հայաստանի կառավարութեան եւ դեսպանութեան գործակցութեան:

Յովիկ Եղիազարեան
եւ ընտանեկան պարագաները
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 24-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցին

13, rue du Perche — 75003 Paris

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 1, ժամը 14-ին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է. — Մկրտիչ Տէլի-Ղազարեանի մահուան առիթով՝ Տէլի-Ղազարեան եղբայրներ եւ քոյրեր Եկեղեցւոյ 5000 Ֆր., Ազատագրութիւն 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Միհրան Ակիւլոն-Քէյիշեան 100-ական Ֆր., Անթիքաճեան ընտ. 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Սէսիլ Գէորգեան Եկեղեցւոյ 100 Ֆր. եւ Հայաստանի 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Մելինէ Գէորգեան Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան 100 Ֆր., Մահտեսեան ընտանիք Եկեղեցւոյ 100 եւ Հայաստանի 500 Ֆր., Տիկին Պապոյեան Հայաստանի 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Իզաքերեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քէյիշեան Եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի 100-ական Ֆր., Մարտիրոսեան ընտանիք Հայաստանի 200 Ֆր., Յարութիւն Անդրէասեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գամպարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Էլմասեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Տուրսունեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ոսկանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան 100 Ֆր., Տիկին Վիտազոր Եկեղեցւոյ 50 Ֆր. Պր. Խաչիկ-Ռիշար Պապոյեան Հայաստանի 200 Ֆր.:

***

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Աստուածածնի տօնին առիթով հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. —

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թուֆայեան 300, Պր. Միքայէլ Թուֆայեան 200 Ֆր., Տիկին Ազատուհի Պաշրպէօյիւքեան 200 Ֆր.:

Նոյն առիթով խաղող նուիրած են. — Տէյիրմէնճիօղլու եւ Պալթաօղլու ընտանիքները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պօղուդլեան, Պաշրպէօյիւքեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գալամաղեան:

Եզեկիէլ Կիւվէրչինեանի մահուան առթիւ՝ Օր. Նոյեմի Սիւզմէճեան 500 ֆրանք փոխան ծաղկի:

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

Grande Soirée Dansante de la Rentrée

au profit de
FRANCE—KARABAGH

le Samedi 17 Septembre
à partir de 21 heures

à l'ESPACE ECULLY
7, rue du Stade, 69130 ECULLY

Animée par SOUREN

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անահիտ Փափազեան 5000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան 10-րդ տարելիցին ի յիշատակ (Յուլիս 11, 1984):

***

Կոնէսի Հանգստեան Տունը 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Աղաւնի Գույումճեանի յիշատակին, ըստ ողբացեալին փափաքին:

FRANCE 2

Dimanche 4 Septembre
à 9 h 30

Emission Les Chrétiens Orientaux
LE MADENATARAN

JEUNE, AVEC ou SANS le BAC
LES METIERS DE LA VENTE VOUS INTERESSENT

TEBROTZASSERE
ouvre à la RENTREE 1994
une CLASSE de

BTS-Action Commerciale
Formation en alternance,

GRATUITE, REMUNEREE.
CONTRAT de TRAVAIL
en ENTREPRISE.

Si vous êtes intéressé,
Laissez un message au (1).43.81.01.72
ou écrivez pour un premier contact
Tebrotzassère réf. BTS/AC
1, bd du Nord, 93340 Le Raincy

FOOTBALL

COUPE D'EUROPE DES NATIONS

Les Associations UGAB - ASA - AISA - FOOT DU MONDE organisent un déplacement de supporters pour le match :

BELGIQUE — ARMENIE

à Bruxelles, le 7 Septembre à 20h30

Départ : Issy-les-Moulineaux : Stade Jean Bouin à 10h30, le 7 Septembre.
Retour : Même lieu le 8 Septembre à 5h.

Prix unique : 500 F. (comprenant l'entrée du stade, soirée buffet après le match avec les joueurs, le trajet A/R en car).

Réservations :

UGAB : Tél : 42 27 12 26 / Fax : 40 50 88 09
ASA : A. Manissian - Tél : 46 42 36 60
L. Mouradian - Tél : 39 81 33 62
Fax : 42 54 18 93
AISA : J. Hairabedian - Tél : 46 30 34 33
Fax : 46 31 51 06
FOOT DU MONDE : R. Fermanian - Tél : 47 36 33 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի Ա. րաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 5, Գազինօ Շարպոնիէռի սրահը:

A l'occasion du décès du Catholicos Vasken 1er

CONDOLEANCES ADRESSEES
AU SAINT SIEGE D'ETCHMIADZIN

Eminences,

Je viens d'apprendre le décès de sa Sainteté VASKEN 1er, Patriarche Suprême, Catholicos de tous les Arméniens.

Je m'associe au deuil de l'Eglise Apostolique Arménienne et partage l'émotion et la peine de la Communauté Arménienne des Bouches-du-Rhône à laquelle Sa Sainteté avait rendu plusieurs visites pastorales,

Je m'incline et salue la mémoire d'un ecclésiastique éminent, d'un grand serviteur du peuple arménien élevé au rang de héros national, dont la personnalité rayonnante et respectée, en quarante ans de pontificat marqué par les différentes péripéties de l'histoire, a préservé l'authenticité de la Première Eglise Chrétienne du Monde.

Homme de paix, de fraternité, esprit humaniste et oecuménique, grand bâtisseur, il a renforcé le caractère national de l'Eglise Arménienne et l'image de l'Arménie dans le Monde.

En mon nom personnel et au nom du Conseil Général du Département des Bouches-du-Rhône, je vous présente, Eminences, mes plus sincères condoléances.

LUCIEN WEYGAND
Président du Conseil Général

Marseille, le 19 août 1994

Le décès de sa Sainteté VASKEN 1er, élu Catholicos de tous les Arméniens le 2 Octobre 1955, laisse un vide d'autant plus grand que pendant près de quarante années de pontificat, sa personnalité a rayonné aussi bien en Arménie qu'en diaspora.

La tristesse de la Communauté Arménienne de Marseille est partagée par le Maire, le Conseil Municipal, par toutes les Marseillaises et les Marseillais.

En mon nom, au nom de Marseille, je vous adresse, Monseigneur toutes mes condoléances et l'assurance de mes sentiments d'amitié et de sympathie.

PROF. ROBERT P. VIGOUROUX
Maire de Marseille
Sénateur des Bouches-du-Rhône

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

Մահազդ	600	(711,60)
Հոգեհանգիստ	500	(593,00)
Շնորհակալիք	500	(593,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(593,00)
Ծնունդ	500	(593,00)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան: